ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél. : PRO. 86-60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. — Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 2 ՄԱՅԻՍ ★ DIMANCHE 2 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7359 — 30e ANNÉE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2770

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄՇՈՒՇԸ ԿԸ ՓԱՐԱՏԻ

Այս տողերը գրած ատեն աչքի առջեւ չունինք այն յայտագիրը որ մանրամասնութիւններ կը պարունակէ Հայաջինջ Սարսափներու տարեդարձին տօնակատարութեան մասին, Մարսէյլի մէջ :

Հեռագրով խնդրած էինք որ հրատարակենք. բայց մենք չենք ստացած : Թերեւս կորսուած է չորեքշաբթի օրուան գործադուլին հետեւանքով :

Ամէն պարագայի մէջ, շատ ուրախ ենք որ տօնակատարութիւնը կազմակերպուած է իբրեւ համազգային գետնի վրայ :

Ստուգեցինք թէ նախաձեռնութիւնը ստանձնած են երեք յարանուանութեանց հոգեւոր հովիւները, իսկ հովանաւորութիւնը՝ կաթող. պատուիրակը, Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան :

Մասնակցողներուն մէջ կը գտնուին բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները, Համազգայինը, Երիտասարդական, Հայրենակցական, Բարեգործական, Մարզական, Երաժշտական, Մշակութային, Նախկին Ռազմիկներու, գերիներու եւայլ Միութիւնները:

Հանդէսը տեղի պիտի ունենար ուրբաթ գիշեր, իսկ մենք այս տեղեկութիւնները քաղեցինք հինգշաբթի իրիկուն, երբ թերթը ոչ միայն տպուած, այլ եւ թղթատարին յանձնուած էր:

Ինչպէս կը տեսնէք, երբ կամքը չպակսի, կարելի է միացեալ ճակատ կազմել, մէկդի դնելով կանխակալ կարծիքները :

Բաւենշան է Մարսէյլի օրինակը, եւ կը մաղթենք որ դառնայ տեւական :

Տարիներէ ի վեր նոյն համերաշխութիւնը կը տիրէ Լիոնի մէջ: Եւ ամէն տարի ոգեհանդէսը կը կազմակերպուի համազգային գետնի վրայ, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան :

Փարիզն ալ քանի մը տարիէ ի վեր փորձեր կը կատարէ միացեալ ճակատ կազմելու: Դժբախտաբար բոլոր թիւրիմացութիւնները հարթուած չեն տակաւին :

Օրինակ, այս տարուան համազգային տօնակատարութենէն երեք օր վերջ, երկու «յառաջդիմական» Միութիւններ առանձին հանդէս մը սարքած էին Սինեմայի մը մէջ, մասնակցութեամբ 200 – 250 ունկնդիրներու, եւ նախագահութեամբ հին Հնչակեանի մը :

Մեզի պատմեցին թէ՝ քանի մը գրաւոր ճառերէ վերջ, ներկայացուցեր են Երեւանէն ղրկուած հին շարժանկարներ, պարզելու համար «Դաշնակ մաւզերիստներու վայրագութիւնները» :

Արդ, այս նոյն Միութեանց Մարսէյլի մասնաճիւղերուն անուններն ալ կ'երեւան յայտագրութեան մէջ, իրենց բանախօսներով :

Մաղթենք որ Մարսէյլի արեւը փարատէ Փարիզի մշուշը, եւ այսուհետեւ միացեալ ճակատը դառնայ աւանդութիւն, գոնէ Հայաջինջ Սարսափներու տարեդարձին առթիւ :

Թշնամին ոչ Դաշնակ հարցուց, ոչ ալ Հնչակ, երբ եաթաղանը կը խրէր մէկումէկուն կոկորդը :

Նոյն իսկ երբ Պոլսէն աքսորուած փաստաբան մը կ'աղաղակէր թէ ինք հակառակ է բոլոր կուսակցութեանց եւ կաթոլիկ, Թուրք հրամանատարը կը պատասխանէր.— «Քանի որ հակառակ ես բոլոր կուսակցութեանց, ուրեմն դուն ալ կուսակցական ես»:

Որ եւ է բանավէճ կամ «դիրքաւորում» Հայաջինջ Արհաւիրքի տարեդարձին առթիւ կը նշանակէ ոչ թէ յարգել, այլ նսեմացնել աւելի քան մէկ միլիոն զոհերու յիշատակը :

Միեւնոյն ատեն, կը նշանակէ խնդացնել թշնամին, որ նոյն սուր հոտառութեամբ կը հետեւի մեր ներքին շարժումներուն :

Այդքան դժուա՞ր բան է գոնէ 24 ժամ դադրեցնել ընտանեկան վէճերը, տարին մէկ անգամ :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱՏԱՐՈՒԻ ԱՅՍՕՐ, ԿԻՐԱԿԻ

Այսօր, կիրակի, 2 Մայիս, տեղի կ'ունենան Թուրքիոյ երեսփոխանական ընտրութիւնները :

Ինչպէս գրած ենք արդէն, պայքարը շատ սուր հանգամանք ստացած է երկու գլխաւոր հոսանքներու, Դեմոկրատ կուսակցութեան եւ Հալքի միջեւ: Բուռն ընդհարումներ տեղի ունեցան վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին, մասնաւորապէս Իսմէթ Ինէօնիւի դէմ, որ քանի մը անգամ բեմէն վար առնուեցաւ, երբ ճառ կը խօսէր :

Դեմոկրատ վարչապետը, Մենտերէս, որ Էրզրում գացած էր ընտրական պայքարին առթիւ, Տրապզոնի մէջ բուռն ճառ մը խօսեցաւ Իսմէթի դէմ, «ժուռնալճի» կոչելով երբեմնի ազգ. պետը: Այս առթիւ ըսաւ թէ «երեսուն տարիէն Թուրքիան 30–50 միլիոննոց Ամերիկա մը պիտի դառնայ»...

Թուրք թերթերը զարմանազան լուրեր կը հրատարակեն, պարզելու համար ընտրական պայքարին սաստկութիւնը :

Այսպէս, կ'ըսեն թէ Իսմէթ Ինէօնիւ Մարաշ գացած ատեն, կը տեսնուի որ երեք հոգի գլուխ գլխի կը փսփսան: Երբ ոստիկանութեան լուր կուտան, խմբակը կ'անհետանայ: Կը ձերբակալուի միայն մէկ հոգի, որ կը յայտարարէ.

— Ես հոս եկայ ոչ թէ Իսմէթը դիմաւորելու, այլ թաղում կատարելու համար:

Վրան խուզարկելով երկաթէ դաշոյն մը կը գտնեն ...:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, տասներհինգ հազար Դեմոկրատ Թրքուհիներ հրապարակային ժողով մը գումարեր են Ատանայի մէջ: «Կարծես հարսանեկան թափօր մը ըլլար»: Այս առթիւ ալ կրակոտ ճառեր խօսուած են «Հալք»ի եւ Իսմէթի դէմ :

Կ'ըսուի թէ աւելի քան ինը միլիոն ընտրողներ պիտի մասնակցին քուէարկութեան: Նախորդ ընտրութիւնը կատարուած էր 1950 Մայիս 14ին, երբ Դեմոկրատները տապալեցին Հալքը, որ տիրաբար կը վարէր երկիրը, 27 տարիէ ի վեր:

Ընդհանուր կարծիքը այն է թէ այս անգամ ալ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը պիտի շահի, թէեւ «Հալք»ը արտակարգ ճիգեր կը թափէ, միացեալ ճակատ կազմելով զանազան խմբակցութեանց հետ եւ գրգռելով հանրային կարծիքը: Այս առաջադրութեամբ, համաձայնութեան մը յանգած է «Միլլէթ» կուսակցութեան հետ, վերահաստատելու համար կարգ մը օրէնքներ որոնք ջնջուած էին Մ. Բէյալի օրով: Դեմոկրատները այնքան վստահ կ'երեւան իրենց յաղթանակին վրայ որ, այժմէն կը յայտարարեն թէ Հալքը «ոչ առելիք ունի, ոչ ալ անելիք»:

Ո՛ր կողմն ալ յաղթէ, ոչ մէկ փոփոխութիւն կը նախատեսուի մասնաւորապէս արտաքին քաղաքականութեան մէջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ թագուհին Ուկանտա հասնելով, հանդիսաւորապէս կատարեց Նեղոսի նոր ամբարտակին չինութիւնը որ արժած է քսան միլիոն սթերլին: Ամբարտակը ոչ միայն ելեկտրական ուժ պիտի հայթայթէ Ուկանտայի, այլ եւ ջուր՝ Եգիպտոսի:

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, նոր ձերբակալութիւններ կը սպասուին :

ՋԵՂՋՈՒԵՑԱՆ կարգ մը ծխախոտներու (սիկառէթ) գիները: «Պալթօ»ն պիտի արժէ 130 (նախապէս 140), «Ուիք Էնտ»ը 140 (160), «Հայ Լայֆ»ի տասնոց տուփը՝ 50 (60) եւն.:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՅԻՍ 1

Դժբախտաբար այս տօնն ալ շատ բան կորսնցուցած է իր վեհութենէն, այլազան ճակատներու բաժնելով աշխատաւոր բազմութիւնները :

Անոր բուն իմաստն էր Աշխատանք եւ Ազատութիւն:

Այսօր, քաղաքականութեան դեւերը անոր դիմագիծն ալ այլափոխած են :

Եւ խորհուրդը դարձած է ռազմախաղ :

Ամէն երկրի, նոյն իսկ նոյն երկրին մէջ թափօրներ կը սարքուին տարբեր շարժառիթներով: Յաճախ իրարու հետ չափուելու համար :

Մինչդեռ, Մայիս մէկը կոչուած էր համախմբելու բոլոր աշխատաւորները, յանուն իրենց իրաւունքներու պաշտպանութեան :

Թէեւ տարագիր, մեր աշխատաւորներն ալ մասնակցելով Արհեստակցական Միութեանց, լայնօրէն կ'օգտուին բազմազան իրաւունքներէ, որոնք օրէնքի կարգ անցած են արդէն, այս երկրին մէջ եւ այլուր :

Աշխատանքի հնգ մըն է մեր հայրենիքն ալ, տառական իմաստով :

Բայց, կը պակսի քաղաքական ազատութիւնը, որպէս զի իսկապէս դառնայ աշխատաւորներու հայրենիքը, առանց որ եւ է խտրութեան :

Այդ հիմնական պակասին հետեւանքով է որ տարագիր բազմութիւնները ստիպուած են վարձու տալ իրենց քրտինքը եւ արիւնը, օտար պողոտաներու վրայ :

Երէկ, միամիտ երիտասարդներ թուրքերէնի կը թարգմանէին Աւ. Իսահակեանի տրտունջը.

Ա՜խ, մեր սիրտը լիքը դարդ, ցաւ,
Օր ու արեւ չտեսանք,
Վա՜խ մեր կեանքը սեւով անցաւ,
Աշխարհից բան չիմացանք :

Անշուշտ ռուսերէնի ալ թարգմանուած է նոյն երգը: Մանաւանդ որ բանաստեղծը Երեւան կը գտնուի :

Եւ այսօր, երբ թափօրներ կը կազմեն Երեւանի եւ ամբողջ Խ. Միութեան մէջ, տարեկան շքերթին եւ շեփորներուն շռինդը կրնա՞յ խեղդել նոյն հառաչանքը, այստեղ եւ ամէն տեղ.

Ա՜խ, մեր սիրտը լիքը դարդ, ցաւ,
Օր ու արեւ չտեսանք ...

Ի՞նչ կ'արժէ տօնակատարութիւն մը, երբ ամբողջ ժողովուրդներ կը հեծեն բռնութեան տակ, արիւն – քրտինք թափելով հանդերձ ...

ՎԱՀԷ

ՄԱՅԻՍ 1Ի ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ «Յառաջ»ի շաբաթ օրուան թիւը լոյս կը տեսնէ կիրակի օր:

ՆԻՍԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Նիսի անկեալ վարչութեան կուսակիցները մեզի կը հաղորդեն թէ նոր վարչութեան ատենապետը Փետր. 1ին գանգատագիր մը ուղղած է դատական իշխանութեան, պահանջելով որ Սավոյի վարչութիւնը իրենց յանձնէ Կրօն. ընկերակցութեան թուղթերը, տոմարները, հաշիւները եւ դրամները:

« Այս դիմումէն երկու ամիս վերջը, Մարտ 26ին, Սավոյի դիւանը կը ստիպուի գանգատագիր մը ուղղել փոխադարձաբար, առարկելով թէ օրինաւոր չի ճանչնար Կէտիկեանի վարչութիւնը, եւ կը բողոքէ Լ. Արսլանեանի դէմ, որ իրեն յանձնուած բանկալի հաշիւները եւ դրամը չէ տուած 1953 յունուարէն ի վեր, ինչ որ վստահութեան զեղծում է»: (Պատասխանը տրուած է արդէն):

Ըսել կ'ուզեն թէ «ինքնապաշտպանութեան» դիմած են... Այս առթիւ թռուցիկ մըն ալ հրատարակած են, եօթը անուններով, ընդհ. ժողով մը գումարելու համար Մայիս 10ին:

Կ'իմանանք թէ այդ անձերէն երկուքը, Պ. Պ. Ս. Գայսէրլեան եւ Կ. Իբրանոսեան, պատասխանելով իրենց ուղղուած հարցումներուն, յայտարարեր են որ «ոչ թռուցիկէն լուր ունին, ոչ ալ ժողովէն »:

Միեւնոյն ատեն դիմում կատարուած է կաթող. պատուիրակին:

Կ'արձանագրենք ի տեղեկութիւն :

ՆՈՐ ՃԱՌԵՐ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ՄՈԼՈԹՈՎ ԱԼ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԷ.— «ԱՍԻԱՆ ԱՍԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ »

Հաշիւ երկու ժամ տեւեց Ժընեւի խորհրդաժողովին Եշ. օրուան նիստը: Գլխաւոր ճառախօսն էր Խ. Միութեան արտաքին նախարարը, Պ. Մոլոթով, որ մասնաւորապէս ծանրացաւ Քորէայի հարցին վրայ եւ եզրակացուց.

— «Խորհրդաժողովը իսկապէս խաղաղասիրական գործ մը կատարած պիտի ըլլայ, եթէ ընդունի այն սկզբունքը թէ Ասիոյ ժողովուրդները կատարեալ իրաւունք ունին իրենք լուծելու իրենց խնդիրները: Միւս պետութիւնները ժընեւ հրաւիրուած են օգնելու Ասիացիներուն՝ իրենց բարեկամական ջանքերով » :

Ճառը որ եւ է խօսք չէր պարունակեր Հնդկաչինի մասին: Մոլոթով այս առթիւ ալ յարձակեցաւ Մ. Նահանգներուն վրայ.— « Քորէայի պատերազմը պարտադրուեցաւ զուրսէն եւ Մ. Նահանգներուն զինուորական բիրտ միջամտութեամբ, Միացեալ Ազգերու դրօշին տակ : Գալով Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչին յայտարարութեան, այդ պատմութիւնը քանիցս հերքուած, անոր խարդախութիւնը պարզուած է Խ. Միութեան կողմէ, Ազգաժողովին մէջ: Մ. Նահանգները բացէ ի բաց յարձակողական դիրք մը բռնած են Չինաստանի ժողովրդական հանրապետութեան դէմ, ազդելով ամբողջ կացութեան վրայ, Ասիոյ մէջ: Մ. Նահանգները գրաւած են Ֆորմոզա կղզին, ենթարկելով Չանկ Քայ Շէքի խմբակցութեան մնացորդներուն տիրապետութեան »:

Ինչպէս գիտել կուտայ թղթակից մը, համայնավարական բոլոր ճառերը ներշնչուած են Մոսկուայէն: Ոչ մէկ տարբերութիւն Չինաստանի արտաքին գործերու նախարարին եւ Մոլոթովի ճառերուն միջեւ :

ԺՈՂՈՎԻ ԵԼՔԻՆ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՄԲ

Մ. Նահանգներու նախագահը, Այզընհաուըր իր շաբաթական ասուլիսին մէջ անգամ մը եւս շեշտեց թէ ստիպուած են սպասել Ժընեւի ժողովին եզրակացութեան, որեւէ նոր յանձնառութիւն ստանձնելէ առաջ: Այս ուղեգիծը պիտի շարունակուի թէ Քորէայի եւ թէ Հնդկաչինի հանդէպ: Երբ հարցուցին թէ ի հարկին զինուոր պիտի ղրկէ՞ Հնդկաչին, պատասխանեց թէ խորհրդարանը արտօնած չէ ելմտական եւ նիւթական օգնութենէն անդին անցնիլ: Եւ յիշեցուց թէ քանիցս բացատրած է որ Մ. Նահանգները նոր պատերազմի մը մէջ պիտի չմտնեն, եթէ սահմանադրութիւնը թոյլ չտայ. այսինքն եթէ խորհրդարանը պատերազմ չյայտարարէ: Պատասխանելով Ժընեւի ժողովի մասին եղած հարումներու, Այզընհաուըր յայտարարեց թէ կարելի չէ բացարձակապէս գոհացուցիչ համաձայնութիւն մը յուսալ համայնավարներուն հետ, աշխարհի ներկայ վիճակին մէջ: Լաւագոյն ելքը պիտի ըլլար համակեցութեան ձեւ մը գտնել: Թղթակից մը հարցուց թէ ֆրանսական կառավարութիւնը իրապէս խնդրա՞ծ է որ Մ. Նահանգները օդանաւային գործողութիւն մը կատարեն, Տիէն Պիէնի պահակազօրքին օգնելու համար: Նախագահը ըսաւ թէ չի կր–

(Շար.ք կարդալ Դ. էջ)

ԱՌԱՋԻՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

●

ԽՄԲ. — Այս հատուածը կ'արտատպենք Ռուբէնի Յուշերէն, Վասպուրականի հերոսամարտի 39րդ տարեդարձին առթիւ որ Փարիզի մէջ կը տօնուի այսօր, կիրակի, մեծ պատրաստութեամբ.—

Հայ ժողովրդի վիճակը քրտական գրեթէ բացարձակ իշխանութեան տակ – բացումէն յետոյ՝ ո՛չ թէ լաւցաւ Վասպուրականի մէջ, այլ աւելի եւս ծանրացաւ :

1860 – 70*ական թուականներուն, երբ շնորհիւ հայ դպրոցներու, ուժեղ թափով սկսաւ տարածուիլ կրթութիւնը ու աւոր հետեւանքով բարձրանալ հայ ժողովրդի գիտակցութիւնը, հարստահարութիւններն ու հալածանքները աւելի անհանդուրժելի դարձան անոր համար :*

Հոս ու հոն բողոքի արտայայտութիւններ տեղի ունեցան՝ նախապէս հոգեւորականներու եւ ժողովրդի բարձր խաւի կողմէ : Կեդրոնական դէմքը անոնց մէջ Վասպուրականի Արծիւ Խրիմեան Հայրիկն էր, որ թէեւ ունեցեր էր իր նախորդները, բայց ինքը եղած էր ամէնէն աչքառու ներկայացուցիչը բողոքողներու եւ հայ ժողովրդի ինքնագիտակութիւնն արթնցնողներու : Թերեւս ինքն ալ չէր դիտակցեր յեղափոխութեան այն ելեւէջները որոնք տեղի ունեցան իրեն սիրելի Վասպուրականի մէջ եւ կապուեցան իր անունին, բայց ազատութիւն եւ մարդկային իրաւունքներու մասին իր քարոզածները կազմեցին ապագայ յեղափոխական շարժումներու հիմը : Անոր ոյժ կուտային Մ. Փորթուգալեանը և կարգ մը ուրիշ ուսուցիչներ, որոնք, իրենց պատրաստած սերունդով, ոչ թէ խնդրանքի բողոք կը բարձրացնէին, այլ հիմք կը դնէին իսկական ըմբոստացման եւ յեղափոխական կազմակերպութեանց : Խրիմեանը պէտք համարել ազգային գիտակցութեան տարածման նախահայրը, իսկ Մ. Փորթուգալեան՝ յեղափոխական կուսակցութեանց հայրը : Թէեւ Փորթուգալեանը հակառակ էր յեղափոխական կուսակցութեանց եւ կը ժխտէր նոյնիսկ Արմենականներու գործելակերպը, բայց իրականին մէջ անոր ցանած սերմերէն էր որ ծլաւ այդ կուսակցութիւնը, որու հիմքին վրայ յետագային իրենց շէնքը դրին Վասպուրականի մէջ գործող միւս կուսակցութիւնները : Փորթուգալեան չէր ճանչնար Վանի մարտիկ յեղափոխականները, բայց անոնք կը ճանչնային զայն .

Մկրտիչ Փորթուգալեանի աշակերտներէն ամէնէն աչքառուն, ամէնէն մեծը, ըսենք՝ հսկան՝ Աւետիսեանն էր, որ եղաւ կազմակերպիչը Խրիմեանի եւ Փորթուգալեանի տարածած գաղափարներուն եւ հիմնադիրը Արմենական կուսակցութեան : կուսակցութիւն մը որ ստեղծուեցաւ Վան եւ Վանի մէջ ալ մնաց, բայց որու կենդանութեան օրով միւս կուսակցութիւնները մեծ արժէք չէին ներկայացներ : Արմենականութիւնը կը գոհացնէր Վանեցիի տեղական հայրենասիրութիւնը եւ անոր ազգային եւ մարդկային գիտակցութիւնը : Այդ կուսակցութեան իրական տէրը, կազմակերպիչը եւ ոգին Աւետիսեանն էր (Մկրտիչ Թէրլէմէզեան) : Շնորհիւ իր նախորդներու, ան խորապէս կը գիտակցէր մշակոյթի եւ կրթութեան արժէքը, բայց անոնց վրայ կ'աւելցնէր յեղափոխական գործելակերպ եւ նոյնիսկ մարտական ոգի, որոնցմով օժտած էր իր կուսակցութիւնը : Այդ էր պատճառը որ դեռ 90ական թուականներուն սկիզբներուն, Արմենականութիւնը կը ձեռնարկէ մինչ այդ Վասպուրականի մէջ չտեսնուած տեռորներու եւ սպանութիւններու եւ իր գաղափարները տարածելու ու նաեւ հարստահարութիւնները սանձահարելու համար կը դիմէ ֆիզիքական ուժի : Դեռ եւս 1892 թուականին այդ կուսակցութեան մէջ ծրագիրներ կ'որոճան քիւրտ աւատապետներու դէմ ապստամբելու եւ շարք մը տեռորներով կը ջանան ոչնչացնել զանոնք :

... Արմենական կուսակցութիւնը իր գործունէութեան գլխաւոր վայր ընտրած էր քաղաքը : Վանի մտաւորականները համարեա ամբողջապէս անոր հետեւորդներն էին : Անոնք կազմուած էին դպրոցական այն սերունդէն որ տարիներու ընթացքին պատրաստուեր էր Վանի մէջ : Գալով Վասպուրականի գիւղերուն, այնտեղ Արմենականներու կողմէ անհրաժեշտ աշխատանք չէր կատարուած եւ շրջաններու մէջ անոնց կազմակերպութիւնը խիստ տկար էր : Այսպէսով Վասպուրականի քաղաքի եւ գիւղի ժողովուրդը անհամաչափ կերպով կը պատրաստուէր յեղափոխութեան գործունէութեան համար ... Մինչ Վանը եւ իր մերձակայքը ազգային գիտակցութեան էին եկած եւ կ'ուզէին տիրանալ իրենց մարդկային եւ քաղաքական իրաւունքներուն, մինչ Վանեցին իր այդ իրաւունքներու պաշտպանութեան համար պատրաստած էր նոյն իսկ զէնքի դիմելու, անդին Վասպուրականի ժողովուրդը մնացած էր մեծ մասով տգիտութեան եւ ստրկութեան մէջ, զուրկ մարդկային արժանապատուութեան զգացումէ, հեռու ոչ միայն իր իրաւունքներուն համար պայքարելու գաղափարէ, այլեւ անընդունակ նոյնիսկ իր ֆիզիքական գոյութիւնը պաշտպանելու :

Մինչեւ 1894 թուականը Արմենականներու կողքին կ'աշխատէր նաեւ Հնչակեան կուսակցութիւնը, չնայած որ 90ական թուականներուն այդ կուսակցութիւնը միակ համատարած եւ ուժեղ կուսակցութիւնն էր, սակայն Վասպուրականի մէջ անոր դերը երկրորդական էր, եւ տեղւոյն Արմենական կուսակցութեան ուժեղութեան պատճառով : Հնչակեանները իրենց ներկայացուցիչ Մարտիկի շնորհիւ կրցան որոշ չափով արմատ ձգել եւ հետեւորդներ ունենալ, քաղաքի եւ Վանի շրջակայ գիւղերուն մէջ, բայց անոնք եւս իրենց աշխատանքի ծանրութեան կեդրոնը ընտրած էին քաղաքը, ուր ի զուր կաշխատէին մրցակից ըլլալ արմենական կուսակցութեան :

Հնչակեանները ա՛լ աւելի կը խորացնէին Արմենականներու յեղափոխական ոգին : Պօղոս եպիսկոպոսը, որ հակառակ էր որեւէ բողոքի եւ շարժման ընդդէմ Քիւրտերու եւ Տաճիկներու, եւ կանգնած էր անպայման հնազանդութեան տեսակէտի վրայ, կը սպաննուի անոնց կողմէ : Դեռ հին ժամանակներէ սկսած Պօղոս եպիսկ. հակադիր ուժ մը եղած էր Խրիմեանի, եւ Վանի մէջ գոյութիւն ունէին Պօղոսեան եւ Ապօղոսեան ուղղութիւններ : Պօղոսեան ուղղութիւնը կը պարտուէր եպիսկոպոսին սպանութեամբ :

Երրորդ կուսակցութիւնը որ կը գործէր Վասպուրականի մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր : Դեռ 90ական թուականներու սկիզբները ան քարոզիչներ կ'ուղարկէ Վան :

Առաջին քարոզիչը կը լինի Պետօն : Դաշնակցութեան այս նախակարապետը մինակ էր Վանի մէջ, ուր ո՛չ ոք գաղափար ունէր Դաշնակցութեան մասին : Հնչակեանութիւնը աւելի հին էր, անոր մասին լսած էին ոմանք եւ կային նոյն իսկ անհատներ որոնց վրայ այդ կուսակցութիւնը կրնար յենուլ եւ ընդլայնել իր շարքերը : Տարբեր էր Պետոյի վիճակը : Ան ինք պիտի ըլլար իր կուսակցութեան յենարանը եւ պիտի գործէր Վասպուրականի մէջ, զուրկ որեւէ նիւթական միջոցներէ, առանց ոեւէ մէկուն հովանաւորութեան եւ պաշտպանութեան :

Պետօն Վան կուգայ 90 – 92 թուականներուն, որպէս բամպակի առեւտրական, իբրեւ մէկը հազարաւոր առեւտրականներէ, եւ կը հիմնէ կտաւի գործարան մը : Առեւտուրը անոր հնարաւորութիւն կուտայ ծանօթանալու ժողովուրդի զանազան խաւերուն եւ կարիքներուն, առանց իր վրայ կասկած հրաւիրելու : Որպէս զի աւելի լաւ ուսումնասիրէ Երկրի միւս շրջանները, ան իր մանածը կ'առնէ իրեն հետ եւ կ'անցնի Պիթլիս, ուր ներկելու գործը աւելի զարգացած էր : Այսպէս օրը ցերեկով կը շրջի Պիթլիսի հայ եւ քիւրտ գիւղերը : Այդ տեղի վիճակը լաւ մը ուսումնասիրելէ վերջ, կը վերադառնայ Վան, ուր Սղերդցիներու քարվանսարայի մէջ խանութ մը կը բանայ, որպէս Վանեցի : Մօտիկէն կը ծանօթանայ մասնաւորապէս Արմենականներուն հետ, որոնք կ'ուզեն զայն յեղափոխական դարձնել եւ իրենց մէջ առնել :

ՌՈՒԲԷՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՈՐՍՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

« ԿԱՔԱՒԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ »

●

ԽՄԲ. — «*Յառաջ*»ի ընթերցողներուն համար այլեւս ծանօթ անուն մըն է Վ. Անանեան, որ բոլորովին նոր ճիւղ մը կը մշակէ Հայաստանի գրական անդաստանին մէջ : Արդէն արտատպած ենք զանազան կտորներ :

Այժմ ձեռքի տակ ունենալով իր առաջին հատորը, *Որսորդական պատմուածքներ*, պարբերաբար պիտի ներկայացնենք ուրիշ պատկերներ, ուր ձեր առջեւ կը պարզուի նոր աշխարհ մը, Հայաստանի լեռներուն եւ դաշտերուն, վայրի կենդանիներու նկարագրութեամբ եւ որսորդական արկածներով.—

Զանգուի աջ ափի ժայռերում ամէն առաւօտ տաղ են ասում կաքաւները : Ապա իջնում են գետը, ջուր խմում, եւ երբ շոգն ընկնում է թաքնւում են ժայռերի զով խոռոչներում : Եւ երբ թաքնւում են, շրջապատում այնպիսի մեռելային անդորր է տիրում, կարծես այդտեղ՝ բնութեան այդ հատուածում շնչաւոր արարած չկայ : Մինչդեռ այդ ահաւոր լռութեան մէջ պայքար է գնում կեանքի համար :

Ներքեւում, գետի ափին ժայռերից պոկուած խոշոր քարերի կոյտեր կան : Այդ քարերի տակ մրափում են օձերը եւ սպասում իրենց որսին : Եւ ահա թէ ինչպէս է «որսն իր ոտքով գալիս» նրանց երախն ընկնում : Երբ որսորդները ժայռերում կաքաւներին սարսափահար են անում իրենց հրացանների որոտներով, խեղճ թռչունները իրենց կեանքը փրկելու համար խոյընթաց իջնում են սասծս քարակոյտերին, ցրիւ գալիս եւ այնպէս ամուր են թաքնւում իրար վրայ թափուած «եղնաքարերի» ճեղքերում, որ ինչքան կ'ուզես աղմկի, քարերի տակ խուզարկի, ոչ մի գնով դուրս չեն թռչում, գիտեն, որ օդում չամփրելու է արճճի կոտրակը : Անփորձ մարդը ուրախանում է, որ բնութեան այդ երիչները մնացին անվնաս : Սակայն փորձառու որսորդը գիտէ, որ այդ քարերի արանքներում թաքնուած կաքաւները իրենց մահն են գտնում այդտեղ, կեր են դառնում քարերի տակ կըծկուած օձերին...

Այդ մասին ես լսել եմ Ճաթղանցի մի հին որսորդից, բայց սեփական փորձով համոզուեցի վերջերս : Երբ արտերի եզրից կաքաւների երամը թռաւ դէպի ցած եւ ցրիւ եկաւ սասծս քարերի մէջ, ես իջայ գետափ, նայեցի քարերի կողմը եւ տեսայ օձեր, որոնք կաքաւների թեւերի շափշափիւնից զգաստացել եւ իրենց սուր ու ծակող հայեացքով զննում էին շրջակայքը՝ որս էին փնտռում :

Երկու քարերի միջեւ ընկած խորշի աղջամուղջի մէջ մի զոյգ սառը ցոլքեր երեւացին եւ թեփուկներով պատած դեղ –

КԱՐԴԱՑԷ'Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ'Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԴԱՆԻԷԼ ՎՐԴ. ՁԱՏՈՅԵԱՆ

●

« Պիտի մեծնաք, պիտի մեծնաք, ու ձեր ձեռքերով վրէժ պիտի լուծէք այդ դաւաններէն» : Ընդվզումի, վրէժի սրբազան աւիշն էր որ այսպիսով կը ներարկէր մեր մատաղ հոգիներէն ներս :

Ատեն ատեն կը մասնակցէր մեր զբօսանքներուն : Ինքն էր որ յաջորդաբար պտտցուց մեզ աւանդափառ աղօթատեղին Ս. Գրիգոր Նարեկացու : Սքանչելի վանքերը՝ Կարմրակ, Լուսապտուղ, Ս. Սահակ, Ս. Թովմայ, Ս. Յակոբ՝ թառած Ընձաքիսարի լանջերուն : Նուիրական աւերակները հայրենի յիշատակարաններու, բերդերու եւ ամրոցներու՝ կորած Նարեկայ ու Փայխընների լեռներու մէջ : Տեղեկութիւններ տուաւ այս բոլորի մասին : Յետոյ յուզումով պատմեց թէ ո՞ր բարբարոս ձեռքերը քանդեցին զանոնք : Այսպէսով գիտակից կը դարձնէր մեզ մեր նախնեաց փառքին ու մեծութեան, միաժամանակ արծարծելով արդար ցասումի հուրը դէպի այն վայրագ ցեղերը, որոնք, դարերէ ի վեր, հետամուտ եղած են ի սպառ բնաջնջելու Հայը, եւ անհետ կործանելու անոր հանճարեղ մտքի եւ շինարար բազուկի ստեղծագործութիւնները :

Պաշտպանողական էին մեր ուսուցիչները, երիտասարդ Տիգրան Աբրահամեանէն զատ, որ միաժամանակ մեր կառավարիչն էր ու մեզ զբօսանքի տանողը : Նկատեցինք որ վարդապետը շուտով մտերմացաւ անոր հետ : Առանձին կը խօսակցէին երկարօրէն, ճեմելով տաճարի պատին երկայնքին, կամ նստած զանգակատան սանդուղներու վրայ : Օր մըն ալ Պ. Տիգրան զբօսանքի ատեն հաւաքեց չափահասները ձորակի մը մէջ եւ սկսաւ յեղափոխական երգ մը սորվեցնել, պատուիրելով որ վանքի շրջափակէն ներս չերգենք : Հետզհետէ սորվեցուց «Նպատակիս հասնիմ միայն», « Քեզի մեռնիմ, Տիգրան, Տիգրան» : « Կռուեցէք տղերք», «Ահա կ'երթամ քաղցրիկ մայրիկ »եւայլն : Անհուն էր մեր խնդութիւնը : Երբ որբանոցէն դուրս կ'ելլէինք՝ դաշտերն ու ձորերը կը թնդացնէինք այս երգերով : Անոնք շուտով տարածուեցան մինչեւ հեռաւոր գիւղեր ու դարձան երգեր Գուիթանի ու կալի, զորս կ'երգէին մեր հօտաղները կիսկատար, բայց զգացումով ու հոգեւին :

Ատեն մը վերջ Պ. Տիգրան սկսաւ Հայոց պատմութիւն ալ սորվեցնել մեզի : Եւ երբ աւելի խելահաս դարձանք, պատմեց մեզ փառաւոր դրուագներ յեղափոխականներու կռիւներէն : Ինչ խանդով ու հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէինք, թողած խաղն ու զբօսանքը : Ալ ծանօթ էինք անուններուն անմահներ Աւետիսեանի, Պետոյի, Մարտիկի, Տէրոյեանի, Վարդանի, Նիկոլ Դումանի, Թաթուլի, Սերոբ փաշայի եւ շատ ուրիշներու : Անոնց վեհ նպատակներուն եւ կատարած գործերուն : Ներշնչող էր, մասնաւորապէս, փառահեղ դրուագը «Կռուեցէք տղերք»ի, «Փոքրիկ հերոսի», հազիւ 16 տարեկան «Անմոռանալի կտրիճ Մարտիրոսի», հերոսաբար ինկած Պօղպքեասանի «ահեղ կռուին մէջ, թողլով մեզ անուն յիշատակ բարի » :

Այն դժբախտ օրը, երբ փակուեցաւ որբանոցը, ալի արտասունքով բաժնուեցանք մեր այս թանկագին ուսուցչէն : Եբախայի պէս կ'արտասուէր ինքն ալ, հրաժեշտի ջերմ համբոյրներով թրջելով մեր ճակատները : Քանի մը տարի վերջ հանդիպեցայ իրեն քաղաքին մէջ : Փոքրիկ խանութ մը բացած էր Արարուց հրապարակի վրայ : Բայց «Տիգրան վարժապետ» կը կոչէին զինք : Որքան ուրախ եղայ : Յիշեց այն երջանիկ օրերը, եւ պատմեց թէ Դանիէլ վարդապետի քաջալերութեամբն էր միայն որ համարձակած էր յեղափոխական աշխատանք կատարել մեր մէջ այդ վտանգաւոր շրջանին : Եւ թէ Արսէն վարդապետ փորձած էր պաշտօնէն հեռացնել զինք, բայց Դանիէլ վարդապետի բուռն ընդդիմութիւնը եւ յեղափոխութեան վախը ստիպած էին զայն լռել :

(Այս այն « Տիգրան վարժապետն » է որ, Ապրիլեան հերոսամարտին, մահը աչք առած, միս մինակ, խիզախօրէն խոյացաւ եւ հրդեհեց մեր Արարուց ոստիկանական դիրքը՝ արժանանալով բոլորի հիացումին, Զինուորական Մարմնի «Քաջութեան շքանշանին» եւ «Անվեհեր հրձիգ » տիտղոսին) :

Այսպէս, Դանիէլ վարդապետի ջանքերով ստեղծուած այս ազգաշունչ մթնոլորտին շնորհիւ, Նարեկի Զանշեան որբանոցը դարձաւ ոչ միայն վառարան մը լոյսի, այլեւ ներշնչարան մը ազգային — յեղափոխական գաղափարներու :

Դասընկերներէս շատեր, որոնք յետոյ Աղթամարի թեմական դպրոցը մտնելով հասունցան, ու Լեռնապարի մէջ յայտնի եղան իրենց յեղափոխական ու հանրային գործունէութեամբ, իրենց առաջին ներշնչումը ստացած էին այս մթնոլորտին մէջ :

Անոնցմէ յիշատակութեան արժանի են :

Զաթոյեան Միհրան, *Շատախցի.* — *Արժանաւոր զաւակը յայտնի հայդուկ Զաթոյի : Միհրան՝ ատեն մը ուսուցչութիւն ընելէ վերջ, հետեւեցաւ իր քաջարի հօր ճանապարհին :*

Թռուցիկ խումբ մը կազմեց ու հարուածեց ասպատակող, ոճրագործ Քիւրտերը մեծ սարսափ տարածելով : Եղաւ Ոչտունեաց գաւառի Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի անդամ ու ամէնքէն սիրուած գործիչ :

ՂԱԶԱՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

(4) (*Շար.*)

նազորչ մի մարմին գալարուելով առաջ եկաւ: Երբ լոյսը ելաւ, նրա բերանը բաց էր եւ երկճիւղ լեզուն օդում բան էր որոնում, իսկ սուր աչքերը նայում էին ուղիղ դիմաց: Դա գլուխը տափակ, պոչը կարճ մի ահագին գիւրզա էր, որ թէեւ ինձ նըկատել էր, բայց բոլորովին ուշադրութիւն չդարձրեց ինձ եւ գալարուելով առաջ էր գնում դէպի իր նպատակակէտը:

Ես հրացանս վերից վար մեկնած՝ հետեւում էի նրա շարժումներին. ի՞նչ կայ նրա դիմաց. բացի լերկ քարերից ոչինչ չեմ տեսնում:

Եւ այն պահին, երբ նա լարուեց եւ առաջ ցատկեց, նկատեցի քարին հպուած եւ օձի հայեացքից հիպնոսացած կաքաւին: Մինչ ես նշան կը բռնէի որսիս՝ օձը իր լայն երախն առաւ կաքաւին եւ ես հրացանս ետ քաշեցի ու սկսեցի դիտել: Ինձ հետաքրքրում էր, թէ այդ օձը ինչպէս պիտի կուլ տայ իրենից 4–5 անգամ հաստ թռչունին: Իր նեղ բկում չի՞ մնայ որսը եւ դրանից օձը չի՞ խեղդուի:

Պարզուեց, որ ես ի զուր եմ «անհանգստանում», ամէնից առաջ, օձի գլուխը արագ մեծցաւ, «դէմք»ը այլանդակուեց, աչքերը հեռացան իրարից: Գլխի մասերը կարծես իրար հետ միացած էին դետինով, որ կաքաւը երախն առնելուն պէս ձգուեց բացուեց եւ դրանից գլուխը կորցրեց իր նախկին ձեւը: Ապա մի ահագին կապ գոյացաւ օձի վզին եւ երեւում էր, թէ ինչ տանջանքով է նա կուլ տալիս իր որսը: Երբ կաքաւն անցաւ օրկորից դէպի ստամոքսը, օձի գլուխը նորից իր նախկին, նորմալ տեսքն ընդունեց: Քարին նստած ես նայում էի օձի փորի մեծ ուռուցիկ կապին, որը դանդաղ առաջ էր գնում:

Երբ կաքաւը հասաւ բուն ստամոքսը, օձը մի պահ մնաց անշարժ եւ թմրեց: Ապա քիչ յետոյ առաջ գնաց, փաթաթուեց սեպի նման մի սուր քարի եւ մկաններն լարելով իր փորի ուռուցիկը սկսեց հպել այդ քարին: Նրա այդ արարքից ես հասկացայ, որ իր չծամուած, կոշտ կերը ստամոքսի ներսում ջարդում – փափկացնում, մարսելի է դարձնում:

Բայց ես, ի հարկէ, այնքան միամիտ չէի, որ թողնէի կաքաւներին յօշոտող այդ զզուելի սողունը հանգիստ մարսի իր աւարը, նշան բռնեցի նրա տափակ գլխին եւ կրակեցի...

Այդ օրն այդ քարերի մէջ ես նորից որսի վրայ ցատկելու պատրաստ օձերի հանդիպեցի եւ նորից տեսայ, թէ ինչպէս թռչելու եւ ազատուելու փորձ չեն անում:

Ես հասկացայ, թէ ինչո՞ւ այդ վայրը տեղացիները անուանում են «կաքաւի գերեզմանատուն»:

ԻՆՉՊԷՍ ԵՆ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒՄ ՎԱՅՐԻ ԱՅԾԵՐԸ

Արմաշ գիւղից վերեւը, ուղիղ Արարատ լեռան դիմաց ժայռապատ բլուրներ կան: Երեկոյեան դէմ որսից վերադառնալիս իջնում էի այդ բլուրներով:

Արեւն արդէն մայր է մտել եւ ձորերում խտանում էր աղջամուղջը:

Իմ դիմաց ձորի միւս կողմը սեպ – սեպ ժայռերով մի լեռնամատ կայ: Նստել նայում եմ այդ ժայռերին: Նրանց ատամնաւոր կատարները այնքան պարզ են գծագրուած բացկապոյտ երկնքի ֆոնին որ այդ կատարներին նստած արծիւները աչքիս մի մի մարդու չափ են երեւում:

Քանի աղջամուղջը թանձրանում է, այնքան ձորը խորն է թւում, իսկ դիմացիս ժայռերը կարծես բարձրանում, մըռայլւում, ահաւոր են դառնում:

Գիտեմ որ այդ ժամին վայրի կենդանիները դուրս են գալիս իրենց թաքստոցներից՝ ջուր խմելու, արածելու, իսկ գազանները՝ իրենցից թոյլեր են յօշոտելու:

Սպասում եմ՝ հայեացքս դիմացիս լեռնամատի ատամնաւոր կատարներին: Լեռնամատը վերեւից, Ասլի սարից իջնում է դէպի Արմաշ, դէպի Արարատեան դաշտը:

Յանկարծ դիմացիս ամենաբարձր կատարին սեպ քարի ետեւից, երկնքի պարզ ֆոնին մի զոյգ եղջերուներ գծագրուեցին: Քարայծ է: Անշարժ նայում է ինձ: Գլուխը ետ քաշեց, մի պահ անհետացաւ, հասկցաւ որ ընկերները լեռան միւս երեսին կանգնած նրա հետախուզութեան արդիւնքներին են սպասում: Գնաց «հաղորդելու» իր տեսածը:

Քիչ յետոյ ետ եկաւ ընկերներին հետ միասին: Լեռնամատի վերին մասի կատարները լցուեցին եղջիւրաւոր գլուխներով: Անշարժ եւ ուշադիր նայում են ինձ, ուզում են որոշել որսո՞րդ եմ, թէ անվնաս մարդ, ի՞նչ մտադրութիւն ունեմ ես, հո վտանգ չկա՞յ ինձանից:

Յանկարծ բոլոր գլուխները չքացան, միայն մէկ քարայծ մնաց որը ժայռի ատամների ետեւից վիզը բարձր պահած դունչը առաջ մեկնած, զգօն հսկում էր ինձ չլինի թէ տեղիցս վեր կենամ, ինչ որ վտանգաւոր բաներ ձեռնարկեմ կամ դանդաղ անցնիմ ձորն ու մօտենամ իր ընկերներին:

Բայց ո՞ւր գնացին ընկերները: Ես համոզուած էի որ նրանք լերան միւս երեսով ցած են իջնում: Եւ իրօք պահակ քարայծից մօտ հարիւր մեթր ներքեւ, լեռնամատի թիկունքից մի քանի գլուխներ երեւացին: Էլի անշարժ ինձ են նայում: Ապա նրանցից մէկը պահակ մնաց, միւսները նորից անհետացան: Տեսնելով որ ներքեւում պահակ կայ, վերեւի «դիտողը» ետ ցատկեց եւ նոյնպէս անհետացաւ: Քիչ անց նրա գլուխը երեւաց այս նոր պահակից մօտ հարիւր մեթր ներքեւ, ժայռի արանքից: Հէնց նա ընդունեց իր նոր «պոստը», «դիտողը», ետ ցատկեց եւ նոյնպէս անհետացաւ: Քիչ անց գլուխները երեւացին լեռնամատի ներքեւում, հորիզոնի վրայ, որից անմիջապէս յետոյ վերին պահակը թողեց, իր «պոստը» եւ ցած իջաւ լեռան միւս երեսով:

Այսպէս հերթով պահակ կանգնելով ու հերթով հսկելով ինձ քարայծերի խումբը անվնաս տեղափոխութիւն կատարեց լեռնամատի գլխից մինչեւ նրա «ոտները» եւ անհետացաւ ձորում: Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

★

ՎԻԷՆՆԱ, 26 Ապրիլ (Յառաջ).— Երէկ, կիրակի, 25 Ապրիլ, Վիէննայի Ազգ. Տան մէջ պատշաճ շուքով տեղի ունեցաւ 1915ի նահատակներու Սգատօնը գաղութին եւ Մխիթարեան Միաբանութեան գործակցութեամբ:

Յուզիչ էր հոգեհանգիստը որ կատարուեցաւ մատրան մէջ զետեղուած յիշատակարանին առջեւ: Կը պլպլային երկու մոմեր եւ ծաղկեփունջ մը կը զարդարէր պարզ սեղանը:

Գաղութիս հոգեւոր հովիւը կատարելով հանդիսութեան բացումը, նախ՝ ծանօթացուց երջանկայիշատակ Տ. Սահակ կաթողիկոս Խապայեանի Հալէպի Ս. Քառասնից Մանկանց եկեղեցւոյ թիւ 133 ձեռագիր ճաշոց գիրքին մէջ արձանագրած յուզիչ մէկ վկայութիւնը, գրուած այդ օրերուն, Եղեռնի անմիջական ազդեցութեան տակ:

Յետոյ հրաւիրեց բանախօսելու Հ. Ներսէս վրդ. Ակինեանը, որ ակնարկ մը նետելով հայ Ազգի կրած ջարդերուն վրայ, ի վերեւ հանեց թշնամիներու անզօրութիւնը ու Հայուն ցոյց տուած ապրելու անդրդուելի կամքը: Մաղթեց որ կարենայ դիմագրաւել նոր դժուարութիւններ: Եւ վերջացուց իր խօսքերը յոյս յայտնելով թէ պիտի գայ անպայման վերածնութեան օրը:

Գեղարուեստական բաժնին մէջ Օր. Թիթիկ Յովհաննէսեան մեծ յաջողութեամբ արտասանեց Ահարոնեանի «Ուխտաւորը» եւ Թումանեանի «Լուսաւորչի կանթեղ»ը, ի յայտ բերելով բարձր ընդունակութիւն: Նոյնքան յաջող արտասանութիւն մը կատարեց Պ. Առման Վարդանեան, Դ. Վարուժանի «Կարօտի նամակ»ը: Պ. Կարօ Տօնիկեան՝ Սիամանթօյի «Հարսին երազ»ը, անգամ մը եւս յուզեց ներկաները:

Բեմադրիչ Պ. Երուանդ Մանարեան, մեր հաւաքոյթներու փնտռուած արուեստագէտը, ընդհանուր խանդավառութեան մէջ արտասանեց Թումանեանէն երկու կտորներ՝ «Տրտմութեան Սաղմոսներից» եւ «Երկու հայրեր», անգամ մըն ալ հաստատելով թէ պարոնը օժտուած է դերասանական ճշմարիտ կոչումով եւ գիտէ իր տաղանդով հմայել ունկնդիրները:

Հոգեւոր հովիւին փակման խօսքերը կրակոտ կոչ մըն էին մասնաւորապէս ուղղուած նոր սերունդին, որպէսզի չենթարկուի օտարացման ու այլասերման վտանգին:

Ներկաները որոնք բազմութեամբ լեցուցած էին մատուռը, բաժնուեցան խոր տպաւորութեամբ, այս տարի ալ արժանի յարգանքը ընծայելով մեր բիւրաւոր նահատակներուն ու ուխտելով անխախտ քալել անոնց ճամբէն, յանուն ազգային գոյութեան: ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԳԱՐԻՏՆ ՈՒ ՓՐՓՈՒՐԸ

★

Ծովի երեսն է փրփուրը ելնում
Փայլփլում մի պահ, իբրեւ մարգարիտ,
Մինչ մարգարիտը խորքում է լինում,
Խորքից է ծնւում գանձը ճշմարիտ:

...Բայց այսպէս խօսեց փրփուրն այդ մասին՝
— Ինչո՞ւ տեղ չունիս ծովի երեսին,
Թէ մարգարիտ ես... էլ ի՞նչ մարգարիտ,
Ես եմ մայր ծովի գանձը ճշմարիտ,
Որ միշտ ջրերի երեսն եմ ելնում,
Ու ես եմ փայլում,—
Կեանքը վայելում...

Բայց իր վայելքը երկար չտեւեց,
Մի քամի ելաւ՝ փրփուրը ցրուեց,
Հետքն էլ չմնաց ծովի երեսին...
Մինչ մարգարիտը, երբ խորքից հանուեց՝
Ձեռքէ – ձեռք խլուեց — գա՛նձ է, գա՛նձ, ասին, —
Ահա մայր ծովի միակ փառքը մեծ:

... Մարդիկ կան, որոնք փրփուրի նման
Միշտ կեանքի ծովի երեսն են ելնում
Բայց խորքում որքա՜ն
Մարգարիտներ կան,
Որոնց փառքը դեռ փրփուրն է խլում:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

ԾԱՂԻԿ...

★

Ծաղիկն առաջին երբ բացուեց ծառին՝
Տերեւներն անոյշ յոյզն այդ իմացան,
Ու ասին.— «պայծառ բոցն այս կը վառի՝
Մեր տենչանքների տենդով սրբազան»:

Ու ասին.— «Ողջո՜յն երազ մեր վսեմ՝
Երա՜նգ որ ամբողջ արժես ծիածան,
Բո՜յր որ հեզութեամբ ասում ես— Ե՛ս եմ
Իմաստն օրերի որ արբշիռ անցան»:

Ու ասին.—«Լուսէ շրթների համբո՜յր՝
Ա՛ստղ որ կերպարանքն ես մեր հեշտանքի,
Դշխո՜յ որ հպարտ անուանում ենք քո՜յր,
Վայրկեա՜ն որ արժես արեւներ կեանքի»:

—«Լո՜յս անքովանդակ դու մեր խաւարի,
Լո՜յս որ հիւթել ենք կոյր ու անգիտակ,
Յայտնե՜լ ենք ահա բիւրեղ աշխարհին՝
Գոհա՜րն որ սարսռուն հուր է հողի տակ»:

—« Չի դու յեղակարծ հրայրքն ես վսեմ,
Ժայթքն երակների մեր սիրաբողբոջ՝
Ծաղի՜կ որ հեշտիւ ասում ես.— Ե՛ս եմ
Ծառն՝ արմատներից մինչ կատարն ամբողջ»:

Յ. ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ռէս Սանօն, ելաւ վարդապետի դրան առջեւը, երկու ձեռքերը իրարու միացուց, խողովակ մը շինեց, բերանը անոր վրայ դնելով պոռաց ինչքան որ ուժ ունէր:

— Գիւլամիր, տղաս, հօրթին բառաչը չե՞ս լսեր:

— Կը լսեմ, եղաւ պատասխանը:

Միքօն ցատկեց պատէն, վազեց դէպի Գիւլամիրը եւ երկուքը միասին սկսան փնտռել հօրթը որ կըբառաչէր, ինձայնըկը լսուէր, բայց ինքը չկար...: Տեսէք, Մխիկենց արտին մէջէն մարդ մը դուրս ելաւ, բառաչող հօրթը... մտաւ վարդաստան:

— Արտաշէս, դո՞ւն ես:

— Ես եմ, ես, ո՞վ կրնայ ըլլալ:

— Տղայ, ուրկէ՞ սորվեցար մեր հօրթին պէս բառաչելը:

— Ձեր հօրթէն դաս առի:

Ռէսն ու իր աշխատաւորները խնդացին շատ, ու զարմացան թէ մարդ մը ինչպէ՞ս կրնայ հօրթի պէս բառաչել: Սանօն եւ Արտաշէսը առանձնացան, նստան ծառի մը տակ ու սկսան խօսիլ:

— Հայրիկ, ինչպէ՞ս ես, առո՞ղջ ես:

— Արտաշէս, թէ առողջ եմ եւ թէ գործերս լաւ կ'երթան, բայց ըսէ տեսնեմ, ո՞ր հովը քեզ այս տեղերը ձգեց, անպատճառ գաղտնիք մը ունիս, Արտաշէսը՝ ես գիտեմ, հանգիստ նստիլ չի գիտեր:

— Ի՞նչ ընեմ, հայրիկ, ուր գործ ու պարտականութիւն՝ հոն ալ Արտաշէս՝ յեղափոխութեան զինուոր եմ, իմ հիմակուան ըրածը, ժամանակին դուն չըրի՞ր:

— Բայց այն ժամանակները անցան, ծրագիրները եւ գործունէութեան ձեւերը փոխուեցան, հիմա սահմանադրութիւն կայ, ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան պէս աղուոր բաներ կան:

— Դուն կը հաւատա՞ս Թուրքին եւ անոր սահմանադրութեան:

— Ձեմ հաւատար, Արտաշէս, բայց՝ բան մը կայ, առաջուընէ աղէկ ենք, հիմա ջարդ ու կողոպուտ չկայ:

— Երեւութապէս լաւ կը թուինք, տեսնենք վաղը ի՞նչ պիտի ըլլայ:

— Արտաշէս Թուրքը մեր աչքին ու յօնքին համար չէ որ Սահմանադրութիւն տուաւ, առանց ծուխի կրակ չըլլար, սահմանադրութիւնը ծուխն է, կրակը՝ վերջը մէջտեղ պիտի ելլէ, թէ որ Թուրքը այդ ծուխը մարէ, Եւրոպան ալ անոր ծուխը պիտի մարէ, հէյ, Արտաշէս, Ռուսին դագալը մեզմէ հեռու չէ...:

— Ճիշդ է, հայրիկ, եթէ Թուրքը սահմանադրութիւն յայտարարեց, ըսել է թէ՝ իր գլխուն պայթելիք դդում մը կար, ան՝ խաբեց մեզ, խաբեց նաեւ Եւրոպան, սահմանադրութիւնը մեր գերեզմանը պիտի ըլլայ, Եւրոպան՝ իր աչքը պիտի գոցէ եւ մահուան հոնդիւնը չլսելու համար, ռուս ղազախն ալ իր տեղէն պիտի չշարժի:

— Արտաշէս, տղաս, դուն Ռուսը չես ճանչնար, ան՝ մեզ կը սիրէ, որովհետեւ մենք ալ անոր պէս քրիստոնեայ ենք...:

— Որովհետեւ... եւ որովհետեւ Ռուսը մեզ պիտի չպաշտպանէ: Ռուսը այնքան օտար եւ թշնամի է մեզ, որքան Թուրքը, մեր ժողովուրդը սեփական զէնքով եւ հերոսութեամբ պէտք է խլէ իր ազատութիւնը: Պիտի ըսես թէ՝ մեր ազգը պզտիկ է եւ տկար, ինչպէ՞ս Թուրքին դէմ պիտի կռուի ու խլէ իր հայրենիքը, մի յուսահատիր, այս պզտիկ ժողովուրդը պիտի ունենայ բանակ, սեփական դրամ եւ վարչակարգ:

— Արտաշէս, Աստուած ձայնդ լսէ, ազգիս Հայոց ազատութիւն տայ, մենք ալ հայրենիք ունենանք, վայելենք ազատութեան բարիքը: Այս վերջերս ո՞ւր էիր:

— Պաշքալէ գացած էի:

— Շուշիկն ալ հետդ տարած էիր:

— Ոչ, մինակս գացի:

— Մեր Սլօն հոն էր, տեսա՞ր:

— Տեսայ Սլօն, շատ բարեւներ ըրաւ:

— Իրա՞ւ տեսար:

— Ոչ միայն տեսայ այլեւ ապրեցայ հետը, ան է որ գիս քովդ ղրկեց եւ պատուիրեց որ քեզի ըսեմ թէ՝ ամիսէ մը պիտի վերադառնայ իր տունը:

— Բայց ինչո՞ւ պիտի վերադառնայ՝ չէ՞ որ պաշտօնի վրայ էր, լաւ ամսական կ'առնէր, եւ իշխանական կեանք կը վարէր, այս տեղ բան մը կայ:

— Այո, բան մը պատահեցաւ, ասոր համար չուզեր մնալ:

— Տղայ ի՞նչ պատահեցաւ, չըսե՞ս:

— Մի վախնար հայրիկ, ծանրակշիռ դէպք մը չէ, այլ պզտիկ միջադէպ մը: Գիտես որ Սլօն անվախ է եւ համարձակախօս, անաչառ դատաւոր է եւ արդարութիւնը սիրող, մինչդեռ ինքը կը գտնուէր այնպիսի շրջանակի մը մէջ՝ ուր ստախօսութիւնը առաքինութիւն, կեղծիքն ու շողոքորթութիւնը՝ քաղաքավարութիւն թրքական միջավայրը աղբանոց մըն է, չնչելու եւ ապրելու համար պէտք է կեղծել, լսածը չլսելու զարնել, գիտցածը՝ չգիտնալ ձեւացնել:

— Այո, գիտեմ, կը ճանչնամ Սլօն, ըմբոստ ոգի է ան, բարի ու արդարասէր, իր հայրը, իր պապերն ալ եղան միշտ գթասիրտ, Սլօն՝ չէր կրնար ուրանալ իր արիւնը ու չնմանիլ իր հօրը եւ միւսներուն:

(Շար.) ՍՕՍ–ՎԱՆԻ

նար պատասխանել այդ հարցումին, քանի կը շարունակուի Ժընեւի ժողովը :

× Մ. Նահանգներու Երեսփ. ժողովը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մերժեց բանաձեւ մը որ կը սահմանափակէր Նախագահին իրաւունքները՝ ամերիկեան զինուորներ ղրկելու համար արտասահման :

× Համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Հնդկաչինի Պաօ Տայ կայսեր հետ, ըմբոստ կառավարութեան մասնակցութեան մասին : Ուրեմն Հնդկաչին պիտի ունենայ երկու հակամարտ պատուիրակութիւններ :

× Կռիւները կը շարունակուին Տիէն Պիէնի մէջ : Ֆրանսական օդանաւերը ընդհատ կը ռմբակոծեն ըմբոստ զօրամասերուն հաղորդակցութեան գիծերը, հակառակ անձրեւոտ օդին եւ բուռն փոթորիկներուն :

ԵՒՐՈՊԱ ՊԻՏԻ ԿՈՐՍՈՒԻ ԵԹԷ…

Արեւմտեան Գերմանիոյ Երեսփ. ժողովը սկսաւ քննել Սարի խնդիրը, որ կնճռոտ դարձած է նորէն : Այս առթիւ Տոքթ. Ատընաուըր պարզեց կառավարութեան դիրքը, միեւնոյն ատեն պատասխանելով անոնց որ կը մեղադրեն թէ մեծ զիջումներ եղած են Ֆրանսայի : Պնդելէ ետք թէ Սարի շրջանը Գերմանիոյ կը պատկանի, վարչապետը բացատրեց թէ «Ֆրանսա չի կրնար ստիպել Գերմանիան որ ճանչնայ Սարի մէջ ստեղծուած կացութիւնը, հակառակ իր կամքին » : Հետեւաբար, անհրաժեշտ է համաձայնիլ եւրոպականացման ծրագրի մը մասին : Տոքթ. Ատընաուըր կը սպասէ որ Ֆրանսա կարգ մը զիջումներ կատարէ : Իր առաջարկած զիջումներն են.— 1. Ոչ մէկ վերջնական կարգադրութիւն, Գերմանիոյ հաշտութեան դաշնագրէն առաջ .— 2. Կատարեալ ազատութիւն բոլոր կուսակցութեանց .— 3. Զատեղծել Սարի պետութիւն մը :

Վարչապետը միացեալ Եւրոպայի ծրագրի մասին ալ խօսելով, ըսաւ թէ Խ. Միութիւնը կ'ուզէ Եւրոպայէն դուրս քշել Մ. Նահանգները եւ իր տիրապետութեան տակ առնել այդ աշխարհամասը : «Եթէ եւրոպական ազգերը չմիանան, դատապարտուած են կորսուելու : Ամէն տեղ կը տեսնենք որ Սովետները փորձեր կըկատարեն պետութիւններ կազմալուծելու, ահուսարսափով ջլատելու կամ սիրաշահելու խոստումներով եւ քարոզութեամբ » :

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ցնցումներ զգացուեցան Հարաւային Յունաստանի 11 գիւղերու մէջ, նիւթական մնասներ պատճառելով : Մարդկային կորուստ չկայ :

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գալըպճեան եւ բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԻՏ ԳԱԼՊԱՃԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ 68 տարեկան հասակին, իր բնակարանը՝

52bis Ave. d'léna

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի 3 Մայիս, ժամը 14.30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Մոնփառնաս գերեզմանատունը ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանին մէջ :

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր ժամադիր ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՖԱՌԱՋԱՅՆ ԴԱՏԱՐԱՆ

Այսօր կիրակի, ժամը 10.45ին հեռաստացոյց (Թելէվիզիոն) պիտի սփռէ գերագոյն Վ. Ամատունի հանդիսաւոր քառասնքի պատարագը :

GALERIE HENRI TRONCHE

6, Ave. Percier, PARIS

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶԱՐԷՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Մայիս 4էն 20

Բացում Մայիս 4, ժամը 16ին

ԾՆՈՂԱԿԱՆԻՔ

Ֆրէնեան, Նաճարեան, Գառնիկեան, Օհանեան ընտանիքները իրենց խոր շնորհակալութիւնը կը յայտնեն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր, մասնակցեցան իրենց սուգին՝ ԱԶԻՐ ՏԻԿԻՆ ՖՐԷՏԵՐԻՔ ՖՐԷՆԵԱՆԻ մահուան եւ յուղարկաւորութեան առթիւ :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՏՕՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

1915 Ապրիլ 24ի ահաւոր եղեռնի 39րդ տարեդարձին առթիւ :

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութեան :

Հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն եւ միահամուռ մասնակցութեամբ Լիոնահայ գաղութին :

Այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պուրս տիւ Թրավայլի մեծ եւ շքեղ սրահին մէջ, Փլաս Կիշառ :

Կը նախագահէ Պ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն Միութեան եւ երեք յարանուանութեանց ներկայացուցիչները :

Պիտի խօսի կաթող. պատուիրակ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. ՎՐԴ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Յատկապէս այս Սգահանդէսին համար Յովսէփ վրդ. Լեւոնեանի Վիէնի երգչախումբը պիտի երգէ օրուան պատշաճ քանի մը կտորներ :

Խորհրդաւոր կենդանի պատկեր մը պիտի ներկայացուի «Հայկազեան» վարժարանի աշակերտներու կողմէ, առաջնորդութեամբ՝ ուսուցչուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեանի :

35 հոգինոց զինուորական նուագախումբը պիտի հնչեցնէ Շոփէնի եւ այլ մահերգներ, ինչպէս նաեւ «Ծաղկէր առաջ իմ հայրենիք» հայրենական երգը :

Մուտքը ազատ է :

Կը խնդրուի հայ սրճարանապետներէն փակել իրենց սրճարանները նոյն օրը ժամը 3–6, ի յարգանս նահատակաց :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 39ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. եւ Երիտ. Միութեանց

Կիրակի, 2 Մայիս, ժամը 15էն 24 — Cercle Militaire (Place St. Augustin)

Վերին հովանաւորութեամբ Տոքթ. BERNARD LAFAY Տնտեսական Նախարար

Նախագահ Զօր. DUFIEUX եւ Պ. Ա. ՍԱՅՐԱՍԵԱՆ

Պիտի խօսին՝ Պ. Պ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, Վ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Տ. ԹՈՐԻԿԵԱՆ, Պ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ծրագիր մասնակցութեամբ ՏԻԿԻՆ Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ, Օր. Ա. ՔԵՕՍԷԵԱՆԻ, Պ. Պ. Ա. ԴՄՐԵԹԵԱՆԻ, Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ եւ Զ. ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ :

Հայ պարիկները (Կապոյտ Խաչի պարախումբը)

Նոր պարերով, ղեկավարութեամբ Օր. ԱԼԻՍ ԳԱՎԼԷՋԵԱՆԻ

Ընդհանուր խնդրանքին ընդառաջ երգով կրկին պիտի ցուցադրուին Վասպուրականի գունաւոր չարժանկարը եւ բազմաթիւ նոր պատկեններ : Բացատրութիւնները պիտի տայ երկրագործութեան հաշուական նախագահ

FRANÇOIS BALSAN

Զինուորական ընկերախումբ (Ֆանֆառ)

եւ Վարդեվանեանի նուագախումբը — Ձոյն պիւֆէ շատ ժողովրդական գիներով

Հիմնադրեցէք դնեցէք ձեր տոմսերը եւ վարձեցէք ձեր սեղանները, հեռաձայնելով Ալեզիա 16 65ին :

Եղէք ճշդապահ եւ մանաւանդ կարգապահ — Յանձնաժողով Գ. Ամիրայեան

Հանդէսին օրը տոմս պիտի չգտնէք սրահին առջեւ :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

Անիէր Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը կը տօնէ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

Կիրակի, 2 Մայիս, ժամը 15–24, Պուա Քոլոմպի Բազմաբնակատարանի սրահին մէջ, 2 Ռիւ տ'Էփինէ տ'Օրմ : Կայարանին ճիշդ քովը :

Կը խօսի ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին — Նոր Սերունդի Անիէրի եւ Իսիի միացեալ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կ. ՓԱՇԻՇԵԱՆԻ :

Փանեկօ Ֆաշեան պարախումբը, հայկական եւ կովկասեան պարեր :

Արտասանութիւն, երգ եւ հաճելի անակնկալներ :

Կը ներկայացուի ժողովրդական պարտէզ հանդէս մը, խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ, մէկ արար :

Եւրոպական պարեր մասնակցութեամբ՝ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ նուագախումբին :

Մուտք 200 ֆրանք :

Կան Սէն Լազարէն չողեկառք՝ իջնել Պուա Քոլոմպ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Արենչելներու տարեկան հանդէսը Մայիս 30ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Թէաթր Վերժիի սրահին մէջ, (ռիւ տ'Ալժէ) : Մանրամասնութիւնները առաջին :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը, ուրբաթ երեկոյ, 7Մայիս, ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ : Դասախօս՝ Պ. ԱՐՇԱԻՐ ԽԱՆԷՍԱՆԵԱՆ, նիւթ՝ Ի՞նչպէս մշակել ուշադրութիւնը : Մուտքը ազատ է :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ հանգստեան չորեքշաբթի երեկոյ, Քափէ Քառիէ փլեսմարշիր : Կը խօսի Պ. Արշակ Սաֆրաստեան Լոնտոնէն, Հայկ. դաշնութիւնը հետապնդողող հարցի մը մասին :

Մուտքը ազատ է :

CONSERVERIE

BARONIAN

Rue St. Clément

ORANGE (Vse.)

Մսխոււ պաւիպյն հուներ

Սուջուխ – Բաստուրմա

250 կրամ — 500 ֆրանք

500 կրամ — 950 ֆրանք

1 քիլօ — 1.800 ֆրանք

Envoi contre remboursement

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի 2 Մայիս, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Քաֆէ տը լա Լիոն փլըսմարշիր, Փլաս տ'Իթալի :

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի նպաստ Լիոնի մէջ կառուցուելիք Հայոց եկեղեցւոյ շինութեան ֆոնտին :

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, հովանաւորութեամբ Լիոնի Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութեան :

9 Մայիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Թէաթր Սելեսթ սրահին մէջ, 141 Քուր Լաֆայէթ, Լիոն :

Ղեկավարութեամբ ղերասան Պ. Հաճագարապետեանի կը ներկայացուի Պ. Բիւրատի

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ (5 արար եւ 4 պատկեր) :

Խնդրուի տեղի չտալու համար կանխաւ ապահովել ձեր տոմսերը, որոնց գիներն են՝ Լօժ եւ Ա. կարգ 300, Բ. կարգ 200 եւ Գ. կարգ 150 ֆրանք, որոնք կը գտնուին Ազգային Միութեան, եկեղեցական Տիկնանց եւ Երիտ. Միութեան անդամներուն մօտ :

«ԺԵՐԱՆ» ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մանուկի գործի մը համար :

Դիմել ամէն օր բացի չորեքշաբթիէ

57, Rue Hoche, Colombes (S.)

Tél. CHA. 07 - 03

եւ կամ Թերթիս վարչութեան :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դերձակի քով աշխատելու աշկերտուհի մը : Ներկայանալ ծնողքին հետ : Դիմել Մանուկեան,

40, Rue Condorcet, Paris (9e).

OCÉANIA

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Կը կազմակերպենք հաւաքական ճամբորդութիւններ Լիբանան եւ Թուրքիա համար ամառուան արձակուրդի ընթացքին : ԿԱՐԵՒՈՐ ԶԵՂՉԵՐՈՎ Մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալու եւ արձանագրուելու համար դիմել

OCEANIA

4, Rue de Castellane

PARIS, Tél. : ANJ. 16-33 et 34

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Պ. ՀԱՅԱՑՈՐԵԱՆԻ եւ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ Օսէանիայի միջոցով

38, Rue de la République, Marseille

tél. Colbert : 53-13

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, ոեւէ ընկերութեամբ եւ միեւնոյն գիներով տեղերը կ'ապահովենք ծովեզերք դէպի Հարաւային եւ Հիւսիսային ԱՄՆ — ՐԻԿԱ, ՔԱՆԱՏԱ, ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ, ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ եւ ամեն կողմ :

Դիմել ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ որ ունի 35 տարուան փորձառութիւն

American LLOYD

48, Rue de la Republique

Tél: Co. 47.22 et 74.51, Marseille

7, Rue Auber, Paris.

MORY et Cie

SERVICE VAUQUELIN

Միակ պաշտօնական տունն է ծրարներ ղրկելու համար ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(U. R. S. S.)

Հաստատութիւնը պաշտօնական է Մի-Աճն ՆՈՐ ԶԻՍՏԵՐԸ զրկելու, պաշտօնական հաւանութեամբ, իսկ գործածուած հագուստներ՝ շատ լաւ վիճակի մէջ :

3, RUE ST.-VINCENT DE PAUL

Paris 10e, Tél.:TRU. 72-60(Poste 89)

Մեր Հրէշը

ԵՐԱԺՇՏԱԽԱՌՆ ՏՈՒՄԲ ՉՈՐՍ ԱՐԱՐՈՎ

ԳՈՐԾ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

ԱՒԵՏԻՍ Գ. ՄԵՍՐՈՊԵԱՆՑ

Առաջին անգամ ըլլալով

Թէաթր տը լա Կէթէ Լիրիք մէջ — 17 Մայիս, երկուշաբթի երեկոյեան

Square des Arts et Métiers — Métro: Réaumur et Arts et Metiers

Պատւոյ Նախագահութեամբ Պ. ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՎԱԶԵՆԵԱՆԻ

եւ մասնակցութեամբ փարիզահայ լաւագոյն ուժերու

Այս մեծածախս ներկայացման տոմսերու գիներն են 250, 350, 450, 550, 650 750 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ.— Ցերեկը Շաբաթօրէ Միքելեանը պիտի ներկայացուի, եւ եկէք վերապրելու զարմանալի նոյնքան հռնդուած ներկայացում մը :

Տոմսերը ապահովել գրատուններէն Քալուսեան (43 ռիւ Ռիշէ), Փարամազեան (46 ռիւ Ռիշէ), Հ. Սամուէլ (51 ռիւ Մէսլէ ըը Փրենս) :

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՄԱՅԻՍ ★ MARDI 4 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7360 30e ANNEE խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2771

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԵՌ ՉԷՆ ԿՇՏԱՑԱԾ

Թուրքիոյ երեսփոխանական ընտրութիւններէն մէկ շաբաթ առաջ, Ապրիլ 23ին, նախկին իթթիհատական Հիւսէյին Ճահիտ Եալչըն, կարգ մը սպառնալիքներ կ'ուղղէր փոքրամասնութեանց, Հալքի պաշտօնաթերթին՝ «Ենի Ուլուս»ի մէջ :

Իր յայտարարութեան համաձայն, երեսփ. ընտրութիւնները «փոքրամասնութեանց խնդիր մը յարուցանելու հանգամանք ստացած էին» :

— «1950ի ընտրութեանց ատեն Իսթանպուլի յոյն, հայ եւ հրեայ փոքրամասնութիւնները ամէնքն ալ Դեմոկրատ կուսակցութեան տուին իրենց քուէները, ինչպէս զրոյց կը շրջէր: Ներկայ ընտրութեանց ընթացքին ալ փոքրամասնութիւնները Դեմոկրատ կուսակցութեան կողմը կը հակին» :

Այս պարագան յայտնելէ վերջ Թուրք հրապարակագիրը, որ ութսունը անցած է, կը բանայ իր ժանիքները .

— «Սակայն երբ խնդիրը բնական շրջանակէն դուրս ելլելով ամբողջ դասակարգի մը համար քաղաքական հանգամանք կ'առնէ, անհրաժեշտօրէն քաղաքական իմաստ եւ քաղաքական հետեւանք կը ստանայ: Երբ թուրք հայրենիքին մէջ զանազան համայնքներէն մէկը կամ բոլորը ամբողջովին դիրք բռնեն ի նպաստ քաղաքական կուսակցութեան մը եւ ընդդէմ միւսին, այս պարագան կրնայ տեղի տալ շարք մը հետեւանքներու որոնք ոչ մէկուն բարիք կը բերեն :

Հիւսէյին Ճահիտ շատ լաւ գիտէ փոքրամասնութեանց դժգոհութեան պատճառները: Այս առթիւ, միջանկեալ կը յիշէ Ունեւորութեան Տուրքը, որ 1943ին մոխիրի վրայ նստեցուց շատ մը Հայեր, Յոյներ եւ Հրեաներ: Կը յիշէ ոչ թէ դատապարտելու, այլ անոր հետեւանքները մեղմացնելու համար :

Յետոյ աւելի դունաւորելով իր խորհրդածութիւնները, կը յայտարարէ .

— «Երբ Հալք կուսակցութիւնը իշխանութեան գլուխ գայ, իրեն դէմ պիտի գտնէ ընդդիմադիրներ, ինչ որ շատ բնական է: Բայց, երբ Հալքը ընդդիմադիր շարքերուն մէջ տեսնէ փոքրամասնութեանց անունին տակ զանգուած մը որ իր ներշնչումը կը ստանայ ոխակալութենէ եւ վրէժխնդրութենէ, անշուշտ խոր ցաւ պիտի զգայ» :

Զառամեալ խմբագրապետը ուրիշ թշնամական զգացումներ ալ վերագրելով փոքրամասնութեանց, դիտել կուտայ թէ այդ ընթացքով «պիտի փճացնեն հայրենակցական եւ եղբայրութեան զգացումները, եւ կ'ազդարարէ, խօսքը ուղղելով ողջամիտներուն .

— «Կրնաք Հալքին դէմ ըլլալ ձեր ուզածին չափ, սակայն եթէ այս ընդդիմութեան հաւաքական թշնամութեան ձեւ տաք, երբեք ճիշդ եւ բարեպատեհ ճամբայ մը բռնած պիտի չըլլաք» :

Այս բացորոշ սպառնալիքներուն մէջ ամէնէն ուշագրաւ պարագան այն է որ, Հիւսէյին Ճահիտ օտար ներշնչում կը տեսնէ փոքրամասնութեանց դիրքին մէջ :

Միայն այս քսութիւնը բաւական է, գրգռելու համար Թուրք ամբոխը, որ միշտ պատրաստ է օգտուելու պղտոր ջուրերէն :

Դեմոկրատները մասնաւոր բարիքներ չնորհած չեն փոքրամասնութեանց :

Երկու կուսակցութիւններն ալ սերած են նոյն ընտանիքէն, — Իթթիհատ, որ երբեմնի փոքրամասնութիւններէն համբանքներ ձգեց միայն Պոլսոյ մէջ :

Միայն թէ Դեմոկրատները քիչ մը աւելի խոհեմութեամբ կը վարուին, համակրանք շահելու համար ներքին թէ արտաքին ճակատի վրայ :

Ինչպէս կը տեսնէք, Հալքը լման 25 տարի ահուսարսափ տարածելէ վերջ, տակաւին չէ կշտացած : Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՍՓ. ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԴԵՄՈԿՐԱՏՆԵՐԸ ԿԸ ՅԱՂԹԵՆ

Ամերիկեան գործակալութիւնը կը հեռագրէ Պոլսէն, Մայիս 2 թուականով .—

Երեսփ. ընտրութիւնները տեղի ունեցան այսօր, կիրակի: Վերջնական արդիւնքը յայտնի չէ տակաւին. բայց Անատոլուի գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ կառավարական կուսակցութեան, Դեմոկրատի թեկնածուները շահած են 64 նահանգներէ 50ին մէջ :

Աւելի վերջը հասած տեղեկութեանց համաձայն, այդ կուսակցութիւնը մէկի դէմ երեք շահած է Աղրիի (Արարատ) շրջանին մէջ, բաղդատելով Հալքի հետ : Դեմոկրատ կուսակցութիւնը շահած է 38.540 քուէ, Հալքը՝ 11.736: Ուրիշ նահանգներէ հասած մասնակի տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ Դեմոկրատները հաւանաբար իշխանութեան գլուխ պիտի մնան չորս տարի եւս: Անգարայի անթելը քուէարկութեան փակումէն անմիջապէս վերջ հաղորդեց թէ քուէները բաղդատաբար մօտ են չորս նահանգներու մէջ, — Անգարա, Թոքատ, Կաղիանթէպ (Այնթապ) եւ Թէքիրտաղ (Ռոտոսթօ): Ուրիշ վայրերու մէջ Դեմոկրատները մեծամասնութիւն շահած են, տեղ–տեղ՝ մէկի դէմ չորս եւ աւելի: Պոլսոյ կուսակալը կը ծանուցանէ թէ 130 ընտրական շրջանակներէն հասած առաջին տեղեկութեանց համաձայն, Դեմոկրատները շահած են 30-859, Հալքի կուսակիցները՝ 10.127 քուէ: Թուրքիոյ զանազան շրջաններէն 710 գիւղերու մէջ Դեմոկրատները շահած են 87-223 քուէ, Հալքեանները՝ 33.475 :

1950ի *ընտրութեանց ատեն Պոլսոյ մէջ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը շահած էր* 238.763 *քուէ, Հալքը՝* 110,299: *Այն ատեն Դեմոկրատները շահած էին Ազգ. Ժողովի աթոռներուն* 83 *առ հարիւրը : Այժմ խնդիր է թէ Հալքը բաւական քուէ շահած պիտի ըլլա՞յ, իբրպէս ընդդիմադիր դեր կատարելու համար Ազգ. Ժողովին մէջ որ կը բաղկանայ* 541 *անդամներէ:* 1950*ին միայն* 69 *աթոռ շահած էր,* 487*ի վրայ :*

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԸ

Կարելի չըլլալով համաձայնութեան մը յանգիլ Քորէայի մասին, Ժընեւի խորհրդաժողովը որոշեց այս շաբթու քննել Հնդկաչինի խնդիրը, որ նոյնքան դժուարութիւններ կը ներկայացնէ :

Շաբաթ օր ժողով գումարեց այն յանձնախումբը որ պաշտօն ունի քննելու Քորէայի խնդիրը: Այս՝ յանձնախումբին կը մասնակցին Մ. Նահանգներուն, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Քորէայի, Խ. Միութեան, Կարմիր Չինաստանի եւ Հիւս. Քորէայի ներկայացուցիչները: Յանձնախումբը հազիւ ութ ժամ զբաղած է այս հարցով, մէկ շաբթուան ընթացքին :

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Տըլըս Փարիզէն անցաւ, իր երկիրը վերադառնալու համար, մասնաւոր պաշտօնով մը :

Խորհրդաժողովը որեւէ դրական աշխատանք չկրցաւ կատարել ուրբաթ, շաբաթ եւ կիրակի: Փոխադարձ հրաւէրներ եւ մասնակի տեսակցութիւններ տեղի ունեցան: Երկրորդ անգամ ըլլալով մտերիմ զրոյց մը ունեցան Մոլոթով եւ Տըլըս :

ՄԱՐՈՔԷՆ կը հեռագրեն թէ երեք Ֆրանսացիներ սպաննուեցան, ուրիշ երեք հոգի ալ վիրաւորուեցան Քազապլանքայի մէջ, ուրբաթ օր: Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ այս սպանութիւնները ազդարարուած էին անցեալ Դեկտեմբերին, շրջաբերականով մը որ ստորագրուած էր «Իսլամ Եղբայրներու կողմէ» :

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՈՒԽՏԱՒՈՐՆԵՐԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 27 *Ապրիլ* (Յառաջ) .— *Երէկ երկուշաբթի, առտուան ժամը* 11*ին մտաւորականներու եւ բարեկամներու բազմութիւն մը հաւաքուած էր Խալտէի օդակայանը՝ դիմաւորելու համար ֆրանսացի գրագէտ եւ «Քայէ տիւ Սիւտ»ի տնօրէն Պ. Ժան Պալարը եւ Տիկինը, երիտասարդ բանաստեղծ եւ Նարեկացիի թարգմանիչ Լիւք Անտրէ Մարսէլը եւ ֆրանսահայ գրագէտներ Շաւարշ Նարդունին ու Կարապետ Փոլատեանը: Դիմաւորելու եկած էին Համազգայինի կեդր. վարչութեան անդամները, Ճեմարանի ուսուցչական կազմը, Համազգայինի Պէյրութի վարչութեան անդամները, հայ մամուլի ներկայացուցիչները եւ բարեկամներ :*

Հիւրերը հասան ժամը 11.30*ին Գահիրէի «Միսր էռ»ի օդանաւով: Բարիգալուստի մաղթանքներէ ետք, անոնք ծանօթացուեցան ներկաներուն եւ լուսանկարուեցան :*

Կէս օրէ ետք ժամը 6*ին, Համազգայինի Նշան Փալանճեան Ճեմարանին մէջ տեղի ունեցաւ մամուլի ասուլիս մը, որուն հրաւիրուած էին «Լ'Օրիան», «Լը Ժուռ», «Մաթէն», «Լը Սուար», «Այգ», «Նայիրի» եւ «Ազդակ» թերթերու ներկայացուցիչները: Ներկայ էին նաեւ պետական երեսփոխաններ Պ. Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեան եւ Տիգրան Թոսպաթ, Ճեմարանի տնօրէն ընկեր Սիմոն Վրացեան, Ճեմարանի ուսուցչական կազմէն Տիկին Ե. Աճէմեան, ընկեր Կարօ Սասունի եւ ընկեր Մ. Իշխան, Համազգայինի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչները եւ ուրիշներ :*

Ջերմ ու սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ, մեր հիւրերը բացատրեցին իրենց առաքելութեան նպատակը եւ շնորհակալութիւն յայտնեցին Համազգայինին, որ հրաւիրած է զիրենք Պէյրութ՝ հայկ. մշակոյթի ու մասնաւորապէս Գրիգոր Նարեկացիի հանդէպ իրենց հիացումին հաղորդակից դարձնելու հայութեան լայն զանգուածները: Պ. Ժան Պալար ներկայացուց Լիւք Անտրէ Մարսէլը իբրեւ Ֆրանսայի նոր սերունդի կարկառուն բանաստեղծներէն մէկը, որուն՝ հայ մշակոյթի հանդէպ ունեցած համակրանքն ու սէրը բաժնողը եղած է՝ իր գրական հանդէսին՝ «Քայէ տիւ Սիւտ»ի մէջ տեղ տալով Նարեկացիէն կատարած անոր թարգմանութիւններուն :

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՏԱՂԻ ԿՌԻՒՆԵՐ ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԻԷՆ ՊԻԷՆԻ ԲԵՐԴԻՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԷՆ ԵՐԵՔԸ ԻՆԿԱՆ

Ֆրանսական հրամանատարութիւնը կը հեռագրէ թէ ըմբոստները իրենց երրորդ մեծ գրոհը կատարեցին կիրակի, 2 *Մայիս, գրաւելով երեք ամրոցներ: Ճակատամարտը տեւեց ութ ժամ, յաճախ յանգելով դիրկընդխառն կռիւներու : Ամրոց մը ինկաւ արեւելեան կողմը, ուրիշ մը՝ հիւսիսային – արեւելեան մասին մէջ, իսկ երրորդ մը՝ հիւսիսային կողին վրայ: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ ըմբոստները մարդկային ծով մը կազմած էին բերդին վրայ յարձակած ատեն: Դիմադրութիւնը կը կատարուէր քսան ամրոցներու մէջ : Պաշտպանութեան գլխաւոր խարիսխները կը կազմեն չորս ամրութիւններ, շրջանակ մը կազմելով երեք մղոնի վրայ: Իւրաքանչիւր ամրութիւն կը բաղկանայ հինգ երկրորդական ամրոցներէ, որոնք փոխադարձաբար կ'օգնեն իրարու :*

Գրաւելով երեք ամրոցներ, ըմբոստները տիրական դիրք մը բռնած կ'ըլլան բուն միջնաբերդին վրայ եւ իրենց կրակին տակ կ'առնեն միջնաբերդը: Հրամանատարը, զօր. դը Քասթրի նախատեսած էր նոր յարձակողականը եւ հետեւաբար հաղորդած էր սպարապետութեան թէ բերդը պիտի պաշտպանէ ամէն գնով :

Ըմբոստները նոր գրոհին շեփորը հնչեցուցին կիրակի առտու ժամը 10*ին, եւ նախապէս «չում» (բրինձէ գինի) խմած ըլլալով, կատաղօրէն յարձակեցան ֆրանսական դիրքերուն վրայ, հազիւ հարիւր մեթր հեռաւորութեամբ: Իրենց մէջքին կապած էին փամփշտակալներ, զօրաւոր պայթուցիկներ, տասնեակներով ձեռնառումբեր, հրացաններ, ատրճանակներ եւ երկայն շեղբերով դանակներ զորս անխնայ կը գործածէին: Տասներկու ժամուան կատաղի կռիւներէ վերջ, Ֆրանսական հրամանատարութիւնը հաղորդեց թէ պահակազօրքը ծանր կորուստներ կրած է, իսկ ըմբոստները «ծայր աստիճան ծանր» : Բաղդատելով անցեալին հետ, ըմբոստներուն կորուստը կը հաշուեն հազարներով, սպաննեալ եւ վիրաւոր :*

Ըմբոստ բանակին հրամանատարը այս անգամ փոխած էր իր ռազմավարութիւնը: Փոխանակ յարձակումը թնդանօթաձգութեամբ ազդարարելու, խրամներու մէջ ամրացած զինուորներ գրոհ տուին 50 –– 100 *մեթր հեռուէն: Շաբաթ իրիկուն ժամը* 7.30*ին իրենց պահակները կարգ մը յարձակումներ կատարեցին: Ժամը* 10*ին սկսաւ ընդհ. յարձակումը ամէն կողմէ : Միեւնոյն ատեն թնդանօթները կ'որոտային: Կէս գիշերին բուռն կրակի մը բռնուած էին չորս դիրքեր: Կիրակի առտու ժամը* 2*ին ինկաւ արեւելեան ճակատի «Տոմինիք» ամրոցը: Հինգ վայրկեան ետք ինկաւ արեւմտեան ամրոց մը, «Հիւկէթ»: Ժամը* 6*ին սկսաւ ֆրանսական հակայարձակումը եւ ետ առնուեցան երկու դիրքեր, բայց ուրիշ մը կորսուեցաւ: Ժամը* 7.30*ին զարնուեցաւ «Իզապէլ» ամրոցը, բայց ժամը* 12*ին մեծ մասով ետ առնուեցաւ: Ժամը* 11*ին դիրկընդխառն կռիւ մը տեղի ունեցաւ արեւելեան եւ արեւմտեան կողերուն վրայ, մինչ Ֆրանսացիները զանգուածային օդարշաւներ կը կատարէին: Կռիւը հետզհետէ կը սաստկանար սուիններով, դանակներով եւ ձեռնառումբերով: Ըմբոստները գիշերանց յարձակեցան, խուսափելու համար ֆրանսա–*

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ Պատրիարքարանը հետեւեալ ազդը հրատարակած է թերթերուն մէջ.—

«Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետը հեռագրով կը հաղորդէ թէ այս տարուան Սեպտեմբեր 26ին, Տօն Վարագայ Ս. Խաչի, տեղի պիտի ունենայ սրբալոյս միւռոնի օրհնութիւն: Կը յայտնէ, նոյն ատեն, թէ կոնդակ, շրջաբերական եւ այլ տեղեկանքներ շուտով կ'ուղարկուին :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ճամբորդէ մը կը տեղեկանանք թէ Համազգային Սգատօնը մեծ շուքով տօնուած է Մարսէյլի մէջ, ուրբաթ գիշեր, իսկ Լիոնի մէջ՝ կիրակի օր: Մասնակցած են բոլոր յարանուանութեանց, քաղաքական եւ այլ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները: Երկու տօնակատարութեանց առթիւ ալ բանախօսած է առաջնորդը, Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան :

Այս արարողութիւններէն վերջ, վարդապետը Նիս պիտի երթայ, քննելու համար ծանօթ վէճը:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԴԱՄԲԱՐԱՆԸ

Ողբացեալ Ա. Ահարոնեանի դամբարանի շինութեան յանձնախումբը կը խնդրէ ծանուցանել թէ շնորհակալութեամբ ըստացած է 66.000 *ֆրանք Թեհրանի «Արմենուհի» ամսագրին խմբագրութեան հանգանակութենէն :*

ԱՌԱՋԻՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1892ի աշնանը, Պետօն կը վերադառնայ Կովկաս, կը մասնակցի Ընդհ. Ժողովին, որուն զեկուցում կուտայ իր ուսումնասիրութիւններու մասին, եւ կրկին կը վերադառնայ Վան: Նա այժմ սնանկացած չէրչի է, եւ նոյնիսկ շատ աղքատ: Կը դառնայ փողոցները «գեաղ» (քարիւղ) ծախող: Այս ժամանակամիջոցին շատ սերտ յարաբերութիւններ կը հաստատէ Արմենականներու հետ, բայց անոնք դեռ եւս հաստատ չգիտեն թէ Պետօն յեղափոխական է: Առաջին անգամն է Արմենական զեկավար Գէորգ Օտեանի տունը յեղափոխական ճառ մը կը խօսի, որ մեծ զարմանք կը պատճառէ բոլորին:

Ոչ ոք կրնար կասկածիլ թէ այդ առեւտրականը կրնայ յեղափոխական ըլլալ: Այդ օրուընէ սկսած, Պետոյի համբաւը կը տարածայնուի ժողովրդի մէջ եւ կը հասնի նոյնիսկ տաճիկ կառավարութեան ականջը: Իրմէ ձեւով մը կասկածները հեռացնելու համար, Պետօն կը դառնայ ճանճանճի (հոր մաքրող), որպէսզի մէկ կողմէ գետնի տակ աշխատելով աննկատելի մնայ, եւ միւս կողմէ «քանքանճի»-ները Դաշնակցական դարձնէ: Այս շրջանին Պետօն արդէն յեղափոխական քարոզիչ է, առանց տալու Դաշնակցութեան անունը, եւ Արմենականները այդ յեղափոխականին սկսած էին կարեւորութիւն տալ: Հաշուի առնել անոր խորհուրդները: Անոր խորհուրդով է որ Զլինգար Փանոսը եւ Նշանը կ'ուղարկուին Պարսկաստան եւ Սալմաստի Հաւթւան գիւղին մէջ կը հիմնեն Արմենական զինագործարան մը: Անոր գրգմամբ է որ Կոմիսէր Նուրին կը սպաննուի 1892ին: Այդ վտանգաւոր մարդու սպանութիւնը անհրաժեշտ էր, բայց այդ հակապետական քայլը, որ առաջինն էր, տեղացիները կը համարէին վտանգաւոր իրենց համար, որովհետեւ տակէ կրնային տուժել անոնք: Ի վերջոյ, Քէնքէնի Յովհաննէսը եւ Փանոսը կը սպաննեն Նուրին փողոցին մէջ, եւ կ'անցնին Վարագ:

Պետոյի դէմ, 1892 Թուին, Արմենականներու խոշոր մաս մը շատ գրգռուած էր, որովհետեւ ան, կ'ըսէին, չափէն աւելի «ազրեսիւ» է եւ առիկա անհամապատասխան կը գտնէին Արմենական ծրագրի ոգւոյն ու գործելակերպին: Նոյն 1892 Թըւականի վերջերը, Վարագայ Վանքին մէջ, Պետօն առաջին անգամ կը յայտնէ որ ինքը ոչ թէ անանուն յեղափոխական մըն է, այլ կը պատկանի Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Ծրագիրն ու Կանոնագիրը ծօցէն հանելով, կը պարզէ իր կուսակցութեան տեսակէտները յեղափոխութեան մասին: Ատոր հետեւանքը կը լինի այն, որ Արմենականներէն Ռսկանը, Վազգէնը (Տիգրան Տէրոյեան) եւ վեց խումբ կը միանան Պետոյին, կ'ընդունին Դաշնակցութեան ծրագիրը, որմէ յետոյ անոր եւ Արմենականներու յարաբերութիւնները ի սպառ կը խզուին:

Պետօն կը յաջողի շուտով գտնել իր քարոզչութեանց համակիր անհատներ եւ, ստեղծելով կուսակցութեան համար իբրեւ պատուանդան ծառայող քանի մը խումբեր քաղաքին մէջ, իր ուշադրութիւնը կը դարձնէ գաւառին վրայ: Կը կանչէ իր ընկերները Պարսկաստանէն որպէսզի օգնեն իրեն այդ գործին մէջ: Եւ իրօք, Պարսկաստանէն կուգան Երուանդը (Իշխան Արղութեան), Սաքօն, Վարդանը (1894ին), որոնք հասնելով Վան իրենց խումբով, խելոյն Պետոյի ցուցմունքներով կ'անցնին գաւառ: Սաքօն եւ Երուանդը կը լինին առաջինները Վասպուրականի գաւառական այն գործիչներէն, որ կ'երթան գիւղերը եւ կ'աշխատին այնտեղ տարածել այն գաղափարները որ Վանի մէջ կը քարոզուէին: Դժուար էր այդ ժողովրդին մէկ անգամէն ոտքի հանել, եւ անոնք կը հանդիպէին ընդդիմութեան որոշ անհատներու կողմէ, որոնք այս կամ այն քիւրտ բէկի հովանաւորութեան տակ կը գտնուէին: Այդպիսիներու թիւը քիչ չէր եւ անոնց ընդդիմութիւն ալ այնպիսի ձեւեր կ'առնէր, որ անհրաժեշտ կը համարուի ահաբեկումներ կատարել:

Այդ երկու գործիչները երկար չեն մնար Վասպուրական, կը վերադառնան Դերիկ, թողնելով կուսակցութեան գործը Վարդանի եւ Պետոյի վրայ:

Մինչեւ 1896 թիւը, Վանի ժողովուրդը խոհեմ քաղաքականութեան կը հետեւէր: Ան կանգնած էր իր իրաւունքները խաղաղ միջոցներով պաշտպանելու տեսակէտի վրայ: Զգոյշ եւ մեղմ քաղաքականութիւն կը վարէր նաեւ կառավարութիւնը, որու ներկայացուցիչն էր Նազըմ փաշան: Բայց Մայիս–Յունիս ամիսներուն, կառավարութիւնը կը փոխէ իր քաղաքականութիւնը եւ կը նշանակէ նոր պաշտօնեաներ, որոնք աւելի ագրեսիւ էին, ինչպէս Սաատէտինը որ նախապատրաստողը հանդիսացաւ յետագայ կոտորածներու: Ան, պաշտօնի գլուխ անցնելով, կը սկսի շրջիլ գիւղերը, կը կազմակերպէ Քիւրտերը եւ զանոնք կը գրգռէ Հայերու դէմ: Ատոր հետեւանքով սպանութիւնները եւ ալանթալանը կը շատնան շրջաններու մէջ: Կառավարութիւնը կը դիմէ փռովոճասիօնի ալ: Ան կը սկսի ուժեղ պրոպագանդ մը քաղաքի եւ շրջաններու մէջ՝ ըսելով որ իր ձեռնարկած հետապնդումները անոր համար են միայն, որ յեղափոխականներ կան Վասպուրական, որ դրսի մարդիկ եկած են հոն եւ որ եթէ անոնք չլինէին՝ երկրի վիճակը խաղաղ պիտի մնար: Կ'առաջարկէ ժողովուրդին վտարել իր մէջէն յեղափոխականները, հակառակ պարագային ան խստօրէն պիտի պատժուի՝ անոնց տեղ ու ապաստան տալու համար: Այդ ուղղութեամբ քարոզչութիւններ անհետեւանք չէին անցներ: Ժողովուրդի մէջ սկսած էր արմատ ձգել այն տրամադրութիւնը, որ եթէ դրսեցիք, մասնաւորապէս մարտական ուժերը, բացակայէին, Վանը աւելի դիւրութեամբ պիտի կարենար խուսափիլ կոտորածէն:

Մասամբ այդ տրամադրութեան հետեւանքով եւ մասամբ ալ ուժեր փոխադրելու նպատակով, Վանի յայտնի ռազմիկները կ'անցնին նորէն Պարսկաստան: Արմենականներէն կ'երթան ամէնէն ազդեցիկ գործիչները, ինչպէս Գարեգինը, Ղարաբէկը, Ներսէսը, Դրբէն, Ֆարհատը, որոնց մենք տեսանք ձերբակալուած Խոյի մէջ, պարսիկ կառավարութեան կողմէ: Դաշնակցականներէն կը մեկնին Նիկօլը, Շերօն, Բժիշկը՝ կարծեմ 43 ընկերներով:

Այդ ուժերու հեռանալով, Վասպուրականը կը թուլնայ թէ ռազմական եւ թէ բարոյական տեսակէտէ, մանաւանդ որ դուրս եկողները բոլորն ալ հռչակ եւ հեղինակութիւն ունեցող գործիչներ էին: Մեծ հարուած էր մասնաւորապէս Դումանի (Նիկօլ) բացակայութիւնը: Բողաղքեասանի եւ Սարայի կռիւներէն ետք, ան դարձած էր կեդրոնական անձնաւորութիւն մը ոչ միայն Դաշնակցականներու, այլեւ ժողովրդական բոլոր խաւերու աչքին: Ան դարձած էր զինուորական հեղինակութիւն մը եւ հերոս մը, ուղղակի առասպելական անձնաւորութիւն մը: Նոյնը պէտք է ըսել Գարեգինի, Ներսէսի եւ միւսներու մասին: Անոնց բացակայութիւնով կառավարութիւնը մասամբ հասած էր իր նպատակին եւ աւելի դիւրացուցած՝ կոտորածի իր ծրագրի իրագործումը:

ՌՈՒԲԷՆ

ՈՐՊԷՍԶԻ ԱՐԴԻՒՆԱՒՈՐ ԸԼԼԱՅ

Կը հարցնէինք մեր նախընթաց խմբագրականով, թէ կը կատարե՞նք մեր պարտքը:

Ձենք ժխտեր որ, այս տարի, քիչ մը աւելի կը հետաքրքրուինք կրթական գործով. քիչ մը աւելի կը զգանք ապազգայնացման վտանգը:

Կրնանք ըսել՝ քիչ մը աւելի կ'աշխատինք:

Բայց բաւակա՞ն է այս «քիչ մը աւելին», նկատի ունենալով այն ծանր կացութիւնը, ուր կը գտնուինք...

Անշուշտ, մեղադրանք կայ այս տողերուն մէջ:

Ունինք կրթական Կեդր. Յանձնախումբ եւ կրթական գործիչ, որոնք օժանդակութեամբ տեղական կրթական Յանձնախումբերու, յաջողեցան քանի մը դպրոց աւելի հաստատել, ուր որ փակուած էր դպրոցը՝ վերաբացին, ուր որ բնաւ չկար, նոր դպրոց հաստատեցին: Աւելցուցին նաեւ՝ տեղ տեղ, աշակերտներու թիւը:

Ասով կը վերջանա՞յ մեր գործը. կրնա՞նք հանդարտ խղճով ըսել՝ թէ կատարած ենք մեր պարտքը:

Կը կարծենք որ չենք կրնար:

Մեր դպրոցներն ու դասընթացքները, բացառութեամբ թերեւս քանի մը հայաշատ քաղաքներու, — Լոս Անճէլըս, Ֆըրէզնօ, Տիթրոյթ, Ֆիլատելֆիա, Փրովիտէնս եւն. — իբրեւ աշակերտ ունին հազիւ 10–15–20 հոգի, մէկ երկու տեղ թերեւս քանի մը հոգի աւելի: Հոծ գաղութներու դպրոցները կրնային ունենալ կրկնապատիկը, նուազագոյն հարիւր աշակերտ, միւս գաղութները, 50էն վեր, առնուազն: Ամենափոքր գաղութներն իսկ, առանց բացառութեան, կրնային ունենալ առնուազն՝ 25–30 հոգի, ան ալ ընտրովի: Անպատճառ 8–12, կամ 16–20 տարեկա՞ն պիտի ըլլան հայերէնի հետեւողները: Կրնան երիտասարդներ ալ մասնակցիլ, նոյնիսկ չափահասներ: Չէ՞ որ մեր նշանակէտը՝ հայ լեզուին փրկութիւնն է, անով փրկելու համար մեր նորահաս սերունդը:

Եկեղեցի չէ՞ն երթար մեծերն ու փոքրերը, աղօթելու համար. բոլոր անոնք որ կը հաւատան: Ինչո՞վ պակաս է մեր լեզուն, մեր ազգային գոյութեան խարիսխը, հաւաքական պաշտպանութեան ու պաշտամունքի առարկայ դառնալու համար: Մինչեւ այս վերաբերումը չունենանք ազգովին, մեր երիտասարդութիւնը չի կրնար հետաքրքրուիլ մեր լեզուով, ոչ ալ մշակոյթով. հետեւաբար ոչ իր ոչ ալ մեր գոյութեան պայքարով:

Սակայն, չի բաւեր զգացումով շրջապատել մեր լեզուն, զայն սիրելի դարձնելու համար երիտասարդութեան: Գործնական կարեւորութիւն ալ ունի ան, մեր ժամանակներուն: Լեզու մը աւելի գիտնալը հարստութիւն մըն է: Հայերէն գիտցող պաշտօնեայ մը միշտ աւելի նախընտրելի է նոյնիսկ ամերիկեան պետական, առեւտրական կամ մշակութային հաստատութիւններուն մէջ: Օրինակներ եւ փորձառութիւններ ունինք այդ ուղղութեամբ: Միջազգային կեանքը բոլորովին նոր պահանջներ կը դնէ: Հասկնալի է: Անգլերէն գիտցողներ, երիտասարդ կամ երիտասարդուհի, շատ կան. հայերէն գիտցողներ շատ քիչ: Կը փնտռեն, կ'ընտրեն անոնք, որ հայերէն գիտեն:

Ինչ կը վերաբերի մտաւորական շրջաններուն, նոյնպէս հայերէնը ունի իր կարեւորութիւնը, որովհետեւ հայերէնով կը ծանօթանան թէ հայ եւ թէ հին Արեւելեան մշակոյթին:

Յիշեցինք այս քանի մը կէտերը, ըսելու համար որ միայն «ազգասիրաբար» չէ որ պէտք է սորվինք մեր լեզուն կամ սորվեցնենք, այլ գործնական նպատակներով ալ:

Բայց սորվեցնելու համար չի բաւեր աշակերտներու մեր ունեցած քանակը. չի բաւեր նաեւ շաբաթական մէկ – երկու ժամը՝ հայերէնի յատկացուած, մանաւանդ որ «ցուրտը», «դրաղումները», գոյնզգոյն «ժողով»ները շատ անգամ պատճառ կամ պատրուակ կը դառնան հայերէնի ժամերը կրճատելու...

Հայերէնը սակայն ողորմութեամբ կարելի չէ սորվիլ:

Այս վերաբերումը, անշուշտ, արդիւնք է այն մտածման, թէ ինչ ալ ընենք «կարկատան» մըն է. ամէն բան «կորսուած» է եւ ինչ որ կ'ընենք կամ պէտք է ընենք, մեր խիղճը հանդարտեցնելու համար է...

Մինչեւ չփոխուի այս յոռետեսութիւնը, մինչեւ արմատէն չջնջենք այս մտածումը, չենք կրնար շօշափելի արդիւնքի հասնիլ. չենք կրնար հաւատք ու համոզում դնել մեր աշխատանքին ու ջանքերուն մէջ:

Կայ անշուշտ վտանգ մը, բայց երբ վտանգին առջեւ «կորսուած»ենք, «լմնցած» ենք, «տասը տարիէն» վերջացած ենք կը յայտարարենք, ոչ միայն արդիւնքի չենք հասնիր, այլ կը փութացնենք մեր վախճանը: Զմոռնանք որ այդ ոգիով եթէ ապրէր հայ ժողովուրդը, շատոնց արդէն անհետացած կ'ըլլար: Հայը յուսահատական ժամանակներէ, ջարդերէ, արիւնէ ու տարագրութիւններէ ազատած է ու վերապրած, շնորհիւ իր հաւատքին ու ապրելու կամքին: Ոչ մէկ պատճառ կայ, որ ապրելու իր կամքը ազատութեան մէջ չգործէ, համապատասխան միջոցներով:

Այս միջոցներէն մէկը՝ հզօրագոյնը մեր լեզուն է: Պիտի սորվեցնենք զայն, մեր պարտքն է, մեր դպրոցներուն մէջ, եթէ վաղն իսկ անհետանալու դատապարտուած ըլլանք: Սորվեցնելու համար սակայն, մեր դպրոցները պէտք է լեցուին բազմութիւններով: Մեր տուները պէտք է դառնան հայերէնի ու հայ մշակոյթի վառարան, մեր սրահները աղօթատեղի:

Այդպէս ապրած են մեր հայրերը, սերունդէ սերունդ: Այդպէս պէտք է ընենք մենք, պահելու համար մեր լեզուն ու ազգային կերպարանքը:

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԴԱՆԻԷԼ ՎՐԴ. ՉԱՏՈՅԵԱՆ

Մկրտիչ Մանուկեան եւ Արշակ Ալլահվէրտեան, Կարկառցի. — Յանդուգն ահաբեկիչներ, որոնք գետին փռեցին իրենց գաւառի պատուհաս Քիւրտերը, Գասըմ ու Քեամիլ: Եղան եռանդուն յեղափոխական գործիչներ եւ ուսուցիչներ: Ապրիլեան դժնդակ օրերուն՝ Միհրան Զաթոյեանի եւ ուրիշ ընկերներու հետ, ատոյդ մահէ ազատելով հազարաւոր ժողովուրդ, ապահով կերպով առաջնորդեցին Փեսանդաշտ, եւ հոն ալ հանդիսացան գլխաւոր զինակիցներ ինքնապաշտպանութեան ղեկավար Լեւոն Շաղոյեանի:

Տիգրան Կարապետեան, Հայոց Ձորցի, ուսուցիչ. — Արի խմբապետը Սպիտակ վանքի կռուին՝ հերոսամարտի ատեն: Յիշնապետ՝ Արարատեան դաշտի կռիւներուն մէջ:

Արտաշէս Բաբսեղեան. — Գնահատուած ուսուցիչ: Բանաստեղծ եւ աշխատակից յայտնի ազգագիր Երուանդ Լալաեանցի:

Օհան Կարօ, ուսուցիչ, բանաստեղծ եւ յեղափոխական եւ հանրային եռանդուն գործիչ: Եւ դեռ ուրիշներ:

Յովսէփ Գարուեան կը պատմէր նաեւ թէ 1901ին Դանիէլ վարդապետ փութացած էր քաղաք, իր միջոցաւ տեսակցելու Վարդգէսի հետ, որ նոր էր մտած Վան, եւ առաջարկած իր ծառայութիւնը Ս. Գործին: Նորեկ մեծ գործիչին համար, սփոփարար եւ յուսադրիչ եղած էր վարդապետին այս նուիրումը: Որովհետեւ, այդ օրերուն, Վասպուրականի վեղարաւորներն ալ, չնչին բացառութեամբ, հակառակ էին յեղափոխութեան:

Վարդգէսի հետ կը տեսակցին նաեւ կարգ մը հին Դաշնակցականներ գաւառներէն, կը ստանան հրահանգներ, եւ խանդավառուած անոր ներկայութենէն, Դանիէլ վարդապետի հետ գործի կը լծուին բուռն եռանդով:

1902 – 1903 թուականներուն կը զգայինք թէ, շնորհիւ այս աշխատանքներուն, մթնոլորտը կը փոխուէր: Դաշնակցութեան ցնցող, սթափեցնող կանչը հասած էր մեր գիւղերը ու մտած երդիքներէն ներս: Թմրած, իր սորկական վիճակին լուռ ու մունջ հանդուրժող, երկչոտ երիտասարդութիւնը կը սկսէր արթննալ, բողոքող դառնալ, արիանալ: Սովորական էին ըմբոստութեան ու վրէժի պոռթկումները: Սակայն, դժբախտաբար, Վարդգէս՝ դեռ բռնակալներու սանձահարող կենդանի գործը կազմակերպելու ժամանակ չունեցած՝ ձերբակալուեցաւ եւ աքսորուեցաւ:

Այս պատճառաւ բռնակալները սանձարձակ կը շարունակէին քամել անպաշտպան հայ շինականին արիւնը:

Ձեմ կրնար մոռնալ այն օրերը՝ երբ բերդի Ջարդարար պէկը ձիաւոր խումբով մը յաճախ կ'իջնէր Նարեկայ վանքը իբրեւ «հիւր»: Ու մինչ դառն ու հաւերը կը սկըսէին խորովիլ, այս գազանները պատշգամը, օղիի շիշերուն շուրջ բոլորուած, մեր կողմը կ'ուղղէին իրենց մոլեգին, կատաղի հայեացքները՝ երբ դասամիջոցին դուրս կ'ելլէինք: Ու սարսուռով կը զգայինք թէ կը մլտային իրենց ժանիքներու մէջէն. — «Որքան ապիկար եղած ենք մենք՝ որ այսքան կեավուրի տղաք կրցած են ճողոպրիլ մեր սուրերէն ու կացիններէն»: Յետոյ կը լափէին վանքին ամէնէն համեղ ուտելիքները, եւ պարկերն ալ լեցուցած խեղճ վանահօր «նուէրնե րով»՝ իրենց որջերը կը վերադառնային, յաջորդ օրը «հիւր» երթալու համար ուրիշ վանքեր ու գիւղեր:

Յիսունեւհինգ տարի վերջ, դեռ աչքերուս առջեւ է չարանը արօրներու եւ գութաններու որոնք կը հերկէին պէկին արտերը: Կը յիշեմ բազմութիւնը ցնցոտիներով ծածկուած, բոկոտն, կիսաքաղց մարդոց եւ կիներու որոնք կը աքնէին անոնց մէջ: Կարաւանը սայլերու՝ ծանրաբեռն ցորենով ու խոտով, որոնք դէպի բերդը կը բարձրանային ճռնչելով:

ՂԱԶԱՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

(5) (Շար.)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

★

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Ապրիլ 25ին, Կիրակի, ժամը 17ուկէսին, Հայկ. Տան մէջ, Միլանի գաղութը ոգեկոչեց Ապրիլ 11–24ի նահատակներուն յիշատակը :

Սրահին մայր պատը զարդարուած է Արարատի խաղաղներկ մեծադիր նկարով : Անոր առջեւը, սպիտակ ծաղիկներով շրջապատուած անթառամ դափնին, որուն վրայ ոսկեւոր զոյգ երիզներու վրայ արձանագրուած էր «Յարգանք նահատակաց» պարզ եւ յուզիչ խօսքը:

Ներկաները, խոր լռութեան մէջ, յոտնկայս կը յարգեն աւելի քան մէկ միլիոն զոհերուն յիշատակը : Բժ. Վահան Մալոյեան, գրաւոր իր ճառով կը պարզէ մեր ցեղին քաղաքական եւ ընկերային անցքերը, հասնելով մինչեւ Մեծ Եղեռնի շրջանը, ծանրանալով գործուած չարիքին վրայ, յորդորելով հաւատարիմ մնալ նահատակներու ձգած կտակին, որ յոյս է, հաւատք է եւ ապագայի յաղթանակ :

Ապա երգչախումբը կ'երգէ «Տէր, կեցո զՀայս»ն ու «Մայր Արաքսի»ն, ու Պ. Զաւէն Մնուկեան, բարձրախօսին առջեւ, կ'երգէ «Անոնց համար որ ինկան»ը:

Բեմ կը բարձրանայ գաղութիս երիցագոյն անդամներէն, Պ. Յակոբ Ալէքսանեան, որ հակառակ իր յառաջացած տարիքին, համակ ուժ է ու կորով, ու գրաւոր երկարաշունչ ճառով մը, մի առ մի կը թուէ մեր ազգին հանդէպ գործուած բոլոր անիրաւութիւնները: Բայց, կը յաւէ, պէտք չէ յուսահատիլ, որովհետեւ այսքան տառապանքէ վերջ պիտի հասնի փրկութեան այգը, ու անոնք որ կազմակերպեցին Հայուն Մեծ Եղեռնը՝ պիտի գտնեն իրենց արժանի պատիժը: «Յոյսն ու հաւատքը, մեր ուղեցոյց աստղը պէտք է ըլլան»: Կը ներբողէ Հայաստանի կատարած նուաճումները, մշակոյթի ասպարէզէն մինչեւ ծանր ճարտարարուեստի անդաստանը: «Կապուինք մեր հայրենիքին որ, օրօրանն է մեր նախահայրերուն: Վարչաձեւերը անցողական են, իսկ հողը անփոխարինելի եւ յաւիտենական» :

Իտալացի բանաստեղծ, Պ. Թոմազօ Նասսինի, կը կարդայ իր «Հայաստան, դուն պիտի ապրիս» երկարաշունչ քերթուածին երկրորդ մասը, որ դիւցազնական խոյանք մը ունի, ցաւի եւ ըմբոստացման աղեկտուր աղաղակներով որ պատկամ մըն է ու չեփորում մը ազնուական ցեղի մը թափած արեան ճապաղիքներուն վրայ :

Հոգեւոր հովիւը Ջղօն Ծ. Վրդ. Տէր Յակոբեան, կը փակէ Ապրիլի ոգեկոչման հանդիսութիւնը, խորհրդածելով Վահան Թէքէեանի «Անոնց համար որ ինկան» քերթուածին տողերուն վրայ :

Ժողովուրդը, յուզուած եւ ոգեւոր՝ կը հեռանայ Հայկ. Տունէն, ինքզինք զգալով աւելի մօտիկ իր անծայրածիր անպատներուն մէջ փռուած մեռելներուն :

ԱՐԱՄԱՅԻՍ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ).— Մեր գաղութը ամէն տարի հաւատարմօրէն եւ պատշաճ հանդիսութեամբ յարգած է յիշատակը Մեծ Եղեռնի մէկ միլիոնէ աւելի նահատակներու: Այս պարտականութեան մէջ ոչ մէկ ընկրկում :

Կիրակի, 25 Ապրիլ, Հ. Օհանջանեան սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան, տեղի ունեցաւ յիշատակի տօնակատարութիւնը: Ներկայ էր հաւատաւոր բազմութիւն մը: Գտնուեցան ուրիշներ ալ որ խուսափեցան այդ պարտականութենէն:

Դժբախտաբար Համազգային Սգատօնը բաժին ինկած է հայութեան մէկ մասին միայն, ինչպէս ամէն տեղ...: Հանդէսին բացումը կատարեց Յովսէփ Վրդ. Լեւոնեան, իբրեւ նախագահ : Համառօտակի նկարագրեց ահռելի եւ ահաւոր Սպանդը որ տեղի ունեցաւ 39 տարի առաջ եւ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել մեր նահատակներու յիշատակը :

Ապա, Վիէնի երգչախումբէն խմբակ մը երգեց « Անոնց համար որ ինկան» տխրանոյշ երգը:

Նախագահին հրաւէրով բեմ բարձրացան յաջորդաբար մեներգելու եւ կամ արտասանելու ընկեր Աւետ. Քղէլեան (Նոր Սերունդ), Օր. Ա. Ուզունեան (Ֆ. Կ. Խաչ), Տիկին Ս. Թադէոսեան (Անտունի) եւ փոքրիկն Րաֆֆի Մոմճեան յուզուած եւ մանկունակ շեշտերով արտասանեց զանազան կտորներէ բաղկացած փնջիկ մը :

Ուղերձներ կարդացին Խ. Տէրտէրեան (Վասպ. Հայր. Միութիւն), եւ ընկեր Յ. Ուզունեան (Հ. Յ. Դ. կոմիտէի եւ ընկերներու կողմէ): Օրուան բանախօսն էր Պ. Ն. Մոմճեան Լիոնէն, որ դիտել տուաւ թէ բոլոր քաղաքակիրթ ազգերը իրենց նահատակներու յիշատակը կը տօնեն գեղեցիկ, ծաղկազարդ շիրիմներու եւ շքեղ յուշարձաններու առջեւ... իսկ մենք կը կատարենք ատանդական ի սփիւռս աշխարհի, հեռու, շատ հեռու մեր թանկագին զոհերու դերեզմաններէն: Յուզիչ շեշտերով պարզեց ծրագրուած բնաջնջումը, յիշեց քանի մը դրուագներ եւ յուշեր Վարդգէսի եւ Զոհրապի մասին եւ բացագանչեց, «Այսօր, ամէն Հայ պէտք է ծունկի գայ եւ ըսէ — մենք ձեզ չենք մոռցեր անմահ զոհեր, Մեծ Եղեռնի մեծ մարտիրոսներ, ձեր յիշատակը անջնջելի պիտի պահենք մեր մէջ»: Ապա դառնալով նոր սերունդին, յայտարարեց.— « Նոր սերունդ, արթնցիր, թէեւ հեռու հայրենիքէ, պէտք չէ մոռնաս Հայութիւնդ: Նոր սերունդ, դուն ես մեր միակ մտահոգութիւնը, դուն պիտի տանիս ջահը: Այսքան չարիք կարելի չէ մոռնալ: Մենք չենք մոռնար...»:

Սգատօնը վերջ գտաւ նախագահ վարդապետին փակման խօսքերով, «Հանգչեցէք» խմբերգով եւ Տէրունական աղօթքով: Նոյն օրը հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Փրանսական Սէն Մարթէն եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ Եղեռնի զոհերուն :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ.— Ապրիլ 11ին, Կիրակի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութիւնը իր Օրը տօնեց Հ. Օհանջանեան ակումբին մէջ խնջոյք - պարահանդէսով մը: Շրջականներէն Նոր Սերունդի միայն Սէն Շամօնի տղաքը պատասխանած էին հրաւէրին: Ընկ. Աւետ. Քղէլեանի բացման խօսքերէն վերջ, մեր երիտասարդները հաճելի մթնոլորտի մէջ եւ մինչեւ ուշ ատեն երգեցին, արտասանեցին եւ զուարճացան: Կերուխումը կ'ոգեւորէր փոքրիկ նուագախումբ մը, որուն կը մասնակցէին Համբարձում եւ Յովհաննէս Լօքմիգեան, Խաչատուրեան եւ Թորոսեան :

Օգտակար ձեռնարկ մը.— Նախորդ թղթակցութեանս մէջ յիշած էի Խոթրճէնի, ուխ Փէյսօնօ, մեծ շէնքին հայ վարձակալներու միութեան վաւերացումը : Քանի մը տեղեկութիւններ եւս,— մանաւանդ որ խնդիրը կապ ունի 22 ընտանիքներու կացութեան հետ:

Ժընէվրօ հաստատութեան ընդհ. վարիչը՝ Պ. Պարէր իբրեւ այդ մեծ շէնքին նոր սեփականատէրը, գրեթէ մէկ տարիէ ի վեր զանազան տաղտուկներ կը պատճառէ: Իրաւունքի սեղմումներ, զանազան զրկանքներ, ապօրէն յաւելումներ, կամայական պահանջներ, եւ դատական հետապնդումներ: Նոյնիսկ անուանարկիչ նամակներ կ'ուղղէ :

Այս կացութեան առջեւ, մեր հայրենակիցները միութիւն մը կազմեցին իրենց իրաւունքներուն պաշտպանութեան համար, որուն աւագ պարտականութիւնն է պայքարիլ տան տիրոջ ոտնձգութեանց դէմ :

Ներկայացում մը.— Մեր դրացի Լիոնի Հայութիւնը, ժամանակէ մը ի վեր արտակարգ եւ գովելի եռանդով մը եկեղեցաշինական լուրջ գործի լծուած է: Ապրիլ 11ին, կիրակի, Վիէնի քաղաքապետական թատրոնին մէջ, ներկայացուեցաւ «Վարձք» թատերախաղը, հեղինակութիւն Պ. Պիլէմէճեանի: Այս առթիւ նուիրատուութիւն մը տեղի ունեցաւ եւ արմէ գոյացաւ 57 հազար Ֆրանքի գումար մը, ինչպէս հրատարակուած էր «Յառաջ»ի մէջ:

Ա. Կ. Բիւզանդացի

★

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՏԷՍԻՆ, 26 Ապրիլ.— Մեծ Եղեռնի նահատակներուն յիշատակի ոգեկոչումէն վերջ Տէսինի գաղութը իր յարգանքը մատոյց նաեւ ազգային մեծ գրագէտ ողբացեալ Ա. Ահարոնեանի յիշատակին՝ մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ: Այս գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր Հ. Յ. Դ. կոմիտէն, որուն նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ երեկոյթը, հակառակ հապճեպով կազմակերպուած եւ կիրակի երեկոյ մը ըլլալուն, ժողովուրդը դարձեալ եկաւ խոր գիտակցութեամբ: Ընկեր Արշաւիր Հարէլեանի ներկայութենէն օգտուելով կոմիտէն անոր վստահած էր օրուան նախագահութիւնը:

Ընկերը իր բացման խօսքով ուրուագծեց Ա. Ահարոնեանի դիմագիծը եւ պարզեց անոր արժանիքները իբրեւ գրագէտ, իբրեւ մեծ հայրենասէր ու ազգային գործիչ որ պատիւ կը բերէ թէ իր ազգին եւ թէ կուսակցութեան, որոնցմէ ներշնչուեցաւ ու մշակեց իր հարուստ գրական վաստակը :

Գեղարուեստական բաժինը շատ կարճ էր : Ահարոնեանի բանաստեղծութենէն արտասանեցին Օր. Մառի . Լուիզ Առաքելեան՝ «Արաքս»ին եւ Օր. Բրաբիոն Տապաղեան՝ «Մասիսին»: Երկուքն ալ ջերմապէս գնահատուեցան:

Օրուան բանախօսն էր Պ. Յակոբ Վարժապետեան որ երբեք չի զլանար իր մասնակցութիւնը ազգային ձեռնարկներու, ամէն անգամ երբ իր օժանդակութիւնը կը խնդրուի: Յարգելի բանախօսը յաջողութեամբ ներկայացուց Ահարոնեանը իր բազմակողմանի արժանիքներով: Վերլուծեց անոր գրականութիւնը ուրկէ կ'արտացոլան Հայուն ֆիզիքական թէ հոգեկան տառապանքները, ազատութեան ոգին ու ազգային տենչերը: Ահարոնեան հայրենասիրութեան մարմնացումը հանդիսացաւ ու իր բեղուն գրիչով իր զգացումները փոխանցեց հանրութեան: Ան ոչ միայն վշտի երգիչն էր, այլ եւ մարգարէացաւ իր կարգ մը բանաստեղծութիւններով: «Կարաւանն անցաւ բարձած արցունքով»... Հայութիւնը երախտապարտ է իր այս տաղանդաւոր զաւկին որ արդէն քանիցս արժանացած է ժողովրդային յարգանքի ցոյցին:

Բանախօսութենէն վերջ Լիոնէն Պ. Ղազար Ղազարեան իր շարժանկարով ներկայացուց տեսարաններ Ա. Ահարոնեանի թաղման արարողութիւններէն: Նոյն առթիւ տեսանք նաեւ ներգաղթողները Մարսէյլի մէջ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վիէնի դաշտահանդէսը եւ ուրիշ ձեռնարկներու յիշատակներ: Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէն շնորհակալութիւն կը յայտնէ Պ. Պ. Յակոբ Վարժապետեանի, Ղազար Ղազարեանի եւ ընկ. Արշ. Հարէլեանի, որոնք նպաստեցին այս յարգանքի երեկոյթին յաջողութեան :

Գ. Պ.

★

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՊՈՒՏՕ, 27 Ապրիլ, (Յառաջ).— Կիրակի օր, 25 Ապրիլ, տեղ չէր մնացած Հ. Յ. Դ. Պուտոյի ակումբին մէջ: Նոր Սերունդին երգչախումբը Լ. Նազարեանցի «Ապրիլեան նահատակներուն»ը երգեց մեղմաձայն: Պատանի Յ. Քէնտէրեան դաշնակի վրայ նուագեց Շօփէնի մահերգը, զոր ներկաները ունկնդրեցին խոր լռութեամբ: Քոյր եւ եղբայր, Եղիսաբէթ եւ Սերոբ Քէնտէրեաններ երկձայն երգեցին «Տէր ողորմեա»ն երկիւղածութեամբ :

Օրուան նախագահը ընկեր Ա. Քէնտէրեան ներկաները հրաւիրեց վայրկեան մը յոտնկայս յարգել յիշատակը բոլոր անոնց որ զոհ գացին յանուն Հայութեան: Յետոյ քանի մը խօսքով բացատրեց թէ այդ հրէշային միտքը՝ սպանդը, կանխամտածուած էր մեր ոսոխին կողմէ, որ օգտուեցաւ առաջին մեծ պատերազմէն :

Արտասանութիւններ ըրին Ա. Գինոսեան՝ Յ. Թումանեանի «Հոգեհանգիստը» եւ Ր. Միքայէլեան Սիամանթոյի « Որբերու ճակատագրէն»: Կ. Խաչի մասնաճիւղի կողմէ ուղերձ մը կարդաց Օր. Շաքէ Քէնտէրեան: Ս. Տօնէրեան ջութակի վրայ նուագեց «Մայր Արաքսի»ն :

Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի կողմէ խօսեցաւ ընկեր Հ. Թաշճեան, «Ապրիլ ամիսը բնութեան վերածնունդի ամիսն է, բայց այդ ամսուն դէպի մահ կ'առաջնորդուէր ստեղծագործ ժողովուրդ մը: Անոր զաւակներուն գանկերը կը փշրէին ժայռերուն վրայ: Անապատի կիզիչ աւազներուն վրայ բղխ բղխ ըրին հոգեհատորները, գեհենական կրակով խանձեցին մեր ցեղի նորաբողբոջ ծիլերը: Եւ սակայն թշնամին չհասաւ իր նպատակին: Եւ իր դիմացը գտաւ հայկական բազուկը, Արարատեան դաշտին վրայ »:

Ապա իր խօսքը ուղղելով նորահասներուն եզրակացուց.— Երիտասարդներ, այս հանդիսաւոր օրուան առթիւ ձեր նահատակ պապերուն յիշատակը յարգած կ'ըլլաք միայն այն ատեն երբ հետաքրքրուիք ձեր անցեալով, պատմութեամբ եւ մշակոյթով, սերտէք մեր նորագոյն պատմութեան էջերը, պիտի բարձրանան ձեր հոգիները եւ պիտի մօտենաք անոնց որ ազատութեան դրօշը պարզեցին, ըսելու համար Ալլահին.— Մենք կանք եւ կը մնանք:

Փակումը կատարեց Ս. Քէնտէրեան թաւ ջութակի վրայ նուագելով «Տէր կեցցոն» :

Զալկարացի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

— Սլօն՝ Համիտէ Ալային մէջ էր: Օսմանեան Սահմանադրութիւն յայտարարուեցաւ, ու կառավարութիւնը ցրուեց կամաւորական գունդերը, բայց միայն անունով, որովհետեւ այդ արիւն - կզակ մարդիկը նորէն գործի վրայ էին, կը սպաննէին, կը կողոպտէին եւ անպատիժ կը մնային: Սլոյի խումբին պատկանող Թուրք հարիւրապետ մը կար Ակեահ անունով, ոճրագործ գազան մը եւ հայատեաց, եթէ Հայու մը հանդիպի եղեր՝ կը ծեծէ, կը փետտէ եղեր՝ իսկ եթէ հայ գիւղ մը մտնէ եղեր՝ կը վառէ, մոխիրի կը վերածէ եղեր:

Ասոր գործած չարիքներուն դէմ՝ կ'ընդվզին նոյնիսկ Քիւրտերը, օր մը, խումբը ճամբորդած միջոցին կը հանդիպի եօթանասուննոց հալած, մաշած հայ ծերուկի մը, որ նստեր է աղբիւրի մը եզրը քիչ մը ջուր խմելու, կամ՝ քանի մը ափ ջուր երեսին զարնելու համար: Նախ՝ կ'երթայ հարիւրապետը, անոր ետեւէն՝ Սլօն, յետոյ, խումբը, հարիւրապետը ծերուկը տեսածին պէս կը հարցնէ անունը: Երբ կ'իմանայ որ Գէորգ անունով Հայ մըն է, զէնքով կը սպաննէ զայն: Սլօն՝ կը փրփրի, կ'ըմբոստանայ այս անարդարութեան դէմ, կը հրամայէ խումբին, «կըրակ»: Քիւրտերը համազարկ կը բանան ու Ակեահը սատկած վար կ'իյնայ ձիէն, կը պառկի ծերուկին կուշտը:

— Ապրի Սլօն, հազար ապրի, երբ զինքը տեսնեմ՝ պիտի շնորհաւորեմ եւ զէնքին փողը պիտի համբուրեմ, ըսաւ Ռէս Սանօն ոգեւորուած :

—Դատավարութիւնը տեղի կ'ունենայ Պաշքալէի մէջ, չկարծես թէ սպաննուած հայ ծերուկին համար դատ կ'ըլլայ, հայրիկ, այլ՝ դատարանը կ'ուզէ իմանալ թէ ո՞վ սպաննեց հարիւրապետ Ակեահը : Սլօն եւ իր Քիւրտերը վկայութիւն կուտան թէ «Ակեահը իրենցմէ առաջ՝ իր ձին քշած եւ աղբիւրը հասած էր, թէ անոր աղբիւրը հասնելէն անմիջապէս վերջ՝ զէնքի տասնեակ մը պայթումներ լսած էին: Երբ իրենք ալ ձիերը մտրակած ու աղբիւրը հասնելով, հոն գտած էին, երկու դիակներ՝ ինկած քով քովի, մէկը ծերունիի մըն էր, եւ միւսը՝ Ակեահին: Ծերուկը զէնք չունէր, բայց պառկած տեղէն քիչ մը վեր՝ ռուսական մօսիններու շատ մը պարապ փամփուշտներ գտած էին եւ դատաւորին ցոյց տուած են քանի մը հատը: Դատարանը գոհացում կը գտնէ եւ անպարտ կ'արձակէ Սլօն եւ իր ընկերները: Այս դէպքէն վերջ՝ Սլօն չուզեր այլեւս մնալ, կը փափաքի իր տունը վերադառնալ :

— Թող գայ, Արտաշէս, լաւ է որ գայ, Թուրքին կարելի չէ վստահիլ, օր մը անոր գլուխը պիտի ուտեն ..., Թող տունս վերադառնայ ու Ռէս Սանօն, մէկի տեղ՝ երկու տղայ թող ունենայ :

— Հա, մոռցայ, հայրիկ, Տիգրանը ո՞ւր է :

— Գնումներ ընելու համար քաղաք գընաց :

— Զըլլա՞յ թէ հարսնիքի օրերը մօտեցած են :

— Էհ, շատը գնաց, քիչը մնաց, այս աշնան պիտի ընենք, Շուշիկը կ'առնես ու գիւղը կուգաս, մինչեւ այն ատեն Սլօն ալ եկած կ'ըլլայ :

— Ալ բաւական է, մեկնելուս ժամը եկաւ, ներէ ինծի :

— Գոնէ գիշեր մը մեզի պիտի մնա՞ս:

— Ոչ: Հայրիկ, երբ հարսնիքի գանք՝ շատ կը մնանք, ես կ'աճապարեմ, արեւը մար չմտած, պէտք է կեմ հասնիմ, մէկու մը հետ տեսնուիմ կարեւոր գործի մը համար:

(Շար.) ՍՕՍ - ՎԱՆԻ

կան օդանաւերու կրակէն ։ Հակառակ օդին աննպաստութեան, ֆրանսական բոլոր տրամադրելի օդանաւերը կը գործէին Տիէն Պիէնի աւազանին մէջ, յուսահատական ուժգնութեամբ, խորտակելու համար յարձակողականը ։ Երկու կողմերը այնքան իրար խառնուած էին որ, օդանաւերը չէին կրնար ազատօրէն գործել ։ Ըմբոստները տեղ-տեղ մինչեւ 500 մեթր հեռու կը գտնուէին ֆրանսական հրամանատարութեան կեդրոնէն, որուն մօտն է հիւանդանոցը, հազար վիրաւորներով ։ Հետեւակները միշտ նոր վիրաւորներ կը հաւաքէին ռազմադաշտէն, բայց շատերը մնացին ըմբոստներու կրակին տակ ։

Զօր. տը Քասթրի վճռած է դիմադրել մինչեւ վերջը ։ Բայց մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ ռազմանիւթի պակասը ։ Իրազեկներ կ'ըսեն թէ հազիւ երեք օրուան պաշար ունի, եւ եթէ ֆրանսական անկարգելները բաւարար ռազմանիւթ չհասցնեն, յուսահատական կացութեան մը պիտի մատնուի ։ Մասնագէտներու կարծիքով, Տիէն Պիէնի կորուստը զինուորական պարտութենէ մը աւելի, հոգեբանական հարուած մը պիտի ըլլայ, ազդելով ֆրանսական բանակին եւ ազգայնական բնիկներուն վրայ ։

49 ՇԱՐԺ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

31 ՄԵՌԵԱԼ, 10 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ ՎՆԱՍ

Յունաստանի կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ թէ երկրաշարժի զօրաւոր ցնցումներ պատահեցան Թեսալիոյ դաշտին մէջ ։ Հինգ հազար շէնքեր քանդուեցան ամբողջովին կամ մասամբ ։ Նիւթական վնասը կը հաշուեն տասը միլիոն տոլար, մեռեալներուն թիւը՝ 31, վիրաւորները՝ 717 ։

Շաբաթ գիշեր եւ կիրակի առտու հինգ նոր ցնցումներ եւս պատահեցան, ցնցումներուն թիւը հասցնելով 49ի ։ Առաջին շարժը տեղի ունեցած էր ուրբաթ կէսօրէն վերջ ։ Թագաւորը եւ գահաժառանգ իշխանը աղէտին վայրը գացին ։ Բարեբախտաբար օդը նպաստաւոր էր ։ Թեսալիոյ դաշտը հարուստ է հողագործական արտադրութեամբ, այնպէս որ աղէտեալները ուտեստի նեղութիւն չեն կրեր ։ Բայց հազարաւորներ անպատսպար կը մնան ։

Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ 45 տուներ ամբողջովին կործանեցան Ֆարսալայի մէջ, իսկ ուրիշներ ծանր կամ թեթեւ վնասներ կրեցին ։ Առաջին թեթեւ ցնցումին ժողովուրդը հեռացած էր տուներէն, եւ այսպէս հարիւրաւորներ փրկուեցան մահէն ։ Այդ ցնցումին հետեւանքով պնակներ փշրուեցան եւ եկեղեցինե-րու կաթողիկէները հնչեցին. ինչ որ աղատարար ազդանշան մը եղաւ ։ Գետինը շարժեցաւ 12 ժամ, երկու հազար քառակուսի մղոն տարածութեամբ ։ Աւելի քան 900 շէնքեր կործանեցան բոլորովին կամ մասամբ, Սոֆատեսի մէջ՝ Ֆորսալա քաղաքը քանդուած է 95 առ հարիւր ։

Քանդուած տուներուն թիւն է 5352 ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՑՈՒՐՏ ՀՈՎ ՄԸ կը փչէ Փարիզի մէջ, քանի մը օրէ ի վեր ։ Կիրակի օր կարկուտ ալ տեղաց, թեթեւ ձիւնով մը ։ Փոթորիկ Ատլանտեանի եւ Մանշի վրայ ։

ԲԵՐԻԱՅԻ ձերբակալութեան մասին, գաղտնի տեղեկութիւններ հաղորդած է Չեկայի նախկին գործակալներէն Խոխլով, որ Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանը ապաստանեցաւ վերջերս ։ Իր պատմութեան համաձայն, ձերբակալութիւնը կատարած են Կեդր. կոմիտէին մէկ անդամը, զօրավար մը եւ երկու գնդապետներ ։ Առաջինը յայտարարած է .— Լաւրենտի Բերիա, ձերբակալուած էք Կեդր. Կոմիտէին հրամանով ։ Ձեռքերը վեր» ։ Յետոյ ատրճանակները ուղղած են Բերիայի վրայ որ առանց տեղէն շարժելու ձեռքերը վեր առած է ։ Ապա վրան խուզարկած եւ վերելակով մը իջեցուցած են նկուղ, այսինքն Չեկային բանտը ։

ՄԱՅԻՍ 1ի փարիզեան թափօրը այս տարի արգիլուած ըլլալով, տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Վենսէնի անտառին մէջ, շաբաթ ։ «Իւմանիթէ» «սքանչելի »կը ներկայացնէ տօնակատարութիւնը, իսկ Ֆիկառօ կը գրէ թէ «անտարբերութեամբ» անցաւ եւ թէ հազիւ տասը հազար հոգի ներկայ էին Վենսէնի անտառին մէջ ։ Խ. Միութեան մէջ տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ շռնդալից ելոյթներով ։

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային դեսպանատան Բ. քարտուղարը Մոսկուա փոխադրուեցաւ խորհրդաւոր պարագաներու մէջ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Վիէնի Հ. Կ. եւ Մ. Միութենէն 1000 ֆրանք ։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ
Բարձր նախագահութեամբ
ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ
Պատրիարք Կաթող. ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ

Ուրբաթ 27 Օգոստոսէն չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր մէկ ։

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հաւատացեալները ։

Մեկնում Փարիզ – Օսթէրլից Օգոստոս 27, իրիկուն, վերադարձ Սեպ. 1, իրիկուն ։

Գին երթուդարձ եւ Լուրտի մէջ բնակութիւն .—

Բ. կարգ 15.000
Գ. կարգ 13.000

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

Paroisse Arménienne Sainte Croix
10bis Rue Thouin. Tel.: ODE. 02-12
ou Eglise St. Grégoire, 69 Av. Henri Barbusse Arnouville-les-Gonesse.

Արձանագրութիւնները կը փակուին Մայիս 31ին ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.— ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր ։ Գին 6000 ֆրանք ։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ-ՆԵՐ (Ն. Ադոնց), գին 1000 ֆրանք ։

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (ֆրանսերէնի թարգմանեց Լիւք Անտրէ Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւններով) ։ Գին 1000 ֆրանք ։

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ ։

ՖՐԱՆՍ. ՄՏՔԻ ՅԱՐԳԱՆՔԸ

ՀԱՅ ՄՏՔԻՆ

35, Rue du Louvre
La Maison des Intellectuels

Քառասնօրեայ յարգանքի օր մը սարքած է ի պատիւ զանազան ազգութեանց ։ Հայերու սահմանուած օրն է Յունիս 13 ։ Այդ առթիւ մեծ հանդիսութիւններ տեղի պիտի ունենան, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդաբար ։

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԵՀԼԻՐԵԱՆԻ

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄՆԵՐԸ

Ստացանք եւ տրամադրելի ունինք ԹՂԹԱԿԱԶՄ հատորներ, գին հազար ֆրանք, թղթատարի ծախսով 1100 ֆր. ։

Սակաւաթիւ հատորներ ստացանք լաթակազմ, գին 1200 ֆրանք, թղթատարի ծախքով 1300 ։

×

Մարսէյլի համար դիմել.— Պ. Ե. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ, 48 ռիւ տը լա Ռէփիւպլիք եւ Ա. Քէօսէեանի,
2, Rue Bernard du Bois.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու տարեկան հանդէսը Մայիս 30ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Թէաթր Վերտիի սրահին մէջ, (ռիւ տ'Ալժէ) ։ Մանրամասնութիւնները առանձին ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Տարօն Տուրուբերանի Տէսինի Հայր. Միութեան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հայրենակից Ստեփան Ալէքսանեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ, իր տիկնոջ եւ բոլոր պարագաներուն ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Դիւրութեան համար, կը խնդրենք արուարձաններու եւ գաւառի մեր բաժանորդներէն իրենց վճարումները յանձնել հետեւեալ ընկերներուն .—

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ՝ Բարթամ Պասմաճեան
ՇԱԻԻԼ՝ Գ. Կիւլեան
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ– Յակոբ Հիսայեան կամ
ՔՈԼՈՄՊ – ԱՆԻԷՌ՝ Արամ Աւետիսեան
ԱՌՆՈՒՎԻԼ՝ Ա. Մարտիրոսեան
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Բարթող Փափազեան
ՍԱՐՍԷԼ՝ Կարօ Երանեան
ԻՍԻ՝ Նշան Դաբբինեան կամ սրճարանապետ Ջատիկեան

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ՊՈՄՈՆ՝ Խ. Թելեան
ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ՝ Յ. Էսկինեան
ՍԷՆ ԼՈՒ՝ Գ. Միլոյեան
ՍԷՆԹ ԱՆ՝ Ա. Խրալեան
ՊՈՒԼ ՕՍՍՕ՝ Սարգիսեան
Քաղաքին մէջ՝ Ա. Քէօսէեան, Յ. Մալաքեան, Գ. Ծերիկեան

ՍԷՆ ԷԹԻԷՆ՝ Վ. Խրիմեան
ՎԱԼԱՆՍ՝ Եր. Տէր Ղուկասեան
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ՝ Ս. Ընտրիկեան
ԿՐԸՆՈՊԼ՝ Քիւրքճեան
ՏԷՍԻՆ՝ Վ. Հիւսեան
ՎԻԷՆ՝ Մուշեղ Մուրատեան

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը, ուրբաթ երեկոյ, 7 Մայիս, ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ ։ Դասախօս՝ Պ. ԱՐՇԱԻԻՐ ԽԱՆԷ-ՏԱՆԵԱՆ, նիւթը՝ Ի՞նչպէս մշակել ուշադրութիւնը ։ Մուտքը ազատ է ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ դասախօսութիւնը՝ չորեքշաբթի գիշեր Քաֆէ Քատէի վերնայարկը ։

Պ. Ա. Սաֆրաստեան չկարողանալով Փարիզ գալ, դասախօսութեան նիւթը՝ խորհրդածութիւններ Ապրիլեան Եղեռնի մասին ։ Խօսք պիտի առնեն ներկաները ։

LE COMITE DU PRIX BREMOND

Յառաջիկայ դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի, մայիս 5, ժամը 21ին՝

SALLE DEBUSSY
252, Fg. Saint-Honoré

Կը խօսի Տիկին ԱՆԻ – ՄԱՐՍԷԼ ՓԱՆ

Նիւթը՝ «Կիպրոս, հանդիպումներու վայր» (ֆրանքեւհայ յարաբերութիւններ) ։

SALLE IENA, 10 Avenue d'Iéna
21 Մայիս, ուրբաթ ժամը 9ին
ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը ներկայացնէ իր

« ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ »

Գ. Տէրվիշեան,
Օր. Իրմա Պէրպէրեան, Միհրան Մ. Եփրեմեան, Ժագ Սթէփանօ եւ Օր. Մարի-Թէրէզա Գասապեան ։

Մուտքի ժողովրդական գիներ ։
Տոմսերու կեդրոնատեղի՝
Librairie H. Palouyan
43, Rue Richer — Tél.: PRO. 25-46.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կարմիր խաչի Օգնութեան Մարմնի, (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն), կիրակի, 16 Մայիս ժամը 14.30ին, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, ի նպաստ Ֆեսանվիլիէի օդափոխութեան կայանին ։

Սիրայօժար մասնակցութեամբ հայ եւ ֆրանսացի հանրածանօթ արուեստագէտներու ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի նպաստ՝ Լիոնի մէջ կառուցուելիք Հայոց եկեղեցւոյ շինութեան ֆոնտին ։

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, հովանաւորութեամբ Լիոնի Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութեան ։

9 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Թէաթըր Օլոժի սրահին մէջ, 141 Քուր Լաֆայէթ, Լիոն ։

Ղեկավարութեամբ դերասան Պ. Ա. Հացագործեանի կը ներկայացուի Մ. Բիւրատի ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ (5 արար եւ 4 պատկեր) ։

Խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ապահովել ձեր տոմսերը, որոնց գինն է՝ Լօժ եւ Ա. կարգ 300, Բ. կարգ 200 եւ Գ. կարգ 150 ֆրանք, որոնք կը գտնուին Ազգային Միութեան, եկեղեցաշէն Տիկնանց եւ Երիտ. Միութեան անդամներուն մօտ ։

ՀՐ. ՊԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

43, Rue Richer, Paris (9e)
Tél. PRO 25 - 46 R.C.No. 46325

Ստացած ենք հետեւեալ նորութիւնները.—

Արտասանութիւններ Գմբէթեանէն եւ Օր. Սէրէնկիւլեանէ ։ ժողովրդական ամէն տեսակի մեներգներ՝ օրիորդներ Պիւլպիւլեանէ, Այտա Ազնաւուրէ, Շաքէ Պէնկեանէ, Անժել Վարժապետեանէ, Տիկ. Սիւզանէ, Քնարիկ Զորպաճեանէ, Սիմոնեանէ եւ Տիկին Գարագաշէ ։

Նոյնպէս Խաչատուրեանի «Գայիանէ» պալէն, ամբողջութեամբ ։ Աղազարեանի, Մեսումենցի, Պարթեւեանի երգայնակները, ուտի Հրանդի հայկական եւ արեւելեան երգերը, արեւելեան կտորներ Պոլսէն եւ Լոնտոնէն ։ Աթէնքէն հասած են յունական տիսքեր ։

Այցելեցէք եւ ձայնագրի վրայ մտիկ ըրէք մեր տիսքերը ։ Գոհ պիտի մնաք ։

ՏԵՂԱՑԻ ԸԼԼԱՔ ԹԷ ՇՐՋԻԿ
ՁԵՐ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Լ Ի Լ Ա - Ն Է

Համեղ, մաքուր եւ մատչելի
24, Rue St. Lazare, PARIS
Métro N. D. de Lorette ou Trinité.

Շաբաթ, կիրակի եւ երկուշաբթի իրիկունները արեւելեան նուագ ։

GALERIE HENRI TRONCHE
6, Ave. Percier, PARIS
Métro Miromesnil
ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Մայիս 4էն 20
Բացում Մայիս 4, ժամը 16ին

«ԺԵՐԱՆ» ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մածունի գործի մը համար ։
Դիմել ամէն օր բացի չորեքշաբթիէ
57, Rue Hoche, Colombes (S.)
Tél.: CHA. 07-03
եւ կամ թերթիս վարչութեան ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դերձակի քով աշխատելու աշկերտուհի մը ։ Ներկայանալ ծնողքին հետ ։ Դիմել Մանուկեանի,
40, Rue Condorcet, Paris (9e).

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՄԱՅԻՍ * MERCREDI 5 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7361 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2772

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՄԸ ԻՄԱՍՏԸ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Թուրքիոյ երեսփ. ընտրութիւնները վերջացած են Դեմոկրատ կուսակցութեան յաղթանակով:

Համաձայն պաշտօնական տեղեկութեանց, կուսակցութիւնը շահած է Ազգ. Ժողովին 541 աթոռներուն 508ը:

Իսկ Հալքը, որ երկիրը տիրաբար կը վարէր 25 տարիէ ի վեր, եւ որ միայն 69 աթոռ շահած էր 1950ին, այս անգամ դարձած է աննշան փոքրամասնութիւն մը, 28 երեսփոխաններով:

Բազմազան են այս աննախընթաց յաղթանակին պատճառները, ներքին թէ արտաքին:

Ընտրական պայքարի ընթացքին, ընդդիմադիրներուն առաջնորդը, Իսմէթ Ինէօնիւ, Դեմոկրատ կառավարութեան կը վերագրէր հետեւեալ մեղքերը,— ներքին անապահովութիւն, ապրուստի սղութիւն, ազատութեան կաշկանդում:

Միեւնոյն ատեն կ'ըսէր թէ երկիրը ծախեցին, դուռները լայն բանալով օտար դրամագլուխին առջեւ եւ օտարներուն յանձնելով քարիւղի եւ ուրիշ հանքերու շահագործումը:

Նախկին «ազգ. պետ»ը տկար կը գտնէր, նաեւ երկրին պաշտպանութիւնը:

Այս բոլոր մեղադրանքներուն պատասխանը տուեցաւ օրուան վարչապետին՝ Ատնան Մենտերէսի կողմէ, որ ծանր բառեր կը գործածէր յաճախ, նախկին ազգային պետը կոչելով «ազգային ժունաւէի, «վատ, դրպարտիչ, խռովարար» եւ այլն:

Բացորոշ էր թէ «Հալք»ի նախագահը եւ իր արբանեակները դերագոյն ճիգ մը կը փորձէին, նախկին դիրքերը գրաւելու համար:

Բայց, դատը կորսուած էր այն օրէն, երբ ամերիկեան օգնութիւնը բազմապատկուելով, Թուրքիան ալ դարձաւ անդամ Ատլանտեան դաշինքին, Յունաստանի հետ:

Այլեւս բաւական չէր Մ. Քէմալի հմայքը, զոր անխնայ կը շահագործէին անոր յաջորդները:

Քեմալականութեան տասնաբանեան ալ շատ բան կորսնցուցած էր իր արժէքէն:

Այսպէս, Դեմոկրատ կառավարութիւնը հարկադրուեցաւ թեթեւցնել կրօնական ուսուցման մասին հաստատուած կաշկանդումները:

Օտար դրամագլուխի շահարկումը պաշտպանած ատեն, վարչապետը դիտել կուտար թէ հարիւր տարի ալ անցնի, չեն կրնար օգտագործել երկրին բնական հարստութիւնները:

Գալով արտաքին քաղաքականութեան, Թուրքիան ե՞րբ այսքան բարոյական, տնտեսական եւ ռազմական օգնութիւն ստացած էր, դառնալով աչքի լոյս՝ Արեւմուտքի համար, ինչպէս եղած էր 25 տարի՝ Խ. Միութեան համար:

Այս վերջինը, որ խայտառակօրէն լքեց Հայաստանի եւ Վրաստանի հողային պահանջները, մինչեւ այսօր ալ զանազան եղանակներ կը հնչեցնէ, վերահաստատելու համար նախկին մտերմութիւնը:

Ապրիլ 26ին, քաղաքական ճառ մը խօսելով Ազգութեանց Խորհուրդին առջեւ, Մալենկով ցաւով դիտել կուտար թէ Թուրքիա Խ. Միութեան չափ կարեւորութիւն չի տար Թուրքեւխորհրդային յարաբերութեանց վերահաստատման, «ինչ որ սխալ մըն է»:

Թունդ ամբոխավար թերթ մը անգամ կը բողոքէր Հիւսէյին Ճահիտի սպառնալիքներուն դէմ, որոնց մասին խօսած էինք երէկ:

Ի՞նչ խօսք որ այս յաղթանակով Թուրքիա կը յուսայ նոր շահեր ստանալ Արեւմուտքէն, մանաւանդ Ամերիկայէն:

Շ.

ՕՐՈՒ ... ԴԷՊՔԵՐԸ

«ԴԵՄՈԿՐԱՏ»Ի ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

«ՀԱԼՔ»Ը ԿԸ ԹԱՂԵՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐԱՊԷՍ

Անգարայէն կը հեռագրեն ամերիկեան գործակալութեան, Մայիս 3 թուականով.

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, Դեմոկրատ կուսակցութիւնը շահած է քուէներու 94 առ հարիւրը: Քուէարկութենէն աւելի քան 15 ժամ վերջը, հաստատուեցաւ թէ ընդդիմադիր կուսակցութիւնը, Հալք, շահած է միայն 28 աթոռ, թէեւ կրնայ քանի մը աթոռ եւս շահիլ, նկատելով որ չորս Դեմոկրատ երեւելիներ ընտրուած են երկու տարբեր շրջաններու մէջ եւ թերեւս փոփոխութիւններ կատարուին: Անգարայի անթելը հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեց.— Դեմոկրատները շահած են 508 աթոռ, (ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ՝ 514), Հալքը՝ 28, «Միլլէթ» կուսակցութիւնը հինգ: Հալքը շահած է Մալաթիոյ մէջ, որ Իսմէթի ծննդավայրն է: Իր գլխաւոր թեկնածուներէն ընտրուած է միայն Իսմէթ Ինէօնիւ: Միւս բոլորը պարտուած են, մէջն ըլլալով ընդհ. քարտուղարը, Գասըմ Կիւլէք եւ քարոզութեանց վարիչը: Դեմոկրատ հոսանքը շահած է 4.264.394 քուէ, Հալքը՝ 2.465.273: Ընտրողներու ընդհ. թիւը կը հաշուեն աւելի քան ութ միլիոն:

Պոլսոյ մէջ ամբոխը այնքան խանդավառուած էր որ հանդիսաւորապէս թաղեց «Հալք»ը, յուղարկաւորութեան թափօր մը կազմելով փողոցներուն մէջ: Թափօրին առջեւէն կը տանէին փոքր դագաղ մը, որուն վրայ գրուած էր «Հալք», ծաղկեպսակով շրջապատուած: Երաժշտախումբը կը հնչեցնէր արեւելեան մահերգ մը:

«Հալք»ի ընդհ. քարտուղարը, Գասըմ Կիւլէք, յայտարարեց Անգարայի մէջ թէ կուսակցութիւնը մեռած չէ եւ պիտի շարունակէ գործել իբրեւ ընդդիմադիր: Իր յայտարարութեան համաձայն, Հալքը աւելի քան 200 աթոռ շահած պիտի ըլլար, եթէ ընտրութիւնը կատարուէր համեմատական դրութեամբ: Ուրիշ խօսքով, իրենց պարտութիւնը կը վերագրէ ներկայ ընտրական օրէնքին:

Անատոլուի գործակալութիւնը կ'ըսէ թէ գիւղացիները, որոնք ընտրողներու 80 առ հարիւրը կը ներկայացնեն, իրենց քուէները տուած էին Դեմոկրատ կուսակցութեան:

Վարչապետ Մենտերէս յայտարարեց.

— «Այս արդիւնքը կ'ապացուցանէ թէ Թուրք ժողովուրդը իր հաւանութիւնը յայտնած է մեր կատարած աշխատանքներուն բոլոր ասպարէզներուն մէջ: Այդ հաւանութիւնը մանաւանդ արժէք ունի մեր արտ. քաղաքականութեան համար: Միեւնոյն ատեն պատասխանն է ընդդիմադիրներուն որոնք կ'ըսեն թէ ազատութիւն չկայ երկրին մէջ, թէ կառավարութիւնը կը ծախէ երկիրը՝ օտար դրամագլուխ ներմուծելով եւ թէ չէ ամրապնդած արտաքին ապահովութիւնը: Կը հաստատուի նաեւ թէ ազգային քաղաքականութիւն դարձած է մեր արտաքին քաղաքականութիւնը,— յարում Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան, Ատլանտեան դաշինքին, զինակցութիւն Յունաստանի, Եուկոսլաւիոյ եւ Փաքիստանի հետ»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ամերիկեան եւ դաշնակից սպասարկութիւնները կը շարունակեն կասկածելիներու ձերբակալութիւնները, հիմնուելով Ջեկայի փախստական գործակալին՝ Խոխլովի յայտնութեանց վրայ: Կալանաւորներու թիւը գաղտնի կը պահուի, բայց հրատարակուած տեղեկութիւնները կ'ըսեն թէ միայն Ամերիկացիները բազմաթիւ կասկածելիներ ձերբակալած են:

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻԱՅՆ ԱՆՈ՞ՒՆԸ

Երեւանի բանաստեղծներէն Յովհ. Շիրազ, որուն յաջող արտադրութիւնները յանախ կ'արտատպենք, երեք սիւնակ ոտանաւոր գրած է, «Մարդկանց անունները»:

Բանաստեղծը այս առթիւ կը յիշէ յատկանշական անուններ եւ մականուններ, «Զպլախենց»էն մինչեւ «Եախշիբէկ», «Մղդսի», «Ուլխտանէս» եւ «Հանի»:

Կը ծաղրէ Աստուածաշունչէն առնուած անունները եւ մականունները, նաեւ անոնք որ ազնուականութիւն կը բուրեն (Իշխանեան):

Յետոյ կը շարէ դէզ մը օտար անուններ, Իլիոնա, Մայքըլ, Ալբերտ, Կլարիս, Նովելլա եւ դեռ ինչ որ գիտենք ամէնքս ալ: Եւ անոնց կը հակադրէ հայկական գեղեցիկ անուններ,— Հայկ, Վարդ, Արտաւազդ, Արաքս, Աղաւնի, Ցամիկ, Շողիկ, Ցօղիկ, Արմէն, Արմենուհի, Վահան, Շաւարշ եւն.:

Եւ կը բացագանչէ, արդար դառնութեամբ.

Էլ ո՞ւր մեր լոյս լեզուն մարել՝
Արեւմուտքի դէմ խոնարհել.
Ու թող այնտեղ Ջեմման Ջեմմա,
Աստղիկն այստեղ Աստղիկ մնայ:
Քանզի ամէն ազգի անուն
Իր տարազն է, իր իսկ լեզուն:
Ինչո՞ւ հագնիս ձեւն ամէնի,
Երբ քոնն ունես, ո՛վ քաղքենի:
Իր բուն գոյնից,
Իր անունից,
Իր մայր լեզուից ձեռ քաշողը՝
Վերջն էլ կըտայ իր մայր հողը:
Աշխարհը դաշտ, ազգերն իր մէջ
Ծաղիկներ են պէս – պէս ու պերճ:
Ամէն ծաղիկ իր բոյրն ունի,
Իր գոյնն ունի,
Անունն ունի,
Տարազն ունի իր հայրենի:
Դու քո Շուշանն ինչո՞ւ թողես՝
Օտար դաշտի Լիլիան քաղես:

Խորապէս ազդուելով այս բողոքէն, ես ալ փորձեցի ոտանաւոր մը թխել.

Երբ դուն ունիս յափշտակիչ,
Ինչո՞ւ կ'ըսես գաւթիչ – մաւթիչ:
Ի՞նչ բոյր ունին լաուրիստ,
Պրեզիդենտ կամ դելեգատ,
Ասամբլեա կամ դեպուտատ:
Դեռ լեյտենանտ եւ ադմիրալ,
Մայոր, սալյուտ եւ գեներալ.
Ապա նաեւ կեղծ պեսսիմիստ,
Եւ մոնումենտ կամ օպտիմիստ.
Պրեմիեր եւ սեսիա
Էլեմենտար կոնցեպցիա.
Հետո վուլգար պոլեմիկա.
Ռեսպուբլիկա, կրիտիկա.
Ձեր երկրի մէջ բառգիրք չկա՞յ:

ՎԱՀԷ

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՀՆԴԿԱՉԻՆ

ՊԱՇԱՐՈՒԱԾ ԲԵՐԴԸ ՊԱՇԱՐ ՍՏԱՑԱՒ

Հնդկաչինի Ֆրանսական հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէ թէ ըմբոստները նոր յարձակումներ չկատարեցին: Այս դադարէն օգտուելով, Ֆրանսական անկարգելները կրցան մեծ քանակութեամբ զինամթերք եւ պաշար հասցնել Տիէն Պիէնի բերդին: Այս մթերքը Հանոյէն փոխադրուեցաւ ամերիկեան օդանաւերով եւ ամերիկացի օդաչուներու աջակցութեամբ: (Յարձակումը վերսկսաւ երէկ):

Հրամանատարութիւնը միեւնոյն ատեն կը հաստատէ թէ ըմբոստները շատ ծանր կորուստներ կրեցին, գրաւելու համար երեք ամրոցներ, հետեւաբար ստիպուած են վերակազմել իրենց ուժերը: Գիրկընխառն կռիւներ մղելով, Ֆրանսացիները յաջողեցան ետ առնել հարաւային ամրոց մը՝ «Իզապէլ»: Բայց եւ այնպէս, տագնապալի կը համարուի բուն միջնաբերդը, իբրեւ հետեւանք հիւսիս-արեւելեան, արեւելեան եւ արեւմտեան ամրոցներուն դէմ կատարուած յարձակումներու: Հակառակ ամպոտ երկինքին, Ֆրանսական օդանաւերը կը շարունակեն ռմբակոծել ըմբոստներուն դիրքերը եւ անոնց գրաւած ամրութիւնները:

Բերդին պաշարումը սկսած էր Մարտ 13ին:

× Ինչպէս գրած էինք երէկ: Ժընեւի ժողովը առ այժմ յետաձգած է Քորէայի խնդիրը եւ այս շաբթու պիտի ձեռնարկէ Հնդկաչինի հարցին քննութեան: Արդէն կարգադրուած է ազգայնական Հնդկաչինի եւ կարմիրներու պատուիրակութեանց մասնակցութեան խնդիրը: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Ֆ. Տըլլըս, իր երկիրը վերադարձած ըլլալով, աշխատանքը դանդաղ կ'ընթանայ:

Միւս կողմէ կը հաստատուի թէ համայնավարները միշտ կը մերժեն նուազագոյն զիջում կատարել Քորէայի մասին:

× Ազգ. Ժողովը վերաբացուեցաւ երէկ, երեքշաբթի: Օրակարգի գլխաւոր խնդիրներն են Ժընեւի ժողովը եւ Հնդկաչին: Ժողովը երէկ պիտի նշանակէր հարցապնդումներու եւ վիճաբանութեանց թուականները: Համայնավարները կը պահանջեն անմիջապէս դադրեցնել կրակը: Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ կառավարութիւնը պիտի մերժէ հարցապնդումներու քննութիւնը, յետաձգում պահանջելով: Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը անորոշ է տակաւին:

× Զրոյցի մը համաձայն, Պ. Պ. Իտըն եւ Մոլոթով բանաձեւ մը պիտի առաջարկեն, Հնդկաչինը երկու մասի բաժնելու համար: Ֆրանսական կառավարութիւնը կրակը դադրեցնելու համամիտ ըլլալով հանդերձ, հակառակ է բաժանման ծրագրին:

× Նախարարական խորհուրդը առջի գիշեր բացառիկ նիստ մը գումարեց Էլիզէի պալատին մէջ: Ժողովը տեւեց հինգ ժամ: Որոշուեցաւ որեւէ միջոց գանց չառնել, Հնդկաչինի պատերազմը վերջացնելու համար:

ՏԻՐՈՒՆԻ.— ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Վիզըրէ գիւղին մէջ ինքնաշարժի արկածի մը զոհ գացած է ճարտարապետ Արման Յակոբեան, Պոլսեցի, 56 տարեկան:

Հանգուցեալը, ծանօթ էր նաեւ իր հանրօգուտ գործունէութեամբ: Շինած է Առնուվիլի եւ Ալֆորվիլի եկեղեցիները: Ճարտարապետ Թէրզեանի հետ կառուցած է երկու Հանգստեան Տուները եւ օգնած՝ Փարիզի եկեղեցւոյ եւ Դպրոցասէրի շէնքին նորոգութեան:

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանեկան պարագաներուն:

ՆԱՍԸՐ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ ՆԵԿԻՊԸ

25 ՍՊԱՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Եգիպտոսի վարչապետը, գնդ. Կամալ Նասըր, յայտարարեց թէ հանրապետութեան նախագահը, զօր. Նեկիպն է պատասխանատուն այն խռովարար շարժումներուն որոնք տեղի ունեցան կառավարութեան դէմ: Եւ աւելցուց.— «Նեկիպ այլեւս ի վիճակի չէ խրախուսելու այդ շարժումները: Այն միայն խորհրդանշան վեհապետ մըն է եւ այսուհետեւ դեր չունի երկրի գործերուն ղեկավարութեան մէջ: Յարդ ձերբակալուած են 25 սպաներ, իբրեւ հետեւանք ապրիլ 27էն 28ի գիշերուան դաւադրութեան: Այս սպաներէն ոմանք խոստովանեցան թէ պետական դաւ մը սարքած էին, գիտնալով հանդերձ որ հետեւանքը պիտի ըլլայ արիւնահեղութիւն բանակին մէջ: Այս դաւին յայտնութիւնը անակնկալ մը չէր ինծի համար: Դաւը կը պատրաստուէր աւելի քան մէկ ամիսէ ի վեր, իբրեւ հետեւանք այն տագնապին որ Նեկիպը Յեղափոխական Խորհուրդին դէմ հանեց անցեալ փետրուարին եւ մարտին»:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԼՈՅՍԻ ԶԳԱՑԱՐԱՆՔՆԵՐԸ

(Կարդացուած Աղեքսանդրիոյ մէջ)

Ա.

Մարտ 37ին, երբ Աղեքսանդրիա կը մտնէի, աչքիս առջեւ պատկերացան այն երիտասարդները, որոնք, 1500 տարի առաջ, նման երեկոյ մը, Աքեղսանդրիա կը մտնէին փոշեթաթախ, արեւէն խանձած, յոգնած եւ պարտասած։

Այդ երիտասարդները, որոնք կուգային Արեւելքէն, Եդեսիա հասած էին ապահովաբար գարնան առաջին ամիսներուն։ Շատ կեցան այնտեղ, քիչ կեցան, չեմ գիտեր։ Յետոյ անոնք անցան Երուսաղէմ, նոյն տարին թէ յաջորդ տարին՝ աւելի եւս չեմ գիտեր։ Յետոյ ճամբայ ելան դէպի Աղեքսանդրիա։

Սխալ պիտի ըլլար կարծել թէ անոնք, ցամաքի ճամբով, անապատը կտրելով, եկան հասան Աղեքսանդրիա, քաղաք մտնելու համար Կանոպեան դռնէն, որու ետեւ Թաղ կը կազմէին Հրեաները։ Ինծի կը թուի թէ անոնք նաւ առին Յոպպէէն, առագաստ բացին հովին, որ զիրենք կը տանէր դէպի արեւմուտք։ Երբ մօտեցան Աղեքսանդրիոյ, ցայգաթիթեռներու նման պարեցին ու թռվռացին՝ տեսնելով Պրոդէոսի կղզին, ապառաժեայ լաստ մը կարծես, որու վրայ կը բարձրանար սպիտակ մարմարիոնէ աշտարակ մը, Ռամսէսի արձանէն պէս բարձր, երկնակարկառ եւ բազմայարկ։ Այդ աշտարակին գագաթէն, ուր զինուորները հսկայ խարոյկ մը կը վառէին ամէն գիշեր, ճառագայթող հրդեհ մը, նման հրաբուխի կամ լոյսի շատրուանի, կ'աշխատէր հալեցնել խաւարը, որ կը տարածուէր Միջերկրականի աւազանին վրայ։ Ահա, նոյն այդ Միջերկրականին հեռաւոր եզերքներէն՝ Պրոդէոսի լոյսին, հռչակաւոր այդ փարոսին էր որ կը վազէին արեւելքցի անծանօթ երիտասարդները, — անոնք կուգային պարել այդ լոյսին շուրջ ու լոգնալ այդ լոյսով, անոնք կուգային իրենց երիտասարդութիւնը սպառել այդ փարոսին շուրջ, ողողել իրենց հոգին բոցովն այդ լոյսին, որ փախ կուտար խաւարին։

Յուզումով եւ հիացումով դիտելէ ետք պատմական փարոսը, որուն ետեւ կը տարածուէր քաղաքը, ըստ աւանդութեան՝ Աղեքսանդրի քղամիդին պատկերով, ըստ Ստրաբոնի՝ ուղղանկիւնի մը ձեւով, մին այդ քաղաքներէն, որոնք կը համարուին դայեակ միջերկրականեան քաղաքակրթութեան, — անոնք, այդ անծանօթ երիտասարդները ցամաք ելան Լոխիասի հրուանդանին ետեւը, ու մախաղ մը իրենց ուսին՝ կտրեցին Կանոպեան ուղին, անցան Գիմնազիոնին առջեւէն, յետոյ արեւմուտք ծռեցան, յառաջացան Ակադեմիային ետեւէն՝ գլխաւոր պողոտայէն, որ կը կոչուէր Աղեքսանդրեան ճանապարհ, ու շուարած կանգ առին ընդարձակ հրապարակի մը վրայ, ուր, ատենօք, Կղէոպատրա սովորութիւն ըրած էր զմրուխտ եւ տաշխ ծխել տալ մարմարիոնէ հսկայ բուրվառներու մէջ՝ հրապարակին եօթը ճառագայթներուն բերանը, հիմա սուրբերու արձաններ միայն կանգնած։ Ի վերջոյ ուղղուեցան դէպի հարաւ, անցան Պոմպէոսի սիւնին տակէն ու գացին կորսուիլ քաղաքին հարաւ արեւմտեան պարիսպներուն տակ, մութ ու նեղ փողոցներուն մէջ։

Այդ երիտասարդները կուգային Հայաստանէն։

Այդ երիտասարդներն էին Մովսէս Խորենացի եւ իր ընկերները։

Անոնք թերեւս յանձնարարական մը միայն ունէին, ուղղուած Կիւրեղ Աղեքսանդրիացիին, պատրիարք արեւելեան եկեղեցիին։ Թերեւս ոչ ոք ունէին, որ ասպնջականութիւն տար իրենց, ինչպէս ասպնջականութիւն տուիք դուք, 1500 տարի ետքը, ուրիշ երիտասարդի մը, որ կը ներկայանար ծաղկի մը անունով միայն, — ինծի։

Ահա թէ ինչ կը գրէ Մովսէս Խորենացի, իր այս ճամբորդութեան իբրեւ առաջին տպաւորութիւն եւ վկայութիւն.—

« Եւ այսպէս ծանր գնալով՝ մտանք Եգիպտոս, մեծահռչակ աշխարհը։ Այնտեղ է շինուած յարմարաւոր եւ բարեխառն Աղեքսանդրիա մեծ քաղաքը։ Այս քաղաքում այժմ չի նստում հինգ գագաթով Պղուտոնիոսը, այլ Մարկոսը իւր աւետարանական քարոզութեամբ։ Զկան եւ վիշապի ցեղի դիւցազունների գերեզմանները, այլ վայելուչ կերպով կանգնած են սուրբերի մատուռները։ Եւ ոչ հարցնում են պատգամ դժոխքի իշխան Պրոդէիսդից, այլ սովորում են զանազան գիտութիւնների զօրութիւններ նոր Պղատոնից, իմ ուսուցչից եմ ասում, որին արժանի աշակերտ չգտնուեցայ, սակայն եւ ոչ անկատար վարժմունքով արուեստներին վերջ տալով զարգացայ »։

Մեծ բան մը չէ Խորենացիի վկայութիւնը Աղեքսանդրիոյ կեանքին մասին։ Կը յիշատակէ Տուբի տօնը, որ նախապէս Սերապիսի տօնն էր, երբ հանգիստ կը տրուէր բեռնակիր անասուններուն, ըստ աւանդութեան՝ հրամանաւ Աղեքսանդրի, ի յարգանս այն օժանդակութեան, զոր այդ անխօս եւ համեստ աշխատաւորները, էշերը եւ ջորիները, բերած էին քաղաքին հիմնադրութեան, անդուլ անդադար կրելով շինութեան բոլոր նիւթերը։ Եւ քանի մը ուրիշ աննշան ծանօթութիւններ։ Ինչ որ կը հետաքրքրէ մեզ այստեղ, Աղեքսանդրիոյ նկարագրութիւնը չէ սակայն, այլ միայն Խորենացիի եւ ընկերներուն ճանապարհորդութեան նպատակը։

Եւ գաղտնիք մը չէ ատիկա։

Մովսէս Խորենացի եւ ընկերները Աղեքսանդրիա եկած էին՝ ուսանելու, լոյս առնելու, որովհետեւ գիտէին թէ Միջերկրականի աւազանին այս անկիւնը տեսակ մը դուռ էր, որ «կը բացուէր աշխարհի միւս կէսին վրայ», ըստ Դիոն Ոսկեբերանի բացատրութեան, աւելի ճիշդ՝ այստեղ էր քաղաքակրթութեան պորտը։

Քաղաք մը, որու պատմութիւնը կը պարծենար իր հիմնած հսկայ մատենադարաններով, առաջինը՝ ձեռամբ Դեմետրիոսի, երկրորդը՝ Անտոնիոսի, ճոխացած 200.000 հատորներով, որոնք բերուած էին Պերգամայէն։ Վերջապէս, այս քաղաքին տուած էին իրենց անունը՝ մաթեմաթիկոս Եւկլիդէս, նկարիչ Անթիփիլոս, բնագէտ Երասիստրատէս։ Ու դարձեալ այստեղ էր, որ, Պտղոմէոս Եղբայրասէրի ժամանակ, հիմնուած էր Թանգարանը, տեսակ մը ակադեմիա, ուր կը յաճախէին բանաստեղծներ, փիլիսոփաներ եւ արուեստագէտներ, ինչպէս Ապոլլոդորոս, Ստրատոն, Թէոկրիտէս, Արիստարքոս։ Այստեղ էր որ կը կատարուէր Եօթանասնից Թարգմանութիւնը (Աստուածաշունչ)։ Ու Պտղոմէոս Գ.ի օրով՝ Արիստոփան Բիւզանդացի քերականը կը վարէր մատենադարանը, եւ ուսողութեան եւ աշխարհագրութեան դպրոց կը բանար Երատոսթենէս։ Այսպէս, յունական նուրբ քաղաքակրթութիւնը կը հասնի իր փառքի գագաթնակէտին։ Աւելի ետքը՝ հռոմէական հանճարը, իր կարգին, խոյանք կուտայ քաղաքին։

Վերջապէս, այստեղ էր որ Արեւելք եւ Արեւմուտք իրար կը խառնէին կրօնքները, արուեստները եւ քաղաքակրթութիւնները։

Այստեղ էր, որ քրիստոնէութիւնը պիտի մղէր իր ամէնէն կատաղի ճակատամարտները։ Ի՞նչ փոյթ թէ Պօղոս բարձրանար մինչեւ Հռոմ, կամ ըստ աւանդութեան՝ Պետրոս իր վէմը (եկեղեցի) հիմնէր... զարմանալի է... Հռոմի մէջ, քրիստոնէութիւնը չէր կրնար յաղթանակել, եթէ չփշրուէր հին հումանիզմին վէմը Աղեքսանդրիոյ մէջ,— փիլիսոփայութեան պատմութեան մէջ՝ հին հումանիզմին ահարկու դպրոցը ծանօթ է երկու պարզ բառով, «Աղեքսանդրիոյ դպրոցը» անուամբ։

Խորենացի «մեծահռչակ» կ'անուանէ Եգիպտոսը, քոնթրասթներու այս երկիրը՝ գեղածիծաղ հովիտներով եւ արեւախանձ անապատներով, իմաստնագոյն փիլիսոփաներով եւ անասուն ճգնաւորներով։ Արդարեւ Նեղոսի հովիտը եւ վերին Եգիպտոսի անապատները լեցուած էին մարդոցմով, որոնք կը հաւատային մին Յիսուսի, միւսը Քրիստոսի, մին Մկրտիչին, միւսը՝ Մարիամին, մին՝ Աստուծոյ, միւսը Երրորդութեան, մին ջրով մկրտութեան, միւսը՝ հրով մկրտութեան։

Գաղափար մը կազմելու համար ճգնաւորներուն մասին, որոնք կը ներկայացնէին մարդկային մտածման անապատային վիճակը, կը բաւէ պատմել հետեւեալ մանրավէպը.—

Ճգնաւոր մը, օր մը, անապատի իր որջին մէջ, աղօթքի պահուն, անուշադրութեամբ կը սպաննէ մժեղ մը։ Իր այս մեղքը քաւելու համար՝ սուրբը կ'երթայ կը նստի ճահիճի մը եզերքը, բոլորովին մերկ, որպէսզի մժեղին ազգակիցները գան եւ լուծեն իրենց վրէժը։ Շաբաթ մը ետքը՝ մարմինը ուռած, անճանաչելի դարձած էր այլեւս, — ի՞նչ փոյթ սակայն, արժանացած էր սրբութեան կարգ ստանալու։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԻՆՉՊԷՍ ՍԿՍԱՆ ՋԱՐԴԵՐԸ

●

Սխալ է կարծել թէ Թուրքերը հայկական ջարդերը սկսան 1915 թ. Ապրիլ 11–24ին, (ատոր համար ալ կ'անուանեն Ապրիլեան Եղեռն. 1915ի Արհաւիրք կամ Ապրիլեան Սպառում)։

Եթէ 1914 – 1918 պատերազմի հայկական ջարդերու պատմութիւնը ուսումնասիրելու ըլլէիք, կը տեսնէիք որ Թուրքերը կոտորել սկսան ոչ թէ 1915 Ապրիլ 11–24ին, այլ երբ դեռ նոր էր սկսած ռուսեւթրքական պատերազմը։ Եւ որ գըլխաւորն է, 1914 – 1918 պատերազմի ընթացքում, Թուրքերը կոտորեցին ոչ միայն Թրքահայերին, այլեւ Կովկասահայերին ու Պարսկահայերին։ Զանազանութիւնը միայն քանակի մէջ է։

Դեռ ռուս թրքական պատերազմը չըսկսուած, 1914 Օգոստոսին, Հին Բայազիտի մէջ, իթթիհատականների դաւադրութեան զոհ պիտի գնար ընկ. Դրօն, որ հինգ տարի էր ինչ հաստատուած էր, ցարական կառավարութիւնից հալածուած, եթէ մեր բարեկամ քիւրտ բէկը չօգնէր անոր Կովկաս անցնելուն։

Նոյն Հին – Բայազիտ քաղաքում, օրը ցերեկով, իթթիհատականների դաւադրութեան առաջին զոհը եղաւ մեր յայտնի ընկեր Գալուստ Ալոյեանը (Թորոս), որ նոյնպէս ցարական կառավարութիւնից հալածուելով, նախ մի քանի տարի ապրեց Խոյ եւ Ուրմիա, եւ ապա անցաւ Վան։ Ընկեր Թորոսը իր ծննդավայր Երեւան վերադարձին, Հին Բայազիտ հասաւ ճիշդ ռուսեւթրքական պատերազմը սկսած օրը եւ սպաննուեցաւ փողոցին մէջ։ Այս սպանութիւնը կազմակերպող յայտնի իթթիհատականի մը վերջերս իր յուշերի մէջ կը պատմէր դէպքը եւ մեր թերթերը տպեցին։

Նոյն օրերուն Սերաստիոյ կուսակալ Մուամմէր դաւադրութեամբ սպաննել կուտար Սահակ վրդ. Օտապաշեանը, որ Երզնկա կ'երթար, իբրեւ առաջն. տեղապահ։ Երբ ռուսեւթրքական պատերազմը պայթեցաւ, ռուսական զօրքերը յառաջացան դէպի Բասեն, Ալաշկերտ, Հին Բայազիտ, Սալմաստից էլ դէպի Վան։

Դեկտեմբերին Էնվէրը ահագին բանակով հակայարձակման անցնելով, ետ մղեց ռուս զօրքերը ամբողջ ռազմաճակատի վրայ, եւ տեղ տեղ յառաջացաւ դէպի Կովկաս։ Վանի կողմից էլ թրքական զօրքը յառաջացաւ դէպի Ատրպատական։

Բարեբախտաբար ռուսական զօրքը յաջողեցաւ պարտութեան մատնել Էնվէրի բանակը։ Այն կարճ ժամանակամիջոցում Թուրքերը բազմաթիւ Հայեր էին կոտորել եւ կիներ առեւանգել իրենց սահմանամերձ շրջաններում։ Ուրեմն փաստօրէն հայկական կոտորածները ծայր տուին ոչ թէ 1915 Ապրիլ 11–24ին, այլ 1914 Հոկտեմբեր – Դեկտեմբերին։

Յետոյ՝ Պոլսոյ մեր յայտնի մտաւորականներին ձերբակալելուց 7–8 օր առաջ, Թրքական դաւադրութեանը Վանի շրջա–

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԴԱՆԻԷԼ ՎՐԴ. ՋԱՏՈՅԵԱՆ

●

Կարելի՞ է մոռնալ սրտամորմոք արցունքները մեր այրիացած մայրերուն, որոնք պարտադրուած էին կարել եւ նախշել շուլխաներ, շալվարներ, թեւի ապահիներ, իբրեւ նուէր իրենց ամուսիններն ու զաւակները սրախողխող ընող պէկին, եւ խըրխաներ, կուրթիներ, ֆիստաններ անոր բազմաթիւ կիներուն։

Ի՞նչպէս մոռնալ անճար խումբը մեր առաքինի, ալեւոր, կորաքամակ քահանաներուն ու գիւղի իշխաններուն, որոնք նզովքը շրթներուն, դողդոջուն քայլերով կ'ուղղուէին դէպի Բերդը, խալամական տօներուն, ծանրաբեռնուած զանազան նուէրներով, խոնարհելու համար յոռս բռնակալին՝ որպէսզի մեղմացնեն անոր կատաղութիւնը։

Եւ դեռ ստրկական վիճակին յատուկ ինչ քամնելի տեսարաններ։

Պակասը կը լրացնէր ուրիշ հրէշ մը։ Հարկահաւաք – ոստիկան քիւրտ Ապտիլ Համիտ, չքանչանով վարձատրուած իր գործած վայրագութեանց համար։ Այս ճիւաղը Հայոց գիւղերը կը մտնէր ձիաւոր ոստիկաններու խումբով մը տուրքեր հաւաքելու, օլամ հանելու, կամ ուրիշ պատրուակներով։ Կը մնար օրերով։ Մտրակի հարուածներով կը պահանջէր ինչ որ ցանկար իբրեւ ուտելիք, իրենց եւ իրենց ձիերու համար։ Երբ այս լպիրշ գազանը երեւար՝ մեր երիտասարդ մայրերն ու քոյրերը կը փակուէին տուներու մէջ։

Քանի օջախներ մարեցուց այս բորենին տուրքի համար, չնչին գնով ծախել արտեր, այգիներ։ Խեղճ գիւղացիի մէկ հատիկ կովը, եզը, ոչխարը, տանիքին գերանները, տակի թաղիքը, սերմնցուի վերջին հատիկը։ Փեթակին վերջին ճանկ ալիւրը։ Քանիներ անկողին ինկան, նոյնիսկ մեռան՝ չդիմանալով անոր բարբարոսական անլուր չարչարանքներուն։ Մայրերը իրենց երախաները վախցնելու համար անոր անունը կուտային։ Մեր գաւառի ամբողջ Հայութիւնը, տարիներէ ի վեր, արիւն արցունք կուլար այս գազանին երեսէն։

Պատկերը նոյնն էր միւս գաւառներու մէջ ալ։ Ամէն գաւառ, ամէն գիւղախումբ ունէր իր արիւնարբու, հարստահարող պէկը կամ աղան, իր անխիղճ հարկահաւաքը, իր ողբուկ վաշխառուն։ Եւ այս՝ դեռ մէկ աղօտ պատկերն է այն ահաւոր գեհենին՝ որու մէջ կը տապկուէր մեր գաւառներու հայութիւնը։

Այստեղ անկարելի է անցնիլ՝ առանց անարդանքի սիւնին գամելու կարգ մը հայանուն մարդիկ, որոնց մէջ, դժբախտաբար, Վանեցիներ ալ անպակաս են։ Անոնք կ'ըսեն գիտակցաբար.— «Հայը եւ Թուրքն ու Քիւրտը իրարու հետ եղբօր պէս կ'ապրէին։ Ինչո՞ւ յեղափոխութիւն ըրին»։ Եւ իրենց ախտաւոր հոգուն ամբողջ մաղձը կը թափեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ։

Այսպէս ըսողները անոնք են՝ որ քաղքներու մէջ հանգիստ կեանք մը վարէին, ազատ՝ այս բռնութիւններէն։ Զոյգ աղա վաճառականներ՝ կռնակը տուած ապրանքներու դէզերուն։ Էֆէնտիներ՝ տիրացած շահաբեր պաշտօններու, աղօթող «բարեխնամ» կառավարութեան։ Վաշխառուներ ու հողատէրեր՝ թշուառ գիւղացիի դառն քրտինքով հարստացած։ Մարդիկ՝ որոնց համար ազգ ու հայրենիք ունայն բառեր էին, որոնք միայն մէկ իտէալ ունեցան — դրամ դիզել։

Լուսնի մէ՞ջ կ'ապրէին։ Կարելի՞ բան է որ անտեղեակ մնացած ըլլային քիչ անդին ապրող իրենց ազգակիցներու այս անպատմելի տառապանքներուն։ Ի՞նչ։ Կ'ուզէին, տառապող հայութեան պաշտպան Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը թողուր հարիւր հազարաւոր հայութիւն այս դժոխային վիճակի մէջ, որպէսզի իրենց շահերը չվտանգուէի՞ն։ Ի՞նչ կը շահին այս մարդիկ, եւ իրենց նորելուկ մանկլաւիկները, վերջիններս տգիտաբար, այսօր ալ, ամէն տեղ եւ ամէն առթիւ, կրկնելով նոյն զարչելի յանկերգը։ Գիտե՞ն որ այսպիսով հայութեան ամէնէն մահացու ոսոխին հացին վրայ իւղ քսած կ'ըլլան։

Բայց անցնինք։

Դանիէլ վարդապետ խորապէս ըմբռնած էր թէ միայն քաջ ֆեդայու վրիժառու գնդակը կրնար սանձահարել բռնաւորները։ Օր մը, Զարահան Ս. Նշան վանքի մէջ, պատահաբար լսեցի որ կ'ըսէր հօրեղբայրս, ոգեւորուած.— «Հայր Եղնիկ, այժմ մեր բոլոր գաւառներու մէջ հասած են բաւական թուով կորիճ երիտասարդներ՝ պատրաստ կրակը նետուելու ազգի համար։ Մեր գաւառի մէջ, օրինակ, կան Ռաֆայէլը, Նարեկցի Մխիթարն ու Յարութիւնը, մեր հօտաղ Ընձակցի Ասպօն եւ շատ ուրիշներ։ Անոնց կը պակսի զէնք եւ քաջ ղեկավար մը «դուրսէն»։ Մարգարէ ի գաւառի իւրում ոչ ունի պատիւ։ Մինչեւ որ այս անօրէններէն մէկ քանին գետին չփռուին՝ մեր ժողովուրդը հանգիստ պիտի չունենայ։ Ակն ընդ ական՝ ատամն ընդ ատաման »։

Ապագան ցոյց տուաւ որ, ուշիմ վարդապետը իրաւացի էր նաեւ իր այն համոզման մէջ, թէ այդ ղեկավարը պէտք է ըլլար «դրսեցի»։

ՂԱԶԱՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

(6) (Շար.)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԽՆՋՈՅՔԸ

★

Նոր Սերունդի պատգամ. ժողովը որ տեւեց երեք օր, վերջացաւ ընկերահամական խիստ հաճելի խնջոյքով մը, Ազգ. Տան Թատերասրահին մէջ։

Սրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր, գլխաւորաբար երիտասարդներով ։ Բացումը կատարեց ընկ. Գ. Ամիրեան, հրաւիրելով ընկեր Շ. Միսաքեանը իր խօսքը ըսելու երիտասարդութեան ։

Ընկերը նախ ուրախութիւն յայտնեց պատգամ. ժողովին մէջ կատարուած աշխատանքներուն համար։ Նորահաս ընկերներ եւ ընկերուհիներ լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւէին վիճաբանութեանց, զեկուցումներ կը կարդային, նիշեր կ'առնէին, հայերէն, հարցնելով իրենց չգիտցած բառերը » ։

Յետոյ բացատրեց թէ Դաշնակցութիւնը հովանաւորելով Նոր Սերունդը, ոչ թէ խնամակալի դեր մը կատարել կ'ուզէ, այլ կը ծառայէ իբրեւ ուղեցոյց։ «Սիրելի երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ, դուք պիտի փրկէք ձեր սերունդը, կազմակերպուելով, պայքար ամբարելով եւ աշխատելով։ Որքան խտացնէք շարքերը, այնքան կը զօրանայ ինքնապաշտպանութեան պայքարը։ «Արիւն թափել գիտե՞ս», կը հարցնէին երէկ։ Բարեբախտաբար այսօր արիւն թափելու խնդիր չկայ։ Մենք կը հարցնենք. — Լողալ գիտե՞ս, — լողալ՝ օտարութեան յորձանքին մէջ՝ գիտութեամբ, հայրենասիրութեամբ եւ ինքնագործունէութեամբ։ Դաշնակցութիւնը երիտասարդացուց այս ժողովուրդը։ Այժմ նոր սերունդին կ'իյնայ երիտասարդացնել Դաշնակցութիւնը, մշտանորոգ ուժերով» ։

Ապա խօսք առաւ ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդ որ ջերմագին քաջալերեց Նոր Սերունդը։ Պատմեց թէ երբ օր մը սկաուտներ տողանցք կը կատարէին Երեւանի մէջ, զօր. Արարատեան կանգ առաւ եւ զինուորական բարեւի կեցաւ։ Զօրավարին այս ընթացքը զարմանալի թուեցաւ եւ երբ հարցուցին պատասխանեց. — Հաւանաբար անոնց մէջ կան զօրավարներ որոնք մեզի պիտի յաջորդեն ։

Կարգով խօսք առին Նոր Սերունդի պատգամաւորները, ընկերներ Յովհաննէս Ճարաեան, Սարգիս Թոգաթլեան եւ Թաշըյեան Մարսէյլէն, Ժիրայր Փալամուտեան, Արա Պիպէրեան՝ Փարիզէն, Առաքելեան՝ Ցէսինէն։ Բոլորն ալ ոգեւորութեամբ արտայայտուեցան յայտնելով որ իրենք այս կազմակերպութեան կը պարտին, իրենց հայերէնը, իրենց զգացումները եւ ամէն ինչ որ ունին իրենց հոգիներուն մէջ, իբրեւ Հայ։ Խոստացան ծառայել անձնազոհութեամբ որպէսզի ըլլան արժանի յաջորդները մեր մեծանուն հերոսներուն, ինչպէս եւ առաջնորդը գալիք սերունդներուն ։

Խօսք տրուեցաւ նաեւ երեք ընկերներէն Հ. Բալուեանի եւ Խ. Մկրտիչեանի, որոնք եւս քաջալերական խօսքերով խանդավառեցին երիտասարդութիւնը եւ ներկաները, յայտնելով թէ Դաշնակցութիւնը շատ մարդիկ նուիրած է ողջակէզի սեղանին, որպէսզի այս ժողովուրդը ապրի։ Պէտք է անոնց արժանաւոր յաջորդները ըլլալ եւ հպարտութեամբ նայիլ ապագային ։

Հաճելի անակնկալ մը եղաւ Լիոնի ընկերներէն Միսաք Միրզէի ներկայութիւնը սրահին մէջ։ Երիտասարդ ընկերը կրակոտ ճառ մը խօսելով հրաւիրեց Նոր Սերունդը դառնալ խաչակիրները Հայկ. Դատին։ «Հոս լուսաւորութեան աշխարհ է, օգտուեցէք զարգանալու եւ բարձրանալու համար, որպէսզի կարենաք ծառայել ժողովուրդին այնպէս ինչպէս ծառայեցին երէկուան հերոսները»։

Մէջ ընդ մէջ երգեցին, ընկերներ Անդրանիկ Գասպարեան, Մկրտիչ Պօղոսեան, ընկերուհիներ Շաքէ Պէնկեան եւ Աստղիկ Քէօսէեան, ինչպէս նաեւ Տիկին Արմենուհի Յակոբեան եւ ուրիշներ ։

Փոքրիկներ Գ. Մէնէնտեան եւ Ս. Յակոբեան, որոնք Մուրատեան վարժարան կը յաճախեն, յաջող արտասանութիւններ ըրին։ Արտասանեց ընկեր Ճարաեան, Մարսէյլէն։ Օր. Յովհաննէսեան յուզումով արտասանեց, իր հօրը՝ Ս. Յովհաննէսեանի մէկ բանաստեղծութիւնը։ Տեղի ունեցան հայկական եւ կովկասեան պարեր, Օր. Գխեանի, Օր. Յակոբեանի, Օր. Մխիթէվէլեանի, ընկեր Վ. Թորոսեանի եւ ուրիշներու կողմէ։ Պ. Գարեգին Թառով եւ ընկեր Բենօ դափով կրկնապատկեցին խանդավառութիւնը, թափ տալով պարերուն եւ երգերուն։ Պ. Մեսումենց եւս դաշնակով կ'ընկերանար զանազան երգերուն։

Մէկ խօսքով արտակարգ խանդավառութիւն մը ստեղծուած էր, որ տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր, երբ խօսնակը ընկեր Գ. Ամիրեան յայտարարեց թէ խնջոյքը փակուած է ։

Պ. ՊԱՐԳԵՒ

ՀԱՅԱԾԻՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՀԵՌԱՊԱՏԿԵՐՈՎ

Ինչպէս յայտարարած էինք, Կիրակի առաւօտ Ֆրանսական հեռապատկերը (թելեվիզիոն) տուաւ հայածէս պատարագ մը որ տեւեց աւելի քան մէկ ժամ։ Կը պատարագէր Հ. Կարապետ Ծ. Վ. Ամատունի, առաջնորդ Հայ կաթողիկէ համայնքին։ Ֆրանսացի վարդապետ մը, Լուվէլ, այս առթիւ գեղեցիկ քարոզով մը բացատրեց լատինական եւ հայկական պատարագին նմանութիւնները եւ տարբերութիւնները։ Գլխաւոր տարբերութիւնը լեզուն է. «սակայն օտար չի կրնար ըլլալ մեզի համար, քանի որ Յիսուս լատիներէն չէր խօսած, լատիներէնը չկար այն ատեն»։ Խօսելով ծիսակատարութեան մասին, վարդապետը բացատրեց հայկական երգերուն բացառիկ գեղեցկութիւնը, ինչպէս եւ տխուր եւ մելամաղձոտ շեշտը որ հետեւանք է ժողովուրդին կրած տառապանքներուն ։ «Հայ ժողովուրդը ամէնէն տառապած ժողովուրդը եղած է ոչ միայն հին ժամանակներէն, այլ եւ դեռ քառասուն տարի առաջ, երբ անխնայ աքսորուեցան եւ ջարդուեցան հարիւր հազարաւոր Հայեր։ «Այդ երգիչներուն շատերը իրենց հայրը, մայրը կամ զաւակները կորսնցուցած են այն ատեն»։

Երգեցողութիւնը տպաւորիչ էր։ Այս առթիւ մեներգեցին Օր. Աստղիկ Առաքելեան եւ խումբին վարիչը՝ Պ. Վահրամ Տէվէճեան, տալով պատարագին աւելի վեհութիւն ։

«ՆԱՐԵԿ»Ը ԵՒ ԼԻՒՔ ԱՆՏՈՒԷ ՄԱՐՍԷԼ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, անցեալ շաբթու Պէյրութ հասած են Պ. Պ. Ժան Պալար, Լիւք Անտուէ Մարսէլ եւ մեր երկու աշխատակիցները, Շ. Նարդունի եւ Կ. Փոլատեան ։

Այս առթիւ սարքուած լրագրական ասուլիսէն կը քաղենք նաեւ հետեւեալ տեղեկութիւնները. —

ՊԷՅՐՈՒԹ, 27 Ապրիլ. — Յետոյ Լ. Անտուէ Մարսէլ, խօսք առնելով յայտնեց թէ հայկ. բանաստեղծութեան եւ մշակոյթին հանդէպ հետաքրքրութիւն զգացած է լսելով Կոմիտասի երաժշտութիւնը ։

— «Զգացի թէ այդքան զմայլելի երաժշտութիւն մը, ըսաւ բանաստեղծ - երգահանը, անպայման որ գեղեցիկ բանաստեղծութիւններ ունի իբրեւ խօսք։ Հետաքրքրուեցայ այդ բանաստեղծութիւններով ու շնորհիւ բարեկամ օրիորդի մը թարգմանութիւններուն, հմայուեցայ հայ միջնադարեան բանաստեղծութեան գեղեցկութեամբ եւ թարմութեամբ։ Հետաքրքրութիւնս ալ հետզհետէ աւելցաւ երբ Օրիորդը ինծի թարգմանեց «Նարեկ»էն հատուածներ։ Բոլորովին նոր աշխարհ մը կը բացուէր ինծի համար ։ Նարեկին մէջ գտայ բանաստեղծական այնպիսի սլացք մը շեշտի, որուն նմանը չկայ ուրիշ որեւէ գրականութեան մէջ։ Եթէ հարցնէք թէ ինչո՞ւ այս հետաքրքրութիւնը՝ չեմ կրնար պատասխանել։ Բաներ կան որ կարելի է միայն զգալ ու չկարենալ բացատրել։ «Նարեկ»էն թարգմանուած հատուածներուս հրատարակութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց մտաւորական շրջանակներու մէջ ու բանաստեղծական կոչումի նոր ուղի մը բացուեցաւ առջեւս։ Շնորհիւ հայ բարեկամներու աջակցութեան, կրցայ Նարեկացիի մասին դասախօսութիւններ տալ Մարսէյլի, Փարիզի, Ժընեւի, Միլանոյի ու վերջերս Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ»։

Պէյրութի մէջ, Լիւք Անտուէ Մարսէլի դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ հինգշաբթի, 29 Ապրիլ, Սէն Ժօզէֆ համալսարանի հանդիսասրահին մէջ, ուր Ֆրանսացի բանաստեղծը պիտի խօսի հայ միջնադարեան գրականութեան եւ Նարեկացիի մասին։

Ժան Պալար պիտի խօսի յառաջիկայ երկուշաբթի օր, Ֆրանսական արդի բանաստեղծութեան մասին։ Ֆրանսահայ գրագէտ Կարապետ Փոլատեան պիտի տայ երկու դասախօսութիւններ ։

Ա. — Սա կինը կայծակի պէս կ'երթայ։
Բ. — Ո՞վ գիտէ որուն տունը պիտի քանդէ ...

×

Ոճրագործը. — Պարոն դատաւոր, կը պաղատիմ, ոճիրը գործեցի հակառակ իմ կամքիս ։

Դատաւորը. — Հոգ մի ըներ. արդէն պիտի կախուիս, հակառակ քու կամքիդ։

նում զոհ գնաց Իշխանը, երեք ընկերներով, մի շարք ընկերներ Շատախում, Վռամեանն էլ Վանում։ Իսկ Արամը հրաշքով թակարդից ազատուեց, շնորհիւ մի հայ կառապանի։ Այս ահաւոր դաւադրութիւններին յաջորդեցին Շատախի եւ Վանի հերոսամարտերը, եւ ապա տեղի ունեցան Պոլսոյ ձերբակալութիւնները ։

1915, 16 եւ 17ին Թուրքերը բոլոր ռազմաճակատների վրայ ծանր պարտութիւն կրելով, հարկադրուած էին անջատ հաշտութիւն խնդրելու դաշնակից պետութիւններից։ Սակայն պէտք էր որ Թուրքերի այդ ծանր ճգնաժամին, ռուսական հսկայ բանակը քայքայուէր բոլշեւիկների յիմարութեամբ եւ Թրքական բանակը յարմար առիթից օգտուելով, վերակազմուէր ու յառաջանար մինչեւ Բագու եւ Հիւսիսային Պարսկաստան։ Իրենց դիմացը մնացած էր հայկական փոքրաթիւ ուժ մը։

Ջարդարար Թուրքերը այս անսպասելի առիթից օգտուելով, տեղական արիւնարբու մահմետական տարրերի աջակցութեամբ, Անդրկովկասի եւ Պարսկաստանի մէջ կոտորեցին հարիւր հազարից աւելի Հայեր։ Միմիայն Բագուի մէջ 1918 Թ. Սեպտ. 15–18ին մեր զոհերի թիւը հաշւում էին երեսուն հազար հոգի ։

Տարակոյս չկայ թէ եթէ Ա. աշխարհամարտը չվերջանար 1918 Նոյ. 11ին, այլ մի քանի ամիս եւս շարունակուէր, Անդրկովկասի եւ Իրանի Հայերի մեծ մասը զոհ պիտի երթար Թուրքեւթաթար ջարդարարների գազանութեան։ Աւելացնենք նաեւ որ Անդրկովկասի եւ Իրանի մէջ մեր զոհերի թիւը մի քանի անգամ աւելի կը լինէր, եթէ ջարդարարները ամէն տեղ չհանդիպէին կազմակերպուած ուժեղ դիմադրութեան ։

Ամէն պարագայի մէջ, անհրաժեշտ է աւելի քան մէկ միլիոն զոհերու յիշատակին նուիրուած սգահանդէսները կազմակերպել միահամուռ ուժերով, որպէսզի ստանան Համազգային հանգամանք ։

ԲԵՆՈ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Արտաշէսը կաց-բարեւ մը ընելով՝ ճամբայ ինկաւ։ Ռէսը մնաց մինակ իր հոգին ու ցանքին հետ, իր վաղուան ծրագիրներուն եւ ցանկութիւններուն հետ։

Արեւը՝ վարդաստանի մէջ կը փռէր կեանք ու ջերմութիւն։ Ծիծեռնակները կը սիրուըտէին ակօսներուն մէջ...

Սլօն վերադարձեր էր Պաշքալէէն։ Եկած էր նաեւ Տիգրանը։ Աշունը մօտեցած էր։ Կալերն ու արտերն ամայանալու վրայ էին, Ռէս Սանօն կ'աճապարէր լրացնել իր գործերը, հարսնիքը ընել, ապա՝ քաշուիլ անկիւն մը, նստիլ իր Նունիկին կուշտը եւ վայելել հայրենի տան անդորրութիւնը։

Իրիկուն մը սեղանին շուրջ նստած էին Սլօն, Նունիկը և Ռէս Սանօն։ Որոշեցին հարսնիքը ընել շուտով, անձրեւներէն եւ ցուրտէն առաջ, Սլօն՝ կնքահայր պիտի ըլլար։ Արտաշէսը խաչը պիտի բռնէր։ Ապա օղի ու աղանդեր, գաւաթներու ճրնկճրնկոց եւ զրոյց հինէն ու նորէն։ Սլօն՝ քանի մը քրտական դիւցազնական երգեր երգեց, Սանօն ալ Սլոյի մեծ հօր, Քեաբիմ աղայի քաջութիւններէն, եւ անոնց մօր՝ Զաթմայի բարեգործութիւններէն պատմեց։ Սլօն՝ աչքերը քթթեց, նայեցաւ Ռէսին եւ հարցուց.

— Երբ ես Պաշքալէէն վերադարձայ, ինչո՞ւ համար առաջին անգամ զէնքիս խողովակը համբուրեցիր, յետոյ՝ ճակատս։ Ճակատ համբուրելը սիրոյ ու յարգանքի նշան է Հայերու եւ թէ Քիւրտերու մէջ, ասիկա՝ լաւ գիտեմ, բայց զէնք համբուրելը ի՞նչ նշանակութիւն ունի, բացատրէ ինծի։

— Սլօ, իրա՞ւ չհասկցար։

— Ոչ, կ'երդնում Շէյխ Ապտուլ Քատէր Գելանիի գլխուն վրայ, որ՝ չհասկցայ։

— Սլօ, զէնք համբուրելը՝ զէնքի տիրոջ քաջութիւնը պանծացնել է։

— Բայց ես ի՞նչ քաջութիւն ըրեր եմ որ։

— Սանօն թէեւ հեռու էր քեզմէ, բայց՝ կը հետեւէր քեզ, կը տեսնէր ըրածներդ։ Ես՝ սիրեցի մեծ հայրդ, սիրեցի հայրդ, յարգեցի մայրդ, սիրեցի նաեւ քեզ. որովհետեւ սերունդիդ եւ քու մէջդ տեսայ մարդասիրութիւն եւ բարեգործութիւն։

— Լաւ, բայց ո՞ւր մնաց քաջութեանս առասպելը։

— Դուն չյողոքեցի՞ր, աղբիւրին կուշտը սպաննուած հայ ծերուկին արիւնին դէմ։ Դուն իբրեւ փոխ վրէժ զէնքդ չուղղեցի՞ր Ակեահի կուրծքին ։ Ահա ճշմարիտ քաջութիւնը ։

— Հայրիկ, Արտաշէ՞սը պատմեց։

— Այո։

— Բայց Արտաշէսը չէ ըսած բուն իրականութիւնը, ճիշտ է որ ես ատելով ատեցի ծերուկը սպաննող թշուառականը, բայց՝ զայն սատկեցնողը ես չեմ, այլ՝ Արտաշէսը, որ՝ այդ օրը, Քիւրտի տարազ հագած ու զինուած՝ կը գտնուէր մեր խումբին մէջ։

— Ինչ անգութ մարդիկ կան աշխարհիս երեսը, ծերն ալ կը մեռցուի՞, Ակեահի ձեռքը կոտրեր, չան սատակ ըլլար, մէջը մտաւ տիկին Նունիկը։

— Իսկ Նունիկ, գիտե՞ս ով է սատկեցնողը։

— Ոչ, ի՞նչ գիտնամ։

— Տօ, կնիկ, նա, ու ձեռքովը ցոյց տուաւ Սլօն։

— Իրա՞ւ, ապրիս զաւակս, հազար ապրիս, Աստուած գործդ յաջողցնէ, մէկին տեղ՝ աստղերու չափ տայ, հայրդ, մայրդ, եօթ-պորտ պապերդ արժանի ընէ երկնքի արքայութեան, ու փաթթուեցաւ Սլոյի վիզը, համբուրեց անոր երեսները։

— Բայց, մայրիկ, ես արդէն ըսի, որ Ակեահը սպաննողը Արտաշէսն է, ոչ թէ Սլօն։

— Մեր Արտաշէ՞սը։

— Հապա՞ մեր Արտաշէսը, երբ գնդակ տեղաւորեց Ակեահի կուրծքին մէջ, խումբը զոհ մնաց Արտաշէսի արարքէն, ամէնքը սիրեցին զինքը։ Դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ Պաշքալէի մէջ, գիս կը նկատէին ոճրագործը, կ'ուզէին գիս պատժել, բայց բոլոր Քիւրտ զինուորները Արտաշէսի անունը չտուին, ու գիս ալ լաւ պաշտպանեցին, միատեսակ վկայութիւններ տուին, դատը վերջացաւ ի նպաստ ինծի։ Ահա իրականութիւնը, ուրեմն՝ ես այդ դէպքին հերոսը չեմ, ոչ ալ քաջութիւն ցոյց տուած եմ, զուր անցաւ, Ռէս Սանօ, զէնքիս խողովակը համբուրելու նշանակութիւնը, այնպէս չէ՞, կատակեց Սլօն։

— Սլօ, չեմ հաւատար որ Արտաշէսը կրնայ զինուիլ, մտնել քրտական խումբին մէջ եւ համարձակիլ սպաննել խումբին հարիւրապետ Թուրքը, Ակեահը, ան ալ՝ Քիւրտերու աչքին առջեւ եւ օր-ցերեկով։

— Հաւատա, հայրիկ, հաւատա, որ՝ Արտաշէսը մեր խումբին մէջն էր, որ՝ մեր ամէնուս աչքին առջեւը, ռուսական մօսինովը սպաննեց Ակեահը, մեր գործածած զէնքերը գերմանական մաուզերներ էին, աղէկ որ այդպէս էր, եթէ Ակեահը սպաննուած ըլլար գերմանական փամփուշտով, ես ու մեր խումբի բոլոր Քիւրտերը յանցաւոր պիտի նկատուէինք, ու մեր պատիժը պիտի կրէինք կախաղանի վրայ։ Մենք՝ Արտաշէսի գործածած պարապ փամփուշտները ցոյց տուինք քննիչ յանձնախումբին եւ դատական նախագահին հաստատելու համար մեր անմեղութիւնը, եւ յաջողեցանք, այս է ճշմարտութիւնը։

(Շար.) ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը Ուշինկթըն վերադարձած ատեն, Հռոմ հանդիպելով, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իտալիոյ վարչապետին եւ արտաքին գործերու նախարարին հետ: Հարիւր Թղթակիցներ պաշարած էին պաշտօնատունը, լուրեր քաղելու համար. բայց երբեւ պատասխան ստացան կարճ զեկոյց մը որ կ'ըսէ թէ կարծիքներու փոխանակութիւն մը տեղի ունեցաւ միջազգային հարցերու մասին:

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան Նափոլիի շրջանէն քսան անդամներ հրաժարելով դիմեցին քրիստոնեայ դեմոկրատներուն, անոնց շարքերը մտնելու համար: Մէկ ամիս առաջ ալ քառասուն հոգի հրաժարած էին, տարբեր շրջանի մը մէջ:

ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ աշխատանքները կը շարունակուին Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, որ յանձն առած է 500.000 զինուոր ճարել, եթէ ընդունուի Եւրոպայի միացեալ բանակի ծրագիրը: Արդէն ներկայացած են հարիւր հազար կամաւորներ, որոնց 30.000ը նախկին սպաներ են: Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութիւնը հաւանութիւն յայտնած է Գերմանիոյ վերազինման, պայմանաւ որ կատարուի միացեալ բանակի ծրագրին համաձայն:

ՋՐԱԾԻՆ ՌՈՒՄԲԻ նոր տեսակ մը հնարեր են Անգլիոյ մէջ, «աւելի պարզ եւ աւելի աժան», ինչպէս կը գրեն Լոնտոնի թերթերը: Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՆՈՐ ՑՆՑՈՒՄՆԵՐ տեղի ունեցան Թեսալիոյ մէջ (Յունաստան): Աղէտը աւելին աւերներ գործած է երկու հազար քառ. քիլոմեթր տարածութեան վրայ: Բչ. օր ցնցումներ պատահեցան նաեւ Երկոտասան կղզիներուն մէջ:

ՍԱՐԻ խնդիրը լուծելու համար նոր ծրագիր մը ներկայացուց արեւմտեան Գերմանիոյ ներկայացուցիչը, Պ. Հոլշթայն, որ Փարիզ եկած է: Գերմանիա սկզբունքով կ'ընդունի շրջանին «եւրոպականացումը», բայց կարգ մը պայմաններ կը դնէ:

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԿԵԱՆՔԸ, «ամենամեծ պատմութիւնը որ գրուած ըլլայ», երկու միլիոն տոլարի գնուեցաւ ամերիկեան շարժանկարի մեծհաստատութեան՝ Ֆոքսի կողմէ: Հեղինակը, Ուրսլըր, մեռած է:

ՍՈՒՏԱՆԻ կուսակալը յանձնախումբ մը կազմեց, տեղացիներուն փոխանցելու համար ոստիկանութեան, վարչութեան եւ բանակի կազմակերպութիւնները:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախկին թագուհին, Ներիման ամուսնացաւ 27 տարեկան բժիշկի մը՝ Տոքթ. Խաժէմ էլ Նաքիպի հետ, որ իր ուսումը առած է Անգլիոյ մէջ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ կառավարութիւնը ամբաստանագիր մը ուղղեց Մ. Նահանգներուն դէմ, գանգատելով թէ կը միջամտէ իրենց ներքին գործերուն, նոյնիսկ ներգաղթին, ինչ որ կրնայ վնասել փոխադարձ յարաբերութեանց:

ԻՐԱՔԻ մեծ դիւանագէտը, Նուրի Սայիտ փաշա, որ 11 անգամ վարչապետ եղած է, ժընեւ գացած է մասնաւոր պաշտօնով մը:

ԱՆԳԼԻԱ որոշեց արտօնել ճգախէժի (քաուչու) արտածումը դէպի Խ. Միութիւն:

ՄԱՐՈՔԻ կացութիւնը լրջօրէն կը զբաղեցնէ կառավարութիւնը: Բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուեցան, նոր մահափորձեր խափանելու համար:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ կը պահանջէ ուղղակի բանակցութիւններ կատարել Հնդկաչինի ըմբոստներուն հետ, պատերազմը դադրեցնելու համար:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ կացութեան մասին ծանրակշիռ տեղեկագիր մը պատրաստած է Մ. Նահանգներու արտաքին գործերու նախարարին մէկ օգնականը, Պայրոտ: Տեղեկագիրը կը թելադրէ ամէն միջոց փորձել միացեալ ճակատ կազմելու համար արաբական երկիրներու մէջ, որպէսզի կարմիրները չկարենան գետին շահիլ:

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ իր պատերազմի յուշերը գրել սկսած է: Գործը պիտի բաղկանայ երեք հատորներէ որոնց մէկը միայն, «Կոչը», պատրաստ է, ինչպէս կը հաղորդեն տեղական թերթերը:

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ ընկեր Խ. Մկրտիչեան հազար ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Տան ֆոնտին (վճ.), հինգ հարիւր ֆրանք՝ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ 39ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ:

Այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր:

88 ռիւ տ'Օպաներ, Սալ Մազընօ

Հովանաւորութեամբ կաթող. պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Պատուոյ նախագահութեամբ Պ. ԱՐԾՐՈՒՆԻ ՋՐԲԱՇԵԱՆԻ եւ նախագահութեամբ վարչութեան ատենապետ՝ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆԴԻԿԵԱՆԻ:

Խօսք կը տրուի կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն, եւ Վասպուրականի մտաւորականներէն Պ. Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ:

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին, պիտի նուագուին հայկ. ազգերգներ, մասնակցութեամբ ԼԻՌ ՊԱՆՏ նուագախումբին:

Պիտի ցուցադրուին Վասպուրականի, Այնթապի, Ուրֆայի, Շապին Գարահիսարի եւ ուրիշ հերոսամարտներու գունաւոր շարժանկարները:

Ջանացէք կանխաւ ապահովել ձեր տոմսերը, Վասպուրականցիներէ:

Ընտիր նուագախումբ:

Orchestre LYRE - BAND

Ճոխ պիւֆէ շատ մատչելի գիներով:

Պարերը ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

Կազմակերպուած Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ մասնաճիւղի կողմէ: Այս կիրակի ժամը 14էն 23, Սալ Կալըման, Փլաս տը լա Կար, Առնուվիլ, (կայարանին դիմաց):

Կը խօսի ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ Անիէռի եւ Իսի լէ Մուլինոյի երգչախումբին: Պիտի երգեն Օր. Աստղիկ Քէօսէեան, Պ. Պ. Յովհաննէս Պօղոսեան, Վէնսան Տարագճեան, Պ. Եդուարդ Զափայեան: Արտասանութիւններ:

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ կը ներկայացուի զաւեշտ մը, «ՎԵՑՈՒԿԷՍ ՊՈՐՏԻ ԺԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱԾ ՍՆՏՈՒԿԸ», ղեկավարութեամբ Պ. Զարեհ Գարիպեանի:

Ընտիր նուագախումբ: Պիւֆէ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը, ուրբաթ երեկոյ, 7 Մայիս, ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ: Դասախօս՝ Պ. ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ, նիւթը՝ Ի՞նչպէս մշակել ուշադրութիւնը: Մուտքը ազատ է:

«ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՍԵՂԱՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ»

Լաւինթայի Ս. Կարապետ մատուռին մարմարինէ սեղանի շինութիւնը՝ վերջացած ըլլալով, հանդիսաւոր օրհնութիւնը պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ: Հանդիսութեանց կը մասնակցին Պոմոնի «Դպրաց Դասը» եւ Լաւինթայի երգեցիկ խումբը:

Յետ Ս. Պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյս սեղանի շինութեան բարերարներու «Տէր Կրաճեր» Պ. Միհրան Աշճեանի եւ Պ. Վարդանեանի ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրենք անխտիր մեր բարեպաշտ ժողովուրդը: — (ԿՆԻՔ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ

Մեծարանքի օր մը կը կազմակերպէ, ի յիշատակ երկու մեծ մեռելներու

ՄԿՐՏԻՉ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ եւ ՄԻՔ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ:

23 Մայիս, կիրակի ամբողջ օրը: Առաւօտուն ծաղկեպսակներ պիտի դրուին անոնց գամբաններուն վրայ:

Կէսօրէ վերջ բուն հանդէսը:

Ուրիշներու կարգին, ներկայ պիտի ըլլայ եւ բանախօսէ՝

Պ. ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Մ. Փորթուգալեանի արժանաւոր զաւակը, դատաւոր էքսի վերաքննիչ ատեանին:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

22 Մայիս, 1954, Շաբաթ երեկոյ, Լիոնի Օրլօժի թատերասրահին մէջ կը ներկայացուի Շիրվանզատէի՝

«ԱՒԵՐԱԿՆԵՐԻ ՎՐԱՅ» թատերգութիւնը

Ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան ֆոնտին:

Կը խնդրուի նկատի առնել:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլ քաղաքին կեդր. թաղամասի մը (Լա Փլէն) մէջ, յարկաբաժին մը, Ա. յարկ, չորս սենեակ, լուացարան, խոհանոց եւ մառան, կ'ուզուի փոխանակել նոյն ընդարձակութեամբ յարկաբաժնի մը կամ բնակարանի մը հետ Փարիզի կամ մօտակայ արուարձանի մը մէջ:

Հեռաձայնել Պ. Թիլտեան, ՄՕՆ. 97–48 ճաշի ժամերուն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Դիւրութեան համար, կը խնդրենք արուարձաններու եւ գաւառի մեր բաժանորդներէն իրենց վճարումները յանձնել հետեւեալ ընկերներուն.—

ՊԱՆՆԵՕ – ՔԱՇԱՆ՝ Բարթամ Պասմաճեան
ՇԱՒԻԼ՝ Գ. Կիւլեան
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ– Յակոբ Հիսայեան կամ
ՔՈԼՈՄՊ – ԱՆԻԷՌ՝ Արամ Աւետիսեան
ԱՌՆՈՒՎԻԼ՝ Ա. Մարտիրոսեան
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Բարթող Փափազեան
ՍԱՐՍԷԼ՝ Կարօ Երանեան
ԻՍԻ՝ Նշան Դարբինեան կամ սրճարանապետ Զատիկեան

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՊՈՄՈՆ՝ Խ. Թելեան
ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ՝ Յ. Էսկիճեան
ՍԷՆ ԼՈՒ՝ Գ. Միլոյեան
ՍԷՆԹ ԱՆ՝ Ս. Խրալեան
ՊՈԻԼ OSSO՝ Սարգիսեան
Քաղաքին մէջ՝ Ա. Քէօսէեան, Յ. Մալաքեան, Գ. Ծերիկեան

ՍԷՆ ԷԹԻԷՆ՝ Վ. Խրիմեան
ՎԱԼԱՆՍ՝ Եր. Տէր Ղուկասեան
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ՝ Ս. Ընտրիկեան
ԿՐԸՆՈՊԼ՝ Քիւրէճեան
ՏԷՍԻՆ՝ Վ. Հիւսեան
ՎԻԷՆ՝ Մուշեղ Մուրատեան

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՄՕՏ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.— ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր: Գին 6000 ֆրանք:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Ն. Ադոնց), գին 1000 ֆրանք:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (ֆրանսերէնի թարգմանեց Լիւք Անտրէ Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւններով): Գին 1000 ֆրանք:

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ:

ԽՆՋՈՅՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վիէնի մասնաճիւղի կողմէ: Այս կիրակի ժամը 15ին Հ. Օհանջանեան ակումբի մէջ:

Ճոխ պիւֆէ: Գեղարուեստական բաժին, զանազան անակնկալներով, հայկական եւ եւրոպական պարեր:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ դասախօսութիւնը՝ չորեքշաբթի գիշեր Քաֆէ Քատէի վերնայարկը:

Օրուան դասախօսութեան նիւթը՝ խորհրդածութիւններ Ապրիլեան Եղեռնի մասին: Խօսք պիտի առնեն ներկաները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Խաչնէճեան, Տէր եւ Տիկին Անանիա Խաչնէճեան, Տէր եւ Տիկին Ղեւոնդ Գայթմաճեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Զավուշեան եւ բոլոր ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր կնքամօր եւ ազգականին Այրի Տիկ. Սառա Պօյաճեանի մահուան առթիւ:

× Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Խաչնէճեան կը նուիրեն.—

Լիոնի եկեղեցւոյ պայծառութեան 4000 ֆրանք, Աղքատախնամին երկու հազար, Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան երկու հազար, Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին հազար ֆրանք:

Ստանալ խորհրդարանի քարտուղարութենէն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ալֆիւր Սերոբ, Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ պիտի ըլլայ «Եգիպտացի» կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. քաղաքի Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին Ահարոնեան Ակումբը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի նպաստ՝ Լիոնի մէջ կառուցուելիք Հայոց եկեղեցւոյ շինութեան ֆոնտին:

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, հովանաւորութեամբ Լիոնի Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութեան:

9 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Թէաթըր Օւլուժի սրահին մէջ, 141 Քուր Լաֆայէթ, Լիոն:

Ղեկավարութեամբ դերասան Պ. Ա. Հացագործեանի կը ներկայացուի Ս. Բիւրատի ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ (5 արար եւ 4 պատկեր):

Խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ապահովել ձեր տոմսերը, որոնց գինըն է՝ Լօժ եւ Ա. կարգ 300, Բ. կարգ 200 եւ Գ. կարգ 150 ֆրանք, որոնք կը գտնուին Ազգային Միութեան, եկեղեցաշէն Տիկնանց եւ Երիտ. Միութեան անդամներուն մօտ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու տարեկան հանդէսը Մայիս 30ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Թէաթր Վերտիի սրահին մէջ, (ռիւ տ'Ալժէ): Մանրամասնութիւնները առանձին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դերձակի աշկերտ մը: Իբրեւ կանոնաւոր աշխատող կը յայտարարենք ընկերային ապահովագրութեան: Դիմել՝

Crédit Tailleur, Arcueil, 7, Av. Aristide Briand, Arcueil, Métro Laplace.
Tél. ALÉ. 14 - 95

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ՄԱՅԻՍ ★ JEUDI 6 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7362 30e ANNEE — խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ՆՈՐ 2773

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՅՆՏԵՂ ԵՒ ԱՅՍՏԵՂ

●

Ամէնէն անտարբերն ալ սարսուռ մը պիտի զգայ, կարդալով Կեսարիայէն հաղորդուած լուրը, որ կ'երեւայ քիչ անդին:

Այնտեղ ծուարած հայկական բեկորներն ալ Զատիկ են տօներ, առաջնորդութեամբ քահանայի մը: Պատարագ եւ արարողութիւններ՝ առտուան ժամը 5ուկէսէն մինչեւ կէս օր :

Այս առթիւ, քսանեւհինգ մկրտութիւններ: Շարք մը հոգեհանգիստներ՝ եկեղեցիէն մինչեւ գերեզմանատուն :

Եւ վերջապէս բացառիկ եւ պերճախօս դէպք մը,— աւելի քան հազար հաւատացեալներ Հաղորդութիւն առած են :

Թերեւս չափազանցութիւն համարուի այս թիւը :

Բայց, պոլսահայ թերթը զայն արձանագրած է ոչ միայն թուանշանով, այլ եւ տառերով: Եւ առանձին ալ խորագիր մը կազմած,— «Հազարէ աւելի հաւատացեալներ»:

Նոյնիսկ եթէ հինգ հարիւր կամ հարիւր ըլլայ, դարձեալ սրտառուչ է պարագան :

Արարողութեանց ներկայ եղած են ոչ միայն քաղաքին Հայերը, այլեւ հազարաւորներ՝ շրջակայ գիւղերէն եւ ուրիշ նահանգներէ :

Անհաւատալի, ուրեմն, ցիրուցան բեկորներ, որոնք իրենց տարիներու կարօտը կ'առնեն խմբովին հաղորդուելով :

Մնացորդները՝ 1915ի Սարսափներուն, շատերը ոչ մէկ արարողութիւն տեսած են 39 տարիներու ընթացքին :

Տարեցները հոգեհանգիստ եւ Հաղորդութիւն կը փնտռէին: Ուրիշներ, նոյնիսկ չափահասներ, տարիներով կը սպասէին, որպէսզի տէրտէր մը գտնեն, իրենց զաւակները մկրտելու համար :

Ոչ դպրոց, ոչ գիրք, ոչ ալ ուսուցիչ :

Պատահաբար ճարուած դպիր մը պիտի գոհացնէր ամէն պահանջ :

Ամէնքն ալ շիւղի մը կառչած էին, այդ խաւարակուռ տարածութեանց վրայ, ուր մահուան ստուերը կը յածի այնքան տարիներէ ի վեր :

«Նեղեալ, տառապեալ, զրկեալ, հարստահարեալ, կոտորեալ, վարատեալ, չքաւորեալ եւ յուսահատեալ ժողովուրդ», ինչպէս պիտի գրէր Խրիմեան :

Ա՛յն ատեն ժողովուրդ էր. այսօր՝ մնացորդ: Պարզապէս անցեալին ստուերը, որ մխիթարութիւն կը փնտռէ կրօնական արարողութեանց մէջ, կանգուն մնալու համար :

— Աւելի քան հազար հաւատացեալներ Հաղորդութիւն առին :

Եւ երեւակայել որ այստեղ եւ ուրիշ ազատ, հայաշատ ափերու վրայ, տասն անգամ հազար «հաւատացեալներ» այնպիսի ձեւեր առած են որ կարծէք ծանր բեռ մը կը կրեն, հայութեան կապուած մնալով..

Անոնք եկեղեցին կը յիշեն հանդիսաւոր օրերուն: Հայկական մշակոյթին կը հետեւին «ազգասիրաբար»:

Եւ կը կարծեն թէ իրենց պարտականութիւնը կատարած, սերունդը փրկած կ'ըլլան, եթէ խաչակնքել սորվեցնեն իրենց զաւակներուն :

Քանի կը տեղաւորուինք, այնքան կը թուլնայ ազգային գիտակցութիւնը :

Դժբախտաբար բանդէններ ալ չեն պակսիր, նոր ճեղքեր բանալու համար երէկուան եւ այսօրուան միջեւ :

Հազարաւոր «ուսումնականներ» թոյլ կուտան որ իրենց զաւակները ամէն բան սորվին, «Ժը Թ'էմ» երգեն եւ սանպա կամ ռումպա պարեն, բայց հայերէնը մոռնան իբրեւ օտար կամ անպէտ լեզու ...

Անդին մնացած բեկորները ի՛նչ դասեր կրնային տալ, եթէ յանկարծ երեւային մեր մէջ, իբրեւ խորհրդանշան :

Կամ իբրեւ մղձաւանջ...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷ ՊԱՀԱՆՋԵՑ

●

ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՊԻՏԻ ՏՐՈՒԻ ԱՅՍՕՐ, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Երեքշաբթի օր, Ազգ. Ժողովին վերաբացման առթիւ, նոր տագնապ մը ծագեցաւ: Բազմաթիւ հարցապնդումներ կային սեղանին վրայ, Հնդկաչինի եւ Ժընեւի խորհրդաժողովի մասին: Ազգ. Ժողովը կը պահանջէր քննել զանոնք, մասնաւորապէս Հնդկաչինի կացութիւնը: Վարչապետը մերժեց այս առաջարկը, անպատեհ գտնելով զայն ճիշդ այն պահուն երբ Ժընեւի խորհրդաժողովը կը զբաղի այդ խնդիրներով: Հակառակ պարագային, կը սպառնար հրաժարիլ:

Միջադէպը ծագեցաւ երբ արմատական երեսփոխան մը, նախկին վարչապետ Ռընէ Մայէր անմիջապէս վիճաբանութիւն կը պահանջէր, յուզելով Պ. Ժորժ Պիտոյի լիազօրութեան խնդիրը: Այդ միջոցին արտաքին նախարարին բարեկամներէն մէկը հասկցուց վարչապետին թէ Պ. Պիտօ պիտի հրաժարի, եթէ վիճաբանութիւն բացուի Հնդկաչինի մասին: Արմատականները դիտել տուին թէ Պ. Լանիէլ խոստացած էր այս վիճաբանութիւնը կատարել Մայիս 14ին: Վարչապետը պատասխանեց թէ ինք հաւանած էր որ Մայիս 14ին որոշուի վիճաբանութեան թուականը: Այս առթիւ խօսած ճառին մէջ բացատրեց թէ՝ ինչպէս ըսած էր Ապրիլ 9ի յայտարարութեամբ, կառավարութիւնը որոշած է ամէն միջոց փորձել, դիմադրութիւնը շարունակելու համար Տիէն Պիէնի մէջ, Ամերիկայի նիւթական աջակցութեամբ, եւ Ժընեւի մէջ բանակցութիւններ կատարել ամենայն ազատութեամբ, խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար Հնդկաչինի մէջ: Եւ աւելցուց.

— «Հակասութիւն չկայ մեր խաղաղութեան եւ պայքարի կամքին միջեւ: Մենք ամէն բան ըրինք օգնելու համար մեր զօրքին: Պատասխանատուն մենք չենք, եթէ կռիւը կը սաստկանայ կամ կը սպառնայ տարածուիլ: Անժխտելի է թէ չինական հրետանիներ կան ռազմադաշտին վրայ եւ թէ ճակատամարտին ուժ կը տրուի Չինաստանի սահմանագլուխէն : Օր մը ամէն բան պիտի ըսենք այս խնդիրներու մասին: Նոյնիսկ եթէ կառավարութիւնն ի վիճակի ըլլար պատասխանելու եղած հարցումներուն, պիտի զգուշանար հրապարակ հանել իր ըսելիքները, վախնալով որ հակառակորդը կրնայ օգտագործել զանոնք: Կը խնդրեմ հանրային կարծիքէն եւ մամուլէն պահել իրենց պաղարիւնը : Ազգ. Ժողովը իրաւունք ունի տապալելու կառավարութիւնը. բայց իրաւունք չունի տկարացնելու զայն, իր վրայ ձգելով բանակցութեանց ծանր բեռը: Ֆրանսա խաղաղութիւն կ'ուզէ եւ անոր համար ըրած է ինչ որ կարելի է : Մենք չենք մերժած Հօ Շի Մինի հետ բանակցելու սկզբունքը : Շնորհիւ զօր. տը Քասթրիի, մենք իրաւունք ունինք յուսալու թէ կարելի է համաձայնութեան մը մասին բանակցիլ վաղը, իսկ այդ համաձայնութիւնը յաղթանակ մը պիտի ըլլայ խաղաղութեան համար»:

Բուռն հակաճառութիւններ տեղի ունեցան այս յայտարարութեան առթիւ : Պահ մը դադար տրուեցաւ: Նախարարներն ալ ժողով գումարեցին խորհրդարանին մէջ: Յետոյ Պ. Լանիէլ բեմ բարձրանալով, յայտարարեց թէ չուզեր ջլատել Ժընեւի խորհրդաժողովը, հետեւաբար վստահութեան խնդիր կը դնէ, յետաձգում պահանջելով :

Այս յայտարարութեան վրայ, Ազգ. Ժողովը որոշեց քուէարկութիւն կատարել այսօր, Հինգշաբթի, ժամը 15ին:

Իրազեկներ կը կարծեն թէ դահլիճը դժուարին կացութեան մը պիտի մատնուի :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

●

ՈՂՋՈ՞ՅՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

Տեղական թերթէ մը կ'իմանամ թէ Անգլիոյ Առողջապահական Կանոնին անդամներէն մէկը առաջարկեր է արգիլել ձեռք սեղմելու սովորութիւնը :

Անշուշտ առողջապահական պատճառներով :

Այս առթիւ մշակուած բանաձեւը կ'ըսէ թէ Մեծն Բրիտանիոյ բնակիչներուն մէկ երրորդին ձեռքերը վարակուած են զանազան մանրէներով :

Ուրեմն, եթէ համաճարակ մը ծագի, օրինակ՝ մանկական անդամալուծում (փոլիոմիէլիտ), կրնաք երեւակայել թէ ինչ աղէտներ կրնան պատահիլ :

Չարիքը միայն Անգլիոյ յատուկ չէ :

Նոյն վտանգը՝ Սէնի ափերէն մինչեւ Ասիոյ կամ Ափրիկէի խորերը: Մանաւանդ այս վերջին վայրերուն մէջ, ուր փոշին եւ աղտը մանրէներ կը ցանեն ամէն տեղ :

Արդ, ինչպէ՞ս պիտի բարեւենք, եթէ իրարու հանդիպինք, փողոցը կամ տուներու մէջ:

Առաջարկին տէրը, որ բժիշկ մըն է, այդ մասին ալ մտածեր է:

— Ընդունինք բարեւելու արեւելեան ձեւը,— ողջոյն տալ խոնարհելով կամ ձեռքը ճակտին տանելով :

Այսպէս, անգամ մը եւս կը հաստատուի թէ լոյսը Արեւելքէն կը ծագի :

Չեմ գիտեր թէ բժիշկը շօշափա՞ծ է ուրիշ փափուկ խնդիր մը եւս,— ձեռք պագնել կամ համբոյներ փոխանակել բերան բերնի ...

Ձեռք պագնելը Արեւելքի մէջ վերապահուած էր կրօնաւորներուն եւ մամիկներուն :

Իսկ լուացնցուղ պողոտաներու վրայ, կենցաղագէտ պարոններ կիներու եւ օրիորդներու փափկասուն ձեռքերն ալ կը համբուրեն, հետեւելով գերմանական կամ ռուսական աւանդութեանց :

Սպասելով առաջարկին քննութեան, ես այժմէն քուէս կուտայ արեւելեան բարեւին:

Անհրաժեշտ չէ խոնարհիլ կամ երկրպագել:

Սիրալիր ժպիտ մը, եւ ձեռքդ կը տանիս ճակտիդ կամ գլխարկդ կը հանես:

Այս ձեւով, ոչ միայն մանրէները անմատչելի կը դառնան, այլեւ իսկապէս ողջոյն տուած կ'ըլլաք, առանց շատ բարակը փնտռելու :

Այն ատեն, ուրիշ անպատեհութիւն մը եւս կը վերնայ,— չէք ստիպուիր հարցնել թէ մասնաւոր իմաստ մը ունի՞ր աջոր-ահոր ձեռք սեղմելը :

Անշուշտ կան տիպարներ որոնք արեւելեան բարեւին ալ արժանի չեն :

ՎԱՀԷ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՆ

Հնդկաչինի հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէ թէ ըմբոստները Մայիս 4ին վերսկսան յարձակումը Տիէն Պիէնի մէջ, ուրիշ ամրոց մը եւս գրաւելով: Ըմբոստ ուժերը մէկի դէմ տասն էին, բաղդատելով Ֆրանսական պահակազօրքին հետ : Յարձակումը կատարուած էր երկու կէտերու վրայ միաժամանակ: Ֆրանսացիները հակայարձակումի ձեռնարկեցին եւ ետ թշնամին մղեցին Էլիանի ամրոցէն, բայց ժամերով գիրկընդխառն կռուելէ ետք, չկրցան փրկել միւս ամրոցը : Ֆրանսական հրամանատարութիւնը կը կարծէ թէ այս յարձակումը նախապատրաստութիւնն է նոր գրոհի մը,— չորրորդը՝ 53 օրուան մէջ:

Սայկոնի զինուորական գրասենեակին տնօրէնը, հազարապետ Ռուաէ կը կարծէ թէ Տիէն Պիէնի ճակատագիրը պիտի վճռուի այս շաբթու :

Ֆրանսական օդանաւերը կը սպասեն որ օդը բացուի, որպէսզի կարենան օգնութեան հասնիլ պաշարուած բերդին :

× Հնդկաչինի համաժողովար կառավարութեան (Վիէթմին) պատուիրակութիւնը Ժընեւ հասաւ Գշ. օր: Այս շաբթու կը սպասուին նաեւ ազգայնական Հնդկաչինի, Քամպոճի եւ Լաոսի պատուիրակութիւնները :

× Նախագահ Այզընհաուըր հետեւեալ ճշդումները կատարած է, ամերիկեան միջամտութեան մասին.— 1. Մ. Նահանգները որեւէ զինուորական միջամտութիւն պիտի չկատարեն առանձին.— 2. Ոչ մէկ զինուորական գործողութիւն առանց Հնդկաչինի ժողովուրդին հաւանութեան :

ՆՈՐ ԴԱՐ ՄԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Եգիպտոսի ազգային առաջնորդութեան նախարարը, գնդ. Սալեհ Սալեմ, յայտարարեց թէ վերջերս ձերբակալուած սպաները խոստովաներ են թէ դաւ մը սարքած էին, ներկայ կառավարութիւնը տապալելու եւ համայնավարական իշխանութիւն հաստատելու համար :

Իր յայտարարութեան համաձայն, դաւադիրները գործի պիտի ձեռնարկէին անցեալ չորեքշաբթի առտու ժամը 2ին: Հրասայլեր առնելով հեծելազօրքի զորանոցէն, պիտի քանդէին բանակին կեդրոնը՝ Ապպասիէի մէջ, յեղափոխական Խորհուրդին պաշտօնատեղին, ինչպէս եւ անդամներուն տուները: Այսպէս խուճապ

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՓՈԽՈՒԱԾ

Երեւանի անթենը կը ծանուցանէ թէ «Գերագոյն Սովետի չորրորդ սեսիան (նստաշրջան) ապրիլ մէկի նիստում Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար Թովմասեանի առաջարկով, Գերագոյն Սովետի նախագահութեան Նախագահի պաշտօնից ազատել է Մացակ Պետրոսի Պապեանին եւ նրա փոխարէն Նախագահական կազմի նախագահ է ընտրել Շ. Առուշանեանին» :

Անթենը չըսեր թէ ի՛նչ է նախագահին պաշտօնանկութեան պատճառը: Ինչպէս կ'երեւայ, հետզհետէ հաշուեյարդարի կ'ենթարկուին Պերիայի օրէն մնացած պատասխանատու վարիչները: Գ. Յարութիւնեանէն (Արութինով) վերջ, Մացակ Պապեան: Երկուքն ալ պաշտօնի վրայ էին տարիներէ ի վեր, առանց մասնաւոր արժանիք մը ունենալու: Պարզապէս հաւատարիմ կամակատարներ էին, եւ այժմ կը նետուին իբրեւ անպէտ, քանի որ վերին իշխանաւորները փոխուեցան :

Պապեանի պաշտօնանկութիւնը ապրիլ 4ին հաղորդած էին Լոնտոնէն:

ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱԶԱՐ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼՆԵՐՈՒ

Պոլսոյ «Մարմարա»ն կը գրէ թէ Զատկի Ճրագալոյցի պատարագի միջոցին, Կեսարիոյ մէջ Ս. Հաղորդութիւն տրուած է հազարէ աւելի հաւատացեալներու, Հայկազուն քահանայի միջոցաւ: Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ շրջապատը ամբողջովին լեցուած էր տեղացի, շրջակայ գիւղերէն եւ մինչեւ Սեբաստիայէն եկած հազարաւոր հաւատացեալներու բազմութեամբ: Զատկի արարողութիւնները տեւած են առտուան ժամը 5.30էն մինչեւ կէս օր: Ներկայ եղած են քաղաքապետը, Ապահովութեան տեսուչը, երկու ոստիկանապետներ եւ ուրիշ պաշտօնեաներ : Երեկոյեան հոգեհանգիստ կատարուած է եւ 25 երախաներ մկրտուած են: Արարողութեանց ընթացքին հոգեւոր հովիւը կարդացած եւ բացատրած է Գարեգին Պատրիարքի պատգամը, որ Թուրքերէն գրուած էր :

ՆՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ *արտաքին նախարարը, Փոփովիչ, խորհրդարանին առջեւ հաստատեց թէ ուժ պիտի տան Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութեան ծրագրին :*

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ
ԼՈՅՍԻ ԶԳԱՅԱՐԱՆՔՆԵՐԸ
(Կարդացուած Աղեքսանդրիոյ մէջ)

Բ.

Նման մոլեռանդ բայց տխմար քրիստոնեաներու շարքին՝ այս երկիրը կը պարծենար նաեւ մեծ իմացականութեամբ օժտուած քրիստոնեաներով, — ինչպէս Որոգինէսը, որուն սրբութեան իրաւունքը զո՛հ գնաց անդամահատումի իր անմիտ փորձին (գիտցողը գիտէ, հոս պատմելը գայթակղութիւն կը պատճառէ), իսկ ուշիմութեան փառքը՝ Դեմետրիոս «Էնթրիկան» պատրիարքին խաղերուն: Եւ վերջապէս յիշենք Կղեմէս եւ Կիւրեղ Աղեքսանդրացիները, որոնց գործերէն ոմանք թարգմանուեցան Հայերէնի՝ մեր առաջին թարգմանչական դպրոցին կողմէ, Ե. դարուն:

Այսպէս կամ այնպէս, Աղեքսանդրիա պիտի յիշուի քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ երկու մեծ իրողութիւններու պատճառով.—

Այստեղ էր, որ Նախաքրիստոնէական ամբողջ քաղաքակրթութիւնը, պահ մը համադրուած եւ դպրոց կազմած՝ ինչպէս ըսինք, ահեղ ճակատամարտ մը պիտի մղէր քրիստոնէութեան դէմ, ու քիչ մնաց պիտի յաղթանակէր՝ եթէ հեթանոս փիլիսոփայութիւնը, յանկարծական միսթիք ընկրկումով մը, չնահանջէր ու չլքէր դիրքերը: Հետաքրքրին համար՝ ինչ մեծ հաճոյք է կարդալ Կղեմէս Աղեքսանդրացիի գործերը, հեթանոսութեան աղով եւ քրիստոնէութեան հացով մատուցուած:

Երկրորդ, Դիոսկորոս պատրիարքին օրով՝ Աղեքսանդրիոյ մէջ, եւտիքէականութիւնը այնքան զօրացաւ, ծաւալեցաւ, տիրական դարձաւ՝ որ քիչ մնաց չարաչար պարտուէր Բիւզանդիոն: Այստեղ հետաքրքրականն այն է, որ Հայերը եւս յարած էին եւտիքէականութեան (= միաբնակութեան), թերեւս անոր համար որ աւանդաբար ընդդիմադիր էին Բիւզանդիոնի:

Ահա թէ ուր կուգային Մովսէս Խորենացի եւ իր ընկերները, տակաւին երիտասարդ, մատաղատի, հազիւ 20–22 տարեկան,— մի մոռնաք այս տարիքը, երիտասարդներ, որ նստած էք այս սրահին մէջ:

Արդ, չափազանց հետաքրքրական է հայ ուսանողութեան լուսաւորումի այս նոր քաղաքականութիւնը, որ զիրենք կը բերէ Աղեքսանդրիա:

Ինչո՞ւ Աղեքսանդրիա կուգային Հայերը: Ինչո՞ւ մինչեւ հոս չուչափուկ կ'երկարէին եւ ինչո՞ւ դէպի Աղեքսանդրիոյ փարոսը կ'ուղղէին լոյսի իրենց զգայարանքները:

Աղեքսանդրիոյ եւ Բիւզանդիոնի միջեւ մրցակցութիւնը իր պատմութիւնն ունի, որ հին է: Հելլէնական ոգին, որ թառած էր Բիւզանդիոնի վրայ, ցանկալու նայուածք մը կ'ուղղէր յաճախ դէպի Նեղոսի հովիտը՝ Աթէնքէն դուրս թեւ չբացած տակաւին, այնքան որ Փարաւոնները կը հեգնէին ու կ'ըսէին.— «Դուք երախաներ էք տակաւին, Հելլէններ»: Այսուհանդերձ հանճարեղ այդ երախաները, օր մը, յաջողեցան ձեռք երկարել ու սեփականութիւն դարձնել Նեղոսի հովիտին բերանը, ինչպէս Բիւզանդիոնը: Ասիկա պատճառ մը չէր որ դադրէր մրցակցութիւնը կամ երկու տարբեր զոյգ ոգիներու գերակայութեան յաւակնութիւնը: Հելլէնական գերիշխանութեան տակ իսկ՝ Աղեքսանդրիա գլուխ կը ցցէր յաճախ, ու կ'ըսէր հելլէններուն.—

Ազգ պանծալի, երբեմն պերճ,
Ամենայնիւ կաս արդ ըստերջ,
Եւ զոր ուսոյց Թաղէս, Սողոն,
Եգիպտական էր այն գողոն:

Հայերը ծանօ՞թ էին այս մրցակցութեան:

Հետեւեցէք շարժումին: Հայ երիտասարդութիւնը, 20 – 25 տարեկան, եռուզեռի մէջ է Ե. դարուն: Եդեսիա կը վազեն, կ'իջնեն մինչեւ Անտիոք, ուրիշ խումբ մը դէպի Բիւզանդիոն կամ Աթէնք:

Լոյս գողնալու հրաշալի շարժում մը, մէկը միւսէն առաջ, մէկը միւսէն աւելի սորվելու անօրինակ տենչ մը: Սահակ եւ Մեսրոպ խումբ մը երիտասարդներ ղրկած են հարաւ՝ ուսանելու,— ասոնք, տակաւին իրենց ուսանողութեան շրջանը չբոլորած, երբ կը լսեն թէ ուրիշ խումբ մը ղրկուած է արեւմուտք, կը թողուն հարաւը, կը բարձրանան արեւմուտք: Անսահման է ուսանելու տենչը, մէկը միւսը գերազանցելու ցանկութիւնը: Անօրինակ է երեւոյթը, մշակութային ծաղկումի այս սքանչելի պատկերը: Երթալ օտար երկիր, ուսանիլ, հազար դժուարութիւններով՝ հմտութիւն ամբարել, լոյս առնալ եւ օր առաջ երկիր վերադառնալ:

Ասիկա հայ երիտասարդութեան կողմէ տրուած փաստն է, յօրինակ արդի հայ երիտասարդութեան:

Իսկ ղեկավարութեան կողմէ տրուած վկայութիւնը կը մատնէ ուրիշ մտահոգութիւն մը: Աթէ՞նք ղրկել հայ երիտասարդները, թէ Աղեքսանդրիա: Այս ընտրութեան մէջ իմաստութիւն կայ, քաղաքական – քաղաքակրթական գիտակցութիւն:

Ի՞նչ է այդ իմաստութիւնը, կամ Սահակի եւ Մեսրոպի մտահոգութիւնը: Հակակշռե՞լ Բիւզանդիոնի ներգործութիւնը, բարեխառնե՞լ Աթէնքի ազդեցութիւնը՝ Աղեքսանդրիա ղրկել հայ ուսանողական երամ մը:

Կը թողում այս հարցումներուն պատասխանը, վասնզի կարօտ աւելի խոր վերլուծումի, ուրեմն կարօտ դասախօսական երկար ժամերու: Ու կանգ կ'առնեմ բուն իսկ նիւթին վրայ, յայտարարուած ձեւով:

Հայոց էջքը դէպի Աղեքսանդրիա, չուչափուկ (Թանթաքիւլ) երկարելը դէպի Նեղոսի բերանը, ցոյց կուտայ թէ լուսատենչիկ ինչ հզօր զգայարանքով մը օժտուած էր հայկական հանճարը, — ասիկա վկայութիւն մըն է անշուշտ Հայոց մշակութային թրօփիսմին գոյութեան:

Այժմ, նախ, քննենք թրօփիսմի հարցը, եւ Հայոց մշակութային թրօփիսմը:

«Թրոփիսմ» կը կոչուի այն բնազդային կամ տիեզերական ուժը, որ իբրեւ հետեւանք խորհրդաւոր եւ թաքուն աֆինիթէներու՝ իրարու կը մօտեցնէ երկու տարբեր գոյակներ, աճելու համար իրարմով, զօրանալու համար ներդաշնակութեան մը նպաստով: Ինչպէս արեւածաղիկը, որ կը դառնայ արեւին, ահա խոտ մը, որ լոյս կ'որոնէ եւ երկինք կը նայի, — քար մը դրէք վրան, կը ծռի, դուրս կ'երկարի քարին տակէն ու դարձեալ երկինք կը նայի, գլուխը վեր բարձրացուցած: Բազմաթիւ ձեւեր ու տարազներ կան «թրոփիսմ»ի,— մեր նիւթէն դուրս է կանգ առնել աւելի:

Անհունօրէն փոքր աշխարհին մէջ եւս նոյնն է երեւոյթը, որ կը կոչուի շիմիօթաքսի,— անանուն եւ անթիւ մանրէներ «շիմիոթաքսի»ով է որ կը գտնեն իրենց նպաստաւոր միջավայրը, ուր կ'աճին, կը բազմանան եւ, այսպէս, հիւանդութիւններ կը ստեղծեն մեր մարմնոյն մէջ:

Անսպառ նիւթ է «Թրոփիսմ» կոչուած երեւոյթը: Ֆրանսական դպրոցը յոգնաջունչ ուսումնասիրութիւններ նուիրած է այս երեւոյթին, որու հետ աղերս մը ունի հոգեբանական նոյնքան բարդ հարց մը,— տենչագիտութիւնը, որուն Ֆրանսացիք տուած են տէզիրոլոժի որձեւէգ անունը կամ էփիթոլոժի տարազը:

Արդարեւ, «Թրոփիսմ»ը, ծագումով բնախօսական, մեր կեանքին մէջ՝ գիտակցական երանգ ստանալով, կը դառնայ հոգեբնախօսական իրողութեան մը վկայութիւնը:

Այսպէս, հայկական հանճարը եւս ունի իր «Թրոփիսմ»ը,— պահ մը երեւակայեցէք հայ ժողովուրդը, որ կորսուած է լեռներուն մէջ: Հողը անհաշտ թշնամութիւն մը ցոյց կուտայ կարծես՝ արգիլելու համար անոր էջքն ի ծով: Այդ հողը կ'ալեկոծի, կը ճեղքուի, անդունդներ եւ խորխորատներ կը կազմէ, ապառաժուտ պարիսպներ եւ բարձրանիստ սարահարթեր կը շինէ, կ'աշխատի հեռու պահել զինք Միջերկրականէն: Պիտի չերթաս, պիտի չմօտենաս ծովին, կ'ըսէ: Լեռնային քաղաքակրթութեան իր յեղաշրջումը լրացուցած, գետային քաղաքակրթութեան իր շրջանը բոլորած, աճեր է ժամանակին հետ, քալեր է ժամանակին հետ, ուռճացեր է ժամանակով, հասունցեր է ժամանակով, եւ արդէն՝ հեռուներուն մէջ, կապոյտ հեռուներուն մէջ ու ձիւնոտ հեռուներուն մէջ, ամպածրար բարձրութեանց վրայ մինակ՝ աղաւնիի պէս մաքուր այս ժողովուրդը սկսեր է արդէն երգել ծարաւը «քաղաքակրթութեան ծովին», որ պատմական անունն է Միջերկրականին: Անիկա շատ է երգեր «հարաւի քամին», որ պիտի բանայ ձմրան դռնակը: Երգեր է, կանչեր է, երբեմն թեւ է առեր ու թռեր դէպի հարաւ, դէպի լոյծ կապոյտը:

(Շար.) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԸ ԵՒ ՀՐԵԱՆ

●

Դեռ Ֆրանսա չեկած, Պոլիս, Ֆրանսերէն գիրքի մը մէջ կարդացեր էի թէ մէկ Հրեայ խաբելու համար երեք Յոյն պէտք է, իսկ մէկ Հայ խաբելու համար երեք Հրեայ:

Այս առասպելը յօրինողը անշուշտ վարակուած էր տալթոնական հիւանդութենէ, որուն ենթական իրերը իրենց իսկական գոյներովը չի տեսներ: Բայց մեզի համար կարեւորը այդ չէ:

Յայտնի չէ թէ ուրկէ կուգայ Հայերու եւ Հրեաներու միջեւ ազգականական կապ մը տեսնելու առասպելը որ տարածուած է կարգ մը Եւրոպացիներու մէջ:

Ես անձնապէս վկան եղած եմ, քանի մը անգամներ, Ֆրանսացիներու կողմէ եղած այդ կարգի զրոյցներու:

Ֆրանսա գալուս առաջին տարիներուն, օր մը, աշխատանոցիս մէջ, կէսօրուան դադարին, հայերէն թերթ մը կը կարդայի: Ինծի հետ աշխատող Ֆրանսացի ընկերս հարցուց թէ կարդացածս հրէակա՞ն լեզուով է: Ժխտական պատասխանիս վրայ՝ ըսաւ թէ հայերէնը եւ հրէերէնը միեւնոյն լեզուները չեն: Անշուշտ այդ մարդը ուրիշէ մը լսած էր, այդ ուրիշն ալ դարձեալ ուրիշէ մը: Առասպելը տասնով, հարիւրով, հազարով բազմապատկելով, պիտի ունենանք պատկառելի թիւ մը, այդ կարգի միամիտներու:

Անգամ մըն ալ բնակած պանդոկիս տէրը, խօսակցութեան մը ընթացքին հարցուց թէ Հայերը եւ Հրեաները միեւնոյն ցեղին չե՞ն պատկանիր: Ստիպուեցայ երկար բարակ ճառ մը խօսիլ, տարհամոզելու համար զինքը:

Բայց մարդը մտքին մէջ դրեր է որ անպատճառ կապ մը կայ Հայերուն եւ Հրեաներուն միջեւ եւ ըսաւ.— «Բայց գոնէ Հայաստանը եւ Պաղեստինը սահմանակից չե՞ն»: Այս մարդուն գիտցած աշխարհագրութիւնը տարբերութիւն չունէր մուկի մը գիտցածէն որ կը ճանչնայ միայն իր ծակին սահմանները:

Ուրիշ անգամ մըն ալ զարմանալի խօսակցութիւն մը ունեցայ Ֆրանսացիի մը հետ: Երբ իրեն կը խօսէի նոր ստացած անձնագրի մասին, հարցուց թէ ես Ժուիֆ-Արմէնիէն չե՞մ: Իրեն պատասխանեցի չոր կերպով:

— Ես միայն մէկ բառով Հայ եմ, կարճ, առանց բարդումի:

= Բայց կը ներէք ես այս խօսքը ըրի որովհետեւ գոնէ մէկ հատ «Ժուիֆ – Արմէնիէն» ճանչցած եմ զինուորութեանս մէջ: Անձնագիրը գրպանէն հանեց որուն մէջ Ժիւիֆ – Արմէնիէն գրուած էր:

— Դուք այդպէս կարդացի՞ք:

= Ոչ, ինքը ըսաւ:

Այս մարդէն բաժնուելէս վերջը ես ինքս խորհրդածելով ջանացի լուծել այդ հանելուկը: Եւ գտայ լուծումը: Այդ հայ զինուորին ինքնութեան թուղթին մէջ գրուած էր ռէֆիւժիէ Արմէնիէն եւ ինքը ռէֆիւժիէ բառը շատ գէշ արտասանելով Ֆրանսացին ժիւիֆ հասկցած էր...

Այլ առակ լուարուք: Հինգ–վեց տարի առաջ, Ֆրանսացի մը մէկը ներկայացուց ինծի, անոր բացակայութեան, գործի մը համար եւ ըսաւ թէ կարծեմ Հրեայ է: Գացի ներկայացայ այդ մարդուն որուն մասին ուրիշ տեղէ ստուգեցի թէ Ավինեոնցի է եւ Հրեայ չէ: Մօտ մէկ տարի առաջ, ներկայացնող մարդը մեռաւ, միւսին հետ ալ բաւական մը մտերմացած ըլլալով համարձակեցայ ըսել թէ մեռնողը իբրեւ Հրեայ ներկայացուցած էր զինքը: Իբրեւ պատասխան ժպտելով ըսաւ.

— «Դուն ալ Ժիւիֆ – Արմէնիէն չե՞ս»:

Եթէ ժողովրդական խաւերու մէջ այս թիւրիմացութիւնը կը տիրէ, մտաւորական դասուն մէջ ալ պակաս չեն մոլորեալներ:

Պատերազմի ընթացքին, գրաւման դժբախտ օրերուն, գտնուեցան ծայրայեղ աջակողմեան սակաւաթիւ տարրեր որոնք ոչ – բարեկամական ընթացք մը ունեցան մեզի հանդէպ: Չեմ գիտեր ինչ նկատումներով ուզեցին որ Հրեաներուն գլխուն եկած փորձանքը մեր գլխուն ալ պատահէր: Այս կարգի մտաւորականներէն հանդուցեալ «Մաթէն»ի մէկ աշխատակիցը իր երեւակայութեան մէջ գացեր է Ռոքէթ փողոց (ուր շատ Հրեաներ կ'ապրին), մտեր է հրէական սրճարան մը ուր Հայեր եւ Հրեաներ գլուխ գլխի տուած կը մտածեն եղեր թէ ի՞նչ ընեն որ այս նացիական փորձանքէն ազատին: Այդ Հայերէն մէկն

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԴԱՆԻԷԼ ՎՐԴ. ՋԱՏՈՅԵԱՆ

●

Անվիճելի իրողութիւն է որ, ինչ որ ըրաւ դրսեցին՝ տեղացին բնաւ պիտի չկրնար ընել:

Ուշացաւ վարդապետին սպասած ղեկավարը: Քանի մը ամիս վերջ, 1904ի սկիզբները, Կովկասէն մեր տանջանքի աշխարհը մտաւ Իշխանը: Քաջ, յանդուգն, խիզախ: Երկաթեայ կամքի տէր: Օժտուած կազմակերպչական արտակարգ ընդունակութիւններով: Մէկը Հ. Յ. Դաշնակցութեան այն անհամար ուխտեալներէն՝ որոնք թողին ընտանեկան քաղցրիկ յարկը, հրաժարեցան երիտասարդական կեանքի վայելքներէն, խաչ քաշեցին իրենց փայլուն ապագային վրայ: Եւ փութացին ողջակիզուելու, գիտակցաբար, իրենց գերի եղբայրներու ազատագրութեան սրբազան խորանին վրայ:

Դանիէլ վարդապետը եղաւ մէկը անոնցմէ՝ որոնք անմիջապէս շրջապատեցին աննման ռազմիկը՝ անսահման նուիրումով ու զուրգուրանքով:

Ծանօթ է պատմութիւնը: Հազիւ քանի մը ամիս անցած, 22 տարեկան այս արի երիտասարդին շանթահարիչ հարուածներէն ահաբեկ՝ բոլոր բռնակալները կծկուեցան իրենց որջերուն մէջ: Ոմանք սկըսան նոյնիսկ անոր բարեկամութիւնը փնտռել՝ անոր վրիժառու գնդակէն ազատ մնալու համար: Գիւղացին սկսաւ այլեւս աներկիւղ իր դաշտերն ու լեռները ելլել եւ վայելել իր քրտինքի արդար վաստակը՝ օրհնելով իր ազատարարները:

Կարելի է ըսել թէ Իշխանի յայտնուելէն մինչեւ Օսմ. Սահմանադրութիւնը, Դանիէլ վարդապետ մէկ կողմ դնելով վեղարն ու փիլոնը, անվերապահօրէն ու յայտնապէս, նուիրուեցաւ իր ժողովուրդի ազատագրութեան սրբազան գործին: Ան շուտով գրաւեց Իշխանի համակրանքն ու վստահութիւնը, եւ դարձաւ անոր ամենէն եռանդուն, կորովի ու հեղինակաւոր գործակիցներէն մէկը Լեռնապարի մէջ, Մուխսի Մուրատի հետ վարելով մասնաւորապէս Աղթամարէն անցնող խումբերու, զինամթերքի, նամակներու եւ յեղափոխական գրականութեան պատասխանատու ու դժուարին գործը:

Դպրոցական արձակուրդներս կ'անցընէի կաթողիկոսարանի մէջ, հօրեղբօրս քով: Կը նկատէի որ Դանիէլ վարդապետ յանկարծ կ'անհետանար օրերով: Հօտաղներն ու մշակներն իսկ գիտէին թէ ինչո՞ւ: Լրտես ոստիկաններն ալ անշուշտ: Արսէն վարդապետ բարկութենէն կ'ուտէր ինք – զինք, բայց անզօր էր արգելք ըլլալու:

Ամառուան գեղեցիկ առաւօտ մը Նոր գիւղէն դէպի լեռը ելանք պտոյտի, քանի մը ընկերներով: Հմայուած սքանչելի համայնապատկերէն՝ բարձրացանք մինչեւ Ս. Թովմարի վանքը: Այդ օր հոն էր Արտաշէս Սեւաճեանի խումբը: Մինչ պարտասած խումբը կը հանգստանար աղբիւրի քով, ուռեններու կազդուրիչ շուքին տակ՝ վարդապետը, գրեթէ անճանաչելի իր հայդուկի տարազին մէջ, պահակ կեցած էր բարձունքի մը վրայ, իր սիրելի Ասպոյի հետ, կռթնած հրացանին ու հեռադիտակը աչքերուն: Ճանչցած էր մեզ, եւ թոյլ տուած որ մօտենանք:

Հօտաղ Ասպոյի ներշնչողներէն մէկն ալ Դանիէլ վարդապետն էր: Իշխանի երեւալուն պէս՝ ան մտած էր թռուցիկ խումբերէն մէկուն մէջ ու դարձած առիւծասիրտ հայդուկ մը: Տաւար արածող, թրիք մաքրող, լուծ քշող այս անգրագէտ տղան եղաւ մէկը այն անհամար «տգէտ, կոշտ, անտաշ շինական»ներէն, որոնք ծծելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան հրավառ շունչը, տոգորուեցան հայրենիքին ծառայելու վսեմ գաղափարով, եւ գերազանցօրէն աւելի հայրենասիրական գործեր կատարեցին քան դաս մը տիտղոսաւոր «ուսումնականներ»:

ՂԱԶԱՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ալ Ալրամաղեան կը կոչուի եղեր: Երբ այս գրութիւնը կարդացի «Մաթէն»ի մէջ, առաջին գործս եղաւ Ալրամաղեան անունին ստուգաբանութիւնը փորձել, ինչ որ չատ դիւրին է: Առաջին մասը կուգայ հրէերէն «ալրամ»էն, երկրորդ մասն ալ հոչակաւոր Ալմաղեանի անունէն: Այս կերպով Թղթակիցը ուզեր է Հայերը եւ Հրեաները եղբայրացնել անուններով ալ:

Ֆրանսերէն հին հանրագիտակի մը մէջ, ընդարձակ ծանօթութիւններ կան Հայերու մասին: Կը խօսի ոսկեղարեան գրականութեան վրայ, կը թուէ մատենագիրները իրենց անուններով, լայն տեղ կուտայ Վարդանանց պատերազմին: Բայց այն ալ չէ մոռցած բաղդատութիւն մը կատարել Հայերու եւ Հրեաներու միջեւ, ըսելով թէ Հայերն ալ Հրեաներուն պէս ճարպիկ առեւտրականներ են, ու կ'աւելցնէ.— Հայերը տեւն տեւն ցոյց տըւած են զէնքի վարժութիւն, իսկ Հրեաները երբեք: Եթէ այս հեղինակը ողջ ըլլար եւ տեսնէր թէ ինչպէս Հրեաները իրենց պատութիւնը զէնքին արիւնով, այն ատեն այդ խօսքը ետ պիտի առնէր:

Այս երեւոյթը միայն Ֆրանսայի յատուկ չէ: Պատերազմին սկիզբը Գերմանիոյ մէջ հիթլերականները ժխտեցին Հայերուն արիականութիւնը: Գերման քաղաքացի Հայերուն արգիլուեցաւ, հանրային պաշտօններ վարել եւ վախ կար որ աւելի ծանրակշիռ որոշումներ տային: Ահաղանդը հնչեց Հայերուն համար, Հայ եւ Գերման կոմիտէն շարժեցաւ գլխաւորութեամբ Տոքթ. Ռողպախի եւ աշխատանք թափեց Հիթլերականները համոզելու համար թէ Հայը զատ ցեղ, Հրեան ուրիշ ցեղ է եւ յաջողեցան ետ առնել տալ այդ որոշումը: Եւ Գերմանիոյ ներքին գործերու նախարարութիւնը նոր հրամանագիր մը հանելով կը ճանչնար Հայերու արիականութիւնը: Այդ հրամանագիրը մենք հոս աչքի տակ ունեցանք, գերմաներէն պատճէնով եւ ֆրանսերէն թարգմանութեամբ:

Բան մըն ալ Ամերիկայի մէջ պատահեցաւ, բայց արիականի, սեմականի խնդիր չէր, աւելի Եւրոպացիի եւ Ասիացիի հարց: Եթէ յիշողութիւնս գիս չի խաբեր պատճառն ալ Հայու մը եւ Ամերիկացիի մը միջեւ առեւտրական վէճ մըն էր: Ամերիկացին վրէժ լուծելու համար, ամերիկեան ցեղային օրէնքի մը վրայ յենլով, Հայուն ամերիկեան քաղաքացիութիւնը ապօրինի դատ եւ դատ բացաւ: Եթէ դատը չահէր բոլոր Հայերը պիտի զրկուէին ամերիկեան քաղաքացիութենէ:

Հայերուն քունը փախաւ, մեծ փաստաբաններ վարձեցին եւ դատը չահեցան:

Այժմ քննենք սա հարցը թէ ուրկէ՞ կուգայ Հայերը եւ Հրեաները նոյնացնելու գաղափարը:

Պատերազմէն առաջ Նիւէն Իշխան Բ. Արղութեան պատմաբան Բասմաջեանի նամակ մը գրելով հարցուցեր է թէ ինչո՞ւ Եւրոպացիները Հայերը եւ Հրեաները մէկ կը բռնեն: Բասմաջեան «Յառաջ»ի միջոցաւ պատասխանեց այդ նամակին: Ան իրբեւ պատմագիր պատմութեան մէջ կը փնտռէր ատոր գաղտնիքը: Կը գրէր թէ ըստ Փաւստոս Բիւզանդի, Մեծն Տիգրան սուրիական արշաւանքին ատեն 90 հազար Հրեաներ քշած տարած է Հայաստան եւ բնակեցուցած Վանի շրջանը: Բասմաջեանի կարծիքով այս կրնայ ըլլալ պատճառը: Այս փաստարկութիւնը չատ ալ գօրաւոր չէ: Երկու հազար տարի առաջ պատահած մասնակի դէպք մը չէր կրնար անդրադառնալ դալոց սերունդին վրայ:

Իմ կարծիքով, պատճառը ընկերային է: Արեւելք այցելող Եւրոպացիներ, մեծ նաւահանգիստներու մէջ, Պոլիս, Իզմիր, Պէյրութ, Աղեքսանդրիա հանդիպած են Հայերու, որոնք Հրեաներու նման առեւտուրով կը զբաղէին եւ Հայը իբրեւ առեւտրական ժողովուրդ Հրեաներու նմանցուցած են:

Արդ, հայկական առած մը կ'ըսէ.— «Եթէ մէկու մը քառասուն անգամ խենդ ըսես, այդ մարդը կը խենդենայ»: Եւրոպացիներն ալ Հայերը Հրեայի նմանցնելով վերջ ի վերջոյ կարծած են թէ անոնք իսկական Հրեաներն են:

Եթէ այդ միեւնոյն Եւրոպացիները երթային Անատոլուի ներսերը եւ տեսնէին թէ ինչպէս հայ շինականը իր հայը կը հանէ հողէն, այն ատեն տարբեր գաղափար պիտի կազմէին մեր մասին:

Քանի մը խօսք ալ հակահրէական յարաբերութեանց մասին: Ճիշդ է որ Հրեաները միշտ մրցակից եղած են Հայերուն առեւտրական ասպարէզին մէջ: Բայց պէտք չէ մոռնալ թէ ականաւոր Հրեաներ, դեսպան Մորկընթօ Նիւ Եորքի բարունապետը՝ Ուայզ, «Մուսատաղ»ի հեղինակը՝ Ֆրանց Վերֆէլ, Իտալիոյ նախկին վարչապետներէն Լուիճի Լուծաթթի (որ կարծեմ Հրեայ էր) մեր մեծ բարեկամները եղած են եւ իրենց գրիչը ու խօսքը տրամադրած են մեր դատին պաշտպանութեանը համար:

Երկու ժողովուրդներու ճակատագիրը գրեթէ միեւնոյնը եղած է: Անոնք ալ մեզի պէս տառապած են, ջարդուած են: (Կ'ըսուի թէ Իսրայէլի խորհրդարանին ժողովասրահին ճիշդ ճակատը ջարդի ընդարձակ նկար մը կայ): Բայց երկու ջարդերուն շարժառիթը միեւնոյնը չէ: Մերինը քաղաքական էր: Գերմանիոյ մէջ Հրեաներուն ջարդին շարժառիթը ընկերային էր եւ հետեւանք Հրեաներու տնտեսական գերակշռութեան: Իսկ Ռուսաստանի մէջ աւելի կրօնական էր: Օտեսացի հայ կին մը ինծի կը պատմէր թէ 50–55 տարի առաջ ինքը ականատես եղած է, հրէական ջարդի մը.— Զատկի առաւօտ մը Ռուսերը եկեղեցիէն ելլելէն վերջ հրէական ջարդ մը կը կազմակերպէին, այն ամբաստանութեամբ թէ Յիսուսը խաչած են:

ՎԱՀՐԱՄ ՄՈՍԿՈՖԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

★

Համազգայինի հերթական լսարանը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 23ին: Դասախօսն էր Պ. Գրիգոր Ճիզմէճեան, նիւթը՝ «Սուգին ծագման պատճառները, ինչո՞ւ կը սգան»:

Նախագահ Պ. Պարսամեան լսարանը բանալով, Ապրիլեան Սգատօնին հետ զուգադիպութիւն մը համարեց նիւթը, յետոյ ներկայացուց դասախօսը:

Գր. Ճիզմէճեան.— Հիմնուելով ազգագրութեան վրայ. կ'ուզեմ ցոյց տալ թէ սուգը ոչ բացառիկ երեւոյթ մըն է, ոչ մեկուսի երեւոյթ մը, ոչ ալ արտայայտութիւնը խոր վշտի մը: Սուգը ընկերային երեւոյթ մըն է որ կը պարտադրուի անհատին ամէն անգամ որ մերձաւորի մը մահով առիթը ներկայանայ: Ուրեմն մահն է պատճառը եւ ոչ թէ վիշտը: Անհատը պարտաւոր է ենթարկուիլ սուգի սովորութեանց որոնք իրենց ծագման մէջ կրօնական են:

« Նախնական ժողովուրդներու մէջ բնական մահու գաղափարը չկայ: Ամէն մահ կախարդանքի մը արդիւնքն է: Ուստի մարդիկ կը սարսափին անոր յոռի ազդեցութենէն: Մահը անմաքուր սրբագործութիւն մըն է: Մարդիկ կը վախնան մեռելէն, մահը վարակիչ ըլլալով: Ատկէ՝ սուգի հաստատութիւնը որով մեռեալին մերձաւորները չէզոքացման կը դատապարտուին՝ ուրիշները չվարակելու համար այն յոռի ազդեցութեամբ որուն ենթարկուած են իրենք:

« Մահը երկու անգամէն տեղի կ'ունենայ, նախնական ժողովուրդներու կեանքին բերուած տեսութեամբ: Երկու թաղումներ գոյութիւն ունին, մինչդեռ մեզի համար մահը ֆիզիքական երեւոյթ մըն է եւ կը կատարուի մէկ անգամէն: Սուգը կը սկսի առաջին իսկ թաղումով որ առժամանակեայ է եւ կ'աւարտի երկրորդ թաղումով, երբ ոսկերտիքը բոլորովին մերկացած են իրենց միսերէն: Այս երկու թաղումներու միջեւ եղած շրջանին մէջ, դիակը դեռ մեռած չէ բոլորովին եւ կը նկատուի անմաքուր:

«Մահը, անով վարակիչ է եւ վրէժխնդիր ու չար: Վերապրողները պարտաւոր են մասնակցիլ այդ վիճակին որոշ եւ չատ խիստ պայմաններու ենթարկուելով: Անոնք իրենց զրկանքներով եւ մեկուսացումով պարտաւոր են թէ չէզոքացնել յոռի ազդեցութիւնը, որով վարակուած են եւ կրնան վարակել ուրիշները եւ թէ մաքրուիլ այդ ազդեցութենէն ինչպէս հաղորդութիւն առնող մը՝ իր ծոմապահութեամբ, այսինքն սնունդի զրկումով կ'ուզէ ինքզինքը մաքրել:

Երկրորդ թաղումով ոսկորտիքը կը դառնան տեսակ մը մասունք: Հոգին կը վերածուի բարի չունչի մը, զոր մարդիկ կրնան նկատի առնել իրենց կեանքի բոլոր գործերուն համար եւ սուգը կը դադրի:

Զանազան ժողովուրդներու մէջ ձեւական տարբերութիւններ կան բայց էութեան մէջ նոյնն են անոնք:

Ժամանակի ընթացքին բաներ կան որ կը կորսուին բոլորովին, ուրիշներ իրենց ձեւերը կը փոխեն, բայց այս բոլորը իրենց հետքերը եւ դրոշմը կը ձգեն ժողովուրդներու բարքերուն մէջ: Այսպէս եղած է նաեւ երկրորդ թաղման պարագան, սուգը մնացած ըլլալով տեսականօրէն իրբեւ սովորութիւն: Զայն կը նկատենք մեր վշտին արտայայտութիւնը, առանց խորհելու թէ ան կը յատկանչէ մեռեալին վիճակը որուն կը մասնակցինք: Թէեւ երկրորդ եւ վերջնական թաղումը գոյութիւն չունի այլեւս, սակայն մնացած է կատարուած հանդիսական արարողութեանց սովորութիւնը զոր հոգեհանգիստ կը կոչենք: Հոգեհանգիստը՝ որ կը վերջնէ մեր սուգը:

Ինչպէս ըսինք մեռնողը մեռած չէ տակաւին նախնական ժողովուրդներու համար, որովհետեւ դժուար է պատկերացնել սիրելիի մը յանկարծական եւ առյաւէտ անհետիլը, դեռ անոր յիշատակը թարմ է որով կը տառապին ապրողները: Անոր հոգին ուրեմն ներկայ է: Ներկայ բայց չար միեւնոյն ատեն՝ իր պատճառած տառապանքներով, ահա թէ ինչո՞ւ այդ շրջանին մահը վարակիչ է եւ մարդիկ մեկուսացած՝ սուգի վիճակի մէջ:

Ուրեմն եզրակացնելով կարելի է ըսել թէ սուգը վերապրողներուն մասնակցութիւնն է մահուան ստեղծած վիճակին եւ կը տեւէ այնքան ժամանակ որքան այդ վիճակը:

Դասախօսը կարդաց նաեւ սուգի մասին քաղուածներ օտար հեղինակներէ, եւ պատասխանեց չարք մը հարցումներու:

Նախագահը լսարանը փակելէ առաջ շնորհաւորեց դասախօսը, որ յաջողած էր մատչելի դարձնել այս չատ մասնագիտական եւ յոգնեցուցիչ նիւթը:

Պ. ՊԱՐԳԵԻ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ

Մեր ողբացեալ հայրենակիցը ծնած էր Մշոյ Նորշէն գիւղը, համեստ ընտանիքէ մը, նախնական կրթութիւնը ստացած էր գիւղին դպրոցը:

Տակաւին երիտասարդ տարիքին իրեն կը վիճակուի նամակի մը փոխադրութիւնը, սակայն տեղը չհասած կ'իյնայ դաժան Ալայի պէկին թակարդը, ու կ'առաջնորդուի Մշոյ բանտը, ուր կը գտնուէին իր երէց եղբայրները՝ Մխիթար Շեխիկեան, Ծխաու գիւղացի Յարութիւնը, Առբան գիւղի Ասօն, եւ բազմաթիւ ուրիշներ: Բոլորը միասին կը չարչարուին մինչեւ 1908ի Օսմ. սահմանադրութիւնը:

Օգտուելով ներման օրէնքէն, ազատ կ'արձակուի, սակայն յոգնած եւ յուսախաբ, իր համագիւղացիներու հետ կը թողու իր պաշտելի երկիրը եւ կ'ապաստանի Ռուսաստանի Նիքոլայեւ քաղաքը, ուր կը զբաղի հացագործութեամբ եւ օգտակար կը դառնայ չատ մը պանդուխտ հայրենակիցներու:

1918ին երբ Հայրենիքի ազատագրութեան ձայն կը լսէ, գործը ուրիչին ձգելով կ'անցնի Երեւան: 1921ի իրարանցումին կը յաջողի վերադառնալ իր նախկին գործին, բայց ամէն ինչ կորսուած գտնելով կ'անցնի Օտեսա եւ ապա կ'երթայ Պոլիս, Պուլկարիա եւ վերջապէս կուգայ կը հաստատուի Փարիզ:

Տարիներէ ի վեր անդամ էր Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան: Սրտանց կը գուրգուրար մեր հին սերունդի ներկայացուցիչներուն վրայ, գործնապէս կը մասնակցէր Միութեան աշխատանքներուն: Հայր. Միութիւնը իրեն համար ամէն բան վեր էր, անոր իւրաքանչիւր խօսքը սրբութիւն էր իրեն համար:

Այդպէս խոր համոզումով եւ մեծ հաւատքով մնաց անխախտ մինչեւ իր կեանքին վերջին օրերը:

Հիւանդանոց երթալէ առաջ կ'ըսէր հայրենակից Լ. Տօնիկեանի.— Առաքել Զաքրեանէ վերջ կարգը իմս է: Մահէն տասը օր առաջ երբ այցելութեան գացի, աչքերը լեցուեցաւ եւ միշտ կը կրկնէր Յ. Թումանեանի խօսքը.— «Մահը մերն է ու մենք մահինը, բայց որ աշխարհք ու ժառանգ ունենանք մենք նրանով անմեռ կը մնանք»: Դժբախտաբար չունէր ժառանգ:

Այդ մտահոգութեամբ եւ երկու անգամ գործողութեան ենթարկուելով աչքերը փակեց: Իրեն մահով Տարօնի Հայր. Միութիւնը կ'ունենայ ծանր կորուստ մը:

Ապրիլ 27ին օտար եւ ցուրտ հողին յանձնեցինք մեր սիրելի Ստեփանի մարմինը: Այս առթիւ դամբանականներ խօսեցան Մխիթարեան Միաբան մը եւ հայրենակից Պ. Լեւոն Տօնիկեան, խորապէս յուզելով յուղարկաւորները:

Հանգիստ ոսկորներուդ, սիրելի Ստեփան թող օտար հողը թեթեւ գայ վրադ:

ԳԷՈՐԳ ՄԻՐՈՅԵԱՆ

Յ. Գ. Այդ տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Վանլեան 5000 Փրանք կը նուիրեն այրի Տիկ. Ս. Ալեքսանեանի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

— Լաւ, թող ըսածդ ըլլայ, դուն քաջութեանդ արժանիքէն բան մը չես կորսնցներ, ընդհակառակն՝ բան մըն ալ կ'աւելցնես եղածին վրայ, ահա թէ ինչո՞ւ, կամ՝ ինչպէս, անմեղ ծերուկին մահուան դէմ ընդվզիլը եւ ոճրագործը պատժելը քաջութիւն է, դուն՝ ըսիր թէ, Ակեահը մեռցնողը ես չեմ, այլ՝ Արտաշէսը, ուրեմն՝ աչքով տեսնուած քաջութիւնը Արտաշէսին կ'երթայ, իսկ այս սպանութենէն առաջ եկած պատասխանատուութիւնը վրադ առնելը, Արտաշէսի ինքնութիւնը պահելը եւ իբրեւ բուն ոճրագործ դատարանին առջեւ ելլելը՝ արդէն քաջութիւններու քաջութիւնն է, այսինքն՝ այն միւս քաջութիւնը, որ նիւթական աչքով չի տեսնուիր, այլ՝ խղճին աչքովը, եղբաւ կացուց Ռէս Սանօն:

— Ինչ որ է..., վերջապէս քաջ եմ եղեր, այնպէս չէ՞, հայրիկ, կատակեց Սլօն:

Կատակ ու զուարճութիւն: Ծափ ու գովասանք՝ մինչեւ ուշ գիշեր: Ապա՝ լռեց Ռէս Սանոյի արդար տունը, ամէնքը քընացան: Դուրսը՝ լուսին կար, գիւղի տանիքներուն վրայէն, կատուի զգուշութեամբ հովիկ մը անցաւ, քսուեցաւ պատերուն ու ցուիքներուն, համբուրեց եկեղեցիի դուռն ու պատուհանը, եւ խաղաց ամայի կալերուն հետ...:

Գիւղէն դուրս՝ քաշուած արտերու խոզանները գրոյցի բռնուեր էին լուսնկային հետ...:

Սլոյի եւ Ռէս Սանոյի տեսակցութենէն երկու չաբաթ ետքը, հարսնցուն կը բերուէր գիւղը, անոր կ'ընկերանային հարսնմայրը, Ռէս Սանօն, փեսայմայրը, Շուշիկը եւ Արտաշէսը: Հետաքրքիր գիւղացիները հաւաքուեր էին ճամբու եզերքները: Հարսնառը դիտելու համար, հոն եկած էին նաեւ մանուկները, մանչ ու աղջիկ, քանի մը չուներ ալ...:

— Խաչօ, հանգիստ կեցիր, հիմա հարս պիտի բերեն, հոս, քովս եկուր, բարի կեցիր որ հարսը քեզի չաքար տայ: Խօսեցաւ մայր մը՝ իր տղան հանդարտեցնելու համար:

— Աղէկ, հասկցայ տղաս, ձայնդ քեզի քաշէ, բարի կեցիր, որ՝ Ռէսենց հարսը կարմրուկ ձի մը բերէ քեզի:

— Աղջիկ, ծամ կտրած, ձայնդ խըլդ չըրնե՞ս, հիմա քեզ չուներուն բերանը կը նետեմ, նայէ, բլուրին կողմը, այն թուփը կը տեսնե՞ս, այն տեղէն պիտի գայ հարսը:

Գիւղացին աչք ու ականջ կտրած էր, անհամբեր կը սպասէր զէնքի մը պայթիւնին կամ ձիաւորի մը երեւնալուն, այդ կը նշանակէր թէ հարսնեւորները եկան: Բազմութեան մէջ կը տեսնուէին Օխիկենց Ալիսը՝ որ ամուսնացած էր, Գէլոնց Շուշանը՝ որ նշանուած էր Ըստամպօլենց Կաքաւին հետ, Մարգրիտը՝ որ ամուսնացած էր ու զաւակ մըն ալ ունէր, Պայծառը չկար..., հիւանդ էր:

Հեռուէն ճերմակ ձի մը երեւցաւ, բարձրացող փոշիի մէջէն, ապա՝ պայթեցան զէնքեր:

— Հարսնեւորները եկան, հրճուաց բազմութիւնը: Ծափով ու օրհնութեամբ ընդունուեցան գիւղացիներէն, ու միասին պզտիկ ու մեծ, մտան Ռէսի տունը՝ հարսնիքին մասնակցելու համար: Ռէսի տան մէջ հարսնիք կար: Աւանդական տաուլ ու զուռնա, կանչ ու գինարբուք, իրարանցում եւ խմլտուք: Գերանները զարդարուած էին «սատղունքով»: Պսակէն կը յաջորդէ հարսանեկան կատակերգը:

Ա. խումբը՝
Թագւորի մէր դուրս արի,
Քի ինչ ու ինչ ինճ բերի, եւն.:

(Շար.) ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

յարուցանելով ամբողջ Գահիրէի մէջ, պիտի փորձէին իրենց նպատակին հաս — նիլ: Բայց դաւը երեւան հանուեցաւ եւ Գչ. գիշեր, նշանակուած ժամէն շատ ա — ռաջ, ձերբակալուեցան 12 սպաներ եւ 40 քաղաքացիներ: Այս վերջինները կէս առ կէս արձակուեցան, բայց ուրիշ 13 սպա — ներ եւս ձերբակալուեցան: «Դաւադիրնե — րը ծրագրած էին բռնագրաւել Նախագահ Նեկիպը որ լուծէ Ցեղ. Խորհուրդը եւ քա — ղաքային կառավարութիւն մը հաստատէ, հանրապետական մը Նախագահութեամբ: (Անունը գաղտնի կը պահուի): Դաւա — դիրները որոշած էին գրաւել բոլոր դլ — խաւոր դիրքերը, քաղաքական ազատու — թիւնները վերահաստատելու պատրուա — կով: Ձերբակալուած սպաները մեծ մա — սով կը պատկանէին հեծելագունդի մը, հրամանատարութեամբ Խալիտ Մուհիէտ — տինի, որ ծանօթ է «Կարմիր հազարա — պետ» անունով եւ որ վերջերս Ցեղ. Խոր — հուրդէն հրաժարելով Եւրոպա մեկնե — ցաւ»:

✕ Ցեղ. ատեանը տասը տարի բանտար — կութեան դատապարտեց թերթերու հրա — տարակիչ մը, Մահմուտ Ապուլ Ֆաթ եւ հրամայեց գրաւել անոր հարստութիւնը, 358.438 սթերլին, իբրեւ ապօրէն շահ: Ատեանը անոր եղբայրն ալ դատապարտեց 15 տարի բանտարկութեան, յետաձգու — մով: Երկու եղբայրները «Ալ Մըսրի» օ — րաթերթը եւ ուրիշ թերթեր կը հրատա — րակէին եւ վերջերս ամբաստանուեցան իբրեւ դաւադիր: Մահմուտ Ֆաթ, որ նախկին ծերակուտական մըն է, Եւրոպա կը գտնուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻՈՅ նոր վարչապետը, Աշիլ Ա — քեր, պարզելով իր ծրագիրը, յայտնեց թէ պիտի կրճատէ պարտաւորիչ զինուորու — թեան շրջանը, 21 ամիսէն իջեցնելով 18 ամսուան: Յետոյ, պիտի ջանայ զինուո — րական ծախքերը յարմարցնել երկրին տն — տեսական կացութեան:

ՍՈՒՐԻՈՅ կառավարութիւնը կը ծանու — ցանէ թէ Իսրայէլեան ջոկատ մը կրակ բացաւ խումբ մը Սուրիացիներու վրայ:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ այսօր կը տօնէ կու — սակցութեան պաշտօնաթերթին՝ «Փրաւ — տա»յի 42րդ տարեդարձը: Այս առթիւ Մոսկուայի անթէլը հաղորդեց թէ 8000 թերթեր կը հրատարակուին Խ. Միու — թեան մէջ, համագումար 44 միլիոն օրի — նակ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարիչները ծանր մտա — հոգութեան մատնուած են, վերջին երկ — րաշարժներուն հետեւանքով, եւ կ'ըսեն թէ իրենց երկիրը Միջերկրականի ճա — փոնը կը դառնայ հետզհետէ: Թեսալիոյ շարժին հետեւանքները եղած են՝ 8697 տուներ քանդուած կամ անբնակելի, 4659 տուներ ծանրապէս վնասուած: Ընդհ. վը — նասը կը հաշուեն երկու միլիառ ֆրանք: Մարդկային կորուստը ծանր չէ անոր հա — մար որ, բնակիչները մեծ մասով դաշտե — րը կը գտնուէին: Միւս կողմէ, արադիլ — ներու թիւրքը նախազգացուցած էր վը — տանգը: Միջազգային Կարմիր Խաչը կոչ մը ուղղեց 15 երկիրներու կազմակերպու — թեանց, որպէսզի անմիջական օգնութիւն հասցնեն:

Տէր եւ Տիկին Գեղամ Յակոբեան (Պո — լիս), Այրի Տիկին Զարեհ Յակոբեան, Հարենց, Շամտանճեան, Խօրասանճեան ընտանիքները և բոլոր պարագաներըարտի կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ ազգականին

ՏԻԱՐ ԱՐՄԷՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ կիրակի, դժբախտ արկածի մը հետեւանքով:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատար — ուի այս ուրբաթ, 7 Մայիս ժամը ճիշդ 11ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի իբր այդ նկատել ներկայս:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Նիսի եկեղեցւոյ նախորդ վարչութեան ատենադպիրը, Պ. Հ. Ապաճեան, Մայիս 3 թուակիր նամակով մը կը խնդրէ ճշդել թէ ինք 1952 Յուլիս 10ին հրաժարած չէ իր պաշտօնէն: «Այդ թուականէն մինչեւ այսօր պահած եմ ատենադպրի եւ հաշ — ուապահի պաշտօնները եւ միշտ գործակ — ցած եմ վարչութեան լիովին գիտակցու — թեամբ: Կ'ուզէի գիտնալ թէ ինչ հիման վրայ կ'ըսեն որ հրաժարական տուած եմ»:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ 39ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ:

Այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գի — շեր:

88 ռիւ տ'Օպաներ, Սալ Մազընօ

Հովանաւորութեամբ կաթող. պատրի — արք՝

ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Պատուոյ նախագահութեամբ Պ. ԱՐ — ԾՐՈՒՆԻ ԶՐԲԱՇԵԱՆԻ եւ նախագահու — թեամբ վարչութեան ատենապետ՝ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆԴԻԿԵԱՆԻ:

Խօսք կը տրուի կուսակցութեանց ներ — կայացուցիչներուն, եւ Վասպուրականի մտաւորականներէն Պ. Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍ — ԵԱՆԻ:

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին, պիտի նուագուին հայկ. ռազ — մերգներ, մասնակցութեամբ ԼԻՌ ՊԱՆՏ նուագախումբին:

Պիտի ցուցադրուին Վասպուրականի, Այնթապի, Ուրֆայի, Շապին Գարահի — սարի եւ ուրիշ հերոսամարտներու շար — ժանկարները եւ Վասպուրականի գունա — ւոր ֆիլմը:

Ջանացէք կանխաւ ապահովել ձեր տոմ — սերը, Վասպուրականցիներէ:

Ընտիր նուագախումբ:

Orchestre LYRE - BAND

Ճոխ պիւֆէ շատ մատչելի գիներով:

Պարերը ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

Կազմակերպուած Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ մասնաճիւղի կողմէ: Այս կիրակի ժամը 14էն 23, Սալ Կալըման, Փլաս տը լա Կար, Առնուվիլ, (կայարանին դիմաց):

Կը խօսի ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մասնակցութեամբԱնիէռի եւ Իսի լէ Մու — լինոյի երգչախումբին: Պիտի երգեն Օր. Աստղիկ Քէօսէեան, Պ. Պ. Յովհաննէս Պօղոսեան, Վէնսան Տարագճեան, Պ. Եդ — ուարդ Զափայեան: Արտասանութիւններ:

Անիէռ — Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ կը ներկայացուի գաւեշտ մը, «ՎԵ — ՑՈՒԿԷՍ ՊՈՐՏԻ ԺԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱԾ ՍՆ — ՏՈՒԿԸ», ղեկավարութեամբ Պ. Զարեհ Գարիպեանի:

Ընտիր նուագախումբ: Պիւֆէ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը, ուրբաթ երեկոյ, 7Մայիս, ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ: Դասախօս՝ Պ. ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷ — ՏԱՆԵԱՆ, նիւթը՝ Ի՞նչպէս մշակել ու — շադրութիւնը: Մուտքը ազատ է:

ԽՆՋՈՅՔ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆորՍերուն — դի Վիէնի մասնաճիւղի կողմէ: Այս կի — րակի ժամը 15ին Հ. Օհանջանեան ա — կումբի մէջ:

Ճոխ պիւֆէ: Գեղարուեստական բա — ժին, զանազան անակնկալներով, հայկա — կան եւ եւրոպական պարեր:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հ.Յ.Դ. Րաֆֆի խումբին ընտանեկան եւ ընկերական խնջոյքը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ 21, Քա — ֆէ տը լա Մէրի, Փլաս Սէն Սիւլփիս, Փարիզ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ կազմակերպուած զինեձօնը, ի պատիւ Տիկին Է. Բիւզանդի, հայկական հանդէս — ներու խճողման պատճառաւ:

SALLE IENA, 10 Avenue d'Iéna

21 Մայիս, ուրբաթ ժամը 9ին

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը ներկայացնէ իր

« ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ »

Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Օր. Իրմա Պէրպէրեան, Միհրան Մ. Եփ — րեմեան, Ժագ Սրէֆանօ եւ Օր. Մարի — Թէրէզա Գասապեան:

Մուտքի ժողովրդական գիներ:

Տոմսերու կեդրոնատեղի՝

Librairie H. Palouyan

43, Rue Richer — Tél.: PRO. 25-46.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պապիկեան եւ Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Պապիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին իրենց սիրելի մօր՝ ՏԻԿԻՆ ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող — ները:

✕

Այս Կիրակի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, ՍԻՐՈՒՆ ԱՐԱՊ — ԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատա — կը յարգողները:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, քաղաքապետարանի մեծ սը — րահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիի Կրօն. Ընկե — րակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կի — րակի կը պատարագէ ու կը քարոզէ կա — թող. պատուիրակ Գերաշն. Սերովբէ Ծ. վրդ. Մանուկեան: Բազմաձայն պա — տարագը երգչախումբով, ղեկավարու — թեամբ Պ. Վ. Սարգիսեանի:

✕ Մայիս 16ին, կիրակի, ժամը 15ին, Մայր Եկեղեցիի մէջ տեղի պիտի ունենայ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը: Օրա — կարգ՝ համարատուութիւն եւ վարչ.խոր — հուրդի գագրող անդամներու ընտրու — թիւն: Օրինական իրաւունքներով ժողո — վին մասնակցելու համար անհրաժեշտ է անդամավճարը հատուցած ըլլալ:

«ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՍԵՂԱՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ»

Լասիոթայի Ս. Կարապետ մատուռին մարմարինէ սեղանի շինութիւնը՝ վեր — ջացած ըլլալով, հանդիսաւոր օրհնութիւ — նը պիտի կատարուի այս կիրակի առա — ւօտ: Հանդիսութեանց կը մասնակցին Պո — մոնի «Դպրաց Դասը» եւ Լասիոթայի եր — գեցիկ խումբը:

Յետ Ս. Պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյս սե — ղանի շինութեան բարերարներու «Տէլ Կրանտ» Պ. Միհրան Աշնեանի եւ Պ. Վար — դանեանի ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրենք անխտիր մեր բարեպաշտ ժողովուրդը: — (ԿՆԻՔ)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի, 16 Մայիս, ժամը 14.30ին

Կազմակերպուած Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի կողմէ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

Ի նպաստ Ֆէսանվիլիէի օդափոխու — թեան կայանին: Բարձր հովանաւորու — թեամբ Ֆրանս. Կարմիր Խաչին:

Նախագահութեամբ՝

Mr Le Professeur TREMOLLIERE

Membre de l'Académie de Medecine

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

ԼԻԼԻ ԼԱՄՔԻՆԻ, դասախօս Փարիզի Ազգ. Երաժշտանոցին մէջ, ԺԱՆ ՊՈՒԱ — ԹԷԼ, Քոմէտի Ֆրանսէզէն, ԼԻՏԱ եւ ՄԱՌԻ, Արժանթինեան ժողովրդ. երգեր, ԿՈՒԲՐԴԱ, Հնդկ. պար, ԱԼԻՍ ՊՕՅԱՃԵԱՆ եւ Յ. ԿՂԵՐՈՒՆԻ, հայկական պարա — խումբ, ղեկավարութեամբ Յ. ՔԻՒԹՆԷՐ — ԵԱՆԻ, Ժ. ՍԷՐԳՈՅԵԱՆ Փարիզի Օփերա — յէն:

Նայիրի երգչախումբը, ղեկավարու — թեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ:

Տոմսերու գինն է 100, 200 եւ 300 ֆր.:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնա — ճիւղի վարչութիւնը այս կիրակի ժամը 16ին Օթէլ Լիւթէսիայի սրահին մէջ կազ — մակերպած է թէյասեղան—հանդէս մը նը — ւիրուած Միութեան հիմնադրութեան 48րդ տարեդարձին: Այս առթիւ խօսք պի — տի առնէ Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնի վարիչ — տնօրէն Պ. ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՐԱԿՈՍ — ԵԱՆ, որ Նիւ Եորքէն Փարիզ հասած է վերջերս:

Գեղարուեստական բաժին: Ծախքերու մասնակցութիւն կամաւոր: Կը հրաւիր — ուին բոլոր անդամները եւ բարեկամները:

Օր. ՇԱՔԷ ՏԷՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

Տօքթ. ԵԴՈՒԱՐԴ ՍԱԳԸՋԵԱՆ

Ամուսնացած

2 Մայիս, 954 — Պէյրութ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ, Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս չաբաթ ժամը 20.30 — ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ պի — տի ըլլայ «Եղիպտացի» կոմիտէի ներկա — յացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. քաղաքի Քրիս — տափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին Ահարոնեան Ակումբը: Պար — տաւորիչ ներկայութիւն:

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Ա — րամ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օ — րակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկու — շաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, ընկեր — վարականներու սրահը, ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը:

ԻԹԱԼԻ.— Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սո — վորական հաւաքատեղին: Ընկերուհինե — րու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: Պար տիւ Կլոպ, 7 Պուլվ. տ'Աթէն: Օրակարգ.— Զեկուցում պարահանդէսի մասին:Ընթացիկ հարցեր: Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ ըլլալ այս կարեւոր ժողովին:

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի նպաստ՝ Լիոնի մէջ կառուցուելիք Հայոց եկեղեցւոյ շինութեան ֆոնտին:

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, հովանաւորու — թեամբ Լիոնի Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութեան:

9 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Թէաթըր Օլոմբի սրահին մէջ, 141 Քուր Լաֆայէթ, Լիոն:

Ղեկավարութեամբ դերասան Պ. Ա.Հա — ցագործեանի կը ներկայացուի Ս.Բիւրատի ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ (5 արար եւ 4 պատկեր):

Խճողումի տեղի չտալու համար կան — խաւ ապահովել ձեր տոմսերը, որոնց գի — նըն է՝ Լօժ եւ Ա. կարգ 300, Բ. կարգ 200 եւ Գ. կարգ 150 ֆրանք, որոնք կը գտնուին Ազգային Միութեան, ե — կեղեցաշէն Տիկնանց եւ Երիտ. Միութեան անդամներուն մօտ:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Տարօն Սասնոյ Զօրի Հայր. Միութիւնը իր խորին ցա — ւակցութիւնները կը յայտնէ, հայրենա — կից Ստեփան Ալեքսանեանի մահուան առ — թիւ, հանգուցեալին այրի Տիկնոջ եւ իր բոլոր պարագաներուն: Այդ առթիւ փո — խան ծաղկեպսակի երկու հազար ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման հա — մար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու տարեկան հանդէսը Մայիս 30ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Թէաթր Վերտիի սրա — հին մէջ, (ռիւ տ'Ալժէ): Մանրամասնու — թիւնները առանձին:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՄԱՅԻՍ ★ VENDREDI 7 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7363 30e ANNEE խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2774

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՌԱՋԴԻՄԵԼ

Այս տարի երիտասարդութիւնը աւելի լայն բացած է իր թեւերը, դառնալով «Յառաջ»ի չորրորդ էջի աղբերն, հանդէսներու նկարագրութիւններէն եւ ուրիշ կարգ մը երեւոյթներէ :

Ամէն տեղ ալ նորահասներ կ'երեւան իբրեւ երգիչ, արտասանող կամ ձեռնարկի կազմակերպիչ :

Կան երիտասարդ ճառախօսներ ալ, ինչպէս եւ դերակատարներ՝ թատերական ներկայացումներու մէջ :

Եւ վերջապէս մեծ մասով այստեղ ծնած երիտասարդներէ կազմուած են նոր երգչախումբերը :

Երբ կ'ըսենք «այստեղ ծնած», կը նշանակէ թէ հայերէն չէին գիտեր եւ սորվեր են :

Այլապէս, պիտի չկրնային կատարել որ եւ է դեր, — երգել, արտասանել կամ ճառխօսել :

Մեր Նոր Սերունդը, որ տեղ — տեղ թուլցած էր, հետզհետէ կը սթափի :

Միութեան մասնաճիւղերը սկսած են իրենց «Օր»ը տօնել :

Այս տօնակատարութիւնները առիթներ են, չափելու համար մէկ տարիէն միւսը կատարուած յառաջդիմութիւնը :

Մօտակայ արուարձանի մը, Պուա Քոլոմպ — Անիէռի մասնաճիւղը, որ հազիւ երկու տարիէ ի վեր կազմուած է, անցեալ կիրակի իր Օրը տօնեց բացառիկ յաջողութեամբ :

Նախապէս համեստ սրահով մը կը գոհանային :

Այս անգամ վարձեր էին քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահը, ինչ որ յանդգնութիւն կը համարուէր :

Եւ սակայն, պզտիկ չմնացին, ինչպէս կը հաստատեն անսովոր բազմութիւնը եւ ընդհանուր խանդավառութիւնը :

Ամէնէն ուշագրաւը այն է որ այս ձեռնարկին մէջ ալ, բոլոր դերերը ստանձնած էին նորահասներ :

Կը նշանակէ թէ միայն չողչողուն անունները չեն որ յաջողութիւն կ'ապահովեն :

Մասնաւորապէս երիտասարդական ձեռնարկները միշտ ալ ջերմութեամբ կ'ողջունուին, կը բաւէ որ ոչ հաւատքը պակսի, ոչ ալ աշխատանքը :

Ամէնէն համեստ Միութիւնն ալ կրնայ նուաճումներ կատարել, երբ կը հաւատայ իր կոչումին եւ կ'աշխատի արժեցնել իր դերը :

Անշուշտ պէտք չէ գոհանալ տօնական յաջողութիւններով :

Պէտք է յարատեւել եւ քայլ մը յառաջ նետուիլ, մէկ ձեռնարկէն կամ տարեշրջանէն միւսը :

Երիտասարդութիւնը թռիչք է : Ուրեմն միշտ նորութիւններ պիտի մտածէ, եւ պիտի բազմապատկէ իր աշխատանքը, նոր դիրքեր գրաւելու համար :

Երբ հայերէն կարդալ, արտասանել եւ երգել կը սորվին, պատճառ չկայ որ գրել ալ չսորվին : Կամ իրենց սորվածը կէս ձգեն :

Օրինակ, տարրական պարտականութիւն մըն է գրել իրենց սարքած հանդէսներուն նկարագրութիւնը :

Ատով, հետզհետէ կը վարժուին ուրիշ գրաւոր աշխատանքներ ալ կատարելու : Այսինքն, իրենց հայագիտական պաշարը ճոխացնելու :

Այս պարագան կ'արձանագրենք միջանկեալ, յիշեցնելու համար իրենց պարտականութիւններէն մին :

Անհրաժեշտ է ոգնիլ, հերկել եւ արտադրել, նոր ակօսներ բանալով :

Ո՞ւր սերունդը կրցած է դիրքեր գրաւել, միջակութեամբ եւ կիսկատար պաշարով :

Յարատեւութիւն, ամէն բանէ առաջ : Եւ ամէն ուղղութեամբ : **Շ.**

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԵՂԱՏԱՐԱՓ ԱՆՁՐԵՒ ԵՒ ԿԱՏԱՂԻ ԿՌԻՒՆԵՐ ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ՄԷՋ

Վերջին լուրերու համաձայն, տեղատարափ անձրեւները եւ քամին անտանելի կացութիւն մը ստեղծած են Հնդկաչինի մէջ : Եւ սակայն ոչ ռմբակոծութիւններ դադրած են, ոչ ալ դիրկընդխառն կռիւները : Կարճ դադարի մը միջոցին, կարելի եղաւ պատսպարան փոխադրել վիրաւորները եւ թաղել մեռեալները : Թէ Տիէն Պիէնի բերդին զինուորները եւ թէ ըմբոստները կը կռուին ղղմուտներու մէջ, մինչեւ սրունքները ծածկուած թանձր ցեխով : Բացորոշ է որ ըմբոստները դերագոյն ճիգ մը կը փորձեն, վճռական արդիւնքի մը յանգելու համար :

Ֆրանսական հրամանատարութիւնը կը հաստատէ թէ ըմբոստները յաջողած են վերակազմել իրենց զօրամասերը, որոնք շատ ծանր կորուստներ կրած էին վերջին կռիւներու ընթացքին : Չորեքշաբթի առտու բուռն թնդանօթաձգութիւն մը կատարուեցաւ : Օդը աննպաստ ըլլալով, ֆրանսական օդանաւերը չկրցան գործել : Բուռն փոթորիկները, յորդահոս անձրեւները դժոխքի մը վերածած են ռազմադաշտը, մասնաւորապէս դժուարացնելով պահակազօրքին շարժումները : Պաշարեալ զինուորները ստիպուած են գործել նեղ տարածութեան մը վրայ որ հետզհետէ կը սեղմուի : Զօր. տը Քաստրի ձգախէժէ կօշիկներ պահանջած է, որպէսզի կարենան մէկ դիրքէն միւսը երթալ ղղմուտին մէջ :

Անշուշտ ըմբոստներն ալ կը նեղուին : Իրենց շարժումները դանդաղած են : Օդնական ուժերու եւ զինամթերքի փոխադրութիւնը տեղի կ'ունենայ տեղատարափ անձրեւին տակ : Ֆրանսական օդանաւերը անկարելին կը փորձեն, ամպերը ճեղքելու, ռազմանիւթ եւ պաշար հասցնելու համար անկարգելներով : Այս գործողութիւնը վտանգաւոր է անոր համար որ օդանաւերը կրնան լեռնային բարձունքներու զարնուիլ : Անկարծելները կամաւորներ ալ կը փոխադրեն, վիրաւոր մասնագէտներուն տեղը բռնելու համար : Ըմբոստները նոր ամրութիւններ կը շինեն ցեխին մէջ, խլուրդներու պէս, տեղ — տեղ մինչեւ 40 մեթր մօտենալով բերդին փշաթելերուն : Ֆրանսական հրամանատարութիւնը նոր գրոհի մը կը սպասէ ժամէ ժամ, շատ աւելի ուժգին : Չորեքշաբթի գիշեր ըմբոստները նոր խրամներ շինած են վեց կէտերու վրայ, եւ կ'աճապարեն, վճռական յաղթանակ մը շահելու համար, քանի դեռ չէ սաստկացած եղանակի քամին (մուսոն) :

Ինչպէս գրած ենք արդէն, բերդին մէջ կը գտնուի միակ հիւանդապահուհի մը, Տիկին Կալառ, որ 46 օրէ ի վեր կը հետեւի հերոսամարտին եւ որ Պատուոյ Լեգէոնի շքանշանը ստացաւ, ի վարձ իր քաջութեան : Մասնաւոր թաքստոց մը շինուած է իրեն համար : Վիրաւորները բոլորն ալ կնքամայր ընտրած են այս հերոսուհին : Իրագեկներ առասպելական կը գտնեն իր պաղարիւնը եւ համբերութիւնը :

✕ Չորեքշաբթի օր 450 օդանաւային մասնագէտներ ճամբայ ելան Մարսէյլէն, Հնդկաչին երթալու համար :

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԴԻՐՔԸ

Ազգ. Ժողովը երէկ իրիկուն դարձեալ քննեց Հնդկաչինի հարցը, ինչպէս գրած էինք երէկ, վարչապետը կը մերժէ անմիջական վիճաբանութիւն կատարել, վստահութեան խնդիր յարուցանելով : Քուէարկութիւնը կախում ունէր Ժողովրդական Շարժումի եւ զօր. Տը Կոլի կուսակիցներուն բռնելիք դիրքէն : Իրագեկներ տագնապալի կը գտնէին դահլիճին դիրքը, նկատելով որ նախկին մեծամասնութիւնը կորսուած է :

■■■■■■ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ■■■■■■

… «ԵՒ ՑԻՇԱՏԱԿՍ ԱԼ ԹԱՌԱՄԻ»

Անցեալ ապրիլին լրացաւ երիտասարդ բանաստեղծի մը՝ Մատթէոս Զարիֆեանի մահուան երեսնամեակը :

Այս առթիւ Պէյրութի «Նայիրի» գրական շաբաթաթերթը իր հերթական դասախօսութիւնը նուիրած էր վաղամեռիկ բանաստեղծին, իբրեւ դասախօս հրաւիրելով անոր դասընկերը, Կարօ Գէորգեան :

Ուրիշ թերթեր ալ եւ մասնաւորապէս «Ազդ» տեսութիւններ հրատարակեցին այս առթիւ, հատուածներ արտատպելով Զարիֆեանի բանաստեղծութիւններէն :

Մէկ խօսքով, յարգանքի վայելուչ ցոյց մը կատարուեցաւ ի յիշատակ դժբախտ երիտասարդին, որուն արեւը պիտի շիջէր անողոք հիւանդութեան մը հետեւանքով :

Դեռ կը յիշեմ իր տխրանուշ դէմքը, երբ կ'աշխատակցէր Պոլսոյ *Ճակատամարտ*ին : Շատոնց անկողին ինկած էր : Եւ սակայն կը շարունակէր գրի առնել իր սարսուռները, այնքան թարմ եւ պայծառ :

Տակաւին հեւք մըն էր, ինչպէս իր կուրծքը :

Եւ անձկութեամբ կը հարցնէր թէ կարելի պիտի ըլլա՞յ հրատարակել իր երկրորդ հատորը, «Կեանքի եւ Մահուան երգեր» :

Այդ պարտականութիւնն ստանձնեց «*Ճակատամարտ*»ը եւ հատորը լոյս տեսաւ 1922ին, մասնաւոր տպարանէ մը, թէեւ անխնամ տպագրութեամբ :

Այլեւս հաշտուած քստմնելի տառապանքին եւ մահուան գաղափարին, առտու մը կ'աղաղակէր.

— Ոչ մէկ հաւատք…

Հիմա հոգիս աւելի մերկ է քան անտառ մը հրդեհուած …

Այս առթիւ յուշ մը, ողբացեալ Մանուկ Ասլանեանէ.

— «Կէս օրէ վերջ մըն է : Զարիֆեանի անդրանիկ բանաստեղծութիւնը ձեռքս կը մտնեմ Շ. Միսաքեանի սենեակը :

Յ. Օշականն ալ հոն էր : Առաւ բանաստեղծութիւնը, աչք մը նետեց առաջին երկու տողերուն վրայ եւ հարցուց.

— Քանի՞ տարեկան է : Եթէ 18նոց է, բան մըն է, իսկ եթէ 25–30նոց է, բան մը չարժեր :

Բանաստեղծութիւնը հրատարակուեցաւ, եւ Օշական շուտ ըմբռնեց իր վրիպումը :

Զարիֆեան անծանօթ մը չէ Փարիզի մէջ ալ, ուր այնքան Սկիւտարցիներ եւ Պէրպէրեանցիներ կան :

Եթէ չեմ սխալիր, առ նուազն քսան տարի առաջ էր որ յարգանքի երեկոյ մը սարքուեցաւ, Գրական Ակումբին միջոցաւ :

Չէ՞ր արժեր աւելի հանդիսաւոր հաւաքոյթ մը կազմակերպել, իր մահուան երեսնամեակին առթիւ : **ՎԱՀԷ**

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ՀՆԴԿԱՉԻՆ

Վերջին լուրերու համաձայն, Ժընեւի ժողովը պիտի կրնայ Հնդկաչինի խնդրին քննութեան ձեռնարկել վաղը, շաբաթ : Միեւնոյն ատեն բանակցութիւններ կը կատարուին, զինադուլ մը կնքելու համար, որպէսզի կարելի ըլլայ փոխադրել վիրաւորները որոնք մեծ թիւ մը կը կազմեն :

Բուն պատերազմի հարցէն զատ, մեծ պետութեանց ներկայացուցիչները կը ջանան համաձայնութեան մը յանգիլ, հարաւ. արեւելեան Ասիոյ հաւաքական պաշտպանութեան մասին : Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն, կը ջանայ հաշտեցնել իր երկրին եւ Մ. Նահանգներուն տեսակէտները :

Նախագահ Այզընհաուըր իր լրագրական ասուլիսին մէջ կատարեալ վստահութիւն յայտնելով Պ. Տըլըսի, հերքեց այն կարծիքը թէ ամերիկեան քաղաքականութիւնը ծանր պարտութիւն մը կրած է Ժընեւի մէջ : Այս առթիւ ըսաւ.

— «Մեր արտաքին քաղաքականութեան նպատակն է ծառայել Մ. Նահանգներու շահերուն : Եթէ մեր դաշնակիցներէն մէկը համաձայն չէ մեզի հետ, եթէ մեր հակառակորդներէն մէկը յաջողի պարտադրել իր տեսակէտը, այդ պարագան չի կրնար մեզ շեղեցնել մեր ուղեգծէն : Կարելի չէ ըսել թէ ճակատամարտ մը կորսուած է, երբ դեռ վերջացած չէ» :

Նախագահը այս առթիւ ալ հաստատեց թէ Մ. Նահանգները չեն ուզեր Հնդկաչինի պատերազմին միջամտել ուղղակի, անմիջապէս եւ միակողմանի կերպով : Եւ յոյս յայտնեց թէ հարաւ. արեւելեան Ասիոյ հաւաքական պաշտպանութեան դաշինքը պիտի կնքուի ուշ — կանուխ : Անգամ մը որ այս դաշինքը կնքուի, նախագահը արտօնութիւն պիտի խնդրէ խորհրդարանէն, զայն գործադրելու համար, այսինքն ամերիկեան զինուորներ տրամադրելու հաւաքական միջամտութեան մը պարագային, ի պաշտպանութիւն Հնդկաչինի :

Լոնտոնի թերթերը կը հաւաստեն թէ մօտերս սպայակոյտի խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարուի Ուաշինկթընի մէջ, կազմակերպելու համար հարաւ. արեւելեան Ասիոյ հաւաքական պաշտպանութիւնը : Նոյն առաջադրութեամբ խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցած է Սինկափուրի մէջ, անգլիացի եւ ամերիկացի հրամանատարներու միջեւ : Այս ձեռնարկներու մասին օրը օրին տեղեկութիւններ կը հաղորդուին Ֆրանսայի :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

ԿԱՐԵՒՈՐ ԹԵՐԹ ՄԸ ԽԱՓԱՆՈՒԵՑԱՒ

Եգիպտոսի ազգային առաջնորդութեան նախարարը, գնդ. Սալեհ Սալեմ, նոր յայտարարութեամբ մը հաստատեց թէ խափանուած է Գահիրէի մեծ օրաթերթը, «Ալ Մասրի», որ կը պատկանի Ապուլ Ֆաթ եղբայրներուն : Քաղաքական կուսակցութեանց լուծումէն առաջ, այս թերթը օրկանն էր «Վաֆտ» կուսակցութեան : Միեւնոյն ընկերութիւնը կը հրատարակէր նաեւ երկու ֆրանսերէն օրաթերթեր, «Լը Փրոկրէ Էժիփսիէն» եւ «Լա Պուռս Էժիփսիէն», ինչպէս եւ անգլերէն օրաթերթ մը, «Էճիփշըն Կազէթ» :

Այս որոշումները վաւերացուած են Յեղ. Խորհուրդին կողմէ, որ չորս ժամ ժողով գումարեց, նախագահութեամբ զօր. Նէկիպի : Գնդ. Սալեհ Սալեմի յայտարարութենէն քանի մը ժամ վերջը, ոստիկանութիւնը դադրեցուց «Ալ Մասրի»ի հրատարակութիւնը, կնքելով տպարանին եւ խմբագրատան դուռները : Թերթին սեփականատէրը, Մահմուտ Ապուլ Ֆաթ, դատապարտուած է տասը տարի բանտարկութեան եւ ստացուածքներու բռնագրաւման : Երկու եղբայրները 358-438 սթերլին վճարելու դատապարտուած են, իբրեւ ապօրէն շահ : Բոլոր պաշտօնեաններուն թոշակները պիտի վճարուին, մինչեւ որ գործ գտնեն :

ԻՐԱՆԻ նորընտիր երեսփ. ժողովին մէջ բուռն տեսարաններ պարզուեցան, երբ անդամներէն մէկը «դաւաճան» կ'անուանէր Տոքթ. Մոսատեղը : Առ նուազն 80 երեսփոխաններ ոտքի ցատկեցին, ոմանք բռունցքներ ցցելով եւ անէծքներ արտասանելով : Մէկը պոռաց ամբաստանեալին երեսին .— «Այդ ճառը քեզի համար գրուած է անգլ. դեսպանատան մէջ» : Երեսփոխանը կ'ուզէր շարունակել ճառը, բայց ժխորը այնքան սաստկացած էր որ ստիպուեցաւ բեմէն վար իջնել :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ
ԼՈՅՍԻ ԶԳԱՅԱՐԱՆՔՆԵՐԸ

Գ.

Երբ անգղ մը կոյահարեր ու գամեր է զինք լերան մը լերկ կողերուն, երբ բոլորովին անդամալոյծ՝ չրթները չեն հասներ այլեւս կապոյտ աւազանին, շօշափուկ է արձակեր, իր զգայարանքներն է վառեր, դէթ հաղորդուելու համար ցանկալի լոյսով, մինչ կը քնանային իր հարեւանները տգիտութեան քունով եւ անհասութեան քունով։ :

Եւ այդ յանդգնութեան պատճառաւ, դէպի իր «Թրիփիմ»ը շարժելուն համար՝ քանի քանի անգամ պատերազմ է ընդունէր եւ արիւնհեղութեամբ վարձատրուեր։ Բայց մի քննադատէք, կը խնդրեմ, մի մեղադրէք զինք,— տունկը որ կը տնկէք՝ կը թօշնի առանց ջուրի, ու ժողովուրդը, որ կը բանտարկէք լեռներուն մէջ՝ ջախջախելով մշակոյթի իր զգայարանքները, կը գօսանայ ու կը մեռնի։ Ահա թէ ինչու հայ ժողովուրդը, լոյսի ծարաւ, մշակոյթի սիրահար, շօշափուկներ է արձակեր շարունակ՝ լոյս գողնալու համար լոյսի աւազաններէն, լոյսի շատրուաններէն։ Այս մեծ ժողովուրդը, մեծ՝ որովհետեւ մեծերուն հետ է քալեր, հսկայ՝ որովհետեւ հսկայ քաղաքակրթութեանց հետ է քալեր, յաւիտենական՝ որովհետեւ անմահներու ճամբով է քալեր,— այս ժողովուրդը, կ՚ըսեմ, թեւ է եսկարեր լեռներուն վրայէն ու գետերուն վրայէն, կրակին վրայէն ու ջուրին վրայէն, հասնելու համար իր սիրականին, ճիշդ ինչպէս հայ ժողովրդական երգ մը կ՚ըսէ.—

Ո՛վ իմ սիրական, ի՞նչպէս գամ քովդ՝
Կրակին ու ջուրին վրայէն ·
— Մարէ՛ կրակը, ցամքեցուր ջուրը,
Եւ եկո՛ւր, ա՜խ, եկո՛ւր, ո՛վ իմ սիրականս :

Այդպէս է ըրեր հայ ժողովուրդը։ Մէկ ոստումով անցեր է Արաքսին եւ Արածանիին վրայէն, մէկ ոստումով անցեր է Տաւրոսեան լեռներուն վրայէն, ու գացեր է քաղաքակրթութեամբ մկրտուելու լոյսի հեռաւոր աւազաններուն մէջ։ Արդ, ըսէք, խնդրեմ, ըսէք ինձ թէ իր դրացիներէն, իր սահմանակիցներէն՝ ուրիշ ժողովուրդ անցա՞ւ սար ու ձոր, ցատկե՞ց կրակին ու ջուրին վրայէն, երթալ հաղորդուելու համար արեւմտեան մշակոյթով :

Լոյսի ինչ ծարաւ է այս, սիրելի ժողովուրդ Հայոց, սիրոյ ինչ կանչ է այս, քաղաքակրթական ինչ հզօր, ինչ անդիմադրելի «Թրիփիմ» է այս, որ քեզ վար կը քաշէ լեռներէդ, որպէսզի աճի, ճարճատի հուրը ստեղծագործական հնոցիդ մէջ՝ յաւիտենականութիւն դարբնելու համար ի փառս հայ հանճարին եւ ի շահ մարդկութեան :

Այսպէս է, որ, արդարեւ, հայ ժողովուրդը լոյսի իր զգայարանքներն է սեւեռեր, լոյսի իր շօշափուկներն է երկարեր մինչեւ Աղեքսանդրիա, մինչեւ Աթէնք, մինչեւ Բիւզանդիոն, մինչեւ Անտիոք, մինչեւ Եդեսիա, առանց մոռնալու Հռոմը։ Վազեր է հայ ժողովուրդը ուր որ լոյսի շատրուան է տեսեր, վազեր է մինչեւ Ողիմպոս ու Նեղոս, երբ լսեր է թէ իմաստութեան աստուածներն են որ իջեր են ու բնակութիւն հաստատեր իր հօրիզոններէն անդին։

Շատ հետաքրքրական է, հայ մշակոյթին «Թրիփիմ»ի այս հանդրուաններուն պատմութեան մէջ, քննել հայ քաղաքակրթութեան «օրիանթասիոն»ի փիլիսոփայութիւնը։ Ինծի ծանօթ չէ որեւէ աշխատանք այս ուղղութեամբ։ Ու կը զարմանամ թէ ինչու հետաքրքրուած չեն մեր մտաւորականները՝ որոնելու համար գիտակցական ձգտում մը օտար այդ օրրաններու ընտրութեան մէջ։

Քննենք... ակօս բանալու համար :

Ձեր ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ այն ճամբաներուն վրայ, որոնք կը մեկնին Հայաստանէն դէպի հարաւ կամ դէպի արեւմուտք։

Հայաստանէն իջնել Եփրատն ի վար, մինչեւ Սամոսատ, մինչեւ Եդեսիա, շարունակելու համար քաղաքակրթութեան ճամբան դէպի Անտիոք ու մինչեւ Աղեքսանդրիա, երբեմն անցնելով Երուսաղէմէն, ճամբորդութիւն մըն է որ սպառիչ է եւ երբեք քաջալերական :

Միւս ճամբան, որ կ՚երկարի դէպի Բիւզանդիոն, աւելի բանուկ է եւ ապահով : Մանաւանդ կարճ։ Հայու ձայն կը լսուի այդ ճամբուն վրայ։ Հողը մտերիմ է տակաւին։ Դէպքերը՝ նման :

Եւ այժմ երեւակայեցէք փոխադրական միջոցները այդ երկու ճամբաներուն վրայ։ Ի՞նչ հարկ յիշեցնելու Եփրատի լաստերը, կամ ձիադնացութիւնը։ Բաւական է ըսել միայն թէ ճանապարհորդութեանց մեր օրերու դիւրութիւնները չկային,— ու մայր պէտք է ըլլալ՝ զգալու համար այն ցաւը, զոր կը պատճառէր 20–22 տարեկան երիտասարդներու ճանապարհորդութիւնը դէպի օտար աշխարհ, ձիով, ջորիով, լաստով, սայլակով կամ հետիոտն, օրերով, շաբաթներով, ամիսներով, լեռներու մէջէն, կիրճերու մէջէն, անապատներու մէջէն, յանուն ուսման այն ծարաւին, որուն վկայութիւնը տուի ձեզի՝ քիչ առաջ :

Այս դժուարութեանց կողքին, հետաքրքրական չէ՞ք գտներ, որ Հայաստան երբեմն կը մոռնայ կարծես Բիւզանդիոնը, ու կ՚երկարի մինչեւ Աղեքսանդրիա։ Մանաւանդ որ գիտէ թէ Աղեքսանդրիա մրցակիցն է Բիւզանդիոնի, ինչ փոյթ թէ կրօնական ու քաղաքական նոյն կլիմային տակ կ՚ապրին։ Վտանգաւոր չէ՞ր միթէ ուսանողութիւն ղրկել Աղեքսանդրիա, թարգմանութիւններ կատարել Աղեքսանդրիոյ իմաստուններէն։ Հայերը, որ կը թարգմանէին Աթանասի գործերը, գիտէին անշուշտ թէ այս կորովի իմացականութիւնը երեք անգամ կորսնցուցած էր Աղեքսանդրիոյ պատրիարքական գահը։ Հայերը, վերջապէս, որ կը թարգմանէին Կիւրեղի գործերը, անշուշտ գիտէին թէ հերձուածներու պայքարը կատաղութեան հասած էր Աղեքսանդրիոյ մէջ, նոյնիսկ ջարդ ու կոտորած պատահած էր Թէոփիլոս ու Կիւրեղ պատրիարքներու օրով, իրար բզկտած էին քրիստոնեաները վարդապետական ճղճիմ տարակարծութեանց պատճառաւ։ Ու մանաւանդ արար – աշխարհ գիտէր թէ Կիւրեղէն ետք Դիոսկորոս ուժ տուած էր եւտիքէականութեան : Եւ Հայերը, որ, արդար կամ անարդար, կը մեղադրուէին արդէն միաբնակութեան մոլորութեամբ, աւելի եւս կասկած պիտի յարուցանէին՝ մեղուաքաղ կատարելով աղեքսանդրեան կրօնա – փիլիսոփայական պարտէզին մէջ։ Այդ քաղաքականութեան մէջ՝ ես կը նշմարեմ հայ հանճարին ներբամտութեան երկրորդ փաստը,— Հայերը նոյն ձեւով շարժեցան գրի գիւտին առթիւ, իրենց խաղը խաղալով բիւզանդական եւ պարսկական մրցակցութեան դէմ։

Քանի դեռ հարցը եւտիքէականութեան մասին է, հարկ կը համարեմ ըսել այստեղ թէ այն մեղադրանքին դէմ, որով միաբնակութիւն կը վերագրուէր Հայոց եկեղեցիին՝ յետ Քաղկեդոնի ժողովին, սխալ է պատճառաբանել միայն ու միայն թէ Վարդանանց պատերազմը ժամանակ չէր ձգած՝ զբաղելու համար միաբնակութեան եւ երկաբնակութեան հարցին քննութեամբ։ Նման հարցի մը քննութեան դէմ յանդիման Հայոց սկեպտիկ կամ անտարբեր կեցուածքը հաստատելէ եւ մանաւանդ գնահատելէ ետքը, կ՚ուզեմ վկայել նաեւ թէ հայկազանց ողին մեղմ ու թաքուն համակրանք մը ցոյց կուտար Աղեքսանդրիոյ եկեղեցիին դերակայութեան՝ ընդդէմ Բիւզանդիոնի եկեղեցիին, այն տրամաբանութեամբ թէ,— լաւ ուշադրութիւն ըրէք,— ոչ մէկ վտանգ կը ներկայացնէր Աղեքսանդրիոյ եկեղեցին, իր հեռաւորութեան պատճառով, Հայոց կրօնական կամ մտաւորական ազատութեան համար, մինչ կարելի չէր նոյն բանը ըսել Բիւզանդիոնի համար, որ քրիստոնէութեան քաղցրաբոյր խունկին ծուխին մէջէն կը քալէր, կը յառաջանար, կը թափանցէր Հայաստանէն ներս, տիրակալութեան թաքուն ծրագրով մը։

Ուրիշ հարց մը եւս.— Մեր լեզուին պատմութիւնը վէճ մը ունի, որ կը կոչուի յունաբանութեան դպրոց։ Բիւզանդիոնի եւ Աթէնքի ուսանող սերունդը մեղադրուած է թէ խաթարած է մեր լեզուին կուսութիւնը եւ հայկական դրոշմը, ատտիկեան աղ նետած ու կորսուած է հայկական համը։ Այս մեղադրանքին տակ, զոր դժուար չէ հաստատել, գոյութիւն ունի ուրիշ աւելի ծանր մեղադրանք մը,— Բիւզանդիոն իր յունարէն լեզուով հայ ուսանող սերունդին հոգւոյն մէջ կը թափէր հելլենական աշխարհակալութեան յառաջընթաց շունչը, կ՚աշխատէր աղօտ դարձնել կամ աղարտել լեզուին ազգային մաքրութիւնը, ինքնօրէնութիւնը, նուիրականութիւնը։ Իր փիլիսոփայական կամ կրօնական գրականութեան ընտելացումով, Բիւզանդիոն գաղտնօրէն կը ջանար վարակել երիտասարդութիւնը գեր – ազգային կամ արտա – ազգային գաղափարով մը, գետին պատրաստելու համար ներթափանցումի եւ մտաւորական անձնատուութեան :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՍԳԱՏՕՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

●

ՄԱՐՍԷՅԼ, 2 Մայիս (Յառաջ).— Հայաջինջ Եղեռնի 39րդ տարեդարձին նուիրուած Սգահանդէսը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 30ին, ուրբաթ գիշեր ժամը 9ին, Վերտի թատրոնի ընդարձակ սրահին մէջ :

Ուրախալի է ըսել որ այս տարի, սգատօնը կը ներկայացնէր բացառիկ հանգամանք, թէ կազմակերպութեամբ եւ թէ իր համազգային հանգամանքով : Սգատօնին հովանաւորութիւնը ստանձնած էին երեք յարանուանութեանց պետերը, իսկ պատւոյ նախագահութիւնը՝ Կաթող. նուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան։

Սգատօնին նախաձեռնութիւնը ստանձնած էին՝ Մարսիլահայ Ազգային, Կրօնական, քաղաքական, հանրային, մշակութային, երիտասարդական եւ հայրենակցական 30է աւելի Միութիւններ եւ կազմակերպութիւններ։ Ժամանակը կարճ ըլլալով, կարելի չէր եղած հրաւիրել ուրիշ շատ մը միութիւններ։ Այս կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու խառն հաւաքոյթէն ընտրուած կազմակերպիչ յանձնախումբը՝ քանի մը ժողովներէ վերջ, որոշեց Սգատօնը կատարել համազգային գետնի վրայ։ Յանձնախումբը բաղդատաբար կարճ ժամանակի մը մէջ կրցաւ հարթել խոչընդոտները։

Աւելի քան մէկ միլիոն նահատակներու յիշատակին հանդէպ այս համազգային մթնոլորտը, անվերապահ գնահատութեան և գովասանքի արժանացաւ թէ՛ քաղաքական տարբեր հոսանքներու եւ թէ ալ գիտակից ու սրտցաւ Հայերու ջախջախիչ մեծամասնութեան կողմէ :

Մեր գիտակից ու սրտցաւ հայրենակիցները, առանց սեռի, տարիքի, դաւանանքի եւ քաղաքական համոզումներու խտրութեան, ապրիլ 30ի իրիկունը, մեծ բազմութեամբ եկած էին իրենց յարգանքը մատուցանելու մեր անմահ նահատակներու յիշատակին։ Հոն էին ամէն դասակարգէ Հայեր, բոլոր դասերով, առեւտրականը, մտաւորականը, արհեստաւորը եւ հասարակ բանուորը անխտիր :

Կազմակերպիչ յանձնախումբը՝ բոլոր միջոցները ձեռք առած էր հանդիսաւոր եւ վայելուչ Սգատօն մը կազմակերպելու համար :

Ամէնէն առաջ, աչքի կը զարնէր բեմին յարդարումը՝ օրուան պատշաճ վերտառութիւններով, սեւերով եւ դալարիքներով, ինչ որ իրապէս խոր տպաւորութիւն գործեց ներկաներու վրայ :

Սրահին կարգապահութիւնն ալ օրինակելի էր։ Այդ հոգը ստանձնած էին երեք երիտասարդական միութիւններ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆրանսահայ ԺԱՖի եւ Բարեգործականի երիտ. ընկերակցութեան անդամները, որոնք բարեխղճութեամբ կատարեցին իրենց յանձնուած պարտականութիւնը :

Բեմին վրայ տեղ գրաւած են երեք յարանուանութեանց կրօնական պետերը,— Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան, կաթողիկէ համայնքի կողմէ՝ Յովհաննէս Ծ. Վ. Զուհաճեան, առաջնորդ, Հայ Աւետարանական համայնքին կողմէ՝ Վեր. Գ. Խայիկեան, հոգեւոր հովիւ։

Բացումը կատարուեցաւ Շոփէնի մահերգով, զոր դաշնակի վրայ նուագեց Օր. Ս. Պօյաճեան եւ որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս, երկիւղած լռութեան մէջ : Օրուան նախագահը՝ Պ. Վ. Սահաթճեան, հայերէն ճառով մը բացատրեց սգատօնին ինչպէս եւ մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու զոհաբերութեան իմաստը։ Յոյս յայտնեց թէ Մարսէյլի մէջ իրականացած այս համազգային մթնոլորտը նահատակներու յիշատակին հանդէպ՝ իր արձագանգը պիտի գտնէ նաեւ ուրիշ գաղութներու մէջ, եւ շատ չանցած, ամէն տեղ, բոլոր Հայերը միասնաբար պիտի կատարեն ազգային սգատօնը : Յետոյ բեմ հրաւիրեց չորս քաղաքական կազմակերպութեանց բանախօսները որպէսզի իրենց յատկացուած տեղերը գրաւեն յարանուանութեանց պետերու հետ։ Օրուան խօսնակը Պ. Վահէ Խայիկեան, յայտագրի գործադրութեան անցնելով, հրաւիրեց երգելու Օր. Շէքէրեանը, որ երգեց «Մայր Արաքսին»։ Մարսիլահայ ծանօթ ջութակահարը՝ Պ. Սարգիս Զէօրէկճեան նուագեց Ալէմշահէն կտոր մը եւ Կոմիտաս վարդապետի դաշնաւորած «Կռունկ»ը :

Առաջին բանախօսն էր՝ Ֆրանսահայ Մշակ. Միութեան կողմէ Պ. Թադէոս Խաչիկեան որ ներկայացնելով հայ ժողովուրդի դարաւոր տառապանքը եւ նահատակութիւնը, ծանրացաւ ներկայ Հայաստանի մէջ կատարուած շինարարութեան եւ մշակութային վերելքին ու յառաջդիմութեան վրայ, մեր մեծ նահատակներու երազը իրականացած տեսնելով ներկայ Հայաստանի իրականութեան մէջ։ Օր. Արփիկ Թադոյեան՝ (Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ) զգայուն շեշտերով արտասանեց Յ. Թումանեանի «Հոգեհանգիստ»ը :

Երկրորդ բանախօսն էր՝ ռամկավար կուսակցութեան կողմէ Պ. Միքայէլ Խաչիկեան որ կարճ ճառով մը իր կազմակերպութեան յարգանքի բաժինը բերաւ մէկ ու կէս միլիոն նահատակներու յիշատակին :

Տիկին Մ. Նազգաշեան Մարսէյլի ծանօթ արուեստագիտուհին, ընկերակցութեամբ դաշնակի Օր. Ժօժէնի Թէլեանի եւ Պ. Ֆուէի Թաւ Ջութակահար, երգեց Բաղտասարեանցի «Մի լար պլպուլ»ը եւ Գ. Կառվարենցի «Ողերգ Նահատակաց»ը որուն առաջին տունը կը սկսի այսպէս.—

Անոնց համար որ ինկան ,
Զմեզ ազատ ուզելով ,
Մեր բիւր սրտեր քովէ քով ,
Կ՚ըլլան այսօր մէկ խորան :

Այս տեսակ պարագաներուն, թաւջութակը երաժշտական լաւագոյն գործիքն է որ կրնայ բազմութիւնները յուզել եւ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԴԱՆԻԷԼ ՎՐԴ. ՋԱՏՈՅԵԱՆ

●

Այս հօտաղին կուրծքին տակ կ՚եռար հրաբուխ մը վրէժի՝ պատրաստ ժայթքելու ամէն վայրկեան։ Վրէժ հանդէպ իր ցեղը տանջող բոլոր բռնակալներուն. բայց մանաւանդ դէպի քիւրտ Ապտիւլ Համիտ կոչուած հրէշը, որ թէեւ Իշխանի ահէն դադրեցուցած էր իր շահատակութիւնները, սակայն որսորդական շան մը հոտառութեամբ կը հետեւէր անոր քայլերուն, եւ կը ջանար թակարդը ձգել զայն :

Այս վրէժը լուծելու առիթը ներկայացաւ նոյն ամառը, (1904), երբ Իշխանի խումբը մատնութեան մը հետեւանքով պաշարուեցաւ Նարեկ գիւղին մէջ։ Ապտիւլ Համիտ հարիւրաւոր պաշարողներու մէջ էր՝ գլուխն անցած ոստիկանական ջոկատի մը։ Քաջարի Ասլօն՝ այս անհաւասար ու կատաղի կռուի մէջ շեշտակի նշանառութեամբ մը գետին փռեց զայն շանսատակ :

Ապտիւլ Համիտի սպաննուիլը նոր սարսափի մատնեց Քիւրտերն ու կառավարական պաշտօնեաները։ Իսկ մեր ժողովուրդը անհուն ցնծութեամբ ողջունեց զինք այնքան վայրագօրէն տանջող գազանին սատկիլը եւ միշտ երախտագիտութեամբ յիշեց անմահ Ասլոյի անունը։

(Ասլօն զէնքը վար չդրաւ Օսմ. սահմանադրութենէն վերջ ալ։ Գնաց կռուելու Եփրեմի ձեռքին տակ՝ պարսկական յեղափոխութեան ատեն։ Հայրենիք վերադարձին դարձեալ լեռը բարձրացաւ Լեւոն Շաղոյեանի հետ։ 1913ին քանի մը ընկերներով ահաբեկեց Կարճկանի հայահալած քիւրտ ցեղապետ Մուսա պէկը։ Ապրիլեան հերոսամարտին Լ. Շաղոյեանի ամէնէն խիզախ խմբապետներէն մէկն էր Փեսանդաշտի մէջ, ուր ստացաւ ծանր վէրքեր։ Յաղթանակէն վերջ փոխադրուեցաւ քաղաք բուժուելու, բայց աւաղ, անկարելի եղաւ փրկել անմահ մարտիկի կեանքը)։

Դանիէլ վարդապետ խենթի պէս կը սիրէր Ֆէտայիները։ Ծանրագլուխ, լրջամիտ, յաճախ լռակեաց՝ անոնց հետ կը դառնար զուարթ, կատակող, անոնց սրտերը սփոփելով ուրախ մանրավէպերով։ Խիստ հոգատար էր անոնց հանգիստին եւ լաւ խնամուելուն երբ ատեն ատեն իր իրաւասութեան շրջանակին մէջ կ՚իյնային։

Քանիցս ականատես եղած եմ թէ ինչպէս իրար անցընել կուտար խոհարարուհին ու փոքրաւորները, լաւագոյնս հիւրասիրելու զանոնք, եւ խաղաղ քուն մը ապահովելու անոնց, երբ կաթողիկոսարան կը հանդիպէին կարճ ատենի մը համար :

ՂԱԶԱՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

(8) (Շար.)

մթնոլորտ մը ստեղծել: Տիկին Նաղաշեան կրցաւ ստեղծել այդ մթնոլորտը իր երգերով: Օր. Ս. Ջրբաշեան արտասանեց Ս. Կապուտիկեանի «Խօսք իմ որդուն», խոր զգացումով:

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ երրորդ բանախօսը՝ Հ.Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ընկ. Տ. Թաղոյեան որ կարդաց օրուան համապատասխան գրաւոր ճառ մը: Ընկերը պարզելէ վերջ Հայաջինջ Սարսափներուն ծալքերը եւ անհետացած սերունդի մը արժէքը, կանգ առաւ մեր դիմադրական կարողութեան վրայ: Ըսաւ թէ այդ համատարած սպանդի տարիներուն անգամ, հայ ազգը երեւան բերաւ, մէկը միւսէն աքանչելի, հրաշապատում հերոսական գործեր, Ուրֆայի, Շապին Գարահիսարի, Մուսա Լերան, Տարօնի, Վասպուրականի եւայլ հերոսամարտերով: Եւ երբ անարգ թշնամին իր թափած անմեղ արիւնէն գինովցած կ'ուզէր իր ծրագիրները ամբողջացնել Արեւելեան Հայաստանի հայութիւնն ալ բնաջնջելով, հայութեան միւս հատուածը ցնցուեցաւ եւ մեր նորագոյն պատմութեան մեծ դէմքերէն մէկուն ղեկավարութեամբ Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ Ապարանի յաղթական կռիւներով ի դերեւ հանեց անոր ծրագիրները: Եւ դարերու պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով ստեղծեց իր անկախ պետականութիւնը, 1918 Մայիս 28ին: Եթէ այսօր ունինք ափ մը հող իբրեւ ապագայ մեծ Հայաստանի կորիզ՝ այդ կը պարտինք միայն ու միայն Մայիս 28ով ստեղծուած Անկախ Հայաստանի գոյութեան: Օր. Էլմասեան, (Ժաֆի կողմէ) արտասանեց Սիամանթոյի «Պարը», խոր յուզումով:

Չորրորդ բանախօսն էր՝ Հնչակեան մասնաճիւղին կողմէ Պ. Ա. Արապեան որ անդրադառնալով Իթթիհատի դաղանի ծրագիրներուն, ըսաւ թէ հայութեան բնաջնջումը շատոնց որոշուած էր, որովհետեւ Հայը յառաջադէմ տարր մըն էր եւ ազատութեան կը ձգտէր, Թուրքը նախանձով կը նայէր հայութեան վերելքին: Ապա թուելով հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարը եւ հերոսամարտերը, ըսաւ թէ այդ բոլորին արեան գինն է ներկայ Հայաստանը, որուն վրայ պէտք է գուրգուրալ, իբրեւ մեր ապագայ երազներուն մեկնակէտը: Բանախօսը վերջացուց եղբայրական միութեան եւ համերաշխութեան կոչ մը ուղղելով:

Կարճ դադարէ մը վերջ «Արմենիա» երգչախումբը լրիւ կազմով եւ ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Սարգիսեանի երգեց չորս երգեր: Ա) «Տէր կեցո՝ դու զՀայս» որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս, Բ) «Տէր ողորմեա», Գ) «Հաւատարեցէք մահս մեր ընդ մահու արդարոց» և Դ) «Իմ հեռաւոր հայրենիք» (Ալէմշահ): Կարելի չէ նկարագրել այն յուզումը եւ տպաւորութիւնը զոր ստեղծեց երգչախումբը իր խմբերգներով, ներկայ հասարակութեան վրայ: Նահատակներու հոգիները կարծես այդ պահուն կը սաւառնէին սրահին մէջ:

Հայ աւետարանական համայնքի կողմէ խօսք առաւ փրոֆ. Գ. Խայիկեան որ ըսաւ թէ, Թուրքը ջարդեց մեզ, որովհետեւ Հայ էինք եւ կ'ուզէինք ազատ ապրիլ մեր նախահօր՝ Հայկին պէս: Որովհետեւ քրիստոնեայ էինք եւ կ'ուզէինք վառ պահել մեր նախնի Ս. Հայրերու հաւատքը: Կ'ուզէինք պահել մայրենի լեզուն, որով երգած եւ աղօթած են Նարեկացիներն ու Շնորհալիները: Կ'ուզէինք անաղարտ պահել մեր ընտանեկան սրբութիւնները: Թուրքը հասա՞ւ իր նպատակին, ոչ, այն վայրերը որ հայութեան բնաջնջումին սահմանուած էին, այսօր ունին հայկական չէն ու բարգաւաճ գաղութներ: Կատարուած է մարգարէին երազը, — ոսկորները շունչ առած են եւ իրենց ստեղծագործական թափով, նախանձը կը գրգռեն մեր թշնամիներուն:

Հայ կաթողիկէ համայնքի կողմէ խօսեցաւ Յովհ. Ծ. Վ. Զուհաճեան, որ պատմական ակնարկով մը ցոյց տուաւ մեր ժողովուրդի խաչելութիւնը իր ազգային գոյութեան եւ քրիստոնէական հաւատքին համար: Թելադրեց սիրել մեր լեզուն, կրօնքը, ազգութիւնը, մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակը լաւագոյն կերպով յարգելու համար:

Վերջին խօսքը վերապահուած էր Հայ. եկեղեցւոյ համայնքին, որուն ներկայացուցիչը, Սերովբէ Ծ. Վ. ըսաւ թէ մեր մէկուկէս միլիոնի նահատակութիւնը, գինն է մեր դարաւոր պատմութեան եւ այդ գինը շատ թանկ է: «Պէտք չէ արհամարհել այդ արեան գինը, գուրգուրացէք անոնց յիշատակին վրայ: Այսօր անոնց վճարած արեան գինը չէ հատուցուած, աշխարհը անիրաւ եղաւ մեզի հանդէպ, բայց մենք պէտք է գիտնանք որ Դատ մը ունինք, Դատը հայկական նահանգներու: Ունինք հայրենիք մը որուն վրայ պէտք է գուրգուրալ: Յետոյ թելադրեց պահել մեր համրանքը, սիրել մեր ազգութիւնը, լեզուն, եկեղեցին եւն.: Այս ձեւով միայն յարգած կ'ըլլանք նահատակներու յիշատակը»: Ապա հրաւիրեց ժողովուրդը որ միասին երգեց «Հայր Մեր»ը եւ Պահպանիչով փակեց սգատօնը:

Օրուան նախագահը իր գոհունակութիւնը յայտնելով, փակեց սգատօնը, որ ամէն կերպով եղաւ տպաւորիչ: Կ'արժէ գնահատել յանձնախումբը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼԻՒՔ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼԻ ՇՈՅԱԿԱՊ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Գ. ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ ԵՒ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

★

«Յուսաբեր»ի մէջ կը կարդանք (27 ապրիլ) —

Ֆրանսացի մեր հիւրերուն ստեղծած խանդավառութիւնը հայ մշակոյթին շուրջ իր գագաթնակէտին հասաւ Շաբաթ իրիկուն, 24 ապրիլ, Յուսաբերի թատերասրահին մէջ:

Սրահը բերնէ բերան լի էր բազմութեամբ: Երեկոյթին բացումը քանի մը ջերմ բառերով կատարեց ընկ. Լ. Յովհաննէսեան, առաջարկելով յոտնկայս, քանի մը վայրկեան լռութեամբ, յարգել յիշատակը Ապրիլեան Նահատակներու, որոնց յիշատակին նուիրուած հանդէսը, ակամայ ու հարկադրաբար, անակնկալ դասախօսութեանց եւ մեր հիւրերու մեկնումին պատճառով, յետաձգուած է քանի մը օրուան համար:

Օրուան գլխաւոր բանախօսը՝ Լիւք Անտրէ Մարսէլ՝ բեմ հրաւիրելէ առաջ, նախագահը՝ ընկեր Լ. Յովհաննէսեան՝ հերթով խօսք տուաւ Շ. Նարդունիի, Պ. Ժան Պալարի եւ Կ. Փօլատեանի, որոնք իրենց ամփոփ ու գեղեցիկ խօսքին մէջ անդրադարձան օրուան նիւթին՝ հայ մշակոյթի եւ Գրիգոր Նարեկացիի: Ապա ցուցադրուեցաւ կենդանի ու տպաւորիչ պատկեր մը — մեր անմահ Սուրբը՝ ապառաժէ ճգնավայրի մը մէջ, մագաղաթը ձեռքին, անտեսանելի բարձրախօսէն Նարեկացին (ընկ. Լ. Յովհաննէսեան) իր աղօթքէն կը կարդար կտոր մը:

Այս տպաւորիչ նախամուտէն վերջ, բուռն ու երկարատեւ ծափերու մէջ, բեմ հրաւիրուեցաւ մեր բոլորիս սիրելի հիւրը՝ հոգիով Նարեկացած Ֆրանսացին՝ Լիւք Անտրէ Մարսէլ:

Խոստովանինք, թէ մենք բոլորս մեծ անհամբերութեամբ կ'ըսպասէինք մանաւանդ այս դասախօսութեան: Ֆրանսացի բանաստեղծին թարգմանութիւններն էին առանցքը շաբաթներէ ի վեր մեր ապրած մշակութային սրտապնդիչ, կազդուրիչ կեանքին:

Ոչ մէկ կասկած, այո, մեր սիրելի գրագէտներուն՝ Շ. Նարդունիի եւ Կ. Փօլատեանի կանխապէս մեզի տուած հաւաստիքներուն հանդէպ: Ընդհակառակն, առաջին օրէն իսկ մեր անխառն հիացումը յայտնեցինք հայ մշակոյթին ի նպաստ կատարուած այս մեծ գործին:

Բայց կ'ուզէինք մեր աչքերով տեսնել ու մեր ականջներով լսել ինչ որ մեզի կը հաղորդէին մեր սիրելիները:

Արդ, յայտարարենք անմիջապէս.

— Ինչ որ կ'ըսէին մեր սիրելիները՝ Նարդունի եւ Փօլատեան, աւելի քան ճիշդ էր:

Հոյակապ է աշխատանքը, որ կատարուած է. հոյակապ՝ մերձեցումն ու վերլուծումը, ֆրանսացի բանաստեղծին կողմէ, Հայոց պատմութեան ու հայ մշակոյթին. հոյակապ նաեւ թարգմանութիւնը, զոր կատարած է Լիւք Անտրէ Մարսէլ, հայերէնէ ֆրանսերէնի, բացառիկ, անհաւատալի յաջողութեամբ մը, գեղեցկութեամբ մը, որուն դժուար է հասնիլ:

Այս անհաւատալի հրաշքին հաւատալու համար հարկ էր տեսնել այս տղան բեմին վրայ, լսել իր բերնէն Նարեկացիի ողբերը, հայ աշուղական երգերը: Եթէ ոչ, միշտ ալ կիսով չափ մութ պիտի մնար այս տարօրինակ, ընենք առեղծուածային թարգմանութիւնը:

Տեսանք, լսեցինք, համոզուեցանք: Համոզուեցանք թէ այս տղան իր սրտով, իր հոգիով ու մտքով խորապէս կ'ապրէր կեանքը, որ կայ մեր սրբակեաց ճգնաւորին, մեր աշուղներու մեզի կտակած շունչին, խօսքերուն մէջ:

Ֆրանսացի այս բանաստեղծին մէջ կ'ապրի մեր Նարեկացին, իր ամբողջ ուժգնութեամբ:

Երբեք չափազանցութիւն չէ ըսել, որ Պ. Լիւք Անտրէ Մարսէլի ամբողջ բանախօսութեան ընթացքին «Յուսաբեր»ի ընդարձակ թատերասրահը կարծես վերածուած էր ճշմարիտ աղօթատան մը, ուր երկիւղած բազմութիւնը, բանախօսին հետ մէկտեղ, վերացած էր այն աշխարհը, ուր հոգիով ապրեցաւ մեծ ճգնակեացը: Շարունակական ծափերը, որոնք տեղի կ'ունենային թարգմանական գրեթէ իւրաքանչիւր կտորի ընթերցումէն ետք, աւելի կը միաձուլէին բանախօսն ու զինք ունկնդրող բազմութիւնը՝ բանախօսութեան տալով երկրպագումի մը, ինքնատիպ պատարագի մը բնոյթը: Եթէ բանախօսը ժամերով խօսէր ու կարդար իր թարգմանութիւնը, կախարդուած բազմութիւնը անխառն զմայլանքով ժամեր շարունակ պիտի ունկնդրէր զինք:

Ուշ ատեն, բուռն, երկարատեւ ու խանդավառ ծափերու մէջ, Պ. Լիւք Անտրէ Մարսէլ աւարտեց իր խօսքը: Հասարակութիւնը տեղատարափ ծափերու տակ զինք կրկին բեմ հրաւիրեց ու նորէն ծափերու որոտով իր հիացումը, սէրը ու գնահատանքը յայտնեց այս զմայլելի երիտասարդին, որուն հոգիին այնքան հարազատ եկած էր հայ ժողովուրդի դաժան հանճարը՝ Գրիգոր Նարեկացի:

Ամէնէն վերջը կրկին բեմ եկաւ Կ. Փօլատեան եւ ֆրանսերէնով մեր բոլորիս ջերմ շնորհակալութիւնները յայտնեց օրուան հիւրերուն:

ՃԱՇ Ի ՊԱՏԻՒ ՄԵՐ ՀԻՒՐԵՐՈՒՆ

Կիրակի, Ապրիլ 25ի գիշերը, «Յուսաբեր»ի Դալար Տանիքին վրայ, նախաձեռնութեամբ «Համազգային»ի վարչութեան, ճաշ մը սարքուած էր ի պատիւ Ֆրանսայէն մեզի եկած հիւրերուն՝ Տէր եւ Տիկին Ժան Պալարի, Պ. Լիւք Անտրէ Մարսէլի, Շ. Նարդունիի եւ Կ. Փօլատեանի:

Դալար Տանիքը գեղեցկօրէն զարդարուած էր: Նախաճշդուած ժամին սեղանները գրաւուած էին արդէն: Սեղանապետութիւնը վարեց ընկեր Գ. Գարապաճեան: Բաժակաճառեր խօսեցան Լ. Յովհաննէսեան, բժ. Ե. Խաթանասեան, Շ. Նարդունի (երեք անգամ), Կ. Փօլատեան, բանաստեղծ Արսէն Երկաթ (կարդաց նաեւ բանաստեղծութիւն մը, իր կողմէ ֆրանսերէն լեզուով ձօնուած Պ. Լիւք Անտրէ Մարսէլի), բժ. Պ. Միսաքեան (Վ. Տէրեանէն կարդաց կտոր մը՝ իր կողմէ թարգմանուած ֆրանսերէնի), Պ. Լիւք Անտրէ Մարսէլ, Տիկին Ժան Պալար (յուզիչ ու գեղեցիկ բաժակաճառ մը), Վ. Նաւասարդեան եւ Պ. Ժան Պալար:

Գիշերուան ժամը 12ին, ջերմ ու խանդավառ մթնոլորտի մէջ, «Յառաջ, նահատակ»ով փակուեցաւ այս անմոռանալի ճաշը:

Հիւրերը օդանաւով Պէյրութ մեկնեցան Ապրիլ 26ին:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Գ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

Ամէն երկու տարին անգամ մը հաճոյքը ունինք տեսնելու Գ. Պետիկեանի նոր գործերը: Օժտուած՝ նկարիչի ուժեղ խառնուածքով, տաղանդաւոր արուեստագէտը այս անգամ եւս կը ցուցադրէ աւելի քան 65 նկարներ եւ քսան գծանկարներ:

Պետիկեան շատ կը սիրէ գծել տառապող տղոց դէմքերը, եւ այդ գծած աչքերուն մէջ ցոյց կուտայ իր դիմանկարիչի վարպետ վրձինը: Գոյները ընդհանրապէս մութ, կուտան այդ դէմքերուն արտայայտութիւններուն հետ աւելի տխրութիւն:

Մելամաղձոտ շունչ մը կը սաւառնի բոլոր նկարներուն մէջ:

Պետիկեան ունի նաեւ քսան գծանկարներ նոյնքան յաջող որոնք նոյնպէս կը հաստատեն իր տաղանդը:

Galerie Paul Ambroise
6, Rue Royale

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Աշնան գիշեր: Ռէս Սանոյի տան ծուխէն սեւցած գերաններուն վրայ սատղունք կար:

Նոնոյենց ցամփոր խաչքարին դարը պզզած՝ երկինքը կը հոտոտար:

Պայծառի հիւանդութիւնը հետզհետէ կը ծանրանար.

Ով որ լսեց Պայծառի հիւանդութեան մասին, ինքն ալ անոր վրայ բան մը աւելցուց, պատմեց ուրիշի մը, այդ ուրիշը իր լածը փոխանցեց երրորդի մը …, Այսպէսով էր որ դէպքը ճիւղաւորուեցաւ, հիւսուեցան տարբերակներ, ամէն մէկը իր սեփական կառոյցքով, ձեւով ու խորքով, սակայն ողբերգութեան տխուր յատակով:

Գիւղի մտածումը, — այս դէպքին շուրջ — գլխաւորաբար կ'ընթանար երեք ենթադրութիւններով, որոնց բոլորտիքը կը դառնային գիւղացիները, կազմելով խմբաւորումներ, ու ամէն մէկ խմբաւորումը կը ջանար իր ըսածին ճշմարտութիւնը հաստատել, ի հարկին գործածելով արտայայտիչ բառեր, հնչական ձայնարկութիւններ, բեմական ձեւեր, ամէնէն զօրաւոր երդումներ ու վկայութիւնները, չյաջողած պարագային՝ հակառակորդի հասցէին կ'ուղղէր նախատական խօսքեր:

Պայծառ հիւանդ էր: Կիները խօսեցան ու խօսեցան անոր հիւանդութեան շարժառիթներու մասին: Բանեցան անոր վրայ, ափ մը ջուրէն՝ ծնաւ ծով մը:

Ալթունենց Հռոփ մաման կ'ըսէր.

— «Պայծառը չէր սիրեր Խորոտենց Միսաքը, բայց՝ իր հայրն ու մայրը բոնի ամուսնացուցին, ես լաւ գիտեմ, նոյն իսկ պսակին տակ, երբ քահանան դարձաւ դէպի հարսը եւ հարցուց, «Թագուհի, տէ՞ր ես, փեսայիդ պիտի հնազանդի՞ս, անոր հաւատարիմ ընկերը պիտի ըլլա՞ս», Պայծառը չուարեցաւ, ի՞նչ ըսէր, լեզուն կապուեցաւ, երեսէն արիւն կը կաթէր կարծես, պիտի լար, բայց զսպեց ինքզինքը, մայրը անդիէն ըսաւ, «Այո, տէր հայր», ու խնդիրը գոցուեցաւ: Միսաքը լաւ տղայ էր, ամէն մէկ գործ ձեռքէն կու գար, դրամ ալ ունէր. սակայն Պայծառը չսիրեց զայն, դուք աղջիկ եղած չէ՞ք, չէ՞ք գիտեր որ աղջիկները կը սիրեն ամուսնանալ իրենց ուզածին հետ, հոգ չէ թէ աղքատ ըլլան, նոյն իսկ տգեղ: Ըսածս չի՞ հաստատեր այս երգը.
«Սիրածճ սիրածիճ տայիճ,
Ջուր գետճի հողիճ վրայ»:

«Չեմ կրնար սուտ խօսիլ, վերը՝ Աստուած, դատ ու դատաստան կայ, ամէնէն առաջ, Պայծառը սիրեց Կանաչենց Տիգրանը, սիրեց ու սիրեց, խենթի պէս սիրեց: Տիգրանի նշանուելէն ետքը՝ իր յոյսը կտրեց, լուրջ աղջիկ մը եղաւ, բայց որովհետեւ բնական օրէնք է որ աղջիկ մը պէտք է ամուսնանայ, տուն – տեղ կազմէ, Պայծառ բացառութիւն չէր կրնար կազմել, այս անգամ սիրեց ուրիշ մը, զոր բոլորս ալ կը ճանչնանք, անունը չտամ, բայց Պայծառին հայրն ու մայրը հակառակեցան, բոնի ամուսնացուցին Միսաքին հետ»:

«Երկու տարիէ ի վեր ամուսնացած է Պայծառը, սակայն դժգոհ է, որովհետեւ չէ ամուսնացած իր սիրածին հետ, ձեզմէ ո՞վ տեսաւ անոր խնդալը, հարսնիքի երթալը, երէկ՝ սիրոյ ցաւ ու կսկիծ ունէր, այսօր՝ մտածում ու խորհուրդ, մարմինը կը դիմանա՞յ կսկիծին, ոչ, հարկաւ ոչ, ասոր համար՝ Պայծառը նիհարցաւ, հալեցաւ ու մաշեցաւ, ինկաւ անկողինը, երանի թէ առողջանար, դեռ կանաչ – աբեւ աղջիկ է»:

Սեւնեքերիմենց Տամէրը կը պնդէր.

— «Լամ – լում չեմ ուզեր, Պայծառը բարի պտուղ աղջիկ մը չէ, մեր գիւղի մէջ անոր չափ բաց աղջիկ մը չէ եղած, հիմա ալ չկայ, դաշտի թիթեռնիկ էր Պայծառը, ամէն ծաղիկի վրայ կը թառէր:

(Շար.) ՍՕՍ–ՎԱՆԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ հրամանատարութեան կեդրոնը Ֆրանքֆուրթէն Փարիզ, Սէն Ժերմէնի անտառը փոխադրուեցաւ Դշ. օր: Նոր պաշտօնատունը շինուած է 130 արտավար տարածութեան մը վրայ եւ կը բաղկանայ 40 շէնքերէ: Այս հրամանատարութեան ենթակայ են 350.000 ամերիկացի զինուորներ, նաւազներ եւ օդաչուներ, որոնք տեղաւորուած են եւրոպական ցամաքին վրայ: Հրամանատարութիւնը ունի 260 սպաներ եւ 340 ստորաճանաւոր պաշտօնեաներ: Սպարապետն է զօր. Կրուենթըր, որ միեւնոյն ատեն կը վարէ Ատլանտեան ճակատին Հրամանատարութիւնը: Նոր պաշտօնատունը օժտուած է բոլոր արդիական յարմարութիւններ: Ունի մատուռ, թատրոն, ակումբ, աւազան, ահագին մթերանոցներ եւայլն:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ապայակոյտը վերահասատատեց մառեշալ Ժիւէնը իր պաշտօնին մէջ, իբրեւ հրամանատար Կեդր. Եւրոպայի ճակատին: Ինչպէս կը յիշուի, մառեշալը միջադէպ մը ունեցած էր վարչապետին՝ Պ. Լանիէլի հետ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Մայիս 5ին չչակներ հնչեցին, դրօշները կէս պարզուեցան եւ ճրագներ վառուեցան զինուորական գերեզմաննոցներուն մէջ, ի յիշատակ 1948ի կռիւներուն մէջ մեռած ռազմիկներու:

ՆՈՐ ՑՆՑՈՒՄՆԵՐ պատահեցան Թեսալիոյ մէջ (Յունաստան): Գիւղ մը կործանեցաւ Սոֆատեսի մօտ եւ վիհեր բացուեցան:

ՄԱՐՈՔԷՆ հասած վերջին լուրերը նոր դէպքեր կը ծանուցանեն: Ահաբեկիչ մը անձնասպան եղաւ երբ պիտի ձերբակալուէր:

ՆԿԱՐԻՉ ՔԱՐԶՈՒ (Գառնիկ Զուլումեան) Լոնտոն պիտի երթայ յունիսին, ցուցահանդէս մը սարքելու համար: Միեւնոյն ատեն նոր ապսպրանքներ ստացած է Փարիզի Օփերայէն, բեմական զարդարանքներու համար:

ՔՈՐԷԱՅԻ ԽՆԴԻՐԸ նորէն անել մը յանգած է Ժընեւի մէջ, իբրեւ հետեւանք Խ. Միութեան եւ Չինաստանի բռնած դիրքին, ինչպէս կը հաղորդեն իրազեկ աղբիւրէ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱՅԻ խորհուրդին հնգամեակը տօնուեցաւ Սթրազպուրկի մէջ: Տասնըհինգ անդամակից երկիրներու դրօշները պարզուած էին այս առթիւ: Ճառեր ալ խօսուեցան, պարզելով կատարուած աշխատանքները:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ երեսփ. ընտրութեանց առթիւ Անգարայէն կը հաստատեն թէ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը շահած է աւելի քան հինգ հարիւր աթոռ, Հալքը՝ 31, «Միլլէթ»ը՝ հինգ, իսկ անկախներու խմբակցութիւնը՝ միայն մէկ: Ճէլալ Պայար կը մնայ հանրապետութեան նախագահ: Վարչապետը, Մենտերէս, պիտի վերակազմէ դահլիճը: «Լը Մոնտ»ի արեւելագէտ աշխատակիցը դիտել կուտայ թէ Դեմոկրատները յաղթանակը շահեցան շնորհիւ 42.000 մեքենաշարժ արօրներու, ուրիշ խօսքով՝ ամերիկեան աջակցութեան:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը, ուրբաթ երեկոյ, 7Մայիս, ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ: Դասախօս՝ Պ. ԱՐՇԱԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ, նիւթը՝ Ի՞նչպէս մշակել ու շադրութիւնը: Մուտքը ազատ է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄՕՏ

ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԳԻՐՔԵՐԸ.— ՌՈՒԲԷՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ, 7 հատոր: Գին 6000 ֆրանք:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (Ն. Ադոնց), գին 1000 ֆրանք:

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ, (ֆրանսերէնի թարգմանեց Լիւք Անտրէ Մարսէլ, ուրիշ ժողովրդական բանաստեղծութիւններով): Գին 1000 ֆրանք:

Թղթատարի ծախքը գնողին վրայ:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ 39ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ:

Այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր:

88 ռիւ տ'Օպանեը, Սալ Մազընօ

Հովանաւորութեամբ կաթող. պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Պատուոյ նախագահութեամբ Պ. ԱՐԾՐՈՒՆԻ ՋՐԲԱՇԵԱՆԻ եւ նախագահութեամբ վարչութեան ատենապետ՝ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆԴԻԿԵԱՆԻ:

Խօսք կը տրուի կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն, եւ Վասպուրականի մտաւորականներէն Պ. Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ:

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին, պիտի նուագուին հայկ. պարերգներ, մասնակցութեամբ ԼԻՌ ՊԱՆՏ նուագախումբին:

Պիտի ցուցադրուին Վասպուրականի, Այնթապի, Ուրֆայի, Շապին Գարահիսարի եւ ուրիշ հերոսամարտներու չարժանկարները եւ Վասպուրականի գունաւոր ֆիլմը:

Ջանացէք կանխաւ ապահովել ձեր տոմսերը, Վասպուրականցիներէ:

Ընտիր նուագախումբ:

Orchestre LYRE - BAND

Ճոխ պիւֆէ շատ մատչելի գիներով:

Պարերը ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ մասնաճիւղի կողմէ: Այս կիրակի ժամը 14էն 23, Սալ Կալըման, Փլաս տը լա Կար, Առնուվիլ, (կայարանին դիմաց):

Կը խօսի ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ Անիէռի եւ Իսի լէ Մուլինոյի երգչախումբին: Պիտի երգեն Օր. Աստղիկ Քէօսէեան, Պ. Պ. Յովհաննէս Պօղոսեան, Վէնսան Տարագճեան, Պ. Եդուարդ Զափայեան: Արտասանութիւններ:

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ կը ներկայացուի զաւեշտ մը, «ՎԵՑՈՒԿԷՍ ՊՈՐՏԻ ԺԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱԾ ՄՆՏՈՒԿԸ», ղեկավարութեամբ Պ. Զարեհ Գարիպեանի:

Ընտիր նուագախումբ: Պիւֆէ:

★

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

ԻՍԻԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ:

15 Մայիս, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս: Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին:

Կ'երգեն Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ ԱԻԵՏԻՍ ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ:

Կ'արտասանեն՝ Օր. ՇԱՔԷ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ, Պ. ԵՂԻԱ ՍԵՐՈԲԵԱՆ:

Երգչախումբ Անիէռի եւ Իսիի խումբերուն կողմէ (60 հոգի), ղեկավարութեամբ Պ. ԿԱՐՊԻՍ ԳԱՅԻՇԵԱՆԻ:

Արեւելեան պարեր, նաեւ ողբերգութիւն մը

«ԱՔՍՈՐ ԵՒ ՀՐԱՇՔ»

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր, նուագախումբ՝

Անրի Րօսօթթի է սէ շանթէօռ, Ժան Մօրէլ, Ժօանիթօ – Օսֆար Լօբէզ եւ Ռաուլ Էֆէրիա:

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ մատչելի գիներով

Մուտք 300 փրանք

Հաղորդակց. Միջոց.— Իջնել մէթրօ Մէրի տ'Իսի: Ուշադրութիւն.— Հանդէսը կը սկսի որոշուած ժամուն:

ԽՆՋՈՅՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆորՍերունդի Վիէնի մասնաճիւղի կողմէ: Այս կիրակի ժամը 15ին Հ. Օհանջանեան ակումբի մէջ:

Ճոխ պիւֆէ: Գեղարուեստական բաժին, զանազան անակնկալներով, հայկական եւ եւրոպական պարեր:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին ընտանեկան եւ ընկերական խնջոյքը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ 21, Քաֆէ տը լա Մէրի, Փլաս Սէն Սիւլփիս, Փարիզ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Վասպուրականի հերոսամարտի 39րդ տարեդարձին առթիւ:

Նախաձեռնութեամբ Տէսինի Հայր. Միութեան:

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կը ներկայացուի Արմէն Շիտանեանի

ՎԱՆԱԿԱՆԸ

Ազգային յեղափոխական կեանքէ առնուած չորս արար, չորս պատկեր:

Ղեկավարութեամբ ՊՕՂՈՍ ՏԷՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի կը պատարագէ ու կը քարոզէ կաթող. պատուիրակ Գերաշն. Սերովբէ Ծ. վրդ. Մանուկեան: Բազմաձայն պատարագը երգչախումբով, ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Սարգիսեանի:

«ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՍԵՂԱՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ»

Լասիոթայի Ս. Կարապետ մատուռին մարմարինէ սեղանի շինութիւնը՝ վերջացած ըլլալով, հանդիսաւոր օրհնութիւնը պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ: Հանդիսութեանց կը մասնակցին Պոմոնի «Դպրաց Դասը» եւ Լասիոթայի երգեցիկ խումբը:

Յետ Ս. Պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյս սեղանի շինութեան բարերարներու «Տէլ Կրանտ» Պ. Միհրան Աշնեանի եւ Պ. Վարդանեանի ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրենք անխտիր մեր բարեպաշտ ժողովուրդը: — (ԿՆԻՔ)

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը այս կիրակի ժամը 16ին Օթէլ Լիւթէսիայի սրահին մէջ կազմակերպած է թէյասեղան–հանդէս մը նուիրուած Միութեան հիմնադրութեան 48րդ տարեդարձին: Այս առթիւ խօսք պիտի առնէ Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնի վարիչ – տնօրէն Պ. ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ, որ Նիւ Եորքէն Փարիզ հասած է վերջերս:

Գեղարուեստական բաժին: Ծախքերու մասնակցութիւն կամաւոր: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները եւ բարեկամները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, ՍԻՐՈՒՆ ԱՐԱՊԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տ. ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութիւնը կը տօնէ ՀՐԱՅՐԻ մահուան յիսնամեակը, Մայիս 30ի իրիկունը, Սօսիէթէ Սավանթի մէջ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.— Տիկին Զուարթ Պօղոսեան Նիւ Եորքէն, 3500 ֆրանք կը նուիրէ Ալֆորվիլի Ֆ. Կ. Խաչի վարչութեան, փոխան ծաղկեպսակի՝ ողբացեալ Տիկին Մարիամ Ադամեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ստացած է հետեւեալ նուէրները Ամերիկայէն: Վահրամ Շահպազեանէ 1800 ֆր. «Յառաջ»ի միջոցաւ: Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Խաղնէճեան, հազար ֆրանք, իրենց մօր եւ զոքանչին՝ Այրի Տիկին Սառա Պօյաճեանի (ծնեալ Շիրինեան) մահուան առթիւ:

Նոյնպէս Պ. Միսաք Ֆրնըզեան 500 ֆր. «Ծամապահութեան Օր»ուան համար:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

●

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ուս. Միութեան ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ, Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ պիտի ըլլայ «Եգիպտացի» կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. քաղաքի Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին Ահարոնեան Ակումբը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի առտու ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, ընկերվարականներու սրահը, ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը:

ՇԱՒԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, դպրոցի սրահը: Օրակարգ՝ Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ԻԹԱԼԻ.— Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին: Պար տիւ Կլօպ, 7 Պուլվ. տ'Աթէն: Օրակարգ.— Զեկուցում պարահանդէսի մասին: Ընթացիկ հարցեր: Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ ըլլալ այս կարեւոր ժողովին:

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի նպաստ՝ Լիոնի մէջ կառուցուելիք Հայոց եկեղեցւոյ շինութեան ֆոնտին:

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, հովանաւորութեամբ Լիոնի Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութեան:

9 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Թէաթըր Օւլոժի սրահին մէջ, 141 Քուր Լաֆայէթ, Լիոն:

Ղեկավարութեամբ դերասան Պ. Ա. Հացագործեանի կը ներկայացուի Մ. Բիւրատի ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ (5 արար եւ 4 պատկեր):

Խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ապահովել ձեր տոմսերը, որոնց գինն է՝ Լօժ եւ Ա. կարգ 300, Բ. կարգ 200 եւ Գ. կարգ 150 ֆրանք, որոնք կը գտնուին Ազգային Միութեան, եկեղեցաշէն Տիկնանց եւ Երիտ. Միութեան անդամներուն մօտ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Լեւոն Շահզատէեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Յարութիւն, բնիկ Մարաշցի (Քիւմպէթ թաղ, Տուրադլը Մէհալէսիի մզկիթին հետ պատը պատին), հօր անունը Յակոբ, մօր անունը Դշխոյ: Տեսնուած է 1921ին Հալէպ հայրենակիցներուն: Իմացնել Լեւոն Շահզատէեան՝

7, Rue Armand Lépine' Bois Colombe

Seine, France

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 8 ՄԱՅԻՍ
*
SAMEDI 8 MAI
1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7364 30e ANNEE
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2775

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

●

Մարսէյլի Սրահանդէսին մանրամասն նկարագրութիւնը, զոր կարդացիք երէկ, անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ ցնորք չէ միացեալ ճակատը, երբ կամքը չի պակսիր :

Հայաջինջ Արհաւիրքին տարեդարձը միշտ միասնաբար կը տօնուէր վերջին արտագաղթէն առաջ, և օտարութեան մէջ ալ, երկար ատեն :

Միջավայրին հետ, բարքերն ալ փոխուեցան եւ ամէնէն նուիրական բաներն անգամ վիճելի դարձան :

Իմաստակութիւնը եւ քաղաքական միտումներ պղտորեցին ջուրերը : Եւ ամբողջ ժողովուրդի մը սգաւորները բաժնուեցան զանազան թեւերու :

Սուգն անգամ դարձաւ կռուախնձոր, տեղի տալով անճոռնի տեսարաններու :

Այս բոլորը երէկուան պատմութիւն են. այնպէս որ աւելորդ կը նկատենք ծանրանալ :

Ինկատէս կազդուրիչ երողութիւն մըն է Մարսէյլի օրինակը : Մանաւանդ այս օրերուն :

Աշխարհը այնպիսի վիճակի մը մատնուած է որ, ամէնէն զօրաւոր ազգերն ալ ճառեր կը խօսին միութեան, գործակցութեան մասին :

Չկայ ոեւէ պատասխանատու վարիչ, որ յորդոր չկարդայ այդ ուղղութեամբ : Սկսելով մեր բնակած երկրէն :

Միութիւնը ուժի յաւելում է մեծերուն եւ բախտաւորներու համար : Իսկ տկարներուն եւ անբախտներուն համար՝ ազատարար դօտի :

Ցիրուցան՝ աշխարհի բոլոր ցամաքներուն վրայ, մենք ի՞նչպէս կրնանք երկարաձգել մեր գոյութիւնը, եթէ մնանք բաժան – բաժան՝ ամէն բանի մէջ :

Անհրաժեշտ չէ հրաժարիլ սեփական համոզումներէ, միացեալ ճակատ կազմելու համար հիմնական հարցերու մէջ :

Մարսէյլի սգահանդէսին մասնակցող կազմակերպութիւններէն ո՞ր մէկը դաւանափոխ եղաւ :

Կղերականը եւ կուսակցականը, տարեցն ու երիտասարդը, այս կամ այն Միութեան անդամը եւ անկախը համախմբուելով միեւնոյն սրահին մէջ, սփոփանք մը չզգացի՞ն :

Գոնէ այն տպաւորութիւնը չկրեցի՞ն թէ մթնոլորտը կը թեթեւնայ, նոր հեռանկար մը պարզելով :

Փորձ մըն էր որ կատարուեցաւ, մեծ յաջողութեամբ : Տեսակ մը նախընթաց : Եւ պատճառ չկայ որ տեւական չդառնայ կամ օրինակ չհանդիսանայ տարբեր պարագաներու մէջ :

Ինչպէս Եկեղեցիները, քաղաքական հոսանքներն ալ իրենց դաւանանքը պահելով հանդերձ, միշտ կրնան իրար լրացնել՝ հիմնական հարցերու մէջ :

Ոչ մէկուն մտքէն կ'անցնի միեւնոյն փարախը առաջնորդել բոլորը միասին :

Թող ամէն մէկը իր ճամբէն քալէ, գտնելու համար վերջնական ճշմարտութիւնը՝ ի շահ տարագիր բազմութեանց եւ հայրենիքին :

Գաղափարական պայքարը միշտ ալ կրնայ շարունակուիլ : Առոր համար պայման չէ որ մէկը հայրենասէրի շղարշ մը փաթթէ թեւին, միւսը վարկաբեկելու համար :

Ոչ ալ ներելի է որ հաւատաքննութեան փորձեր կատարուին, երբ առիթ կը ներկայանայ համազգային խնդիր մը լուծելու :

Բոլորը միասին պիտի ունենան միեւնոյն հողը, — ի՞նչ ընենք որ զօրանան եւ նուէլի երկար դիմանան տարագիր բազմութիւնները :

Մեր ուղեղծէն կախում ունի գաղութներուն կազմալուծումը կամ բարձրացումը : Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՀԼԻՃԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀԵՑԱՒ 262Ի ԴԷՄ 311 ՔՈՒԷՈՎ

●

ԻՆՔ ՊԻՏԻ ՈՐՈՇԷ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Ազգ. ժողովը 261ի դէմ 311 ձայնով վստահութիւն յայտնեց կառավարութեան, որ Գչ. օր պահանջած էր յետաձգել հարցապնդումները՝ Հնդկաչինի մասին :

Թէեւ բոլորն ալ անհամբեր էին, բայց չուզեցին նոր տագնապ մը ստեղծել ճիշդ այն պահուն երբ խորհրդաժողով մը բացուած է Ժընեւի մէջ, Հնդկաչինի պատերազմը դադրեցնելու եւ ուրիշ խնդիրներ քննելու համար :

Սակայն եւ այնպէս, բաւական բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան : Նիստը բացուած ատեն, վարչապետը դերագոյն կոչ մը ուղղեց ժողովին, որպէսզի չդժուարացնեն կառավարութեան գործը :

— « Վիճաբանութեանց յետաձգում պահանջելով, մենք ձեւակերպութեան խնդիր մը չէ որ կը յարուցանենք, այլ նկատի ունինք Ժընեւի խորհրդաժողովը որուն աշխատանքները չեն կրնար օգտակար ըլլալ եթէ մեր խօսակիցները իրենց դիմացը չգտնեն խորհրդարանին վստահութիւնը վայելող կառավարութիւն մը : Աւելորդ է բացատրել այս միջազգային ժողովին կարեւորութիւնը : Արդարեւ, առաջին անգամ է որ հաշտութեան բանակցութեանց համար համախմբուած կ'ըլլան ոչ միայն մեծ պետութիւնները, Խ. Միութիւնը եւ Չինաստանը, այլ եւ երկու կողմերու պատերազմիկները : Այսքան լայն ժողովէ մը սպասելի արդիւնքները աւելի մեծ արժէք ունին քան կարելի է յուսալ ուրիշ որեւէ միջոցով : Անոնք որ երկար ատենէ ի վեր կը պահանջեն շփում ունենալ Հօ Շի Մինի հետ, պիտի խափանե՞ն այդ հանդիպումը : Թող ամէն մէկը իր խղճով կշռէ վտանգը : Երկարատեւ պատերազմի մը ընթացքին, առաջին անգամ ըլլալով, կառավարութիւն մը վերջապէս կրցաւ դուռ մը բանալ խաղաղութեան համար, խորհրդարանին օգնութեամբ : Եթէ Ազգ. ժողովը կը կարծէ թէ ուրիշ կառավարութիւն մը աւելի իրաւասու պիտի ըլլայ սկսուած գործը բարւոք վախճանի մը հասցնելու, տապալեցէք ներկայ կառավարութիւնը : Աւելի լաւ է ետ առնել ձեր վստահութիւնը քան թէ կիսովին տալ : Անհրաժեշտ է որ կարենանք խաղաղութեան դատը պաշտպանել կատարեալ հեղինակութեամբ » :

Այս ճառը խոր տպաւորութիւն գործեց : Վիճաբանութեանց ընթացքին ամէն հոսանքէ երեսփոխաններ պնդեցին որ Պ. Ժորժ Պիտօ կարելին փորձէ կռակը դադրեցնելու, անշուշտ ընդունելի պայմաններով : Ոմանք ալ յատկապէս շեշտեցին թէ հաւանութիւն կը յայտնեն պարզապէս նկատի առնելով Ժընեւի խորհրդաժողովը : Նոր եւ աւելի ծանր յարձակողական մը կը նախատեսուի դահլիճին դէմ, երբ Ժընեւի ժողովը վերջանայ :

Արմատական կուսակցութեան ներկայացուցիչը, Պ. Տելպոս, քննադատեց կառավարութեան տկարութիւնը եւ պառակտումը : «Անշուշտ կառավարութիւնը պէտք է պահէ իր գործելու ազատութիւնը դաղտնապահութեան շնորհիւ : Բայց պէտք է նաեւ նկատի առնէ Խորհրդարանին զգացումները : Եթէ փորձէ արհամարհել անոր կարծիքը, արմատականները գիտեն կարգի հրաւիրել » :

Ցառաջդիմականներուն ներկայացուցիչը, տ'Ասթիէ տը լա Վիժըրի, յայտարարեց.

— « Կառավարութիւնը այլեւս չի կր –

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

■■■■■■ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ■■■■■■

●

ԾՈՒԽՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Հ. Եփրեմ Տէր Ղազարեան, բանաստեղծ եւ ուսուցիչ, Հալէպէն գրութիւն մը ուղղելով «Նայիրի» շաբաթաթերթին, կարգ մը գովասանքներէ վերջ, ծուռ կը գտնէ մէկ առաջարկս, — Գրել Կարօ, Դրօ, Սիամանթօ, Մարօ, եւ ոչ թէ Կարոյ, Դրոյ, Սիամանթոյ, Մարոյ եւն. «որոնք բառերուն դիմագիծն ալ կը փոխեն » :

Այս առթիւ, յարգելի վարդապետը կը յիշեցնէ լեզուական կանոնները, մասնաւորապէս այն իրողութիւնը թէ հայերէնի մէջ «օ»ով վերջացող ոչ իսկ մէկ օրինակ կայ, այդ ձեւերը արդարացնող (որ արդարացնէ այդ ձեւերը) :

— « Ընդունելով «Դրօ», «Մարօ» ձեւերը իբրեւ չիտակ, մենք ոտնակոխած կ'ըլլանք հայ լեզուի աղամանդեայ օրէնք մը, քար մը փրցուցած կ'ըլլանք մեր լեզուի հոյակապ շէնքէն, եւ փրցուած քար մը, գիտես պատճառ կրնայ դառնալ երկրորդ քարի մը փրցուելուն, եւ փութով նաեւ ամբողջ շէնքի փլուզումին» :

Հ. Եփրեմ համաձայն է քարեր փրցնելու, «եթէ մենք ալ Ֆրանսացիներու նման ունենայինք Գիտական Կաճառներ » :

Ի՞նչ մեղքս պահեմ, ես այնքան ալ եղերական հանգամանք չեմ տար այս հարցին : Ոչ ալ կը վախնամ թէ փլուզում տեղի կ'ունենայ, եթէ «Կարօ» գրենք եւ ոչ թէ «Կարոյ» :

Ինծի համար պարզ տրամաբանութեան խնդիր մըն է այս պարագան : [illegible] ծեշտ չէ ակադեմիա ունենալ կամ քերականութիւն եւ ուրիշ կանոններ քրքրել, այսքան տարրական խնդիր մը լուծելու համար :

Լեզուն զմռսուած մոմիա չէ :

Լեզուին մէջ ալ, շատ մը բաներ վարժութեան խնդիր են :

Եւ յետոյ, բառին, տառին տեսքն ալ արժէք ունի :

Քանի որ «օ» տառը ընդունած ենք եւ կը գործածենք, ինչո՞ւ չօգտագործենք, վերջ տալով «Կարոյ», «Մարոյ» ձեւերուն, որոնք շփոթութիւն ալ կը պատճառեն :

Օրինակ, ի՞նչպէս պիտի գրէք « Թրոյ» քաղաքին անունը, որպէսզի «Թրօ» չկարդացուի :

Յետոյ, «օ»ին հետ ընդունած ենք նաեւ ուրիշ օտար տառ մը, «ֆ» եւ կը գրենք «ֆիզիքական» (ոչ թէ փիզիքական) :

Եւ այսպէս բազմաթիւ օրինակներ :

Ամէն լեզու ալ զարտուղի կանոններ ունի : Իսկ մերինը այնքան խախուտ չէ, որպէսզի տեղէն սարսի, եթէ վերջապահի պաշտօն մը տանք «օ»ին : (Անշուշտ պահելով սեռական – տրականի օրինաւոր ձեւերը) :

Հ. Եփրեմ ուրիշ դիտողութիւն մը եւս կ'ընէ, — օրինաւոր կը գտնէ «տունքնող» բառը, որ ոչ թէ «տռ ինքն» քաշելու, այլ փուշ մը մխելու տպաւորութիւն կը գործէ իմ վրայ :

Ճաշակի խնդիր : Եթէ չեմ սխալիր, այս բառն ալ Եղիա Տէմիրճիպաշեանի զարմանազան գիւտերէն մէկն է, որ կը գործածուի սովորամոլութեամբ :

Գործածողներէն շատերը իմաստն ալ չեն հասկնար :

[illegible] ցի՜չ»ը եւ դեռ ուրիշ բառեր, [illegible]ն պարագային :

ՎԱՀ.

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ՄԷԿ ՄԱՍԸ ՊԻՏԻ ԿՈՐՍՈՒԻ՞

●

ՅՈՌԵՏԵՍՈՒԹԻՒՆ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Տըլըս, որ Ուաշինկթըն կը գտնուի, երէկ շատ կարեւոր ճառ մը պիտի խօսէր Հնդկաչինի կացութեան և Ժընեւի ժողովի մասին : Այս առթիւ ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ նախարարը շատ յոռետես է եւ կը կարծէ թէ Հնդկաչինի երեք ընկերակից երկիրներէն ամենամեծը՝ Վիէթնամ կարմիրներուն ձեռքը պիտի անցնի : Ուստի, միջոցներ պիտի առաջարկէ, փրկելու համար միւս երկու պետութիւնները, Քամպոճ եւ Լաոս :

Այս առթիւ ազդեցիկ ծերակուտական մը խստօրէն քննադատեց կառավարութեան քաղաքականութիւնը Ժընեւի ժողովին մէջ, ըսելով թէ «դիւանագիտական աղէտի մը յանգած են, խախտելով հակաբոլշեւիկեան ճակատը ամբողջ աշխարհի մէջ» :

Արտաքին նախարարը Մ. Նահանգներու Ապահովութեան Խորհուրդին հաղորդած է իր յոռետեսութիւնը՝ Հնդկաչինի մասին : Բայց եւ այնպէս, Տըլըս եւ Այզընհաուըր երբեք տրամադիր չեն զինուոր ղրկելու Հնդկաչին, կասեցնելու համար կարմիրներու յառաջխաղացութիւնը : Երկուքն ալ այն եզրակացութեան յանգած են թէ շատ երկար պիտի տեւէ զինեալ միջամտութեան մը պատրաստութիւնը :

✕ Տիէն Պիէնի մէջ կռիւները կը շարունակուին յարաճուն սաստկութեամբ : Բերդին հրամանատարը, զօր. տը Քասթրի կոչ մը ուղղելով օդաչուներուն, խնդրեց ամէն վտանգ աչք առնել, օգնութեան հասնելու համար պահակազօրքին, որ կը դիմադրէ վաթսուն օրէ ի վեր : Ֆրանսա 450 ռազմական օդանաւ ունի Հնդկաչինի մէջ : Հրամանատարին կոչին վրայ, շատ մը օդաչուներ նոր ճիգ մը փորձեցին, աչք առնելով ամէն վտանգ : Ուրեմն պիտի շարունակեն ռազմանիւթ եւ պաշար փոխադրել անկարգելներով : Վերջին լուրերու համաձայն, ըմբոստները տեղ տեղ միայն 40–50 մեթր հեռու են ֆրանսական փչաթելերէն, իսկ երկու հարիւր մեթր՝ բուն միջնաբերդէն :

Ֆրանսական հրամանատարութիւնը զինադուլ մը առաջարկած էր, վիրաւորները փոխադրելու համար : Ըմբոստները մերժեցին, սպասելով Ժընեւի խորհրդակցութեանց բացման :

✕ Վերջին լուրերու համաձայն, ըմբոստները ընդհ. յարձակողական մը ձեռնարկած են Տիէն Պիէնի դէմ : Կատաղի կռիւներ կը մղուին բոլոր ճակատներուն վրայ : Երկու գիշերէ ի վեր ըմբոստները նոր խումբեր կը փոխեն, դիմադրութիւնը խորտակելու համար :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԾԱՆՐԱՊԷՍ ՀԻՒԱՆԴ

Էջմիածինէն Փարիզի Հայոց եկեղեցին հասած հեռագրէ մը ցաւով կ'իմանանք թէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը ծանրապէս հիւանդացած է :

Հեռագիրը կը յանձնարարէ աղօթքներ կատարել բոլոր եկեղեցիներուն մէջ :

Այս կիրակի, մասնաւոր մաղթանքներ պիտի կատարուին Փարիզի Հայոց եկեղեցին :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ԹԻՒԸ լոյս չի տեսներ, Մայիս 8ի զինադադարի արձակուրդին առթիւ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔՈՆԵԱԿԸ ԵՒ ԳՈՐԳԵՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած ենք արդէն, Լիոնի տօնավաճառին այս տարի կը մասնակցի նաեւ Խ. Միութիւնը, մասնաւոր պատուիրակութեամբ մը որուն նախագահն է Պ. Վիրապեան :

Կ'իմանանք թէ այս առթիւ Հայաստանէն ալ արտադրութիւններ փոխադրուած են Լիոն, մասնաւորապէս քոնեակ, գորգեր եւ կապերտներ :

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԼՈՅՍԻ ՁԳՏԱՅԱՐԱՆՔՆԵՐԸ

●

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ճիշդ է, Աղեքսանդրիա եւս կը խօսէր յունարէն, կը գրէր յունարէն, կ'ուսուցանէր յունարէնով, բայց նոյն վտանգը չէր ներկայացներ անոր համար՝ որ լեզուի պաշտամունք չունէր, — Օգոստինոս կը մերժէր յունարէն սորվիլ, ու Բիւզանդիոնի իմաստունները կը մերժէին լատիներէն սորվիլ, մինչ Աղեքսանդրիոյ մէջ ուսանողները որեւէ նախասիրութիւն չունէին լեզուի մասին, այնքան որ Որոգինէս կը սորվէր նոյնիսկ եբրայերէն, իսկ Կղեմէս կ'արբենար հեթանոս կամ քրիստոնեայ իմաստով:

Ի մի խօսք, Աղեքսանդրիա ոչ մէկ վտանգ կը ներկայացնէր Հայոց համար, որովհետեւ քաղաքական յաւակնութիւններ չունէր հայկական բարձրաւանդակին վրայ: Ահա թէ ինչու Աղեքսանդրիա ըրկուած հայ ուսանողութիւնը ախտաղերծ կը համարուէր, ու Սահակ – Մեսրոպ այստեղ կը ղրկէին երիտասարդութիւնը, ինչպէս Խորենացին եւ իր ընկերները:

Աւելցուցէք մատենադարաններու ճոխութիւնը Բրուխիոնի և Սերապիոնի մէջ, Եգիպտոսի քաղաքակրթութեան հռչակը՝ իբրեւ հին ու մեծազօր երբեմնի կայսրութեանց օրրան, քրիստոնէութեան պատմութեան տեղագրական հմայքը: Ատոնց կարգին, Մովսէս Խորենացիի վկայութենէն թելադրուած, պատճառաբանութիւն մը եւս, որ ահաւասիկ.—

Թէոդորոս Մոպսուեստացիի աշակերտները անցած էին Հայաստան, ուր կը տարածէին իրենց քննադատութիւնները ուղղափառութեան դէմ: Կիւրեղ Աղեքսանդրացի, Եփեսոսի ժողովէն ետք այլեւս յաղթական, նամակ կը գրէ Սահակի եւ Մեսրոպի՝ զգուշացնելու համար զանոնք: Հայերը, իբրեւ վկայութիւն իրենց հաւատարմութեան՝ ուղղափառութեան ճամբուն վրայ, աշակերտ ղրկեցին Աղեքսանդրիա, — այդ աշակերտներն էին Մովսէս Խորե-[illegible] եւ ընկերները:

Ա[illegible]ցին մակերեսն է, — մենք բացատրեցինք նաեւ ինչ որ ծածկուած է խորը:

Այժմ աւելի մեծ խոզութիւն մը:

Հայերը լոյսի իրենց չօշափուկները երկարելով Արարատէն մինչեւ Աղեքսանդրիա եւ այլ լուսոյ կեդրոններ, ինչպէս Եդեսիա կամ Աթէնք, Բիւզանդիոն կամ Հռոմ, մակարդեցին հսկայ քաղաքակրթութիւն մը:

Իսկ երբ իջան «լոյս»ի ծովը, Միջերկրական, քաղաքակրթական հայկական խմորը այնպիսի արագութեամբ հասունցաւ, այնպիսի արագութեամբ լեցուց տաշտը, որ կարճ ժամանակ մը ետքը, ոչ իսկ 300 տարի անցած, Հայերը տէր դարձած էին Միջերկրականի արեւելեան աւազանին: Կիլիկեան Թագաւորութեան շրջանն է, — Հայոց նաւերը ծածկած են քաղաքակրթութեան ծովը, Միջերկրականի վրայ կը լողան Լեւոն Մեծագործներու առագաստանաւերը, Միջերկրականեան բոլոր նաւահանգիստներուն մէջ կ'երեւան Լեւոնի առիւծով պատկերաւոր դրօշները նաւերու կատարին:

Այս անգամ Աղեքսանդրիա եւ Հայկական Հանճարը դէմ դիմաց, ոչ թէ առաջինը ուսուցիչ երկրորդին, այլ երկրորդը մրցակից առաջինին: Պայքարը պահ մը կը սաստկանայ այն աստիճան, որ կը սկսի մահու կենաց գօտեմարտութիւն մը: Անշուշտ կային ուրիշ ներքին եւ խոր պատճառներ, որոնց վերլուծումը զանց կ'առնեմ՝ որովհետեւ նիւթէ դուրս, ու կ'արձանագրեմ միայն իրողութիւնը թէ, ի վերջոյ, յաղթանակեց Եգիպտոս, որու մեմլուքները քանդեցին Հայոց մայրաքաղաքը, Սիս, գերի վարեցին Հայոց Թագաւորը, Լեւոն Ե., խորտակեցին լոյսի աւազանին մէջ լողցող Հայկազանց ոգիին թեւերը եւ լոյսի չօշափուկները: Եւ երբ Սիսի անկումը վերջնական դարձաւ, յաղթականները աղաւնիներ թոցուցին Կիլիկիայէն դէպի Եգիպտոս, հեռագրի արագութեամբ աւետելու համար Հայոց պարտութիւնը: Այդ օրերուն, Գահիրէի մէջ, կ'ըսեն, կ'ապրէին Հայեր, որ չատ ալ տխուր չէին մեր պարտութեան հետեւանքով, — ի՞նչ կրնանք ըսել, սումխիօնի նման դէպքեր պակաս չեղան մեր օրերուն ալ, անկախութեան կորուստով հըր-ճուող կամ տրկամտութեամբ զինովցող մեր մազողականները, օրինակ:

Հայաստանի եւ Աղեքսանդրիոյ միջեւ նետուած ոսկի կամուրջը ունի ուրիշ պատմութիւն մըն ալ, աւելի հին, բայց այնքան տխուր՝ որքան՝ Կիլիկեան ողբերգութիւնը:

Արտաւազդ կը տիրէր Հայաստանի վրայ: Երկիրը կը կոտտար տակաւին Մեծն Տիգրանի աշխարհակալութեան խորտակումին հետեւանքներէն: Աղեքսանդրիոյ մէջ երջանկօրէն, շուայտօրէն կը զուարճանար Կղէոպատրա Թագուհին: Ցանկարծ Անտոնիոս կը յարձակի Հայաստանի վրայ, կը բարձրանայ մինչեւ Արարատեան դաշտը, մինչեւ հայկական արքունական պաշտպանութեան գիծերը: Կը յաղթէ, գերի կը վարէ Հայոց Թագաւորը, Արտաւազդ, զոր կը կապէ ոսկի շղթայով մը եւ կը բերէ Աղեքսանդրիա իբրեւ ընծայ իր սիրականին, Կղէոպատրա Թագուհիին:

Աղեքսանդրիոյ մէջ, պալատին նկուղներուն մէջ, գիշեր մըն ալ, չարաչար կը խողխողուի Հայոց դժբախտ Թագաւորը, գոհացնելու համար Կղէոպատրա շուայտ Թագուհիին քմահաճոյքները:

Հայաստանի ժողովուրդը գիտէր թէ գերի տարուած է իր Թագաւորը: Եւ սպասում մը, թէ պիտի վերադառնայ, իր մէջ կը ստեղծէ հաւատք մը, որ խաթարումներ կ'ունենայ հետագային, — այդ հաւատքը կը մտնէ ուրիշ ժողովուրդներ ալ, իրենց սիրած Թագաւորին կորուստէն ետք. «Հրեայք ակնկալութիւն կալեալ կան, եթէ Դաւիթ գալոց է՝ չինել զԵրուսաղէմ եւ ժողովէլ զՀրեայս, եւ անդ թագաւորել նմա նոցա»: Նմանօրէն Հայերը կը հաւատային թէ Արտաւազդ պիտի վերադառնայ, դարձեալ պիտի բարձրանայ Հայոց գահը, թէեւ հետագային՝ հաւատքին սկզբնական ձեւը փոփոխութիւն մը կրեց, ուրիշ Արտաւազդի մը չփոթութեամբ՝ ստեղծելու համար առասպել մը թէ դեւերը շղթայած են զայն, որպէսզի չգայ, չգայ Արտաւազդը եւ չկործանէ աշխարհը:

Այստեղ մեզ հետաքրքրողը այն Արտաւազդն է, որու կը սպասէ Հայ ժողովուրդը:

Այդ սպասումը այնքան զօրացած էր, հաւատք դարձած էր Հայոց մէջ, որ ըստեղծուած էին նաեւ գեղեցիկ աւանդութիւններ:

Գիտէք թէ հայկական հին սովորութիւն մըն էր արքայազունը նուիրել Սօսեաց անտառին: Այդ սովորութեան եւ Արտաւազդի սպասումին ձուլումով, հայ ժողովուրդը կը հաւատար թէ Սօսեաց անտառին մէջ ծառերը եւս, տարիներէ ի վեր, կը սպասէին Հայոց Թագաւորին, որ պիտի գայ, որ պիտի նուիրուի իրենց, որ մեծ տօնախմբութիւններով եւ դիցարժան արարողութիւններով՝ Թագաւոր պիտի օծուի Սօսեաց անտառին մեհեանին մէջ, դափնի մը գլխուն:

Եւ, կ'ըսեն թէ, Սօսեաց անտառին մէջ պտտողները, սօսափիւնին մէջէն, կը լսեն Հայկազանց ոգիին խօսիլը, ծառերու ոգիին մրմունջը, սա շարունակական հարցումը՝ ամէն անգամ որ կը լսուի ոտնաձայն մը.

— Դո՞ւ ես, արքայ:

Դող կ'ելլեն սօսիները, կը սարսռան, կը սրսփան, կարծելով թէ Հայոց Թագաւորն է որ կուգայ, Հայոց Թագուհին եւ նաժիշտներն են որ կուգան թափօրով, Հայոց իշխաններն ու ժողովուրդն է որ կուգայ ծովու ալիքի պէս:

Կը սարսռայ Սօսեաց անտառը, եւ կոյր ոգիներու նման՝ ծառերը, երբ կը լսեն փոքրիկ աղմուկ մը, կը հարցնեն.

— Դո՞ւ ես, արքայ:

Այդ ծառերուն հետ, այդ ծառերուն մէջ՝ Հայոց հաւատքն է որ կը բաբախէ: Ամբողջ հայ ժողովուրդն է, որ Սօսեաց անտառ դարձած, կը հարցնէ.

— Դո՞ւ ես, արքայ:

Այնտեղ երկիրն է Հայկազանց, աշխարհն Արարատեան, որ կը հեւայ, որ կը մրմնջէ, շունչը կը բռնէ, կը կենայ ու կը հարցնէ.

— Դո՞ւ ես, արքայ:

Սպասումն է, յաւիտենական հաւատքը, թէ պիտի գայ Հայոց արքան, որ ուրիշ մէկը չէ՝ եթէ ոչ ազատութիւնը, հայկական ամբողջական հողերուն վրայ խաղաղ աշխատանքի մեր իրաւունքը՝ հարազատ եւ արդար ձեռքերով: Պիտի գայ, պիտի գայ այն՝ որուն սպասեր են հայկական դարերը: Զի մեռնիր այդ ոգին, յաւերժական է այդ ոգին, պիտի գայ, անիկա պիտի գայ: Չէ՞ք լսեր, սօսիներն իսկ կը սպասեն ու կը հարցնեն, հայրենի ծառերն իսկ հաւատք ունին ու կը հարցնեն.

— Դո՞ւ ես, արքայ՝ որ գալոց էիր:

Ու պիտի լսենք, սիրելի հայրենակիցներ, պիտի լսենք օր մը ուրիշ ձայն մը, որ պիտի ըսէ.

— Այո, ես եմ, ես եմ, ես եմ, որ կուգամ ահա, ես՝ քու տէրդ, քու արքադ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

●

Կիրակի օր Զինուորական Ակումբի պերճաշուք թատերասրահը անգամ մը եւս ժամադրավայրը եղած էր փարիզահայ գաղութին որ այս անգամ եկած էր տօնելու Վասպուրականի հերոսամարտին 39րդ տարեդարձը:

Վասպուրականի Հայր. եւ Երիտ. Միութիւնները ջանք չէին խնայած հանդէսին յաջողութեանը համար:

Պաշտօնական անձնաւորութիւններու կարգին կ'երեւէին օրուան նախագահը, Կիլիկիոյ նախկին հրամանատար զօր. Տիւֆիէօ, առեւտրական նախարար Տօքթ. Լաֆէյի ղեկավարը՝ Պ. Ժիլէթ, Մարքիզ Փոլ տիւ Վէու, փրոֆ. Ֆէյռի, Վասպուրականի նահապետը՝ Պ. Յովհաննէս Թէրլէմէզեան (93 տարու):

Հանդէսին բացումը կատարելով, զօր. Տիւֆիէօ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել հերոսամարտի մէջ եւ այլուր նահատակուած Հայերու յիշատակը: Զինուորական նուագախումբը հնչեցուց Շօփէնի մահերգը, ապա «Մարսէյեզ»ը եւ «Բամ Փորոտան»ը:

Զօրավարը խօսեցաւ առաջին ճառը: «Երբ Ֆրանքօ-հայ Ակումբը ինձմէ խնդրեց նախագահել այս հանդէսին, չէի կրնար մերժել, որովհետեւ հին յիշատակներով կապուած եմ Հայերու հետ: Տարիներ շարունակ կապ ունեցած եմ Հայերու հետ եւ չեմ կրնար մոռնալ այն ծառայութիւնները զոր անոնք մատուցին ինծի Կիլիկիոյ մէջ: Շատ են Հայերու հերոսական պայքարի դրուագները: Համեմատաբար աւելի սակաւաթիւ Հայեր շատ անգամ դիմադրած ու յաղթած են մեծ թիւով զինեալ ուժերու: Վասպուրականի հերոսամարտը մէկն է այս դրուագներէն: Յաճախ ինծի վիճակուած է վկայել հայ ազգի օրինակելի չարքաշութիւնն ու անձնուէր վերաբերումը աննախընթաց կռիւներու ընթացքին: Ֆրանսա ալ ունեցած է իր դժուար շրջանները, բայց չէ վհատած: Լորէնցի համեստ աղջիկ մը կրցաւ գլուխ կանգնիլ փոքր թիւով հերոսներու, դուրս վանել թշնամին հայրենի հողէն ու հայրենիքին համար թագաւոր մը գահ բարձրացնել: Դուք ալ, Հայեր, պէտք չէ յուսահատիք: Ձեր պատմութիւնը կրնայ ձեզի իբրեւ դաս եւ օրինակ ծառայել: Պահեցէք ձեր յոյսերը փայլուն ապագայի մը համար: Այնքան տառապանքներէ ետք Հայաստան եւ Հայեր գոյութիւն ունին: Դուք ամէն կռուի մէջ քաջութիւն ցոյց տուիք եւ յաղթեցիք, արժանի էք տիրանալու ձեր տենչերուն: Կեցցէ Ֆրանսա, կեցցէ Հայաստան»:

Խօսնակը Պ. Գ. Ամիրաեան յայտարարեց թէ Պ. Ա. Սաֆրաստեան որ պիտի խօսէր, ստիպուած ըլլալով ճամբորդել՝ չէ կրցած Լոնտոնէն Փարիզ գալ: Փոխանորդաբար խօսեցաւ Պ. Զիթունի ոգեկոչելով հերոսամարտը եւ հրաւիրելով Վասպուրականցիները որ աւելի մեծ թիւով արձանագրուին Հայր. Միութեան:

Օր. Աստղիկ Քէօսէեան, Պ. Մեսումենցի ընկերակցութեամբ երգեց «Հայրիկ, հայրիկ» եւ «Տըլէ եաման» երգերը:

Ա. Գմբէթեան կարդաց Յաղթանակի Օրը, Ականատեսի վկայութիւն մը, գրուած՝ Վանէն 1915 Մայիս 3ին եւ տպուած «Վան Տոսպ»ի մէջ: (Տես Գ. էջի թերթօնի բաժինը):

Այս յուզիչ նամակը խոր տպաւորութիւն թողուց ներկաներու վրայ: Դերասանը յետոյ գեղեցիկ ու յստակ առոգանութեամբ արտասանեց «Բամ Փորոտան»ը ամբողջութեամբ, ջերմապէս գնահատուելով:

Զինուորական նուագախումբը նուագեց զանազան կտորներ: Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Շ. Միսաքեան:

— Կ'ապրինք այնպիսի շրջանի մը մէջ ուր ամէնէն հզօր ժողովուրդներն ալ պատմութիւն կը թղթատեն, ներշնչումի աղբիւրներ գտնելու համար: Մեր «ճէն – թըլմէն» հարեւաններն ալ հին մագաղաթներ քրքրելով, իբրեւ խորհրդանշան գտեր են գայլը, — Պոզ Գայլ: Մեր տաղանդաւոր առակագիրներէն Վարդան Այգեկցի կը պատմէ թէ օր մը մարդիկ փորձեր են կարգալ սորվեցնել գայլի ձագին: — Ասա այբ: Գայլին ձագը ըսեր է՝ այծ: Ձեմ գիտեր ինչո՞ւ զանց առեր են բենը: Ասա գիմ. — Գայլին ձագը ըսեր է գառնուկ: = Ասա դա. — կարգացեր է դմակ: Եթէ շարունակէին եւ ծեր սորվեցնէին, պիտի ըսէր — խաբաղան: Ահաւասիկ այն շրջապատը ուր ապրելու դատապարտուած էինք: Դարերով աղօթեցինք, աշխարհաբար թէ գրաբար: Աստուած երկուքն ալ մոռցած էր: Յետոյ սկսանք երգել, օգնութեան կանչելով կռունկը, ծիծեռնակը, արծիւը, լեռները, գետերն ու դաշտերը: Ի վերջոյ անոնք ալ սորվեցուցին թէ ամէն ինչ պայքար է, բնութիւնը ինքն ալ պայքար է. եղան եղջիւր տուած են, մարդուն խելք: Կազմակերպուէ, զա՛րկ, երբ կը զարնեն: Եւ կազմուեցան դիմադրութեան, ինքնապաշտպանութեան կորիզներ՝ ամէն տեղ: Վասպուրականի մէջ շարժում ըստեղծեցին Խրիմեան, Փորթուգալեան եւ Արմենականները: Շարժումը շարունակուեցաւ Հնչակեաններու միջոցաւ, եւ ի վերջոյ ռազմական ուժի բարձրագոյն աստիճանին հասաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան միջոցաւ: Երեք հոսանքները առաջին գործակցութիւնը հաստատած էին 1896–ին, եւ միացեալ ճակատ կազմեցին 1915 Ապրիլեան հերոսամարտին, ապահովելով յաղթանակը: Այդ ազատագրական պայքարին երակները հասան մինչեւ Արարատեան դաշտ, եւ ունեցանք Հայրենիքի կորիզ մը, որ կը զարգանայ հետզհետէ»:

Բանախօսը յետոյ փառաբանելով հերոսամարտը, եզրակացուց. — Երբ ժողովուրդ մը կը հաւատայ իր ճակատագրին եւ ուժին, մարտնչելով յանուն ազատութեան եւ անկախութեան Աստուած անգամ չի կրնար դլուխ ելլել անոր հետ, մանաւանդ եթէ այդ ժողովուրդը տեսած է Վասպուրական աշխարհը եւ անոր հերոսամարտը»:

Յաջորդ բանախօսն էր Պ. Վ. Մելիքեան որ շահեկան ուսումնասիրութիւն մը կարդաց (պիտի հրատարակենք առանձին): Տիկին Արշալոյս Հ. Սարգիսեան, իրեն յատուկ յստակ առոգանութեամբ արտասանեց Սարմէնի «Հայրենի Տուն» որ հրատարակուած էր «Յառաջ»ի մէջ: Վասպուրականի Երիտ. Միութեան կողմէ Պ. Տ. Թորիկեան կարդաց ֆրանսերէն ճառ մը. — «Յանուն երիտասարդներուն, կը խոնարհիմ հերոսամարտի նահատակներուն առջեւ: Պատուոյ դաշտին վրայ ինկածներու արիւնը, իրենց քաջութիւնը եւ անձնուիրութիւնը պէտք է ծառայեն իբրեւ շաղախ Վասպուրականի Երիտ. Միութեան:

Վասպուրականը պէտք է պահէ իր հաւաքական համբաւը:

Պարզ պարտականութիւն մը ունինք որ դեռ չենք կատարած, — հրատարակել հերոսամարտին ֆրանսերէն պատմութիւնը: Այն հերոսները, որոնց յիշատակը սիրելի է ձեզի համար, կը հրամայեն կատարել ձեր պարտականութիւնը հանդէպ Վասպուրականի: Կը հրամայեն հաւաքուիլ Վասպուրականի Հայր. Միութեանց շուրջ եւ այդ բոլոր Միութիւնները վերածել մէկ մեծ կազմակերպութեան, որպէսզի այս մեծ դէպքին 40րդ տարեդարձը տօնուի արժանաւորապէս»:

Տնտեսական նախարար Պ. Լաֆէյ, ըստիպուած ըլլալով ճամբորդել, իր կողմէ, իր ղեկավարը Պ. Ժիլէթ կարդաց իր ճառը:

«Վասպուրականի հերոսամարտին մէջ ձեր հայրերը եւ ընկերները զոհեցին իրենց կեանքը: Եւ այս զոհողութիւնը ցոյց կուտար աշխարհի թէ անոնց համար գոյութիւն ունէին հոգեկան եւ նիւթական այնպիսի արժէքներ որոնց համար կ'արժէր մեռնիլ: Այս գերագոյն արժէքներն էին անոնց սէրը հայրենիքին հանդէպ, անոնց անդրդուելի հաւատքը իրենց ճակատագրի եւ վստահութիւնը ապագայի մասին:

Դուք ցրուած էք աշխարհի ամէն կողմը, սակայն յուզիչ է ձեր միաբանութիւնը եւ ձեր միութիւնը, այս բոլէին ձեր բազմութիւնները իրարմէ բաժնող հեռաւորութեանց պատճառով:

Վասպուրականէն ի վեր այնքան Ֆր –

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

★

ԼԻՈՆ, 3 Մայիս.— Այս տարի եւս Լիոնահայ գաղութը ստուար բազմութեամբ եկած էր իր յարգանքը մատուցանելու մեր աւելի քան մէկ միլիոն սիրելիներու անթաղ յիշատակին։ Սրահը խորհրդաւոր էր երբ ներկաները յոտնկայս կ'ունկնդրէին «Մարսէյեզ»ը եւ Ծոփէնի մահերգը։ Մխիթարական էր երիտասարդութեան ներկայութիւնը։ Ազգային Միութեան ատենապետը, Պ. Ա. Կիւլպէնկեան սգատօնին բացումը կատարելով ըսաւ.

— «Փառք քեզի, հայ ժողովուրդ, որ այսքան տառապանքներէ վերջ կը շարունակես վերելքդ անսայթաք։ Անոնք որ զոհ գացին 1915ի Արհաւիրքին, մեզի համար սուրբեր են։ Թշնամին չատոնց ծրագրած էր ջարդը, բայց պատեհ ժամուն կը սպասէր որ դժբախտաբար չուշացաւ։ Արդարութիւնը պահ մը ժպտեցաւ մեզի, ունեցանք Սեւրի դաշնագիրը եւ սակայն երկար չտեւեց, անոր յաջորդեց Լոզանի չարաբաստիկ դաշնագիրը։ Սակայն յուսահատելու չենք, ինչպէս որ կը հաւատանք Քրիստոսի յարութեան, այնպէս ալ պէտք է հաւատանք հայ ժողովուրդի յարութեան»։

Տէսինէէն Օր. Տապաղեան զգայուն կերպով արտասանեց Սիամանթոյի «Ափ մը մոխիր», խորապէս յուզելով ներկաները։

Յետոյ խմբերգ մ՚ երգուեցաւ Վիէնի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Յովսէփ վրդ. Լեւոնեանի։

Բողոքական համայնքի կողմէ պատ. Ս. Պապալեան (Մարսէյլէն) իր յարգանքի խօսքէն վերջ եզրակացուց.— Երբեք պիտի չուզեմ որ հայ ազգը օտարներու առջեւ ներկայացուի միշտ ջարդուած, հալածուած եւ ուրիշներու գութին կարօտ։ Մեր ազգը մեծ է, մարտիրոս ազգ է, պէտք է անոր նոր ուղեգիծ մը ցոյց տանք, նոր ճամբայ մը,—դիմադրական ճամբան։ Պէտք է վառ պահենք մեր անսասան հաւատքը եւ մեր գեղեցիկ մշակոյթը։

Վիէնէն Պ. Արամ Քէչիչեանի մեներգէն վերջ, Հայ. եկեղեցւոյ կողմէ գրաւոր ուղերձ մը կարդաց Վռամշապուհ քհնյ., յորդորելով վառ պահել մեր սիրելիներու յիշատակը։ «Սիրենք մեր լեզուն եւ մեր եկեղեցին»։ Արտասանեց փոքրիկն Գ. Փափազեան «Սասունցի Դաւիթ», իսկ Պ. Մ. Բարսեղեան Յովհ. Թումանեանի «Հոգեհանգիստը»։ Կրկին յուզելով ունկնդիրները։

Հայ կաթողիկէ համայնքին կողմէ Փըրանսերէն գրաւոր ճառ մը կարդաց Մոմճեան վրդ. յիշելով շանսատակ Թալէաթի հեռագիրը Հալէպի կուսակալին (15 Սեպտեմբեր, 1915), որով կը պատուիրէր երբեք չխնայել, ոչ ծերին, ոչ երիտասարդին, ոչ ալ մանուկներուն։

Երգչախումբը կրկին երգեց «Հանգչեցէք դուք նահատակ եղբայրներ»։ Օր. Անժէլ Ուզունեան յուզիչ կերպով արտասանեց «Ոգեկոչումը» նահատակներու նուիրուած։ Ազգ. միութեան կողմէ ուղերձ մը կարդաց Պ. Հ. Թադէոսեան, հատուածներ յիշելով ողբացեալ Վարուժանէն։

Վերջին ճառը խօսեցաւ Փարիզի առաջնորդը, Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան։ «Թշնամին խորհեցաւ թէ հայ ժողովուրդին դամբանականը կը կարդայ, սակայն չարաչար սխալեցաւ։ Արդարութիւնը յաճախ կը խղուի բայց երբեք չի կորսուիր։ Մենք կորսնցուցինք մեր սիրելիները, մեր պապենական բոյները, մեր վանքերն ու եկեղեցիները։ Բայց չմոռնանք թէ ապրելու կամք ունեցող ժողովուրդ մը երբեք չի կորսուիր, կ'ապրին այն ժողովուրդները որոնք մեռնիլ գիտեն, կ'ապրին այն ժողովուրդները որոնք զոհաբերուիլ գիտեն, կ'ապրին այն ժողովուրդները, որոնք կռուիլ գիտեն։ Հայ ժողովուրդը ունի այս բոլոր բարեմասնութիւնները։ Մեր բոլոր զոհողութիւններուն փոխարէն, այսօր ունինք փոքրիկ Հայաստան մը, որուն պիտի միանայ վաղը արեւմտեան Հայաստանը։ Ես կը հաւատամ, հաւատացէք դուք ալ։ Յաւիտենական է հայ ժողովուրդը, յաւիտենական է հայրենի հողը։ Ամէն բան կ'անցնի, կը մնան հայ ժողովուրդը եւ Հայաստանը։ Ձեռք ձեռքի տանք եւ շարունակենք մեր պաշտելի նահատակներուն կիսատ ձգած գործը։ Յարգանք անոնց անթառամ յիշատակին»։

Երգչախումբի «Տէր Ողորմեա»յէն վերջը ժողովուրդին ձրիաբար բաժնուեցաւ «Արաքս» մանկական թերթի բացառիկ թիւը, որ կը պարունակէր հարիւրէ աւելի նահատակներու լուսանկարները։ Վերջին պահուն Հայկազեան վարժարանի փոքրիկներու կողմէ կենդանի պատկեր մը ներկայացուեցաւ «Կաղնին», զոր արտասանեց Օր. Հ. Մինասեան։ «Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիք», խմբերգէն վերջ առաջնորդին Պահպանիչով եւ Տէրունական աղօթքով փակուեցաւ այս գեղեցիկ եւ խիկապէս օրինակելի Սգատօնը։

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

րանացներ եւ ձեր զաւակներէն. ինկան կող կողի... եւ կ'իյնան տակաւին, հասարակաց ճակատամարտներու մէջ։

Խականը այն է որ դուք միշտ հաւատաք ձեր ժողովուրդի մեծութեան, որ այնքան կորովի է պայքարի մէջ եւ միեւնոյն ատեն այնքան արդաշարժ, վերականգնելու համար իր աւերակները։

... Հաճելի է ինծի համար յիշել թէ հայ ժողովուրդը ոչ միայն Վասպուրականի մէջ, այլեւ դարերու ընթացքին ապացոյց տուաւ նուրբ քաղաքակրթութեան մը։ Վկայ իր գրական եւ գեղարուեստական գանձերը եւ բարձր քաղաքակրթութիւնը։

Այն արիւնը զոր ձեր հայրերը արիաբար թափեցին այդ պայքարի ընթացքին, ի զուր չանցաւ։ Միացած մնացէք, մասունքի պէս պահեցէք ձեր խէժալը, ձեր աւանդութիւնները, ձեր մշակոյթը, դուք որ մասնաւորաբար նախընտրած էք ապրիլ Ֆրանսայի մէջ, երկիրը ամէն ազատութեանց։ Եւ եղէք հպարտ ձեր հերոսներով»։

Հանդէսի գեղարուեստական բաժինը լրացաւ Օր. ԱլիսԳավէզեանի պարախումբին խիստ յաջող պարերով որոնց կ'ընկերանային Պ. Ե. Գավէզեան դաշնակով եւ ընկեր Բենօ դափով։

Ներկայացուեցան Վասպուրականի գունաւոր չարժանկարը եւ նոր ապակենկարներ որոնք կը ներկայացնէին Տրապիզոնէն Բալու, Մուշ-Պիթլիս, Ոստան, Վան, Արճէշ եւ շրջականները։ Բացատրութիւնները կուտար երկրախոյզներու միութեան նախագահը որ անձամբ քաշած էր այս պատկերները։

Հանդէսը վերջացաւ նուագախումբին «Սփիւռքայ քաջեր» ռազմերգով։ Յետոյ սկսան պարերը, եւ խնջոյքը, տեւելով մինչեւ կէս գիշեր։

Կարգադիր յանձնախումբը մասնաւոր սեղան մը սարքած էր ի պատիւ օրուան հիւրերուն։ Լ.

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

★

ԱՆԻԷՌ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը կիրակի օր տօնեց «Նոր Սերունդի Օրը», գեղեցիկ հանդէսով մը, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ։

Վարչութիւնը տեսնելով իր շուրջ տիրող յարաճուն համակրանքը եւ վստահ իր ուժերուն վրայ, յանձն առած էր կազմակերպել այս դժուարին եւ մեծածախս երեկոյթը, որ պսակուեցաւ կատարեալ յաջողութեամբ։

Մեծ էր խանդավառութիւնը ժողովուրդին, երբ յաջորդաբար բեմ կը բարձրանային տակաւին երէկ իրենց մայրենի լեզուն դժուարութեամբ թոթովող երիտասարդները համարձակօրէն եւ սահուն առոգանութեամբ արտասանելու, երգելու կամ բեմական ուրիշ պարտականութիւններ կատարելու համար։

Ընդարձակ սրահը լեցուած էր արդէն, երբ Նոր Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Պ. Կարպիս Գայիչեանի կը բանար հանդէսը «Յառաջ Նահատակ»ով։ Յետոյ ընկերուհի Սրբուհի Աւետիսեան գրաւոր ուղերձով մը պարզեց խումբին աշխատանքները վերջին մէկ տարուան ընթացքին եւ անխախտ հաւատքը գալիք օրերու համար։

Երգչախումբը մեծ յաջողութեամբ եւ ներդաշնակօրէն երգեց «Ով մեծասքանչ դու լեզուն» (Կոմիտաս), «Ալագեազ»ը (Գր. Սիւնի) եւ «Ծիրանի ծառի տակ»ին (Ա. Պարթեւեան)։ Ընկերուհի Վարդ Ծառուկեան որ խմբի կրտսերներէն է, արտասանեց Յ. Թումանեանի «Արծիւն ու կաղնին», որուն յաջորդեց ընկեր Մկրտիչ Պօղոսեան իր այնքան յաջող երգերով։ Օրուան բանախօսը, ընկեր Նուպար Նիկողոսեան գեղեցիկ ճառ մը խօսելով, փառաբանեց հայ ժողովուրդին ստեղծագործ ոգին, անոր տոկալու, տեւելու կամքը, յիշեց մեր անմահ մարտիկներուն գերմարդկային ճիգերը, Փետրվարեան կռիւներէն մինչեւ 1918ի Մայիսեան ճակատամարտը որուն արդիւնքն եղաւ անկախութեան հռչակումը, «Այսօր մեր կռիւը կը շարունակուի տարբեր ճակատի վրայ, — Հայապահպանում, որուն յաղթանակը կրնանք ապահովել զօրացնելով Նոր Սերունդի շարքերը»։ Ընկերուհի Ազատի Աւետիսեան յաջողութեամբ երգեց Ռոմանոս Մելիքեանի «Մի լար, կ'ացնի»ն եւ Ալեմշահի «Նազերը», որուն դաշնակով կ'ընկերակցէր ընկերուհի Սօֆի Սաֆարեան, ընկերուհի Ալիս Քէչիչեան խոր յուզումով արտասանեց Սիամանթոյի «Ափ մը մոխիր»ը, իսկ ընկերուհի Շաքէ Յովհաննէսեան Ս. Յովհաննէսեանի «Նոր Սերունդ»ը։ Ժողովուրդին խնդրանքով ընկեր Մարտիրոս Գարակէօզեան երգեց Կոմիտասի «Անտունին» եւ «Կռունկ»ը։

Պանթէօ Քաշանի պարախումբէն ընկեր Վիգէն Թորոսեան իրեն յատուկ նրբութեամբ պարեց Կովկասեան երեք պարեր։

Տասը վայրկեան դադարէ վերջ, կրկին հաճոյքը ունեցանք վայելելու երգչախումբը որ այս խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին հասցուց երգելով «Հայաստան»ը (Վ. Սարգիսեան), «Կալի երգը» (Կոմիտաս) եւ «Իմ հեռաւոր հայրենիք» (Ալէմշահ)։ Բուռաձայն եւ մեծ յաջողութեամբ երգուած այս դժուարին երգերը արժանացան բուռն ծափերու։

Մասնաճիւղին հայերէնի ուսուցչուհի, Տիկին Պայծառ Աւետիսեան որ մէկ տարիէ ի վեր սիրայօժար յանձն առած է այս դժուարին աշխատանքը, Նոր Սերունդին կողմէ շնորհակալութեան եւ երախտագիտութեան ցոյցերով բեմ հրաւիրուելով, արժանացաւ խանդավառ ծափերու։

Յետոյ ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը, «Վեցուկէս պորտի ժառանգ մնացած սնտուկը» որ ամբողջ խաղի ընթացքին հանդիսականները պահեց զուարթ մթնոլորտի մը մէջ։ Կարապետ Քիլէճեան այս անգամ ալ իր գեղեցիկ խաղարկութեամբ ցոյց տուաւ իր կատակերգակ դերասանի տաղանդը։ Ընկերուհի Էլիզ Գասապեան շատ յաջող էր Լուսիայի դերին մէջ։ Շատ բնական եւ յաջող խաղարկութիւն մը ունեցան նաեւ Միհրան Քէչիչեան, Զօհրապ Գասապեան, Անդրանիկ Տէրտէրեան, Ազատուհի Ծառուկեան եւ Կարապետ Քալաճեան։

Հանդէսին առաջին մասը վերջացած ըլլալով ժողովուրդը առաջնորդուեցաւ յարակից սրահները, ուր խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ սկսաւ պարահանդէսը առաջնորդութեամբ Կարօ Սարեան Նուա-[illegible] ունեցան խմբերգներ, մեներգներ, ար[illegible]սանութիւններ եւ հայկ. պարեր։

Ահա, սիրելի «Յառաջ», փոքրիկ պատկեր մը այն մեծ հանդէսէն զոր կազմակերպած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղը, մեծապէս գոհ ձգելով ներկաները որոնք իրենց ջերմ գնահատանքը յայտնեցին Նոր Սերունդին, — Ապրիք տղաք։

ՈՒԽՏԱՒՈՐ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԷՋ

Հանգստեան տան վարչութիւնը այս տարի եւս մեր գլխաց գառը եւ Տէր Ադդէ քահանան հրաւիրած էր պատարագ մատուցանելու համար։

Կիրակի, 2 Մայիս, երբ երգչախումբը Հանգստեան տուն հասաւ, ծերունիները գրաւած էին սրահին աթոռները։

Անոնք երկիւղածութեամբ մտիկ ըրին քառաձայն պատարագը, որ տեւեց չորս ժամ։ Հաղորդութեան պահուն ծերունիները դէպի խորան կը յառաջանային օգնականներով։ Շատեր քալելու ուժ չունէին, ուրիշներ ալ կ'արտասուէին։ Տեսարանը խորապէս յուզիչ էր։ Մեր աչքերն ալ թրջեցան։

Պատարագէն վերջ, վարչութիւնը ճոխ սեղան մը սարքած էր ի պատիւ Դպրաց Դասուն։ Ճաշի միջոցին քաջալերական խօսքեր ուղղեցին տնօրէնը եւ քահանան։ Պ. Վասիլեան ամբողջ ճաշի ընթացքին հայկական կտորներ կը նուագէր դաշնակով։

Ճաշէն վերջ, Ադդէ քահանայի առաջնորդութեամբ, այցելեցինք տիկին Ա. Ահարոնեանի սենեակը։ Դժբախտաբար ինք հոն չէր։ Յետոյ գացինք բուժարանը ուր չորս մամիկներ կային։ Առողջութիւն մաղթեցինք ու մեկնեցանք։ Հանդիպեցանք ուրիշ ծերունի բարեկամներու։ Ամէնքն ալ գոհունակութիւն յայտնեցին իրենց վայելած խնամքին համար։ Հասած էինք խոհանոցին դուռը։ Ներս մտնելով տեսանք կատարելագործուած մեքենաներ զանազան կերակուրներ պատրաստելու համար։ Ուր որ այցելեցինք մաքրութիւն կը տիրէր։

Երբ կը բաժնուէինք, ծերունիները կ'օրհնէին մեզ, շնորհակալութիւն յայտնելով։

ԱՐԱՄ ԵՐԱՆՈՍԵԱՆ

ՅԱՂԹԱՆԱԿԻՆ ՕՐԸ

(Արտասանուած՝ հերոսամարտին առթիւ)

★

Վան, 1915, Մայիս 3

Իրիկուան կողմը մեղմացաւ թնդանօթաձգութիւնը։ «Տատր» գացի որ տեսնեմ թէ ի՞նչ նորութիւն կայ։

Ձկար սովորական եռուզեռը։ Հոն էին միայն Կարապետ Աճէմխաչոյեանը եւ քանի մը խմբապետներ։ Թնդանօթները կը գոռային։

Մէկէն փոքրիկ տղայ մը հեւ ի հեւ թուղթ մը բերաւ Կարապետին։ Գրողն էր Ռուբէն Հիւսեան, Զավուշ պաշիի կարեւոր մէկ խումբի խմբապետը։ Ընդամէնը 2 – 3 տող։ «Մտանք Շահպէնտէրենց այգին եւ հոն թշնամի չգտնելով, որոշեցինք յարձակիլ Թօփրաք Գալէի «Գշլայի»ն վրայ»։

Ամէնքը ժպտեցան, ինչ... Հայերը յարձակողականի սկսէին ե՞ւ այն ալ Թօփրաք Գալէի ահարկու զօրանոցի՞ն վրայ... այդ խենդութիւն էր։ Պէտք էր գրել որ խելօք կենան։ ««Կեցէք, ըսաւ պարոն Կարապետ։ Միւս երեսն ալ գիր կայ։ «Արտէն քալեցինք Գշլայի վրայ»— ծօ, աս տղաք խենթացե՞ր են, չուտ, նամակը հասցուցէք Արմենակին, Արամին, Պուլղարացուն։ Վազեցէք, շուտ։

Մէկ քանի հոգի դուրս սլացան։

Քանի մը վայրկեանէն ուրիշ պատանի մը հասաւ, քրտինքի մէջ կորսուած եւ ըսաւ.

«Գշլան գրաւեցին եւ կրակի տուին»։

Նախ չհաւատացինք։ Մանրամասնութիւնները լսեցինք։ Մէկէն անծայր, մոլեգին ուրախութիւնը մեզ հեղեղեց։ Վազեցինք դէպի Էնկիւսներ։ Շնչասպառ հասանք Շահպէնտէրենց այգին, ուր կօշիկի ծայրն իսկ կարելի չէր ցուցնել առանց համազարկ մը ստանալու։

Հոն մեր աչքին պոռթկաց յաւէտ անմոռանալի տեսարան մը։

Մօտ հազար քայլ հեռու, Էնկիւսներէ ձորէն անդին, Թօփրաք Գալէի ահագին զօրանոցը, Վանայ երեսնօրեայ սարսափը, հրավառ խարոյկի մը վերածուած էր։ Ֆանֆարը նուագելով կը մօտենար հոծ բազմութեան մը հետ։

Մէկէն, Զըմ Զըմ Մաղարայի գագաթին պահականոցէն ալ բոցի հրեղէն սուրեր դուրս ժայթքեցան ծուխի եւ կայծերու խուրձերով։

Աննկարագրելի էր խանդավառութիւնը, մինչ, Սահակ Պէյենց դիրքին կողմի հրացանաձգութիւնը կը շարունակուէր, տանիքներու վրայ բարձրացած մարդիկ կը պոռային.

«Շան փողնի թուրք դիրքը կը վառի, Սահակ պէյենց շուրջի դիրքերն ալ, Շուշանցէն կրակով նշաններ կ'ընեն...

Երեք ժամէ ի վեր փողոցներուն մէջ ուրախութենէն շնչասպառ ժողովուրդը, ֆանֆարին ետեւէն կը գոռար, կուլար ու կը խնդար, երբ, ժամը վեցին Հաճի Պէքիրի հսկայ զօրանոցէն բոցի շատրուաններ դէպի երկինք արշաւեցին, իրենց լոյսը նետելով մինչեւ Հայոց Ձորի բլուրները եւ Վարագայ Սարի լանջերը։ Ամբողջ Այգեստանը եւ հեռուն, Արծրունեաց բերդը ծիրանի աննկարագրելի լոյսին մը մէջ փայլեցան։ Այդ միջոցին Արծրունեաց բերդին վրայ կը պարզուէր խաչանիշ դրօշակը։

Վասպուրականի հերոսամարտը տասնեակ հազար զոհերով կ'ազդարարէր իր յաղթանակը։

նար երկար մնալ իշխանութեան վրայ, վասնզի վարկաբեկուեցաւ, փորձելով միջազգայնացնել պատերազմը, առանց Խորհրդարանին կարծիքը առնելու։

Զօր. Պիյոթ, որ փոքր խմբակ մը կը ներկայացնէ զօր. տը Կոլէն բաժնուած կուսակիցներով, առաջարկեց գործել մասնաւոր վճռականութեամբ, անմիջական զինադուլ մը պահանջելով Տիէն Պիէնի մէջ։ «Այդ միջնաբերդը կորսնցնելով Ֆրանսա պիտի կորսնցնէ իր վերջին պատեհութիւնները։ Փոխանակ պարտադրանքով հարկադրած գործունէութիւնը ցոյց տալու, վարչապետը կը գոհանայ տարտամ յոյսերով։ Աւելի երկար ատեն իշխանութեան գլուխ պահել վարանոտ մարդիկ՝ կը նշանակէ դաւաճանել ռազմիկներուն»։

Գիւղացիները ներկայացուցիչը Թելադրեց զինադադար մը կնքել, առանց լքելու Ֆրանսական շահերը։ Նոյն խմբակէն ուրիշ մը պահանջեց աւելի վճռական դիրք մը բռնել։ «Օր մը պիտի պրպտենք պատմութիւնը, գիտնալու համար թէ Դ. Հանրապետութիւնը ինչպէս կորսնցուց երբեմն ժառանգած կայսրութիւնը։ Եթէ Ժընեւի ժողովը կրնայ խաղաղութեան յանգիլ, պէտք չէ վարանիլ։ Իսկ եթէ եղածը Թակարդ մըն է, պէտք է քշուիլ կարելի եղածին չափ շուտ եւ պատերազմը վերսկսիլ նոր միջոցներով»։

Համայնավարները ներկայացուցիչը խստօրէն քննադատելով կառավարութիւնը, պահանջեց անմիջապէս դադրեցնել կռիւը։ Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ «կառավարութեան վարած քաղաքականութիւնը ազգային նկատումներէ չի բխիր»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՃԻՈՅ երեսփ. ժողովը 89ի դէմ 108 ձայնով վստահութիւն յայտնեց նոր դահլիճին, ընդունելով այն օրինագիծը որով 21 ամիսէն 18 ամսուան կը զեղչուի զինուորութեան շրջանը։ Այս առթիւ վարչապետը բացատրեց թէ «շատ ծանր են սպառազինութեան ծախքերը, բայց պիտի կատարեն իրենց միջազգային յանձնառու- [illegible] եւ արտաքին Նա[illegible]ը միեւնոյն ատեն հաւաստիքներ տուին Ատլանտեան ճակատի սպարապետին, ըսելով թէ պիտի տրամադրենիրենց խոստացած զօրաբաժինները, հակառակ զինուորական շրջանի կրճատման։

ՍՈՒՐԻՈՅ դատական նախարարը յայտարարեց խորհրդարանին առջեւ թէ նախորդ նախագահը, զօր. Խալիլ Շիշէքլի պիտի դատուի մասնաւոր ատեանի մը կողմէ, այն ամբաստանութեամբ թէ բռնի գրաւած է իշխանութիւնը, խախտելով Սահմանադրութիւնը։ Շիշէքլի երկրին իշխանութիւնը գրաւած էր 1951ին, եւ կը գործէր իբրեւ դիկտատոր, բայց տապալեցաւ անցեալ փետրուարին, զինուորական ապստամբութեան մը հետեւանքով եւ Արաբիա ապաստանեցաւ։ (Այժմ Փարիզ կը գտնուի)։ Նախարարը չըսաւ թէ ամբաստանեալը ի բացակայութեա՞ն պիտի դատուի թէ պիտի վերադառնայ, դատական ատեանին ներկայանալու համար։ Իրեն հետ պիտի դատուի նաեւ զօր. Ֆաւզի Սլօ, որ ատեն մը նախագահութիւնը կը վարէր Շիշէքլիի օրով։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը կը ծանուցանէ թէ քան սպաներ եւս ձերբակալուեցան, իբրեւ մեղսակից վերջերս երեւան հանուած դաւադրութեան։ Այս ձերբակալութեամբ 45ի կը հասնի կալանաւոր սպաներուն թիւը։ Հետապնդումները կը շարունակուին ամբողջ երկրին մէջ։

ՄԱՐՈՔԻ մասին տեղեկագիր մը յանձնուեցաւ արտաքին գործերու յանձնաժողովին, շատ յոռետես եզրակացութիւններով։ Ջղագրգռութիւնը օրէ օր կ'աւելնայ եւ ամէն օր ահաբեկումներ տեղի կ'ունենան։ Տեղեկագիրը կ'առաջարկէ ամէն բանէ առաջ փութացնել բարենորոգումները։ Ոստիկանութիւնը արտակարգ ճիգեր կը թափէ, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար։

ՊԱՊԸ վերջերս կոնդակ մը հրատարակած էր, ջատագովելով կուսակրօնութիւնը։ Անկլիքան եկեղեցւոյ շաբաթաթերթը քննադատելով այս տեսութիւնը, ցաւ կը յայտնէ որ «Պապը գրկուած է ամուսնական երջանկութենէն»։ Թերթին կարծիքով, ամուսնացած Պապ մը աւելի մեծ վստահութիւն պիտի ներշնչէր քան ամուրի Պապ մը, քանի որ աւելի լաւ պիտի ըմբռնէր աշխարհի կեանքը։

ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ քաղաքական յանցաւորներ ներում պիտի ստանան Թունուզի մէջ։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ 39ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ։

Այս կիրակի ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր։

88 ռիւ տ'Օպաներ, Սալ Մազընօ

Հովանաւորութեամբ կաթող. պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Պատուոյ նախագահութեամբ Պ. ԱՐՏՐՈՒՆԻ ՋՐԲԱՇԵԱՆԻ եւ նախագահութեամբ վարչութեան ատենապետ՝ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆԴԻԿԵԱՆԻ։

Խօսք կը տրուի կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն, եւ Վասպուրականի մտաւորականներէն Պ. Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ։

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին, պիտի նուագուին հայկ. ազգ. մեղեդիներ, մասնակցութեամբ ԼԻՌ ՊԱՆՏ նուագախումբին։

Պիտի ցուցադրուին Վասպուրականի, Այնթապի, Ուրֆայի, Ծապին Գարահիսարի եւ ուրիշ հերոսամարտներու շարժանկարները եւ Վասպուրականի գունաւոր ֆիլմը։

Ջանացէք կանխաւ ապահովել ձեր տոմսերը, Վասպուրականցիներէ։

Ընտիր նուագախումբ։

Orchestre LYRE - BAND

Ճոխ պիւֆէ շատ մատչելի գիներով։

Պարերը ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ մասնաճիւղի կողմէ։ Այս կիրակի ժամը 14էն 23, Սալ Կալըման, Փլաս տը լա Կար, Առնուվիլ, (կայարանին դիմաց)։

Կը խօսի ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ Անիէռի եւ Իսի լէ Մուլինոյի երգչախումբին։ Պիտի երգեն Օր. Աստղիկ Քէօսէեան, Պ. Պ. Յովհաննէս Պօղոսեան, Վէնսան Տարագճեան, Պ. Եդուարդ Զափայեան։ Արտասանութիւններ։

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ կը ներկայացուի զաւեշտ մը, «ՎԵՑՈՒԿԷՍ ՊՈՐՏԻ ԺԱՌԱՆԳ ՄՆԱՑԱԾ ՄՆՏՈՒԿԸ», ղեկավարութեամբ Պ. Զարեհ Գարիպեանի։

Ընտիր նուագախումբ։ Պիւֆէ։

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

ԻՍԻԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ։

15 Մայիս, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս։ Եղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին։

Կ'երգեն Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ ԱԻԵՏԻՍ ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ։

Կ'արտասանեն՝ Օր. ՇԱՔԷ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ, Պ. ԵՂԻԱ ՍԵՐՈԲԵԱՆ։

Երգչախումբ Անիէռի եւ Իսիի խումբերուն կողմէ (60 հոգի), ղեկավարութեամբ Պ. ԿԱՐՊԻՍ ԳԱՅԻՇԵԱՆԻ։

Արեւելեան պարեր, նաեւ ողբերգութիւն մը

« ԱՔՍՈՐ ԵՒ ՀՐԱՇՔ »

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր, նուագախումբ՝

HENRI ROSSOTTI et ses chanteurs.
Jean Morel - Johanito - Oscar Lopez
et Raoul Equeria.

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ մատչելի գիներով

Մուտք 300 ֆրանք

Հաղորդակց. Միջոց.— Իջնել մէթրօ Մէրի տ'Իսի։ Ուշադրութիւն.—

Հանդէսը կը սկսի որոշուած ժամուն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պալիկեան եւ Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Պալիկեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին իրենց սիրելի մօր՝ ՏԻԿԻՆ ՄԱՔՐՈՒՀԻ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

×

Տէր եւ Տիկին Մինելեան եւ Տէր եւ Տիկին Սարգիսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին իրենց մօր եւ զոքանչին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։ Կը հրաւիրուին անոր յիշատակը յարգող ազգականները եւ բարեկամները։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը այս կիրակի ժամը 16ին Օթէլ Լիւթէսիայի սրահին մէջ կազմակերպած է թէյասեղան-հանդէս մը նուիրուած Միութեան հիմնադրութեան 48րդ տարեդարձին։ Այս առթիւ խօսք պիտի առնէ Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնի վարիչ – տնօրէն Պ. ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ, որ Նիւ Եորքէն Փարիզ հասած է վերջերս։

Գեղարուեստական բաժին։ Ծախքերու մասնակցութիւն կամաւոր։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները եւ բարեկամները։

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի կը պատարագէ ու կը քարոզէ կաթող. պատուիրակ Գերաշն. Սերովբէ Ծ. վրդ. Մանուկեան։ Բազմաձայն պատարագը երգչախումբով, ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Սարգիսեանի։

×

Մարսէյլի Մայր – Եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է կալկաթարնակ Տէր եւ Տիկին Զաթըրէ եւ Տիկին Մառի Եղիազարեանէ արծաթէ գեղակերտ աղամնի մը եւ արծաթթել բանուածքով ծածկոց մը, երկուքն ալ գեղարուեստական արժէքաւոր ձեռակերտներ։

ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի նպաստ՝ Լիոնի մէջ կառուցուելիք Հայոց եկեղեցւոյ շինութեան ֆոնտին։

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէի, հովանաւորութեամբ Լիոնի Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութեան։

9 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Թէաթըր Օլոժի սրահին մէջ, 141 Քուր Լաֆայէթ, Լիոն։

Ղեկավարութեամբ ղերասան Պ. Ա. Հացագործեանի կը ներկայացուի Ս. Բիւրատի ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ (5 արար եւ 4 պատկեր)։

Խճողումի տեղի չտալու համար կանխաւ ապահովել ձեր տոմսերը, որոնց գինն է՝ Լօֆ եւ Ա. կարգ 300, Բ. կարգ 200 եւ Գ. կարգ 150 ֆրանք, որոնք կը գտնուին Ազգային Միութեան, եկեղեցաշէն Տիկնանց եւ Երիտ. Միութեան անդամներուն մօտ։

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ուս. Միութեան ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ, Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը, այս շաբաթ ժամը 20·30–ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայ պիտի ըլլայ «Եղիպատացի» կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. քաղաքի Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին Ահարոնեան Ակումբը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի առտու ժամը 8·30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, ընկերվարականներու սրահը, ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը։

ՇԱՒԻԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, դպրոցի սրահը։ Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ԻԹԱԼԻ.— Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ
ՊԱՆԵԼՈՅԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, երեկոյեան ժամը7ին ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Ս. Ռընէ մատրան մէջ, 83 ռիւ տ'արքէօյ։

Ս. Խաչի ժողովրդապետութիւն

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տ.ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութիւնը կը տօնէ ՀՐԱՅՐԻ մահուան յիսնամեակը, յունիս 5ի իրիկունը, Սօսիէթէ Սավանթի մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Լեւոն Շահպատէեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Ցարութիւն, բընիկ Մարաշցի (Քիմպէթ Թաղ, Տուրադը Մէհալէսիի մզկիթին հետ պատը պատին), հօր անունը Ցակոբ, մօր անունը Դշխոյ։ Տեսնուած է 1921ին Հալէպ հայրենակիցներուն։ Իմացնել Լեւոն Շահպատէեան՝

7, Rue Armand Lépine' Bois Colombe
Seine, France

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

×

ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ բարեկեցիկ հայ ընտանիք մը կը փափաքի որդեգրել երկու հայ ՈՐԲեր մանչ եւ աղջիկ մը 3–6 տարեկան։

Դիմել Տիկին ԱԻԵՏԻՍԵԱՆԻ։

21, Rue des Dominicaines, Marseille.

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՄԱՅԻՍ ★ MARDI 11 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7365 30e ANNEE Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2776

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՆՉԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՀԸ

Իսկական հերոսամարտ մըն էր որ մղուեցաւ Տիէն Պիէնի մէջ, յանգելով անխուսափելի պարտութեան :

Անխուսափելի՝ պարզապէս անոր համար որ անբաղդատելի էր ուժերու համեմատութիւնը :

Համաձայն պաշտօնական տեղեկութեանց, պահակազօրքը ունէր ինը հազար հոգի, հակառակորդը՝ 30·000 :

Յետոյ, մինչ հակառակորդը կռնակ ունէր, կը կռուէր իր իսկ երկրին մէջ եւ կ'ընար օգնական ուժ ստանալ ամէն կողմէ, Տիէն Պիէնի բերդապահ զօրքը օգնութիւն կրնար ստանալ միայն անկարգելներու միջոցաւ :

Ֆրանսական օդանաւերը հարկադրուած էին գերմարդկային պայքար մը մղել անձրեւին, փոթորիկին, տիղմին եւ անընդհատ ռմբակոծութեան դէմ, զինամթերք եւ ուտելիք հասցնելու համար :

Յետոյ պաշարման շղթան հետզհետէ կը նեղնար, դառնալով ափ մը հող՝ քանի մը հարիւր քառ. մեթր տարածութեամբ :

Այն աստիճան որ, յաճախադէպ դարձած էին դիրկընդխառն կռիւները, սուինով, դանակով, ձեռնառումբով եւ ուրիշ մանր գործիքներով :

Ինչպէս կը նկարագրէ թղթակից մը, Տիէն Պիէն Ֆու խաղաղաւէտ հովիտ մըն էր այս ճակատամարտէն առաջ: Բնակիչները բրինձ եւ ափիոն կը մշակէին :

Այս դալարազեղ հովիտը կը գտնուի Լաոսի հիւսիսային սահմանին վրայ, 12 մղոն հեռու, աւելի մօտ՝ Չինաստանի սահմանագլուխին: Այս բանուկ եւ բնական ճամբէն անցան Հօ Շի Մինի զինուորները անցեալ տարի, Լաոս արշաւելու համար :

Այդ իսկ պատճառով, Ֆրանսական հրամանատարութիւնը որոշած էր ամուր միջնաբերդ մը հաստատել, որպէս զի հակառակորդը չկարենայ նոր արշաւանք մը կատարել դէպի Լաոս :

Այս ձեռնարկը կատարուեցաւ 1953 Նոյեմբեր 21ին, կատարեալ գաղտնապահութեամբ:

Գիշեր մը հարիւր յիսուն օդանաւեր հազարաւոր օդազօրք թափեցին հովիտին մէջ :

Այս առթիւ, կատաղի կռիւ մը տեղի ունեցաւ քաղաքին փողոցներուն մէջ, դիրքեր գրաւելու համար :

Արշալոյսը չծագած, բերդին շինութիւնը սկսած էր:

Զինուորները կ'աշխատէին գիշեր ցերեկ: Բոլոր գործողութիւնները տեղի կ'ունենային գետնին տակ, ինչպէս կը պատմէ նոյն ինքն զօր. տը Քասթր, այն տեն գնդապետ: Հրամանատարութեան կեդրոնը, հիւանդանոցը, անթելի կայանը, ննջարանները, թնդանօթի փոսերը, օդանաւերու թաքստոցները, հրանիւթի եւ ռազմանիւթի շտեմարանները, — բոլորը շինուած էին գետնին տակ:

Միեւնոյն ատեն թաւուտքներ կը կտրէին, խոտերը կը վառէին, գնդացիրներ եւ թնդանօթներ տեղաւորելու համար :

Դեռ անցեալ Նոր Տարիէն անձկութեամբ կը սպասուէր կարմիր զօր. Եափի յարձակման, որ սկսաւ 1954 Մարտ 13ին, յառաջացեալ դիրքի մը գրաւումով :

Երկրորդ գրոհը տեղի ունեցաւ Մարտ 30ին եւ երկու ամրոցներ ձեռքէ ձեռք անցան վեց անգամ :

Երրորդը՝ ապրիլ 20ին: Մասնագէտներ այլ եւս յուսահատական կը գտնէին կացութիւնը: Ֆրանսական հրամանատարութեան տրմուտ ռազմադաշտը, 24 քառ. մղոնէն իջած էր երեք քառորդ մղոնի:

Միջոց չկար պաշար ճարելու :

Այլեւս մարդկօրէն անկարելի էր դիմանալ: Եւ բերդը ինկաւ մայիս 7ին, 56 օրուան պաշարումէ մը ետք ։

Շ.

ՏԻԷՆ ՊԻԷՆԻ ԱՆԿՈՒՄԸ

30 ՀԱԶԱՐ ԲՆԻԿՆԵՐ 9000 ԲԵՐԴԱՊԱՀ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Բ. աշխարհամարտի զինադադարը, 8 Մայիս, սուգի օր մը եղաւ Ֆրանսայի համար: Մայիս 7ին Հնդկաչինի Ֆրանսական հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէր թէ ինկած է Տիէն Պիէնի բերդը, 56 օր հերոսաբար դիմադրելէ ետք, եւ թէ կը մնայ միայն «Իզապէլ»ի ամրոցը, երկու հազար զինուորներով, բայց անոր դիմադրութիւնն ալ չէր կրնար երկար տեւել:

Պաշարուած բերդին մէջ կը գտնուէին 9000 զինուորներ: Ըմբոստները վերջին վճռական գրոհը կատարած էին 30·000 զինուորներով, եւ կը կռուէին կատաղօրէն, փայլուն յաղթանակ մը շահելու համար: Հնդկաչինի ընդհ. հրամանատարը, զօր. Նաւառ, հաղորդելով բերդին անկումը, կ'ըսէր թէ «Տիէն Պիէն Ֆու կատարած է իրեն յանձնուած պաշտօնը»:

Հանոյի մէջ Ֆրանսացի զօրավար մը արտասուալից աչքերով յայտարարեց թէ Տիէն Պիէն նոր էջ մը կը բանայ Ֆրանսայի զինուորական փառքերուն վրայ եւ թէ «երբեք պիտի չմոռցուի պահակազօրքին դիմադրութիւնը »:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, բերդին ամրոցները իրարու ետեւէ կ'իյնային զանգուածային գրոհի մը տակ: Ճակատամարտը ծայրագոյն սաստկութեան հասած էր: Դիրկընդխառն կռիւներ տեղի ունեցան գիշերը եւ առտուն, երբ հակառակորդը կը ճեղքէր զօր. տը Քասթրի հրամանատարութեան կեդրոնը : Շատ չանցած ամէն դիմադրութիւն խորտակուեցաւ կեդրոնական ամրոցին մէջ: Վերջին անթելը կը ծանուցանէր թէ բերդապահ զօրքը ռազմանիւթ չունի, կասեցնելու համար յարձակողներուն գրոհը:

Զինուորական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ վերջին պահուն՝ ըմբոստները մանր հանգոյցներու վերածեցին գլխաւոր ամրութիւնը, ուր մղուեցաւ վերջին ճակատամարտը, տիղմով եւ ջուրով լեցուած խրամներուն մէջ: Այդ միջոցին Ֆրանսական օդանաւեր կը սաւառնէին, անկարող՝ որեւէ օգնութիւն հասցնելու: Ռազմիկները այնքան խառնուած էին որ անօգուտ էր օդանաւերու միջամտութիւնը : Ցեխին մէջ թաւալելով երկու կողմերը կը կռուէին ձեռնառումբերով, երկար դանակներով եւ ատրճանակներով: Զինուորներէն շատերուն աչքերը կուրցած էին ցեխէն: Ժամը 5ին փոքրաթիւ պաշարեալներ տակաւին կը դիմադրէին: Ըմբոստները ռուսական արդիական զէնքեր կը գործածէին առաջին անգամ, քարուքանդ ընելով ամրոցները եւ թաքստոցները: Երեսուն հազարնոց բանակը իր ամբողջ ծանրութեամբ ինկած էր կեդրոնական ամրոցի մը՝ Քլոտինի վրայ, որ կը պաշտպանէր զօր. տը Քասթրի հրամանատարական կայանը եւ օդակայանին հարաւային մասը : Բուռն ռմբակոծութենէ մը վերջ, ըմբոստները նախապէս պատրաստուած դիրքերէ յարձակում գործեցին, արհամարհելով փշաթելերը եւ ականները: Պաշարման ամենէն մեծ գրոհն էր այս: Տեղ տեղ ըմբոստները կը յարձակէին մէկի դէմ երեսունով: Ժամը 2ին Քլոտինը ինկաւ, յետոյ ուրիշ ամրոց մը, Էլիան: Զօր. տը Քասթր գերագոյն ճիգեր կը թափէր իր զինուորները համախմբելու համար : Քանի մը դիրքեր ետ առնուեցան: Տոմինիքի ամրոցէն յարձակում մը ետ մղեց ըմբոստները, ծանր կորուստներ պատճառելով: Բայց հակայարձակումը ձախողեցաւ, երբ ըմբոստները նոր ուժեր բերին: Պաշարեալները կարողութիւն չունէին դիմադրելու, ութ շաբաթուան կռիւներէ վերջ: Այդ պահուն կեդրոնական ամրոցը հազիւ 300 մեթր հեռու էր ըմբոստներէն:

ՎԵՐՋԻՆ ՃԳՆԱԺԱՄ – ՈՉ ՄԷԿ ԼՈՒՐ

Ճակատամարտը տեւած էր քսան ժամ : Մինչեւ երէկ ոչ մէկ լուր կար զօր. տը Քասթրէն եւ պահակազօրքէն մնացեալ մասէն:

Վերջին պահուն հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդուած էին անթելով .— ժամ 16·15·— «Բերդին կեդրոնական ամրոցը ընկճուած է: Դիմադրութիւնը անկարելի դարձած է» : Ժամը 17ին զօր. տը Քասթր կը հաղորդէր .—

—« Կացութիւնը ծայր աստիճան ծանր է: Կռիւները խառնիխուռն հանգամանք ստացած են եւ կը շարունակուին ամէն կէտի վրայ: Կը զգամ թէ վախճանը կը մօտենայ: Բայց պիտի կռուինք մինչեւ վերջը » :

Այն զօրավարը որ կը ստանար այս լուրը, կը պատասխանէր .— «Կը հասկնամ : Անձնատուութեան խօսք չի կրնար ըլլալ, ձեր հերոսական դիմադրութենէն վերջ» :

Զօր. տը Քասթր .— Կը հասկնամ, պիտի ոչնչացնենք թնդանօթները եւ անթելի գործիքները: Պիտի կռուինք մինչեւ վերջը: Ցտեսութիւն: Կեցցէ՛ Ֆրանսա :

Զօրավարը կը հաղորդէր ժամը 17·30ին .— Պայթեցնել կուտամ բոլոր հաստատութիւնները, անթել եւայլն: Ռազմանիւթի շտեմարանները պայթեցուցած ենք արդէն: Ցտեսութիւն : Հինգ վայրկեանէն ամէն բան պայթեցուցած պիտի ըլլանք : Վիէթմինները քանի մը մեթր հեռու են : Ողջո՜յն բոլորիդ » :

Տիէն Պիէնի անկումը Ազգ. Ժողովին հաղորդեց վարչապետը, ուրբաթ իրիկուն: Այս առթիւ ըսաւ թէ դաշնակիցներուն ուշադրութիւնը պիտի հրաւիրէ Հնդկաչինի մասին, «որ Ասիոյ մասնաւորապէս զգայուն մէկ մասն է եւ ուր Ֆրանսա կը կռուի եօթը տարիէ ի վեր, պաշտպանելով բոլորին շահերը » :

Այս յայտարարութենէն կը հետեւի թէ Ֆրանսա դարձեալ օգնութիւն պիտի խնդրէ Մ. Նահանգներէն:

ՑՈՅՑԵՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԴԷՄ

Կառավարութիւնը Ազգ. Ժողովին պիտի ներկայանայ այսօր, երեքշաբթի: Տեղական թերթերը եւ հանրային կարծիքը խորապէս յուզուած են եւ կը կարծուի թէ դահլիճը պիտի հրաժարի, վստահութեան քուէ պահանջելով: Կառավարութեան դիրքը խախտած է նաեւ անոր համար որ զօր. տը Կոլի կուսակիցները միացած են համայնավարներուն եւ ընկերավարականներուն հետ եւ խստօրէն կը քննադատեն դահլիճին քաղաքականութիւնը :

Զինադադարի առթիւ, զօր. տը Կոլ մեծարանքի ցոյց մը սարքած էր կիրակի օր, այցելելով Անծանօթ Զինուորին դամբարանը: Ոստիկանութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած էր, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար: Այս առիթէն օգտուելով, խառն բազմութիւն մը թշնամական ցոյցեր կատարեց կառավարութեան դէմ եւ պահանջեց զօր. տը Կոլի յանձնել իշխանութիւնը: Զօրավարը միայն տասը վայրկեան մնաց Յաղթական Կամարին տակ, կարմիր, ճերմակ եւ կապոյտ մեխակներէ կազմուած Լոռէնեան խաչ մը դնելով դամբարանին վրայ: Իր մեկնելէն վերջ քանի մը անկարգութիւններ պատահեցան: Ցուցարարները կը պահանջէին — «Կախեցէք Լանիէլը, Փլեւէնը»: Ամէնէն ծայրայեղները կարմիր գդակներ դրած էին, նման անոնց զոր կը գործածէին զօր. տը Կոլի օգնականները, Դիմադրական պայքարի օրերուն: Խումբ մը ցուցարարներ ուզեցին ազգ. պաշտպանութեան պաշտօնատունը երթալ. բայց բազմաթիւ ոստիկանական կառքեր դիրք բռնած էին Սէնի կամուրջներուն վրայ եւ արգիլեցին: Տեղական թերթ մը կը գրէ թէ թափօրներէն մէկուն գլուխը անցած էր զօր. տը Կոլի կուսակցութեան ականաւոր անդամներէն Կասթոն Փալեւսկի, փոխ – նախագահ Ազգ. Ժողովի :

× Ըմբոստ բանակին հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէ թէ զօր. տը Քասթր գերի բռնուած է, նաեւ 16 Ֆրանսացի գնդապետներ սպաննուած կամ գերի բռնուած են :

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ՊԻՏԻ ԾԱՒԱԼԻ՞

Զօր. Նաւառ, Հնդկաչինի Ֆրանսական բանակին ընդհ. հրամանատարը, որ Սայկոն կը գտնուի, յայտարարեց լրագրական ասուլիսի մը առթիւ .— « Եթէ Ժընեւի խորհրդաժողովը ելք մը չգտնէ, անհրաժեշտ պիտի դառնայ միջազգայնացնել Հնդկաչինի պատերազմը»: Իր յայտարարութեան համաձայն, չինացի համայնավարներ մասնակցած են Տիէն Պիէնի պաշարման: Իր կարծիքով, պատերազմը պիտի տարածուի ամբողջ Հնդկաչինի մէջ, յարեւման Քորէայի, հետեւաբար «ուրիշ ելք չի տեսներ բայց միջազգայնացումէ, քանի որ Ֆրանսա չի կրնար կրել ընդհանուր յարձակողականի մը բեռը»:

× Նախագահ Այզընհաուըր երեք օրուան մէջ երկու անգամ խորհրդակցութիւններ կատարեց իր զինուորական խորհրդականներուն հետ, որոշելու համար թէ ի՛նչ միջոցներ ձեռք առնելու են, կասեցնելու համար համայնավարներու տիրապետութիւնը Հնդկաչինի մէջ :

× Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Ժորժ Պիտօ, ծրագիր մը ներկայացուց Ժընեւի խորհրդաժողովին, պատերազմը դադրեցնելու համար: Կ'առաջարկէ .— 1· Սկզբունքով ընդունիլ թշնամութեանց ընդհ. դադարումը, անհրաժեշտ երաշխիքները ստանալով ապահովութեան մասին .— 2· Առանձին քննել Հնդկաչինի ընկերակից պետութեանց խնդիրները, մանաւանդ որ քաղաքացիական պատերազմ չկայ Լաոսի եւ Քամպոճի մէջ: Խորհրդաժողովի շրջանակներուն մէջ շինարար կը գտնեն Ֆրանսական ծրագիրը եւ կը յուսան թէ կարելի է զինադադար մը կնքել. քանի որ Հօ Շի Մին եւս տրամադիր է իշնամութիւնները դադրեցնելու եւ բանակցութիւններ կատարելու: Ըմբոստներուն հրամանատարը յայտարարած է թէ Ժընեւի ժողովը կրնայ լուծել թէ Քորէայի եւ թէ Հնդկաչինի խնդիրները :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Էջմիածինէն Փարիզի Հայոց եկեղեցին հասած հեռագրական հրահանգին համաձայն կիրակի առաւօտ մասնաւոր աղօթքներ եւ հայրապետական մաղթանք կատարուեցան Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին հիւանդութեան առթիւ: Անուշաւան աբեղայ Զղջանեան պատշան քարոզով մը հրաւիրեց ժողովուրդը աղօթել ծերունի հայրապետին առողջութեանը համար :

ՆԵՐՍՈՅԵԱՆ ԱՐՔ. ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԿԸ ԿԱՆՉՈՒԻ

Պոլսէն հասած մասնաւոր նամակէ մը կ'իմանանք թէ Տիրան արք. Ներսոյեան մայիս 1ին ձգած է իր առաջնորդական պաշտօնը, Էջմիածին հրաւիրուած ըլլալով Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կողմէ: Յայտնի չէ թէ պիտի մեկնի՞ թէ ոչ :

Մանրամասնութիւններ կը պակսին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ապահովութեան ծրագիր մը մշակած էր, միեւնոյն ատեն յանձն առնելով մտնել Ատլանտեան կազմակերպութեան մէջ: Ֆրանսա, Անգլիա եւ Մ. Նահանգները մերժեցին այս առաջարկը, նոյնիմաստ ծանուցագիրներ ուղղելով: Երեքն ալ բոլորովին անգործնական կը գտնեն առաջարկը, յանուն Ատլանտեան դաշինքին 14 անդամներուն :

ՄԵԿՆՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Իր պարսէն լքուած փեթակի մը կը նըմանէր «Յուսաբեր»ի խմբագրատունը, անոնց մեկնումէն հետեւեալ առաւօտը: Մնացած էին հոն այն քանի մը ժրաջան մեղուները՝ որոնց համար տարբեր հորիզոն գոյութիւն չունի: Բայց այն հրաշք օրերուն, երբ շրջապատուած էինք Նար-Դոսիէն, Փօլատեանէն, Տէր եւ Տիկին Պալաքէն եւ Լիւք Անտռէ Մարսէլէն, կեանքը նոր տեսիլք մը ստացած էր: Հըրաբորբոք անտեսանելի բոցին մը վառուած էր մեր չուրջը: Ժամերը հեւասպառ, լուսահեղ ընթացք մը ունէին եւ կարծես չէինք իսկ մտածեր վախճանին վրայ՝ որ մեզ պիտի շղթայէր դարձեալ միօրինակ հոգերով լեցուն առօրեային:

Հիմա այլեւս միեւնոյն ճամբան կը գտնենք մեր քայլերուն տակ: Ինծի համար դրասենեակէս մինչեւ «Յուսաբեր», սիրտէ սիրտ տանող սպիտակ լուսաւոր գիծ մը կար: Կայ միշտ այդ գիծը, բայց անոր վրայ կախարդ ողի մը բուռ մը ծաղիկ նետած էր վերջերս: Այդ ծաղիկներն են որ թառամած են, ցիրուցան:

Հիմա որ մենք մեզի մնացած ենք, նոր թախիծ մը կը ծանրանայ սրտիս մէջ: Ատեն մը պիտի կրեմ այս տպաւորութիւնը, մինչեւ որ իմաստութեան ձայնը հնչէ եւ վերսկսիմ գոհանալ նախապէս ունեցած գանձերովս:

Նորէն առաւօտները հոն երթալով՝ պիտի գտնեմ սիրելի Բենիամինը, գլխահակ իր ձեռագիրներուն եւ փորձերուն վրայ, բոլորանուէր եւ անտրտունջ: Ինքն ալ ինծի չափ յուզուած է, գրեթէ որբացած: Բայց լքուած փեթակին թագուհին է ան եւ առանց անոր դժուար պիտի ըլլար, գրեթէ անկարելի մեր այս օրերուն, ստանալ մտքին եւ սրտին ծաղիկներէն, այսքան քաղցր եւ ոսկեշիթ մեղր:

Անոնք եկան ներշնչեալ հոգիով եւ մեզի տուին սեղան մը ամբողջապէս ծածկուած Հայաստանի պտուղներով: Եւ ինչ ոսկեթոյր, ինչ խնկաբոյր էին այդ միրգերը՝ որոնք մեզ կշտացուցին եւ գինովցուցին:

Ոչ մէկ այգեստան աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը, պիտի կարենայ մեզ գոհացնել այսուհետեւ իր աշունին բերքովը: Այդ պտուղներուն մէջ կար ոչ միայն քաղցրութիւն, հողին, ջուրին եւ արեւին խորհուրդներէն կազմուած, այլ կարծես երկինքին ալ կրակներէն, հոգիին ամէնէն գաղտնի ջերմութենէն ստեղծուած բան մը՝ որուն անունն է «հայկականութիւն»:

Այս բացառիկ հրապոյրը զգալու, անոր գեղեցկութենէն յափշտակուելու համար անհրաժեշտ է բացարձակ միութիւնը մեր անցեալի փառքերուն, մեր լեզուին ներդաշնակութեան եւ անոր յաւերժափայլ գոհարներուն հետ:

Ֆրանսացի բանաստեղծը, Լիւք Անտռէ Մարսէլ, եկաւ մեզ առաջնորդելու Նարեկայ վանքը: Վանայ ծովին մրմունջները լսեցինք անոր ձայնին մէջ՝ որ դիւթանք էր անսահման: Մեր ամենամեծ քերթողին սրտին զարկը չփոթեցինք մեր իսկ սրտին բաբախումներուն հետ:

Ինչ որ կ'ըսէր Լիւք Անտռէ Մարսէլ թերեւս անհասկնալի էր շատերուն համար: Բայց ունկնդիրներու բազմութիւնը աստուածային խորհուրդի մը առջեւ կը գտնուէր: Բացարձակ լռութեան մէջ կը բարձրանար Ֆրանսացի բանաստեղծին ձայնը սրտագին քաղցրութեամբ: Ձայնը՝ որ երբեմն կ'ալեկոծէր: Կը խաղաղէր երբեմն՝ հասնելով խորունկ, յուզումնալից մեղմութեան: Երբեմն ալ արտասուախառն ժպիտի մը շողովը կը փայլակէր կարծես:

Այսպէս վերստեղծուած գտանք Նարեկացին եւ միջնադարեան մեր բանաստեղծները, Ակնայ անտունիները: Այս տաղերուն ունկնդրութիւնը, Ֆրանսերէնով, հոգեկան անփոխարինելի զգլխանք մըն էր:

Հրաշք մը կատարուած է, մտքի եւ սրտի հաղորդութեան պերճափառ հրաշք մը: Հայ լեզուին ադամանդները բիւրեղացած են կրկին նոր հանքի մը գիշերին մէջ: Հայ լեզուի թանկագին մետաղները գտուած են վերստին նոր բովի մը կրակէն:

Հրաշագործը Լիւք Անտռէ Մարսէլն է:

Դեռ կը զգանք կատարուած հրաշքին ներգործութիւնը: Պիտի չհեռացնենք անոր ճաճանչումը մեր զմայլահար աչքերէն, որպէսզի մեզի սպառնացող ամենաթանձր խաւարին մէջէն անցնելով՝ միշտ հասնինք Հայոց Աշխարհի լեռներէն բխած ոսկեհոս աղբիւրներուն:

Գեղեցիկ հէքեաթ մը ապրեցանք իրապէս: Զատիկը՝ որ տօնն է Յարութեան, զուգադիպեցաւ ուրիշ անդուշակելի յարութեան մը: Հազար տարի առաջ մահացեալ Նարեկացիին գերեզմանաքարը գլորուած գտնուեցաւ: Ֆրանսացի բանաստեղծ նուագահան մը ուխտի երթալով Նարեկայ վանքը՝ պատռեց ծիրանի պատանքը ողբերգուին եւ մրմնջեց անոր լեզուներուն ամէնէն լուսահեղովը, «Հերիք ննջես հազար տարիէ ի վեր: Արթնցիր եւ ըսէ ինծի անձկայրեաց հոգիիդ խորիմաց գաղտնիքը, որպէսզի անոր ջրվիժահոս, փոթորկալից եւ անխղելի նուագը լսելի ընեմ ամբողջ մարդկութեան»:

Զմոռնանք Լիւք Անտռէ Մարսէլը: Ան օր մը ուխտի գնաց Սուրբին: Անոր վանքը շատ հեռու էր, Վանայ ծովին ափերուն վրայ: Բայց առաջնորդ եղաւ անըրջական Երազը, եւ Ներշնչումը անոր քայլերուն վրայ ծաղկեցուց ոսկի բաժակներով շուշաններ: Ծաղկեցուց վարդեր երբեք չտեսնուած իր երկրին պարտէզներուն մէջ: Նահատակներու արիւնը ոգեկոչող վարդեր: Վարդեր Հայաստանի:

Այսպէս ան հասաւ ցնորքի հրաշագեղ իրիկուն մը վանքին առջեւ՝ որուն կը հսկէին աստղերը իրենց հրեղէն թեւերով: Հազար տարիէ ի վեր վառ մնացած էր հողէ ճրագ մը խուցին մէջ դեռ լեցուն ջերմեռանդ Սուրբին շունչովը: Պատրոյգին դողդոջուն լոյսին տակ բաց էր մատեանը: Ուխտաւորը հակեցաւ անոր վրայ եւ յանկարծ յափշտակուեցաւ յողնաթեւ պատկերներով մրրկոտ բանաստեղծութենէն: Բոպէ մը բաւական եղաւ որպէսզի այցելուն օղակուէր էակներու անդունդին վերեւ ձգուած դղրդալից շղթային: Սուրբը՝ որ իր հոգին երգած էր այս տաղերուն մէջ՝ ուր երկինքն ու երկիրը համաձուլուած են անքակտելիօրէն, անոր մրմնջեց յաւիտենական զրոյցի մը խօսքերը՝ որոնց մէջ մարդ կը յաղթանակէ միայն բացարձակ Անմեղութեամբ:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՄՈԳԱԿԱՆ ՇՂԹԱՆ

Մէկիկ մէկիկ կ'անհետանան գաղթաշխարհի հայ վեթերանները: Անոնց յիշատակը աստղերու պէս վառ կը մնայ, բայց տեղերը թափուր:

Ե՞րբ, վերջապէս ե՞րբ պիտի բարեհաճինք մեր երիտասարդութիւնը հրաւիրել ազգային գործունէութեան դաշտը:

Թէեւ ամէն հոսանքի մէջ պատանեկան կազմակերպութիւններ կան, բայց անոնք փրթած են հին սերունդի զանգուածէն: Կարծես հիւր են, իրենք իրենց ուրոյն կեանքը կ'ապրին միայն: Կարելի է ըսել թէ մեր երեսունըհինգէն վար սերունդը բացակայ է մեր ազգային կեանքէն: Մեծերն ալ՝ անոնց համայնքէն: Ասիկա ձուլումի ամէնէն վտանգաւոր կէտերէն մին է:

Ճիշդ է որ հին եւ նոր սերունդներու այս տարանջատումը ընդհանուր երեւոյթ մըն է, աշխարհի մէջ: Բայց մենք ստիպուած ենք ճիգ մը փորձել այդ ընդհանուր օրէնքին հակառակ ուղղութեամբ շարժելու: Ինչպէս որ հայրը կորսնցուցած որբուկը կը ստիպուի մանուկ հասակէն աշխատանքի լծուիլ, իր որբեւայրի մօրկանը ձեռք մը տալու համար, մեր պայմաններն ալ մեզ կը ստիպեն որ տարեց թէ նորահաս սերունդները իրարու միանան, որպէս զի ազգային շղթային օղակը, առանց անջատուելու, փոխանցուի ապագային:

Նոյն իսկ ազգապահպանման գործին մէջ մեր երիտասարդութիւնը ամենամեծ դերն ունի կատարելիք: Ինքն իբրեւ օղակ կցուելով մայր շղթային, պիտի ջանայ մանուկներու օղակն ալ կցել իրեն: Այսպէս ցեղապահպանման գործովը զբաղելու վարժութիւնն ալ պիտի փոխանցուի սերունդէ սերունդ: Եւ այս օրուան չափահասներուն անհետացումով, մեքենան կանգ պիտի չառնէ:

Արդէն ազգապահպանման ծանրութեան կեդրոնը առաջին մանկութեան մէջ չէ միայն: Ամենասաստիկ տագնապ մը կը սկսի 16–17 տարեկանէն վերջ: Երբ գիտակցութիւնը կը ծաղկի, պատանին կը սկսի բաղդատել մեզ մեր շրջապատին հետ, եւ, որովհետեւ բաւականաչափ զարգացած չէ տակաւին Արեւելքի փիրօբէխը կարենալ ճաշակելու համար, մեր յոռի կողմերը առաւելապէս կը բախին իր ուշադրութեան եւ կը ջղայնանայ: Կ'ուզէ խոյս տալ: Ահա թէ ինչպէս բջիջը կը ձգտի անջատուիլ զանգուածէն:

Այս երեւոյթը յաճախ եղերական հանգամանք կը ստանայ ընտանեկան յարկերուն տակ: Ծնողք եւ զաւակներ, իրար խորթ գտնելով, կը մատնուին կատարեալ ջղային տագնապի: Եւ, որովհետեւ երկու կողմերն ալ անկարող են կացութիւնը ըմբռնելու, հարցը կը մնայ, հիւանդութեան մը պէս, բժշկի կարօտ:

Այս տագնապը թէեւ լուրջ է, սակայն դարմանը՝ ստոյգ: Աւելի դիւրին է կարգի բերել դատողութիւնը կազմուած պատանիին: Ան շուտ կը հասկնայ, կը բաւէ որ զգանք: Ահա հոս է որ մեր նոր սերունդը գործի լծուելով օգնութեան պիտի գայ թանկագին ծառայութիւններ մատուցանելու համար մեզի: Ինքն անցած է այդ տագնապէն: Փորձառու է եւ չափահասներէն աւելի կրնայ հասկնալ եւ լուսաբանել:

Բարեբախտաբար ամէն հոսանքի մէջ ալ կան ողջամիտ պարմանիներ, որոնք, իրենց կուսակցական համոզումները պահելով հանդերձ՝ բարբարոսական թափով չեն լծուած պայքարի:

Ահա այս առողջ տարրն է որ պիտի հըրամէ գործի ասպարէզ, մեր ազգային կեանքի կենսանիւթը թարմացնելու համար:

Հարցն այն է որ գաղթաշխարհի մէջ «ոչ մեր տարեցները կը հաւանին ծերանալ եւ գործէ քաշուիլ, եւ ոչ ալ երիտասարդները կը համարձակին չափահաս դառնալ եւ ազգային գործի լծուիլ: Մէկ խօսքով՝ գաղթական Հայուն կեանքի միջինը երկարած է...: Այս մռայլ կացութեան պատասխանատուները առաւելապէս երէցներն են:

Խեղդուելու վտանգին ենթական կարենալ փրկելու համար, հարկ է ջուրը նետուիլ, լողալով անոր հասնիլ: Իսկ մենք կանգնած ենք քարափին վրայ ու կը բաւականանանք ճչալով, կանչելով, որպէսզի ուծացումի յորձանքները ձգեն եւ մեզի դան մերինները: Եւ սաստիկ կը սրտնեղինք որ անոնք մտիկ չեն ըներ: Այս է պատկերը տասնեակ տարիներէ ի վեր: Ու մինչեւ այսօր կը յամառինք չըմբռնել թէ անոնք անկարող են: Հոսանքը աւելի զօրաւոր է:

Անոնց մօտենալով պիտի համոզուինք որ մեր կարծածին չափ ալ օտարացած չեն: Լեզուն եւ արտաքին ձեւերը թող այնքան ալ չխրտչեցնեն մեզ: Ցեղային անոնք երբ հայրենիք երթան, խնդիրը ինքնին կը լուծուի: Բայց անոնք որ պիտի ապրին այս երկիրներուն մէջ ստիպուած են յարմարիլ տեղական պայմաններուն: Բայց չյուսահատինք: Ջանանք նախ կարելին իրականացնել: Հետզհետէ, ինչ որ անկարելի կը թուի այսօր, վաղը իրագործելի կը դառնայ: Երիտասարդութիւնը մեր հաւաքոյթներուն գալով, բնականաբար պիտի ընտելանայ ոչ միայն մեր լեզուին, այլ ազգային բոլոր աւանդութիւններուն:

Ժամանակն է, ուրեմն, որ մեր թեւերը պարզած երթանք դէպի մեր երիտասարդները, զանոնք բերել խառնելու մեր լսարաններուն, ժողովներուն, ազգային գործունէութեան բոլոր մարզերուն մէջ: Զօրակոչի ենթարկենք զանոնք: Նոյն իսկ Հինգշաբթիներու դասընթացքներու Հոգաբարձութեանց մէջ, անոնք, իբրեւ թարմ ուժ, թանկագին դեր ունին կատարելիք: Անոնց երիտասարդ ձեռքերը մեր մանուկներու ուսերուն վրայ՝ աւելի մեծ եռանդ եւ ինքնաբուխ սէր պիտի ներշնչեն դէպի ազգը:

Այս գեղեցիկ առաքելութեան լծուելով, մեր երիտասարդներու հոգիներուն մէջ ալ պիտի ժայթքեն խանդավառութեան լուսեղէն ակեր, որոնց այնքան պէտք ունին անոնք...: Ի վերջոյ, ի՞նչ կը գտնեն մեր մէջ,— Ջարդերու սրտակեղեք եւ անվերջանալի պատմութիւններ, եւ ներքին վէճեր...

Ատենն է որ լայն բանանք մեր պատուհանները, որպէսզի նաեւ սա ատելութեան ծուխը ցնդի եւ արեւը թափանցէ մեր որմերուն մէջ: Լայն բանանք մեր դռները որպէսզի մեր մատաղ երիտասարդութիւնը գայ իր թարմ աւիշով հականեխել եւ վերանորոգել մեր ազգային մթնոլորտը:

Անոնք իրենց աչքերը այս երկիրներուն մէջ բացած, ուրեմն մեզմէ նուազ օտարական եւ աւելի տեղացի, լաւագոյնս պիտի կրնան տեսնել կացութիւնը եւ ճշդել հետեւելիք ուղին: Թերեւս ունենան նաեւ աւելի ողջմտութիւն հասկնալու համար թէ իրար դզելու չափ երջանիկ չենք: Ամէն պարագայի մէջ անոնց քաղաքացիական իրաւունքներն ալ մեծ կշիռ ունին մեզի համար:

Օն, ճիգ մը, հերոսական ճիգ մը: Եր –

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԴԱՆԻԷԼ ՎՐԴ. ՉԱՏՈՅԵԱՆ

Յեղափոխական հեղինակը Մալխաս, որ ապրած է հայդուկներու կեանքը Վասպուրականի մէջ, ու քաջածանօթ վարդապետին, իր «Զարթօնք»ի մէջ հարազատօրէն պատկերացուցած է, թէեւ վէպի ձեւով եւ քողարկելով անոր ինքնութիւնը «Ծուռ վարդապետ» անունին տակ, այն ջերմ ու զուարթ մթնոլորտը որ կը ստեղծուէր ֆետայիներու շրջանակին մէջ անոր ներկայութեան ատեն: Աւելորդ է ըսել թէ ամէնքն ալ կը սիրէին զայն, խոր համակրանքով, հիացումով ու յարգանքով:

Իր անունը մասնաւոր համբաւ եւ ժողովրդականութիւն ստացաւ այն փառաւոր դերին համար զոր կատարեց՝ երբ, Սասունի դէպքերէն վերջ, Անդրանիկ, Գէորգ Չաւուշ եւ Մուրատ իրենց ռազմիկներով Աղթամար կղզին եկան:

Արտասովոր արագութեամբ սուրհանդակներ հանելէ ետք դէպի Կարկառ՝ Իշխանին, եւ դէպի քաղաք՝ Կոմսին, քաջ վարդապետը վանքի նաւակը պաշարով լեցնել տալով նոյն գիշեր կը փութայ կղզին: Մինչ միւս սեւահոգի վեղարաւորը, տեղապահ Արսէն վարդապետ, իր քարտուղարը՝ Միհրան էֆէնտին Ոստան կը ղրկէ քառասմբակ՝ կառավարութեան լուր տալու:

Կոմս իր յուշերու առաջին հատորին մէջ այս առթիւ կը գրէ.— «1904 Յուլիս 10ին Աղթամարի Դանիէլ վարդապետէն խիստ ստիպողական նամակ մը առի: Կը գրէր թէ նոյն գիշերը կղզին է հասեր Սասունէն նահանջող Անդրանիկը հարիւրէ աւելի մարտիկներով: Կը խնդրէր շտապել կղզին՝ կարգադրութիւններ ընելու համար: Կը յայտնէր նաեւ, որ միեւնոյն ատեն ինքը լուր տուած է եւ Իշխանին: Իր նամակէն կ'երեւար որ վարդապետը խիստ շփոթած եւ մտահոգ էր: Եւ իրաւունք ունէր, ի հարկէ, մանաւանդ որ կաթողիկոսական փոխանորդ Արսէն վարդապետն ալ երբեք բարեկամ չէր մեզի, եւ նախապէս ալ յանձնառու եղած էր յեղափոխականներ չընդունիլ վանքի մէջ...»:

Կոմս գիշերով կը շտապէ կղզին, ուր հասած էր արդէն Իշխան: Յաջորդ օրը, միշտ արթուն պահակ Դանիէլ վարդապետն է որ, ըստ Կոմսի վկայութեան, կը նշմարէ կղզին պաշարելու համար Ոստանէն թնդանօթներով յառաջացող զօրքի շարժումները: Երկու օր կռիւ հերոսական, որ անզօր կառավարութեան կը մղէ թշնամին: Յետոյ մեկնում կղզիէն գիշերով, առանց կորուստի: Փոթորիկ ծովու վրայ: Վարդապետը Մուրատի հետ դարձեալ կը կատարէ փրկարար դեր:

Կոմսն է որ կը գրէ.— «Ծովը անհանդիստ էր:» «Գէլվազ քամին» կուգար Հայոց Ձորի կողմէն, իսկ նաւավարներէն Հայը անճարակ՝ ապաւինած էր «Փութկու Սուրբ Գէորգին», (Նաւավարներու պաշտպան Սուրբը), շարունակ «Եա Փութկու Ս. Գէորգ, մեռնիմ քե, քէօ բախտն եմ ընկեր», կը մրմնջար անճարակ:

Նաւը տարողութենէն շատ աւելի բեռնաւորուած էր մեզմով եւ վաճառականներու ապրանքներով: Բարեբախտաբար, առողջ մնացողներու մէջէն Դանիէլ վարդապետը եւ Մուրատը կային, որոնք գերմարդկային ճիգերով կրցան անվնաս պահել պարանները, կայմը եւ առագաստը: Ամէնքս, կիսամեռ թափուած էինք նաւուն յատակը: Պայքարը կատաղի ծովուն հետ երկար տեւեց:

Տաշեղի պէս մեր խարխուլ նաւը կը բարձրանար ամեհի ալիքներու գլուխը եւ կը սահէր ջրային խորխորատի մէջ: Թիւրք նաւավարը «խոտէ, խոտէ» (Աստուած, Աստուած) կը պոռար: Ծովը մեզ դէպի Արտամետ կը քշէր, մինչդեռ պէտք էր դէպի բաց ծովը բացուիլ՝ այդ վտանգաւոր թրքախառն գիւղէն հեռանալու համար:

ՂԱԶԱՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

(8) (Շար.)

ՔՆԱՐԵՐ ԱՌԱՍՊԵԼ ՄԸ

ԽՄԲ. — Պոլսոյ Ժամանակը քառասուն տարի առաջ պատահած դէպքեր արձանագրելով, արտատպած էր հետեւեալ պատմութիւնը (1915 Ապրիլ 28). —

«Թանին» այս առտու չարունակելով իր յայտնութիւնները, կը պատմէ թէ Սաթըք պէյ եւ Սապահգիւլեան ինչպէս յարաբերութիւն հաստատեցին: Սաթըք պէյ Ե-գիպտոսի մէջ յարաբերութիւն հաստատեց Հնչակեան յեղափոխական կուսակցութեան կեդր. մարմնին պետ Սապահգիւլեանի հետ :

Հնչակեան կոմիտէն օսմանեան երկրին մէջ իր կազմակերպութիւնը աւելի ապահով դիրքի մը մէջ դնելու համար Քէօսթէնճէի մէջ գումարեց համաժողով մը, որ բաժնուած էր երկու մասի. — Մէկ մասը իբր թէ պաշտպանելու համար կուսակցութեան ծրագիրը կ'ուզէր օրինաւոր գետնի վրայ աշխատիլ, իսկ միւսը կը նախընտրէր ոչ-օրինաւոր եղանակով, այսինքն յեղափոխական միջոցներով հասնիլ իր բաղձանքներուն: Սապահգիւլեան պետն էր այս երկրորդ խումբին:

Սաթըք պէյի եւ Սապահգիւլեանի միջեւ կատարուած խորհրդակցութեան արդիւնքով Սապահգիւլեան կարգ մը անձնուէրներ պիտի ղրկէր Պոլիս, յարմար առտենին խռովութիւն յարուցանելու պաշտօն տալով անոնց :

Ցիչեալները Պոլսոյ զանազան կէտերուն մէջ առանձին դէպքեր յարուցանելով ահ ու սարսափի պիտի մատնէին մայրաքաղաքը: Իսկ Թակարդի մէջ սպասող Սաթըք պէյի արբանեակները պիտի կոխէին Բ. Դուռը,, պատերազմական նախարարութեան պաշտօնատեղին, ոստիկանական տեսչութեան պաշտօնատունը, Իթթիհատի անդամները պիտի սպաննէին եւ այսպէսով ձեռք պիտի անցընէին կառավարութիւնը :

Սապահգիւլեանի պիտի տային ելմտական նախարարի պաշտօնը: Բայց դրամ պէտք էր: Հնչակեանները չոր խոստումներով գործի սկսող մարդիկ չէին, պէտք էր զանոնք խանդավառել ոսկիի հնչիւնելով: Ուստի Սաթըք պէյ դիմում կատարեց Լորտ Քիչների: Այս վերջինը որ խոստացած էր քսան հազար ոսկի վճարել երբ Թալէաթ պէյը սպաննէին, Սաթըքի դիմումին պատասխանելով ըսաւ թէ կանխիկ դրամ չի տար, երբ սպանութիւնը գլուխ հանեն, կը ստանան խոստացուած գումարը:

Դրամ չկար, սակայն Սաթըք պէյ ինչ ըրաւ չըրաւ 500 ոսկի գտաւ Եգիպտոսէն եւ հազար ոսկի ալ Շէրիֆէն :

Հայրենասէրներու ընկերութեան Պոլսոյ մասնաճիւղին պետը պիտի ըլլար Միտհաթ էֆ. , ուստի անհրաժեշտ էր որ Թալէաթ պէյը սպաննելու պաշտօն ունեցողները ճանչնային զինքը: Այս նպատակով Փարիզի փողոցներէն մէկուն մէջենեակ մը հաւաքուեցան ֆետայիները, հոն ասոնք ծակէ մը լաւ մը ճանչցան Միտհաթ էֆէնտին, իսկ այս վերջինը չտեսաւ զանոնք :

Ասոր վրայ Փարիզէն Պոլիս ղրկուեցան երեք ֆետայիներ, ընկերակցութեամբ Ցիրամաքի ? ; Ոստիկանութիւնը սակայն յաջողեցաւ գտնել անոնց հետքը: Միւս կողմէ Սապահգիւլեան որպէս զի ինք գանձէ Լորտ Քիչների խոստացած քսան հազար ոսկին, որոշեց Սաթըքէն անջատաբար գործել եւ հրահանգ տուաւ Պոլիս գտնուող ֆետայիներուն որ լաւ մեռցնեն Թալէաթը: Ոստիկանութիւնը խկոյն ձերբակալեց ֆետայիները ու զանոնք յանձնեց պատերազմական ատեանին: Այս կերպով վիժեցաւ Հնչակեաններուն պատրաստած ծրագիրը :

Թանք դէպի անոնց, առ այժմ ընդունինք զանոնք այնպէս ինչպէս որ են: Քիչ մը մենք ալ «ձուլուելով» է որ պիտի յաջողինք զանոնք ձուլել մեր մէջ :

Կարեւորն այն է որ հազարամեայ մոգական շղթային օղակը աղուցուի: Անկէ վերջ կրնանք վստահութեամբ նայիլ ապագային :

Երբ ժամանակները չոկուին, երբ Երեւանի պետական խումբերը Թատերապտոյտի ելլեն Սփիւռքի մէջ, Մեսրոպեան բարբառը աղամանդէ չատրուանի պէս պիտի ցայտէ : Բայց մեր նախնիքը, Մեծաքանչին հետ զուգընթաց, արուեստներու ամենատեւականը կտակած են մեզի: Անոնք ապառաժներուն մէջ ստուածային «սէնֆօնի»ներ են քանդակեր: Մինչեւ հիմա հայկական ճարտարապետութիւնը մասնագէտներու ուշադրութեան դերին մէջն էր միայն: Այսօր Երեւանի ծոցին մէջ Անին եւ Դուինը իրենց բազմադարեան քունէն կը զարթնուն: Առասպելական Թաղուհիներու Թափօրին պէս՝ Թագապակներով զրուագուած սիւնաշարքերը մեր եղեմական երկնքին տակ, պիտի կրնան ոչ միայն Հայերը Հայ պահել, այլ եւ ամբողջ աշխարհը հայասէր դարձնել :

ՊԱՐԳԵՒՈՒՀԻ ՕՐՖԱ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅԵՐԸ ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Պրազիլիոյ հայ գաղութին 80 առ հարիւրը կեդրոնացած է Սան Փաւլոյի մէջ : Ս. Աննա եւ Փ. Ալթենօ արուարձաններուն մէջ կեդրոնացած է գաղութը, 25–30 ընտանիք կը հաչուէ Րիօ Տէ Եանէյրօ : Հարիւրէ աւելի ընտանիքներ եւս ցրուած են երկրին զանազան գլխաւոր քաղաքներուն մէջ: Բոլորն ալ կը զբաղին առեւտուրով: Եւ ունին բարեկեցիկ վիճակ: Թէեւ որոշ մարդահամար կատարուած չէ, սակայն գաղութին թիւը 6–7000 կը հաշուեն: Քսանամեակ մը առաջ մատներու վրայ կը համրուէր բարեկեցիկներու թիւը ու հագիւ քանի մը հոգի սեփական ինքնաշարժ ու կալուած ունէին: Իսկ այսօր մատներու վրայ կը համրուին նոյնիսկ բանուոր արհեստաւորները: Կալուածատէրերը պատկառելի հարստութիւններ դիզած են: Մեծ է թիւը անոնց, որ ամսական 15.000, մինչեւ քանի մը հարիւր հազար վարձք կը ստանան իրենց կալուածներէն:

Պրազիլահայ նոր գաղութը կազմուած է 1923ին: Այդ թուականին քանի մը տասնեակ Հայեր կային Սան Փաւլոյի, եւ Րիօ Տէ Եանէյրոյի մէջ, գլխաւորաբար բաղկացած Խարբերդցիներէ եւ արաբախօս Հայերէ: Փոքրաթիւ այս գաղութը ցոյց տուած է փայլուն գործունէութիւն Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանին: 1923ին վերջերը հոն հասած է Գաբրիէլ քհնյ. Սամուէլեան եւ Ռզգալահ Ժորժ Թահանեան տրամադրած իր սեփական տուներէն մէկը իբրեւ մատուռ եւ կազմուած առաջին Թաղ. խորհուրդը: 1938ին Ռզգալահ Ժորժ Թահանեան շինել տուած է համեստ եկեղեցի մը: Երբ Հարաւ. Ամերիկայի Հայութիւնը կըվերածուի առանձին Թեմի, կըկազմուի Պրազիլահայ առաժամեայ կանոնագիր մը եւ կը վաւերացուի տեղական կառավարութենէն: Չորս տարի ետք երբ փողոցը լայնցնելու համար կը փլցնեն շէնքը, դարձեալ Ռզգալահ Ժորժ Թահանեան կը խոստանայ ընդարձակ եկեղեցի մը շինել տալ պայմանաւ որ գաղութը եւս իր սեփական միջոցներով նոյն հողին վրայ շինէ դպրոցի շէնք մը Թատերասրահով, ինչ որ կ'ընդունուի գաղութին կողմէ :

Եկեղեցին կ'աւարտի 1948ին, Կեդրոնական պողոտայի վրայ, կ'աւարտին նաեւ վարժարանը եւ Թատերասրահը: Եկեղեցիին ետեւը կան նաեւ Առաջնորդարան եւ գործակատարի ընդարձակ գրասենեակներ: Գաբրիէլ աւագ քահանայի վախճանումով կաթող. պատուիրակի փոխանորդը եղած է, Եղնիկ աւագ քահանայ Վարդանեան: Հոն կը քահանայագործէ նաեւ Աստուածատուր քհնյ. Գասապեան :

Պրազիլահայ գաղութի վարչական Խորհուրդին կ'անդամակցին եւ տուրք կը վճարեն մօտ 500 հոգի: Ներկայ Կեդր. վարչական խորհուրդի հակակշռին տակ են Ս. Փաւլոյի «Դուրեան», Փ. Ալթենոյի «Խրիմեան» եւ Ս. Աննայի «Դուրեան» վարժարանները: Հող մը գնուած է Վիլա Քարոնի մէջ դպրոց շինելու համար :

Պրազիլահայ գաղութին առաջին մանկապարտէզը բացուած է 1928ին «Յառաջդիմասէր Հայուհեաց» կողմէ: Մարաշի Հայր. Միութիւնը 1928ին բացած է «Ե. Դուրեան» մանկապարտէզ մը: Մինչեւ 1931 անջատ գործելէ ետք, միացած են Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան հակակշռին տակ: 1933ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կոմիտէն կեանքի կոչելով Կրթասիրաց միութիւնը, անով հաւասարակշռած է դպրոցի պիտաճէն : Սկզբունքով ընդունած է «Եռագոյնի» գործածութիւնը եւ «Մեր հայրենիքը»: Ուսուցիչ կարգած են Յակոբ Զիլեան եւ Փարիզէն Սաքօ Յակոբեան իբրեւ տեսուչ: «Կրթասիրաց»ը 1933էն 1948 վարած է Ս. Փաւլոյի կրթական գործը: Ամէն տարի վարժարանը յաճախած են 200էն 250 աշակերտներ :

1948ին երբ ընդհանուր հանգանակութեամբ շինուած է «Դուրեան» վարժարանի գեղեցիկ շէնքը, «Կրթասիրաց» միութիւնը քաշուելով՝ յանձնած է Թեմի Հ.Ա. եկեղեցւոյ Կեդր. վարչական խորհուրդին:

«Դուրեան» վարժարանի աշակերտները քննութեամբ կ'ընդունուին պետական երկրորդական վարժարանները: 1937–1953 այս դպրոցը տուած է 335 շրջանաւարտ :

Անցեալ տարի աշակերտութեան թիւը եղած է 180, Փ. Ալթենոյի «Խրիմեան»ը 70, Ս. Աննայի «Դուրեան»ը 40: Բողոքական համայնքը 30, ընդամէնը 320 աշակերտ: Կը դասաւանդեն Վ. Ահարոնեանի «Հրազդան» դասագիրքէն Ա. Բ. Գ. Դ. տարիները եւ Լ. Շանթի «Մանկական աշխարհ»էն Դ. շարքը: Ներկայիս կը մտածեն յառաջիկայ տարուան համար բարձրացնել երկրորդական վարժարանի, որու համար կրթ. նախարարութիւնը տուած է արդէն իր համաձայնութիւնը :

★

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Զաւարեան Ուսանողական միութեան հինգ անդամները մտան Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը: Երեկոյթը բացած է ընկեր Շաւարշ Թորիկեան եւ շեշտած է թէ գաղափարի գեղեցիկ կեանքը ապրելու համար անհրաժեշտ է ունենալ անշահախնդիր նկարագիր եւ ըլլալ բարոյապէս մաքուր: Այն երդումը զոր կը կատարեն նոր ընկերները՝ իրեն հետ կը բերէ կարգ մը պարտաւորութիւններ : Ապա կնքահայրութեամբ ընկ. Ս. Վրացեանի նորագիր ընկերները կատարեցին իրենց երդումը: Երէց ընկերը Թելադրեց ըլլալ գաղտնապահ, բծախնդիր կուսակցականներ :

60 ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐ հաւաքած են Թորոնթոյի (Քանատա) Հայերը եկեղեցի մը շինելու համար: Նիւ Եորքի Թեմէն պատարագիչ վարդապետներ յաճախ կ'այցելեն հոն եւ կը պատարագեն: Կայ նաեւ այցելու քահանայ մը որ երեք – չորս շաբաթը անգամ մըԹորոնթօ կ'այցելէ. հետզհետէ պիտի կազմակերպուին երիտասարդաց միութիւններ: Թորոնթոյի մէջ կան 50 տնուոր Հայ :

ՏԽՐՈՒՆԻ. — Թեհրանի «Ալիք»էն ցաւով կ'իմանանք թէ Ապրիլ 4ին մեռած է ընկերուհի Նինիչ Ստեփանեան (կինը վեթերան ընկեր հանգուցեալ բժ. Ստեփանեանի): Ընկերուհին հիմնադիրն էր Թէհրանի Հայ Կանանց Բարեգործական Ընկերութեան :

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» սկաուտական միութեան ներկայացուցիչները առաջնորդութեամբ Սեւակ Սագինեանի պալատ երթալով շնորհաւորած են Նովրուզը,(Նոր տարի) ապա Թագաւորին տուած են երկու Թանկագին քանդակներ որոնց մէկը կը պատկերացնէ սկաուտական բանակումի տեսարան մը, իսկ միւսը՝ "կոյդ եղջերուներ , իբրեւ խորհրդանիշ մայրական սիրոյ: Առաջին նկարը տրուեցաւ արքայ տերերու» իսկ երկրորդը արենոյշներու կողմէ: Նկարները պատրաստած է Արթիւր Կիւրեղեան: Այս յաջող գործերը հիացում պատճառած են վեհապետին, որ գրուատած է Սագինեանը եւ Կիւրեղեանը: Վեհապետը եւ մարդկան ախոմբներու փարիչները անցած են Արարատի սկաուտներու շարքերու մէջէն եւ հարցումներ ուղղած արիներուն: Շահը իր կարգին շնորհաւորած է Նովրուզը մարզիկներուն, անոնց մարիչներուն բաշխել տալով մէյմէկ փոքր «աշրաֆի»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Կ'ուզէր որ իրենը ըլլային բոլոր ծաղիկները, այդ դաշտը մեր գիւղն էր, իսկ ծաղիկները՝ մեր երիտասարդները, ըսէք տեսնեմ, Պայծառը ո՞ր տղան չսիրեց, ամօթ է ըսել, բայց ժամանակը եկաւ որ ըսեմ, ու պէտք է ըսեմ, Տիգրան Կանաչեանը, Վանիկենց Յաբեթը, Թուխսահակենց Գարեգինը, Աղամենց Վարդը, քանի քանիներ, հանդիպածը սիրեց, սիրեց ու իր պատիժը գտաւ, հիւանդացաւ:

Սակայն, ինչ ալ ըսուէր, Պայծառի աչքը միշտ գնդասեղուած մնաց Կանաչենց Տիգրանին վրայ: Ան իր աչքը արտայայտած էր Համբարձման տօնին օրը, Աղթամարի մէջ եւ ուրիշ տեղեր: Թուխենց Մարիամը կը յայտարարէր թէ՝ Պայծառը զոհ կ'երթար Կանաչենց Տիգրանի սիրոյն:

Այս բոլ ըսածները, բերնէ բերան եւ շուրթէ շուրթ կը տարածուէին գիւղին մէջ, իրենց արձագանգները կ'ունենային Ռէխի տունին ներսը, սրտնեղութիւն կը պատճառէին Ռէխ Սանոյին եւ իր տիկնոջ, տիկին Գիւլնարին եւ Տիգրանին : Միայն Արեգնազն էր անվրդով, կարեւորութիւն չէր տար եղած զրոյցներուն, կը շարունակէր ժպտիլ ու արեւ խառնել իր առօրեային հետ: Տնեցիները զարմացած էին Արեգնազի կեցուածքին վրայ, անոր հոգեկան անդորրութիւնը՝ յեղաշրջեց հայրենի տան մթնոլորտը, քանի մը ամիսներու վարանումներէն ու չփոթութենէն ետքը՝ Ռէխ Սանոյի տունը նորէն կը մտնէր երջանկութեան շողը:

Արտաշէսն ու Շուշիկը տակաւին մեկնած չէին, Ռէխը ստիպեր էր զանոնք մնալ իր տանը մէջ՝ իբրեւ իր հարազատները, բայց հակառակ շատ մը պնդումներուն, անոնք քանի մը անդամներ պաշտօնապէս իրենց շնորհակալութիւնները յայտնեցին եւ խնդրեցին որ՝ իրենց թոյլ տրուի մեկնիլ: Ռէխ Սանօն կը մնար անդրդուելի :

— Արտաշէս, դուն պիտի չերթաս, Շուշիկն ալ պիտի չերթայ, դուք՝ զաւակներս էք, հնազանդ զաւակները իրենց հօր տանը մէջ կը վայլեն :

— Շնորհակալ ենք, հայրիկ, ձեր՝ մեզի հանդէպ ցոյց տուած համակրանքին համար, սակայն պէտք է մեկնինք, ձմեռը կը սկսի ահա, մենք ալ կարգադրելիք գործեր ունինք, բաւական է, նոյն իսկ շատ մնացինք, ըսեր էին Արտաշէս ու Շուշիկը, հիմա ալ նոյնը կը կրկնեն :

— Դուք Վանի մէջ տուն չունիք. ձեր տունը հոս է, հոս պիտի մնաք, պնդեց Ռէխը :

(Շար.) ՍՕՍ–ՎԱՆԻ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Մեծ հաճոյք մըն է բոլոր անոնց համար որ տարիներով հետեւած են Զ. Մութաֆեանի արուեստին յեղաշրջման, տեսնել անոր նոր գործերը:

Այդ հաճոյքը մեզի տրուեցաւ քանի մը օր առաջ, երբ նկարիչը բացումը կատարեց իր վերջին արտադրութեանց :

Եթէ անդրադառնանք մանաւանդ որ 1950 Դեկտեմբերէն ի վեր Փարիզի արուեստասէր հասարակութիւնը չէր տեսած Մութաֆեանի նկարները, աւելի շահեկան եւ կարեւոր երեւոյթ մը կը ստանայ այս վերջին ցուցահանդէսը: Ցիշենք սակայն որ 1952ի գարնան, ան ցուցահանդէս մը սարքած էր նաեւ Միլանօ, եւ այդ առթիւ «Յառաջ»ի աշխատակիցին նամակէն զատ Թարգմանած էինք իտալական մամուլի գնահատական յօդուածները :

Ուրեմն Մութաֆեան «օտար» մը չէ ոչ միայն մեզի համար, այլ եւ ֆրանսացի եւ իտալացի արուեստի շրջանակներուն մէջ, եւ կը յուսանք նաեւ թէ օր մը կը ներկայանայ Միջին Արեւելքի, Ամերիկայի եւ ուրիշ երկիրներու մէջ :

Այս անգամ ցուցադրուած աւելի քան 40 նկարները գործը չեն միայն տաղանդաւոր եւ յաջող նկարիչի մը, այլ եւ իսկական վարպետի մը: Ան կրցած է տալ իր գոյներով եւ ճարտար վրձինով արուեստի գործեր որոնք կը խօսին հոգիներուն եւ աչքերուն: Մասնագէտ մը կրնար մանրամասնօրէն վերլուծել ամէն մէկ նկարը որ ունի իւրայատուկ առաւելութիւն մը : Մենք որ արուեստը կը սիրենք, եթէ նոյն իսկ սիրելը հասկնալ չի նշանակեր շատերու համար, կրնանք ըսել թէ Մութաֆեանի գործերը պահելով հանդերձ դասական խորք մը, ունին իրապաշտ կողմ մը: Եւ հաւանաբար այս է արդէն կարեւորը եւ լաւագոյնը արդի արուեստին համար :

Բնանկար մը, կ'ըսեն, հոգեկան վիճակ մըն է: Մութաֆեանի բնանկարները երբեմն զուարթ, բաց կանաչներով, լուսաւոր դեղիններով (սու-պուա, բնանկար մը), երբեմն աւելի մելամաղձոտ մութ կապոյտներով իսկապէս հոգեկան վիճակներ են, երբեմն լաւատես, երբեմն իրատես :

Անդին շատ յաջող գործ մը, «Ճարտարարուեստական Թաղ»ը, յետոյ «Ջկնորսները», քարափին կրթնած գեղեցիկ նաւակներով, ուրիշ՝ գիւղի ճամբան սայլակով մը, եւ լեռներ, տպաւորիչ եւ անտառներ :

Ամէն տեսակէտով յաջող նկարահանդէս մը, արժանի գնահատանքի:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ դէմ չարք մը ցոյցեր կը ծանուցանեն տեղական թերթերը: Մայիս 9ի գիշերը ռումբ մը պայթեցաւ Նիսի համայնավար թերթին՝ «Լը Փաթրիոթ տիւ Սիւտէսթ»ի խմբագրատան մէջ: Ապակիները փշրուեցան եւ պատ մը փլաւ: Կ'ըսուի թէ ռումբը զետեղուած էր երկու անծանօթներու կողմէ որոնք փախած են: Ուրիշ պայթուցիկ մը գտնուեցաւ նոյն կուսակցութեան կեդրոնին առջեւ: — Ծայր. Արեւելքի նախկին ռազմիկները կիրակի օր կարգ մը թաղերու մէջ յարձակելով «Իւմանիթէ – Տիմանշ»ի վաճառորդներուն վրայ, թերթերը պատռեցին: — Անծանօթներ աւրի տուին կուսակցութեան Ֆոնթընէ սու Պուայի հաւաքատեղին եւ խորտակեցին Շաթել–ռոյի ակումբին ապակիները: Սթրազպուրկի մէջ զօրականներ մտնելով Ալզաս–Լոռէնի «Իւմանիթէ»ին խմբագրատունը, վար առին կարմիր դրօշը եւ պատռեցին: Եւ դեռ ուրիշ դէպքեր զանազան քաղաքներու մէջ:

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ սկսաւ երէկ, երկուշաբթի, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Ութսուն հազար պաշտօնեաներ նշանակուած են եւ պիտի պտտին տուները: Երեք տեսակ հարցարաններ կան, մէկը՝ ճերմակ, անհատական է եւ պիտի լեցուի ամէն բնակիչի կողմէ, իր անունով. երկրորդը՝ գոյն կանանչ, պիտի լեցուի իւրաքանչիւր բնակարանի մէջ գտնուած քաղաքացիներու կողմէ: Երրորդը, վարդագոյն, մարդահամարի պաշտօնեան ինք պիտի լեցնէ:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ Իրան 5–10 միլիոն տոլարի նոր վարկ մը ստացած է Մ. Նահանգներէն, իբրեւ տնտեսական օգնութիւն:

ՋԻՆԱԴԱԴԱՐԻ առթիւ դաշնակից պետութեանց դրօշները պարզուած էին Շէրպուռի քաղաքապետարանին վրայ, ըստ սովորութեան: Քաղաքապետը, որ համայնավար է, վար առաւ անգլիական եւ ամերիկեան դրօշները:

ԱՆԳԼԻԱ ՊԱՀԱՆՋԵՑ եւ կանչել խորհրդային դեսպանատան երկու օդանաւային կցորդները, հրամանատար Պուպիշեւ եւ Անտրէյ Կուցկով, այն ամբաստանութեամբ թէ լրտեսական գործեր կը կատարէին: Երկուքն ալ Անգլիա գացած էին 1951ին, իրենց ընտանիքներով: Տասը օր պայմանաժամ տրուած է, հեռանալու համար: Երկրորդ միջադէպն է այս, 1952էն ի վեր, երբ արտաքսուեցաւ Լոնտոնի խորհրդային դեսպանատան քարտուղարներէն մէկը, Պաւել Կուզնեկով:

ԺԸՆԵՒԻ խորհրդաժողովին խորհրդային պատուիրակութեան արարողապետը, Պետր Եուկով, մեռաւ շաբաթ օր: Մարմինը Մոսկուա փոխադրուեցաւ զինուորական օդանաւով մը:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՊԱՐԱԽԱՂԵՐԸ (պալէ), որոնք տեղի պիտի ունենային կիրակի եւ երկուշաբթի, յետաձգուեցան Գչ. օրուան, Տիէն Պիէնի անկումին առթիւ:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ խորհուրդը ժողովի հրաւիրուած է Վիէննայի մէջ, ճշդելու համար իր դիրքը Ծայր. Արեւելքի դէպքերուն առթիւ: Առաջին նիստին քննելով ֆրանսական պատուիրակութեան տեղեկագիրը, հետեւեալ բանաձեւը քուէարկեցին .— 1. Դադրեցնել Հնդկաչինի պատերազմը .— 2. Բանակցիլ հաշտութեան համար .— 3. Երաշխիքներ տալ որպէսզի Ասիոյ ժողովուրդները կարենան ազատօրէն յայտնել իրենց կամքը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ոստիկանութիւնը լայն աւտուք մը կատարեց Օփերայի թաղին մէջ, որ կեդրոնը կը համարուի քրէական տարրերու: Այս առթիւ 1200 հոգի հարցաքննուեցան, 180 կասկածելիներ ոստիկանատուն առաջնորդուեցան, եւ վերջապէս 15 այրեր եւ 12 կիներ վար դրուեցան: Ասոնց մէջ կը գտնուէին ճաշարանապետ մը որ երկու անգամ դատապարտուած է եւ որ ատրճանակ մը ունէր վրան, Ֆրանսայէն արտաքսուած յանձնակատար մը, նոյնպէս զինուած, ինչպէս եւ երկու դատապարտեալներ: Ձերբակալուեցաւ նաեւ գիշերային գինետան մը տնտիրուհին, որ քանի մը ատրճանակներ պահած էր: Վերջերս կարգ մը սպանութիւններ կատարուած էին Մարսէյլի մէջ, անձնական հաշիւներ կարգադրելու աՀմար:

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԸ վերահաստատուեցաւ Խ. Միութեան մէջ, մարդասպաններու համար: 1950 յունուարէն ի վեր այս պատիժը կը գործադրուէր միայն պետութեան դէմ գործուած ոճիրներու համար: Առաջին անգամ է որ մարդասպանութեան համար մահապատիժ կը հաստատուի Խ. Միութեան մէջ: Ցարդ անոնց սահմանուած պատիժն էր 10–12 տարի: Միջազգային շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ այս նոր որոշումը հետեւանք է քրէական ոճիրներու աճումին, ինչպէս կը հաստատեն խորհրդային թերթերը: 1947ին Խ. Միութիւնը մահապատիժը ջնջած էր նոյն իսկ քաղաքական յանցանքներու համար, բայց 1950ին վերահաստատեց լրտեսութեան, վնասարարութեան եւ դաւաճանութեան համար:

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐՈՒ զոհերէն հազարաւոլներ տակաւին անպատսպար կը մնան Պաղտատի մէջ: Այժմ Պասրա եւս վտանգուած է: Տիգրիսի եւ Եփրատի ջուրերը, որոնք իրար կը խառնուին Քուրնայի մօտ, Շաթ էլ Արապը կազմելու համար, յորդահոսան կը խուժեն դէպի Պասրա եւ կը սպառնան քանդել թումբերը, որոնց մէկը ջուրերէն քշուած է արդէն: Շաթ էլ Արապի ձախ ափը աՀագին լիճի մը վերածուած է եւ ջուրերը կը խուժեն դէպի Պասրայի քարիւղի ընկերութեան հաստատութիւնները, ինչպէս եւ Շայպայի անգլ. օդակայանը:

ԹՈՒՐՔԻԱ ծանուցագիր մը ղրկեց Մոսկուա, իբրեւ պատասխան բողոքագրի մը որով Խ. Միութիւնը գանգատներ կը յայտնէր Փաքիստանի հետ կնքուած դաշինքին առթիւ: Իր պատասխանին մէջ Անգարա ցաւ կը յայտնէ որ Խ. Միութիւնը չարունակ կը քննադատէ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

ԻՍԻԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ:

15 Մայիս, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս: Եղարուեստական նոխ եւ խնամուած բաժին:

Կ'երգեն Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ ԱՒԵՏԻՍ ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ:

Կ'արտասանեն՝ Օր. ՇԱՔԷ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ, Պ. ԵՂԻԱ ՍԵՐՈԲԵԱՆ:

Երգչախումբ Անիէռի եւ Իսիի խումբերուն կողմէ (60 հոգի), ղեկավարութեամբ Պ. ԿԱՐՊԻՍ ԳԱՅԻՇԵԱՆԻ:

Արեւելեան պարեր, նաեւ ողբերգութիւն մը

« ԱՔՍՈՐ ԵՒ ՀՐԱՇՔ »

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր, նուագախումբ՝

HENRI ROSSOTTI et ses chanteurs.
Jean Morel - Johanito - Oscar Lopez et Raoul Equeria.

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ մատչելի գիներով
Մուտք 300 ֆրանք

Հաղորդակց. Միջոց .— Իջնել մէթրօ Մէրի տ'Իսի: : Ուշադրութիւն .— Հանդէսը կը սկսի որոշուած ժամուն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Վասպուրականի հերոսամարտի 39րդ տարեդարձին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայր. Միութեան: Այս շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8·30ին Սէրքլը Կաթոլիկ սրահը:

Կը ներկայացուի Արմէն Շիտանեանի՝

ՎԱՆԱԿԱՆԸ

Ազգային յեղափոխական կեանք (4 արար չորս պատկեր)

Դերասան Պօղոս Տէր Պօղոսեանի

Մուտք՝ 100 եւ 150 ֆրանք:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Յունիս 20ին, քաղաքապետարանի սրահը:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ուս. Միութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ, Կիրակի, 16 Մայիս, ժամը 16էն մինչեւ 23, Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ:

Գեղարուեստական յայտագիր ծանօթ արուեստագէտներու մասնակցութեամբ:

Եւրոպական եւ արեւելեան պարեր:

Պիւֆէ, շատ մատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուի երէց եւ երիտասարդ հասարակութիւնը, քաջալերելու այս ձեռնարկը:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ա. Ահարոնեանի դամբարանին յանձնախումբը կը խնդրէ ծանուցանել թէ շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերներ Յակոբ Ազիզեանէ տասը հազար ֆր., Բիւզանդ Աճէմեանէ 5000 ֆրանք:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը՝ այս չորեքշաբթի Քաֆէ Քատէի վերնայարկը, դասախօս՝ Պ. Թագւոր Գառնիկեան, նիւթը՝ «Արաբ ցեղերը իսլամութենէն առաջ» Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

× Մայիս 16ին, կիրակի, ժամը 15ին, Մայր Եկեղեցիի մէջ տեղի պիտի ունենայ Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը: Օրակարգ՝ համարատուութիւն եւ վարչ. խորհուրդի դադրող անդամներու ընտրութիւն: Օրինական իրաւունքներով ժողովին մասնակցելու համար անհրաժեշտ է անդամավճարը հատուցած ըլլալ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի, 16 Մայիս, ժամը 14·30ին

Կազմակերպուած Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի կողմէ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

Ի նպաստ Ֆէսանվիլիէի օդափոխութեան կայանին: Բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանս. Կարմիր Խաչին:

Նախագահութեամբ՝

Mr Le Professeur TREMOLLIERE
Membre de l'Académie de Medecine

Միրայօժար մասնակցութեամբ՝

ԼԻԼԻ ԼԱՍՔԻՆԻ, դասախօս Փարիզի Ազգ. Երաժշտանոցին մէջ, ԺԱՆ ՊՈՒԱԹԷԼ, Քոմէտիի Ֆրանսէզէն, Տիկին ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, ԼԻՏԱ եւ ՄԱՌԻ, Արժանթինեան ժողովրդ. երգեր, ԿՈՒԲԴԱ, Հնդկ. պար, ԱԼԻՍ ՊՕՅԱՃԵԱՆ եւ Յ. ԿՂԵՐՈՒՆԻ, հայկական պարախումբ, ղեկավարութեամբ Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ, Ժ. ՍԷՐԳՈՅԵԱՆ Փարիզի Օփերայէն:

Նայիրի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ:

Տոմսերու գինն է 100, 200 եւ 300 ֆր.:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

●

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը՝ այսօր, երեքշաբթի ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

ՊԱՆԵԻՕ ՔԱՇԱՆ .— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՇԱՒԻԼ .— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, դպրոցի սրահը: Օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՆԻՍ, Բ. Գ. — Ստացած ենք թարգմանութիւնը: Վաւերական չէ այդ պատմութիւնը:

ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱ, Ժ. Ա. — Չարժեր գրաձել:

ԼԻՈՆ, Կ. Խ. — Ստացած ենք երեք յօդուածները: Ըստ կարգի:

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլ քաղաքին կեդր. թաղամասի մը (Լա Փլէն) մէջ, յարկաբաժին մը, Ա. յարկ, չորս սենեակ, լուացարան, խոհանոց եւ մառան, կ'ուզուի փոխանակել նոյն ընդարձակութեամբ յարկաբաժնի մը կամ բնակարանի մը հետ Փարիզի կամ մօտակայ արուարձանի մը մէջ:

Հեռաձայնել Պ. Թիլտեան, ՄՕՆ. 97–48 ճաշի ժամերուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Մ. Մ.ը դաշտահանդէսութիւն մը կազմակերպած է Մէօտէօնի անտառին պաղ աղբիւրին մօտ, 27 Յունիսի կիր. կի օր, կը խնդրուի նկատի ունենալ եւ չխաչաձեւել: — Վարչութիւն

×

Տ. ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութիւնը կը տօնէ ՀՐԱՅՐԻ մահուան յիսնամեակը, յունիս 5ի իրիկունը, Սօսիէթէ Սավանթի մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ .— Լեւոն Շահզատէեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Յարութիւն, բնիկ Մարաշցի (Քիւմպէթ թաղ, Տուրադը Մէհալէսիի մզկիթին հետ պատը պատին), հօր անունը Յակոբ, մօր անունը Դշխոյ: Տեսնուած է 1921ին Հալէպ հայրենակիցներուն: Իմացնել Լեւոն Շահզատէեան՝

7, Rue Armand Lépine' Bois Colombe
Seine, France

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր․, վեցամս․ 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր․ Հատը 12 ֆր․

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՅԻՍ ★ MERCREDI 12 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7366 30e ANNEE Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2777

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳԷՈՐԳ Զ․

Ա․

Կիլիկիոյ նոր կաթողիկոսը չընտրուած, աճապարանօք Էջմիածնի Մայր Աթոռն ալ թափուր կը մնայ Գէորգ Զ․ի վախճանումով :

Ուրբաթ օր, Փարիզի Հայոց եկեղեցիէն հաղորդելով Էջմիածնի հեռագիրը, կը յիշեցնէին թէ հրահանգուած է աղօթքներ կատարել ամէն տեղ :

Միայն այս պարագան արդէն կ'ապացուցանէր թէ կը գտնուինք ծանրակշիռ իրողութեան մը առջեւ :

Կիրակի օր, դեռ առաջին աղօթքները չարտասանուած, կը հասնէր գուժական հեռագիրը :

Թէեւ 85 տարեկան, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը բաղդատաբար առողջ վիճակ մը ունէր, ինչպէս կը հաւաստէին գանազան այցելուներ :

Ամէն պարագայի մէջ, մանրամասնութիւններ կը պակսին անցուդարձի մասին :

Գէորգ արք․ Չէօրէքճեան, որ նախապէս տեղապահ էր, կաթողիկոս ընտրուեցաւ ճակատագրական պահու մը, 1945 Յունիս 22ին :

Նոր վերջացած էր Բ․ աշխարհամարտը եւ հայկական հորիզոնին վրայ եւս լաւատեսութեան շողեր կ'երեւային :

Երկար ձգձգումներէ ետք, Մոսկուա կը բարեհաճէր արտօնել որ եկեղեցական ժողով մը գումարուի Էջմիածնի մէջ, Նոր կաթողիկոսին ընտրութեան համար :

Ժողովին հրաւիրուած էին 122 աշխարհական եւ կղերական պատգամաւորներ, ինչ որ բարենշան կը համարուէր :

Օրակարգը կրօնական էր․ բայց թոյլ տրուեցաւ որ քաղաքական խնդիրներ ալ յուզուին :

Ժողովին բացման օրն իսկ — 1945 յունիս 16 — ողջոյնի հեռագիր մը կ'ուղղուէր Սթալինի, հետեւեալ բովանդակութեամբ․

— « Եւ մենք հաստատ հաւատացած ենք որ Ձեր օժանդակութեամբ կ'իրականանան ճնշումի եւ հալածանքների հետեւանքով տարագիր դարձած արտասահմանեան Հայերի իղձերը եւ նրանք կը վերադառնան իրենց հայրենիքը՝ Սովետական Հայաստան » :

Ժողովին փակման առթիւ ալ, համագումարին կողմէ հեռագիր մը դարձեալ Սթալինի, յիշեցնելով հայ ժողովուրդին հողային պահանջները :

Եւ վերջապէս, 1945 Նոյ․ 27ին Գէորգ Զ․ ինք յուշագիր մը ուղղելով Անգլիոյ, Մ․ Նահանգներուն եւ Խ․ Միութեան վարիչներուն, կը խնդրէր «Թուրքիայի հայկական վիլայէթները միացնել Սովետական Հայաստանին » :

Այս բոլոր դիմումներուն պատասխանը տրուեցաւ կիսկատար ներգաղթով մը, որ սկսաւ 1946ին եւ վերջացաւ 1947ին : Հայրենիք գացած եղան 85–90․000 հոգի :

Քանի տարիները կ'անցնէին այնքան կը թանձրանար մշուշը : Մանաւանդ որ, Գէորգ Զ․ տեղապահութեան շրջանին Մոսկուա գացած եւ անձամբ Սթալինի ներկայացուցած էր հայ ժողովուրդին բաղձանքները (1944 Ապրիլ 19) :

Այն ատեն տրուած հաւաստիքներն ալ ջուրը ինկած էին : Այնպէս որ, բարեմիտ կաթողիկոսը կը հարկադրուէր կոնդակ մը հրատարակել 1948ին, Նոր Տարուան առթիւ, իբրեւ մխիթարութիւն :

Մանուածապատ չարադրութեամբ մը, ծերունի Հայրապետը պարզապէս կը խոստովանէր թէ «անհիմն էին հայ ազնիւ սրտերի երէկուայ վարդագոյն յոյսերը եւ սրտառուչ խանդավառութիւնները արդար դատի շուտափոյթ վճռահատութեան նախազգացմամբ » :

Միեւնոյն ատեն «անհիմն» կը գտնէր «դատն հիասթափութեան եւ բարոյալքման մանուկի արտայայտութիւնները» :

Մնացեալը երէկուան պատմութիւն է :

Շ․

ՎԱԽՃԱՆԵԱԼ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ, ԳԷՈՐԳ Զ․ԵՒ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

ՀԱՆԳԻՍՏ Ն․ Տ․ ԳԷՈՐԳ ԱՐՔ․Ի, ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Ցաւով կը հաղորդենք Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին՝ Գէորգ Զ․-ի վախճանումը, որ տեղի ունեցած է կիրակի օր :

Այս առթիւ Փարիզի Հայոց եկեղեցին ստացած է Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդէն ստորեւ հեռագիրը․

— « Այսօր, Մայիսի 9ին ժամը առաւօտեան եօթն անց քառասուն րոպէին ի Տէր հանգեաւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս եւ ծայրագոյն պատրիարք Տ․ Տ․ Գէորգ Զ․» :

Ուրիշ հեռագիր մը մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ հիւանդութեան պարագաներու մասին :

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վախճանեալ կաթողիկոսը ծնած էր 1869 Դեկտ․ 2ին, Նոր Նախիջեւանի մէջ : Զաւակն էր արհեստաւոր համեստ ընտանիքի մը : Հայրը եւ մեծ հայրը փականագործ էին : Նախնական կրթութիւնը աւարտելէ ետք, պատանին 1880ին կ'ընդունուի Գէորգեան ճեմարանը եւ շրջանը կ'աւարտէ 1889ին : Երրորդ դասարանէն սկսած էր զբաղիլ ուսուցչութեամբ եւ երաժշտութեամբ եւ կը վարէր վանքին երգչախումբը : Իր դասընկերներէն Գարեգին Յովսէփեանի (ապա կաթողիկոս Կիլիկիոյ), Կարապետ Տէր Մկրտչեանի եւ ճեմարանին տեսուչը՝ Արշակ Նահապետեանի հետ կը ձեռնադրուի սարկաւագ : Յետոյ կը տեղափոխուի Նոր Նախիջեւան, իբրեւ ուսուցիչ : Ճեմարանին տեսչութիւնը գնահատելով իր ընդունակութիւնը, կը ղրկէ Լայփցիկի համալսարանը, հետեւելու համար աստուածաբանութեան եւ փիլիսոփայութեան դասընթացքին : Ուսանողը կը մտնէ նաեւ երաժշտանոցը : 1894ին կը վերադառնայ Գէորգեան ճեմարան, իբրեւ ուսուցիչ երաժշտութեան, յետոյ կը տեղափոխուի Նախիջեւան, ուր կը մնայ 1895 – 1913, իբրեւ երաժշտութեան ուսուցիչ աղջկանց վարժարանին :

1913 յունիսին կը ձեռնադրուի վարդապետ, Գէորգ Ե․ կաթողիկոսի կողմէ եւ կը ղրկուի Նախիջեւան, իբրեւ առաջնորդ․ փոխանորդ : 1916ին կը հրաւիրուի Էջմիածին, իբրեւ Սինոդի անդամ եւ կը նշանակուի նախագահ Եղբայրական Օգնութեան Յանձնաժողովներու : 1917ին կը ձեռնադրուի եպիսկոպոս եւ կը նշանակուի լուսարարապետ մայր տաճարի : 1921ին կը ղրկուի Թիֆլիս, կարգադրելու համար Վրաստանի թեմին եկեղեցական գործերը եւ կ'ընտրուի առաջնորդ : 1926ին հրաժարելով կ'ընտրուի անդամ Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդին : 1928ին դարձեալ կը ղրկուի Թիֆլիս, խափանելու համար «Ազատ եկեղեցի» կոչուած շարժումը :

Խորէն կաթողիկոս, որ 1938 Ապրիլ 5ին կը վախճանէր եղերական պարագաներու մէջ, զինքը նշանակած էր կաթող․ տեղապահ :

Կաթողիկոս ընտրուեցաւ 1945 Յունիս 22ին : Ստացած էր 111 պատգամաւորներու 110ին քուէները : Մէկ ձայնը տրուած էր Կիլիկիոյ կաթողիկոսԳարեգին արք․ի, որ կը նախագահէր համագումարին : Քուէարկուները ընդհ․ թիւն էր 113, բայց երկու հոգի կը բացակայէին հիւանդութեան պատճառով :

Համագումարը, որ սկսած էր Յունիս 17ին, վերջացաւ Յունիս 24ին :

Կաթողիկոսին օծումը եւ երդումի արարողութիւնը տեղի ունեցան Էջմիածնի մայր տաճարին մէջ, յունիս 25ի կիրակի օրը :

Նոյն համագումարը յետաձգեց եկեղեցական բարեկարգութեան հարցը :

8000 ԶԻՆՈՒՈՐ ԳԵՐԻ

ԸՄԲՈՍՏՆԵՐԸ 16․000 ԿԸ ՀԱՇՈՒԵՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ԱՄԲՈՂՋ ԿՈՐՈՒՍՏԸ

Հնդկաչինի կարմիր բանակին հրամանատարութիւնը կը ծանուցանէ թէ Տիէն Պիէնի անկումով, գերի բռնուած է զօր․ տը Քասթր, ութ հազար զինուորներով եւ սպաներով : Նոյն աղբիւրին համաձայն, ֆրանսական բանակին ընդհ․ կորուստն է 16․000 զինուոր եւ սպայ, սպանեալ, վիրաւոր կամ գերի : Զեկոյցը մանրամասնութիւններ հաղորդելով Տիէն Պիէնի կռիւներու մասին, կ'ըսէ թէ Վիէթ Մինի բանակը բոլորովին պարտութեան մատնեց ֆրանսական ուժերը, « ամենամեծ յաղթանակը շահելով » : Յետոյ կը մանրամասնէ կորուստները : Աւելի քան 21 թշնամի վաշտ եւ տասը գումարտակ, 16 հազար ընտիր զինուորներ, մէջն ըլլալով զօրավար մը, 16 գնդապետ, 1749 սպաներ եւ ենթասպաներ սպաննուած, վիրաւոր–

(Շար․ը կարդալ Դ․ էջ)

ՓՈԹՈՐԻԿ ԱԶԳ․ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Մեծ փոթորիկ մը կը սպասուէր երէկ, Ազգ․ Ժողովին մէջ : Տիէն Պիէնի անկումէն անմիջապէս վերջ կարգ մը երեսփոխաններ ծանուցած էին թէ հարցապնդումներ պիտի ուղղեն կառավարութեան, Հնդկաչինի զինուորական եւ դիւանագիտական ձախողանքներու մասին : Վարչապետը որոշած էր նորէն վստահութեան խնդիր յարուցանել, միշտ յիշեցնելով Ժընեւի խորհրդաժողովը եւ բանակցութեանց հաւանականութիւնը : Կարծողներ կան թէ Պ․ Լանիէլ կրնայ Ազգ․ Ժողովը լուծելու առաջարկ մը եւս ներկայացնել :

Ամէն պարագայի մէջ, հանրային կարծիքը խորապէս յուզուած է Տիէն Պիէնի պարտութեան հետեւանքով : Տեղական թերթերը խստօրէն կը քննադատեն դաշնակիցներու քաղաքականութիւնը :

Հնդկաչինի Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը պատուիրակութիւն մը ղրկեց վարչապետին, ըսելու համար թէ «վճռած են ուժ տալ այն կառավարութեան որ կրցած միջոցներ ձեռք կ'առնէ վերջնապէս խափանելու համար համայնավար աշխարհակալութիւնը, ամբողջովին պաշտպանելով Ֆրանսական Միութիւնը (գաղթապետութիւն) : Ընկերակցութեան նախագահը այս առթիւ ըսաւ թէ իրենք ազգային սուգ մը չեն նկատեր Տիէն Պիէնի անկումը, այլ յաղթանակ մը՝ բարոյական եւ ռազմագիտական տեսակէտով : « Անշուշտ եղերական է ձախողանքը, բայց ճակատամարտ մը կորսնցնել՝ չի նշանակեր պատերազմը կորսնցնել » :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Յառաջի դաւանարմնակ բարեկամէ մը 5000 Ֆր․, իր այցելութեան առթիւ :

ՊՈԼՍՈՅ վերջին թղթարերէն կ'իմանանք թէ Դեմոկրատ կուսակցութեան թեկնածուն, Բժ․ Զաքար Դարվէր, նոյնպէս ընտրուած է : Նորընտիր երեսփոխանը բնիկ Ակնցի է, եւ մինչեւ վերջերս կը վարէր Ազգ․ Հիւանդանոցին տնօրէնի պաշտօնը :

“ՆԱՀԱՏԱԿ”ՆԵՐ...

Մեր խօսքը այն նահատակներու մասին չէ, որոնք մեռան «իմացեալ մահ»ով եւ անմահացան (անոնց թիւը Տէրը ինք միայն գիտէ):

Մեր խօսքը այն կամաւոր «նահատակ»ներու մասին է, որոնց անունը չկայ օրացոյցին մէջ եւ որոնց յիշատակը եկեղեցին չի տօներ:

«Գերմանացի գրող — գերմանացի նահատակ», առիթով մը կը խոստովանէր գերման ժողովուրդի հանճարեղ զաւակը՝ Կէօթէ:

Մեր խօսքը այս «նահատակ»ներու մասին է, գրող «նահատակ»ներու:

Մեծ Կէօթէն գերմանացի գրող էր, ուրեմն նաեւ գերմանացի նահատակ էր: Նահատակ՝ ի՞նչ իմաստով. — գրկեա՞լ մըն էր. ոչ: Արհամարհուա՞ծ էր. ոչ. Ուրացուա՞ծ էր. ոչ: «Երկրի մէկ խորշը աննշա՞ն» մնացած էր իր յիշատակը մահէն ետք. դարձեալ ոչ:

Ապա ուրեմն ի՞նչ «նահատակ»ութեան մասին է խօսքը:

Եթէ ինք, Կէօթէն, գերմանացի գրող մը ըլլալով հանդերձ գերմանացի «նահատակ» մը չէր, կայի՞ն արդեօք ուրիշ «գերմանացի գրող — գերմանացի նահատակ»ներ: Ապահովաբար կային, եւ ապահովաբար պիտի ըլլան նաեւ անկէ ետք: Բայց ոչ՝ միայն գրականութեան մէջ: Կեանքի մէջ ալ բաւական վիշտ կայ եւ բաւական վշտահարներ կան. բաւական «նահատակութիւն» կայ եւ բաւականէն աւելի «նահատակ»ներ կան:

Ինչո՞ւ ուրեմն միայն գրականութեան մէջ փնտռել «նահատակութիւն»ը, եւ միայն գրողներուն մէջ՝ «նահատակ»ները:

Սակայն Կէօթէի խօսքը քիչ մը աւելի կը պատշաճի մեզի: Կրնայինք պահել «նահատակ»ը, փոխել «գերմանացի»ն եւ ըսել պարզապէս. «Հայ գրող — հայ նահատակ»: Ինչպէս չյիշել հէգ Եղիայի մօրը մարգարէութիւնը, որ աւելի շատ անէծքի կը նմանի. «Գրո՞ղ եղար, անօթի պիտի մեռնիս»:

Այս անէծքէն իննսուն տարի ետք, կրնանք ըսել, թէ հայ գրողը անօթի չէ հիմա, թէեւ կուշտ ալ չէ: Հին չքաւորը չէ, թէեւ «պատերազմի հարուստ» մըն ալ չէ:

Հայ գրողի ողբերգութեան էութիւնը փոխուած չէ, ձեւը փոխուած է: Նոյն «նահատակ»ն է, բայց տարբեր ձեւով: Առաջ, տարիներ առաջ, իր «նահատակութիւն»ը մարմնական էր, հիմա հոգեկան է: Չենք կրնար ըսել, թէ մարմինով բոլորովին «ազատագրուած» է հիմա, բայց կրնանք ըսել, թէ հոգիով «շղթայուած» է: Պրոմեթէոս մըն է, թէեւ բան մը գողցած չէ ոչ երկինքէն, ոչ երկիրէն:

Ուրիշ տեղ պէտք է փնտռել հայ գրողին ողբերգութիւնը մեր օրերուն:

Առաջին՝ ազատ է, բայց հող չունի ոտքին տակ, ըսել կ՚ուզենք՝ հայրենի հող: Ինչպէս ամէն մարդ, նաեւ գրողը ինքզինք զօրաւոր կը զգայ սեփական հողի վրայ: Փաւստոսի Հայոց պատմութեան ամէնէն գեղեցիկ դրուագը այն է, ուր կը փառաբանուի հողին ուժը: Արշակ Բ., Շապուհի արքունիքին մէջ, ինքզինք թագաւոր կը զգար հայկական հողին վրայ:

Հողն է, որ կ՚ազգայնացնէ մեզ: Հողն է, որ կը հայացնէ մեզ: Հրաշք է, որ հայ գրողը, հայրենի հող չունենալով հանդերձ իր ոտքերուն տակ, դարձեալ հայ է «հողեւոր» այն հայրենիքին մէջ, ուր կ՚ապրի ու կը գործէ հարկադրաբար:

Երկրորդ՝ տարագիրի հոգեվիճակ մըն է հայ գրողին հոգեվիճակն ալ, ինչպէս է սփիւռքի իր ազգակիցներուն համար: Առաջ կը նայի, բայց աչքը ետեւն է: «Վաչկատուն» չէ, բայց «նստակեաց» ալ չէ: «Վարձակալ» մը չէ, բայց «տանտէր» մըն ալ չէ: Իր ներկան ապահովութիւն մը չէ իր վաղուան համար: Քանի անգամ բոյն փոխած է, թառ փոխած է...

Երրորդ՝ մեր դարը հոգեկան հիւանդութենէ կը տառապի: Անկայուն է աշխարհը. անկայուն է նաեւ կեանքը: Այս վիճակը ջղագրգիռ, նոյնիսկ ջղագար կը դարձնէ մեր դարաշրջանի մարդիկը, առաւել եւս մտաւորական տարրը, բայց մանաւանդ հայ գրողը: Ասկէ՝ իր տարօրինակութիւնները, իր հիւանդագին զգայնութիւնը, գրեթէ ալեծուփ իր խառնուածքը:

Չորրորդ՝ եթէ արթուն է խիղճը իր մէջ, ըսել կ՚ուզենք՝ Հայու խիղճը, ապա ուրեմն հայ գրողը ուժգնօրէն կ՚ապրի ոչ միայն իր, այլ եւ իր ժողովուրդին ողբերգութիւնը: «Աչօք բացօք» կը տեսնէ, որ ոչ միայն լեզուն կը նահանջէ Հայ Սփիւռքի մէջ, այլ եւ կը նահանջէ ոգին: Անզօր է պայքարելու «երկաթէ պայմաններուն»դէմ, բայց նաեւ չուզեր ընդունիլ, թէ պարտուած է: Ուստի՝ կը տառապի հոգիով, կը տառապի ջիղերով, կը տառապի մտքով: Խղճահար գրողը ինք միայն կրնայ զգալ այս ողբերգութիւնը, որ չի տեսնուիր, չի շօշափուիր, ոչ ալ կը բացատրուի, այլ միայն կը զգացուի:

Հինգերորդ, վերջապէս, գրական կլիմայ մը չկայ հայ գրողին շուրջը, տեսակ մը ոլորտ, ուր ան ապահով ու հարազատ զգայ ինքզինք: Չունի մինչեւ իսկ այն վստահութիւնը, թէ իր գրածը կը կարդացուի, չենք ըսեր՝ կը փնտռուի:

Գրականութիւնը առաքելութիւն մը չէ այլեւս, ասպարէզ մըն է լոկ:

Չենք գիտեր, թէ կը սխալի՞նք արդեօք մեր այս հաստատումներուն մէջ: Ամբո՞ղջ ճշմարտութիւնը կ՚ըսենք, ճշմարտութեան մէկ մա՞սը, թէ՞ մասն մասը:

Ինչ որ գիտենք — եւ հաստատօրէն գիտենք — սա է, թէ հայ գրողը պէտք ունի սիրուելու: Այս կարօտը, սիրուելու կարօտը, մեզմէ տարիներ առաջ, չեչտած էր Տիրան Չրաքեան, եղերաբախտ գրագէտը, որ մեռաւ... չսիրուելուն համար:

Ուրիշ գրագէտներ, եղերաբախտ կամ ոչ — եղերաբախտ, ձգեցին գացին առանց իսկ հատոր մը կարենալ տալու իրենց գրական վաստակէն, որ կը մնայ թերթերու մէջ ցիրուցան:

Բայց սիրուելէ առաջ — եւ սիրուելու համար — մեր գրողները պէտք ունին ծանօթացուելու, գոնէ ծանօթացուելու: Մեռած ըլլան մեզմէ դար մը թէ քանի մը տասնեակ տարի առաջ, անոնց իրաւունքն է չմոռցուիլ: Անոնց իրաւունքն է ապրիլ իրենց մահէն ետքն ալ:

Այս ուղղութեամբ փորձեր կը կատարուին հոս ու հոն, — Ֆրանսա, Լիբանան, Սուրիա, Եգիպտոս, Թուրքիա, Ամերիկա, աշխարհի մէջ որեւէ տեղ, ուր ափ մը Հայեր կան:

Այս տարի, Ապրիլին, լրացաւ վաւերական բանաստեղծի մը՝ Մատթէոս Զարիֆեանի մահուան երեսնամեակը: Քանի մը սրտցաւ գրողներ, Պէյրութի մէջ, «Նայիրի»ի նախաձեռնութեամբ, ոգեկոչեցին յիշատակը այս դժբախտ, այլ սիրելի բանաստեղծին:

Մեր գրողները կը մեռնին — եւ ընդմիշտ կը մեռնին — այն ատեն միայն, երբ մոռցուի ոչ այնքան իրենց անձը, որքան գործը (որովհետեւ անձը կանգուն է գործով): Եւ անկասկած կը մոռցուի, եթէ հոգածու ձեռք մը չհաւաքէ անոնց ցիրուցան էջերը: Մատթէոս Զարիֆեան, իր երկու հատորներէն ետք, «Տրտմութեան եւ խաղաղութեան երգեր» (1921) եւ «Կեանքի ու մահուան երգեր» (1922), գրած է զանազան քերթուածներ ու արձակներ, որոնք հատորի մէջ չեն մտած: Իր հարազատները անշուշտ ձեւը պիտի գտնեն կատարելու հաւաքումի այս աշխատանքը, որ պիտի նպաստէ ծանօթացնելու հէգ Մատթէոսը նոր եւ նորագոյն սերունդներուն ալ:

Օրաթերթը «այսօր»ն է, «վաղը» չէ: Եւ մեր ընթերցողները չեն սպասեր անշուշտ, որ օրուան մը կեանք ունեցող այս սիւնակին մէջ ելլենք վերլուծենք Զարիֆեանի արուեստը եւ ճշդենք իր տեղը հայ գրականութեան մէջ: Ոչ, ասիկա քիչ մը աւելի է, քան կը սպասուի օրաթերթէն, որուն դերն է արթուն պահել հանրային կարծիքը եւ հետաքրքրութիւն ստեղծել մեր արժէքներուն շուրջ:

Կրնանք ըսել սակայն, որ եթէ Վարուժան մեր քերթողութեան բերաւ ուժ, Սիամանթօ՝ մեծութիւն, Դուրեան՝ բողոք եւ տրտունջք, Մեծարենց՝ թախիծ ու կարօտ, Զարիֆեան բերաւ պարզութիւն, անկեղծութիւն եւ փափկութիւն:

Արդ, իր իրաւունքն է սիրուիլը: Իր իրաւունքն է կարդացուիլը: Մեզի կը մնայ ճանչնալ այս իրաւունքը յուզումնահար քերթողի մը, որ շատ քիչ ապրեցաւ մեր մոլորակին մէջ, բայց որ այդ «քիչ»ն ալ բանով մը լեցուց վերջապէս»:

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐի)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Գրողներու Միութիւնը վտարեց չորս կարեւոր անդամներ, Սուրով, Վիրտա, Կոլասնով եւ Կարապով, իբրեւ «ապարարոյ եւ հակընկերային»:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ

Տարերային պատուհասներուն մաս կը կազմեն նաեւ ողողումները: Ջուրը, այդ կենսական տարրը որ կը տիրապետէ երկրագունդին 3/4 մասին եւ գործարանաւոր մարմիններու կազմութեան հիմը կը կազմէ, այդ ջինջ հեղուկը որ մեր պապակը կը յագեցնէ եւ խոպան անապատներ ծաղկաստաններու կը վերածէ, օրհնութիւնն է կեանքին:

Նոյն ջուրը կենսատու, որ մերթ հայելի մըն է բիւրեղեայ կամ առուակ մը հեզահոս ու գլգլուն, մերթ լիճ մը կապտորակ՝ կամ անծայրածիր ովկիանը վէտվէտուն ու ալեկոծ, յանկարծ կը դառնայ ուժ մը ամեհի ու կործանարար: Նոյնքան մահաբեր, աւերիչ ու ահարկու, որքան երկրաշարժը, հրաբուխը եւ միւս բնական աղէտները:

Գրեթէ ամէն տարի որոշ եղանակներու գետերը յորդելով կ՚ողողեն գիւղեր ու քաղաքներ, մշակուած ընդարձակ տարածութիւններ, կ՚աւերեն զանոնք, արմատախիլ կ՚ընեն ծառեր ու մշակուած բոյսեր, զոհեր խլելով մարդոցմէ ու կենդանիներէն: Միեւնոյն ատեն հեղեղին ցանած աւազն ու խիճերը անբերրի տափաստաններու կը վերածեն ողողեալ շրջանները: Յաճախ ծովերն ալ կատաղի փոթորիկներու հետեւանքով կը խուժեն դէպի ցամաք, անհաշուելի աւերներ գործելով: Անցեալ տարի յունուարին Հոլանտայի եւ Անգլիոյ ծովային ողողումները նիւթական ծանր վնասներ պատճառեցին այդ երկիրներուն: Մանաւանդ Հոլանտայի վիճակը եղերական հանգամանք ստացաւ: 250 հեկտար մշակուած հարուստ հողեր, որոնք դարերու աշխատանքով շահուած էին, փճացան աղի ջուրին հոսանքին տակ, երկու հազար բնակիչներ զոհ գացին աղէտին եւ մէկ միլիոն աղէտեալներ, ճաշակեցին անոր դառնութիւնները: Ամուր թումբերը որ սերունդներու տաժանագին աշխատանքին արդիւնքն էին հիմնայատակ կործանեցան: Ռոթերտամ եւ ուրիշ կարեւոր քաղաքներ հրաշքով փրկուեցան աղէտէն, սակայն Հոլանտայի հողերուն մէկ հինգերորդը դարձեալ վերածուեցաւ մօրուտ եւ ճահճային վայրերու, այնպէս՝ ինչպէս Կեսար քսան դար առաջ նկարագրած է իր «Յիշատակ»ներուն մէջ:

1951ին, Իտալիան ալ ենթարկուեցաւ աղիտալի ողողումներու: Փոյի հովիտին մէջ հազար քառ. քիլոմեթր հողամաս մը ծածկուեցաւ ջուրով: Վեց հարիւր բնակարաններ կործանեցան եւ 3100 ուրիշներ վնասուեցան: Լորէոյի շրջանին 300 հազար բնակչութեան երկու հարիւր հազարը փոխադրուեցան այլուր եւ 273 հոգի զոհ գացին ջուրերու յորձանքին: Նիւթական վնասները անհաշուելի էին:

Ֆրանսան ալ նոյն տարին ենթարկուեցաւ նոյնքան վնասներու Ռոնի եւ Կառոնի

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ
ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ԱՌԹԻԻ

ԴԱՆԻԷԼ ՎՐԴ. ՉԱՏՈՅԵԱՆ

Մուրատը, մանաւանդ Դանիէլ վարդապետը, որ աւելի փորձառու էր, սպառնացին նաւավարները ծով նետել, եթէ անմիջապէս միջոցներ ձեռք չառնէին նաւը Կտուց անապատի ուղղութեամբ դարձնելու: Մահուան սպառնալիքը իր գործը տեսաւ: Նաւավարները աշխուժացան եւ յաջողեցան, վերջապէս, նաւուն քիթը դարձնել դէպի մեր ցանկացած կայանը»:

Դանիէլ վարդապետ քանի մը ամիս վերջ երբ Աղթամար վերադարձաւ՝ բանտարկուեցաւ մէկ տարիէ աւելի: Իշխանի աւելի երկար պահել չհամարձակեցան: Ազատուելուն պէս նոր եռանդով շարունակեց իր յեղափոխական աշխատանքը:

Աղթամարի կռիւէն վերջ որքան խոր եղաւ մեր ժողովուրդին սէրն ու հիացումը դէպի արի վարդապետը, նոյնքան խոր եղաւ անոր ատելութիւնն ու զզուանքը դաւաճան Արսէն վարդապետի ու իր քարտուղար Միհրան էֆ.ի դէմ: Անպատիժ չմնացին անոնք: Տարի մը վերջ, գիշեր մը, Իշխանի խումբը ներս մտաւ կաթողիկոսարանի շրջափակէն: Զինաթափ ըրաւ պահապան ոստիկանները՝ առանց վնասելու: Եւ իրենց անկողիններէն հանելով երկու դաւաճանները՝ ահաբեկեց ծովեզերքի աւազներու վրայ իրենց այս մատնութեան եւ ուրիշ հակայեղափոխական արարքներու համար: Ահ ու դողի մատնուեցան թէ հայազգի մատնիչները, եւ թէ կառավարական պաշտօնեաներն ու Քիւրտերը:

Դանիէլ վարդապետի նուիրումն ու քաջութիւնը որոշ ազդեցութիւն գործեցին նաեւ մեր գաւառի կղերական դասին վրայ: Շատեր փոխեցին յեղափոխութեան հանդէպ իրենց բռնած պահպանողական դիրքը եւ սկսան հետեւիլ անոր օրինակին՝ ըմբռնելով յեղափոխութեան փրկարար դերը: Այսպէս՝ Սպիտակ վանքի վանահայր Երեմիա, Կարմրակ եւ Ս. Թովմայ վանքերու վանահայր Ներսէս, Գոմուց վանքի վանահայր Վահրամ վարդապետներ, եւ ուրիշներ, լայնօրէն բացին իրենց վանքերուն դռները Ֆետայիներու առջեւ: Այս վանքերը դարձան յեղափոխական գործունէութեան կայաններ: Իսկ մեր անման գեղջուկ քահանաներէն շատեր եղան իրենց գիւղերու ու շրջաններու յեղափոխական կոմիտէներու հեղինակաւոր անդամներ:

Վարդապետը փայլեցաւ նաեւ կրթական գործի հանդէպ իր ունեցած նուիրումով: Արսէն վարդապետի ահաբեկումէն վերջ, երբ Իշխան ծրագրեց (1905ին) Աղթամարի հասոյթներով վարժապետանոց մը բանալ Աղթամարի մէջ, Դանիէլ վարդապետ, Եղնիկ վարդապետի եւ Մուխսի Մուրատի հետ, թեւ ու թիկունք հանդիսացաւ այս խիստ ազգօգուտ ծրագրին իրականացման:

Իր վեցամեայ գոյութեան ընթացքին՝ լոյսի այս վառարանէն ելան աւելի քան 80 շրջանաւարտներ, դաստիարակուած ազգային առողջ գաղափարներով: Անոնք ոչ միայն մտքի լոյս տարին մինչեւ լեռնաշխարհի ամէնէն խուլ ու խաւար անկիւնները, այլեւ նշանակելի դեր կատարեցին մեր գաւառի երիտասարդութեան յեղափոխական դաստիարակութեան մէջ, ու եղան քաջ մարտիկներ, ոմանք ալ յայտնի ղեկավարներ փառապանծ հերոսամարտներու: Անվարան կրնամ ըսել որ, Աղթամարի դպրոցէն ելած այս ընտիր երիտասարդները, սկսեալ Լ. Շաղոյեանէն մինչեւ ամէնէն համեստը, անխտիր, իրենց հոգիներուն մէջ ունէին, Իշխանի եւ իրենց հայրենասէր ուսուցիչներու շունչին հետ, բան մը նաեւ Դանիէլ վարդապետի շունչէն:

1907ին դարձեալ հետապնդուելով, կուսակցութեան կարգադրութեամբ վարդապետը անցաւ Պարսկաստան, ուր վարեց Ս. Թադէի պատմական վանքի վանահայրութիւնը, միաժամանակ կատարելով յեղափոխական գնահատելի աշխատանք:

Օսմ. Սահմանադրութիւնը հռչակուելէն ետեն (1908) վերադարձաւ Աղթամար ու նշանակուեցաւ օգնական կաթող. նորընտիր տեղապահ Եղնիկ վարդապետի, եւ փոխ-նախագահ Աթոռի բոլոր նորաստեղծ մարմիններուն — կրօնական, կրթական, գաւառական, տնտեսական, քաղաքական —, որոնց շնորհիւ Աղթամարը դարձաւ ժողովրդական տիպար հաստատութիւն մը: Ամէն տեղ իր խօսքը մեծ կշիռ ունէր:

Խիստ նախանձախնդիր մատաղ սերունդի դաստիարակութեան՝ լծուեցաւ, մասնաւորապէս, Աթոռի հասոյթներու յաւելման գործին, որոնցմէ կախում ունէր, գլխաւորապէս, գոյութիւնը Թեմական դպրոցին եւ գաւառի մէջ յաջորդաբար բացուած դպրոցներու: Ասոնց թիւը 1910ին 50ի կը հասնէր արդէն:

Այդ նպատակով յաճախ արշալոյսին ոտքի վրայ էր, հսկելու համար դութաններու, արօրներու, մշակներու փոխադրութեան դէպի դաշտ: Նաեւ փուռերուն, ջրբաղացներուն, բանջարանոցին, այգիներուն, կալերուն, ձիթահանին վրայ: Անխոնջ կերպով կը պտտէր արտէ արտ, խոտնոցէ խոտնոց: Կը բարձրանար լեռը, զոման, աչքէ անցընելու ոչխարի հօտերը եւայլն: Յաճախադէպ էր տեսնել զինք մաճը ձեռքին, կամ հնձող մեքենային վրայ, կիզիչ արեւին տակ:

ՂԱԶԱՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

(9) (Շար.)

ողողումներուն հետեւանքով: 1952ին Միացեալ Նահանգներուն մէջ Միսիսիփի եւ Միսուրի գետերը ողողեցին 250 հազար հեկտար մշակուած հող եւ հարիւր հազար աղէտեալներ այլուր փոխադրուեցան:

Տիգրիսի վերջին ողողումները Պաղտատի շրջանին մէջ նոյնպէս նիւթական ծանր վնասներ պատճառեցին այդ երկրին: Հարկ չեմ տեսներ աւելի երկարել այսպիսի աղիտալի ողողումներուն շարքը:

Որո՞նք են ողողումներու պատճառները: Սխալ է կարծել թէ անոնք ամպրոպներու հետեւանք են: Ընդհակառակն անընդհատ մաղուող բարակ ու երկարատեւ անձրեւներն են որ ողողումներ յառաջ կը բերեն: Կարելի չէ չափել այդ աննշան համարուած անձրեւներուն ջուրին ծաւալը: Ձիւնահալքը եւս ողողումներ կը պատճառէ, բայց ընդհանրապէս ան տեղի կ՚ունենայ աստիճանաբար:

Կարելի՞ է պաշտպանուիլ բնութեան այս պատուհասին դէմ: Մարդիկ, հին ժամանակներէն սկսեալ փորձած են ողողումներուն առաջքը առնել, թումբեր կանգնելով գետի մը ափերուն վրայ: Ժամանակին երբ մեքենական միջոցներէ զուրկ էր մարդկութիւնը, տաժանակիր աշխատանքի մը կը լծուէին մարդիկ, հողէ պարզ թումբեր կանգնելու համար: Ներկայ ըմբռնումով թումբերը կը նկատուին վտանգաւոր կիսամիջոցներ: Արդարեւ անոնք կը սահմանափակեն գետերուն լայնքը: Երբ ջուրը բարձրանայ եւ հոսանքը արագանայ թումբերուն կրած ճնշումն ալ համեմատաբար կ՚աճի եւ յաճախ այդ զօրաւոր ճնշումին տակ թումբերը տեղի կուտան:

Երկրորդ հարց մըն ալ կայ: Ինչպէս ըսինք ջուրը իրեն հետ կը բերէ աւազ ու խիճեր որոնք հետզհետէ դիզուելով գետին հունը կը բարձրացնեն: Այն ատեն հարկ է թումբերը եւս նոյն համեմատութեամբ բարձրացնել: Սակայն թումբերը որքան բարձրացուին նոյնքան կը նուազի իրենց դիմադրական ուժը ջուրին ճնշումին տակ:

Այժմ երկու ծրագիրներ մշակուած են մասնագէտներու կողմէ ողողումներուն դէմ: Առաջինը կը նախատեսէ մէկ կամ մէկէ աւելի աւազաններու շինութիւնը գետերուն մօտ, ուր պիտի հաւաքուին գետին աւելորդ ջուրերը: Սակայն այս ծրագրին իրականացումը կը պահանջէ, նախ՝ մեծադումար վարկեր, յետոյ, յարմար ,բնական վայրեր գետին ընթացքին մօտ այդ աւազաններուն շինութեան համար: Պէտք է նկատի ունենալ նաեւ ողումներու ընթացքին տեղափոխուած ջուրին ծաւալը որ, ինչպէս ըսինք, կրնայ հասնիլ աներեւակայելի համեմատութեան մը: Գաղափար մը տալու համար ըսենք որ 1840ի ողողումներու ընթացքին Ռոն գետին փոխադրած ջուրը հաշուած են 15 միլիառ խորանարդ մեթր: Այս թիւերը սարսուռ կը պատճառեն մասնագէտներուն: Արդարեւ, ինչպէ՞ս կարելի է կառուցանել 15 միլիառ տարողութեամբ ջրամբար – ընդունարան մը: Անշուշտ վերոյիշեալ թիւը չի կրնար հիմք ծառայել: Պարագաները կը փոխուին համաձայն գետին, ու եղանակին: Դարձեալ գաղափար մը տալու համար ներկայացնենք Ֆրանսայի մէջ կառուցուած մեծ ընդունարան-աւազաններ՝ ջրաելեկտրակայաններու յատուկ, որոնք միջազգային առումով հռչակաւոր կառուցումներ են: Այսպէս, Տորտոնեը գետին վրայ Պորթի աւազանը չորս հարիւր միլիոն խոր. մեթր տարողութիւն ունի: Թինեըի աւազանը 260 միլիոն խ. մեթր: Սարանի ջրամբարը՝ 220 միլիոն խ. մեթր: Քուէպէքինը՝ քսան միլիոն եւայլն, ինչպէս կը տեսնէք, շատ հեռու ենք տակաւին 15 միլիառէն: Ամերիկացիները, աւելի գործնական, նկատի ունենալով մեծ աւազանի մը շինութեան դժուարութիւնները, խորհած են մէկի փոխարէն յիսունէ աւելի փոքր աւազաններ շինել, որոնց ամբողջութիւնը կը լրացնէ անհրաժեշտ տարողութիւնը եւ ծախքի խնայողութիւն մըն ալ կ՚ըլլայ: Այդ փոքր աւազանները շինուելով առուակներու, գետակներու ափերուն մօտ, անոնց յորձանքը մեղմելու պիտի ծառայեն: Կտրելով գետին ջուրերը հայթայթող երակներուն ուժգին թափը, նպաստած կ՚ըլլան գետին սովորական հոսումին:

Երկրորդ ծրագիրը, որ Ամերիկայի մէջ կը փորձուի աւելի համեստ է, բայց նոյնքան ազդու կ՚երեւայ: Ծրագիրը, թերեւս տարօրինակ համարուի, կը նախատեսէ ողողումները արգիլել... ողողելով: Գետին եզերքը կը կառուցուին ցած թումբեր: Իսկ գետին երկու ափերուն վրայ կը ձգուին բաւական լայն հողաշերտեր որոնց եզերքը կը կառուցուին երկրորդ թումբեր առաջիններէն աւելի բարձր: Երբ գետին ջուրերը բարձրանան, խաղաղ սահանքով մը կը յորդին առաջին թումբերէն ու կ՚ողողեն յատկացուած հողամասերը: Այդ հողամասերը զոհելով մեծ աղէտներու եւ նիւթական ծանր վնասներու առաջքը կ՚առնուի: Գետին երկայնքը կարելի է գտնել խոպան ու անբերրի հողեր որոնք առաւելաբար կրնան ծառայել այդ նպատակին:

Ինչպէս տեսանք այս համառօտ տեսութենէն, մարդիկ կը ջանան ոչ միայն գետերել կատաղի յորձանքը հեղեղներուն, այլ եւ ամբարուած ջուրը գործածել — յօգուտ ընդհանուր բարօրութեան:

Տակաւին կարելի չէ ամբողջովին զսպել բնութեան տարերային ուժերը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր ճառ մը խօսելով Համպուրկի մէջ, ըսաւ թէ անշուշտ պիտի քննեն Խ. Միութեան հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատելու խնդիրը, «եթէ ներկայ կացութիւնը եւ քաղաքական անհրաժեշտութիւնը թոյլ տան»:

ՋԷՆԿԻԼԷՐԻ «ՆՈՐ ԿԻՐԱԿԻՆ»

Մինչեւ ընդհ. տարագրութիւնը, բնական գեղեցկութիւններով օժտուած Ջէնկիլէրի մէջ, Նոր Կիրակին բացառիկ հանդիսութեամբ կը տօնուէր՝ ամէն տարի անխափան, ոգեկոչելու համար կաթող. նուիրակ Մինասի «անարծաթ» վարդապետի յիշատակը: Իր աճիւնը թաղուած էր Ջէնկիլէրի գերեզմանատունը, ուր, իր փափաքին համաձայն, փոքրիկ մատուռ մըն ալ կառուցուած էր:

Կ՚արժէր անգամ մը ներկայ ըլլալ, այդ կրօնաողիմպիական մեծ հանդիսութեան:

Զատկի երրորդ օրէն սկսեալ, հարեւան բոլոր հայ գիւղերէն (Մեծ Նոր գիւղ, Սէօլէօզ, Պէյնի, Միջագիւղ, Կիւրլէ, Քէրէմէթ, Քարցի, Գըլըճ գիւղ, Ծագշագ, Զուգուր գիւղ, Եալադ տէրէ, Մէրտէկէօզ) շարան շարան կը հասնէին այցելուները, ուխտաւորները հիւրասիրուելով իր ծանօթներուն կողմէ: Իսկ անծանօթները՝ հիւրընկալ յանձնախումբի բարեմիտ կարգադրութեամբ՝ յարմար անձերու տուները կը տեղաւորուէին:

Կրօնական արարողութիւնը «Խոր-հուրդ Խորին»էն սկսեալ մատրան մէջ կը կատարուէր այդ օրը, բացառաբար ի ներկայութեան տասնեակ հազարաւոր բազմութեան մը:

Բնութիւնը իսկ, կարծես, կը խայտար առատօրէն բաշխելով իր բարիքները:

Գերեզմանատան հսկայ ծառերուն նորածիլ տերեւներուն մէջ, այգաբացին, պահուած երկչոտ սոխակներն եւս իրենց դայլայլիկներով կը մասնակցէին օրուան մեծ տօնին:

Կանուխէն՝ իրենց գոյնզգոյն վրաններուն տակ այլազան ապրանքները ցուցադրած էին վաճառորդները:

Խրախճանքը իր գագաթնակէտին կը հասնէր կէսօրէ վերջ, հիւրերու ընկերակցութեամբ: Փոքրիկ տղաքներ, օդը կը թնդացնէին խաղալիկներու եւ զանազան սուլիչներու ժխորով, հեթանոս գլուխավաճառ (լէպլէպիճի) եւ օշարակավաճառներու կոշտ ու կոպիտ կանչին հետ:

Քիչ մը վերը՝ մատրան մօտ՝ փափկասուն օրիորդներ ու նորապսակ հարսներ իրենց ճոխ ու մաքուր հագուստներով եւ թանկարժէք զարդերով պճնուած հաստաբուն ծառերու կապուած կախօրրաններով կ՚օրօրուէին զոյգ-զոյգ եւ փոխն ի փոխն եւ իրենց մեղանոյշ երգերով կ՚աւելցնէին խանդավառութիւնը:

Աւելի վերը՝ երեք հսկայ սօսիներու մօտ՝ փոքրիկ դարատանի կանաչներու վրայ, չափահաս երիտասարդներ ողիմպիական խաղերէն վերջ, ըմբշամարտով կը զբաղէին:

Ուրախութիւնը կը տեւէր մինչեւ իրիկուն, ի ներկայութեան քաղաքապետին եւ ոստիկան զինուորներու:

Հակառակ համբաւաւոր եւ ուժեղ թուրք թէ լազ ըմբիշներու ջանքերուն, Ջէնկիլէրցին իր ամէնէն ճարպիկ եւ լաւ խաղացողները վերջին վայրկեանին հասցնելով յաղթական կը հանդիսանար ամէն տարի:

Աւաղ, այսօր, հազարէ աւելի գեղեցիկ, մեծ ու փոքր տուներէն ոչինչ մնացած է, բարբարոս ձեռքեր հիմնովին քանդած են, անոնց տեղը, նորահաս գաղթականներու խրճիթներ շինելով:

Իսկ հոյակապ քարաշէն կամարակերտ եկեղեցւոյ զանգակատան տեղ մինարէն է որ կը տիրէ աւերակներու վրայ:

ՋԷՆԿԻԼԷՐՑԻ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ խորհրդային դեսպանատան մէջ կատարուած ընդունելութեան մը մէջոցին, ռուս դիւանագէտ Ռեպուլինա ապտակեց եուկոսլաւ դիւանագէտ մը, երբ կը վիճէին պալքանեան դաշինքին մասին:

ԲՈՒՌՆ ՄԻՋԱԴԷՊ մը ծագեցաւ Ազգ. Ժողովի նրբանցքներուն մէջ: Զօր. տը Կոլի նախկին կուսակիցներէն երեսփոխան մը, զօր. Պիյոթ, բարկանալով ժողովրդական երեսփոխանի մը դիտողութենէն բռունցք մը իջեցուց անոր դէմքին: Ներկաները դժուարաւ բաժնեցին երկու հակառակորդները:

ԾԱՅՐ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ նախկին ռազմիկներու ընկերակցութիւնը ողջունելով Տիէն Պիէնի հերոսները, կը պահանջէ կառավարութենէն 1. չարժման մէջ դնել երկրին բոլոր ուժերը, յաղթանակը շահելու համար. — 2. Արգիլել այն քաղաքական կազմակերպութիւնները որոնք մեղսակիցներն են Ֆրանսայի թշնամիներուն 3. — Հասկցնել դաշնակիցներուն թէ պարտաւոր են միացեալ ճակատ կազմել Ֆրանսայի հետ, ջախջախելու համար համայնավար նախայարձակները, քանի որ Հնդկաչինի ներկայ ճակատամարտը կը մղուի փակելու համար խորհրդային աշխարհակալութեան ճամբան հարաւ. արեւելեան Ասիոյ մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդային հրամանատարը պաշտօնապէս այցելեց ամերիկեան հրամանատարին, մեծ զարմանք պատճառելով:

ՋՐԱԾԻՆ ՌՈՒՄԲԻ փորձեր կատարուած են Խ. Միութեան մէջ, ջուրին տակ, ինչպէս կը պատմէ բանակին պաշտօնաթերթը, «Կարմիր Աստղ»: Թերթը այս առթիւ յօդուածաշարք մը հրատարակելով, կ՚ըսէ թէ արդիւնքը շատ աւելի զօրաւոր է քան եթէ ցամաքի վրայ պայթեցնեն: Առաջին անգամ է որ հրապարակաւ կը յայտնուի թէ Խ. Միութիւնն ալ ջրածին ռումբ ունի:

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ մեռած է պրոֆ. Յարութիւն Կ. Մաղաքեան: Անասնաբուժական Կաճառի ուսուցչապետ եւ թղթակից անդամ Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիային: Գրած է Հայաստանի բուսական աշխարհին վերաբերեալ աւելի քան հարիւր գիտական աշխատութիւններ եւ կարգ մը ուսումնասիրութիւններ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ռէսին պնդումները անակնկալի առջեւ դրեր էին Արտաշէսն ու Շուշիկը, որոնք խորհրդակցեցան, որոշեցին Տիգրանի եւ Արեգնազի միջնորդութիւնը խնդրել: Արտաշէսը պիտի խօսէր Տիգրանին հետ, եւ Շուշիկը՝ Արեգնազին: Տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ յարմար օր մը: Տիգրանը ըսեր էր.

— Արտաշէս, մի աճապարէք, դեռ ատեն մըն ալ կեցէք մեր տունը, հայրս կը սիրէ ձեզ, մնացէք:

Արեգնազ ըսեր էր.

— Շուշիկ, դուն քոյրս ես եւ Արտաշէսը՝ եղբայրս, մենք ամէնքս ալ կը սիրենք ձեզ, այր ու կին, հայրիկին խօսքը մտիկ ըրէք, ու մնացէք մեր տունը: Հայրիկը շատ նեղուած է, Պայծառի ու Տիգրանի մասին խօսուածները խորապէս կը տառապեցնեն զինքը, վերջերս գիւղին մէջ լուր տարածուեցաւ թէ՝ Պայծառը դեռ կը սիրէ Տիգրանը, եւ թէ իր հիւանդութիւնը խռովալից ու անզուսպ սիրոյ մը արդիւնքն է:

— Պայծառ ըսածը ո՞վ է, ես կը ճանչնա՞մ Արեգնազ:

— Այո, Շուշիկ, կը ճանչնաս, Աղթամար կղզիի մէջ՝ աջ կողմը, պառաւ կնոջ մը առջեւը նստած էր, սեւ մազերով եւ խիտ յօնքերով, քիչ մը լայն երեսներով հարս մը:

— Ուրեմն Պայծառը ամուսնացա՞ծ է:

— Այո, ամուսնացած է, կարծեմ զաւակ մըն ալ ունի: Համբարձման տօնի մը, պարեր է Տիգրանին հետ ու սիրեր զայն, ու դեռ այդ սիրոյ ազդեցութեան տակ է: Պայծառը վայելչօրէն հագուած մտաւ իր աղջկութեան ժամանակ եւ թէ հիմա երբ դեռ ամուսնացած է: Մեր նշանախօսութեան երկրորդ օրը, Տիգրանին հետ վանքը աղօթելու գացինք, ժամուն մէջ շատ բազմութիւն կար, մէկ ալ տեսնես, Պայծառը վայելչօրէն հագուած մտաւ եկեղեցին, մեզի մօտիկ եւ մեր շարքին վրայ կեցաւ: Տգեղ աղջիկ մը չէ Պայծառը:

— Ի՞նչ կ՚ըսես, Արեգնազ:

— Պայծառը մեր շարքին վրայ էր, անընդհատ մեզի կը նայէր, կը թուի թէ իր կեցած տեղէն գոհ չմնաց, իր տեղը փոխեց, կարգ մը վեր՝ այնպէս դիրք բռնեց, որ Տիգրանը լաւ տեսնէ, աչք ընէ, խռովէ անոր սիրտը: Իր սէրը գինովցուցեր էր զինքը, կը նայէր ու կը նայէր: Տիգրանը ուշադրութիւն չըրաւ, տեսաւ կարծեմ, բայց ես զինքը կորսնցուցի: Քիչ մնացեր էր որ մարէի, օդը անշնչելի դարձաւ ինծի, սախպեցի Տիգրանը որ եկեղեցիէն դուրս ելլենք եւ ելանք: Եղածը պատմեցի Տիգրանին, ես՝ այն օրէն ի վեր դարձայ նախանձոտ, նախանձը մէջս տարակուսանք արթնցուց: Շատ չերկարեմ, Շուշիկ, յամառ է Պայծառը եւ իր սիրոյ մէջ՝ նախայարձակ, ան՝ ամէն տեղ ջանաց տիրել Տիգրանի սրտին, չյաջողեցաւ, ասոր համար ալ հիւանդացաւ, յոյս չկայ որ ազատի մահուան ճիրաններէն:

— Ուրեմն, չա՞տ ծանր է:

— Այսօր իմացայ որ, հիւանդութիւնը աւելի ծանրացեր է, չի կրնար խօսիլ, քովինները չի ճանչնար: Յոյս չկայ, կորսնցուցեր է իր գիտակցութիւնը: Շուշիկ, կը խնդրեմ, ատեն մըն ալ մնացէք մեր տունը, ձեր ներկայութեամբը քաջալերէք մեզ եւ սրտապնդեցէք, տեսնենք ո՞ւր պիտի յանգի այս ողբերգութիւնը: Հակառակ Պայծառի բոլոր ըրածներուն, կը մեղքնամ իրեն, կը մաղթեմ որ առողջանայ, երիտասարդ է, կսկծալի է թարմատի հարսի մը մահը: Այսօր՝ ես գտած եմ ինքզինքս, բարձր է դիմադրական կորովս, կրնամ տոկալ որեւէ անակնկալ հարուածի, ես՝ ներեցի Պայծառին, թող ապրի, դժուար է երիտասարդ մեռնիլ:

Այս խօսակցութենէն երեք օր վերջ՝ Պայծառը մեռաւ: Մեռելատունը հաւաքուեցան բոլոր գիւղացիները: Ներկայ էին նաեւ Ռէսն ու Նունիկը, Շուշիկն ու Արտաշէսը, Տիգրանն ու Արեգնազը:

Ամէնքը տխուր էին: Երիտասարդ հարս մըն էր մեռնողը: Արեգնազը լացաւ մեռելին վրայ, կարծես թէ մեռնողը իր հարազատ քոյրն էր: Գիւղը հիացաւ Արեգնազի ներողամտութեան եւ անկեղծ փղձկումին վրայ:

Ցուցարկաւոր կիները իրարու ըսին.

— Ալեքին աղջիկն է, հրեշտակ մարդուն հրեշտակ աղջիկն է, ապրի Արեգնազը, ցաւ ու դժբախտութիւն չտեսնէ...:

Ցուցարկաւորութեան բոլոր ծախքերը Ռէս Սանօն ըրաւ, իր ընտանիքովը դագաղին ընկերացաւ մինչեւ գերեզմանատունը:

Տիգրան պզտիկ գաղափար մը տուեր էր Արտաշէսին՝ իր հօրը մտադրութեան մասին, թէ «Ան՝ ծրագրած է ձեզ, այր ու կին փոխադրել քաղաքէն գիւղ»: Ուրախ էին Արտաշէսն ու Շուշիկը, որ պիտի ազատէին քաղաքին ժխորէն ու անոր կոճկուած առօրեայէն: Գիւղի միջավայրը աւելի մտերիմ, աւելի ձեռնտու էր իրենց համար, ուր պիտի կրնային ապաշաւ չինել, մարդու պէս ապրիլ, յետոյ՝ Ռէսին պէս աղնուասիրտ պաշտպան մըն ալ կ՚ունենային:

— Արտաշէս, եթէ Տիգրանի ըսածը ճիշդ է, այսինքն եթէ Ռէս Սանօն ուզէ մեզ քաղաքէն հոս փոխադրել տալ, չհակառակինք, լաւ է գիւղի մէջ ըլլալ, հողին ու ցանքին կապուիլ, քաղաքին մէջ ի՞նչ ունինք որ:

(Շար.) ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

ուած կամ գերի : «Վիէթնամի ժողովրդական բանակը վար առաւ կամ քանդեց 62 թշնամի սաւառնակներ եւ գրաւեց բոլոր զէնքերը, ռազմանիւթի շտեմարանները եւ զինուորական հանդերձանքը : Սպան – նուած, վիրաւորուած կամ գերի բռնուած թշնամի ուժերուն մէջ կը գտնուին ֆրանսական ամբողջ հրամանատարութիւնը, կեդրոնական, հարաւային եւ հիւսիսային ճակատամասերուն երեք հրամանատարները, չորժուն ուժերուն երեք հրամանատարները եւ միւս բոլոր վաշտերուն հրամանատարները » :

Զեկոյցը յետոյ կը յիշէ սպաննուած, վիրաւորուած կամ գերի բռնուած բարձրաստիճան սպաներուն անունները, սկսելով զօր. տը Քասթրէն : Այս առթիւ կ'ըսէ թէ 353 տեղակալներ, հարիւրապետներ, հազարապետներ եւ 1396 ենթասպաներ սպաննուած կամ գերի բռնուած են : Գերիներու կացութեան մասին ալ խօսելով, զեկոյցը կ'ըսէ թէ համաձայն Հօ Շի Մինի եւ Վիէթնամի ժողովրդավար հանրապետութեան մարդասիրական քաղաքականութեան, թշնամի գերիները կը վայելեն համապատասխան հոգածութիւնը :

Կ'ըսուի թէ Տիէն Պիէնի բերդին զին – ուորներէն շատեր յաջողած են փախչիլ, միանալու համար երեք հազար հոգինոց ֆրանսական գունդի մը որ կը գտնուի 35 մղոն դէպի հարաւ : Ասոնք չափազանց յոգնած ըլլալով եօթը չարթուան կռիւ – ներէն, հազիւ տասը օրէն կրնան հասնիլ նշանակուած վայրը, չամբուտներու մէջ, ինչպէս կը հաւաստեն խրադեկներ :

Հիւս. Հնդկաչինի ֆրանսական հրամանատարը, զօր. Քոնյի, կը կարծէ թէ ըմբոստները չեն կրնար մեծ գործողութեան մը ձեռնարկել սեպտեմբերէն առաջ, նը – կատելով որ շատ ծանր կորուստներ կրած են Տիէն Պիէնի կռիւներուն մէջ եւ անձ –

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՊԱՐԱԽԱՂԵՐԸ ՑԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՆ

Վարչապետը ունկնդրութեան ընդունելով Փարիզի խորհրդային դեսպանը, յայտարարեց թէ յետաձգուած են խորհրդային պարախաղերը որոնք պիտի սկսէին երէկ, Օփերայի մէջ : Իսկ Օփերային վարչութիւնը կը ծանուցանէր թէ կառավարութիւնը արգիլած է այս չարթուան ներկայացումները եւ թէ նոր յայտագիրը պիտի հրատարակուի շաբաթ օր :

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը հարկ դատած էր յետաձգել ներկայացումները, ի նախատեսութիւն անկարգութեանց, քանի որ հանրային կարծիքը գրգռուած է համայնավարներուն դէմ, Տիէն Պիէնի պարտութեան հետեւանքով : Այս առթիւ կը յիշեն կիրակի օրուան ցոյցերը՝ համայնավարներուն դէմ, Փարիզի, Նիսի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ :

Այս միջոցին Փարիզ կը գտնուին 44 պարողներ, Մոսկուայի Մեծ Թատրոնէն : 1917էն ի վեր առաջին անգամ է որ այս արուեստագէտները կ'երեւան Փարիզի մէջ : Օրերէ ի վեր պոչեր կազմուած էին Օփերային առջեւ, տոմսակ ճարելու համար : Տեղական թերթերը կը գրեն թէ ամէնէն սուղ տոմսակներն անգամ սպառած էին եւ թէ չահադէտներ սեւ շուկայ մը կազմած էին, 30–35 հազար ֆրանքի տոմսակ ծախելով : Օփերայի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ վճարուած գումարները պիտի վերադարձուին :

ԸՄԲՈՍՏՆԵՐՈՒ ԾՐԱԳԻՐԸ ԿՐԱԿԸ ԴԱԴՐԵՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հնդկաչինի համայնավար իշխանութեան ներկայացուցիչը, Ֆամ Վան Տոնկ, Մայիս 10ին ճառ մը խօսեցաւ Ժընեւի մէջ, ծրագիր մը ներկայացնելով, պատերազմի դադարման համար : Ծրագիրը կը բաղկանայ ութ կէտերէ : Իր առաջարկները պարզելէ առաջ, Ֆամ Վան Տոնկ յայտարարեց թէ իրենց շարժումը համազգային հանգամանք ունի : Այս առթիւ քննադատեց Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը եւ պնդեց թէ Մ. Նահանգները կ'աշխատին երկարաձգել եւ ծաւալել պատերազմը :

Ահաւասիկ իր առաջարկները.— 1. Ֆրանսա պէտք է ճանչնայ Վիէթ Նամի, Խմերի (Քամպոճ) եւ Փաթէ – Լաոյի (Լաոս) անկախութիւնը եւ գերիշխանութիւնը.— 2. Պէտք է ետ քաշել բոլոր զինուորները.— 3. Ընդհանուր եւ ազատ ընտրութիւններ կատարել.— 4. Ֆրանսական Միութեան հետ ընկերակցութիւն հաստատել ազատ հաւանութեամբ.— 5. Տնտեսական եւ մշակութային կապեր հաստատել Ֆրանսայի հետ հաւասարութեան հիման վրայ.— 6. Որեւէ հետապնդում չկատարել անոնց հանդէպ որ գործակցած են հակառակորդ կողմին

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Կազմակերպուած Զ. Ռ. Միութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ առողջապահական նախարարութեան եւ պատուակալ նախագահութեամբ Տոքթ. Պէրնար Լաֆէի, տեղի կ'ունենայ Մայիս 23ին, կիրակի ժամը 14·30էն 18 :

Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ,
24, Rue St. Victor

Կը նախագահէ Պ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ,

Պիտի խօսին ֆրանսացի եւ հայ ականաւոր անձնաւորութիւններ :

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին :

Քառեակ նուագախումբ Պ. Կ. Սարեանի ղեկավարութեամբ, Տիկին ՄԵԼԻՔԵԱՆ եւ Պ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ երգ, Տիկին ՖԷՍԼԵԱՆ հայկական եւ կովկասեան մենապար՝ ընկերակցութեամբ ԳԱՐԵԳԻՆԻ (թառ). եւ ԲԵՆՈՅԻ : Օր. Ս. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ՝ դաշնակ, Փարիզի Օփերայի աւագ երգչուհի Օր. ՇԱԼԱՆՍԱ :

60 ՓՈՔՐԻԿՆԵՐԷ ԿԱԶՄՈՒԱԾ «ԼԸ ՓԸԹԻ ՊՕՆՏԻ»Ի երկսեռ երգչախումբ–պարախումբը իր ամբողջ կազմով բեմին վրայ, պիտի երգէ Կոմիտասի երգերը ՀԱՅԵՐԷՆ :

Տասը երգեհոնէ բաղկացեալ նուագախումբ մը առաջին անգամն ըլլալով հայկ. հանդէսի մը մէջ :

Տեղերը թուագրուած ըլլալով, կը հրաւիրենք հայ հասարակութիւնը որ այժմէն ապահովէ իր տոմսերը, Բալուեանի, Պարսամեանի եւ Հ. Սամուէլ գրատուններէն :

Մուտքի գիներն են 150, 200 եւ 300 ֆր :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

ԻՍԻԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵ – ՐՈՒՆ ՄԷՋ :

15 Մայիս, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս : Եղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին :

հետ, պատերազմի ընթացքին.— 7. Գերիներու փոխանակութիւն :— 8. Կրակը դադրեցնել, զինադադար կնքելու եւ բանակցութիւններ կատարելու համար :

× Վերջին պահուն համաձայնութիւն գոյացաւ, Տիէն Պիէնի ծանր վիրաւորները այլուր փոխադրելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսրը Մ. Նահանգները պիտի երթայ, վերջնական ձեւ մը տալու համար երկու երկիրներուն միջեւ կըն – քուած զինակցութեան : Ամերիկա իրաւունք ստացած է ռազմական խարիսխներ հաստատելու Եթովպիոյ մէջ :

ԱՆԳԼԻՈՅ թագուհին լրացնելով իր վեցամսեայ պտոյտը, Ճիպրալթար հասաւ Մայիս 10ին : Սպանիական կառավարութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած էր, թշնամական ցոյցերը արգիլելու համար :

ՍԱՐԻ ՄԱՍԻՆ բանակցութիւնները վերսկսան Փարիզի մէջ : Կ'ըսուի թէ Գերմանիա նոր առաջարկներ պիտի ներկայացնէ :

ԹՐԻԷՍԹԷԻ մասին նոր ծրագիր մը մըշակած է Թիթօ, վէճը լուծելու համար : Կը հաւանի Իտալիոյ ձգել վիճելի շրջանը, կարգ մը վերապահումներով :

ԾԱԽՈՒ Է

Machine PFAFF boutonniere
Վերջին մօտէլ բոլորովին նոր : Դիմել՝
Chahbazian, 45 Rue St. Placide
Paris (6e).

×

ՓՖԱՖ կարի մեքենայ մը թիւ 3406, բոլորովին նոր (1952), ճարտարարուեստական սեղան, առանց մօթէօրի : Գին 45 հազար ֆրանք :

Դիմել Պ. Պիզպիզեան
30 Ռիւ Ռաշինեկըրճ, Փարիզ (8)

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Ռւս. Միութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ, կիրակի, 16 Մայիս, ժամը 16էն մինչեւ 23, Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ :

Գեղարուեստական յայտագիր ծանօթ արուեստագէտներու մասնակցութեամբ :

Եւրոպական եւ արեւելեան պարեր :

Պիւֆէ, շատ մատչելի գիներով :

Կը հրաւիրուի երէց եւ երիտասարդ հասարակութիւնը, քաջալերելու այս ձեռնարկը :

SALLE IENA, 10 Avenue d'Iéna

21 Մայիս, ուրբաթ ժամը 9ին

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը ներկայացնէ իր

« ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ »

Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Օր. Իրմա Պէրպէրեան, Միհրան Մ. Եփրեմեան, Ժագ Սթէֆանօ եւ Օր. Մարի – Թէրէզա Գասապեան :

Մուտքի ժողովրդական գիներ :

Տոմսերու կեդրոնատեղի՝

Librairie H. Palouyan
43, Rue Richer — Tél.: PRO. 25-46.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի, 16 Մայիս, ժամը 14·30ին
Կազմակերպուած Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի կողմէ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

Ի նպաստ Ֆէսանվիլլէի օդափոխութեան կայանին : Բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանս. Կարմիր Խաչին :

Նախագահութեամբ՝

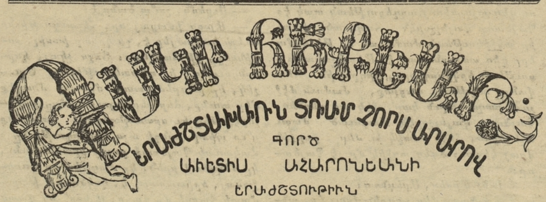
Mr Le Professeur TREMOLLIERE
Membre de l'Académie de Medecine

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

ԼԻԼԻ ԼԱՄՔԻՆԻ, դասախօս Փարիզի Ազգ. Երաժշտանոցին մէջ, ԺԱՆ ՊՈՒԱ – ԹԷԼ, Քոմէտի Ֆրանսէզէն, Տիկին ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, ԼԻՏԱ եւ ՄԱՌԻ, Արժանթինեան ժողովրդ. երգեր, ԿՈՒԲԴԱ, Հնդկ. պար, ԱԼԻՍ ՊՕՅԱՃԵԱՆ եւ Ց. ԿՂԵՐՈՒՆԻ, հայկական պարախումբ, ղեկավարութեամբ Ց. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ, Ժ. ՍԷՐԳՈՅԵԱՆ Փարիզի Օփերայէն :

Նայիրի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ :

Տոմսերու գինն է 100, 200 եւ 300 ֆր. :

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ
ԱԻԵՏԻՍ Գ. ՄԵՍՐՈՒՄԵՆՑ

Առաջին անգամ ըլլալով

Թէաթրը տը լա Կէթէ Լիրիքի մէջ — 17 Մայիս, երկուշաբթի իրիկուն
Square des Arts et Métiers — Métro: Réaumur et Arts et Metiers

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ Պ. ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՎԱԶԵԱՆՑԻ եւ մասնակցութեամբ փարիզահայ, լաւագոյն ուժերու

Այս մեծածախս ներկայացման տոմսերու գիներն են 250, 350, 450, 550, 650 750 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ.— Ցիշեցէք Ղարաբաղի Մելիքներու գեղեցիկ ներկայացումը, եւ եկէք վերապրելու դարձեալ նոյնքան խնամուած ներկայացում մը :

Տոմսերը ապահովել գրատուններ Բալուեան (43 ռիւ Ռիշէ), Պարսամեան (46 ռիւ Ռիշէ), Հ. Սամուէլ (51 ռիւ Մէօսիօ լը Փրէնս) :

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի դասախօսական ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ : Կը խօսի Ընկեր Ա. Պ. : Նիւթ՝ «Թալէաթ փաշայի ահաբեկումը եւ Սողոմոն Թէհլիրեանի դատավարութիւնը » :

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Ց. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. Միութեան հերթական դասախօսութիւնը այսօր Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ : Դասախօս՝ Բժիշկ ԺԱՆ ՄԵՏԱՔՍԵԱՆ, Նիւթը «Ուսումնասիրութիւն ծխախոտի եւ անոր թունաւորման մասին» (յայտնուած փափաքին վրայ կը կրկնուի այս դասախօսութիւնը) : Մուտքը ազատ է :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը՝ այս չորեքշաբթի Քաֆէ Քառէի վերնայարկը, դասախօս՝ Պ. Թագւոր Գառնիկեան, Նիւթը՝ «Արար ցեղերը խլամութենէն առաջ» Մուտքը ազատ է :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Վասպուրականի հերոսամարտի 39րդ տարելիցին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայր. Միութեան : Այս շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8·30ին Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահը :

Կը ներկայացուի Արմէն Շիտանեանի՝
ՎԱՆԱԿԱՆԸ

Ազգային յեղափոխական կեանքէ (4 արար չորս պատկեր)

Դերասան Պօղոս Տէր Պօղոսեանի

Մուտք՝ 100 եւ 150 ֆրանք :

ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Բարձր Նախագահութեամբ
ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ
Պատրիարք Կաթող. ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ

Ուրբաթ 27 Օգոստոսէն չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր մէկ :

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հաւատացեալները :

Մեկնում Փարիզ – Օսթէրլից Օգոստոս 27, իրիկուն, վերադարձ Սեպ. 1, իրիկուն :

Գին երթուդարձ եւ Լուրտի մէջ բնակութիւն .—

Բ. կարգ 15·000
Գ. կարգ 13·000

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

Paroisse Arménienne Sainte Croix
10bis Rue Thouin. Tel.: ODE. 02-12
ou Eglise St. Grégoire, 69 Av. Henri
Barbusse· Arnouville-les-Gonesse.

Արձանագրութիւնները կը փակուին Մայիս 31ին :

URIAGE-LES-BAINS (Isère)

ԿՐԸՆՈՊԼԷՆ 10 ՔՄԹ. 414 ՄԵԹՐ ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՃԵԼԻ ԿԼԻՄԱ, ՋԵՐՄՈՒԿ – ԿԱՅԱՆ

Անզուգական հանքային իր բուժիչ ջուրով եւ ներարկելի մորթային, յօդացաւի, ցնցդատապի եւ այլ ախտերու :

Շրջապայութեան կեդրոն, զբօսանքի բոլոր յարմարութիւններ — բարք, անտառ, լեռնագնացութիւն, քազինօ, թէնիս, սինեմա, նուագահանդէս, եւայլն :

ԲԱՑ Է ՄԱՅԻՍ 15 – ՍԵՊՏ. 25

Դարմանում, հիւրանոց, ճաշ, քազինոյի մուտք, կառքով լեռնագնացութիւն, հաւանագրով (Փրիզ ան շարժ), ամիւրանի անդամներուն միանուագ գինն է 22000 ֆրանք :

Մանրամասնութեանց համար դիմել

DIRECTION THERMALE
Uriage - les - Bains (Isère)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Շահին Մկըր, կնոջ անունը Ովսաննա, զոքանչին անունը՝ Մարիամ Կորկոտեան : Քանի մը տարի առաջ Լուար (Ֆրանսա) կը գտնուէր : Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Պ. Տիգրան Գարագըզեանի, «ՆԱՔ» ճամբորդական գործակալութեան, Իսթիքլալ ճատ.. թիւ 388–4 Պէյօղլու, Իսթանպուլ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél. : PRO. 86-60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր․, վեցամս․ 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր․
Հատը 12 ֆր․

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ՄԱՅԻՍ ★ JEUDI 13 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7367 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2778

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳԷՈՐԳ Զ.

Բ.

Ի բնէ անաստուած, բոլշեւիկեան իշխանութիւնը իր հակակրօնական պայքարը մեղմացուց պատերազմի ընթացքին :

Ըմբռնելով Եկեղեցիներու բարոյական դերը հաւատացեալ բազմութեանց վրայ, ան կարգ մը զիջումներ կատարեց եւ արտօնեց որ իւրաքանչիւր ժողովուրդ իր հովուապետն ընտրէ :

Այսպէս տեղի ունեցաւ նաեւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին ընտրութիւնը, որ կը ձգձգուէր Խորէն Ա.ի մահէն ի վեր :

Տարաբախտ կաթողիկոսը, որ ընտրուած էր 1932 Նոյ. 13ին, վախճանեցաւ 1938 Ապրիլ 5ին, եղերական պարագաներու մէջ :

Իր իսկ մշակած կանոնագրութեան համաձայն (1935 Հոկտ. 22, յաջորդին ընտրութիւնը պիտի կատարուէր կաթողիկոսին մահէն վեց ամիս ետք :

Մինչդեռ, եկեղեցական ժողովը գումարուեցաւ 1945 Յունիս 17ին, եւ Գէորգ արք. Չէօրէկճեան կաթողիկոս ընտրուեցաւ յունիս 22ին :

Ուրեմն, Մայր Աթոռը տեղապահով մը եւ քանի մը միաբաններով կառավարուած էր աւելի քան եօթը տարի :

Երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքին, Էջմիածինն ալ գործօն դեր կատարեց, գլուխն անցնելով «Սասունցի Դաւիթ հրասայլ»ի ձեռնարկին, աջակցութեամբ Արտասահմանի հայութեան :

Եթէ չենք սխալիր, այս ձեռնարկին յաջողութեան առթիւ շքանշան մըն ալ շնորհուեցաւ Գէորգ արք.ի :

Այսպէս, գետինը հարթուած էր արդէն, նոր կաթողիկոսին, ինչպէս այլադաւան հովուապետներու ընտրութեան համար :

Թէ տեղապահութեան եւ թէ կաթողիկոսութեան շրջանին, զանազան խոստումներ տրուած էին Գէորգ Զ.ի :

Երէկ պարզեցինք այդ հաւաստիքներուն քաղաքական մասը, — «Վարդագոյն յոյսեր եւ սրտառուչ խանդավառութիւններ» եւ ապա կատարեալ «հիասթափութիւն եւ բարոյալքում», նոյն ինքն կաթողիկոսին բառերով :

Մեծ շնորհ մը համարուեցան Գէորգեան ճեմարանին վերաբացումը եւ «Էջմիածին» ամսագրին հրատարակութիւնը, իբրեւ պաշտօնաթերթ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան :

Բայց, նոյն իսկ այս պաշտօնական հրատարակութեան թոյլ չտրուեցաւ որ խմբագրուի աւանդական ուղղագրութեամբ :

Միւս արտօնութիւնները պատահական երեւոյթներ են :

Ներգաղթէն ետք, դուռները նորէն փակուեցան : Կաթողիկոսը կրնար հատընտիր պատուիրակութիւններ ղրկել երբեմն, բացառիկ պարագաներու մէջ, կամ բարեյոյս կղերական մը հրաւիրել իր մօտ, լուրեր քաղելու եւ հրահանգներ տալու համար :

Այս վերջին տեսակին կը պատկանէր Դերենիկ եպիսկ.ի այցելութիւնը, որ սերտ կապ ունէր Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեան հետ, ինչպէս հաստատուեցաւ «Էջմիածին»ի մէկ խմբագրականով (1953 Հոկտ.) :

Գահակալութենէն մինչեւ վախճանումը, Գէորգ Զ. հաւատարմօրէն հետեւեցաւ յատկապէս մշակուած ուղեգծի մը . — տիրաբար վարել գաղութները, կաթող. պատուիրակներ նշանակելով բոլոր հայաշատ կեդրոններուն մէջ :

Ընտրութենէն անմիջապէս ետք, եպիսկոպոս կը ձեռնադրէր տասը վարդապետներ, որոնք պիտի դառնային ապագայ իշխանաւորներ :

Ինչ որ միասնականութիւն կը կոչէր, իրականին մէջ կը ձգտէր տեսակ մը կղերապետութեան, խախտելով գաղութներու ինքնավարութիւնը :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԵՒ ԴԱՇՆԻՃԸ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

●

ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ՊԻՏԻ ՔՆՆՈՒԻ ԱՅՍՕՐ, ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Երեքշաբթի օր բուռն քննադատութիւններ տեղի ունեցան Ազգ. ժողովին մէջ, Հնդկաչինի վերջին դէպքերուն առթիւ : Ընդդիմադիրները կը պահանջէին անմիջապէս ձեռնարկել ընդհանուր վիճաբանութեանց : Վարչապետը այս անգամ ալ մերժեց, վստահութեան խնդիր յարուցանելով : Քուէարկութիւնը պիտի կատարուի այսօր, հինգշաբթի :

Ժողովը բացուած ատեն, Պ. Լանիէլ առաջարկեց քննիչ յանձնաժողով մը կազմել, ընդհանուր վիճաբանութիւններէն առաջ, քննելու համար Տիէն Պիէնի թղթածրարը : «Յանձնաժողովը կրնայ լսել բոլոր նախարարները : Անոր անդամ կրնան ըլլալ ներկայացուցիչներ Ազգ. ժողովին բոլոր խմբակցութիւններէն, բացի անոնցմէ որ չեն ուզեր մասնակցիլ Տիէն Պիէնի ռազմիկներուն ընծայուած մեծարանքին» : Այս վերջին ակնարկը ուղղուած էր համայնավարներուն, որոնք բողոքեցին աղմուկ յարուցանելով : «Յանձնաժողովը կրնայ աշխատիլ հանդարտ մթնոլորտի մը մէջ : Բոլոր նիւթերը քննելէ վերջ, յանձնաժողովը կրնայ պահանջել որ հրապարակային վիճաբանութիւններ կատարուին. Կառավարութիւնը պատրաստ է ընդունելու յանձնաժողովին առաջարկելիք թուականը : Այժմ բանակցութեան մէջ ենք թէ զինուորական եւ թէ դիւանագիտական գետնի վրայ : Ի՞նչ բացատրութիւններ կրնանք տալ որ չծառայեն մեր հակառակորդներուն քան թէ մեզի : Պէտք ունինք պաղարիւնի եւ չենք կրնար վիճաբանութիւն մը սարքել ամէն շաբթու» :

Ընդդիմադիր երեսփոխան մը, Ֆուշէ, զօր. տը Կոլի կուսակիցներէն, խօսք առնելով հեղինակ յանձնաժողովի մը կազմութեան առաջարկը :

— Այն պահուն երբ Ֆրանսական Միութեան լաւագոյն զինուորները եղերական պարտութիւն մը կը կրեն իբրեւ հետեւանք քանի մը տարուան ընթացքին գործուած սխալներու, կառավարութիւնը փախուստի կը դիմէ վիճաբանութենէն խուսափելու համար : Բայց փակուած է խուսափումներու շրջանը : Հանրային կարծիքը, որ քնացած էր երկար ատենէ ի վեր, կ'արթննայ ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ եւ Հանոյի եւ ամբողջ Ֆրանսական Միութեան մէջ : Քաղաքլանքայի մէջ Ֆրանսացիներ սպառնագիրներ կը ստանան մարոքեան Տիէն Պիէնի մը մասին : Ստիպողական է վերջ մը տալ Ֆրանսական Միութեան կազմալուծման այս փորձերուն» :

Երեսփոխանը յետոյ յարձակեցաւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարին՝ Պ. Փլեւէնի վրայ, ըսելով թէ «կորսնցուցած է բանակին վստահութիւնը», (բողոքներ) : Ապա խօսքը ուղղելով Պ. Լանիէլի, յայտարարեց .

— Պատերազմը կորսնցուցիք եւ անկարող էք հաշտութիւն կնքելու : Ձեզի կը մնայ քաշուիլ :

Նոյնքան կծու ճառ մը խօսեցաւ Պ. Միթըան, 37 տարեկան երեսփոխան մը, երբեմն անդամ Լանիէլի դահլիճին :

— «Կառավարութեան դիրքը յուսախաբութեան մատնեց մեզ : Տիէն Պիէնի նման ծանրակշիռ ձախողանքի մը առջեւ, մենք սրտագին աղաղակ մը կը սպասէինք : Մեզի կը հրամցնեն ճղճիմ ձեւակերպութիւն մը : Կարեւորը անցեալի պատասխանատուութենէն աւելի վաղուան պատասխանատուութիւնն է : Միայն Ազգ.

(Տար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐԸ

ԽՄԲ. — Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդը նոր հեռագրով մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները հաղորդած է Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեանի եւ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան, Գէորգ Զ.ի հիւանդութեան պարագաներու մասին. —

Խորհրդակցութեան հրաւիրուած բժիշկները գտան ստամոքսի քաղցկեղ ուռուցք, սրտի եւ յարակից անօթների ուժեղ արտայայտուած պնդերակութիւն, արեան շրջանառութեան խանգարում, թոքերի էմֆիզեմա եւ պնէօմօ-սքլերոզ :

Ախտանանաչութեան վայրկեանէն սկսեալ Վեհափառը գտնւում է մշտական բժշկական հսկողութեան ներքոյ :

Սիստեմատիկաբար հրաւիրւում են խորհրդակցութեան խոշորագոյն մասնագէտներ, մասնակցութեամբ — Սովետական Միութեան բժշկական գիտութիւնների Ակադեմիայի իսկական անդամ, գիտութեան վաստակաւոր գործիչ դոկտոր պրոֆեսոր Լեւոն Յովհաննէսեանի, Սովետական Միութեան բժշկական գիտութիւնների ակադեմիայի թղթակից անդամ, գիտութեան վաստակաւոր գործիչ դոկտ. պրոֆ. Ռուբէն Եօլեանի, հայկ. Ս. Ս. Ռ. Գիտութիւնների ակադեմիայի թղթակից անդամ, գիտութեան վաստակաւոր գործիչ դոկտ. պրոֆ. Ֆանարճեանի, գիտութեան վաստակաւոր գործիչ դոկտ. պրոֆ. Մնակացանեանի, դոկտ. պրոֆ. Շահրիմանեանի, դոկտ. պրոֆ. Սիմոնեանի, դոկտ. Գատանեանի :

Միաժամանակ հրաւիրուած են խոշոր — [illegible] եւ Խարքովից — Սովետ. Միութեան բժշկական գիտութիւնների ակադեմիայի թղթակից անդամ, դոկտ. պրոֆ. Օզնեւ և Խարքովի աւագ գիտ. աշխատող բժշկ. գիտութիւնների թեկնածու դոկտ. Զեբնիսքի :

Ապրիլ 23ին հիւանդի մօտ նկատուել է անօթային սիստեմի գործունէութեան ուժեղ անկում (կոլապս), լրիւ արիթմիայով եւ արեան ճնշման ուժեղ իջեցմամբ : Շընորհիւ ձեռք առնուած միջոցների հիւանդը դուրս է բերուած կոլապսից, սակայն նրա դրութիւնը շարունակում էր մնալ ծանր :

Ապրիլ 27ից մինչեւ Մայիսի 6 սիրտ անօթային սիստեմի գործունէութեան անբաւարարութիւնը շարունակւում է աճել, առաջանում են այտուցքներ : Ստամոքսի նշուած քաղցկեղ ուռուցքը անում է պրոգրեսիւ կերպով : Հիւանդի ընդհ. դրութիւնը վատանում է, շարունակւում է լրիւ արիթմիան, «պիւլս»ի (զարկերակ) թուլացում, շնչառութիւնը արագացած է մէկ րոպէում երեսուն, արեան ճնշումը ցածր է : Գիտակցութիւնը պահպանուած է :

Ստորագրութիւններ

Բոլոր խորհրդակցութիւններուն ներկայ են եղել Հայկ. Ս. Ս. Ռ. մինիստրներ, Հայ. եկեղեցու գործերի խորհուրդի նախագահ Հրաչեայ Գրիգորեան, Գերագոյն հոգեւոր խորհուրդի անդամ արք. Վահան Կոստանեան, ծայրագոյն վարդապետ Գէորգ Վաթեան :

★

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական պատուիրակ Տ. Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան եւ Ֆրանսայի բոլոր Հայ. եկեղեցւոյ մարմինները ամենախոր կսկիծով եւ ընկճուած հոգիով կը հաղորդեն դառն եւ անփոխարինելի կորուստին գոյժի մեր վեհափառ պետին,

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԷՈՐԳ Զ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

որ ի Տէր հանգեաւ Մայիսի 9ին, կիրակի առաւօտեան ժամը 7.30ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան :

Այս առթիւ Ֆրանսայի բոլոր Հայ. եկեղեցիներուն մէջ յառաջիկայ կիրակի, 16 Մայիսին պիտի մատուցուի Ս. Պատարագ եւ պիտի կատարուի հոգեհան- [illegible]

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյն մէջ կը պատարագէ Տ. ԹՈՎՄԱՍ Ա. քհնյ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ, իսկ Տէր ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ արքեպս. ԶԳՋԱՆԵԱՆ կը նախագահէ արարողութիւններուն եւ կը քարոզէ :

Շաւիլի եկեղեցւոյն մէջ Տ. ԵՍԱՅԻ քհնյ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ :

Առնուվիլի եկեղեցւոյն մէջ Տէր ԱԴԴԷ քհնյ. ՓԱՅԼԱԿԵԱՆ, իսկ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյն մէջ Տ. ՊԱՐԳԵՒ քհնյ. ՄԷՐՃԱՆԵԱՆ կը պատարագեն :

Կը հրաւիրուի Փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր հայութիւնը որ փութայ խուռներամ ներկայ ըլլալ այս արարողութիւններուն իր յարգանքի եւ մեծարանքի բաժինը բերելով իր մեծ հովուապետին :

(ԴԻՒԱՆ)

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ՓՐԿԵԼ ՀՆԴԿԱՉԻՆԸ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Ֆ. Տըլըս, մանրամասնօրէն պարզեց կառավարութեան տեսակէտները՝ լըրագրական ասուլիսի մը մէջ : Իր կարծիքով, ամէն յոյս կորսուած չէ Հնդկաչինի փրկութեան մասին : Իսկ եթէ այդ երկիրը կորսուի, Մ. Նահանգներուն ծրագրած ասիական զինակցութիւնը կրնայ փրկել ամբողջ հարաւ. արեւելեան Ասիան, կամ գոնէ անոր էական մասերը : Երբ իր կարծիքը հարցուցին Լաոսի եւ Քամպոճի կարեւորութեան մասին, պատասխանեց թէ երկուքն ալ կարեւոր են, բայց ոչ էական, քանի որ երեք ընկերակից պետութեանց ժողովուրդին 90 առ հարիւրը կը գտնուի Վիէթնամի մէջ : Ասիկա չի նշանակեր թէ Մ. Նահանգները լքած են այդ երեք պետութեանց պաշտպանութիւնը : Ընդհակառակն, ամերիկեան կառավարութիւնը կ'ուզէ որ անոնք մասնակցին հարաւ. արեւելեան Ասիոյ հաւաքական պաշտպանութեան ցանցին :

Հնդկաչինի զինուորական կացութեան մասին ալ խօսելով, Պ. Տըլըս սխալ չգտաւ զօր. Նաւառի ծրագիրը, բայց դիտել տըւաւ թէ տկարացած է Ֆրանսայի կամքը՝ զայն գործադրելու մասին : Եւ նորէն բացատրեց թէ հարաւ. արեւելեան Ասիոյ հաւաքական պաշտպանութեան ծրագիրը կրնայ գործադրուիլ առանց Հնդկաչինի : «Հակարոլշեւիկ պետութեանց համար կենսական կարեւորութիւն ունի հարաւ. Արեւելեան Ասիան իբրեւ ամբողջութիւն, ոչ թէ Հնդկաչինը» :

× Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Ուիլսըն, Ծայր. Արեւելք մեկնեցաւ, քննելու համար զինուորական կացութիւնը :

× Հնդկաչինի Ֆրանսական հրամանատարութիւնը համաձայնեցաւ կարմիր բանակի հրամանատարութեան հետ, Տիէն Պիէնի վիրաւորներուն փոխադրութեան համար : Երկու կողմերուն ներկայացուցիչները իրարու պիտի հանդիպին Տիէն Պիէնի օդակայանին մէջ :

ԵՐԿՈՒ ԳԵՐՄԱՆ ԲԺԻՇԿՆԵՐ, Հաակըն եւ Պիքենպախ, ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած էին 1952 Դեկտեմբերին, այն ամբաստանութեամբ թէ զանազան մանրէներ եւ չիճուկներ փորձած են կալանաւորներու վրայ : Վճռաբեկ ատեանը ջնջած էր այս վճիռը, օրինական թերութիւններ տեսնելով : Եւ այժմ նոր դատավարութիւն մը տեղի կ'ունենայ Լիոնի մէջ : Տեղական թերթերը կը գրեն թէ երկու ամբաստանեալները ոչ միայն որեւէ խղճահարութիւն չեն զգար, այլ հանդարտօրէն կը պաշտպանեն իրենց արարքը, իբրեւ գիտական փորձ : Ամբաստանեալներէն մին կ'ըսէ թէ նախապէս ինքն իր վրայ կատարած է փորձերը : Դատավարութեան ատեն մէկը մարեցաւ,

Ի ՓԱՌՍ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ

●

Գ. Գ. ԺԱՆ ՊԱԼԱՌԻ ԵՒ ԼԻՒՔ ԱՆՏՌԷ ՄԱՐՍԷԼԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 5 Մայիս (Յառաջ). — Եգիպտոսէն սկսած խանդավառութիւնը կը շարունակուի Լիբանանի մէջ, շնորհիւ Ֆրանսայէն Միջին Արեւելք փոխադրուած առաքեալներուն:

Այստեղ ալ սարքուած էին շարք մը դասախօսութիւններ, որոնց առաջինը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 29ին, Սէն Ժոզէֆ համալսարանին մէջ: Ընդարձակ հանդիսասրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր հայ եւ օտար խուռներամ բազմութեամբ:

Ներկաներու մէջ էին Լիբանանի առաջնորդ Խորէն եպիսկ. Բարոյեան, Պաթմանեան գերապայծառ, պետական երեսփոխաններ, Պ. Պ. Ղասան Թուէնի, Մովսէս Տէր Գալուստեան, Տիգրան Թոսպաթ եւ Ժոզէֆ Զատր, Սէն Ժոզէֆ համալսարանի տեսուչը եւ լիբանանցի եւ ֆրանսացի բազմաթիւ անձնաւորութիւններ:

Հաւաքոյթը բացաւ Ֆրանսահայ գրագէտ Կարապետ Փօլատեան: Նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Համազգայինին, որուն շնորհիւ կարելի եղաւ ֆրանսացի երկու մտաւորականներուն եւ իր Մերձաւոր Արեւելք ճամբորդութիւնը: Երկու հիւրերը ներկայացնելէ ետք, Փօլատեան խօսքը տուաւ «Քաիէ տիւ Սիւտ»ի տնօրէն Ժան Պալարի:

Ֆրանսացի հիւրը ամփոփ գիծերու մէջ ներկայացուց Նարեկի թարգմանութեան պարագաները եւ Լիւք Անտռէ Մարսէլը եւ ներբողեց հայ ժողովուրդի հոգեկան բարձր արժանիքները, հակառակ պատմութեան ընթացքին անոր կրած տառապանքներուն եւ զրկանքներուն: Ապա, ոբոտընդոստ ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ Լիւք Անտռէ Մարսէլ, որ մօտ երկու ժամ տեւող դասախօսութեամբ մը վեր հանեց միջնադարեան հայ բանաստեղծութեան արժէքը եւ ընդգծեց մասնաւորաբար Նարեկացիի ողբին քնարերգական յատկութիւնները:

[illegible] այլ գրականութեան մէջ չէ հանդիպած բանաստեղծի մը, որ ունեցած ըլլայ Նարեկացիի խորքի եւ ձեւի ինքնատպութիւնը, պատկերներու եւ փոխաբերութիւններու հարստութիւնը եւ Բանին զօրութիւնը:

Մէջ ընդ մէջ, Լիւք Անտռէ Մարսէլ, խոր ապրումով ընթերցումներ ըրաւ Նարեկէն եւ միջնադարեան ուրիշ բանաստեղծներէ կատարած իր թարգմանութիւններէն՝ խորապէս տպաւորելով ներկաները: Մանրամասն կերպով ներկայացուց միջնադարեան քաղաքական դժնդակ պայմանները եւ հիացումով խօսեցաւ հայ ժողովուրդի ստեղծագործական կարողութիւններու եւ բանաստեղծական հանճարեղ նուաճումներու մասին: «Հակառակ քաղաքական աննպաստ պայմաններուն, ըսաւ յարգելի դասախօսը, հայ ժողովուրդի բանաստեղծութիւնը կը վկայէ խորունկ լաւատեսութիւն մը, որ թերեւս գաղտնիքն է այս անմահական ժողովուրդի հզօր կենսունակութեան»:

Նարեկացիի չունչով կախարդուած ֆրանսացի բանաստեղծը իր դասախօսութիւնը վերջացուց մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով ներկաներու մէջ:

Հանդէսը փակուեցաւ Կարապետ Փօլատեանի կողմէ, որ շնորհակալութիւն յայտնեց Ժան Պալարի եւ դասախօսին, որոնք հայ բանաստեղծութեան հանդէպ իրենց ունեցած հիացումին հաղորդակից դարձուցին մեզ:

ՀԻՒՐԵՐԸ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, 1 Մայիս, երեկոյեան ժամը 7ին, կաթողիկոսարանի հրաւէրով Անթիլիաս գացին ֆրանսացի մեր հիւրերը՝ Ժան Պալար եւ Լիւք Անտռէ Մարսէլ, ընկերակցութեամբ Կարապետ Փօլատեանի, Շաւարշ Նարդունիի ու Համազգայինի ներկայացուցիչ Վահէ Սեթեանի:

Կաթող. տեղապահ Խաթ Արք. Աջապահեան, միաբանութեան անդամները եւ դպրեվանքի աշակերտները դիմաւորեցին հիւրերը:

Պ. Սեթեան հիւրերը ներկայացնելէ ետք, ըսաւ.

— Համազգայինը իր մշակութային գործունէութեան լայն ծրագրին մէջ առած է նաեւ պարտականութիւնը ցրուած հայ մտաւորականները ծանօթացնել մեր զանազան գաղութներուն եւ առիթ տալ նաեւ հայ մտաւորականին ծանօթանալու զանազան երկիրներու մէջ ցրուած հայ ժողովուրդին:

Այս նպատակին իրագործման առաջին քայլը ըրաւ հրաւիրելով Շաւարշ Նարդունին այցելելու Միջին Արեւելք եւ խօսելու մեր ժողովուրդին: Այդ ճամբան շարունակելով Համազգայինը հրաւիրեց Նարեկացիի թարգմանիչ Մարսէլը եւ «Քաիէ տիւ Սիւտ»ի տնօրէն Ժան Պալարը, որպէսզի Եգիպտոսի մէջ ներկայացնեն իրենց աշխատանքները: Այս Ֆրանսացիներուն դերը ոչ միայն ֆրանսերէն կարդացող հասարակութեան ներկայացնել է հայ գրականութիւնը, այլ նաեւ մեզի հայերուս յիշեցնել մեր արժէքները եւ աւելի հիմնաւորել մեր հաւատքը մեր արժէքներուն հանդէպ:

Համազգայինը կը յուսայ շարունակել այս գործը ի շահ եւ ի փառս հայ մշակոյթին:

«Նարեկ»ի մինչեւ հիմա բոլոր թարգմանական փորձերը եղած են լեզուական, իսկ Մարսէլի թարգմանութիւնը եղած է բանաստեղծական: Հազարաւոր քիլոմեթրը ճամբայ կտրող և մեզի եկող այս մտաւորականները կ'ապացուցանեն թէ այս նիւթապաշտ աշխարհին մէջ տակաւին չէ մեռած գաղափարապաշտութիւնը, թէ նիւթէն վեր կայ եւ պէտք է պահել ոգեկանը»:

Այնուհետեւ խօսեցաւ Ժան Պալար, որ իրապէս գեղեցիկ ճառով մը փառաբանեց [illegible] բանաստեղծութիւնը եւ շեշտեց հոգեւորականութեան մեծ դերը հայ մշակոյթի պահպանման եւ յարատեւման գործին մէջ:

Ապա խօսք առաւ բանաստեղծ Լիւք Անտռէ Մարսէլ, որ Նարեկացիի մասին խօսեցաւ ներշնչուած կերպով ու քննեց այն բոլոր պայմանները, որոնք կը բացատրեն Նարեկացիի կեանքն ու գործը:

Հանդէսը վերջանալուն աշակերտներու խումբ մը երգեց «Ընկալ քաղցրութեամբ»ը՝ հիւրերուն հրամցնելու համար օրինակ մը Նարեկացիէն: Մարսէլ հիացումով արտայայտուեցաւ, ըսելով թէ երգը ճիշդ եւ ճիշդ Նարեկացիի ոգին կը ներկայացնէ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԱՐԱԽԱՂԵՐԸ

●

Վերջերս Խ. Միութեան եւ Եւրոպայի թատերախումբերու եւ արուեստագէտներու փոխադարձ այցելութիւնները երկրէ երկիր մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեցին:

Միջազգային մամուլը տակաւին կը խօսի Քոմէտի Ֆրանսէզի ներկայացումներուն վրայ, որոնք մեծ տպաւորութիւն գործեցին Մոսկուայի մէջ:

Այժմ Փարիզ կը գտնուի Մոսկուայի պարախաղի խումբը եւ շարք մը պարախաղեր պիտի ներկայացնէ Օփերային մէջ: Յայտագրին մաս կը կազմէ նաեւ հռչակաւոր երաժշտագէտ Արամ Խաչատուրեանի «Գայեանէ» պարախաղը (պալէ), չորս գործողութեամբ:

Ռուս ժողովուրդը, ի բնէ երաժշտասէր, զարկ տուած է նաեւ պարախաղի ազգային արուեստին, որ համաշխարհային համբաւ կը վայելէ:

Ինչպէս կը գրէ Փարիզի խորհրդային ամսագիրը, տարիներու ընթացքին ռուս ժողովրդական պարերու տարրերը թափանցած են պարախաղին մէջ տալով անոր ազգային բնորոշ նկարագիր:

Դասական պարերու դպրոցը կը սկսի ԺԸ. դարէն երբ ցարական եւ ազնուական կառավարութիւնները՝ Ռուսիա կը հրաւիրէին իտալական, ֆրանսական կամ աւստրիական պարախաղերու վարպետներ: Հանդիսութիւնը այն ատեն «զբօսանքի» մը նկարագիրը կ'առնէր:

Ռուսական պարախաղի յեղաշրջումը սերտօրէն կապուած է երաժշտութեան յեղաշրջման հետ:

ԺԹ. դարու կիսուն բազմաթիւ ծանօթ գործեր ճոխացուցին պարային երաժշտութիւնը: Բորոտինի «Իշխան Եգոր»-ի «Բոլովցիէն»ները, կ'անցընէին բեմին վրայէն դաշտերու շունչը: Մուսորսկի տուաւ «Քովանշչինայ»ով պարսկական պարերու նուաղուն հեշտութիւնը եւ վերջապէս Չայքովսքին վճռական դեր կատարեց պարախաղի յեղաշրջման մէջ «Կարապներու լճակ»ով, «Պուրակին մէջ քնացող գեղուհի»ով:

Սակայն պարախաղին մէջ գլխաւոր յեղաշրջումը տեղի ունեցաւ երաժշտութեան դերին փոփոխութեամբ: Նախապէս յարակից տարր մը, դարձաւ գլխաւոր տարրը:

Պարային ներկայացումը այլեւս թիւերու յաջորդականութիւն մը չէ, այլ յուզիչ պատմութիւն մը մարդկային զգացումներու:

Ռուսական պարախաղերը իրենց յաջողութիւնը կը պարտին Լենինկրատի եւ Մոսկուայի դպրոցներուն, որոնք մեծ թիւով ականաւոր պարողներ տուին: ԺԹ. դարու վերջերը եւ Ի. դարու սկիզբները կը յաղթանակէր դասական պարը Աննա Պաւլովայով, Թամարա Կարզաւինայով եւ Նիժինսքիով:

Ռուսական պարախաղը սերտօրէն կապուած է ռուսական նկարչութեան հետ: Այս կապը աւելի եւս սերտացաւ Ի. դարուն երբ Ալեքսանդր Կոլովին եւ Կոնստանտին Կորովքին կը նկարէին հագուստներ եւ բեմայարդարումը:

Ռուսիոյ խորհրդայնացման հետ պարարուեստի նոր դարաշրջան մը բացուեցաւ: Անոնք նիւթը կ'առնեն կամ առօրեայ կեանքէն, գաղափարական դետնի վրայ եւ կամ դասական կամ արդի գրականութենէն:

Կոկոլի, Լերմոնտովի, Շէյքսփիրի, Պալզաքի, Պուշկինի, Լօփ տը Վեկայի, Կոլտոնի եւ ուրիշներու գործերէն պարային տեսարաններ կազմուեցան: Ռուսական պարախաղի երաժշտութեան ամէնէն սիրուած երգահաններն են Սերժ Պրոգոֆիեւ, Դիմիդրի Շոսթաքովիչ, Արամ Խաչատուրեան, Ալեքսանտր Քրէյն, Սերժ Վասիլենքօ, Ռէյնոլտ Կլիէռ, Բորիս Ասաֆիեւ եւ ուրիշներ:

Նախկին Ռուսիոյ մէջ միայն երկու պարային խումբեր կային (Փեթրսպուրկի եւ Մոսկուայի մէջ): Ներկայիս ճրեսուն խումբեր կան, մատչելի բոլորին:

Ակրիփինա Վականովայի կազմած խումբը Լենինկրատի մէջ ծանօթ է իր բեմական հազուագիւտ արտայայտութեամբ եւ կերպընկալ շարժումներով — ինչպէս Կալինա Ուլանովա, Մարինա Սեմենովան, Օլկա Լեփեշինսկայան, Նաթալիա Դուտինսկայան եւ Մ. Սորոքինան, որոնք այնքան սիրուած են ժողովուրդէն:

Նոր սերունդի պարախաղի վարպետներու դասակարգ մը կազմուած է, որոնց մէջ են Ռոսթիսլաւ Զախարով, Վասիլի Վէյնոնըն, Լէօնիդ Լաւրովսքի, Կոնստանտին Սերգիյեւ, Վախթանկ Զապուկեանի եւ ուրիշներ:

Բեմադիրները եւ պարողները մօտեցուցած են իրենց արուեստը ժողովուրդին, ժողովրդական արուեստի աղբիւրներուն:

Միեւնոյն ճիգը կը թափեն անոնք դասական պարախաղին վրայ, վերանորոգելով զայն տարբեր բեմադրութեամբ, անոնց տալով կարեւոր տեղ մը զանազան թատրոններու խաղացանկին մէջ:

Պարախաղի խումբն ալ փոփոխութեան ենթարկուեցաւ: Դադրած է խումբը երկրորդական դեր մը կատարելէ, արժեցնելով միայն որոշ տեսարաններ, ինչպէս հին դասական պարախաղերուն մէջ: Խորհրդային պարախաղին մէջ խումբը գործօն մասնակից մըն է, ինչպէս «Փարիզի բոց»ին, «Լորենցիա»յի, «Ռոմէօ Ժիւլիէթ»ի մէջ պարախաղի խումբը կը ներկայացնէ ժողովրդային ուժը, կը մասնակցի խաղին, զարգացնելով գործողութիւնը, բերելով նոր տարրեր: Ռուսական պարախաղին լաւագոյն աւանդութիւնները վճռական ազդեցութիւն գործած են միւս հանրապետութեանց պարախաղերուն վրայ: Օրինակ Ուկրայինայի մէջ. «Լիլէյան», Վրաստանի մէջ «Լեռներու սրտին մէջ», Տաճկաստանի մէջ «Լուկուլ» (երկու վարդ) Հայաստանի մէջ «Գայեանէ»ն, «Խանդութ» են.:

Կալինա Ուլանովա Խ. Միութեան լաւագոյն պարուհին համաշխարհային համբաւ կը վայելէ իր «Ռոմէօ Ժիւլիէթ»-ով, «Պախչիսարայի Շատրւան»ով, «Ժիզէլ»ով, «Կարապներու աղբիւր»ով, եւ «Կարմիր խաչխաչ»ով:

«Գայեանէն» չորս գործողութեամբ եւ վեց պատկերներով պարախաղ մըն է, Արամ Խաչատուրեանի երաժշտութեամբ: Հայրենական պատերազմին էր որ «Գայեանէն» ներկայացուեցաւ Լենինկրատի պարախումբին կողմէ, 1942, Դեկտ. 9ին:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԴԱՆԻԷԼ ՎՐԴ. ՋԱՏՈՅԵԱՆ

●

Այս բոլոր զբաղումներու հետ անտես չըրաւ իր այնքան սիրած յեղափոխական աշխատանքը: Զօդեւորուեցաւ Օսմ. սահմանադրութեամբ: Չհաւատաց հայեւթուրք գործակցութեան եւ մոլեռանդ, աւազակաբարոյ տարրերու զսպումի հաւանութիւններուն: Հաւատաց միայն սեփական բազուկի ուժին: Այս պատճառով ալ քարոզեց ու յորդորեց միշտ զինուիլ ու պատրաստ կենալ: «Մեր այս վայրենի դրացիները մէկէն ի մէկ հրեշտակներ պիտի չդառնան», կ'ըսէր, սահմանադրութենէն հազիւ քանի մը ամիս անցած: Իսկ մտերիմներու շրջանակին մէջ կը գործածէր ժողովրդական իմաստուն ասացուածքը — «Շունին հետ բարեկամ եղիր, բայց փայտը ձեռքէդ մի ձգեր»: Այսպէս՝ սահմանադրութեան շրջանին ալ, եղաւ գլխաւոր աջակիցներէն մէկը Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործիչներուն, նոյն նուիրումով ու եռանդով, մինչեւ վերջը,

1915ի Ապրիլեան հերոսամարտի նախօրեակին քաղաք կը գտնուէր: Եկած էր անձամբ ներկայացնելու Հ. Յ. Դ. փարիչ մարմնին եւ Առաջնորդարանին այն անհաւոր կացութիւնը՝ զոր ստեղծած էր ոճրագործ կառավարութիւնը աշունէն ի վեր, մասնաւորապէս Կարկառի եւ Գաւաշի մէջ, եւ դարման մը գտնելու: Ապարդիւն: Ահռելի փոթորիկը պայթեցաւ ամէն տեղ: Վարդապետը չկրցաւ վերադառնալ, ու մնաց քաղաքամէջ, ուր հրաւիրուեցաւ գործակցելու Զինուորական Մարմնին: Հոս եւս փայլեցաւ իր քաջութեամբ եւ գրաւեց բոլորին համակրանքը:

«Բերդի տակ», Առաջնորդարանի քովերը, կը կանգնէր մինարէ մը: Ամէնէն բարձրը քաղաքամէջի մինարէներուն: Արի վարդապետը յաճախ անոր վրայ կը բարձրանար եւ հեռադիտակով կը զննէր բերդը, ուրկէ թնդանօթները կը գոռային Այգեստանի եւ քաղաքամէջի վրայ: Հարկ տեսած ատեն ալ մոսինի գնդակներ կ'ուղարկէր բերդին մէջ: Ատեն մը թշնամին չկրցաւ գիտնալ թէ ուրկէ կուգային այդ գնդակները: Օր մը վարդապետը կը զարնէ թնդանօթաձիգ մը եւ լռութեան կը դատապարտէ թնդանօթը: Կ'իմանան այս անգամ, եւ թնդանօթի հարուածներով կը քանդեն մինարէին գլուխը: Հերոս վարդապետը կ'ազատի անվնաս, սակայն շատ կը տխրի իր դիտարանէն զրկուելուն համար:

(Բերդին գրաւումէն վերջ, մեր քաջերը կը գտնեն թնդանօթաձիգին դիակը, թաղուած ռումբերու սնտուկներուն տակ):

Քաղաքամէջի ռազմիկները մեծ գովասանքով կը պատմեն թէ անխոնջ ու անվախ վարդապետը գիշեր – ցորեկ կը պտըտէր դիրքէ դիրք, մոսինը թեւէն: Կը յորդորէր, կը խրախուսէր: Կը կռուէր հերոսաբար: Իր պարզ, ընկերական, կատակող բնաւորութեամբ դիրքերու մէջ կը ստեղծէր բարձր տրամադրութիւն, եւ կը ջանար ամուր պահել իրենց դիմադրական կորովը այս խիստ դժուարին պայքարին մէջ:

Հերոսամարտէն վերջ փութաց Աղթամար ու սկսաւ վերաշինել տալ հրկիզուած կաթողիկոսարանը, ու կազմակերպել ժողովուրդին հոգեւոր կեանքը: Միաժամանակ եղաւ գլխաւոր աջակիցներէն մէկը Ոստանի գաւառապետ Լ. Շաղոյեանի, արմատախիլ, անպատսպար ժողովուրդի տեղաւորման, պարէնաւորման եւ բնականոն կեանքի վերստեղծման մէջ:

Ինչ փայլուն հեռանկարներով սկսաւ ապրիլ Վասպուրականի հայութիւնը այդ օրերուն: Ցաղթական, ազատ: Արիւնարբու թշնամին հեռուները քշուած ջարդ ու փշուր: Սեփական կառավարութիւն: Վասպուրական Աշխարհը դարձած օրրան ամբողջ հայութեան դարաւոր իղձերուն եւ առարկայ անոր ջերմ զուրգուրանքին:

ՂԱԶԱՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

(10) (Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՈՍԿԻ ՀԷՔԵԱԹԸ»

★

Երեք շաբաթ առաջ ներկայ էի, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդին խնջոյքին, իրենց պատրաստ. ժողովին փակման առթիւ։ Խուռներամ երիտասարդութիւն։ Ճառեր, արտասանութիւններ, պար եւ երգեր։ Եւ անակնկալ մը,— խոր հաճոյքով նկատեցի թէ նորահաս երիտասարդութիւնը ինչպէս գոց սորվեր է ու կ'երգէ մեր յեղափոխական երգերու կարգին, տաղանդաւոր երգահան Ա. Մեսումենցի «Ղարապաղի Մելիքներ», «Տէր Գոնեակ» օփերէթներէն բազմաթիւ սիրուն հատուածներ։

Կ'ըսեն թէ արտասահմանի մէջ հեղինակուած հայ երգերը ջերմանոցի ծաղիկներու կը նմանին ու արմատ չեն բռներ։ Իրականութիւնը տարբեր բան կ'ըսէ։ Եթէ Միջին Արեւելքի մէջ ժողովրդականացած են Բ. Կանաչեանի ստեղծագործութիւնները, այստեղ ալ երիտասարդութեան մէջ հետզհետէ կը տարածուին Ալէմշահի, Մեսումենցի եւ ուրիշներու դաշնաւորած երգերը, մանաւանդ անոնք որ հայկական ոճին դունագեղութիւնը ունին։ Ինչ որ տոհմային է, շատ աւելի ընդհանրանալու հակամէտ է, քան եւրոպականէն ներշնչուած ոճերուն ընդօրինակութիւնը։

Մեսումենցէն յարգ ունեցած էինք հայ ժողովրդական մանր երգեր, ինչպէս Ծիծառնիկ, Գարուն, Մրմունջներ, Աղջիկ նայ–նայ, Մանի, Նազենիս, Ունի – ունի եւայլն։ Յետոյ երգահանը անցաւ երկարաշունչ երաժշտութեան, օփերէթին, բոլորովին տարբեր՝ «Արշըն Մալ Ալան»էն եւ «Սա չըլնի նա ըլնի»էն։

Քանի մը տարի առաջ իր «Ղարապաղի Մելիքներով» նոր բերք մը տուաւ մեր կէս – օփերայական երաժշտութեան, որուն առաջին նմոյշը կը կազմէր Տիգրանեանի «Անոյշ»ը։

Մայիս 17ին, փարիզեան ծանօթ բեմերէն Կէթէ – Լիրիքի վրայ, Մեսումենց պիտի ներկայացնէ «Ոսկի Հէքեաթը» ներշնչուած Ա. Ահարոնեանի համանուն թատերգութենէն։

Առ այժմ չեմ կրնար կարծիք մը յայտնել այս գործին երաժշտական կառուցուածքի մասին։ Միայն գիտեմ թէ երաժշտագէտը տարիներէ ի վեր կ'աշխատի այս գործին վրայ։ Կ'ենթադրեմ թէ բարդ, ծաւալուն, երաժշտութիւն մը պիտի ըլլայ, քանի որ Ահարոնեանի այս գործը փիլիսոփայական խոր տեսութիւններու պատկերացումն է կեանքի առօրեայ դրուագի մը մէջ առնուած։ Արտաքնապէս նիւթը իրապաշտ, բայց սաւառնումները զուտ վերացական են։

Ահա նիւթը, քանի մը բառով.— Բեմը բացուած ատեն, կը տեսնենք կին մը, Եւան, որ ունի աղջիկ մը 18 տարեկան Ելենան։ Կնոջ ամուսինը որսորդ է։ Պատէն կախուած է գեղեցիկ տղամարդու մը մեծադիր նկարը։ Խաղին ամբողջ հանգոյցը նստած է այդ շրջանակին մէջ։

Ցաջորդական արարներէն կը տեղեկանանք թէ, որսորդը երկրորդ ամուսինն է Եւային։ Իսկ աղջիկը մինչեւ իր 18 տարեկանը այնպէս համոզած են թէ նկարը իր մօրեղբայրն է։ Իրականութեան մէջ Ելենային բուն հայրը սեռական պայքարներու հետեւանքով խեղդած եւ դիակը լիճն են նետած։ Ծերունի մը կայ որ տեղեակ է ամբողջ եղելութեան։ Աւելի ճիշդ ճշմարտութեան մարմնացումը, որ կու գայ բանալ աղջկան աչքերը, մինչեւ այդ օրը սարքուած կեղծիքներուն տեղ հաստատելով բուն իրականութիւնը։

Արդիւնքը։ Փլուզում հոգեկան եւ ընտանեկան։

Ինչպէս ըսինք, Ահարոնեան իր այս գեղեցկահիւս թատերգութեամբ կը վերլուծէ կեանք կոչուած ահաւոր պայքարին քանի մը հիմնական երեւոյթները, կ'ուզէ կեղծիքին տեղ զետեղել ճշմարտութիւնը։

Կարելի՞ է։

Իրականութեան մէջ, իւրաքանչիւրս, գերեզմանատան մը մէջ նոր բացուած փոսն ի վար երբ կը նետենք մեր նայուածքը, կը սարսռանք՝ տեսնելով մեր դաւերուն տխմարութիւնը։ Ափսոս որ այդ ճշմարտութեան փայլատակումը միայն երկվայրկեանի մը համար է։ Ու հազիւ փոսէն հեռացած, դարձեալ առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, կեղծիքը իբրեւ դիմակ մեր դէմքին, բոլորս կը սկսինք անյագօրէն իրար յօշոտել, իրար զգետնելու աստիճան։

Ոսկի հէքեաթ բառը հակադրութիւնն է տգեղին եւ գեղեցիկին, ճշմարիտին ու սուտին։ Այդ հակադրութեանց պատկերաւորումը կուտայ Ահարոնեան, երբեմն Օսկար Ուայլտեան վերլուծումներով, երբ կ'ըսէ տեղ մը թէ՝ կոյրերը իրար աւելի լաւ կը տեսնեն, քան թէ մենք՝ մեր բաց աչքերով։ Աւելի ճիշդ ճշմարտութիւնը որ քողարկուած կը մնայ աւելի մաքրակրօն է, քան կեղծիքը որ կը տիրապետէ մեր ընկերային կեանքին մէջ։

Ուրեմն, «Ոսկի Հէքեաթ»ը վերածուած է օփերայի։ Երաժշտական կշռոյթը ներդաշնակելու համար Նախադասութեանց հետ, Մեսումենց, որոշ տեղեր տաղաչափած է։ Օփերան իր «մուտքը» պէտք է ունենայ։ Այդ պատճառաւ երաժշտագէտը նախաբան մըն է շարադրած, որուն բովանդակութիւնն է՝ «ճշմարտութիւնը կեանքի մէջ ինչպէս որ կայ»։

«Ոսկի Հէքեաթը» բազմածախս բեմադրութիւն ունի։ Երբ Կէթէ Լիրիքի մէջ կը ցուցադրուի, այդ թատրոնը կը պահանջէ համապատասխան բեմանկարներ, «պալէ» խումբ եւ համանուագ։ Այս բոլոր պահանջները իրագործուած են։ Թատրոնին վարչութիւնը հմայուած գործին գեղեցկութենէն, տրամադրած է իր սեփական «պալէի» խումբը։

Մեսումենց անապատէն եկած որբ մը, տարիներու տքնաջան աշխատութեամբ հասեր է գնահատելի զարգացումի մը։ Գիտենք քաջալերել այս պատուաբեր ձեռնարկը։

ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Հոն կը տեսնուի խորհրդային այրեր եւ կիներ, անոնց ջերմ հայրենասիրութիւնը, կոլխոզներու եւ գիտուններու աշխատանքը։

Փարիզի մէջ պիտի ներկայացուին հետեւեալ մասերը.— Երկրորդ գործողութիւն — Ցառաջաբան եւ յամբերգ (Գայեանէի եւ Արմէնի սիրոյ զուգերգ), Նունէի փոփոխակը (զուարթ պար, թեթեւօրէն զաւեշտական)։

Երրորդ տեսարան.— Այշայի պարը (երիտասարդ քրտուհի)։ Այշայի եւ իր բարեկամներուն պարը։ Փոփոխակ երիտասարդ հովիւ Արմէնին (ջահերով)։ Սուրի պարը։

Չորրորդ գործողութիւն.— Վայր։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ - ՋԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

●

Կիրակի օր թէյասեղան մը սարքուած էր Օթէլ Լիւթեսիայի մեծ սրահին մէջ, Բարեգործականի 48րդ տարեդարձին առթիւ։ Ներկայ էին Միութեան Փարիզի բոլոր անդամները եւ բարեկամները իրենց ընտանիքներով, Անուշաւան արքեպս. Զըլջեան, Հ. Կարապետ Ծ. վրդ. Ամատունի, Հ. Սերովբէ վրդ. Ագըլեան, պատուելի Սիսլեան, Պ. Ա. Զօպանեան, եւայլն։

Բացումը կատարեց Փարիզի մասնաճիւղի նախագահը, Պ. Պետրոս Պալըքճեան թուելով Միութեան բազմօգուտ գործունէութիւնը եւ 48 տարուան ընթացքին յառաջդիմութիւնը։ Եւրոպայի Կեդր. վարչութեան նորընտիր փոխ–նախագահը, Պ. Նուրհան Ֆրէնկեան ֆրանսերէն ճառ մը կարդաց Միութեան նպատակներուն ու ապագայ ծրագիրներու մասին։ Պ. Փարմադ Թուեց Արեւելքի մէջ կատարուած կարեւոր ձեռնարկները։

Այս թէյասեղանի առիթով Ամերիկայի Կեդր. վարչութեան կողմէ Փարիզի մասնաճիւղի հին անդամներուն համար ղրկուած էին «բարերար» եւ «վեթերան» անդամի վկայականներ։ Եւրոպայի Կեդր. Ցանձնախումբի քարտուղար Պ. Օ. Թադէոսեան իւրաքանչիւրի մասին ներբողական խօսքեր արտասանեց, իսկ Բարեգործականի Կեդր. վարչութեան տնօրէնը, Պ. Գ. Կիրակոսեան յանձնեց վկայականները։

Բարերար անդամի վկայականը տրուեցաւ փարիզահայ գաղութին հին անդամներէն Պ. Վահան Խմէրեանի, որ ոչ միայն քսան տարիէ ի վեր անդամ եղած է Միութեան, այլ մանաւանդ իր ջանքերով է որ Մարկոսեան կտակը յանձնուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան։ Այդ կտակին պատրաստութեան մէջ ալ ան կարեւոր դեր մը ունեցած է իր ողբացեալ եղբօր՝ Պօղոս Խմէրեանի հետ։ Վեթերան անդամի վկայական ստացան Պ. Պետրոս Պալըքճեան, Տիկին Ակոնայեան, Պետրոս Ազարէկեան, Գաբրիէլ Խանճեան, Գրիգոր Հայթաեան, Տ. Գէորգ քահանայ Դաւիթեան (Ալֆորվիլի աւագերէցը), Գրիգոր Պահրի, Տիրան Պէրպէրեան, Արամ Տարօնեան, Տիկ. Արուսեակ Էգնաեան։ Վկայականի արժանացած էր նաեւ ողբացեալ ճարտարապետ Պ. Արմէն Ցակոբեան։

Այս արարողութենէն ետք հրաւիրուեցան խօսք առնելու Անուշաւան արքեպս., Հ. Սերովբէ վրդ. եւ Պատ. Սիսլեան, որոնք ներբողական ճառերէ վերջ մաղթանքներ ըրին Բարեգործականի բարգաւաճման համար։

Ամէնէն ետք խօսք առաւ Միութեան Ամերիկայի կեդրոնի վարիչը, Պ. Գ. Կիրակոսեան որ Փարիզէն կ'անցնի դէպի Մոտաւոր Արեւելք քննական պտոյտ մը կատարելու համար։ Տնօրէնը բաւականացաւ քանի մը տեղեկութիւններ տալով Միութեան գործունէութեան մասին։

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը որ 1906ին հիմնուած է, երկու տարիէն պիտի տօնէ կէսդարու իր յոբելեանը։ Միութեան հիմնական միակ նպատակը եւ հիմնաքարն է բոլորանուէր ծառայութիւն ազգին։ Ամէն անգամ որ մեծ աղէտ մը կամ դժբախտութիւն մը պատահած է՝ Բարեգործականը ներկայ եղած է։ Մեր ժողովուրդը զայն նկատած է ուժ մը, նեցուկ մը։

Միութիւնը իր ամբողջ գործունէութիւնը նուիրած է կրթական ճակատին, առանց անտեսելու բացառիկ աղէտները։ Այսպէս 90.000 տոլար Պաղեստինի եւ վանքին կրթական գործերուն, քսան հազար տոլար բժշկական պէտքերու եւ դեղերու յատկացուցած է։ Տասնեակ հազար տոլար յատկացուցած է Իրանի հինգ հազար գաղթականներուն որոնք ատեն մը տեղահանուած էին, ներգաղթի պատճառով։ 1906էն 1940 Միութիւնը ազգին տըւած է հինգ միլիոն տոլար։ 1940էն 1952 4.545.000 տոլար յատկացուցած է տարագրեալներու եւ պատերազմի զոհերուն։

Ուրիշ կարգ մը տեղեկութիւններէ ետք, Պ. Կիրակոսեան հաղորդեց նաեւ հետեւեալ թուանշանները.— 1907ին Հ. Բ. Ը. Միութեան դրամագլուխն էր 38 հազար տոլար։ 1910ին՝ բարձրացաւ 112 հազար, 1920ին 542 հազար, 1930ին 3.600 հազար, 1940ին 4.930 հազար, 1950ին 7000հազար, 1952ին հասաւ 7.588 հազարի։

Թէյասեղանը ունէր նաեւ գեղարուեստական բաժին մը,— երգ, արտասանութիւն եւ պար, ղեկավարութեամբ Պ. Ա. Պատմագրեանի։

Կ'իմանանք թէ Միութեան Եւրոպայի յանձնաժողովին վարչութեան նախագահութիւնը ստանձնած է Զարեհ պէյ Նուպար։

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԻՐԱՆԻ ՔԱՐԻՒՂԻ վէճը պիտի կարգադրուի մօտերս, ինչպէս կը հեռագրեն Թեհրանէն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

ԵՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

— Գիտեմ, Շուշիկ, ես ալ գիւղը կը նախընտրեմ քաղաքէն, եթէ Ռէսը այդպիսի առաջարկ մը ընէ պիտի չմերժեմ, անհոգ եղիր։

Շատ երկար չտեւեց արդարեւ, Տիգրանին ըսածները իրականացան։ Ռէս Սանօն, խօսեցաւ Արտաշէսին ու Շուշիկին, թէ՝ «ինքը եւ Սլօն, որոշած են ձեզ գիւղացի ընել, քաղաքէն ձեզ հոս բերել, հողին ու կալուածին հետ ամուսնացնել ձեզ, այս նպատակին համար Սլօն կը տրամադրէ հարիւր ոսկի, եւ չվերադարձուելու պայմանով, ինձմէ պիտի ստանաք երեք արտ, մէկ մարգագետին, մէկ գոմ, լուծ մը եզ, զոյգ մը գոմէշ, սայլ մը եւ ձի մը, ասոնք ալ ետ պիտի չվերադարձուին, այլ՝ առուծախի գործողութիւն պիտի կատարուի, կալուածները անունիդ վրայ պիտի արձանագրուին, իսկ տիկին Գիւլնարը որ ձեզ շատ կը սիրէ, իր տունը պիտի յատկացնէ։ Գո՞հ ես, Արտաշէս, եղած կարգադրութենէն»։

— Գոհ եմ եւ շատ շնորհակալ եմ, պատասխանեց Արտաշէսը։

— Շուշիկ, դո՞ւն։

— Ես՝ հայրիկ, ալ աւելի, ո՞վ չուզեր Ռէս Սանոյի պէս հայր մը եւ տիկին Նունիկի պէս մայր մը ունենալ, Տիգրանը ու Արեգնազը մեր եղբայրը եւ քոյրը թող ըլլան, իսկ տիկին Գիւլնարը՝ ամէնուս վրայ հսկող պահապան հրեշտակ ըլլայ։

— Լաւ, լաւ, Շուշիկ, բոլոր ըսածներդ պիտի ըլլան, մենք կը կազմենք երջանիկ ընտանիք մը, միասին պիտի ապրինք, ու բերկրալից կեանք մը պիտի ունենանք։

Այս տեսակցութենէն երկու շաբաթ վերջ՝ Արտաշէսն եւ Շուշիկը փոխադրուեցան գիւղը, անոնց բնակարանը՝ Խազալենց տունը, որուն առիքին տակը ծընած ու մեծցած էր Արեգնազ։

Արտաշէս քաղաքէն վերադարձին՝ հետը բերած էր շրջաբերական մը, որով կը հրահանգուէր ընդփոյթ կատարել մարմինի ընտրութիւնը, տեղ տալ երիտասարդ ուժերու, մանաւանդ օգտուիլ Արտաշէսէն ու Տիգրանէն, զանոնք լծելով կուսակցական աշխատանքի, համաձայն վերջին պատգամաւորական ժողովի որոշման, ձեր եւ մօտակայ գիւղերու մէջ պիտի կազմակերպուին ընկերուհիներու խումբեր, որոնք պէտք է դաստիարակուին յեղափոխական շունչով։

Ժողովը տեղի ունեցաւ Ռէսի գոմին մէջ։ Կը նախագահէր Ռէսը, որ խոր լռութեան մէջ, ոտքի ելաւ, գօտիի փաթէն դուրս քաշեց ճմրթկած թուղթ մը, համբուրեց երկիւղածութեամբ, ճակտին տարաւ, ապա կարդաց, մէկիկ մէկիկ եւ հանդիսաւորապէս, կարգ մը բառերու վըրայ մասնաւոր շեշտ դնելով, աւելի պատկառելի դարձնելու համար շրջաբերականը։

— Ընկերներ, մեր կուսակցութիւնը կառավարութիւն է, նոյն իսկ անկէ աւելի բան մը, ունի իր կարգն ու կանոնը, որոնք սուրբ են մեզի համար՝ երկնային պատգամներու պէս, ունի իր մեծ ու պզտիկ ղեկավարները՝ որոնք մեզի համար յարգելի են, ունի իր զինուորները, որոնք կը կռուին մեր եւ հայրենիքի ազատութեան համար, կուսակցութիւնը, Դաշնակցութիւնը, ունի իր նահատակները, մէկ վայրկեանի լռութեամբ եւ յոտնկայս՝ յարգենք մեր կուսակցութիւնը եւ անոր նահատակները։ Ռէսի հրամանը կատարուեցաւ, գոմին մէջ՝ տիրեց ծանր խորհուրդ եւ ճնշիչ լռութիւն։

Ապա՝ նոյն լռութեամբ, ամէն ոք իր տեղը նստեցաւ։ Մէկը կարդաց ժողովի օրակարգը.

Ա) Նախորդ նիստին ատենագրութեան ընթերցումը։ Բ) Ամսավճարներու հարցը։ Գ) Նոր առաջարկներ։ Դ) Նոր Կոմիտէի ընտրութիւն։ Ե) Կանացի խումբերու կազմութիւն։

Կարդացուեցաւ ատենագրութիւնը։ Ամսաթոշակներու վճարումը լաւ ընթացած էր, ընկերներու մե[illegible] մասը վճարած էր, ոմանք ալ ժողովի պահուն վճարեցին։ Անվճար մնացած էին Վարդանենց Սարգիսը՝ հիւանդ ըլլալուն պատճառով եւ Նարգիսենց Մկրօն՝ որ Վան փոխադրուած էր։

Թումասեան Արմենակը առաջարկեց, գիւղի գերեզմանատան մէջտեղը շիրիմ մը կանգնել, եւ այդ շիրիմը նկատել Խազալենց Ալեքին ու ամէն տարի ուխտագնացութեան երթալ անոր, Արմենակը ըսաւ նաեւ թէ՝ ամէն գիւղ, իր նահատակի շիրիմն ունի, իսկ մենք՝ չունինք։ Ունինք հերոս բայց չունինք գերեզման, ասիկա՝ ամօթ է մեզի։

Եղիկը ըսաւ թէ դպրոցի պատը փլելու վրայ է, պէտք է նորոգել, ժամուն դուռն ալ խախխած, վար իջած է, պէտք է նոր դուռ մը շինել։ Երկու առաջարկներն ալ ընդունուեցան։ Չորրորդ խնդիրը քննուեցաւ կուսակցական կանոնագրի համաձայն, գրաւոր եւ գաղտնի քուէարկութեամբ, ընտրուեցան հինգ ընկերներ, որոնց մէջ՝ Արտաշէսն ու Տիգրանը։ Կանանց խումբերու կազմութեան հոգըյանձնուեցաւ Արեգնազին ու Շուշիկին։

Ժողովը վերջացաւ գիշերը։

Նորընտիր կոմիտէն, իր անդրանիկ նիստը գումարեց Ալեքի բնակարանին մէջ, ուր տեղաւորուեր էր Արտաշէս։

(Շար.) ՍՕՍ–ՎԱՆԻ

ժողովը կրնայ քննել եւ հրահանգել անհրաժեշտ պայմանները՝ պատերազմի չարունակութեան եւ հաշտութեան բանակցութեանց մասին։ Հետեւաբար անհրաժեշտ է անմիջական վճարանութիւն մը ։ Շատ ուշ պիտի ըլլայ սպասել մինչեւ Մայիս 18» ։

Նախկին նախարարը յետոյ վերլուծելով զինուորական կացութիւնը, շարունակեց.

— Բոլորս ալ գիտենք զինուորական պայմանները։ Եթէ ուզենք սահմանափակել կռիւը, հարկ պիտի ըլլայ լեցնել Հնդկաչինի զօրագունդերուն պակասը։ Ո՞ւր պիտի գտնէք անհրաժեշտ վաշտերը եւ սպաները։ Եւրոպա՞յի թէ Ափրիկէի մէջ։ Առ այժմ պատասխան չեմ սպասեր հարցումներուս։ Իսկ եթէ կառավարութիւնը կը խորհի միջազգայնացնել պատերազմը, ինչպէս կը նախատեսէ զօր. Նաւառ, Ժընեւի ժողովին ձախողման պարագային, ո՞վ կրնայ տալ այդքան ծանր որոշում մը եթէ ոչ Ազգ. ժողովը։ Եթէ կառավարութիւնը կ՚ուզէ խուսափիլ վճարանութենէն, պատճառը այն է որ վստահ չէ իր քաղաքականութեան վրայ։ Արդ, այս ժողովին մէջ կան բազմաթիւ վճռակամ հայրենասէրներ որոնք կրնան քաղաքականութիւն մը գծել թէ պատերազմի եւ թէ խաղաղութեան մասին»։

Գիշերուան նիստին մէջ, վարչապետը, որ նախապէս խորհրդակցած էր իր նախարարներուն հետ, նորէն խօսք առնելով բացատրեց թէ հրապարակային վէճաբանութիւն մը վտանգաւոր է ներկայիս թէ ներքին եւ թէ արտաքին տեսակէտով ։ Եւ վստահութեան քուէ պահանջեց ։

ԱՆՈՐՈՇ ՎԻՃԱԿ ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Կատարեալ անորոշութիւն կը տիրէ Ժընեւի մէջ, թէեւ նիստերը իրարու կը յաջորդեն, լուծելու համար Քորէայի եւ Հնդկաչինի խնդիրները։

Մայիս 11ին ընդհանուր վիճաբանութիւնը վերսկսաւ Քորէայի միացման եւ ազատ ընտրութեանց մասին։ Երկու կողմերն ալ կը պնդեն իրենց տեսակէտներուն վրայ ։

Այս առթիւ Պ. Մոլոթով ճառ մը խօսելով, խստօրէն քննադատեց հարաւ. արեւելեան Ասիոյ հաւաքական պաշտպանութեան դաշինքը, «իբրեւ նոր զինակցութիւն մը հարաւ. արեւելեան Ասիոյ ժողովուրդներուն դէմ»։ Պ. Մոլոթով այս անգամ ալ փորձեց կարմիր Չինաստանը ընդունիլ տալ իբրեւ հինգերորդ մեծ պետութիւն, հաւասար իրաւունքներով։ Ցետոյ բացատրեց թէ Ասիոյ ժողովուրդները աւելի քան կէսն են աշխարհի բնակչութեան եւ չկայ ուժ մը որ կարենայ խափանել անոնց իրապէս ժողովրդավար չարժումը։ «Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ դաշինքին գլխաւոր նպատակն է բոլոր միջոցներով մշտնջենաւորել գաղթապետութեան կարգուսարքը, սորկացնել այն ազգերը որ կը պայքարին յանուն ազգային ազատութեան եւ անկախութեան » ։

× Երէկ ամփոփած էինք Վիէթնամի կարմիր կառավարութեան ծրագիրը՝ հաշտութեան մասին։ Ֆրանսական շրջանակներու մէջ ընդունելով հանդերձ թէ ծրագիրը կրնայ հիմք ծառայել բանակցութեանց, դիտել կուտան թէ «Տրովադայի ձիու» փորձ մըն է, ամբողջ Հնդկաչինը գրաւելու համար, առանց զնդակ մը արձակելու ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ երեսփ. ժողովը օրէնք մը քուէարկեց, ճշդելով թերթերու հրատարակութեան պայմանները։ Այս օրէնքին համաձայն, թերթերու բոլոր սեփականատէրերը կամ տնօրէնները պէտք է 15 օրուան ընթացքին խնդրագիր ներկայացնեն, հրատարակութեան արտօնութիւն ստանալու համար։ Այս խնդրագիրները պիտի քննուին նախարարական խորհուրդին կողմէ։ Թերթերը ուժգնօրէն կը բողոքեն այս օրէնքին դէմ, «սարկացում» կոչելով զայն եւ խոշոր խորագիրներ հրատարակելով իրենց առաջին էջերուն վրայ ։

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ
VENTE DE CHARITÉ - KERMESSE

Կազմակերպուած եկեղեցւոյ շինութեան Տիկնանց Միութեան կողմէ ։
Այս կիրակի ժամը 15էն 24

Salle Bonneterre, Rue Bonneterre, Villeurbanne
Bar, Jeux, Attractions, Buffe.

Կերպաս, կօշիկ, գիրք, նպարեղէն, արեւելեան սուրճի աղօրիք (ելեկտրական)
Tram. No. 3, arrêt Cours Tolstoï. Antonin Perrier

Վերադարձը ապահովուած է ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

ԻՍԻԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ։

15 Մայիս, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս։ եղաւուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին ։

Կը խօսի Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը, ընկեր Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ։

Կ՚երգեն Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ ԱՒԵՏԻՍ ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ ։

Կ՚արտասանեն՝ Օր. ՇԱՔԷ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ, Պ. ԵՂԻԱ ՍԵՐՈԲԵԱՆ ։

Երգչախումբ Անիէռի եւ Իսիի խումբերուն կողմէ (60 հոգի), ղեկավարութեամբ Պ. ԿԱՐԱՊԻՍ ԳԱՑԻՇԵԱՆԻ ։

Արեւելեան պարեր, նաեւ ողբերգութիւն մը

« ԱՔՍՈՐ ԵՒ ՀՐԱՇՔ »

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր, նուագախումբ՝

HENRI ROSSOTTI et ses chanteurs.
Jean Morel - Johanito - Oscar Lopez
et Raoul Equeria.

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ մատչելի գիներով
Մուտք 300 ֆրանք

Հաղորդակց. Միջոց.— Իջնել մէթրօ Մէրի տ՚Իսի։ ։ Ուշադրութիւն.—
Հանդէսը կը սկսի որոշուած ժամուն ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Իսիի եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբին կողմէ։

Հովանաւորութեամբ Փարիզի Հայոց եկեղեցիի վարչութեան ։

Կիրակի, 23 Մայիս, ժամը 16ին, Իսիի քաղաքապետարանի սրահին մէջ։ 25 Ավրընիւ վիքթոր Քրէսօն։

Կը ներկայացուի Գրիգոր Վահանի

ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ

Հայկական կեանքէ կատակերգութիւն, մէկ արար ։

Մասնակցութեամբ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ,

Անմահն Մոլիէրի «Ակամայ Բժիշկ»էն հայկական կեանքի վերածուած

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Քրքջալից զաւեշտ, երեք արար եւ չորս պատկեր։ Մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի պարախումբին

Ղեկավարութիւն՝ Օր. Ալիս Գավէզեան
Երաժշտութիւն՝ Պ. Բենօ և Եդ. Գավէզեան

Մասնակցութեամբ՝ Ա. Գմբէթեան, Օր. Իրմա Պէրպէրեան, Ժագ Սթէֆանօ, Գ. Վահան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պշտիկեան, Յ. Ստեփանեան, Օր. Նոյեմի Ադասեան, Մ. Նուրիան ։

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ Մէրի տ՚Իսի, օթօպիւս 123, 190 ։

Վարագոյրը կը բացուի ժամը ճիշդ 16ին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

Տոմսակներու գիներն են 300 եւ 200 Ֆր։

Ստանալու համար դիմել՝ եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբի անդամներուն, ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի հայ արհեստանոցներէն ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մարսէյլի Համազգային Միութեան դասախօսութիւնը այս շաբաթ, ժամը 21ին, Գիտութեանց համալսարանի ամփիթատրոնին մէջ ։

(40, Ալէ Լէոն Կամպէթա) Կը դասախօսէ Փրոֆ. ԽԱՑԻԿԵԱՆ, նիւթը՝ «Սասունցի Դաւթի դիւցազներգութիւնը եւ հայկական նկարագիրը »։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Սիփան Կոմիտաս երգչախումբին բացառիկ համերգը մօտերս տեղի պիտի ունենայ Սալ Կավոյի մէջ՝ ճոխ եւ բոլորովին նոր յայտագրով ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ուս. Միութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ, Կիրակի, 16 Մայիս, ժամը 16էն մինչեւ 23, Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ ։

Գեղարուեստական յայտագիր ծանօթ արուեստագէտներու մասնակցութեամբ ։

Եւրոպական եւ արեւելեան պարեր ։

Պիւֆէ, շատ մատչելի գիներով ։

Կը հրաւիրուի երէց եւ երիտասարդ հասարակութիւնը, քաջալերելու այս ձեռնարկը ։

SALLE IENA, 10 Avenue d'Iéna

21 Մայիս, ուրբաթ ժամը 9ին

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը ներկայացնէ իր

« ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ »

Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Օր. Իրմա Պէրպէրեան, Միհրան Մ. Նփրիմեան, Ժագ Սթէֆանօ եւ Օր. Մարի-Թէրէզա Գասապեան ։

Մուտքի ժողովրդական գիներ ։
Տոմսերու կեդրոնատեղի՝
Librairie H. Palouyan
43, Rue Richer — Tél.: PRO. 25-46.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի, 16 Մայիս, ժամը 14·30ին
Կազմակերպուած Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի կողմէ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

Ի նպաստ Ֆէսանվիլիէի օդափոխութեան կայանին։ Բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանս. Կարմիր Խաչին ։

Նախագահութեամբ՝

Mr Le Professeur TREMOLLIERE
Membre de l'Académie de Medecine

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

ԼԻԼԻ ԼԱՄՔԻՆԻ, դասախօս Փարիզի Ազգ. Երաժշտանոցին մէջ, ԺԱՆ ՊՈՒԱԹԻԼ, Քոմէտի Ֆրանսէզէն, Տիկին ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, ԼԻՏԱ եւ ՄԱՌԻ, Արժանթինեան ժողովրդ. երգեր, ԿՈՒԲԴԱ, Հնդկ. պար, ԱԼԻՍ ՊՕՅԱՃԵԱՆ եւ Ց. ԿՂԵՐՈՒՆԻ, հայկական պարախումբ, ղեկավարութեամբ Ց. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ, Ժ. ՍԷՐԳՈՅԵԱՆ Փարիզի Օփերայէն։

Նայիրի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ ։

Տոմսերու գինն է 100, 200 եւ 300 Ֆր.։

Հ. Կ. ԽԱՉԻ (Փարիզի Օգն. Մարմնի համար) «Փառի Լէնթէռ»ի վրայ, այս ուրբաթ ժամը 12էն մէկի միջեւ, հինգ վայրկեան պիտի տրամադրուի Հայկ. երգի եւ Կ. Խաչի։

Ֆ. Կ. ԽԱՉ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է «Ծոմի Օր»-ուան առթիւ հետեւեալ նուէրները.— Պ. Մուշեղ Ճիյէրճեանէ Մօնթէ Քարլօ յիսուն հազար ֆրանք, Պ. Յովհ. Գազանճեանէ, Մարոք, հինգ հազար, Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանէ հինգ հազար, Պ. Ալպէռ Աշճեանէ երկու հազար։ (Շար.)

ՎԻԷՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

ՄԱՅԻՍ 23ԻՆ ԼԻՈՆ, ՍԱԼ ՕՐԼՈԺ
Յունիս 12ին Սէն Շամոն ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պոմոնի Դպրաց Դասուն 20րդ տարեդարձին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, ի յիշատակ Դպրաց Դասու ննջեցելոց եւ հանգուցեալ դպրապետներու ։ Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը։ (ԿՆԻՔ)

Օր. ԱՆԺԵԼ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Պ. ԳԷՈՐԳ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
Նշանուած
9, Մայիս 1954

Իսի լէ Մուլինօ — Ալֆորվիլ

Պ. Յակոբ Չիլինկիրեան (Ալֆորվիլ) իր որդւոյն նշանախօսութեան առթիւ հազարական ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին։

Ստանալ «Յառաջ»էն ։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին ՎԻԳԷՆԻ ծնունդը, 9 Մայիս, 1954, Փարիզ ։

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի դասախօսական ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ։ Կը խօսի Ընկեր Ա. Պ.։ Նիւթ՝ «Թալէաթ փաշայի ահաբեկումը եւ Սողոմոն Թէհլիրեանի դատավարութիւնը »։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն վարչութիւնները այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտտոյի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

Ս. ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Հայոց մատրան յարակից սենեակը ։

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Վասպուրականի հերոսամարտի 39րդ տարելիցին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայր. Միութեան։ Այս շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8·30ին Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահը ։

Կը ներկայացուի Արմէն Շիտանեանի՝

ՎԱՆԱԿԱՆԸ

Ազգային յեղափոխական կեանքէ (4 արար չորս պատկեր)

Դերասան Պօղոս Տէր Պօղոսեանի

Մուտք՝ 100 եւ 150 ֆրանք ։

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél. : PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 14 ՄԱՅԻՍ ★ VENDREDI 14 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7368 30e ANNEE խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2779

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳԷՈՐԳ Զ.

Գ.

Ինչպէս միւս հովուապետները, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն ալ ստիպուած էր զանտալ հաւատարիմ արձագանգը խորհրդային կոչերուն եւ նշանախօսքերուն :

Միայն իր պաշտօնաթերթին՝ «Էջմիածին» ամսագրին մէջ հրատարակուած խմբագրականները, կոնդակները եւ այժմէական գրութիւնները բաւական են, բացատրելու համար թէ ինչպիսի «պատութիւններ» կը վայելէր Գէորգ Զ.:

Վախճանեալ Հայրապետը 1945 Նոյ. 27ին յուշագիր մը կ'ուղղէր Անգլիոյ, Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեան վարիչներուն, խնդրելով «Թուրքիայի հայկական վիլայէթները միացնել Սովետական Հայաստանին» :

Տարիներ վերջ, նոյն «պատուէթեամբ» կը ձաղկէր անգլեւսաքսոն աշխարհակալութիւնը: Եւ բողոքագիր մը կ'ուղղէր Ազգաժողովին, Քորէայի պատերազմին առթիւ ...

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը հարկադրուած էր ձայնակցիլ սովետական քարոզութեան բոլոր եղանակներուն, նոյնիսկ միջազգային գետնի վրայ :

Մոսկուան ամէնէն կարճ միջոցը գտած էր, ազդելու համար տարագիր բազմութեանց վրայ :

Էջմիածին Հայկական Արտասահմանի մասին այնքան գաղափար ունի որքան կրնայ քաղել զանազան պղտոր աղբիւրներէ եւ մանաւանդ «յառաջդիմական» կոչուած մամուլէն :

Ուրեմն, իր տեսութիւնները եւ հրահանգները չեն համապատասխաներ բուն իրականութեան :

Այս պարագան ալ կ'օգնէ «ինտերնացիոնալ» մարզանքներ կատարելու, խառնելով գաղութներուն հանդիստը :

Ահա թէ ինչու ծերունի կաթողիկոսը յաճախ անտեղի ելոյթներ կը կատարէր, դիրք բռնելով Արտասահմանի անցուդարձին մէջ :

Որքա՜ն ծուռ մեկնութիւններ «Էջմիածին» ամսագրին մէջ, զանազան խնդիրներու քննութեան առթիւ :

Այդ շարքին մէջ գրութիւններ կան որոնք երբեք տարբերութիւն չունին սովորական կամ սովետական ամբոխավարութենէ :

Անշուշտ բոլորն ալ իր գրչէն ելած չէն:

Իբրեւ աղբիւր ունենալով «վերէն» եկած թելադրութիւններ կամ «վարէն» ելած քսութիւններ, կաթողիկոսական պաշտօնաթերթը այն տպաւորութիւնը կը ձգէ թէ Հայկական Արտասահմանի մէջ դաւեր կը լարուին, ոչ միայն հայրենիքին, այլեւ Հայ. Եկեղեցւոյ միասնականութեան դէմ :

Այսպէս, անցեալ հոկտեմբերի խմբագրականին մէջ, քննելով Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան խնդիրը, «Էջմիածին» կը յայտարարէր, խմբագրական բեմէն.

— « Գաղտնիք չէ, որ այսօր Սփիւռքում, յատկապէս Սիրիայում եւ Լիբանանում կան հայ ժողովրդի, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցու միասնութեան յայտնի եւ թաքուն թշնամիներ, քաղաքականապէս վաճառուած, բարոյապէս այլասերուած, « անպիտանք ի հաւատս» մարդիկ, որոնք բոլոր անճերելի միջոցներով աշխատում են քայքայել հայ ժողովրդի կուռ միասնութիւնն ու համախմբուածութիւնը իր Եկեղեցու շուրջ»:

Մէկ խօսքով՝ «Տիրոջը ձայնը», եղանակի վերածուած՝ շրջուն եւ դոյնզգոյն ?ատաններու կողմէ :

Հիմա որ Գէորգ Զ. վախճանած է, անշուշտ շատ աւելի բարձր պիտի հնչէ այս անճոռնի եղանակը, իբրեւ ճաթած երգարանի մը:

Մաղթենք որ եկողը փնտռել չտայ գացողը, որ ամէն պարագայի մէջ սովորական դէմք մը չէր: Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

●

Երէկ, հինգշաբթի, Ազգ. ժողովը նորէն յուզումնալից նիստ մը գումարեց: Օրակարգի գլխաւոր խնդիրն էր վստահութեան քուէն, զոր կը պահանջէ դահլիճը, յետաձգելու համար Հնդկաչինի հարցին քննութիւնը :

Երեքշաբթի օրուան վիճաբանութիւններէն վերջ, Պ. Լանիէլ իր մօտ հրաւիրեց կուսակցապետները, ապահովելու համար անհրաժեշտ մեծամասնութիւնը: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ վարչապետին բարեկամներն անգամ պառակտուած են, Տիէն Պիէնի պարտութենէն ի վեր եւ դժուար թէ կարելի ըլլայ ապահովել 311 քուէի մեծամասնութիւնը զոր շահած էր անցեալ շաբթու: Զօր. տը Կոլի հետեւորդները, որոնք նախարարներ ունին Դահլիճին մէջ, որոշած էին մերժել վստահութեան քուէն: Վարչապետին կուսակիցներն ալ — Անկախներ — պիտի մերժէին վստահութիւն յայտնել առանց լրացուցիչ եւ յստակ լուսաբանութեանց: Պ. Լանիէլ միշտ կը մերժէ հրապարակային վիճաբանութիւնը, վախնալով որ թշնամին կ'օգտուի, ճիշդ այն պահուն երբ Մեծերը ժողովի նստած են Ժընեւի մէջ : Շատ մը երեսփոխաններ եւ ուրիշ ականաւոր դէմքեր կ'ուզեն ամէն բանէ առաջ հասկնալ դահլիճին վերջնական դիրքը, — պիտի շարունակէ՞ պատերազմը, նոր զօրք ղրկելով, թէ պիտի փորձէ միջաղգայնացնել կռիւը, օգնութեան կանչելով Մ. Նահանգները: Պիտի հաւանի՞ Հնդկաչինի բաժանման, թէ պիտի համաձայնի համայնավարներուն հետ, խառն կառավարութիւն մը կազմելով :

Ազգ. ժողովը եւ հանրային կարծիքը յուզուած են նաեւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին վերջին յայտարարութեան հետեւանքով: Այն ատեն ան որ նախագահ Այզընհաուըր ստիպուեցաւ լուսաբանութիւններ տալ, 24 ժամ վերջը: (Տես յաջորդ լուրը) :

ԱՄԵՐԻԿԱ ՊԻՏԻ ԼՔԷ՞ ՀՆԴԿԱՉԻՆԸ

Նախագահ Այզընհաուըր իր լրագրական ասուլիսին մէջ անդրադառնալով Պ. Տըլըսի յայտարարութեան, բացատրեց թէ ազատ աշխարհը պէտք չէ լքէ Հնդկաչինը: Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ մասին առաջարկուած զինակցութեան նպատակն է համախմբել «տոմինօ»ներու, այսինքն պետութեանց շարք մը, որպէսզի կարենան կանխել իրենցմէ մէկուն անկումը : Ինչպէս գրած էինք երէկ, Տըլըս կ'ըսէր թէ հարաւ. արեւելեան Ասիան պիտի պաշտպանուի, եթէ նոյնիսկ Հնդկաչինը կորսուի: Այս յայտարարութիւնը մեծ յուզում պատճառեց Փարիզի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ: Թիւրիմացութիւնը փարատելու համար, Ժընեւի խորհրդաժողովին ամերիկեան պատուիրակութեան նախագահը ստիպողաբար լուսաբանութիւն խնդրած էր արտաքին գործերու նախարարութենէն: Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Ժորժ Պիտօ, որ Ժընեւ կը գտնուի, նոյնպէս շփոթութեան մատնուած էր: Այս առթիւ լուսաբանութիւն խնդրուած էր նաեւ Փարիզի ամերիկեան դեսպանատունէն :

Ուրեմն, Այզընհաուըր պարտք սեպեց պարզել իրենց տեսակէտը : Փարիզի մէջ միշտ այն կասկածը կը տիրէ թէ Մ. Նահանգները ի վերջոյ պիտի համակերպին Հնդկաչինի կորուստին :

Լրագրական ասուլիսին առթիւ, թղթակից մը հարցուց թէ Հնդկաչինը անհրաժե՞շտ է հարաւ. արեւելեան Ասիոյ պաշտպանութեան համար: Այզընհաուըր պատասխանեց թէ Հնդկաչինը շատ կարեւոր է, ինչպէս խիցը չիչին համար: Եւ նորէն իբրեւ օրինակ բերելով « տոմինօ»ն, բսաւ թէ երբ իւրաքանչիւրը առանձին մնայ եւ մէկը իյնայ, կ'ազդէ միւսին վըրայ եւ ի վերջոյ ամբողջ շարքը կ'իյնայ : Այս պատճառով է որ կը փորձեն «տոմինօ»ներու շարք մը ստեղծել որպէս զի կարենան դիմանալ: «Պէտք է լաւատեսութեամբ գործել: Կարելի է ճակատամարտներ շահիլ վհատութեամբ կամ նահանջականութեամբ»: Նախագահը յիշեցուց նաեւ թէ իր եւ Պ. Տըլըսի բոլոր կարեւոր յայտարարութիւնները արդիւնք են երկար եւ լուրջ խորհրդակցութեանց եւ երբեմն թիւրիմացութիւններ կը ծագին պարզապէս արտայայտութեան ձեւերէն :

× Պ. Տըլըս զեկուցում տալով Մ. Նահանգներու ծերակոյտի արտաքին գործերու յանձնաժողովին առջեւ, ըսաւ թէ չեն կրնար զօրք ղրկել Հնդկաչին, մինչեւ որ երեք ընկերակից պետութիւնները կատարեալ անկախութիւն չվայելեն եւ Ազգաժողովը չքննէ խնդիրը :

ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ ԹՆՃՈՒԿԸ ԼՈՒԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ժընեւի խորհրդաժողովին մէջ կատարուած վիճաբանութիւններէն կը հետեւի թէ Հնդկաչինի ըմբոստները երբեք տրամադիր չեն պատերազմը դադրեցնելու՝ միջին ճամբու մը հետեւելով: Կամպոճիայի Զինադադարի արտաքին նախարարը աւելի քան անհաշտ լեզու մը գործածեց առջի օր, ճառ մը խօսելով այս մասին: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Պ. Մոլոթով հաճութեամբ կը լսէր այս յայտարարութիւնը: Զինացի նախարարը շատ բուռն լեզու մը գործածեց Մ. Նահանգներուն դէմ: Մեղադրեց նաեւ Ֆրանսան, ըսելով թէ բռնագրաւած են Հնդկաչինը, « բայց Մ. Նահանգները կը ջանան յափշտակել այդ երկիրը»:

× Ազգայնական Հնդկաչինի պատուիրակութիւնն ալ ծրագիր մը ներկայացուց խորհրդաժողովին, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— 1. Վիէթնամի պետութիւնը միակ օրինաւոր պետութիւնն է եւ անկախութիւն ստացած է Ֆրանսայէն, հետեւաբար անիմաստ է Վիէթմինի (ըմբոստներ) պայքարը,— 2. Կարելի չէ թշնամութիւնները դադրեցնել առանց երաշխիքներու.— 3. Վիէթնամ կը մերժէ երկու մասի բաժնել երկիրը.— 4. Ազատ ընտրութիւնները պէտք է կատարուին միջազգային հսկողութեամբ :

Ծրագիրը կը պարունակէ ուրիշ մանրամասնութիւններ, քաղաքական թէ զինուորական խնդիրներու կարգադրութեան համար :

× Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը մեղադրեն Պ. Տըլըսը թէ կը դժուարացնէ Ֆրանսական պատուիրակութեան գործը, երկդիմի յայտարարութիւններ ընելով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

●

ՉՈՐՍԸ ՄԷԿԷՆ

Պաշտօնապէս հաստատուեցաւ թէ Մոսկուայի Գրողների Ընկերութիւնը վտարած է չորս ականաւոր անդամներ,— Վիրտա, Սուրով, Կալասնով և Կոթաբով:

Վճիռը տրուած է ապրիլ 28ի նիստին մէջ :

Չորսն ալ կ'ամբաստանուին իբրեւ «ապաբարոյ եւ հակընկերային» տիպարներ:

Առաջինը՝ Վիրտա հեղինակն է «Սթալինկրատի ճակատամարտը» շարժանկարին եւ համանուն թատերախաղին : Սթալինի մրցանակը շահեցաւ երկու անգամ, նախ՝ 1948ին, «Ձիւց մեր հանապազորդ» թատերախաղին, եւ երկրորդը՝ 1949ին, ուրիշ թատերախաղի մը, «Դատապարտեալներու դաւը» գործին համար:

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ ամբաստանեալը սքանչելի բնակարան մը շինել տուած է, բռնադատելով երիտասարդ համայնավարները որ աշխատին կիրակի օրերը:

Միեւնոյն ատեն ստիպած է իր գիւղի կոլխոզին վարչութիւնը որ զոհացում տայ իր եւ կնոջը բոլոր քմահաճոյքներուն :

Երբեք չէ հետաքրքրուած գիւղացիներու կեանքով, թէեւ անոնց երեսփոխանն է (դեպուտատ?):

Միւս երեքն ալ թաթախուած են այլապէս ծանր մեղքերու մէջ :

— « Սուրով, թատերագիր,— երկարամեայ անբուժելի գինով մըն է», համաձայն հրատարակուած տեղեկութեանց:

Իր պաշտօնակիցը, Ֆետոր Կլատկով, կ'ըսէ թէ ջուրի նամբայ դարձուցած էր հանրատունը, թէ կը կռուէր շարժավարին հետ եւ յաճախ կը վռնտուէր ճաշարաններէն :

Երկրորդը, Կալասնով, որ նախկին նախագահն է Մոնկոլեան Գրողներու Միութեան, գողցած է հանրային գումարները, գրպանելով 42.000 ռուբլի: Իր ընկերները փոխանակ դատարան քաշելու այս գողը, զոհացած են կշտամբելով եւ թելադրած են մեղքը քաւել «ստեղծագործ աշխատանք»ի մը նուիրուելով մոլեռանդօրէն :

Չորրորդ ամբաստանեալի մասին տեղեկութիւններ կը պակսին:

Այս արթիւ սեւ ցանկը անցած է նաեւ ուրիշ երեւելի գրագէտ մը, վիպասան Ա. Վոլոշին, իբրեւ ցոփակեաց եւ գինով :

Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ Վոլոշին « չորս անգամ կին փոխած է կարճ ժամանակի մը մէջ»:

Այս բոլոր տեղեկութիւնները քաղուած են Մոսկուայի «Գրական Թերթ»էն (Լիտերատուրնայա Կազետա), որ անշուշտ աւելի պատկերազարդ մանրամասնութիւններ կը պարունակէ, բոլշեւիկեան ոամկօրէնով :

Ինչպէս կ'երեւայ, այս իրողութիւնները երեւան հանուած են Սթալինի մահէն վերջ: Այն ալ ծարմաղով կամ քարմաղով:

Եթէ փորձէին շարմաղ մը գործածել, դեռ ի՛նչ փետուրներ պիտի թափէին ...

ՎԱՀԷ

ՏԻՐԱՆ ԱՐՔ.Ի ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԸ

Նոր նամակէ մը կ'իմանանք թէ Հիւս. Ամերիկայի «Հայաստանեայց» թեմին առաջնորդը, որ Էջմիածին հրաւիրուած էր, մերժած է երթալ, հրաժարելով իր պաշտօնէն :

Ինչպէս կը յիշուի, տարիներ առաջ Արտաւազդ արք. ալ կանչուեցաւ, բայց նախընտրեց Փարիզ մնալ :

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ Հայոց եւ Յունաց պատրիարքները կուսակալին այցելելով, շնորհաւորած են Դեմոկրատ կուսակցութեան յաղթանակը :

« ԱՒԱԶԻ ՎՐԱՅ ՇԻՆՈՒԱԾ »

Ֆրանսայի հանրապետութեան նախորդ նախագահը՝ Պ. Վենսան Օրիոլ, ճառ մը խօսեցաւ միջազգային մամուլի համագումարին առթիւ, Վիէննա: Ներկայ էին հարիւր խմբագիրներ 22 երկիրներէ : Այս առթիւ նորէն քննադատեց Եւրոպայի միացեալ բանակի ծրագիրը, որուն հակառակ է սկիզբէն ի վեր :

— « Ֆրանսա ատելութիւն չունի գերման ժողովուրդին հանդէպ եւ պատրաստ է մոռնալու անցեալը, եթէ գերման ազգը իր կարգին չմոռնայ նացիներու գործած ոճիրները : Բայց եւ այնպէս, քանի որ Թունդ ազգայնականութիւնը եւ զինապաշտութիւնը կը վերածնին, թէ Եւրոպայի եւ թէ նոյնինքն Գերմանիոյ համար վտանգաւոր է վերահաստատել գերմանական բանակ մը, ցորչափ չէ կարգադրըուած Գերմանիոյ վերամիացումը: Ֆրանսա արեւմտեան աշխարհին հետ է հաստատապէս: Եւ սակայն ինք հակառակ է միացեալ բանակի ծրագրին վաւերացման, որովհետեւ Արեւմուտքը շէնք մը կը կառուցանէ աւազի վրայ, քանի որ չէ վճռած Գերմանիոյ ճակատագիրը եւ տակաւին հաշտութեան դաշնագիր մը կնքուած չէ.

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ՀԱՄԲԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

●

Աւելի քան տասնեւհինգ տարի է, Խ. Միութեան մէջ մարդահամար չի կատարուել եւ «Հայկական Ռեսպուբլիկայի» բնակչութեան ու նրա շրջապատի հայութեան քանակն այսօր անծանօթ է մեզի համար: Զանազան տուեալների վրայ թուաբանական գործողութիւններ կատարելով կարելի է գուշակել թիւը, բայց միայն մօտաւոր չափերով: Խորհրդային վիճակագրական հրատարակութիւնները մեր ձեռքը չեն ընկնում, օրինակ, 1939 Յունուար 17ի մարդահամարի արդիւնքները հրատարակուեցան 52 հատորով, բայց սահմանի այս կողմը չանցան: Նրանցից մենք կարող էինք քաղել թանկագին տեղեկութիւններ վրացական եւ ադրբէյջանական «ռեսպուբլիկա»ներում հայկական գանգուածի դասաւորման մասին եւ 16 Մարտ, 1921ի Մոսկուայում, Թուրքերի քարտէսով սահմանագծուած «հանրապետութեան» փոխարէն՝ կ'ունենայինք Հայերով բնակած Հայաստանի յստակ պատկերը, միակտուր հայութեամբ:

Ինչ վերաբերում է Անդրկովկասի հեռաւոր վայրերում եւ Ռուսաստանում ցրուած հայկական փոքր ու մեծ գաղթավայրերին, այդտեղ տիրում է կատարեալ խաւար: Խորհրդային թերթերում սպրդած կցկտուր լուրերը գրեթէ ոչինչ չեն ասում: Տարիներ առաջ, Երեւանեան գեղարուեստի տասնօրեակի առթիւ Մոսկուայում, գրում էին թէ այնտեղ համախմբուած է մօտ յիսուն հազար հայութիւն, թէ Խրիմում կան հայկական դըպրոցներ, թէ Սեւ Ծովի կովկասեան ափին ապրում են քսան հազար Հայեր, Տրապիզոնից գաղթած հմուտ ծխախոտագործներ եւայլն: Նոր Նախիջեւան քաղաքը — առաջնորդանիստ, հոգեւոր միջնակարգ դպրոցով, բազմաթիւ մեծ հայրենասէրների ծննդավայր, ջնջուեցաւ քարտէսից եւ միացուեց Ռոստովին՝ Դոն գետի վրայ: Ի՞նչ եղաւ այդ քաղաքի եւ նրա շըրջակայ հայ գիւղերի բնակչութիւնը: Նոյն հարցը կարելի է տալ Ղզլարի, Մոզդոկի, Արմաւիրի եւ ուրիշ վայրերի մասին: Խ. Հայաստանի սահմաններից դուրս (բացի լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար շրջանէն) եղած հայ գանգուածները Թիֆլիս, Գանձակ, Ախլքալաք, Բաքու, Նուխի, նոյնիսկ Գորի, Թելաւ եւայլն ունի՞ն հայկական դպրոցներ, թատրոններ, պարբերականներ եւ առհասարակ թէկուզ «բովանդակութեամբ ընկերվարական, բայց ձեւով ազգային» մշակոյթ, կապուա՞ծ են Երեւանին որեւէ կերպ, թէ անտէր, անճարակ, մխրճուած «սովետական հայրենիք» կաթսայի մէջ, դարձել են ռուսական վիթխարի շաղախի մէկ գնդիկը: Ո՞վ կարող է պատասխանել այս հարցումներին:

Վերջին պատերազմում մեր հողը ռազմադաշտ չեղաւ, բայց Խ. Հայաստանը մարդկային ծանր կորուստներ կրեց, ամէնէն ծանրը անդրկովկասեան ազգերի միջեւ:

1941 – 45ին զէնքի տակ առնուած հայ երիտասարդութեան ութսուն առ հարիւրը հայրենիք չվերադարձաւ: Ստոյգ տեղեկութիւնների համաձայն, օրինակ, մի ընտանիքի եւ նրա մօտիկ ազգականների շրջանակում ճակատ մեկնած 12 երիտասարդներից երկուսը միայն կենդանի էին զինադադարից վերջ եւ այն էլ «հեռաւոր վայրերում»: Սակայն պատերազմին յաջորդեց մօտ հարիւր հազար Հայերի ներգաղթը: Այս երկու հակադիր երեւոյթները կը լրացնէին միմեանց, եթէ չլինէր երրորդ բացասականը — կամաւոր կամ աւելի յաճախ բռնի արտագաղթը դէպի Ռուսաստանի, Սիբիրիոյ եւ Թուրքեստանի անծայրածիր տարածութիւնները:

1926 Դեկտ. 17ի մարդահամարով Խ. Հայաստանն ունէր 881·290 բնակիչ. 1939 Յունուարի 17ին՝ 1·281·599, աճում 45·4 առ հարիւր: Տասնեմէկ հանրապետութիւնների շարքում Խ. Հայաստանն առաջնութիւնը զիջում էր միայն Քըրկըզստանին, որի բնակչութիւնն մէկ միլիոնից հասել էր մէկ միլիոն 459 հազարի, (նաւթահանքերի ընդարձակման շնորհիւ) 45·7 առ հարիւր: Ամբողջ Խ. Միութեան ազգաբնակութիւնը 147 միլիոնից հասել էր 170·5 միլիոնի: Յաւելում 15·9 առ հարիւր: Նոյն տարեթիւերի միջեւ Անդրկովկասում, Հայաստանն էլ մէջը, յաւելումը հաւասար էր 37 առ հարիւրի, հինգ միլիոն 872 հազարից ութ միլիոն 33 հազար: Հայերը Հայաստանի բնակչութեան 84·7 առ հարիւրն էին կազմում: Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավարութեան մէջ 94·4ը, (4161 քառ. քիլոմեթր, 1926ին 125·000 բնակիչ):

1926ին Խ. Միութեան սահմաններում Հայերի ընդհանուր թիւն էր 1·572·000 հոգի, կամ 147 միլիոնի, 1·07 առ հարիւրը: Ադրբէյջանցիները 1 միլիոն 705 հազար 1·16 առ հարիւր, Վրացիները՝ 1·822 000, 1·24 առ հարիւր:

Ուրեմն Խ. Հայաստանում ապրում էր հայութեան աւելի պակաս քան կէսը: Իսկ 1939ի մարդահամարին, երբ Խ. Հայաստանում կային մօտ մէկ միլիոն Հայեր, Խ. Միութեան Հայերի թիւը պիտի լինէր երկու միլիոնից քիչ աւելի:

Պէտք է նկատի ունենալ, որ մարդահամարի ժամանակ այս կամ այն ազգին պատկանելը ձեւական կամ բռնի չի կատարւում, այլ համաձայն ենթակային վիճակագրական թերթիկում տուած ազատ ցուցմունքի:

Կանգ չենք առնում մեծ պատերազմի առաջ բերած հսկայ փոփոխութիւնների վրայ Խ. Միութեան մէջ — տասնեակ միլիոնաւորների մահը, բնակավայրի փոփոխութիւնը, գանգուածային աքսորները, Վոլգայի գերման ինքնավարութեան (800 հազար բնակչութեամբ) ոչնչացումը, նոյնը եւ Քալմուխների, Կովկասեան լեռնականների մի մասի եւ Խրիմի Թաթարների ինքնավարութիւնների:

Թէեւ 1939ից ի վեր խորհրդային վիճակագրական վարչութիւնը լուռ է մնում Միութեան եւ նրա մաս կազմող հանրապետութիւնների ներկայ բնակչութեան քանակի մասին, բայց ամէն 3 կամ 4 տարին մի անգամ, համապետական կամ դաշնակցային ու ինքնավար հանրապետութիւններում կատարուած ընտրութիւնների առթիւ տալիս է ընտրական ցուցակներում արձանագրուածների թիւերը, նրանց 99·99 առ հարիւր քուէների շահած լինելը հրապարակելու համար:

Եւ քանի որ 18 տարեկանից վեր բոլոր քաղաքացիներն ըստ սահմանադրութեան ձայնի իրաւունք ունին, մենք ձեռքի տակ ունինք սրանց համրանքը 1937 Թ. 12 դեկտեմբերից՝ առաջին ընտրութիւններից Գեր. Խորհրդի, մինչեւ վերջինը — ներկայ տարուայ 14 Մարտը:

Դժբախտաբար մաթեմատիկական ճշդութեամբ ոչ միայն աշխարհում, այլ եւ Խ. Միութեան զանազան մասերում, ազգաբնակութեան կազմի մէջ, չափահասներն ու ոչ չափահասները նոյն համեմատութիւնը չունին: Օրինակ, Ֆրանսայում 19 տարին չանցածները բնակչութեան 29 առ հարիւրն են կազմում, իսկ ալժերիական նահանգներում 44 առ հարիւր: Արաբ ընտանիքն աւելի երեխաշատ է, քան ֆրանսականը: Արաբներն աւելի արագ են աճում քան Ֆրանսացիները:

Եթէ համեմատութեան մէջ դնենք 1937 Դեկտեմբերի խորհրդային ընտրական թիւերը 13 ամիս վերջ եղած ընդհանուր մարդահամարի տուեալների հետ, կարող ենք հանել մի եզրակացութիւն, ոչ կատարելապէս ստոյգ եւ տեւական, գտնել այսպէս կոչուած յայտարարը, թէ 18 տարեկանից վեր եղածները ընդհանուր համրանքի որ տոկոսն են կազմում:

1937 Դեկտեմբերին Հայաստանում կային 620220 ընտրողներ, 1939 Յունուարի 1·281·600 բնակչութեան մէջ: Սրբագրութիւն մտցնելով մէկ տարուան տարբերութեան համար, այսինքն հանելով մէկ տարուան յաւելումը, 40·000 հոգի, բոլորովին մօտ կը լինենք ճշմարտութեան, եթէ ասենք որ, 1937 Դեկտեմբերին Խ. Հայաստանի 1240000 ազգաբնակութեան կէսը, յիսուն առ հարիւրը ընտրողներ էին, 18 տարեկանից վեր: Ուրեմն այս կամ այն տարուան ընտրողների քանակը կրկնապատկելով կ'ունենանք Խ. Հայաստանի քաղաքացիների ընդհ. համրանքը:

1950 Մարտ 12ին Խ. Հայաստանի ընտրական ցուցակներում արձանագրուած էին 769·782 հոգի, 1954 Մարտ ամսի 14-ին 862·329: Խ. Հայաստանի բնակչութեան թիւն է այսօր 1·724·658:

Հարիւր հազար Հայերի ներգաղթը փոփոխած պիտի լինի Հայերի համեմատութեան սակը — 84·7, յիշեալ ընդհանուր թուի մէջ: Այսօր նա պիտի լինի առնուազն 88 կամ 89, այսինքն աւելի քան մէկեւկէս միլիոն Հայ է ապրում Խ. Հայաստանի սահմաններում:

Եթէ նոյն հիման վրայ վերլուծման ենթարկենք Վրաստանի եւ Ադրբէյջանի մարդահամարների ու ընտրական ցուցակների թիւերը, կուգանք այն եզրակացութեան, թէ նրանց սահմաններում քուէարկողները կազմում են Վրաստանում 56·5, Ադրբէյջանում 53 առ հարիւր: Վրաստանում այժմ կայ4154000, Ադրբէջանում երեք միլիոն 575000 բնակիչ:

Համաձայն խորհրդային առաջին մարդահամարի ցուցակներին Վրաստանում Վրացիները կազմում էին ազգաբնակութեան 68 առ հարիւր, Ադրբէյջանում – Ադրբէյջաններէն խօսողները — 64·2 առ հարիւրը: Հայերը Վրաստանում 12·6 առ հարիւր էին, Ադրբէյջանում 13 առ հարիւր: Թէեւ իրրեւ աւելի արագ աճող ժողովուրդ Հայերի համեմատութիւնը այսօր աւելի բարձր պիտի լինէր հարեւան հանրապետութիւններում, բայց լինենք աւելի քան ժլատ, պակսեցնենք նոյնիսկ անցեալի տուեալները եւ կանգ առնենք 11 առ հարիւրի վրայ, կ'ունենանք 850 հայութիւն: Այս գանգուածին 80 առ հարիւրը տեղաւորուած է «Հայկական Ռեսպուբլիկայի» սահմանների վրայ — Ղարաբաղ՝ 159·768, Գանձակ քաղաք եւ լեռնային գիւղեր, Շուլաւերի շրջան, Ախլքալակի գաւառ — զուտ հայաբնակ, Նախիջեւանի ինքնավար հանրապետութիւն— ճիշդ կամ նոյնիսկ մօտաւոր թիւեր չունինք բայց առնուազն 550ից 600 հազար հայութիւն:

Եթէ խորհրդային կառավարութիւնը նոյն արդարամտութիւնը ցոյց տայ հանդէպ Հայաստանի, ինչ որ յայտ բերեց հանդէպ Ուկրայինայի, բաժանելով Խրիմը ռուսական հանրապետութիւնից եւ կցելով այդ երկրին, մենք կ'ունենանք պատմական ու աշխարհագրական ճշմարիտ Հայաստանը՝ աւելի քան երկու միլիոն հայութեամբ:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՔՍԱՆՀԻՆԳԱՄԵԱԿԸ

●

Սփիւռքի ամբողջ տարածքին վրայ Փալանճեան ճեմարանը պատուոյ իր տեղը ունի:

Ան խումբ մը ազգանուէր ու գիտակից անձերու կամքին առողջ արգասիքը եղաւ:

Հայ միտքը, անհատապէս միշտ ստեղծագործող, քիչ անգամ անանուն ընկերութիւններով լծուած է տնտեսական կամ մշակութային ձեռնարկներու:

Այս վերջիններէն է ահա Համազգային Ընկերութիւնը, որուն բազմարդիւն գործը կը մնայ Փալանճեան ճեմարանը:

Քսանըհինգ տարիներ վերջ մենք հոգեկան անխառն գոհունակութեամբ կ'ողջունենք անոր կտրած բեղնաւոր ուղին:

Ան եղաւ մտաւոր աշխարհիկ դաստիարակութեան առողջ կեդրոն մը, ժամանակին ոգիին ու պահանջներուն համապատասխան սերունդ հասցնելու համար:

Իր դերը կարկառուեցաւ անով, որ ամէն կողմ ստեղծուեցաւ հետաքրքրութիւն ճեմարանի հանդէպ:

Նոյնիսկ հեռաւոր Միացեալ Նահանգներէն ուսանողուհի մը ճամբորդեց մինչեւ Պէյրութ, աշակերտելու համար անոր յարկին տակ:

Նախակրթարաններ շատ ունէինք ու ունինք, կային նոյնպէս հոգեւորականներ պատրաստող հաստատութիւններ, պակասը աշխարհիկ դաստիարակութեամբ միջնակարգ ուսում տուող վարժարան մըն էր: Ճեմարանի հիմնադիրները այդ մասին է որ մտածեցին: Ու այդ պահանջին գոհացում տալու համար զոհեցին ու մղեցին իրենց բարեկամները կամ համակիրները նոյնպէս զոհաբերութեան:

Անոնց կամքը յաղթահարեց ամէն դժուարութիւն: Այսօր Լիբանանի մայրաքաղաքին մէջ իր վայելած յարգանքով, պատկառելի հաստատութիւն մըն է Փալանճեան ճեմարանը:

Ան ներկայիս մեր իրականութեան մէջ կը կատարէ Կարնոյ երբեմնի Սանասարեան վարժարանի, Պոլսոյ Ազգ. Կեդրոնական եւ Պէրպէրեան վարժարաններու դերը:

Անոնք որ հետեւած են ազգային կեանքի վերջին յիսուն տարիներու վերիվայրումներուն, գիտեն թէ ինչ դեր կատարած են այս երեք հաստատութիւնները մեր կեանքի մէջ:

Առաջին աշխարհամարտով հնձուած էր

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ԱՌԹԻՒ

ԴԱՆԻԷԼ ՎՐԴ. ՉԱՏՈՅԵԱՆ

●

Աւաղ, երկուքուկէս ամիս վերջ, ռուսական անբերեւակայելի չարամիտ նահանջին հրամանը պիտի գար ջուրը ձգել բոլոր շողշողուն ծրագիրները եւ պարտադրել արի Վասպուրականցին թողուլ իր դարաւոր հայրենիքը, զոր այնքան դիւցազնաբար փրկած էր: Լիրբ Լոպանովի «Հայաստանը առանց Հայու» հրէշային ծրագիրն էր որ կը գործադրուէր չնականօրէն:

Վարդապետը գաղթականի ցուպը ձեռքին, տաժանելի պայմաններու մէջ, իր ժողովուրդի հետ անցաւ Էջմիածին: Սակայն երկար չկրցաւ մնալ: Յաջորդ գարնան (1916), հայրենակարօտ բազմութիւններու հետ վերադարձաւ հայրենիք, եւ անբաժան մնաց անոնցմէ: Մասնակից եղաւ այն գերմարդկային ճիգերուն՝ զորս անոնք ի գործ դրին կառչած մնալու հայրենի դաշտերուն ու աւերակներուն, զանոնք վերստին ծաղկեցնելու եւ վերաշինելու, եւ անոնց մէջ նորէն իրենց բոյները հաստատելու համար:

Անոնց հետ կրեց այն տառապանքները, ֆիզիքական թէ հոգեկան, որոնք յառաջ եկան յաճախ կրկնուած զինուորական աղէտալի խաղերէն, երբեմն յառաջ, երբեմն ետ, Վանէն մինչեւ ռուսական սահման ու Պարսկաստան, եւ փոխադարձաբար:

Մէկ ձեռքը խաչ՝ միւս ձեռքը հրացան՝ մասնակցեցաւ Վասպուրականեան քաջարի գունդերու արիւնալի ու դժուարին ոդոբումներուն: Եւ այսպէս առանց ընկրկելու ու անվկանդ մինչեւ վերջը, 1918, Մարտ, երբ սեւ վարագոյրը այլեւս իջաւ հերոսական, չքնաղ Վասպուրական աշխարհի վրայ:

Վարդապետը Էջմիածին (Վաղարշապատ) է դարձեալ իր յուսաբեկ, թշուառ ժողովուրդին հետ: Ինք ու Եզնիկ վարդապետ հրաւէր ստացան դառնալու միաբան Մայր Աթոռի: Սակայն երկուքն ալ նախընտրեցին մնալ ժողովուրդին մէջ եւ ջանալ մեղմացնել անոր թշուառութիւնը: Միասին դիմեցին Երեւան, Ամերիկեան Նպաստամատոյց կոմիտէին՝ որ միայն փոքրիկ գործ մը բացած էր Վաղարշապատի մէջ: Ներկայացուցին գաղթականներու թշուառ վիճակը, եւ խնդրեցին որ աւելի մեծ չափով օգնեն անոնց: Կոմիտէի վարիչ Միսթըր Եարօն (Վանի միսիոնարներէն), որ Վանէն ծանօթ էր իրենց եւ յարգանք ու վստահութիւն ունէր իրենց հանդէպ, սիրով ընդ առաջ գնաց եւ խնդրեց որ վարդապետները իրենք ստանձնեն Վաղարշապատի մէջ ջուլհականոց մը, մանարան մը եւ կարի արհեստանոց մը կազմակերպելու եւ վարելու գործը:

Եռանդուն վարդապետները փութով եւ բարեխղճօրէն կատարեցին այս գործը, որ եղաւ օրհնութիւն մը, ճարելով աշխատանք հարիւրաւոր կիներու եւ այրերու եւ հագուստեղէն հազարաւոր որբերու ու գաղթականներու այդ նեղ օրերուն:

1921ի սկիզբները, Նպաստամատոյցի գործունէութեան շատ մը ճիւղերուն հետ, այս բաժինն ալ փակուեցաւ:

Խորհրդային կարգերու հաստատումով, Դանիէլ վարդապետ, իր առջեւ փակուած գտաւ ժողովուրդին օգտակար ըլլալու ուրիշ ամէն ասպարէզ, դարձաւ միաբան Մայր Աթոռի, ընտրուեցաւ անդամ վանական կառավարութեան, եւ ստանձնեց պաշտօն մը անոր տնտեսական բաժնին մէջ:

Ահա գաւառացի, համեստ հոգեւորական մը, որու ոգին ու գործը կրնան օրինակ ծառայել, այսօրուան կարգ մը վեղարաւորներու — ծառայել իրենց ժողովուրդին՝ համաձայն ժամանակի պահանջներուն:

Կ'ապրի՞ դեռ խոր ծերութեան հասած բազմերախտ վարդապետը, թէ՞ կնքած է իր մահկանացուն: Դժբախտաբար չկրցայ ստուգել, հակառակ բոլոր ջանքերուս:

Քու անունը, սիրելի վարդապետ, իր արժանի տեղը պիտի ունենայ մեր ժողովուրդի ազատագրութեան պատմութեան մէջ, եւ յիշատակդ յաւէտ անթառամ:

(Վերջ) ՂԱԶԱՐ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵՐԻՆԸ ...

— Առանց մեր «Առաքելական»ին այս ազգը կը մեռնի. շատոնց մեռած կ'ըլլար ... Եկեղեցին է, որ մեզ ազգը ոտքի վրայ պահած է, երկու հազար տարիէ ի վեր... Եթէ մենք մեր անկախ եկեղեցին ունեցած չըլլայինք, մինչեւ հիմա ձուլուած, լմնցած կ'ըլլայինք... Համաձա՞յն ես...

Այս հեղինակաւոր կարծիքը — եւ հարցումը — բարեկամէ մը, որուն հետ, Զատկի առտուն, եկեղեցիէն ներս մտնելու յուսահատական փորձ մը կատարած էինք: Ասեղ ձգելու տեղ չկար ներսը: Իսկ դուրսը, մայթին վրայ, կը թափառէր «գոյնզգոյն» բազմութիւն մը: Այնտեղ էին ծերերն ու երիտասարդները, հայախօսներն ու ֆրանսախօսները, Ռամկավարն ու Դաշնակցականը, հաւատացեալն ու անհաւատը

Բարեկամս նորէն կրկնեց իր հարցումը.

— Ըսածս ճիշդ չէ՞, պատասխան տուր. առանց եկեղեցիի ազգ կ'ըլլա՞յ ...

— Առանց ազգային եկեղեցիի ազգ կ'ըլլայ, ի հարկէ, բայց թերեւս մեր ազգը չըլլար՝ առանց իր եկեղեցիին... Որովհետեւ եկեղեցին կրօն. հիմնարկութենէն աւելի բան մըն է .ազգ.հիմնարկութիւնմըն է: Եթէ, յիմար քայլ մը առնելով, մեր խաչն ու Աւետարանը փոխարդէինք ուրիշ յարանուանութեան մը եկեղեցին, վստահ եղիր որ տասը տարի չէինք դիմանար մեզ շրջապատող հեղեղին ... Կը կորսնցնէինք մեր դիմագիծը, մեր ինքնութիւնը եւ նոյնիսկ մեր լեզուն: Կը թուի թէ մեր եկեղեցին աւանդատունն է մեր ազգային հիմնական արժէքներուն... Մեր Աստուածաշունչը ուրիշներու Աստուածաշունչին չի նմանիր ... Մեր շարականները ուրիշ համ, հոտ ունին: Մեր Շնորհալին ու մեր Նարեկացին, ուրիշները հազար, հազար տարի աշխատին, չեն կրնար ունենալ: Մեր Խաչը խորհրդանիշն է ոչ միայն մեր դաւանած կրօնքին, այլեւ խորհրդանիշը մեր պատմութեան: Մեր բուրվառին խունկը մեր հայրենիքին ծաղիկներուն բուրմունքը կը բերէ մեզի՝ այս օտար ափերուն վրայ: Երբ մեր եկեղեցիէն ներս կը մտնես, Հայաստան գացած կ'ըլլաս ...

— Ես ալ այդ հաւատքը ունիմ:

— Առանց մեր եկեղեցիին, մեր ձեռքէն ելած կ'ըլլար գանձերուն ամէնէն թանկագինը — գրաբարը, որ ներշնչարանն է եւ կենսատու աղբիւրը մեր արդիական լեզուին: Հայ ազգին ձեռքէն առ իր լեզուն, իր Մեծասքանչը եւ ալ ուրիշ բան չունենար մանաւանդ հիմա, երբ չարագուշակ ուժ մը իր ձեռքէն առեր է իր հայրենիքը: Շատ մը բանգէտներ ըսած են թէ «մեր ազգը իր Եկեղեցիին պատճառաւ այս սեւ օրուան հասաւ»: Ըսողներ եղած են թէ տեղ մը հասած կ'ըլլայինք, եթէ մեր ճակատագիրը կապած ըլլայինք ուրիշ եկեղեցիի մը կամ նոյնիսկ ուրիշ կրօնքի մը: Մի հաւատար: Բայց, զգոյշ, թիւրիմացութեան չմատնուիս — այս պարագային եկեղեցի ըսելով պէտք հասկնաս ոչ թէ աղօթավայր մը ու իր քահանան, այլ հիմնարկութիւն մը, որ իր լրութեան կը հասցնէ մեր ժողովուրդը՝ իբրեւ անկախ ու ինքնատիպ ամբողջութիւն: Այդ ակնոցով նայէ մեր եկեղեցիին վրայ... Մեզի համար ազգ ու եկեղեցի մէկ են եւ անբաժանելի... Երկուքը իրար կը լրացնեն ...:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՎԵՐՋԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

★

ՊԷՅՐՈՒԹ, 8 Մայիս.— Շաբաթ գիշեր, Պուրճ-Համուտի «Գերմանիկ» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ դասախօսական երեկոյ մը, ուր խօսեցան Ֆրանսայէն եկած մեր չորս հիւրերը՝ հայ ժողովուրդին եւ հայ մշակոյթին պանծացման համար:

Սրահը ամբողջութեամբ լեցուած էր, երբ օրուան նախագահ Մ. Իշխան բացումը կատարելով հրաւիրեց Ժան Պալառը, որ յուզուած ձառ մը կարդաց՝ շեշտելով հայ ժողովուրդին մեծութիւնը: Ապա բեմ բարձրացաւ ֆրանսահայ գրագէտ Կարապետ Փօլատեան եւ մօտ քսան վայրկեան ներկաները խանդավառեց իր ճառով:

Պ. Լիւք Անտրէ Մարսէլ ընթերցումներ կատարեց իր թարգմանութենէն, անկեղծօրէն յայտնելէ ետք իր «հայանալ»ը:

Շաւարշ Նարդունի պանծացուց հայ ժողովուրդն ու անոր մշակոյթը, որոտընդոստ ծափեր խլելով: Վերջին անգամ բեմ բարձրացաւ Տիկին Պալար եւ խորապէս ազդուած քանի մը խօսք ըրաւ, ապա եւ միացեալ Հայաստանի մը մաղթանքով բաժնուելու համար մեզմէ: Երեկոյթը վերջացաւ Մ. Իշխանի փակման խօսքով:

× Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7ին, Համազգայինի Նշան Փալանճեան ճեմարանի «Վասպուրական» սրահին մէջ, «Քաիէ տիւ Սիւտ»ի տնօրէն Պ. Ժան Պալար մէկուկէս ժամ տեւող դասախօսութիւն մը տուաւ վերջին երեսնամեակի ֆրանսական բանաստեղծութեան մասին: Դասախօսութեան բացումը կատարեց ճեմարանի փոխ տնօրէն ընկեր Մ. Իշխան, ապա դասախօսը ներկայացնելու պարտականութիւնը յանձնեց Պէյրութի Բարձրագոյն Ուսմանց վարժարանի տնօրէն Պ. Կայթան Փիքոնի:

Պ. Ժան Պալառ հարազատօրէն ներկայացուց բանաստեղծական զանազան հոսանքներ 1920ական թուականներէն մինչեւ այսօր՝ խօսելով Կայարի, Էլիւարի, Արակոնի եւայլնի մասին:

Համազգայինի ճաշը

Նոյն օրը, գիշերուան ժամը 9.30ին, Համազգայինը Կարլթըն շքեղ սրահին մէջ սարքեց ճաշ մը, ի պատիւ հիւրերուն: Ներկայ էին առաջնորդ Խորէն Եպիսկ. Բարոյեան եւ 50 հրաւիրեալներ: Խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, ճաշէն ետք, խօսք առին Տոքթ. Եղիկ Գոնեալեան, Տոքթ. Աշուր Գապագեան, Տիկին Ժան Պալար, Պ. Լիւք Անտրէ Մարսէլ, Պ. Ժան Պալար, Կարապետ Փօլատեան եւ Շաւարշ Նարդունի:

Ճաշը վերջացաւ առաջնորդին հուսկ բանքով եւ աղօթքով եւ ներկաները ողջերթ մաղթեցին Ֆրանսացի հիւրերուն.

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԽՌԱՆԴՈՒՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԼԻՈՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԷՋ

★

Ժամանկէ մը ի վեր Լիոնի հայ գաղութը ոգեւորուած է իր եկեղեցւոյն շինութեամբ: Ընդարձակ ծրագիր մը որ կը նախատեսէ նաեւ առաջնորդարան, դպրոց, սրահ եւն.: Ծախքը կը հաշուեն մօտ քսան միլիոն ֆրանք:

Օգտուելով Լիոնի գաղութին ծանօթ անդամներէն Պ. Գ. Թովմասեանի այցելութենէն, քանի մը տեղեկութիւններ քաղեցինք ձեռնարկին մասին:

Հողը որ կը գտնուի հայաշատ թաղի մը մէջ, շատոնց գնուած է: Գինը կրկնապատկուած է այժմ:

Շինութեան յանձնախումբը վստահ է թէ պիտի կարենայ գլուխ հանել այս բազմածախս գործը: Արդէն պատրաստ ունի գանձուած կամ արձանագրուած մօտ տասը միլիոն ֆրանք: Մնացեալը կը յուսայ ճարել եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւնը որ մեծ եռանդով գործի լծուած է եւ շուտով կ'ունենայ հազար անդամ:

Այս անդամներու արձանագրութիւնը պիտի ապահովէ աւելի քան մէկ միլիոն, իսկ ամսական հարիւր կամ հազար Ֆր.ի անդամավճարներէն պիտի գոյանայ տարեկան մէկուկէս միլիոն: Իր յաջորդական ձեռնարկները որոնք գաղութին կողմէ կ'ընդունուին խանդավառութեամբ, կարեւոր գումարներ կ'ապահովեն իրեն: Յանձնախումբի անդամները ջերմապէս կը գնահատեն Տիկիններու եռանդը շուտով գլուխ հանելու համար շինութիւնը:

Մեր բարեկամը ցաւ կը յայտնէ ճարտարապետ Պ. Յակոբեանի արկածալի մահուան համար: Ան ձրիապէս յանձն առած էր եկեղեցիին շինութեան գործը: Իր մահը ամէն տեսակէտով մեծ կորուստ մը եղաւ մեզի համար: Կը սպասեն անձկագին որ ուրիշ հայրենասէր ճարտարապետ մը բարեհաճի շարունակել Պ. Յակոբեանի ակամայ կէս ձգած գործը:

Ուրախ ենք որ Լիոնը շարժեցաւ եւ իր նախաձեռնութեամբ, իր ուժերով պիտի կարենայ ունենալ 8000նոց այդ գաղութին ազգային կեանքին անհրաժեշտ բոլոր պէտքերը,— եկեղեցի, դպրոց, սրահ, առաջնորդարան:

Յաջողութիւն կը մաղթենք սրտանց:

Տ. Ա.

ՍԱՄԱԹԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրակի օր Սամաթիոյ Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողով գումարելով ընտրեց իր վարչութիւնը, հետեւեալ անդամներով.— Պ. Վռամ Քիւրքճեան՝ նախագահ, Միւռօն Սարաճեան՝ քարտուղար, Տիկին Ս. Տիւրան՝ գանձապահ, Տիկին Լուիզ Ադամեան՝, Ժիրայր Սարաճեան, Օր. Շաքէ Փափազեան եւ Վահրամ Գազանճեան խորհրդականներ: — Սամաթիացի

մտաւորականութեան կարեւորագոյն մասը:

Հարկ էր լեցնել մեծ պարապը, հասցնել նոր ուժեր մեր ժողովուրդին համար:

Այդ աշխատանքին լծուեցան Համազգային Ընկերութեան հիմնադիրները, ու մենք, քսանըհինգ տարիներ վերջ, արդէն կը դառնանք վկան իրենց բեղնաւոր աշխատանքին:

Համազգայինը այսօր արմատներ նետած Ընկերութիւն մըն է:

Քիչ անգամ պատահած է, որ Ընկերութիւն մը կամ Միութիւն մը իր կազմութեան առաջին օրէն իսկ իրականութիւն դարձնէ իր առաջադրութիւնները:

Շնորհիւ միատարր իր կազմին ու բազմակողմանի պատրաստութեամբ իր ուժերուն, Համազգայինի նպատակները իր հիմնարկութենէն անմիջապէս վերջ արդէն իրականութիւն էին դարձեր:

Բացուած էր Պէյրութի մէջ ճեմարանը ու սկսուած էր հրատարակչական գործ անոր զուգընթաց:

Արդէն ծաղկած ու զօրաւոր հիմնարկութիւն մըն է ան: Այսօր, ճանչցուած Լիբանանի կառավարութեան եւ շրջանի զոյգ համալսարաններու տեսչութեանց կողմէ, կը վայելէ իր դիրքին ու մատուցած ծառայութեանց համարժէք մեծարանք բոլորէն:

Գտնուելով շատ հեռու ճեմարանէն, գուցէ ըլլան մեր շրջանին մէջ անձեր, հանգամանօրէն ոչ ծանօթ Համազգային Ընկերութեան նպատակներուն: Անծանօթ անոր հիմնադիրներուն ու կատարած դերին նոյնպէս:

Անցնող քսանըհինգ տարիներու ընթացքին Համազգայինի Պէյրութի Փալանճեան ճեմարանէն շրջանաւարտ եղած են քանի մը տասնեակ երիտասարդներ:

Անոնց մեծագոյն մասը դարձած է ուսուցիչ կամ գրող ու կապուած է մեր մտաւորական կեանքին:

Համազգայինը այդ քսանըհինգ տարիներու ընթացքին հրատարակած է եօթանասունի մօտ գիրքեր: Կը հրատարակէ երկու ամսագիր՝ «Ակօս» եւ «Ջահակիր», ու տուած է քառորդ դարու ընթացքին հրապարակային բազմաթիւ լուրջ դասախօսութիւններ շրջանի հայ հասարակութեան համար:

Սովորական անուն մը չէ ան, այլ խորհրդանիշ մտաւորական եւ մշակութային լուրջ առաջադրութեանց: ԱՐՄԵՆԻՍ

Ա.— Կարծեմ ամուսնացած էք:

Բ.— Ոչ, երեսիս սպիները սափրիչին գործն է...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (79)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Կոմիտէն այս ժողովով ուզեր էր յարգել նահատակ Ալեքի յիշատակը:

Խորհրդակցական ձայնով ժողովի հրաւիրուած էին նաեւ Արեգնազն ու Շուշիկը: Գաղտնի քուէարկութեամբ՝ գործավար ընտրուեցաւ Տիգրանը, ատենադպիր՝ Արմենակ: Մարտական խումբերու ղեկավարութիւնը ստանձնեց Արտաշէսը, որ պիտի սորվեցնէր զէնքի գործածութիւնը, զէնք ու ատրճանակ քակելն ու կազմելը, յարձակումի ու նահանջի ձեւերը: Այս ժողովին մէջ՝ փոխուեցաւ գիւղի յեղափոխական կեդրոնը. կոչուեցաւ Վարդաստան:

Վարդաստանը մէկ էր, երկու եղաւ:

Առաջինը տեսանելի էր, բաղկացած հողէ ու վարդի թփիկներէ: Ան՝ Ռէս Սանոյին էր, իր պարտէզին կից, եւ որ ծածկուած էր ձիւնի թանձր խաւով, երբ գարունը, արեւը իր ջերմութեամբը պիտի հալեցնէր ձիւնն ու սառոյցը, այն ատենը՝ տերեւներ ու չաքիներ պիտի արձակէր, պիտի կանաչնար:

Երկրորդ վարդաստանը գաղափարական էր, վերացական: Յեղափոխական Վարդաստանը, որ կը ծաղկէր ու կը գեղեցկանար սիրտերու մէջ՝ հակառակ դուրսի ձիւնին ու սառնամանիքին ...: Այս Վարդաստանը միշտ իր գարունն ունէր եւ իր արեւը ... միշտ չաքիլ ու տերեւ կ'արձակէր ...: Այս Վարդաստանին մէջ կ'աշխատէին Տիգրանն ու Արտաշէսը, Արեգնազն ու Շուշիկը:

Կուսակցական անդամներուն թիւը հետզհետէ կ'աւելնար: Յեղափոխական բացատրութեամբ՝ շարքերը կը խտանային: Գիւղի բոլոր երիտասարդները, կաշըմբուրն ու տոկուն, հողի ու դաշտի աշխատանքէն կարծրացած բազուկներով ու մէջքերով՝ մտեր էին կուսակցութեան մէջ, Տիգրանը կը մշակէր անոնց միտքը, անոնց ուղեղին մէջ կը ցանէր ընդվզումի կայծեր, ցեղային ոգիով կը սնուցանէր զանոնք, իսկ Արտաշէսը՝ կը դարբնէր գինուորը, անոնց մէջ կը դնէր առնականութիւն, կամքի յամառութիւն, ազատութեան գաղափարը, զանոնք կը վարժեցնէր ռումբի ու հրացանի գործածութեան:

Կանանց կազմակերպութիւնը գլեց անցաւ այրերու թիւը: Արեգնազը քով քովի բերաւ հայ աղջիկներն ու հարսերը, սիրեց զանոնք եւ սիրուեցաւ անոնցմէ, գրգռեց անոնց եսը, արթնցուց անոնց մէջ հայրենասիրութեան զգացումը: Անոնք սիրեցին յեղափոխական գործը: Այս կազմակերպութիւնը իր ճիւղաւորումներն ունեցաւ մօտակայ գիւղերու մէջ ալ, ստեղծուեցան կուսակցական ածուներ, արտ ու անդաստան, յեղափոխական գաղափարը՝ ամպի մը ծաւալովը եղաւ «Վարդաստանէն», մտաւ միւս գիւղերը, ցատկեց հոգիներէն ներս:

Կանաչենց Հարսին ողեկանութիւնը կար ամէն բանի վրայ:

Եղերով լեռներու շղթան, աղեղի մը կորովը կը պարզէ Ռշտունեաց գաւառը, ապա՝ ալիք առ ալիք հոսելով կը կուտակուի յանկարծ, լեռնային ցցունք մը կը շինէ Ոստանի վերեւ, որ կը կոչուի Արտօս, որ իր լեռնաբազուկովը կը գօտեւորէ Աթանանցի, Զարահան Ս. Նշանի, Սպիտակ Վանքի եւ Քերծայ դաշտագետինները:

Քերծի դէմ՝ լեռը նորէն վեր կը ցցուի, կը դառնայ լեռնակատար մը՝ դժուարացանելի կողերով: Այս լեռը վիթխարի ծերունիի մը տպաւորութիւնը կը ձգէր մարդուս վրայ, երբ ձմեռ էր ու. ձիւնը կը ծածկէր զայն, իսկ գարնան ու ամրան՝ կը կորսնցնէր իր բրտութիւնը, կ'ըլլար հմայիչ լեռ մը: Անտառ չունէր, վայրի թուփերը միայն կը կազմէին անոր գեղեցկութեան գաղտնիքը, իսկ բազմաթիւ խոտերն ու վայրի բանջարեղէնները, գոյնզգոյն ծաղիկներն ու ծիլերը՝ կը շինէին անոր հմայքը:

Գարնան ու ամրան, մօտակայ հայ գիւղերու երիտասարդները, հարսերն ու աղջիկները նստած ձիերու, ջորիներու եւ էշերու վրայ, կը բարձրանային Քերծայ սարը, քաղելու եւ փնջելու համար հոտաւէտ ու թարմագեղ ծաղիկներ, որոնց կարգին՝ կակաչն ու սմբուլը, շուշանն ու գինեբրուքը, ապա՝ ժողվելու համար սունկն ու խաւարծիլը, թրթնջուկն ու քափիտակը, սիբեղն ու սոխուկը, ողորմակոթն ու ուլու ականջը, նուիկն ու ճերմակ բանջարը, մանտակն ու թորթիկը, ժախն ու կանգառը, աւելուկն ու եղրճան, ու դեռ՝ ինչ անծանօթ ծիլեր ու ծղօտներ, այտուցներ ու արմատներ, որոնցմէ ոմանք անաղ ու չեփած կ'ուտեն, ոմանք՝ աղցան կ'ընեն, պանիրի մէջ կը դընեն, բռնուածք կ'ընեն, կը հիւսեն ու կախան կ'ընեն, ձմեռը՝ իւղով տապկելու, հացի մէջ դնելու, բաղարջ շինելու, խաշելու եւ աղցան ընելու համար:

Քերծայ սարը անսպառելի ու անվերջանալի կանաչեղէններու վայրն է:

Գիւղացիները այս լեռը կ'երթային կիրակի օրերը, խնդով ու երգով, կատակով, ու զրոյցով, հացով ու թացանով, գինիով կամ օղիով ու ճոխ աղանդերներով, երբեմն՝ գիշեր մը անոր ափին ու գոգին, տափին ու ծոցին մէջ կը մնային, պարելով եւ ուտելով կը զուարճանային:

(Շար.) ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

Ռուսիոյ եւ Արեւելքի համանութեամբ: Միացեալ բանակի ներկայ նախագիծը կը սահմանափակէ Ֆրանսայի գերիշխանութիւնը, առանց որեւէ փոխարինութեան: Անկէ զատ, ան պիտի պառակտէ մեր երկիրը եւ միւս ազգերը, պիտի տկարացնէ Ատլանտեանի դաշինքը, ծաղրանկարի մը վերածելով Եւրոպան: Իրականին մէջ ան պիտի յապաղեցնէ համապարփակուած Եւրոպայի մը ստեղծումը, Եւրոպա մը՝ սերտ մասնակցութեամբ Մեծն Բրիտանիոյ, Սկանտինաւեան երկիրներու, Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ Տոքթ. Մոսատեղ, որ երեք տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր, կորսնցուց վերաքննութեան դատը: Ատեանը վերահաստատեց վճիռը, միեւնոյն ատեն երկուքէն երեք տարուան բարձրացնելով իր ապարապետին՝ զօր. Ռիահիի պատիժը: Վճիռը տրուեցաւ մէկի դէմ վեց քուէով: Նախորդ վարչապետը այս առթիւ ալ պոռաց-կանչեց եւ լացաւ, ըսելով թէ որեւէ յանցանք չէ գործած:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ հետեւելով, Ինքնաքոյր անդամագրուեցան նաեւ Ուկրայինա եւ Սպիտակ Ռուսիա:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ անցագիրներու գրասենեակին վերատեսուչը յայտարարեց թէ երեսուն հազար հոգի կը գտնուին սեւ ցանկին մէջ: Այս միջոցին վերաքննութիւն կը կատարուի եւ իբր 12.000 անուններ պիտի ջնջուին: Ցանկին մէջ կը գտնուին բազմաթիւ օտարականներ որոնք Եգիպտոս բնակելու կամ ներս մտնելու իրաւունք չունին:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ նոր ցնցումներ տեղի ունեցան Պելոպոնէսի Տրիպոլիս, Փաթրաս, Փիրկոս քաղաքներուն մէջ (Յունաստան): Մէկ հոգի մեռաւ, 22 հոգի վիրաւորուեցան, 84 տուներ փլան, 117 տուներ անբնակելի են: Անպատսպար կը մնան 2300 հոգի:

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ ՄԸ ՓՈՇԻԱՑԱՒ Պանեքօ Քաչանի մէջ: Տասը թոն ծանրութեամբ բեռնակառք մը վաթսուն քիլոմեթր արագութեամբ սուրալով ինկաւ հանրակառքին վրայ: Հաւաքիչը մեռաւ, 13 հոգի վիրաւորուեցան, երեքը շատ ծանր:

ԻՏԱԼԻԱ կ'ընդդիմանայ պալքանեան դինակցութեան, ցորչափ չէ կարգադրուած Թրիէսթէի խնդիրը:

ԼՈՆՏՈՆԻ խորհրդային դեսպանը բողոքեց երկու զինուորական կցորդներու վտարման դէմ, անհիմն գտնելով լրտեսութեան ամբաստանութիւնը: Անգլ. թերթերը կը գրեն թէ երկու պաշտօնատարները կը հետապնդուէին ամիսներէ ի վեր:

ԾԱԽՈՒ Է

Machine PFAFF boutonniere

Վերջին մօտէլ բոլորովին նոր: Դիմել՝

Chahbazian, 45 Rue St. Placide

Paris (6e).

×

ՓՖԱՖ կարի մեքենայ մը թիւ 3406, բոլորովին նոր (1952), ճարտարարուեստական սեղան, առանց մօթէօրի: Գին 45 հազար ֆրանք:

Դիմել Պ. Պիզպիզեան

30 Ռիւ Ուաշինկթըն, Փարիզ (8)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ալֆորվիլի դպրոցի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆր. Պ. Ծերուն Աստուածատուրեանէ, Սիրուն Արապեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Փարիզի Ազգ. Տան դպրոցի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է մարսիլիահայ Պ. Յակոբ Փափազեանէ հինգ հազար ֆրանք, իր ողբացեալ քրոջ Տիկին Սրբուհի Կարապետեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Մեր Մարսէյլէն մեկնումին առթիւ, Տարօն Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան կողմէ ի պատիւ մեզի տրուած ճաշին համար, մեր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք Միութեան պատուարժան վարչութեան եւ իր բոլոր անդամներուն որոնք ներկայ եղան եւ իրենց ողջերթի հայրենասիրական խօսքերով ընտանեկան տաքուկ մթնոլորտ մը ստեղծեցին: Շնորհակալութիւն նաեւ Պ. Ա. Քէօսէեանի որ իր նկարչական գործիքներով եկած էր նկարելու Միութեան խմբանկարը:— Տէր եւ Տիկին Քերովբէ Կարապետեան

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ
VENTE DE CHARITÉ - KERMESSE

ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած եկեղեցւոյ շինութեան Տիկնանց Միութեան կողմէ: Այս կիրակի ժամը 15էն 24

Salle Bonneterre, Rue Bonneterre, Villeurbanne

Bar, Jeux, Attractions, Buffet

Կերպաս, կօշիկ, գիրք, նպարեղէն, արեւելեան սուրճի աղօրիք (ելեկտրական)

Tram. No. 3, arrêt Cours Tolstoï. Antonin Perrin

Վերադարձը ապահովուած է: Մուտքը ազատ է

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

ԻՍԻԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ:

15 Մայիս, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս: Գեղարուեստական ճոխ և խնամուած բաժին:

Կը խօսի Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը, ընկեր Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ:

Կ'երգեն Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ ԱՒԵՏԻՍ ՔԻՒՓԵԼԵԱՆ:

Կ'արտասանեն՝ Օր. ՇԱՔԷ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ, Պ. ԵՂԻԱ ՍԵՐՈԲԵԱՆ:

Երգչախումբ Անիէռի եւ Իսիի խումբերուն կողմէ (60 հոգի), ղեկավարութեամբ Պ. ԿԱՐՊԻՍ ԳԱՅԻՇԵԱՆԻ:

Արեւելեան պարեր, նաեւ ողբերգութիւն մը

« ԱՔՍՈՐ ԵՒ ՀՐԱՇՔ »

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր, նուագախումբ՝

HENRI ROSSOTTI et ses chanteurs.

Jean Morel - Johanito - Oscar Lopez et Raoul Equeria.

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ մատչելի գիներով

Մուտք 300 ֆրանք

Հաղորդակց. Միջոց.— Իջնել մեթրօ Մէրի տ'Իսի: Ուշադրութիւն.— Հանդէսը կը սկսի որոշուած ժամուն:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի, 16 Մայիս, ժամը 14.30ին

Կազմակերպուած Հայ Կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի կողմէ

(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

Ի նպաստ Ֆէսանվիլլիէի օդափոխութեան կայանին: Բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանս. Կարմիր Խաչին:

Նախագահութեամբ՝

Mr Le Professeur TREMOLLIERE

Membre de l'Académie de Medecine

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

ԼԻԼԻ ԼԱՄՔԻՆԻ, դասախօս Փարիզի Ազգ. Երաժշտանոցին մէջ, ԺԱՆ ՊՈՒԱԹԷԼ, Քոմէտի Ֆրանսէզէն, Տիկին ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, ԼԻՏԱ եւ ՄԱՌԻ, Արժանթինեան ժողովրդ. երգեր, ԿՈՒԲՐԴԱ, Հնդկ. պար, ԱԼԻՍ ՊՕՅԱՃԵԱՆ եւ Յ. ԿՂԵՐՈՒՆԻ, հայկական պարախումբ, ղեկավարութեամբ Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ, Ժ. ՍԷՐԳՈՅԵԱՆ Փարիզի Օփերայէն:

Նայիրի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ:

Տոմսերու գինն է 100, 200 եւ 300 Ֆր.:

Հ. Կ. ԽԱՉԻ (Փարիզի Օգն. Մարմնի համար) «Փառի Էնթէռ»ի վրայ, այս ուրբաթ ժամը 12էն մէկի միջեւ, հինգ վայրկեան պիտի տրամադրուի Հայկ. երգի եւ Կ. Խաչի:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ուս. Միութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ, կիրակի, 16 Մայիս, ժամը 16էն մինչեւ 23, Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ:

Գեղարուեստական յայտագիր ծանօթ արուեստագէտներու մասնակցութեամբ:

Եւրոպական եւ արեւելեան պարեր:

Պիւֆէ, շատ մատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուի երէց եւ երիտասարդ հասարակութիւնը, քաջալերելու այս ձեռնարկը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի տեղւոյս մատրան մէջ, ընդհ. Նահատակաց յիշատակին, ինչպէս եւ նորոգ վախճանեալ Ն. Ս. Օ. ԳԷՈՐԳ Զ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ յիշատակին եւ եկեղեցւոյ աւագերէց Տէր Բարթող աւագ քահանայի մահուան 10րդ տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին ամբողջ համայնքը, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30: Արարողութենէն վերջ դպրոցի աշակերտները պիտի երգեն «Ազատութեան երգը»:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պոմոնի Դպրաց Դասուն 20րդ տարեդարձին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, ի յիշատակ Դպրաց Դասու ննջեցելոց եւ հանգուցեալ դպրապետներու: Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը: (ԿՆԻՔ)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մարսէյլի Համազգային Միութեան դասախօսութիւնը այս շաբաթ, ժամը 21ին, Գիտութեանց համալսարանի ամփիթատրոնին մէջ:

(40, Ալէ Լէոն Կամպէթա) Կը դասախօսէ Փրոֆ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ, նիւթը՝ «Սասունցի Դաւիթ դիւցազներգութիւնը եւ հայկական նկարագիրը»:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

Փորձերը տեղի կ'ունենան կանոնաւորապէս ամէն երեքշաբթի ժամը ութէն 10, Ազգ. Տան մէջ, մեծ համերգի մը պատրաստութեան համար: Բոլոր երգիչներէն կը խնդրենք որ յարատեւօրէն եւ ճշդապահութեամբ հետեւին նոր երգերու դասերուն:

Կ'ընդունինք նոր անդամներու արձանագրութիւններ: Դիմել Օր. ՁԱՀՐԷՃԵԱՆԻ, 78 ռիւ Լաֆայէթ (9): Կամ երեքշաբթի գիշերը փորձի ընթացքին:

ԵՐԱԺՇՏԱԽԱՌՆ ՏՈՒՄ ՉՈՐՍ ԱՐԱՐՈՎ

ԳՈՐԾ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

ԱՒԵՏԻՍ Գ. ՄԵՍՐՈՒՄԵԱՆՑ

Առաջին անգամ ըլլալով

Թէաթրը տը լա Կէթէ Լիրիքի մէջ — 17 Մայիս, երկուշաբթի իրիկուն

Square des Arts et Métiers — Métro: Réaumur et Arts et Metiers

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ Պ. ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՎԱՋԵԱՆՑԻ

եւ մասնակցութեամբ փարիզահայ, լաւագոյն ուժերու

Այս մեծածախս ներկայացման տոմսերու գիներն են 250, 350, 450, 550, 650 750 ֆրանք

ԾԱՆՕԹ.— Յիշեցէք Ղարաբաղի Մելիքներու գեղեցիկ ներկայացումը, եւ եկէք վերապրելու դարձեալ նոյնքան խնամուած ներկայացում մը:

Տոմսերը ապահովել գրատուններ Բալուեան (43 ռիւ Ռիշէ), Պարսամեան (46 ռիւ Ռիշէ), Հ. Սամուէլ (51 ռիւ Մէօսիօ լը Փրէնս):

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն վարչութիւնները այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտտոյի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Ս. ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Հայոց մատրան յարակից սենեակը:

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՀԵՐՔՈՒՄԻՆ ՀԵՐՔՈՒՄԸ

Նիսի եկեղեցւոյ նախորդ հոգաբարձութեան ատենապետը, Պ. Հ. Ապաճեան, նամակով մը հերքած էր իր հրաժարած ըլլալու տեղեկութիւնը (տես «Յառաջ», 6 Մայիս):

Նոր Հոգաբարձութիւնը մեզի ղրկած է պատճէնը 1952 Յուլիս 10 թուակիր նամակի մը, որով Պ. Ապաճեան կը յայտնէ.— «Այս թուէս սկսեալ ներկայ հրաժարականս կը ներկայացնեմ: «Ոչ մէկ բան գիս այս որոշումէս կրնայ ետ ձգել»: Տեղ չունինք նամակին մնացեալ մասերն ալ հրատարակելու համար, (հաշուական եւայլն):

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՅՈՒՆԻՍ 20ԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբին կողմէ, Էքուանի անտառը:

Օթօքարներ պիտի մեկնին Կառ տիւ Նորտէն ու Մօնփառնասէն: Այժմէն արձանագրուեցէք Նոր Սերունդի անդամներու մօտ: Երթուդարձ 250 ֆրանք:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Կազմակերպած է ՀԱՆԴԷՍ ԽՆՋՈՅՔ մը, Յունիս 6ին, Հոգեգալստեան կիրակի օրը, Սեւրի Մուրատեան վարժարանին մէջ: Գեղարուեստական բաժին եւ հաճելի անակնկալներ: Պիւֆէ մատչելի գիներով:

Մուտքը ազատ է: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Վասպուրականի հերոսամարտի 39րդ տարելիցին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայր. Միութեան: Այս շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահը:

Կը ներկայացուի Արմէն Շիտանեանի՝

ՎԱՆԱԿԱՆԸ

Ազգային յեղափոխական կեանքէ (4 արար չորս պատկեր)

Դերասան Պօղոս Տէր Պօղոսեանի

Մուտք՝ 100 եւ 150 ֆրանք:

ՎԻԷՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

ՄԱՅԻՍ 23ԻՆ ԼԻՈՆ, ՍԱԼ ՕՐԼՈԺ

Յունիս 12ին Սէն Շամոն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Փարիզի Հայ. Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան կրթ. մարմինը ողբացեալ Արմէն Յակոբեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Փարիզի Հայ Թանգարանի Բարեկամներու Ընկերակցութեան վարչութենէն 3500 ֆրանք, Պ. Մէլեան (Պլօնվիլ, Քալվատոս) հինգ հազար ֆր., Օր. Զամիչեան հազար ֆր., Պ. Ռոպէր Կիւլպէնկեան հազար ֆր., ոմն 500 ֆրանք:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Մեքենայի վրայ աշխատող սկսնակներ, էնթերլոք սիրքիւլէր մեքենաներու համար: Դիմել

PARIS-CALIFORNIE, 58 Rue de Cléry

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 15 ՄԱՅԻՍ * SAMEDI 15 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7369 30e ANNEE

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2780

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՌԵՐԸ ԾԱՂԿԻԼ ՍԿՍԱՆ

Քսան տարի առաջ էր: Ժողովի մը առթիւ կ'ախոսայինք, ի տես անբացատրելի Թուլութեան մը :

— Լիոնի մէջ ծառ չի բուսնիր ...

Այս արտայայտութիւնը դարձաւ տեսակ մը չքմեղանք՝ ծուլացողներուն եւ քնացողներուն համար :

— Դուք ըսիք թէ Լիոնի մէջ ծառ չի բուսնիր ...

= Բայց չըսինք թէ եղածն ալ չորցուցէք ...

Տարիներուն հետ, շատ մըն ալ տաք ու պաղ ջուրեր անցան:

Թեւերը բացուեցան: Ճակատներ կաղմուեցան եւ քակուեցան:

Ու վերջապէս գաղութը թօթափելով իր Թարթափումները, սկսաւ ամփոփուիլ : Գլուխ գլխի տալ եւ մտածել վաղուան համար :

Ներքին վէճերը մարած էին: Ազգ. Միութիւն մը կը գործէր լուռ ու մունջ : Առանց մեծ յաւակնութիւններ սնուցանելու, բայց ունենալով հաւատք՝ իր կոչումին վրայ :

Ատոր մըն ալ իմացանք թէ ձեռնարկեր են եկեղեցի - դպրոց, աւելի ճիշդ՝ Ազգ. Տուն մը շինելու :

Թերահաւատները նորէն լեզու ելան .

— Լիոնի մէջ ծառ չի բուսնիր ... Միլիոններ պէտք են: Ի՞նչպէս պիտի ճարեն:

Քանի մը կոչեր եւ յօդուածներ: Դիմում՝ ուր որ կարելի է, ի խնդիր դրամական աջակցութեան: Հանգանակութիւն եւ զանազան ձեռնարկներ :

Տարի մը, մասնաւոր պատուիրակութիւն մըն ալ ղրկեր էին Փարիզ, եւ եթէ չենք սխալիր, հազիւ երթեւեկի ծախքը կրցան ճարել :

Վհհերոտներ կ'ըսէին թէ ուրիշ միջոց չկայ բայց եթէ բարերար մը գտնել, նման ողբացեալ Վահան Խօրասանճեանի որ Մարսէյլի Մայր եկեղեցին շինեց :

Ատեն մը կարծուեցաւ թէ կէս ճամբան պիտի մնան. թէեւ կրցած էին ճարել եւ վճարել հողին գինը: Գետին մը որ այսօր կրկինը կ'արժէ, կ'ըսեն, գտնուելով կեդրոնական թաղի մը մէջ :

Եւ սակայն գործը քալեց:

Բազմապատկուեցան Ազգ. Միութեան օժանդակ մարմինները, — Երիտասարդաց Միութիւն, Տիկն. Միութիւն եւն.:

Ատենէ մը ի վեր, «Յառաջ»ի չորրորդ էջը կը յորդի «եկեղեցաշէն» ձեռնարկներու եւ նուէրներու ծանուցումներով :

Անցորդներ, որոնք ծանօթ են Լիոնի ազգային անցուդարձին, կը վկայեն թէ երբեք այսքան խանդավառութիւն եւ բազմութիւն տեսած չէին որեւէ հանդէսի առթիւ: Ոչ ալ այդքան առատաձեռնութիւն :

Անշուշտ սրտի մօտ է ծրագրուած շինութիւնը, իր հանրօգուտ եւ համազգային հանգամանքով :

Բայց, կը կարծենք թէ բուն գաղտնիքը այն է որ՝ նոր ծիլեր ծաղկած, թարմ աւիշ ներարկած են ծառին :

Այն երիտասարդները, օրիորդները եւ տիկինները որոնք իրենց պատեանին մէջ ամփոփուած էին, այժմ եռանդով փարած են գործի եւ միշտ նորութիւններ կը մըտածեն, իբրեւ եկամուտի աղբիւր :

Շատեր կենդանի օրինակ հանդիսացած են նիւթական յանձնառութիւններով, իսկ տիկինները կ'աշխատին տարածել եւ տեւականացնել ամսավճարի դրութիւնը :

Մեր «Վարանդեան» կոմիտէն ալ իր պարտականութիւնը կը կատարէ, թատերական ներկայացումներով եւ ուրիշ ձեռնարկներով :

Ո՞վ չուրախանար, տեսնելով որ Լիոնի մէջ ալ ծաղկեր են ծառերը, հակառակ բոլոր յոռետեսութեանց :

Եւ երբ Ազգ. Տունը շինուի, անշուշտ ուրիշ ծաղիկներ ալ պիտի բացուին, թարմացնելով գաղութին կեանքը.: **Շ.**

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷ 287Ի ԴԷՄ 289 ՁԱՅՆՈՎ

●

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ԴԷՊՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ազգ. Ժողովը Եշ. օր վստահութիւն յայտնեց Լանիէլի դահլիճին, 287ի դէմ 289 ձայնով, ուրեմն միայն երկու քուէի առաւելութեամբ :

Նոր Սահմանադրութեամբ վարչապետները պարտաւոր չեն հրաժարելու, եթէ 627 երեսփոխաններէն 314ը դէմ չքուէարկեն: Եւ սակայն, յաճախ կը հրաժարէին, եթէ պարզ մեծամասնութիւն մը ծառանար իրենց դէմ: Եւ Լանիէլ ալ կը նախընտրէր հրաժարիլ, քան թէ գոհանալ այսքան տկար մեծամասնութեամբ մը : Բայց ստիպուեցաւ տեղի տալ, նկատի առնելով կացութեան փափկութիւնը :

Նիստը բացուած ատեն, վարչապետը պարտք սեպեց կարգ մը լուսաբանութիւններ հաղորդել ընդհանուր կացութեան եւ դահլիճին քաղաքականութեան մասին, «ըսելով ինչ որ կարելի է ըսել, առանց վնասելու երկրին քաղաքական եւ զինուորական շահերուն» :

— «Կը գտնուինք վիճաբանութեան մը առջեւ որուն աչքերով կը հետեւի արտասահմանը: Պիտի խօսիմ անկեղծօրէն եւ կատարեալ զիտակցութեամբ : Բացատրութիւններ պիտի տամ անցեալի եւ մեր մտադրութեանց մասին: Ուժ տարուան պատերազմէ մը ետք, որ մղուեցաւ յաջորդական դահլիճներու պատասխանատուութեամբ, անօգուտ է խրիլ այնպիսի տեսակէտներու մէջ որոնք կրնան տեղի տալ մեղադրանքներու, աններդաշնակութեան եւ դառնութեան: Դիւրին է պատասխանատուներ փնտռել այս կամ այն կառավարութեան մէջ: Կառավարութիւնը պատասխանատու է հաւաքաբար : Այն բոլոր կառավարութիւնները որ իրարու յաջորդեցին 1945էն ի վեր, սա տեսակէտն ունեցած են թէ Հնդկաչինը հարաւ - արեւելեան Ասիոյ կական երկրամասերէն, ռազմագիտական կէտերէն մէկն է: Անոնք միշտ մեր մարզպաններուն կամ ընդհ. հրամանատարներուն հրամայած են Հնդկաչինը պաշտպանել արտաքին թէ ներքին սպառնալիքներու դէմ: Վիէթմինը (ըմբոստ իշխանութիւնը) պատերազմին սկիզբը ունէր 8–9 սպառազէն զօրաբաժիններ: Աքանչելի էր մեր ուժերուն որակը, բայց իրենց ցրուած վիճակը ինքնին տկարութեան աղբիւր մը կը կազմէր: Ուստի ընդհ. հրամանատարութիւնը հարկադրուեցաւ պահեստի ուժեր կազմել, աւելի զօրաւոր միջոցներով քան հակառակորդին ունեցածը: Մեր քաղաքականութիւնը կը ձգտէր յարձակողականի ձեռնարկել, համոզելու համար թշնամին թէ հարկ է բանակցիլ: Ուստի, պէտք էր մեծապէս աւելցնել ազգային ուժերը, եւ անհրաժեշտ զօրքը ղրկել Ֆրանսայէն »:

Պ. Լանիէլ այստեղ մանրամասնութիւններ հաղորդեց ղրկուած զօրամասերու, զինուորական ծրագիրներու, հակառակորդին ռազմախաղերու մասին: Յետոյ շարունակեց.

— Երեւակայեցէք թէ ինչ մեկնութիւն պիտի տան մեր հակառակորդները եւ գինակից ժողովուրդները, եթէ դահլիճի տագնապ մը ծագի: Երէկ Հօ Շի Մինի անթելը կ'ըսէր թէ իրենց ուժի աղբիւրներէն մէկն է Ֆրանսայի քաղաքական կեանքին տկարութիւնը: Միթանք հայրենասիրութեան նոր եռանդով մը: Ֆրանսան չի կրնար առանց պատուի եւ առանց բարեկամներու մնալ: Մեր հակառակորդներէն ոմանք կը կարծեն թէ շատ խորագէտ եւ իմաստուն են :Անոնք փոխանակ իրենց յոյսը մեր զինակիցներուն վրայ դնելու, կը նախընտրեն հակառակորդին վրայ դընել: Կարգ մը շրջանակներու մէջ նորոյթ է դարձած քննադատել Մ. Նահանգները որոնք կ'օգնեն մեզի, փոխանակ մեղադրելու Վիէթմինը որ կը սպաննէ մեր զինուորները: Ես կը մերժեմ լսել այդպիսի մարդոց խորհուրդը » :

Ինչպէս կը բացատրեն տեղական թերթերը, այս ակնարկը ուղղուած էր համայնավարներուն դէմ: Բայց Պ. Լանիէլ մեղադրեց նաեւ զօր. տը Կոլի հետեւորդները, յիշեցնելով դիմադրական ոգին, որ

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

■■■ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ■■■

●

ԳԵՏՆԷ ԳԵՏԻՆ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերը զարմանազան պատմութիւններ կը հրատարակէ, երեսփ. ընտրութեանց մասին, որոնք յանգեցան Մ. Քեմալի կուսակցութեան՝ «Հալք»ի ջախջախիչ պարտութեան :

Ինչպէս կը հաղորդէր հեռագիրը, յաղթական կուսակցութեան՝ Դեմոկրատի անդամները այս առթիւ յուղարկաւորութեան թափօր մըն ալ կազմած էին :

Ցուցարարները Անգարայի գլխաւոր պողոտային վրայ պտտցուցեր են *Հալքի* դագաղը, Տոփէնի մահերգով :

Ատանայի մէջ ալ, *Հալքի* խրտուիլակը դնելով դագաղի մը մէջ, փողոց փողոց պտտցնելէ ետք տարեր կախեր են ծառէ մը, Ինէօնիւ հրապարակին վրայ :

Նոյն ցոյցը կատարուած է ուրիշ քաղաքներու մէջ :

Ցետոյ ոչխարներ մորթեր եւ հրուշակ (հէլվա) բաշխեր են ժողովուրդին :

Եւ վերջապէս ջահազնացութիւն եւ ցնծութեան շռնդալից արարքներ ամէն տեղ :

Ամէնէն կատաղի ցոյցերը կատարուած են Իսմէթի եւ միւս վարիչներուն դէմ :

Համալսարանի շէնքին դիմաց, խանի մը դրան առջեւ կախեր են Իսմէթի մէկ պատկերը, հետեւեալ արձանագրութեամբ ,— « *Ինէօնիւ մեռաւ* »: Այս առթիւ կռիւ մըն ալ ծագեր է, յանգելով կոփամարտի :

Անգարայի մէջ ցրուեր են լուսանկար մը, ուր Գասըմ Կիւլէք՝ «*Հալք*»ի ընդհ. քարտուղարը կ'երեւայ անձոռնի վիճակի մը մէջ ,— մերկանդամ կին մը գրկած :

Պատկերը ցրուած ատեն կ'ըսեն եղեր թէ ծանօթ անձնաւորութեան մը կինն է ...

Մէկ խօսքով՝ տեսարան մը «աշխարհի բաներէն» :

Մասնաւորապէս խղճալի է Իսմէթի վիճակը: Երէկ՝ ամենազօր դիկտատոր, այսօր դիակ: Երէկ՝ «ազգային պետ», այսօր՝ «ազգային ժառանգի»: Ինչպէս կը կոչէր Դեմոկրատ վարչապետը, Ատնան Մենտերէս :

Լոզանի «յաղթականը» այնքան վարկաբեկուած է որ, իր կուսակիցներն անգամ կը պահանջեն հրաժարիլ, փրկելու համար «*Հալք*»ը:

Ուրիշ երեւելի մը, Հիւսէյին Ճահիտ Եալչըն, որ սպառնալիքներ կ'ուղղէր փոքրամասնութեանց, ընտրական պայքարին առթիւ, նոյնպէս կը քարկոծուի անխնայ:

Թուրք թերթ մը, «Սոն Փոստա», նկարագրելով այս 80ամեայ զառամեալին օրհասական պայքարը, կը գրէ .

— « *Փրփրացող կատաղութեամբ մը յարձակեցաւ, յարձակեցաւ եւ ի վերջոյ սպանիական ցուլի մը պէս փլաւ մրցադաշտին վրայ: Այդ միջոցին շատ հոգիներ վառեց, օրէնք կանոն չճանչցաւ, յարձակեցաւ, արիւնեց, բզկտեց: Եւ այս բոլորը՝ նախկին բռնակալութիւն մը պաշտպանելու համար, վախնալով որ անկուսի կը մնայ* » :

Միամտութիւն-պիտի ըլլար կարծել թէ *Սոն Փոստա*նները եւ միւսները դարձի եկած են, յանուն արդարութեան :

Պարզապէս ամբոխային հոգեբանութիւն, ի փառս յաղթականին:

Վաղը եթէ «*Հալք*»ը նորէն իշխանութեան գլուխ անցնի, նոյն բառերը պիտի գործածեն պարտեալին դէմ: **ՎԱՀԷ**

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄԵՐԸ

★

Փարիզի եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը հետեւեալ նոր հեռագիրը ստացած է Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդէն, Գէորգ Զ.ի վերջին ժամերու մասին .—

Ամենայն Հայոց Ծայրագոյն Պատրիարք կաթողիկոս Գէորգ Զ.ի առողջական վիճակը սկսեց վատանալ, որի առթիւ հիւանդը գտնւում էր մասնագէտ պրոֆէսորների հսկողութեան տակ: Ընդլայնուած կօնսիլտասիօնը նրա մօտ գտաւ ստամոքսի քարցրակ, ուռուցքի ներկայութիւն որովայնի խոռոչի հարեւան օրկաններ, քարտիօսքլերոզիս, լրիւ արիթմիայի երեւոյթներով եւ սրտի գործունէութեան կօմպանսասիոնի խանգարմամբ, թոքերի էմֆիզէմա պնէօմօսկլերոզ :

Դրութիւնը պրոգրեսիւ կերպով վատանում էր, երբեմն առաջանում էր սիրտ անօթային սիստեմի գործունէութեան, խիստ անկում պրաքէթկոլլապս: Չնայած ձեռք առնուած բոլոր անհրաժեշտ միջոցառումների, մայիսի 9ին, ժօթ անց քառասուն րոպէին հիւանդը վախճանուեց :

Ստորագրութիւններ .— *Հայկական Ս.Ս.Ռ. Առողջապահութեան մինիստր Խըրիմեան, Հայկական Առողջապահութեան մինիստրութեան Դ. վարչութեան պետ Մըռաւեան, Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւններ Ակադեմիայի խակականդամ, Գիտութեանց վաստակաւոր գործիչ դոկտ. պրոֆ. Յովհաննէսեան, Սովետ. Միութեան բժշկական գիտութիւններ ակադեմիայի թղթակից անդամ, Գիտութեան վաստակաւոր գործիչ դոկտ. պրոֆ. Եօլեան, Հայկական ՍՍՌ Գիտութեան Ակադեմիայի թղթակից անդամ գիտութեան վաստակաւոր գործիչ դոկտ. պրոֆ. Ֆանարճեան, Գիտութեան վաստակաւոր գործիչ դոկտ. պրոֆ. Մնացականեան, դոկտ. պրոֆ. Շահբիմանեան, դոկտ. պրոֆ. Սիմոնեան, դոկտ. Քաթանեան, պոլիկլինիկայի գլխաւոր բժիշկ Ղարիպեան: Հայկական ՍՍՌ մինիստրների Սովետի կից հայ եկեղեցու գործերի խորհուրդի նախագահ Հրաչեայ Գրիգորեան :*

Ներկայ էին Էջմիածնի միաբանութեան Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի նախագահ անդամ արք. Վահան Կոստանեան: Գերագոյն հոգեւոր խորհուրդի անդամներ Կամսարական եւ Մինասեան, Էջմիածնի միաբան ծայրագոյն վարդապետ Վաթեան :

ՏԻՐԱՆ ԱՐՔ.Ի ՊԱՐԱԳԱՆ

Նիւ Եորքէն կը գրեն մեզի .— *Առաջնորդ Տիրան Արք. Ներսոյեան հրաժարեցաւ իր բոլոր պաշտօններէն, Մայիս 1ին: Առաջն. տեղապահ ընտրուեցաւ Մամբրէ արք. Գալֆայեան:*

Այս առթիւ պարտք կը սեպեմ ճշդել թէ Տիրան արք. ոչ ներկայ եղած է ի պատիւ ձէյլալ Պայարի սարքուած ընդունելութեան, ոչ ալ անոր երեսը տեսած: Կարգ մը թերթեր ի զուր աղմկեցին :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պահանջեց եա կանչել Մոսկուայի անգլ. դեսպանատան զինուորական կցորդը, որ այժմ Լոնտոն կը գտնուի: Կ'ամբաստանէ թէ այդ սպան, որ հազարապետ մըն է, լրտեսական գործերով կը զբաղէր: Ինչպէս կը յիշուի, Անգլիա վտարեց Լոնտոնի խորհրդային դեսպանատան երկու զինուորական կցորդները, նոյն ամբաստանութեամբ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ, որուն ներկայացումները յետաձգուեցան Փարիզի մէջ, քաղաքական պատճառներով, Լոնտոն հրաւիրուած է: Փարիզի խորհրդային դեսպանը նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Լանիէլի հետ, այս հարցի մասին:

ՄԵՌԵԼՆԵՐԸ ԿԸ ՀՐԱՄԱՅԵՆ

●

ԽՄԲ.— Քիչ անդին պիտի կարդաք Հայաջինջ Սարսափներու տարեդարձին ձեռնարկութիւնը Վենետիկի մէջ: Այս առթիւ սիրով կը հրատարակենք Հ. Սահակ Վ. Տէր Մովսէսեանի կորովի բանախօսութիւնը.—

Աշխարհի վրայ ոչ մէկ քաղաքակիրթ ազգ, դարերով այնքան տառապած, չարչարուած, ահաւոր փոթորիկներէ անցած է, որքան հայ ժողովուրդը: Ան կրեց իր մորթին վրայ ամէն տեսակ դառնութիւն, դիմացաւ իբրեւ հաստարմատ կաղնի մը եւ կանգնեցաւ միշտ, իբրեւ յաղթական, կուրծք տալով դժուարութիւններու, խոչընդոտներու եւ զանազան թշնամութիւններու: Այնպէս որ, երկրի վրայ հայ ժողովուրդի գոյութիւնը կարելի է հրաշք մը նկատել: Այսպիսի ազգ մը արժանի էր որ ապրէր իբրեւ ազատ ժողովուրդ մը: Սակայն, դաժանացած մարդկութիւնը զինուեցաւ այս փոքր անմեղ ժողովուրդին դէմ, որուն միակ յանցանքն էր, հաւատալով աստուածային արդարութեան ձգտիլ դէպի ազատութիւն,— մարդուն անկապտելի իրաւունքը:

Այո, անոր դէմ զինուեցան եւրոպական մեծ պետութիւններ,— նենգաւոր եւ խաբեբայ, որ չճանչցան տարրական արդարութեան պահանջը, եւ նետուեցան շահամոլութեան գիրկը, չահագործելով Հայոց անմեղ արիւնը: Տիեզերական պատմութեան մէջ տեսնուած չէ, որ շուրջ մէկ ու կէս միլիոն ժողովուրդ բնաջինջ ըլլայ, քաղաքական հարցի մը պատճառաւ. եւ այդ հարցը, հայ ժողովուրդը չէր ստեղծած, այլ նոյնինքն եւրոպական նենգաւոր դիւանագիտութիւնը, որուն պարագլուխ կանգնած էին ցարական Ռուսիան եւ կայսերական Գերմանիան:

Իթթիհատական կառավարութիւնը, որուն ետին կը գտնուէին բազմաթիւ դաւանափոխ (տէօնմէ) Հրեաներ, ամէնքն ալ անդամ միջազգային Ֆրանկ-մասոնութեան, եւ կատաղի թշնամի քրիստոնէութեան, պնդելով որ դժուար է Հայերը բնաջինջ ընելու իր գիւային ծրագիրը Թուրք ժողովուրդին ձեռքով գործադրել, դիմեց չարանենգ միջոցի մը:— Բոլոր այն խղճամիտ վալիները, միւթէսարրֆները, գայմագամները, որոնք մերժեցին հետեւիլ հայ ժողովուրդը բնաջինջ ընելու բարբարոս ծրագրին, պաշտօնանկ եղան եւ փոխարինուեցան վայրագ եւ անգութ իթթիհատականներով: Ամենուրեք ղրկուեցան կատաղի քարոզիչներ, մոլեռանդ մոլլաներ, որպէսզի քարոզեն մահմետական ժողովուրդին, թէ Հայերը կեավուր-Մոսկովին հետ միացած են, օսմանեան կայսրութիւնը տապալելու համար: Խայնօրէն բացին բանտերուն դռները, սրդելափակուած բոլոր գողերը, աւազակները, չարագործները եւ մարդասպանները ազատ արձակուեցան եւ կառավարութեան կողմէ զէնք ստացան. անոնց խոստացան Հայերու ինչքերը: Գազանաբարոյ Քիւրտերուն ըսին, թէ Մոսկովները երբ մտնեն մեր երկիրը, Հայերու հետ միացած, արդէ պիտի անցընեն ձեզ եւ տէր պիտի դառնան բոլոր ձեր ստացուածքներուն:

Այս ձեւով է որ կը մեկնուի մէկ ու կէս միլիոն Հայերու բնաջնջումը: Բացարձակապէս սուտ է այն ամբաստանութիւնը, թէ Հայերը զինուած էին Թուրք բանակը թիկունքէ հարուածելու համար: Թէեւ կային պատրուակներ Հայերը ամբաստանելու համար, սակայն անոնք թուղթերու վրայ արձանագրուած էին միայն, եւ գաղտնի կը մնային:

Երկար է այն ահաւոր գողգոթան, որուն վրայէն անցաւ հայ ժողովուրդը. երկար եւ տաժանելի: Ես չեմ գիտեր, թէ ուրիշ որեւէ ազգ պիտի կրնա՞ր տոկալ անոր:

Իմ ականջներուս մէջ կը հնչէ տակաւին խօսքը Վենետիկի Սուրբ Պատրիարքին որ յետոյ եղաւ քահանայապետ ամբողջ կաթողիկէ եկեղեցւոյ (Պիոս Ժ.), երբ Միաբանութեանս 200ամեայ յոբելեանին առթիւ, 1901ին, խօսելով Իտալիոյ նախարարներու, ծերակուտականներու, երեսփոխաններու եւ զանազան կողմերէ եկած հայ ուսանողներու ներկայութեան, ըսաւ բառ առ բառ.— Եթէ մենք, Եւրոպացիներս, ըլլայինք հայ ժողովուրդի տեղ, որ կոտորուեցաւ, ընչազրկուեցաւ վայրագ սուլթանի մը կողմէ, պայծովարար մեր քրիստոնէական հաւատքին մէջ պիտի թուլանայինք. մինչ Հայերը իրենց պարանոցը երկարեցին, նախընտրելով մահը, քան Քրիստոս ուրանալ»: Ասկէ աւելի փառաւոր, ասկէ աւելի հերոսական վկայութիւն չէր կրնար ըլլալ, գաղափարապաշտ ժողովուրդի մը պանծացումին համար: Եւ սակայն, ինք տեսած էր միայն Համիտեան կոտորածները, որոնք մանրանկարն էին Մեծ Եղեռնին որ գալոց էր, եւ զոր ան պիտի չտեսնէր:

Անոնք, այդ Հայերը, տարագրուեցան իրենց հայրենիքէն, իջան իրենց լեռներէն, ձորերէն, դաշտերէն, առանց գիտնալու, թէ ո՞ւր կ'երթան եւ ի՞նչ բանի համար: Հազարէն մէկը միայն գիտէր թէ ո՞ւր կ'երթայ, եւ կ'երեւակայէր աղէտին մեծութիւնը, ահաւորութիւնը: Հետեւաբար, կը քալէին անոնք յանուն Քրիստոսի, յանուն այն վարդապետութեան, զոր փրկիչը եկած էր տալու աշխարհին, արդարութեան եւ ազատութեան հետ մէկտեղ:

Զինեցան քար մը անգամ, իրենք զիրենք պաշտպանելու համար, եւ սակայն, ամբաստանուեցան զինուած եւ ապստամբ ըլլալու կրկնակի մեղքով: Ապստամբ ժողովուրդ մը, զէնք կ'ունենայ. կ'ապստամբի այն ատեն, երբ պայմանները, միջոցները կը ներեն: Հայ ժողովուրդը ոչ զինուած էր եւ ոչ ապստամբ, իսկ հայ զինուորը, Թրքական բանակին մէջ, իր պարտականութիւնները խղճմտօրէն կը կատարէր, Թուրքիոյ պատերազմական նախարարին իսկ վկայութեամբ:

Բոլոր լեռները, գետերը, ձորերը, ծըմակները լեցուեցան Հայկական մաքուր արիւնով: Այս արիւնը երկինք բողոքեց, եւ պիտի բողոքէ մինչեւ աշխարհի կատարածը, մինչեւ որ աստուածային արդարութիւնը իջեցնէ իր թաթը, ջախջախելու, պատուհասելու համար բոլոր անոնք որ, իրենց աչքերը գոցեցին, ականջները փակեցին չտեսնելու, չլսելու համար այն ճշմարտութեան ձայնը, որ իրենց խիղճը կը հարուածէր, կը տանջէր:

Մեռան անոնք, այո, մեռան, բայց իբրեւ ԱՆՄԱՀՆԵՐ կը գործեն: Մեր պատմութեան մէջ, ինչպէս վերեւ յիշատակեցի, անցան շատ մը փոթորիկներ, շատ մը մրրիկներ, արմատախիլ պիտի ըլլային ուրիշ ազգեր, սակայն, հայ ժողովուրդը յարատեւեց:

Մեր ազգային պատմութեան մէջ երկու դէպքեր կան, որոնք ամէն մէկ Հայու յիշողութեան մէջ քանդակուած պէտք է մնան միշտ.— Մէկը Վարդանանց Դիւցազնամարտն է, ուր Հայերը, զէն ի ձեռին, կռուեցան զինուած թշնամիին դէմ: Մեռան, այո,— կրօնքի եւ հայրենիքի համար: Ինկան, բայց ինկան զէնքը իրենց ձեռքին մէջ մարտնչելով: Միւսը, Մեծ Եղեռն է, երբ Հայերը անապատներու մէջ, լեռներու վրայ, գետերու մէջ ինկան, առանց փոքրիկ զէնք մը իսկ ունենալու:

Երեք մեծ պետութիւններ միացած էին Հայաստանն ուզելու, առանց Հայու: Ամէնէն առաջ, նենգաւոր ցարական Ռուսաստանն էր, երկրորդ ինք, իթթիհատական Թուրքիան, որ պատրուակ բռնեց ռուսական միջամտութիւնը հայկ. հարցին մէջ, եւ երրորդ կայսերական Գերմանիան, որ կ'ուզէր հայութիւնը իր հայրենի լեռներէն, ջուրէն եւ օդէն զատել, տանիլ Միջագետքի անապատին մէջ: Եւ դահիճներու փոհմակը կէտ առ կէտ գործադրեց անոնց հրամանները: Շատ մը աւերթներով, ջարդի ու կոտորածի ազդանշանը տուին իրենք, գերման սպաները:

Անոնք, մեր նահատակները, կենդանի են եւ կը նային փայլակնացայտ աչքերով այն Եւրոպային վրայ, որ խաբեց զիրենք, դաւաճանեց, չճանչցաւ իրենց իրաւունքը, դրժեց իր խոստումներուն, նոյնիսկ պատերազմէն ետք, ու այդ ձեւով, աւելի եւս քաջալերեց իթթիհատական գազանաբարոյ կառավարութիւնը: Որեւէ հայ պատմագիր չի սխալիր, եթէ ըսէ թէ իթթիհատը եղաւ ատաղձին սուր մասը, իսկ եւրոպական մեծ պետութիւնները անոր կոթը: Եւ սակայն այդ բոլոր պատասխանատուները մի առ մի խորտակուեցան աստուածային արդարութեան առջեւ, կործանեցան Հայոց արեան պատասխանատու կայսերական գահեր, թշուառացան երկիրներ, փճացան միլիոնաւոր կեանքեր:

... Մենք փոքր ազգ մըն ենք, եւ նահատակները կը հրամայեն մեզի միութիւն, համերաշխութիւն, սէր, եւ ոչ թէ անհաշտ զգացումներով իրարու գործունէութիւնը ջլատել: Գիտցէք թէ դահճապետը ըսած է, այնպէս մը պիտի ընեմ, որ յիսուն տարի հայ ժողովուրդը իր մէջքը չկարենայ շտկել: Եւ սակայն, հազիւ քանի մը տարի անցած, նոյն ժողովուրդը ծառացաւ այդ գարշելի ոսոխին առջեւ, եւ ինքզինք պարտադրեց, ստեղծելով ազատ եւ անկախ պետութիւն, իր իսկ քթին տակ: Միւս կողմէ, աւելի դժբախտ մէկ հատուածը այդ ժողովուրդին, թէեւ քանի մը տարի անապատներու մէջ ապրեցաւ, ծռեցաւ, կքեցաւ, իր մերկութիւնը ցնցոտիներով ծածկեց, սակայն անմիջապէս իր մէջքը շտկեց, յառեցաւ ամէնուրեք, հզօրացաւ, հարստացաւ, իր ստեղծագործական աշխատանքով յաղթանակեց, օտարներու հիացումն իր վրայ հրաւիրելով:

Ուրեմն, քանի որ մենք գիտակից ենք մեր ցեղի կենսունակութեան, առաքինութիւններուն, քալենք այդ ուղղութեամբ, բայց ճանչնանք մեր ցեղային ձիրքերուն հետ, նաեւ մեր ցեղային թերութիւնները, մեր մտքէն վանելով, թէ Հայը քաջ է, անպարտելի է եւ անսխալական է, ամէն գործուած սխալ ուրիշներու վերագրելով:

Մեծ ծառայութիւն կը մատուցանէ հայութեան այն Հայը, որ ժողովուրդին կը սորվեցնէ ինքնաճանաչում, ինքնաքննադատութիւն: Երբ ժողովուրդ մը այդ երկու առաքինութիւններէն զուրկ է, չի կրնար ինքզինք սրբագրել, եւ մենք ունինք շատ մը սրբագրելի կէտեր:

Ցրուած է Հայը, այո, Եւրոպայի շատ զարգացած երկիրներու մէջ, շատ մը ապահով վայրերու մէջ, հարստացած, տուն տեղ եղած, բայց դարանակալ թըշնամին կանգնած է իր գլխուն վրայ,— հայ ցեղին ձուլումն է այդ: Հայ կարմիր ջարդ, կայ նաեւ սպիտակ ջարդ, կարմիր ջարդը փառքի առաջնորդեց հայ ժողովուրդը, իսկ սպիտակ ջարդը պիտի կատարուի Հայուն ձեռքով: Գաղութներու մէջ եթէ փճանայ հայութիւնը, այդ ամբողջ արատը վերագրելու է միմիայն Հայերու անգիտակցութեան, որ փոխանակ մեծ վտանգին առջեւ միանալու, ձեռք ձեռքի տուած աշխատելու, որ արտասահմանի մէջ ցրուած շուրջ մէկ միլիոն հայութիւնը փրկելու միջոցներու վրայ խորհելու, իրարու դէմ զինուած են հատուածական կռիւներով եւ հայ ժողովուրդը միշտ երկպառակ պահելու ձգտումներով: Ով որ կ'աշխատի հայութեան մէջ բաժանում, խռովութիւն դնելու, ան հայութեան մեծագոյն թշնամին է. որովհետեւ անկիա է մեծագոյն չարիքը, եւ հայութիւնը չի կրնար ինքզինք գտնել, չի կրնար համերաշխութեան ճանապարհին վըրայ քալել, չի կրնար զարգանալ, զօրանալ, յառաջդիմել: Մինչեւ որ բոլոր Հայերը չհասկնան, թէ իրենք ամէնքն ալ մէկ հօր եւ մէկ մօր զաւակներն են, երբեմն թէեւ մրրկով բաժնուած, սակայն երբ արեան ձայնը կը խօսի, հոն ամէն տարաձայնութիւն, ամէն մոլեռանդութիւն, ամէն նախապաշարական զգացում պէտք է խորտակուի: Ով որ չի խորտակեր այդ զգացումները, ամենայետին ծառան է այն չար զգացման, որ կը հարուածէ հայութիւնը անոր կենսական շահերուն մէջ:

Եւ որովհետեւ նոր սերունդն է որ պատասխանատու պիտի ըլլայ գալոց սերունդներուն, ան որ պիտի բռնէ մէկուկէս միլիոն Հայերու տեղը, այսուհետեւ պէտք է ըլլայ հեռատես, դաղտնապահ, աշալուրջ եւ խորաթափանց:

Ուրեմն, մեզի կը մնայ քով քով գալ, գըրանալ, կազմակերպուիլ, հայ ազնիւ ցեղը պահելու եւ ապահով նաւահանգիստ առաջնորդելու համար:

Ես անոնցմէ չեմ որ կը յուսահատին հայութեան ճակատագրէն: Անգամ մը որ մտնենք լուսաւորութեան ճանապարհին մէջ, նորէն այս ժողովուրդը, որ յափշտակուեցաւ, խլուեցաւ իբրեւ ծաղիկ մը իր հայրենի բոյնէն, կրնայ հաստատուիլ աւելի զօրաւոր կերպով, կրնայ դառնալ մտաւոր լուսաւորութեան կամուրջ մը հանդիսանալ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի քաղաքակրթութեանց: Որովհետեւ հայ ժողովուրդը, թէեւ Ասիոյ մէջ կ'ապրի, բայց մտքով Եւրոպացի է, եւ իբրեւ Եւրոպացի պէտք է ներկայացնէ եւրոպացիի ամէնէն ազնիւ տիպարը, ամէնէն վեհ, ամէնէն բարձր որուն առջեւ պիտի գան խոնարհիլ ոչ միայն նիւթական թշնամիներ, այլ նաեւ անոնք որ դաւաճանութեամբ հայութիւնը մատնեցին դահիճներու ձեռքը:

Հ. ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ՄՈՎՍԷՍԵԱՆ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

●

ԽՄԲ.— Մեր ռուսագէտ աշխատակիցը, Պ. Ա. Խնդիրեան, վերջերս յօդուածաշարքով մը ներկայացուց Խ. Միութեան փոխ վարչապետ Ա. Միկոյեանի ճառը Երեւանի մէջ,— ուղղուած՝ երէկուան վարիչներուն դէմ:

«Ցուսաբեր» եւս հանգամանօրէն վերլուծելով նոյն ճառը, հետեւեալ խորհըրդածութիւնները կ'ընէ, իբրեւ եզրակացութիւն.—

Ի՞նչպէս ըմբռնել Ա. Միկոյեանի ճառը:

Ինչո՞ւ այսպէս մէկէն եւ անակնկալօրէն այս ցնցող յայտարարութիւնները...

Յարգա՞նքի խօսքեր... Գամառ-Քաթիպայի անունին:

Գնահատանքի՞ արտայայտութիւններ ...Րաֆֆիի հանդէպ:

Մեծարա՞նք... Եղիշէ Չարենցի տաղանդին:

Սիրաշահո՞ւմ ու խնկարկո՞ւմ... Ալ. Մեասնիկեանի յիշատակին առջեւ:

Բացատրելու համար այս հոգեփոխութիւնը, մասնաւորաբար գրագէտներու նկատմամբ, Ա. Միկոյեան յայտարարած է.

— Բոլորը գիտեն, որ մեր պարտիան, ընդունելով առաջաւոր ամէն բանի նշանակութիւնը, խնամքով պահպանում է ժողովրդի կուլտուրական ժառանգութիւնը, քննադատաբար իւրացնելով այդ ժառանգութիւնը եւ օգտագործելով սոցիալիստական կուլտուրայի զարգացման համար:

«Բոլորը» ճիշդ ասոր հակառակը գիտեն...

«Բոլորը» գիտեն, որ Ա. Միկոյեան սուտ կը խօսի իր վկայութեան առաջին բառէն մինչեւ վերջին բառը ...

Եթէ ճիշդ չէ մեր այս յայտարարութիւնը, ապա ո՞ւր են Գուրգէն Մահարին, Ակսէլ Բակունցը, Զապէլ Եսայեանը եւ բազմաթիւ ուրիշներ, միթէ՞ անոնցմէ «կուլտուրական ժառանգութիւն» մնացած չէ ...

Ո՞ւր են պրոֆ.ներ Խաչատուրեանները, Սիրական Տիգրանեաններն ու Սիմոն Յակոբեանները, անոնցմէ՞ ալ «կուլտուրական ժառանգութիւն» մնացած չէ ....

Իսկ Մեասնիկեա՞նը. ինչո՞ւ մոռցուած էր նաեւ ասոր յիշատակը. միթէ՞ նաեւ ասկէ որեւէ «ժառանգութիւն» մնացած չէր ...

Ջուր են այս հարցումները:

Եթէ Միկոյեանները ճշմարտութիւնը խօսէին, Խ. Միութեան մէջ թերեւս քար քարի վրայ չմնար:

Բոլշեւիկեան արիւնոտ իրաւակարգը խարսխուած է ՍՈՒՏԻ վրայ եւ միայն այն օրը, երբ կարելի դառնայ այդ ՍՈՒՏԸ խորտակել, այդ օրն է միայն, որ պիտի հնչէ խորհրդային ժողովուրդներու ազատագրութեան ժամը:

Միկոյեանի առեղծուածային յայտարարութեանց բանալին որոնել պէտք է բոլորովին ուրիշ տեղ ...

Ինչո՞ւ Միկոյեան իր այս յայտարարութիւնները չըրաւ ասկէ տարի մը ԱՌԱՋ...

Վերջին այս մէկ տարուան շրջանին ի՞նչ դէպքեր պատահեցան Խ. Միութեան մէջ, որոնք կարելի դարձուցին Ա. Միկոյեանի շշմեցուցիչ յայտարարութիւնները:

Այս դէպքերէն երեք, ենք ստոյգ գիտենք.

Ա.— 1953 ՄԱՐՏ 5Ի՛ն ՄԵՌԱՒ ՍԹԱԼԻՆԸ:

Բ.— 1953 ԴԵԿՏ. 23ԻՆ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐ ՈՒԵՑԱՒ ԲԵՐԻԱՆ:

Գ.— 1953 ԴԵԿՏ. 4Ի «ԻՆՖՈՐՄԱՑԻՈՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ», ԻՐ ԲՈԼՈՐ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐԷՆ ՔՇՈՒԵՑԱՒ ՈՒ ՊԱՏՈՒՀԱՍՈՒԵՑԱՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԹԱԼԻՆԻԿԸ՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՈՒԹԻՆՈՎ:

Ուրիշ դէպքեր եւս իրենց դերն ունին Ա. Միկոյեանի յայտարարութեանց մէջ, սակայն որոշիչ ու վճռական դերը վերապահուած է մեր յիշատակած երեք դէպքերուն, այն իրողութեան, որ նախ՝ չեն շնչեր ու չեն ապրիր, ողջ չեն, մեռած են հայութեան երկու դահիճները՝ Սթալին եւ Բերիա:

Ապա փաստօրէն մեռած է նաեւ մանկլաւիկը այս երկու դահիճներու՝ Գրիգոր Արութինով, գործադրիչը հակահայ այն բոլոր հրահանգներուն, որոնք կուգային Սթալինէն եւ Բերիայէն:

Չարենց կ'ատէր ու կ'արհամարհէր թէ Սթալինը, թէ Բերիան ու թէ Արութինովը (այս վերջինին ծանօթ էր Թիֆլիսէն): Ե-

թէ այս երեքէն կամ Սթալինը եւ կամ Բե-րիան ողջ ըլլար, Ա. Միկոյեան չէր յանդգներ բերան առնել Չարենցի անունը :

Մեասնիկեանի մէջ իրենց հակառակորդը կը տեսնէին թէ Սթալինը եւ թէ Բե-րիան. մեծցնել Մեասնիկեանը, կը նշանակէր պղտիկցնել այս երկու դահիճները. եթէ առնցմէ մէկնումէկը ողջ ըլլար, Ա. Միկոյեան միշտ նոյն անխօս հարսը կը մնար :

Առաւելապէս նոյն հայատեացներէն կու գար հալածանքը նաեւ Գամառ Քաթիպաներու եւ Րաֆֆիներու՝ հայութեան հոգեւոր այս առաջնորդներու դէմ :

1937ին, սրածումի արիւնոտ օրերուն, Մոսկուայէն Երեւան գալով եւ հայ մտաւորականութեան անճիտումի գործին գլուխը անցնելով, Ա. Միկոյեան, Թիֆլիսի Ներսիսեան վարժարանի եւ Էջմիածնի Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի նախկին սանը, ճառի մը մէջ դառնալով իր ունկնդիրներուն, ներողութիւն կը խնդրէ անոնցմէ, որ իրենց պիտի խօսի ռուսերէն լեզուով, քանի որ հայերէնը դրեթէ մոռցած է ...

Այսօր, այդ թուականէն 17 տարի վերջ, Ա. Միկոյեան ոչ միայն վարժ հայերէն կը խօսի, այլ եւ իր ճառը բանաստեղծական կտորներով կը համեմէ ...

Ամէնէն առաջ յայտնենք, որ քաջութիւնը — Պատկանեանի, Րաֆֆիի եւ Չարենցի պաշտպանութեան հարցին մէջ — ուղղակի իրմէ՝ Ա. Միկոյեանէ չի գար :

Միկոյեանը տակաւին Երեւան չեկած եւ մեր մայրաքաղաքին մէջ իր 1954 ՄԱՐՏ 11ի ճառը տակաւին չարտասանած, Հայաստանի առաջին իշխանաւորը՝ Ս. Թովմասեան — Արութինովին յաջորդող Հայկոմկուսի նորընտիր կենդկոմի քարտուղարը — 1954 ՓԵՏՐ. 14ին՝ Միկոյեանէն ամիս մը ԱՌԱՋ՝ Հայկոմկուսի վերջին՝ 17րդ համագումարին մէջ նոյնանման ճառ մը արտասանած եւ մատնանշած էր «նախկին ղեկավարութեան մի շարք լուրջ քաղաքական սխալներն ու աղաւաղումներ» ...

«ԻԴԷՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼ ՆՈՐ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՄԱԿԱՐԴԱԿԻՆ», — այս խորագրին տակ մեր երկրի պաշտօնաթերթը՝ «Ս. Հայաստան»՝ իր 1954 ՓԵՏՐ. 19ի խմբագրականով, ի միջի այլոց, կը գրէր.

— խոշոր սխալներ ու աղաւաղումներ են թոյլ տրուել յատկապէս հայ ժողովրդի անցեալի կուլտուրական ժառանգութեան գնահատման հարցերում: Չհասկանալով, երբեմն էլ աղաւաղելով անցեալի ժառանգութեան գնահատման ԼԵՆԻՆԵԱՆ սկզբունքները (միայն ԼԵՆԻՆԵԱՆ, բայց ոչ նաեւ ... ՍԹԱԼԻՆԵԱՆ — «Յուս.») ոմանք վատաբանում էին անցեալի կուլտուրական արժէքները, կոչ էին անում համարեա թէ լիովին հրաժարուել անցեալի կուլտուրայից, առաջարկում էին հայ գրականութեան պատմութիւնից «վտարել» 19րդ դարի երկրորդ կէսի եւ 20րդ դարի սկիզբի մի շարք գրողների ...

Ակնարկը՝ Պատկանեաններուն եւ Րաֆֆիներուն ...

Խմբագրականը այս «վտարանող»ները կը կոչէ «ազգային նիհիլիզմի «դրսեւորող»ներ», այսինքն կը գործածէ ճիշդ նոյն բառը — նիհիլիստ — զոր շուրջ ամիս մը վերջ պիտի գործածէր Միկոյեան՝ տալով նաեւ «վտարանուած»ներու անունները ...

Ենթադրել պէտք է ուրեմն, որ վերաբերումի մէջ այս փոփոխութիւնը — ընդհանրապէս դէպի ազգութեանց «կուլտուրական արժէք»ները — տեղի ունեցած է ԿԵԴՐՈՆԻ որոշումով ...

Անհաւանական չէ նաեւ, որ այս փոփոխութիւնը մէկ խուլ արձագանգն է Բերիայի եւ բերիականներու վրայ պարտադրած պնդումներու, իսկ եւ ոչ ... անոնց հետեւորդներու դէմ բացուած արշաւին ...

Խ. Միութեան մէջ բերնէ բերան այն զրոյցը կը տարածուի, թէ Բերիան եւ բերիականները ազգութեանց խրատուիչներու ախոյեաններ էին ...

Մալենկովները ազգութեանց «կուլտուրական արժէք»ներու հանդէպ իրենց վերաբերումը փոխելով՝ կարծես կուզեն վկայելու, որ այդ «արժէք»ներու պաշտպանը ոչ թէ գնդակահարուողներն են, այլ գնդակահարողները ...

Արդ, ի՞նչ է այս գնդակահարողներու մէջ իրական կշիռը Ա. Միկոյեանի :

Ընթերցողի ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք թէեւ «փոքր», սակայն աւելի քան ուշագրաւ փաստի մը վրայ :

Ա. Միկոյեանի Մարտ 11ի ճառը հրատարակուած է ոչ միայն «Ս Հայաստան»ի, այլ եւ «Պրաւդա»յի եւ «Իզվեստիա»յի 1954 Մարտ 12ի թիւերով, այն հիմնական տարբերութեամբ, որ «Ս. Հայաստան»ի մէջ այդ ճառը կը գրաւէ պաշտօնաթերթի ամբողջ ԵՐԵՔ ԷՋԵՐԸ (լրիւ 18 սիւնակ), մինչ Մոսկուայի պաշտօնաթերթերու մէջ ճառին տեղ տրուած է միայն ՁՈՐՍԱԿԱՆ ՍԻՒՆԱԿ ...

Ռուս ընթերցողին համար Խ. Միութեան առաջնորդներէն Ա. Միկոյեանի «յոյժ կարեւոր» ճառը գրեթէ իր ԵՐԵՔՔԱՌՈՐԴՈՎ կրճատուած է ...

Այս խօսուն փաստը ինքնին կը մատնէ այն իրական կշիռը, զոր ունի Ա. Միկոյեան Խ. Միութեան վարիչներու սեղմ բնտանիքին մէջ ...

Իրական — ազդեցիկ ու հեղինակաւոր — առաջնորդի մը ճառին հետ Խ. Միութեան մէջ այսպէս չեն վարուիր ...

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԱՇԷՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

★

ԼԻՈՆ, 11 Մայիս. — Եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան շինութիւնը նոր թափ մը ստացաւ, երբ 14 Դեկտ. 1953ին, Լիոնի եւ շրջանի Ազգ. Միութիւնը, ընդհ. ժողովէ մը վերջ, — որուն կը նախագահէր Եւրոպայի կաթող. պատուիրակ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան, — բացարձակ լիազօրութիւնը տուաւ Պ. Կ. Ճնկտրեանի, նախագահ եկեղեցաշէն յանձնախումբին :

1. — Սկսելու եւ աւարտելու Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան շինութիւնը :

2. — Կազմելու եկեղեցաշէն Միութեան կեդր. վարչութիւնը :

3. — Հիմնելու Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը եւ Հայ Եկեղեցւոյ Երիտասարդաց Միութիւնը, որոնք պիտի հետեւին վարչութեան ուղեգծին եւ հրահանգներուն :

4. — Ընդունելու բարերարներու նուէրները, ինչպէս նաեւ օժանդակ յանձնախումբերուն հաւաքած գումարները եւ զանոնք յատկացնելու, իր հսկողութեան տակ՝ եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան շինութեան :

Յանձնախումբը, որ կը բաղկանայ գաղութիս երիտասարդ եւ զոհողութեան ոգիով տոգորուած ազգայիններէ, անմիջապէս կազմեց իր դիւանը, նախագահութեամբ Պ. Կ. Ճնկտրեանի, որ մղիչ ուժն է այս գործին, ոչ միայն իր մեծադումար նուիրատուութեամբ, այլ եւ գործը ի կատար հանելու վճռականութեամբ :

Յանձնախումբիս պատուակալ նախագահութիւնը սիրայօժար յանձն առած է Տ. Սերովբէ Ծ. վրդ. Մանուկեան որ իր յաճախակի այցելութիւններով կը քաջալերէ եւ օգտակար թելադրութիւններ կ'ընէ, ձեռնարկին շուտափոյթ յաջողութեան համար :

Շինութեան յանձնախումբը նոր տարուան հետ սկսաւ իր գործունէութիւնը, հակառակ տիրող տնտեսական տագնապին եւ եկեղեցաշինութեան գործին երկար ձգձգումներուն հետեւանքով ծագած անտարբերութեան: Յանձնախումբը յաջողեցաւ փոխել այդ մթնոլորտը եւ խանդավառել ամբողջ Լիոնի հայութիւնը :

Անմիջապէս կազմուեցաւ Տիկնանց յանձնախումբ մը, որ սկսաւ հետզհետէ ընդարձակել իր շրջանակը արձանագրելով ամսական նուիրատուութիւններ :

Կազմակերպուեցաւ նաեւ Հայ. Եկեղեցւոյ Երիտասարդաց Միութիւնը, որուն անդամները երիտասարդական խանդով իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան շինութեան գործին : 6 Փետրուար 1954ի իրենց կազմակերպած պարահանդէսը պատմական պիտի մնայ Լիոնի գաղութին մէջ իր ստեղծած խանդավառութեամբ եւ բազմութեամբ :

Տիկնանց Միութիւնը մեծ խնամքով կը պատրաստէ շքեղ Տօնավաճառ պարահանդէս մը որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, 16 Մայիս, Սալ Պօնըթէօի ընդարձակ սրահներուն մէջ: Յանձնախումբի այնիւ տիկինները, շրջապատուած շնորհալի օրիորդներով, յաջողութեամբ առաջ կը տանին գործը, համաձայն եկեղեցւոյ շինութեան մարմնի գծած ուղղութեան :

Պիտի ծախուին Լիոնի Հայերու արտադրութեանց լաւագոյն նմոյշները, հայկական համադամ կերակուրներէն մինչեւ նրբահիւս ձեռակերտ աստղնագործութիւններ, մեքենաներ, զանազան կերպասեղէններ, գրքեր, եւն. :

Տարակոյս չունինք թէ Լիոնի եւ շրջանի հայութիւնը իր ներկայութեամբ, բարոյապէս եւ նիւթապէս պիտի քաջալերէ այս բացառիկ եւ իր տեսակին մէջ առաջին ձեռնարկը:

Տօնավաճառէն ետք կարգադրութիւններ եղած են մեծ վիճակախաղի մը համար (թօմպոլա), որուն արտօնութիւնը ստացած է վարչութիւնը, ներքին գործերու նախարարութենէն, պաշտօնական ձեւակերպութիւններէ ետք եւ որ չորս միլիոն ֆրանքէ աւելի զուտ շահ պիտի ապահովէ:

Եկեղեցւոյ ճարտարապետը, ողբացեալ Ա. Յակոբեան որ յատակագծի պատրաստութեան մէջ, իր փորձառութեան հետ իր ամբողջ սիրտն ալ դրած էր, իր մեծագոյն փառասիրութիւնը կը սեպէր օր առաջ կառուցուած տեսնել եկեղեցին, որուն համար նիւթական զոհողութիւններ ալ կ'ընէր յաճախ :

Յատակագիծը արդէն վաւերացուած է տեղական իշխանութենէն եւ որոշած ենք յառաջիկայ Յունիս 26ին կատարել հիմնարկէքի արարողութիւնը, որուն պիտի հրաւիրուին պետական ու կրօնական ներկայացուցիչներէ զատ, Ազգ. իշխանութիւններ եւ այլ անձնաւորութիւններ :

Վստահ ենք որ այդ օրը ազգային հպարտութեան յիշատակելի օր մը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի բոլոր հայութեան եւ մասնաւորաբար Լիոնի հայ գաղութին համար :

«Աստուծոյ եւ Ազգին տան» շինութիւնը գործնական եւ ապահով ճամբու մէջ է այլեւս :

ԵԿԵՂԵՑԱՇԷՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

ՎԵՆԵՏԻԿ, 9 Մայիս (Յառաջ). — Մայիս 3ի օրը Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի շքեղ դահլիճին մէջ կատարուեցաւ նահատակներու համազգային սգահանդէսը: Կը նախագահէր աբբահայրը, Գերպ. Սրապիոն Ուլուհոճեան: Ներկայ էին Մխիթարեան Միաբանութեան հայրերը, Վենետիկի հայ գաղութը, վարժարանին աշակերտները:

Հանդէսը բացուեցաւ Ալէմշահի «Հաւատացէք մահս մեր» խմբերգով, որ Վարդանանց օրինակին վրայ կ'ոգեկոչէ մեր ցեղային մեծ եւ աննուր ողբերգութիւնը՝ կրօնքի եւ հայրենիքի սեղաններուն վրայ ինկած միլիոնաւոր զոհերով :

Հ. Սահակ Վ. Տէր Մովսէսեան ուժեղ բանախօսութիւն մը կատարեց այս առթիւ (ԽՄԲ. — Տես առաջին նիւթը):

Շուրջ 35 վայրկեան մեր հոգիները տարուեցան հայրենի երկիր՝ հմայուած բանախօսի ճառէն :

Յետոյ տեղի ունեցան յաջող արտասանութիւններ Սիամանթոյէն (Ափ մը մոխիր), Թումանեանէն (Հոգեհանգիստ) : Աշակերտներու խմբերգը երգեց Ահարոնեանի «Կոյր կռունկները»: Արմէն Կիւրեղեան ոգեկոչեց նահատակները՝ թելադրելով ժառանգել անոնց արժանիքները, հայ ապրելով եւ հայ մեռնելով՝ համաձայն անոնց սուրբ կտակին:

Յակոբ Ճէլալեան բանաստեղծի շունչով կարդաց իր մէկ ոտանաւորը նահատակներու յիշատակին եւ յետոյ դաշնամուրի վրայ նուագեց ճարտարօրէն Շոփէնի մահերգը:

Ու հոգիները մահերգակ տխրութենէն բարձրացնելու եւ վերածնութեան յոյսերով ներշնչելու համար խմբերգը լսեցուց «Տէր կեցո»ն խանդավառ շեշտով :

Այսպէս վերջացաւ նահատակներու սգահանդէսը :

Վարժարանին տեսչութիւնը նահատակներու տօնին միացուցած էր Մխիթարի եւ Մուրատ – Ռափայէլի յիշատակը: Խմբերգը ոգեւորութեամբ երգեց Մխիթարի քայլերգը «Զարթիր աշխարհ Աւքսոնեան»: Տեսուչը Հ. Եղիա Վ. Փէչիկեան համառօտակի պատկերացուց այդ երեք ազգանուէր դէմքերը, Մխիթարը՝ ցեղին վերածնութեան երազով, ու ապա Մուրատ ու Ռափայէլը որոնք. ժողովուրդի զաւակներուն բարձր կրթութեան իրենց երազը Մխիթարի զաւակներուն կը յանձնէին :

Ու շեշտեց բարերարներու գործը Մխիթարը իբրեւ շունչ եւ հոգի, իսկ Մուրատ Ռափայէլ որոնք իրենց կտակով կը դիւրացնէին սերունդներու բարձր կրթութեան գործը, որ կը շարունակուի շուրջ մէկուկէս տարիէ ի վեր :

Եղան արտասանութիւններ զանազան քերթուածներու : Արա Պալէօզեան նուիրեց բարերարներու տիպարն ու անոնց գործը : Ու Մուրատ Ռափայէլի քայլերգը փակեց նուիրական հանդէսը:

Կարծես կը ժպտէր Մխիթարի սուրբ պատկերը հայրենի եռագոյնին մէջ պարուրուած իր ներքեւ ունենալով Մուրատի եւ Ռափայէլի դէմքերը իրենց դրօշին մէջ նուիրագործուած : Տեղեկատու

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԱՐՈՔԻ հայ գաղութը կազմուած է 1921 – 23ին: Թղթակիցի մը տեղեկութեանց համաձայն, ընդհ. թիւը չանցնիր երկու հարիւրը: Քազապլանքայի մէջ կան 60 հայեր, իսկ Ռապաթի մէջ միայն 13: Հայերը եկած են Միջին Արեւելքէն, Ֆրանսայէն եւ Ամերիկայէն: Հայերը կը վայելեն տեղացի ժողովուրդին համակրանքը եւ պաշտօնեաներուն վստահութիւնը: Ոմանք ունին իրենց արհեստանոցը կամ վաճառատունը, գրասենեակով, իսկ ուրիշներ ազատ ասպարէզի կը հետեւին, ատամնաբոյժ, բժիշկ, ճարտարապետ, դեղագործ: Ռապաթի մէջ մածունի երկու հայկական գործատուններ կան : Բոլոր Հայերուն ալ տնտեսական վիճակը լաւ է: Չունին որեւէ ազգային ձեռնարկ : Երբեմն կ'օժանդակեն Սեւրի Մուրատեան եւ Ռէնսիի դպրոցասէր Տիկնանց վարժարաններուն: Վերջերս բաւական թիւով տարածուեցան «Սողոմոն Թէհլիրեանի «Վերյիշումները» :

ՀԱՅԿ. ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ մասին Գահիրէ «Յուսաբեր»ի Տան մէջ դասախօսութիւն մը տուած է ծանօթ բանասէր Պ. Յարութիւն Քիւրտեան: Բացատրած է թէ Հայկ. արուեստի ամէնէն գնահատուած մասն է մանրանկարչութիւնը: Յարդ հաւաքուած քսան հազար հայերէն ձեռագիրներէն հինգ հազարը կը վերաբերին մանրանկարչութեան: Կրօնական մանրանկարներուն մէջ կան արուեստի նրբութիւն եւ ճաշակ: Թանկագին նիւթեր են նաեւ ուսումնասիրելու համար ժամանակաշրջանի կենցաղը: Դասախօսը շեշտած է թէ դեռ պատրաստուած չէ Հայաստանի մէջ գտնուած ձեռագիրներու տպագիր ցուցակը :

ՊԱՂՏԱՏԻ վերջին ողողումներու առեն Նորաշէնի Հայերը աշխատած են վտանգին առաջքը առնել, ինչ որ մամուլի գնահատանքին արժանացած է եւ երկրագործական նախարարը հեռախօսով շնորհակալութիւն յայտնած է գիւղապետ Պ. Յովհաննէս Սէմէրճեանին եւ անոր միջոցով Նորաշէնի Հայերուն իրենց անձնուէր ջանքերուն համար :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ. — ՀՐԱՆՏ ՆԱԹԱՆԵԱՆ

ԱՎԻՆԵՕՆ 11 Մայիս. — Մայիս 4ին սեւ հողին յանձնեցինք վաղեմի ընկեր Հրանտ Նաթանեանը: Ողբացեալ ընկերը ծնած էր 1886ին Վան: Կեդր. վարժարանը աւարտելէ վերջ, հազիւ 15 տարեկան կը մտնէ Հ. Յ. Դ. շարքերուն մէջ: Կը վարէ կարեւոր գործեր իբրեւ սուրհանդակ եւ այլն: Պատանի հասակին մէջ կը կորսնցնէ հայրը: Ընտանեկան ծանր հոգերը թեթեւցնելու համար կը մեկնի Ամերիկա, ուր նոյնպէս կուսակցական պատասխանատու գործեր կը կատարէ: Մօտ հինգ տարի կ'աշխատի գործարաններու ծուխին եւ խուղերուն մէջ եւ վերջապէս կը յաջողի փորագրութիւն սորվիլ: Այս գործին մէջ ունէր մօտ քսան բանուորներ: Հայաստանի Հանրապետութիւնը հռչակուած ատեն, բոլոր անհրաժեշտ գործիքները միասին առնելով կը մեկնի Պոլիս, անկէ ալ Հայաստան երթալու համար: Քանի մը շաբաթ նաւու կը սպասէր: Երբ կը տեսնէ Կովկասէն եկած փախստականները, կ'որոշէ ճարահատ Ֆրանսա գալ: Կը հաստատուի Մարսէյլ: Կը գրաւի ճաշարանասրճարանով, բայց անյաջողութեան պատճառով կը փոխադրուի Ավինեօն, իբրեւ շրջուն լուսանկարիչ: Վերջերս ծանրապէս հիւանդացած էր: Իր ետին կը ձգէ այրիկը, փեսան եւ երեք թոռներ:

Մայրը եւ եղբայրը Հայաստան կը գտնուին: Այս երկտողս իբրեւ փունջ մը ծաղիկ, սիրելի Հրանտ: Լ. Օվիկեան

«ճիշդ հակառակն է նահանջականութեան եւ անձնատրութեան։ Այդ ոգին կը թելադրէ ամէն բանէ վեր դասել Ֆրանսայի համերաշխութիւնը ազատ աշխարհին հետ» ։

Վարչապետը յետոյ տեղեկութիւններ հաղորդեց Տիէն Պիէնի պարտութեան մասին։ Ըստ թէ հակառակորդ բանակը յանկարծ հետեւեցաւ Չինացիներու օրինակին, մարդկային ծով մը կազմելով եւ իր տրամադրութեան տակ ունենալով ահագին քանակութեամբ չինական թնդանօթներ եւ ուրիշ զէնքեր։ Տիէն Պիէնի բերդը պիտի պաշտպանէր Լաոսը, Հնդկաչինի պետութիւններէն առաջինը որ համաձայնած էր Ֆրանսայի հետ, անկախութիւն ստանալով Ֆրանսական Միութեան մէջ։ Եթէ կարելի չեղաւ փրկել պահակազօրքը, պատճառները պէտք է փնտռել ետ երթալով մինչեւ 1947։ Կառավարութիւնը օդանաւային ուժը աւելցուց 42 առ հարիւր, այս տարուան առաջին երեք ամիսներու ընթացքին, երկու հազար նոր օդաչուներ եւ մասնագէտներ ղրկեց, բայց անօգուտ ։

Հակառակ տրուած բացատրութեանց, կարգ մը երեսփոխաններ խստօրէն քննադատեցին դահլիճին քաղաքականութիւնը։ Շատեր կը պահանջէին պատերազմը դադրեցնել, որպէսզի Ֆրանսական բանակը չքամուի։ Անշուշտ շատ աւելի բուռն լեզու մը կը գործածէին համայնավարները։

ԱՄՈՒԼ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Եչ. օր դարձեալ ամուլ վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Ժընեւի խորհրդաժողովին մէջ, Քորէայի մասին։ Անգլիոյ ներկայացուցիչը, Պ. Իտըն, ծրագիր մը ներկայացուց, այդ երկիրը միացնելու եւ ամբողջական կառավարութիւն մը հաստատելու համար, բայց իր առաջարկած սկզբունքներէն շատերը նախապէս մերժուած էին համայնավարներուն կողմէ ։

Երէկ նոր տեսակցութիւն մը տեղի պիտի ունենար Իտընի եւ Մոլոթովի միջեւ, ելք մը գտնելու համար ։

× Հնդկաչինի խնդիրն ալ միշտ առկախ կը մնայ։ Ցարդ ներկայացուած առաջարկներէն ոչ մէկը մեծամասնութիւն շահած է։ Միւս կողմէ, կը կարծուի թէ ըմբոստները նոր յարձակողական մը կը պատրաստեն, սպառնալով Հանոյի։ Արդէն կռիւներ տեղի կ'ունենան այդ քաղաքէն 30 քիլոմեթր անդին։

× Նոր տեղեկութեանց համաձայն, Մ. Նահանգները հարաւ. արեւելեան Ասիոյ պաշտպանութեան ծրագրէն դուրս ձգած են Հնդկաչինը, ուրիշ խօսքով, յանձն չեն առներ անմիջական օգնութիւն հասցնել, ներկայ պարագաներուն մէջ ։

× Ազգ. պաշտպանութեան յանձնաժողովը երէկ առտու նիստի հրաւիրուած էր Ելիզէի պալատին մէջ, աւելորդաբար օգնութիւն հասցնելու համար Հնդկաչինի բանակին։ Նոր զինուորներ եւ մասնագէտներ պիտի ղրկուին անմիջապէս ։

Վերջին լուրերու համաձայն, ճակատամարտը հետզհետէ կը սաստկանայ Թոնքինի տելթային մէջ։ Ըմբոստները ստուարաթիւ զինուորներ համախմբած են այս ճակատին վրայ։ Ֆրանսական զօրքը ուժգնօրէն կը դիմադրէ ։

× Տիէն Պիէնի վիրաւորներուն փոխադրութիւնը սկսաւ, համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով երկու կողմերուն միջեւ։

× Ամերիկացի զօրավար մը կ'առաջարկէ Հնդկաչինը փրկել հիւլէական զէնքեր գործածելով Չինաստանի ռազմագիտական դիրքերուն դէմ։ Իր կարծիքով ընդհ. պատերազմ չի կրնար ծագիլ այս գործողութենէն ...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ ամերիկեան զինուորական մարմին մը հասաւ Իրաք, զօրավարի մը նախագահութեամբ ։ Այս մարմինը նախապէս Փաքիստան գացած էր։ Իր պաշտօնն է քննել Իրաքի բանակին պէտքերը։ Մ. Նահանգները համաձայնութիւն մը կնքած էին Ապրիլ 25–ին, զինամթերք տրամադրելու համար ։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ զէնքերու մասին ժողով մը գումարուեցաւ Լոնտոնի մէջ, մասնակցութեամբ հինգ պետութեանց (Անգլիա, Մ. Նահանգներ, Ֆրանսա, Քանատա եւ Խ. Միութիւն)։ Նպատակն է միջազգային հակակշռի տակ առնել հիւլէական եւ ջրածնին զէնքերը եւ ճամբան հարթել ընդհ. զինաթափութեան համար ։

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ
VENTE DE CHARITÉ - KERMESSE

ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած եկեղեցւոյ շինութեան Տիկնանց Միութեան կողմէ ։
Այս կիրակի ժամը 15էն 24

Salle Bonneterre, Rue Bonneterre, Villeurbanne
Bar, Jeux, Attractions, Buffet
Կերպաս, կօշիկ, գիրք, նպարեղէն, արեւելեան սուրճի աղօրիք (ելեկտրական)
Tram. No. 3, arrêt Cours Tolstoï. Antonin Perrin

Վերադարձը ապահովուած է ։ Մուտքը ազատ է

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Կազմակերպուած Զ. Ո. Միութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ առողջապահական նախարարութեան եւ պատուակալ նախագահութեամբ Տոքթ. Պէրնար Լաֆէի, տեղի կ'ունենայ Մայիս 23ին, կիրակի ժամը 14·30էն 18:

Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ,
24, Rue St. Victor

Կը նախագահէ Պ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ,

Պիտի խօսին ֆրանսացի եւ հայ ականաւոր անձնաւորութիւններ։

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին ։ Քառեակ նուագախումբ Պ. Կ. Սարեանի ղեկավարութեամբ, Տիկին ՄԵԼԻՔԵԱՆ եւ Պ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ երգ, Տիկին ՖԷՍԼԵԱՆ հայկական եւ կովկասեան մենապար՝ ընկերակցութեամբ ԳԱՐԵԳԻՆԻ (թառ) եւ ԲԵՆՈՅԻ ։ Օր. Ս. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ՝ դաշնակ, Փարիզի Օփերայի աւագ երգչուհի Օր. ՇԱԼԱՆՏԱ ։

60 ՓՈՔՐԻԿՆԵՐԷ ԿԱԶՄՈՒԱԾ «ԼԸ ՓԸԹԻ ՊՕՆՏԻ»Ի երկսեռ երգչախումբ–պարախումբը իր ամբողջ կազմով բեմին վրայ, պիտի երգէ Կոմիտասի երգերը ՀԱՅԵՐԷՆ։

Տասը երգեհոնէ բաղկացեալ նուագախումբ մը առաջին անգամն ըլլալով հայկ. հանդէսի մը մէջ ։

Տեղերը թուագրուած ըլլալով, կը հրաւիրենք հայ հասարակութիւնը որ այժմէն ապահովէ իր տոմսերը, Բալուեան, Պարսամեան եւ Հ. Սամուէլ գրատուններէն։

Մուտքի գիներն են 150, 200 եւ 300 Փր։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

ԻՍԻԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ։

15 Մայիս, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս։Գեղարուեստական ճոխ և խնամուած բաժին ։

Կը խօսի Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը, ընկեր Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ։

Կ'երգեն Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ ԱԻԵՏԻՍ ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ ։

Կ'արտասանեն՝ Օր. ՇԱՔԷ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ, Պ. ԵՂԻԱ ՍԵՐՈԲԵԱՆ ։

Երգչախումբ Անիէռի եւ Իսիի խումբերուն կողմէ (60 հոգի), ղեկավարութեամբ Պ. ԿԱՐԱՊԻՍ ԳԱՅԻՇԵԱՆԻ ։

Արեւելեան պարեր, նաեւ ողբերգութիւն մը

« ԱՔՍՈՐ ԵՒ ՀՐԱՇՔ »
ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր, նուագախումբ՝

HENRI ROSSOTTI et ses chanteurs.
Jean Morel - Johanito - Oscar Lopez
et Raoul Equeria.

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ մատչելի գիներով
Մուտք 300 փրանք

Հաղորդակց. Միջոց.— Իջնել մէթրօ Մէրի տ'Իսի։ ։ Ուշադրութիւն.— Հանդէսը կը սկսի որոշուած ժամուն ։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ուս. Միութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ, կիրակի, 16 Մայիս, ժամը 16էն մինչեւ 23, Ազգ. Տան մէջ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ ։

Գեղարուեստական յայտագիր ծանօթ արուեստագէտներու մասնակցութեամբ ։

Եւրոպական եւ արեւելեան պարեր ։

Պիւֆէ, շատ մատչելի գիներով ։

Կը հրաւիրուի երէց եւ երիտասարդ հասարակութիւնը, քաջալերելու այս ձեռնարկը ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Վասպուրականի հերոսամարտի 39րդ տարելիցին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Վիէնի Հայր. Միութեան։ Այս շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8·30ին Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահը ։

Կը ներկայացուի Արմէն Շիտանեանի՝
ՎԱՆԱԿԱՆԸ
Ազգային յեղափոխական կեանքէ (4 արար չորս պատկեր)
Դերասան Պօղոս Տէր Պօղոսեանի
Մուտք՝ 100 եւ 150 Ֆրանք ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մարսէյլի Համազգային Միութեան դասախօսութիւնը այս շաբաթ, ժամը 21ին, Գիտութեանց համալսարանի ամփիթատրոնին մէջ ։

(40, Ալէ Լէոն Կամպէթա) Կը դասախօսէ Փրոֆ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ, նիւթը՝ «Սասունցի Դաւթի դիւցազներգութիւնը եւ հայկական նկարագիրը »։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ

ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Ուրբաթ, 21 Մայիս ժամը 21ին
Hôtel Normandie, 28 Bld. d'Athènes

Կազմակերպուած Մուրատ Ռափայէլեան նախկին աշակերտներու միութեան կողմէ ։

Այս առթիւ Մարսիլիոյ գաղութը պատիւ պիտի ունենայ ծանօթանալու Փարիզի Առաջնորդին։ Կը հրաւիրուին բոլոր միութիւնները, կուսակցական կամ հայրենակցական, պատուելու համար յարգելի հիւրը ։ Մուտքը ազատ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գեղամ Յակոբեան, այրի Տիկին Զարեհ Յակոբեան, Հարենց, Շամտանճեան եւ Խօրասանճեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ նուիրատուութիւններով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց եղբօր եւ ազգականին

ԱՐՄԷՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

արկածալի մահուան առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պոմոնի Դպրաց Դասուն 20րդ տարեդարձին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, ի յիշատակ Դպրաց Դասու ննջեցելոց եւ հանգուցեալ դպրապետներու ։ Սիրով կը հրաւիրուի հասարակութիւնը։ (ԿՆԻՔ)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի, 16 Մայիս, ժամը 14·30ին
Կազմակերպուած Հայ Կարմիր խաչի Օգնութեան Մարմնի կողմէ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

Ի նպաստ Ֆէսանվիլիէի օդափոխութեան կայանին։ Բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանս. Կարմիր Խաչին ։

Նախագահութեամբ՝
Mr Le Professeur TREMOLLIERE
Membre de l'Académie de Medecine

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝

ԼԻԼԻ ԼԱՄՔԻՆԻ, դասախօս Փարիզի Ազգ. Երաժշտանոցին մէջ, ԺԱՆ ՊՈՒՅԹԷԼ, Քոմէնտի Ֆրանսէզէն, Տիկին ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԱՐԳՍԵԱՆ, ԼԻՏԱ եւ ՄԱՌԻ, Արժանթինեան ժողովրդ. երգեր, ԿՈՒԲԴԱ, Հնդկ. պար, ԱԼԻՍ ՊՕՅԱՃԵԱՆ եւ Յ. ԿՂԵՐՈՒՆԻ, հայկական պարախումբ, ղեկավարութեամբ Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ, Ժ. ՍԷՐԳՈՅԵԱՆ Փարիզի Օփերայէն։ Փոքրիկն ԱՆԻ ԿԱԶԵՐ (դաշնակ)։

Նայիրի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ ։

Տոմսերու գինն է 100, 200 եւ 300 Փր.։

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն վարչութիւնները այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պուլվար Օտտոյի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

Ս. ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Հայոց մատրան յարակից սենեակը ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի յիշատակին

Կաթող. պատուիրակին կարգադրութեամբ, Ֆրանսայի բոլոր Հայկական եկեղեցիներուն մէջ այս կիրակի, 16 Մայիսին պիտի մատուցուի Ս. Պատարագ եւ պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն ։

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյն մէջ կը պատարագէ Տ. ԹՈՎՄԱՍ Ա. քհնյ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ, իսկ Տէր ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ արքեպս. ՋՂՋԱՆԵԱՆ կը նախագահէ արարողութիւններուն եւ կը քարոզէ ։

Շավիլի եկեղեցւոյն մէջ Տ. ԵՍԱՅԻ քհնյ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ։

Արնուվիլի եկեղեցւոյն մէջ Տէր ԱԴԴԷ քհնյ. ՓԱՅԼԱԿԵԱՆ, իսկ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյն մէջ Տ. ՊԱՐԳԵՒ քհնյ. ՄԷՐՃԱՆԵԱՆ կը պատարագեն ։

Կը հրաւիրուի Փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր հայութիւնը որ փութայ խուռներամ ներկայ ըլլալ այս արարողութիւններուն իր յարգանքի եւ մեծարանքի բաժինը բերելով իր մեծ հովուապետին ։

(ԴԻՒԱՆ)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԼԻՈՆ.— Ազգ. Միութիւնը կը հրաւիրէ բարեպաշտ ժողովուրդը այս կիրակի առաւօտուն Ս. եկեղեցի ներկայ ըլլալու համար Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Տ.Տ. Գէորգ Զ.ի դառնաղէտ վախճանումին առթիւ կատարուելիք հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պատարագին, որ կը սկսի ժամը 8ին։ (Հոգեհանգիստը 11ին) ։

×

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Շավիլ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի տեղւոյս մատրան մէջ, ընդհ. նահատակաց յիշատակին, ինչպէս եւ նորոգ վախճանեալ Ն. Ս. Օ. ԳԷՈՐԳ Զ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ յիշատակին եւ եկեղեցւոյ աւագերէց Տէր Բարթող աւագ քահանայի մահուան 10րդ տարելիցին առթիւ։ Կը հրաւիրուին ամբողջ համայնքը, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30 ։ Արարողութենէն վերջ դպրոցի աշակերտները պիտի երգեն «Ազատութեան երգը»։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél. : PRO. 86-60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. — Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՄԱՅԻՍ ★ DIMANCHE 16 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7370 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2781

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹԱՓՈՒՐ ԱԹՈՌՆԵՐ

•

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին վախճանումով երեքի կը բարձրանայ Թափուր Աթոռներու թիւը :

Երուսաղէմի պատրիարքութիւնը տեղապահով մը կը կառավարուի տարիներէ ի վեր : Կիւրեղ պատրիարքի յաջորդին ընտրութիւնը դժուարացած է թէ՛ ներքին եւ թէ քաղաքական պատճառներով :

Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ընտրութիւնը միշտ կը ձգձգուի :

Միաբանական ժողովին կողմէ առաջարկուած հինգ թեկնածուներէն երկուքը, Գարեգին պատրիարք եւ Տիրան արք. վճռապէս հրաժարեցան : Միւսներէն մին այն Խադ արք.ի շուրջը հոսանք մը կազմուած է, գլխաւորութեամբ Էջմիածնի :

Եւ աՀաւասիկ Էջմիածինը ինքն ալ գլուխ կը փնտռէ :

Հաղուադէպ է որ այսքան սուր տագնապի մը մատնուած ըլլայ Հայ. Եկեղեցին :

Տագնապը ծանր կը կշռէ մանաւանդ անոր համար որ, երեք պարագաներուն մէջ ալ Եկեղեցին շատ բան կորսնցուցած է իր անկախութենէն :

Կախարդական շրջանակ մը կազմուած է երեք Աթոռներուն շուրջը, ներքին եւ արտաքին շօշափուկներով :

Միւս կողմէ, բարձրաստիճան կղերը ինք այնպիսի վիճակ մը կը ներկայացնէ, որ ստիպուած էք ճրագով փնտռել արժանաւոր թեկնածուները :

Շատ քիչեր ի վիճակի են գոհացնելու օրուան պահանջները :

Երեք Աթոռներուն համար ալ անհրաժեշտ են դէմքեր որոնք ամէնէն առաջ նկարագիր *եւ* կամք *ունենան :*

Դժբախտաբար այս հարցերուն մէջ ալ հայկական անդաստանը բաժնուած է զանազան ճակատներու :

Այնպէս որ, ոեւէ թեկնածու կրնայ սայթաքիլ առաջին օրէն իսկ, եթէ չունի հաստատուն գիծ եւ որոշ դաւանանք : Եթէ չունի կորով՝ ամէն բանէ վեր դասելու Հայ. Եկեղեցւոյ եւ տարագիր բազմութեանց շահերը :

Այս տարրական պայմանը կը պահանջուի մանաւորապէս երկու կաթողիկոսութեանց թեկնածուներէն, որոնք սահմանուած են իրար լրացնելու : Գոնէ չուզելով թէ գործունէութեամբ :

Եթէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս ընտրուի հասարակ իշխանաւոր մը, որ իր ներշնչումը կը ստանայ օտարէն, նոր խոց մը բացուած պիտի ըլլայ Հայ. Եկեղեցւոյ միջնաբերդին վրայ :

Այդպիսի տխուր մը զանազան մարզերներ պիտի փորձէ նաեւ արտասահմանի մէջ, սկսելով Կիլիկիոյ կաթողիկոսութենէն :

Մանաւանդ եթէ այս վերջինը չունենայ կորովի աթոռակալ մը, պաշտպանելու համար տարագիր բազմութեանց շահերը :

Ամէնէն «դիւանագէտ» եւ խորամանկ թեկնածուն ալ դատապարտուած է կէս ճամբան մնալու, եթէ չըմբռնէ սա հիմնական ճշմարտութիւնը.—

Կաթողիկոս, պատրիարք, նուիրակ, առաջնորդ կամ փոխանորդ,— բոլորը կոչուած են ծառայելու ժողովուրդի շահերուն, համաձայն դարաւոր աւանդութեանց :

Իրենց պաշտօնն է թարգման հանդիսանալ ժողովուրդի բաղձանքներուն, եւ ոչ թէ դառնալ պարզ կամակատարներ կամ պաշտօնատարներ, տարուելով օրուան հովերէն :

Ո եւ է թեկնածու, ինչ բարձր արժանիքներ ալ ունենայ, պիտի գիտնայ թէ ինք խորհրդանշան մըն է Հայ. Եկեղեցւոյ ժողովրդապետութեան եւ միաբանականութեան, եւ ոչ թէ առանձնաշնորհեալ, վերապատու մարդպան մը :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

•

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՕԳՆԵ՞Ն

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Մ. Նահանգները եւ Ֆրանսա մօտերս խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարեն, Հնդկաչինի զինուորական կացութիւնը ստուգելու եւ համապատասխան միջոցները ձեռք առնելու համար :

Այս խորհրդակցութեան գլխաւոր նպատակն է զօրացնել ֆրանսական պատուիրակութեան դիրքը՝ Ժընեւի ժողովին մէջ : Այս մասին համաձայնութիւն գոյացած է Պ. Տըլըսի եւ Ուաշինկթընի ֆրանսական դեսպանին միջեւ : Խորհրդակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ Փարիզի մէջ :

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը եւ ֆրանսական դեսպանը շարք մը խօսակցութիւններ ունեցած են : Բայց տակաւին յայտնի չէ թէ Ամերիկա տրամադի՞ր է զինուորական միջամտութիւն կատարելու : Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ուզէ ճշդել թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզեն Մ. Նահանգները, շարունակ պնդելով որ կատարեալ անկախութիւն տրուի Հնդկաչինի երեք պետութեանց : Ուաշինկթընի խօսակցութեանց առեն, ֆրանսական դեսպանը դիտել տուած է թէ Պ. Ժորժ Պիտոյի դիրքը տկարացած է Ժընեւի մէջ, իբրեւ հետեւանք դաշնակիցներու տարտամ դիրքին : Միւս կողմէ, Տըլըսի վերջին յայտարարութիւններէն կը հետեւի թէ Մ. Նահանգները համակերպած են Հնդկաչինի կորուստին, եւ վերջապէս, Լանիէլի կառավարութիւնը, որ առջի օր միայն երկու քուէի մեծամասնութիւն մը ստացաւ, միշտ կը յիշեցնէ թէ Ֆրանսա չի կրնար առանձին շարունակել պատերազմը, զինուորական յաղթանակ մը չահելու ակնկալութեամբ : Ուրեմն, Ֆրանսա կ'ուզէ որ Մ. Նահանգները բացորոշապէս ճշդեն իրենց քաղաքականութիւնը : Ուրիշ խօսքով, կ'ուզէ գիտնալ թէ պիտի հաւանի՞ն մասնակցիլ պատերազմին, եթէ կարելի չըլլայ պատուաբեր համաձայնութեան մը յանգիլ Ժընեւի մէջ :

Փարիզի ֆրանսական շրջանակները անձկութեան մատնուած են մանաւորապէս անոր համար որ, Մ. Նահանգները բոլորովին տարբեր տեսակէտներ ունին Քորէայի եւ Հնդկաչինի պատերազմներու մասին եւ նոյն պայմանները չեն դներ, զինեալ միջամտութիւն կատարելու համար :

ՄՈԼՈԹՈՎ ԵՐԿՈՒ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵՑ

Ժընեւի խորհրդաժողովին մայիս 14ի նիստին մէջ, Պ. Մոլոթով բուռն ճառ մը խօսելէ ետք, երկու զիջումներ կատարեց, Հնդկաչինի մասին բացուած վիճաբանութեանց առթիւ : Հաւանեցաւ որ չէզոք յանձնախումբեր հսկեն որեւէ զինադադարի վրայ եւ մեծ պետութիւնները երաշխաւորեն հաշտութեան որեւէ ձեռնարկ, ինչպէս առաջարկած էր ֆրանսական պատուիրակութիւնը : Բայց միւս կողմէ, վեթոյի իրաւունք մը վերապահեց Խ. Միութեան, Չինաստանի եւ Հնդկաչինի կարմիր կառավարութեանց համար, կարգ մը պարագաներու մէջ :

Իր երկար ճառին մէջ, Պ. Մոլոթով նորէն յարձակեցաւ արեւմտեան պետութեանց եւ մանաւորապէս Մ. Նահանգներուն վրայ, ըսելով թէ այս վերջին պետութիւնը պատրուակներ կը փնտռէ, զինեալ միջամտութիւն կատարելու եւ ռազմական խարիսխներ հաստատելու համար Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ մէջ : Իր կարծիքով, Հնդկաչինի պատերազմը եթէ ծաւալի, կրնայ տեղի տալ երրորդ աշխարհամարտի մը : Այս առթիւ քննադատեց Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ զինակցութեան ամերիկեան ծրագիրը, իբրեւ սպառնալիք մը այդ աշխարհամասի ժողովուրդներուն ապահովութեան համար :

Նոյն օրը ճառ մը խօսեցաւ Պ. Ժորժ Պիտօ, բացատրելով թէ Վիէթմինի պատուիրակութիւնը իրաւունք չունի խօսելու Քամպոճի եւ Լաոսի մասին, որոնք անկախ կառավարութիւններ ունին : «Վիէթմինի ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ իրենց հիմնական քաղաքականութիւնն է խաղաղութիւն, անկախութիւն, միութիւն եւ ժողովրդապետութիւն : Այստեղ ամէնքս ալ համաձայն ենք այդ մասին : Բայց պէտք է բացորոշապէս պարզել բառերուն իմաստը : Խաղաղութի՞ւն,— ա՛յդ է այս ժողովին նպատակը : Անկախութի՞ւն,— Հնդկաչինի երեք պետութիւնները զայն հաշտած են համախորհուրդ Ֆրանսայի հետ : Միութի՞ւն,— Ֆրանսա ընդունած է եւ կը պահանջէ որ յարգուի : Ժողովրդապետութի՞ւն,— հիմնական սկզբունքն է ազատ աշխարհի բոլոր ազգերուն» :

Պ. Պիտօ դուրս ձգելով Լաոսը եւ Քամպոճը, պնդեց թէ Վիէթնամը օրինաւոր կառավարութիւն մը ունի որ ճանչցուած է 35 պետութեանց կողմէ, միայն ան իրաւասու է խօսելու երկրին անունով :

Յետոյ խօսեցաւ Քամպոճի արտաքին նախարարը, պահանջելով իր երկրէն հեռացնել կարմիր զօրքը : Իվերջոյ որոշուեցաւ դռնփակ նիստ մը գումարել Բշ. օր, կրճատելով մասնակցողներու թիւը,— երեք հողի իւրաքանչիւր պատուիրակութենէ : Ընդհ. թիւը իննի կը հասնի :

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ Կ'ԱՌՆՈՒԻՆ

Մինչ այս մինչ այն, ֆրանսական կառավարութիւնը ստիպողական միջոցներ ձեռք առած է, զօրացնելու համար Հնդկաչինի բանակը : Ազգ. պաշտպանութեան կոմիտէն, որ միայն բացառիկ պարագաներու մէջ կը գումարուի, առջի օր չորս ժամ նիստ գումարեց Էլիզէի պալատին մէջ, քննելու համար հետեւեալ խնդիրները,— 1. Անմիջական ապահովութիւն. 2.— Օդնական զօրք ղրկել.— 3. Ի հարկին օգտագործել նորագիր զինուորները կամ պահեստիները, հերթափոխութիւն կատարելու համար : Առաջին կէտի մասին լրացուցիչ տեղեկութիւններ հաղորդեց վարչապետը : Արդէն սկսած է օգնական զօրքի եւ զինամթերքի փոխադրութիւնը : Միւս կէտերու մասին խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին, սպասելով Մ. Նահանգներուն հետ կատարուած բանակցութեանց ելքին :

Նոյն օրը քննուեցաւ նաեւ մասնաւոր յանձնաժողովի մը կազմութեան խնդիրը, ինչպէս առաջարկած էր վարչապետը : Այս առթիւ համայնավարներուն ներկայացուցիչը զանգատեցաւ թէ կ'ուզեն զիրենք դուրս ձգել հանրային գործերու մասնակցութենէն :

— Անշուշտ, պատասխանեց զօր. տը Կօլի կուսակիցներէն երեսփոխան մը : Կարելի չէ Հնդկաչինի զինուորական խնդիրները քննել ի ներկայութեան համայնավար երեսփոխաններու : Այդ պիտի նշանակէր տեղեկութիւններ տալ թշնամիներուն որոնց հետ միացեալ ճակատ կազմած են համայնավարները : Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ գէնքեր տանք մեր հակառակորդին բարեկամներուն :

❖■❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖■❖

•

«ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ» (ՍԻԱՄԱՆԹՕ)

«*Յուսաբեր*»ի տպագրական մեքենան կը բանի անընդհատ :

Երէկ ստացայ նոր հատոր մը, «*Սիամանթօ – «Ամբողջական գործեր»*», ընտիր թուղթով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ :

Նաեւ բարակ տետրակ մը, 46 էջ,— «Ոգին Հայկազանց». այն ճառը զոր խօսեցաւ Շ. Նարդունի Պէյրութի եւ Գահիրէի մէջ, ի փառս հայկական մշակոյթին :

Այսպէս, կը նոխանայ «*Յուսաբեր*» ընկերակցութեան մատենաշարը : Թիւը արդէն հասած է 62ի, հին եւ նոր հրատարակութիւններով :

Սիամանթոյի հատորը կը պարունակէ հետեւեալ գիրքերը, ամփոփուած 504 մեծադիր էջերու մէջ.—

Դիւցազնօրէն.— Հայորդիներ.— Հոգեվարքի եւ Յոյսի ջահեր — Կարմիր լուրեր բարեկամէս.— Հայրենի հրաւէր — Ս. Մեսրոպ : Յաւելուած եւ մատենացանկ :

Յաւելուածը կը պարունակէ նաեւ 1913–ին Պոլսոյ մէջ կատարուած Ասուլիսը, Սիամանթոյի գործերու մասին, նախաձեռնութեամբ Էսաեան Սաներու Միութեան :

Ողբացեալ բանաստեղծին առաջին գործերը հրատարակուած են Փարիզ եւ Ժընեւ, եւ շատոնց սպառած :

Ամբողջական գործ մը հրատարակուեցաւ 1910ին, Պոսթընի մէջ, նոյնպէս սպառած :

Ներկայ հատորը կը պարունակէ նաեւ զանազան թերթերու մէջ հրատարակուած գրութիւնները, արձակ թէ չափածոյ :

Ուրեմն իրապէս ամբողջական գործ մը, որ պատուաբեր է նաեւ իբրեւ տպագրական ձեռնարկ :

Բոլոր էջերը շրջանակի մէջ առնուած են, իւրաքանչիւր գրքի նախընթաց տպագրութեանց վայրը եւ թուականներն ալ առանձին նշանակուած : Իւրաքանչիւր գրքի կողքերը լուսանկարուած են համաձայն բնագրին : Ինչպէս «*Կարմիր լուրեր բարեկամէս*»ը, որ Պոլսոյ Ազդակ մատենաշարին Ա. հատորը կը կազմէր, գրուած՝ Կիլիկիոյ 1909ի ջարդին առթիւ :

Այսպէս, «*Յուսաբեր*» ընկերակցութեան տպագրական մեքենան կը բանի անընդհատ, կազմելով նոխ եւ այլազան մատենաշար մը :

Կ'արժէ անգամ մը եւս արձանագրել վերջին տարիներու ընթացքին հրատարակուած հատորները.—

Եղիշէի Վարդանանց պատմութիւնը, աշխարհաբար :

Մովսէս Խորենացի, Հայոց պատմութիւն, աշխարհաբար :

Սողոմոն Թէհլիրեանի Վերյիշումները :

Փաւստոս Բիւզանդ, Հայոց պատմութիւն, աշխարհաբար :

Բոլորն ալ երկու տեսակ, թղթակազմ եւ լաթակազմ :

Կը մնայ... սպառել :

Ուրիշ խօսքով, ապացուցանել թէ տէրն ենք մեր թանկագին ժառանգութեանց, հին թէ նոր :

ՎԱՀԷ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ

Քանի մը օրէ ի վեր զրոյցներ կը շրջին թէ արեւմտեան Գերմանիա ձեռնարկներ կը կատարէ, դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատելու համար Խ. Միութեան հետ :

Զանազան թիւրիմացութիւններ ծագած էին այս լուրերուն առթիւ : Արեւմտեան Գերմանիոյ մամուլի վերատեսչութիւնը հարկադրուեցաւ զեկոյց մը հրատարակել, ըսելով թէ անփոփոխ կը մնայ իրենց դիրքը Մոսկուայի հանդէպ : Զեկոյցը յիշելով Տոքթ. Ատընաուըրի վերջին յայտարարութիւնը Համպուրկի մէջ, կ'ըսէ թէ վարչապետը միշտ այն կարծիքն ունի թէ երբ օտար զինուորական գրաւումը վերջանայ, անշուշտ պիտի քննուի դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատումը Խ. Միութեան հետ : Ներկայիս, վարչապետը բացարձակապէս հակառակ է որ երեսփոխան մը Մոսկուա երթայ խումբ մը պաշտօնակիցներու հետ, շփում հաստատելու համար : Այդպիսի ձեռնարկ մը այն տպաւորութիւնը պիտի ձգէր թէ Գերմանիոյ մէջ շրջանակներ կան որոնք համաձայն են մերձեցում հաստատելու Մոսկուայի հետ, երբ տագնապալի վիճա–

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՅՈՒՇԵՐ Ե. ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆԷՆ

•

Օսմանեան Սահմանադրութենէն առաջ, 1908ին, երբ դեռ նոր կառուցուած էր Գահիրէի Գալուստեան վարժարանը, ես սկսայ յաճախել հոն։ Տասնըհինգ տարեկան պատանի էի. առաջին ոտանաւորս հրատարակուած էր «Արշալոյս» թերթին մէջ՝ որ լոյս կը տեսնէր Ապտէլ Ազիզ փողոցին մէկ մթաստուեր փոքրիկ տպարանէն, Եղիշէ Թորոսեանի խմբագրութեամբ։

Իբրեւ հայերէնի ուսուցիչ ունէինք, երրորդ դասարանի աշակերտներս, Երուանդ Սրմաքէշխանլեանը։ Յովհաննէս Սէթեան կը դասաւանդէր բարձրագոյն դասարաններուն։

Երբ դեռ տունն էի, Ամասիայէն Եգիպտոս եկած, մէկ քանի անգամ տեսած էի Սրմաքէշխանլեանը, որ կուգար բժիշկ հօրս մօտ։ Գիտէի որ գրագէտ էր ան, եւ երբ իրեն աշակերտելու բախտը ունեցայ, ինքզինքս թէ հպարտ զգացի եւ թէ երջանիկ։ Մասնաւոր ակնածանք մը ունէի անոր հանդէպ առաջին ամիսները։ Բայց հետզհետէ այս ակնածանքը կորսնցուց իր հմայքը, երբ ուսուցիչը աւելի քան ընկերոջ մը պէս կը վերաբերէր տղոց հետ։ Ջրօսանքի պահուն, պզտիկ գաւազան մը ձեռքին մէջ, ան հսկողութիւն կը կատարէր դպրոցին ընդարձակ բակը։ Ինչեր չէինք ըներ զինքը նեղելու համար։ Կը կարծէ՞ք թէ կը սաստէր մեզ։ Բարի եւ համբերատար, կ'երթեւեկէր բակին մէկ ծայրէն միւսը։ «Գողի» խաղ կը խաղայինք եւ երբեմն զիրար հրմշտկելով անոր վրայ կ'իյնայինք։ Հսկիչը կը փախէր եւ կը մտնէր ճաշասրահ՝ որուն մէկ բաց պատուհանին առջեւ կեցած կը շարունակէր հսկողութիւնը ապահով դիրքի մէջ։ Քանի քանի անգամ տեսած եմ անոր վազելը եղբօրս Բարգէնի ետեւէն, որ շրջանակ կը դարձնէր. խաղ մը՝ զոր արգիլած էր ինք։ Եղբայրս աւելի արագավազ ու թեթեւոտն, ուսուցիչը չէր կրնար հասնիլ եւ գաւազանը կը նետէր անոր ետեւէն։ Այն ատեն տղաքը բարձրաձայն կը խնդային։

Իբրեւ ուսուցիչ, Երուանդ Սրմաքէշխանլեան ամէն ինչ թեթեւ առնող մէկն էր։ Գոնէ իմ պատանեկան տպաւորութիւնս է ասիկա։ Դպրոցին վարի դասարանները անշուշտ որ նեղ կուգային անոր մտքին հորիզոններուն եւ թռիչք առնելու մթնոլորտը կը պակսէր։ Եւ յետոյ ինծի այնպէս կը թուէր թէ Երուանդ Սրմաքէշխանլեան ուսուցիչ եղած էր միայն հարկադրանքի տակ։ Նուիրեալը չէր ան իր ասպարէզին։ Դասաւանդութեան ժամանակ կարծես թէ բացակայ՝ չէր հետեւեր մեր ընթերցումին։ Իսկ շարադրութիւնները կը վերադարձնէր շատ աննշան սրբագրութիւններով։

Երբ սահմանադրութիւն հռչակուեցաւ Պոլսոյ մէջ, արդէն իսկ ամէն ինչ նոր կերպարանք ստացաւ։ Այն մէկ քանի ամիսները որոնք սահեցան դպրոցին մէջ, ոչ մէկ հունձք տուին։ Մեր ուսուցիչը յաճախ կը բացակայէր։ Առաջին եւ երկրորդ դասարաններուն մէջ՝ որոնք ամէնէն բազմաթիւ աշակերտները ունէին, կատարեալ խառնիճաղանճ մը կը տիրէր։ Սրմաքէշխանլեան կը լքէր դասարանները, կ'երթար Լեւոն Շաթրեանին հետ խօսակցելու։ Չիս հսկիչ կը կարգէր երկու դասարաններուն վրայ։ Տղաքը գնդիկ կը խաղային. գրատախտակին վրայ ծաղրանկարներ կը գծէին։ Խոշոր քիթով մէկու մը դէմքը, խողանաձեւ մազերը ցցուն։

— Գիտէք, ո՞վ է, կը հարցնէր տղայ մը, եւ միաբերան կը պատասխանէին բարձրագոռ.

— Քիթը, քիթը։

Քիթը ինքն էր. Երուանդ Սրմաքէշխանլեանը։

Ճաշի պահուն մեզ հետ կը նստէր սեղան։ Չեմ գիտեր թէ ո՞վ յանձնարարած էր անոր շատ հաւկիթ ուտել, մարմինը զօրացնելու համար։

Տասը քսան ամուր խաշած հաւկիթ կը կեղուէր, երբ մենք զարմանահար կը դիտէինք զինքը։ Յետոյ վարունգով մածուն, խոշոր պնակի մը մէջ։ Իր կէսօրուան ճաշն էր ասիկա։

— Ծօ, ի՞նչ կը նայիք։ Հաւկիթ չէ՞ք տեսած, վարունգ չէ՞ք կերած ձեր կեանքին մէջ։

Ճաշասրահին մէջ իր ներկայութեան ոչ մէկ կերպով կ'արգիլէր ամէն անկիւնէ բարձրացող խլացուցիչ ժխորը։

— Ուրախ սրտով ճաշեցէք, տղաք, կ'ըսէր, որպէսզի օգտակար ըլլայ կերածնիդ։

Երբեմն արձակուրդէն առաջ կը կանչէր զիս եւ գրպանէն ձեռագիր էջեր հանելով կուտար ինծի.

— «Լուսաբեր»ին տար ասիկա։

Մենք կը բնակէինք թերթին խմբագրատան եւ տպարանին շատ մօտ, ինծի համար բացառիկ հաճոյք մըն էր իրեն մատուցանել այս ծառայութիւնը։ Ճամբան կը կարդայի անշուշտ իր գրածները։ Բայց այսօր յիշողութիւնս կը խաբէ զիս եւ չեմ գիտեր թէ ի՞նչ կը բովանդակէին այդ էջերը։ Միայն թէ սրբազան թանկագին գանձ մը կրողի պէս, հպարտ եւ յուզումնալիր կ'երթայի «Լուսաբեր»ի տպարանը, ուսուցչիս ձեռագրերը յանձնելու։

Ամրան արձակուրդը հազիւ սկսած էր, երբ առաւօտ մը մեր տունը եկաւ ան։ Ոտքերս բոպիկ, թեւերս հանդրիճած, պատուհանի մը մէջ՝ ապակիները կը մաքրէի.

— Ծօ, ինչ կ'ընես հոդ, վար իջիր տեսնեմ։

Գրկեց եւ համբուրեց զիս։

— Դեռ ժամանակ մը սպասելու էիք, ըսաւ հայրս։ Կը վախնամ որ տիկինը նաւուն վրայ կը ծնի։

— Նաւահանգիստէ մը կը մեկնինք երկու հոգի, նոր նաւահանգիստ մը կը հասնինք՝ երեք։ Աշխարհը լեցուն է այսպիսի գեղեցիկ դէպքերով։

Ասիկա վերջին պատկերն եղաւ դրոշմուած իմէ մտքիս մէջ։ Պատուհանէն դիտեցի զինքը, մինչեւ որ տանը երկար բակին ծայրը հասած՝ երկաթեայ լայն դուռնէն ելլելով՝ աներեւոյթ եղաւ բազմամարդ փողոցին մէջ։

Հիմա որ իմ ալ կեանքս իր վերջալոյսի բոցերովը կը բռնկի, կը կանչեմ զինքը իր յաւիտենութեան խորհրդաւոր սահմաններէն, որպէսզի ես ալ իմ կարգիս ըսեմ իրեն.

— Ի՞նչ կ'ընես հոդ, եկուր տեսնեմ ...

Զինքը ուժով մը գրկելու եւ համբուրելու համար, պատանեկան տարիներէս հոգիիս մէջ դեռ չհանգչած հրայրքովը։

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

•

ՈՐՍՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ԱՐՋԻ ԵՒ ՎԱՐԱԶԻ ԿՌԻՒԸ

•

Հարուստ է Խոսրովի անտառը վայրի մրգերով եւ նրա թաւուտներում վխտում են արջերն ու վարազները։

Անցեալ տարի մենք այդ անտառը որսի գնացինք եւ մեր ընկերներից մէկը այնտեղ ականատես եղաւ մի զարմանալի դէպքի։

Գնում եմ, ասում է, անտառով ու ականջս նրա ձայներով է տարուած եւ այդ ձայների մէջ պարզ լսում եմ վայրի խոզի ձագերի զուսպ ճղղոցը։

Առաջ գնացի հրացանի կիսից բռնած։ Մօտեցայ դիմացիս ձորի ժայռոտ եզրին, ցած նայեցի ու սիրտս սկսեց թրթռալ, ներքեւում, ժայռի տակ վայրի խոզի ճուտեր են երեւում, մէջքները զուգահեռ սեւ շերտերով նախշած։

Մինչ ծառի բնի ետեւը թաքնուած, շունչս պահած, սպասում էի, որ մեծ խոզերից մէկն ու մէկը երեւայ, յանկարծ տեսայ մի արջ փորսող տալով առաջ եկաւ եւ ժայռի գլխից ցած նայեց։

Ինձնից քիչ վերեւ էր, որ կրակէի՝ գըլխիս կ'ընկնէր. սուս արի։

Նրա ուշադրութիւնը այնպէս տարուած էր ժայռի տակ աղմկող խոճկորներով որ իմ կողմը չնայեց։

Ես իմ թաքստոցից տեսայ թէ ինչպէս արջը սողալով նորից ետ գնաց։

Ծառերի ետեւով, աննկատելի հետեւեցի արջին ու յարմար վայրկեանին եմ սպասում որ կրակեմ։ Մինչ պատրաստում էի կրակելու, արջը մի փոքրիկ չոր գերան գրկեց ու երկու ոտքով, անճոռնի քայլերով վերադարձաւ դէպի ժայռը։

Իմ հետաքրքրութիւնը այնքան մեծ էր որ չկրակեցի, ասի, տեսնենք ինչ է անելու, ինչ նպատակ ունի սա։

Արջը առաջ եկաւ, հասաւ մի ջուխտակ բուն ունեցող կաղնի ծառի, գերանի մի ծայրը դրեց գետնին, միւսը դէմ արաւ այդ ծառի ջուխտակ բների արանքը — ելարանի նման մի բան ստացուեց։ Հիմայ փորձում է իր ելարանը։ Վախվախ չորեքթաթ բարձրացաւ գերանի վրայով, հասաւ ծառի ճիւղերին ու այնտեղից ցած թռաւ։ Յետոյ գնաց ժայռի կողմը ու այնտեղից վազելով եկաւ, մագլցեց գերանով, — չէ, ելարանը լաւն է, չի շարժւում։ Բայց արջը գոհ չէր իր բարձրանալու տեմպից ու շարունակում էր վարժութիւններ անել։ Իսկ ես իմ թաքստոցից ապշած — զարմացած նայում եմ։ Մի քանի անգամ վազքով եկաւ բարձրացաւ ելարանը, բայց մի անգամ էլ սայթաքեց, վայր ընկաւ ելարանից ու դժգոհ մրթմրթաց։ Քիչ մնաց փռթկացնեմ, մատնեմ տեղս, շատ ծիծաղաշարժ տեսարան էր։ Դա շարունակում է վարժութիւնը, բայց նկատում եմ, որ շտապում է, ուշքն ու միտքը ժայռերի կողմն է։ Դեռ կարգին չվարժուած, նա շտապով գնաց դէպի ժայռերը, մի մեծ քար գտաւ, գրկեց զգուշութեամբ, հասաւ ժայռի եզրին։ Այդտեղ քարը վայր դրեց, սողալով առաջ գընաց, ցած նայեց եւ խոճկորների ուղղութիւնը որոշելով ետ եկաւ, քարը գրկեց ու տարաւ ժայռի գլխից մարդու նման ցած նետեց։ Ես չիմացայ արջի հարուածն իր նպատակին հասա՞ւ, թէ ոչ, միայն այն տեսայ, որ ժայռի տակից մոլեգնած դուրս վազեց մի ահագին սեւ վարազ ու տանկի նման թփերը ջարդելով՝ խոյացաւ դէպի վեր աչքերն արիւն լցուած։ Նրա մռնչիւնից ես հասկացայ, որ ձագերից զոհ են գնացել արջի նետած քարին։

Վարազին տեսնելով, արջը ահաբեկուած վազեց դէպի իր ելարանը վեր վազեց գերանի վրայով, բայց խուճապն այնքան մեծ էր, որ չփոթուեց, սայթաքեց ու թրմփալով ցած ընկաւ։

Տեսարանն այնքան կոմիկական էր, արջն այնպէս էր իրար խառնուել, որ այդ ահարկու ժամին ես հազիւ էի զսպում ծիծաղս։

Մինչ արջը վեր կացաւ, որ նորից վազի դէպի փրկարար ելարանը, վարազը վրայ հասաւ եւ ֆիննական դանակների նման իր ժանիքներով պատառոտեց նրա փորը։ Վրէժով ու ցասումով լցուած նա հասցընում էր հարուած հարուածի յետեւից, եւ արջը մահուան սարսափով համակուած գոռում էր ու չէր էլ փորձում դիմադրել՝ այնքան մեծ էր նրա գործած անիրաւութիւնը եւ այնքան տեղին՝ վրայ հասած պատիժը։

Երբ արջն անշնչացաւ, մենք մնացինք դէմ ու դէմ կանգնած, վարազը ծառի տակ, ես թփերի մէջ։ Թէեւ այդպիսի յաջող որս չէի գտնի, բայց ես չկրակեցի նրա վրայ, իմ առաջ այլեւս վարազ չէր կանգնածը, այլ կսկիծով ու արդար վրէժով լցուած անլեզու մի հայր ...

×

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՅՈՅՍ

★

ԽՄԲ. — Ճօն Կօլզուըրտիի (1867 – 1933) անգլիացի վիպագիր, թատերագիր եւ նորավիպագիր։ Ուսած է օրէնսգիտութիւն բայց շատ քիչ մնալով այդ ասպարէզին մէջ, բոլորովին նուիրուած է գրականութեան։ Անգլիական գրականութեան տիտաններէն մին։ Վէպերուն մէջ ամէնէն նշանաւորն է «Ֆորսայթ Սակա»ն, թատերական գործերուն մէջ՝ «Արծաթեայ տուփը», պատմուածքներու ամէնէն ծանօթ հաւաքածոն՝ այլեւս դասական «Կարաւան»ը։

Օդն անձրեւոտ ըլլար թէ պայծառ, տաք ըլլար թէ պաղ, այդ կաղ մարդը, ընկուզենիէ ծուռ գաւազանին յենլով, ողորմելիս կողովն ուսէն կախ, ժամացոյցի կանոնաւորութեամբ կ'անցնէր փողոցէն։ Այդ կողովին մէջ, կտոր մը հնամաշ լաթով ծածկուած, թռչունի կեր կ'ունենար՝ ծախու։ Շատ հաղուադէպօրէն, յարմար եղանակին, լրագրի մէջ խնամքով փաթթած՝ կը գտնուէր նաեւ մէկ քանի հատ սունկ։ Արեւրատիպ, առողջ դէմքը՝ սպիտակախառն սեւ մօրուքով պատած։ Դէմքըն ակօսուած էր եւ տխուր որովհետեւ հաշմուած սրունքը խոր ցաւ կը պատճառէր։ Այդ ցաւոտ սրունքը հաշմուած էր արկածի մը հետեւանքով եւ՝ միւսէն հինգ սանդղիմեդրի չափ կարճ, գրեթէ բանի օգուտ չունէր այդ սրունքը, բայց յիշեցնելու իրեն թէ մահկանացու է ամենայն ինչ այս աշխարհի վրայ։ Խեղճ էր կերպարանքը սակայն վրան կար քիչ թէ շատ յարգանք պարտադրող բան մը։ Կապոյտ վերարկուն, տափակը, բաճկոնը, գլխարկը մաշած էին ու արտաւոր՝ երկար գործածութենէ։ Այդ արկածն անցնելէ առաջ եղած էր վարպետ ձկնորս, բայց հիմա ապրուստը կը ճարէր արեւմտեան Լոնտոնի Պէյսուօթըր թաղի մայթերէն մէկուն որոշ մէկ կէտին վրայ կենալով՝ առաւօտեան տասնէն մինչեւ երեկոյեան ժամը եօթը։ Իրենց թռչուններուն լաւ կերակրուելուն նախանձախնդիր մարդիկ կանգ կ'առնէին իր կողովին առջեւ քանի մը դահեկանի թռչնակեր գնելու համար։

Ինչպէս գիտել կուտար ինք, շատ անգամ մեծ դժուարութիւն կը կրէր թռչնակեր ձեռք ձգելու համար։ Ժամը հինգին կ'ելլէր, Լոնտոնի հանրակառքերէն մին առած շիտակ կ'ուղղուէր քաղաքէն դուրս այն երանելիդաշտավայրերն ուր պէտք էր գիմէին վանդակուած դեղձանիկներուն սնունդ ճարելով ապրուող թշուառները։ Քարշ տալով իր հաշմուած սրունքը, ցեխոտ գետիններու վրայ ծռելով, մերթ տապլտկելով, հոգին հանելէն կը հաւաքէր փոքրիկ կանանչ տունկը դեղնորակ գլխիկներով, յաճախ հաւաքելիք թռչնակերին ակնարկելով ինքն իրեն կը մրթմրթար «վրանին հոգի չէ մնացեր, սառոյցը չորցուցեր է խեղճերը»։ Հաւաքելով ինչ որ նախախնամութիւնը վերապահած էր իրեն, ետ կը դառնար հանրակառքով եւ կը սկսէր առօրեայ գործին։

Ատեն ատեն, երբ գործերը լաւ չընթանային, իր ուրուական կերպարանքը կը տեսնէիր՝ կաղկղալով կը դառնար տուն ուշ ատենով՝ իննին կամ տասնին։ Այդպիսի առիթներով իր մոխրագոյնի դարձող կապոյտ աչքերուն մէջ, որոնք երբեք չէին կորսնցուցած ծովային մշուշի մէջէն հեռուները տեսնելու սովորութեան վարժութիւնը, կը տեսնէիր իր ամբողջ հոգեվիճակը ուր նոյն ինքն ուժասպառութեան վեհերոտ թռչնիկն իր ճղակոտոր թեւիկներով անդադար կը ճգնժամէր վերստին թռչելու համար։ Արդարեւ, ինչպէս ձեղի ըսելու պէտք չունէր, ծայրը ծայրին ապրող մըն էր ամբողջ տարուան ընթացքին։ Իր ասպարէզէն մեծ բան չէր յուսար, «ծայրէն բան չէր ելլեր» թէեւ աւելի լաւ էր ծաղիկ ծախելէն, բան մը որ բոլորովին ապարդիւն էր։ Եւ վերջին հաշուով, վարժուած ըլլալով հոգւոյն մէջ բոյն դրած յողնաբեկութեան թռչնիկին տեւական տապլտկումներուն, նոյն իսկ պիտի կարօտնար զայն եթէ օրին մէկը ան յաջողէր իսկ բարձրանալ իր տեղէն ու թռչիլ։

Երբ, դժուար ըլլար թռնակեր ճարել, յաճախորդները նօսրանային եւ խոնաւութիւնը իր հաշմուած սրունքի մինչեւ ողնածուծն անցնէր, զինքը մօտէն ճանչցողներ կ'ըսէին թէ կը գանգատէր աւաղելով.

— Դժուար է այս կեանքը ...։

Թէեւ այսքանը կ'ըսէր միայն, երբեմն սակայն կը փորձուէր մանրամասնել իր վիշտերը՝ թռչնակեր ճարելու դժուարութիւնները, անխիղճ ու դժուարահաճ յաճախորդները, ցաւոտ սրունքը։ Այս գանգատները կը յայտնէր այն մէկ քանի սակաւաթիւ սրտցաւ անձերուն որոնք տրամադիր կ'երեւէին վշտակցելու իրեն։ Բայց առ հասարակ կը նստէր լռիկ մնջիկ, դիտելով անցուդարձը, ինչպէս հին օրերուն կը դիտէր իր ձկնորսի խարսխուած պարզուկ նաւակին զարնուող ալիքները։ Եւ այդ պզտոր — կապուտակ, հեռուները խուզարկող աչքերը, իրենց արտակարգ համբերութեամբ կը նմանէին մարդ արարածի պարզ եւ անդիտակից հաւատքի յայտարարման ցուցատախտակին «կը դիմադրեմ՝ մինչեւ իյնամ դիտապաստ»։

Թէ այդպէս հոն կեցած ատեն ի՞նչ կ'որոճար՝ դժուար է գուշակել. հաւանաբար կը վերյիշէր այն օրերը երբ իր նաւակով Կուռնվոլի ջուրերուն մէջ կը թափառէր։

Անգլ. Թրգմ. Ս. ԱՇՃԵԱՆ

Պէյրութ

(1)

(Շար.)

ԲԱՐԻ ԴՐԱՑԻՆԵՐ

Ամառնամուտին գիշերն այնքան տաք էր, որ ես քնում էի մեր բակի մեծ տանձենու տակ, որի վրայ մի ճնճղուկի բոյն կար: Զուարճալի էր տեսնել, թէ ինչպէս ձագերը իրենց հօր կամ մօր ձայնը լսելիս՝ գլուխները դուրս էին հանում բնից, ծւծւոցով կտուցները լայն բացում ու կուլ տալիս ծնողների բերած համեղ պատառը:

Տարին յաջող էր, կարկուտ չկար, փոթորիկ չկար, կերը շատ էր եւ ծիտիկ ծնողները երջանիկ էին իրենց ձագերով:

Բայց մի օր մեծ աղէտ պատահեց: Երեկոյեան դէմ սաստիկ փոթորիկ բարձրացաւ, պտուտահողմ անցաւ գիւղի վրայով, արմատահան արաւ ծառերն ու չուռ տուեց հարեւան տան թիթեղեայ տանիքը: Մեր բակի տանձենին գլուխը խոնարհում էր ուժգին հողմի առաջ եւ ցաւից տրնքում, հեծեծում: Ճնճղուկները սարսափով տեսնում էին, թէ ինչպէս բոյնը ճիւղի հետ գնում գալիս է եւ նրա մէջ ձագերը ծւծւում են անօգնական:

Երբ փոթորիկը դադարեց, ես տեսայ, որ ճնճղուկի բոյնը խիստ ծռուել է, այնպէս որ քիչ է մնում ձագերը ցած թափուեն: Մայր ճնճղուկը կանգնել էր ճիւղին եւ կտուցով դէպի ներս էր հրում ձագերին, որ չընկնեն: Հայր ճնճղուկն էլ եկաւ, երկուսով կտուցներով բռնեցին բնի եզրից եւ վեր քաշեցին, որ ուղղեն, բայց բնի հիւսուածքը դէմ էր առել մի կեռ ճիւղի եւ նրանք իրենց փոքրիկ ուժով անկարող էին ուղղել բոյնը:

Ես տնից վերցրի իմ շինած արհեստական բոյնը եւ մագլցեցի ծառը, որպէսզի ճուտերին տեղաւորեմ նրա մէջ: Ճընճղուկները կարծելով, թէ իրենց ձագերին վտանգ է սպառնում, աղմուկ բարձրացրին: Ես չփոթուած ցած իջայ ծառից, պառկեցի տախտակէ թախտին եւ նայում եմ, տեսնեմ վերջն ի՞նչ է լինելու, ի՞նչ հնարքն են գտնելու այդ փոքրիկ արարածներն իրենց ձագերին փրկելու համար:

Խաղաղ մի երեկոյ իջաւ գիւղի վրայ եւ լիալուսինը դուրս եկաւ սարի յետեւից: Բոլոր թռչուններն էլ սուսուցով քուն էին մտել, միայն տանձենու վրայի բնակիչներն էին անքուն: Նրանք ճիւղին կանգնած կտուցներով պահում էին իրենց ձագերին, որ վայր չընկնեն:

Ես երկար նայելուց ձանձրացայ եւ ըսկսեցի ննջել: Յանկարծ անկողնուս վրայ փափուկ թրմփոց լսեցի, ճնճղուկների աղմուկ եւ մի բան թեւով դիպաւ երեսիս: Շփոթուած վեր թռայ եւ տեսայ, որ ձագերից մէկն ընկել է վերմակիս վրայ, իսկ ծնողները տագնապով թռչում – պըտտւում են նրա գլխու վերեւը:

Ես իմ շինած տախտակէ բոյնն ամրացրի ծառին եւ ձագը դրի նրա մէջ: Ծընողները սկզբում շատ ճճւացին, ապա տեսնելով որ, իրենց ձագն ապահով տեղ է՝ հանգստացան եւ շտապեցին իրենց բոյնը միւս ձագերին հսկելու:

Ես այս անգամ կանոնաւոր քուն մտայ: Երազումս անհամար ճնճղուկներ հաւաքուել էին տանձենու վրայ եւ աղմկում էին: Արթնացայ, երազ չէր, իսկապէս մեր տանձենու վրայ շատ ճնճղուկներ էին հաւաքուել: Ի՞նչ բանի վրայ են դեռ լոյսը չբացուած, մտածեցի ու նստեցի: Լոյսի լոյսով ես տեսայ, որ մեր թաղի ճնճղուկները հաւաքուած նոր բոյն են շինում իրենց աղէտի ենթարկուած հարեւանի համար: Մի խումբ ճնճղուկներ խոտ էին կրում մեր կտուրի դէզից, մի ուրիշ խումբ մանր ճիւղեր էր բերում, մի քանիսը փափուկ մազեր ու բրդի կտորներ էին հաւաքում, վարպետ ճնճղուկները բոյն էին հիւսում: Իսկ իմ ճնճղուկները ամբողջ իրանով դեռ յենուած էին իրենց թեքուած բնի ներքին եզրին, որ ձագերը վայր չընկնեն:

Ես խորը բաւականութեամբ նորից քուն մտայ:

Առաւօտեան, երբ արթնցայ, ճնճղուկների նոր բոյնը պատրաստ էր հարեւան սալորենու վրայ, որն աւելի ցած էր եւ աւելի լաւ էր պաշտպանուած քամիներից:

Ես ուշադիր հետեւում էի, երբ վարպետ ճնճղուկը վերջին փափուկ մազերն ու փետուրները դրեց բնի ներսում, ինչ որ ձայն արձակեց եւ իր մօտ աշխատող ճնճղուկների հետ թռաւ ծռուած բնի մօտ: Ապա ծնողները առանձնացրին ձագերից մէկին, ամէն մէկը մի թեւից կտուցով բռնեց եւ թռան – մտան նոր բոյնը: Ճանապարհին հարեւաններն ուղեկցում էին նրանց: Ապա վերադարձան եւ նոյն կերպ հերթով տեղափոխեցին հին բնի մէջ եղած ձագերին:

Այդ օրը, երբ գիւղը զարթնում էր, մեր թաղի ճնճղուկները յոգնած ու դադրած նոր միայն քուն մտան: Ես նոյնպէս ուրախ սրտով սկսեցի ննջել եւ կէս քուն, կէս արթուն դեռ լսում էի փրկուած ձագերի եւ նրանց այնքա՜ն սարսափ ապրած ծնողների երջանիկ ու հանգստացած սուսուոցը:

Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ԼԵԶՈՒՆ

★

Նոր սերունդը հայացնելու մեր ճիգերուն մէջ, պէտք է, կարելի եղածին չափ, խուսափինք բոցավառ երազներ փայփայելու փորձութենէն, որպէսզի դառն յուսախաբութեանց չմատնուինք, օր մը: Այս պարագային, «հայացնել» բացատրութիւնը կը գործածենք հայերէն սորվեցնելու իմաստով:

Աններելի միամտութիւն պիտի ըլլար, եթէ սպասէինք որ Էմփայր Սթէյթ Պիլտինկի շուքին տակ կամ Փարիզի Շան զ'Էլիզէի բոլորտիքը ծնած, մեծցած մեր Տիգրանն ու Տիգրանուհին գիտնային այնքան սահուն հայերէն, որքան օրինակ, Հալէպի եւ Պէյրութի զոյգ ճեմարաններուն իրենց քոյրերն ու եղբայրները:

Ոչ, իրաւունք չունինք մեր ակնկալութիւնները, մեր յոյսերը այդքան հեռուները տանելու: Նախընտրելի է իրատես ըլլալ, քան լաւատես:

Մերձաւոր Արեւելեան գաղութներուն մէջ, մենք ունինք մեր դպրոցները: Մեր երախաները կը խաղան մեր մանկապարտէզներուն մէջ: Մեր պատանիները կը յաճախեն մեր վարժարանները: Ուրիշ խօսքով, իրենց ամբողջ օրը կ'անցընեն հայկական, հայաշունչ մթնոլորտի մը մէջ: Եւ իրիկուան, երբ տուն վերադառնան, հայրիկն ու մայրիկը իրենց հետ կը խօսին մեր Մեծասքանչով, որովհետեւ այնտեղ, երկուքն ալ, կոտրած – թափած անգլերէնով կամ ֆրանսերէնով չփանալու պէտք չունին:

Ամերիկահայ գաղութը այդ առաւելութիւնը չունի ու երբեք չի կրնար ունենալ: Տարբեր խնդիր, եթէ հրաշք մը պատահէր ու հինգ, տասը միլիոն տոլար անցնէր մեր ձեռքը՝ նախակրթարաններ եւ երկրորդական վարժարաններ բանալու համար: Բայց, մեր ժողովուրդը, իր ծընունդէն ի վեր, հրաշքներու հանդիպած չէ:

Առայժմ, մենք կրնանք միայն տարրական հայերէն մը սորվեցնել մեր նոր սերունդին: Եւ, կարծեմ, այս պայմաններուն մէջ, այդքանն ալ կը բաւէ: Շատ բարձրէն թռչելու պէտք չունինք:

Մեծ մխիթարութիւն պիտի ըլլար մեզի համար, եթէ մեր բոլոր Ճիմիններն ու Պեթիները, մեր Տիքերն ու Ալիսները խօսէին մաքուր հայերէն մը եւ կարդային ու գրէին մեր ընթացիկ լեզուն: Նոր սերունդէն ոչ Վարուժաններ, կը սպասենք, ոչ Րաֆֆիներ, ոչ ալ Զապէլ Ասատուրներ:

Եթէ այդ տարրական հայերէնով յաջողինք իրենց սիրտը կապել մեր ժողովուրդին, մեր հայրենիքին ու մեր տոհմիկ արժէքներուն, արդէն կատարած կ'ըլլանք շատ մեծ գործ մը:

Վերջապէս, հայերէնը կլլած, մարսած ըլլալու պէտք չկայ Հայ մեծնալու, Հայ մնալու եւ հայադրոշմ հոգի ու մտածողութիւն ունենալու համար:

Նոյնիսկ տարրական ծանօթութիւն մը մեր բարբառին հետ, բաւական պիտի ըլլար, տուեալ պայմաններուն մէջ, որ նոր սերունդը քայլ մը հեռանար իր օտար շրջապատէն ու քիչ մը աւելի մօտենար մեզի:

Հայերէն սորվեցնել կը նշանակէ խրամատը նեղցնել՝ նոր սերունդին ու Հայ ժողովուրդին միջեւ: Հակառակը պնդողները ջուր կը ծեծեն եւ կ'ուզեն որ հիմակուց գիծ մը քաշենք մեր նոր սերունդին վրայէն:

Ոչ, մենք յուսահատած չենք եւ տակաւին կը հաւատանք մայրենի լեզուին հրաշագործ զօրութեան:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

★

Սիրում եմ քեզ, մշտաժպիտ իմ Երեւան,
Գրկումդ հիւսուեց թովիչ հէքեաթն իմ մանկութեան,
Ծանօթ եմ քո ամէն ծաղկին, ամէն քարին,
Քեզ հետ այնպէ՛ս սրտակից եմ ու մտերիմ:

Սիրում եմ ես արշալոյսներըդ գեղեցիկ,
Հովից նազող քո բարդիները սլացիկ,
Շռայլաբոյր վարդերը քո երանաւէտ,
Որ խօսում են Հրազդանի ջրերի հետ:

Սիրում եմ ես արեւը քո ամենազօր,
Ու շողքերիդ սրով կիսուած նուռը բոսոր,
Եւ արբըշիռ հնձաններից ծովն պեծուփ
Եւ հողը քո—իմ պապերի անունը սուրբ:

Երբ աղջիկներըդ նրբերանգ շորեր հագած,
Լուսավարար Աբովեանով իջնում են ցած,
Աշխարհը ինձ թւում է մի անանց երազ,
Շուրջըս՝ անթիւ սեւագանգուր յաւերժահարս:

Սիրում եմ ես անմահական ջուրդ անապատ,
Հայեացքիդ մէջ անդրադարձած սարն Արարատ,
Իմ հայրենի նորաշէն տուն չքնաղատես,
Շքեղ ես դու ինչպէս գարնան ծաղկահանդէս:

Եթէ այսօրդ է այսքան ջինջ ու փառաւոր,
Ի՜նչ կը լինի անկրկնելի քո վաղը նոր,
Սիրում եմ ես որդու սիրով անապական,
Ծիածանուո՜ղ հէքեաթային քո ապագան:
Ցնծա՛, ծաղկի՛ր, Հայոց փառքի քաղաքամայր,
Արեւը քո թող միշտ վառուի բորբ ու անմար:

ՍԱՐՄԵՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ցիւրիխէն (Զուիցերիա) կը տեղեկանանք, թէ Ապրիլի 23ին եւ 30ին Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեանը, հրաւիրուած էր իր երկերը ներկայացնելու, ձայնասփիւռէն, ինչպէս եւ իր սեփական նուագահանդէսը:

Ալժէի ձայնասփիւռը հրաւիրած էր նոյն ապրիլ ամսուն, յայտնի երգիչ Պ. Ֆէրնան Ֆէրնանտէզ – Լավիէն ներկայացնելու Կոմիտաս վարդապետի երկու երգերը: Պարոնը երգած է հայերէն ընկերակցութեամբ իր կիթառի եւ տպաւորութիւնը շատ մեծ է եղած:

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (80)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ապա՝ գետին պառկելով, հողին բարեկամ՝ հողին վրայ կը քնանային աստղազարդ երկնակամարին տակ եւ զեփիւռի շունչին առջեւ, բնութեան գուրգուրանքին տակ եւ երկրի կախարդանքին մէջ...:

Բերձայ սարի քղանցքներու մօտերը, ձորի մը մէջն էր որ Սլօն առաջին անգամ տեսաւ Հայ ֆետային, Ղարաբաղցի Նիկոլը իր խումբին հետ, հասակաւոր ու ամրմնեղ, իրենց պատկառելի «փափախ»ներով ու երկայնավիզ մօյկերով, ու այս լեռներուն վրայ էր որ մօտակայ հայ գիւղերու հօտերը կ'արածէին:

Բերձը հայկական գիւղ մըն էր ընդարձակ դաշտավայրի մը վրայ նստած, դէպի հարաւ իր բարձրաբերձ լեռը, դէպի հարաւ՝ փռուած բլուրի մը լայն կուրծքը, որուն վրայ՝ իր միայարկ, ցեխապատ ցած տուները, մարագներն ու գոմերը: Հոս էր որ երբեմն Կանաչենց Հարսը կու գար դասախօսելու իգական սեռին, անոնց վրայէն թօթուելու համար ագիտութեան եւ սարկաւորութեան փոշին, անոնց մէջ արթնցնելու համար ցեղային ոգին, զանոնք պատրաստելու համար վաղուան ազատագրական կռիւներուն: Անոր ջանքերուն շնորհիւ էր որ Բերձ գիւղի մէջ կազմուեցաւ կիներու կազմակերպութիւնը՝ «Վարդաստան»ի կաղապարով, իսկ այրերուն՝ կ'այցելէին փոխն ի փոխ Տիգրանն ու Արտաշէսը, տեղական երիտասարդութիւնը կազմակերպելու, զանոնք պատրաստելու յեղափոխական սրբազան խոյանքին:

Յարատեւ ջանքերով, լուռ ու մնջիկ գործունէութեամբ այս անձնուէր երիտասարդներուն ոչ թէ միայն Բերձը, այլեւ շրջանի հայ գիւղացիները արթնցան իրենց սարկական թմբիրէն, միացան իրարու հաւատքով ու գաղափարով, կազմեցին յեղափոխական կորիզ մը, ունեցան իրենց զինուորական մարմինն ու խումբերը, սուրհանդակներն ու հիւանդապահները, յեղափոխական դատարանն ու գործիչը:

1896ի ջարդերէն հազիւ ազատուած սերունդը չէր ուզեր ջարդուիլ: Ան՝ վճռած էր մեռնիլ մեռցնելով: Կիրակի օր մը, Կանաչենց Հարսը Բերձ գիւղի մէջ կը դասախօսէր, նիւթ ունենալով «Հայ կնոջ դերը վաղուան ազատագրական պայքարին մէջ»: Ժողովը տեղի կ'ունենար եկեղեցիի մէջ, ուր ներկայ էին գիւղի ռէսն ու քահանան, թաղականներն ու երկսեռ բազմութիւն մը: Կանաչենց Հարսը խօսեցաւ պարզ, հասկնալի լեզուով, խանդավառեց ունկնդիրները, Արեգնազը կարծես թէ, գուշակած էր որ՝ այդ օրը գիւղի գլխուն վտանգ մը պիտի պայթի: Ան՝ վրէժխնդիր ու զայրալից, հրահրեց կիրքերը՝ մղելու համար ինքնապաշտպանութեան:

Դասախօսութիւնը վերջացաւ ծափերով, շնորհաւորութեամբ: Ժողովուրդը խանդավառուեր էր, չէր ուզեր բաժնուիլ եկեղեցիէն եւ անոր բակէն, շրջապատեր էին Կանաչենց Հարսը եւ անոր հետ կը խօսէին զանազան հարցերու շուրջ, երբ ներս մտաւ հովիւ Դանիէլը, գիւղացի մեծամեծներուն լուր տալու թէ՝ Քիւրտերը յարձակեցան եւ ոչխարին հօտը քշեցին դէպի Կէօրանդաշտ: Գիւղը՝ իրարանցումի մէջ, խռովեցաւ հովէն ծեծուած լճակին պէս, բայց ոչ մէկու դէմքին վրայ երկիւղի սարսուռ տեսնուեցաւ, այլ, երիտասարդները, ոգեւոր ու ժպտուն՝ զինուեցան ու ճամբայ ելան դէպի լեռը, հետապնդելու համար քիւրտ աւազակները, սուրհանդակներ ղրկուեցան Անգղ, Կեմ, Քղլաւէ, Աթանանց, Փեսանդաշտի գիւղերը՝ օգնութեան խնդրանքով: Հետզհետէ հասան կռուողներ, լեռը բարձրացան աճապարանքով, գտան հօտին հետքը, շուրջ կալով մը պաշարեցին աւազակներն ու հօտը, զանոնք առին խաչաձեւ կրակի տակ: Շարունակաբար գոռացին հայ տղոց մօսինները, գոռացին նաեւ ռումբերը: Քիւրտերը յամառօրէն կը կռուէին, այս զօհմարտի ծայրայեղ մէկ ժամուն, հայ կին մը, տասնոց ատրճանակը ձեռքին մէջ, կը վազէր դէպի հօտ, անընդհատ կրակելով: Քիւրտերը անոր վրայ կեդրոնացուցին իրենց հարուածները, բայց կինը մնաց յամառ ու անվեհեր, գնդակներու տարափին տակ, շարունակեց յառաջանալ դէպի հօտը, բռնել մաքի մը ու քաշել իր ետեւէն... Զէնքերու ձայնէն, ռումբերու որոտումէն գունդ ու կծիկ եղած հօտը, ինքն իր վրայ շարժեցաւ, խռովք ու ալիք շինեց, ապա՝ հոսեցաւ դէպի Տիգրանի դիրքը, հետեւելով Կանաչենց Հարսին եւ անոր հօտէն անջատած մաքիին: Կռիւ ու կանչ, սպառնալից ու կծու ակնարկներ, հայհոյանքներ ու ծաղր: Քիւրտերը ընկճուած էին, դիմեցին փախուստի ...:

Իսկ Կանաչենց Հարսը՝ կը հասնէր Տիգրանի դիրքը, իր ետեւէն քաշելով ոչխարներու հօտը:

Հպարտ էր Արեգնազը:

Դիրքերէն հայ կռուողները միաբերան պոռացին.

— Կեցցէ հայ հերոսուհին, կեցցէ Կանաչենց Հարսը ...:

Հօտը փրկուած էր: Քիւրտերը երեք զոհ տալով՝ փախած էին: Հայերէն ոչ մէկ կորուստ: Հայ զէնքը՝ իր յաղթանակի պատկառանքը դրած էր հայ լերան վրայ: Երգ ու ցնծութիւն:

(Շար.) ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

կի մը հասած են Արեւմուտքի եւ Արեւելքի յարաբերութիւնները։ Այս պարագան աննպաստ ազդեցութիւն պիտի գործէ նաեւ արեւելեան Գերմանիոյ ժողովուրդին վրայ, որ պիտի կարծէ թէ Արեւմտեան Գերմանիան տկարացած եւ ձեռնթափ եղած է։

Այս ճշդումին հետ միաժամանակ հաստատուեցաւ թէ մօտերս տնտեսական պատուիրակութիւն մը պիտի երթայ Մոսկուա, առեւտրական բանակցութիւններ կատարելու համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՃԻՔԱ նոր կառավարութիւնը հրատարակեց այն հրամանագիրը որով 21 ամիսէն 18ի կը զեղչուի զինուորութեան շրջանը, ինչպէս առաջարկած էր ընկերվարական վարչապետը, Պ. Վան Աքեր։ Այս որոշման համաձայն, 15.000 զինուորներ պիտի արձակուին մայիս 21էն 29, իսկ մինչեւ տարեվերջ՝ 44.000 զինուորներ, լրացնելով 18 ամսուան շրջանը։

ՋՐԱԾԻՆ ՌՈՒՄԲԻ փորձերը վերջացած են այս տարուան համար, ինչպէս հաղորդեց Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարը։ Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ փորձերը յաջողութեամբ պսակուած են, եւ մեծ չափով նպաստեցին Մ. Նահանգներուն եւ ազատ աշխարհին ապահովութեան։ Կը կարծուի թէ չորրորդ ջրածին ռումբ մը եւս պայթեցուցած են անցեալ շաբթու, ինչպէս եւ հինգերորդ մը։

ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ ԹԻԱՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցան երկու գերման բժիշկները, Հաակըն եւ Պիքենպախ, Լիոնի զինուորական ատեանին կողմէ, այն ամբաստանութեամբ թէ մանրէներ ներարկած էին կալանաւորներու, իբրեւ գիտական փորձ։ Ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջած էր։ Երկու ամբաստանեալները նախապէս ցկեանս թիապարտութեան դատապարտուած էին Մեցի զինուորական ատեանին կողմէ, բայց վճռաբեկ ատեանը ջնջած էր։

ՊԵՐԼԻՆԻ աւերակներէն 58.000 դիակներ հանուած են 1945էն ի վեր։ Կը կարծուի թէ տակաւին բազմաթիւ դիակներ կան փլատակներուն տակ։

ՀՌՈՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ մէջ կռիւներ տեղի ունեցան համայնավար եւ ֆաշական ուսանողներու միջեւ։ Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ միջամտել։ Քսաներկու հոգի վիրաւորուեցան։ Ոստիկան մը եւ ուսանող մը հիւանդանոց փոխադրուեցան։

ՊԱՏՄԱԳԻՐ ՌԸՆԷ ԿՐՈՒՍԷԻ յիշատակը յարգելու համար ցուցահանդէս մը բացուած է Ջերնուչի թանգարանին մէջ, մասնակցութեամբ ասիական ժողովուրդներու, որոնց մասին հատորներ գրած է մեր ողբացեալ բարեկամը, հեղինակ Խաչակիրներու եւ Հայոց պատմութեան։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ պարախումբին 58 անդամները երէկ մեկնեցան Փարիզէն, նկատելով որ յետաձգումը վերջնական է։ Ամէնքն ալ Ամսթերտամ մեկնեցան հոլանտական օդանաւով։ Կը կարծուի թէ Պերլին եւ Փրակա պիտի հանդիպին։ Խումբին վարիչը, Զուլաքի, լրագրական ասուլիս մը սարքած էր, մեկնելէ առաջ։ Քանի մը երեսփոխաններ որոշեցին հարցապնդում կատարել Ազգ. ժողովին մէջ, տրուած արգելքին առթիւ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— Աւելցուցինք թերթին քանակը։

ՊՈՄՈՆ.— Նոյնպէս։

ՎԱԼԱՆՍ.— Նոյնպէս։

ՏԷՍԻՆ.— Շաբաթ տօնական օր էր եւ թերթը պիտի հասնէր Բշ. օր։ Կիրակի ալ չհրատարակուեցաւ։

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Կազմակերպուած Զ. Ո. Միութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ առողջապահական նախարարութեան եւ պատուակալ նախագահութեամբ Տոքթ. Պէրնար Լաֆէի, տեղի կ'ունենայ Մայիս 23ին, կիրակի ժամը 14.30էն 18։

Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ,
24, Rue St. Victor

Կը նախագահէ Պ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ,

Պիտի խօսին ֆրանսացի եւ հայ ականաւոր անձնաւորութիւններ։

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին։ Քառեակ նուագախումբ Պ. Կ. Սարեանի ղեկավարութեամբ, Տիկին ՄԵԼԻՔԵԱՆ եւ Պ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ երգ, Տիկին ՑԷՍԼԵԱՆ հայկական եւ կովկասեան մենապար՝ ընկերակցութեամբ ԳԱՐԵԳԻՆԻ (թառ) եւ ՔԵՆՈՅԻ։ Օր. Ս. ԳԱՔՐԻԷԼԵԱՆ՝ դաշնակ, Փարիզի Օփերայի աւագ երգչուհի Օր. ՇԱԼԱՆՍԱ։

60 ՓՈՔՐԻԿՆԵՐԷ ԿԱԶՄՈՒԱԾ «ԼԸ ՓԸԹԻ ՊՕՆՏԻ»ի երկսեռ երգչախումբ-պարախումբը իր ամբողջ կազմով բեմին վրայ, պիտի երգէ Կոմիտասի երգերը ՀԱՅԵՐԷՆ։

Տասը երգեհոնէ բաղկացեալ նուագախումբ մը առաջին անգամն ըլլալով հայկ. հանդէսի մը մէջ։

Տեղերը թուագրուած ըլլալով, կը հրաւիրենք հայ հասարակութիւնը որ այժմէն ապահովէ իր տոմսերը, Պալուեան, Պարսամեան եւ Հ. Սամուէլ գրատուններէն։

Մուտքի գիներն են 150, 200 եւ 300 ֆր։

ՄԱՅԻՍ 28Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, ժամը 21էն մինչեւ առտու Ե. քաղաքապետարանի սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 12ին։

ԻՍԻԻ ՄԷՋ
Յունիս 5ին, քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ։

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ
Յունիս 20ին, քաղաքապետարանի սրահը։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Մայիս 29ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Շաբաթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը։ Վիճաբանութեան պիտի դրուի հետեւեալ հարցը.— Հայ գրողներու օտար լեզուներով արտադրած գործերը կարելի՞ է մաս նկատել հայկ. մշակոյթին։ Թեր եւ դէմ պիտի խօսին Պ. Պ. Վ. Մելիքեան, Վ. Զէյթունցեան եւ Արշաւիր Խանէտանեան։

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, 27 Մայիս հինգշաբթի օր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է հայ մանուկներու Հաղորդութեան օր։

Դպրոցասիրաց եւ Մխիթարեան վարժարաններու, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ, Կապոյտ Խաչի, Բարեգործականի բոլոր դպրոցներու աշակերտները հրաւիրուած են հանդիսաւոր Ս. պատարագին։

Փարիզի եկեղեցւոյ կրտսեր «Դպրաց Դասու» պատանիներու երգչախումբը պիտի մասնակցի արարողութեան։

Պիտի քարոզէ Փարիզի առաջնորդ Սեռովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան։

Կը հրաւիրուի նաեւ հայ հասարակութիւնը։

ՎԻԷՆՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

ՄԱՅԻՍ 23ԻՆ ԼԻՈՆ, ՍԱԼ ՕՐԼՈԺ
Յունիս 12ին Սէնթ Շամոն։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Դիւցազնօրէն,— Հայորդիներ.— Հոգեվարքի եւ Յոյսի ջահեր.— Կարմիր լուրեր բարեկամէս.— Հայրենի հրաւէր.— Մեսրոպ։ Յաւելուած։

504 մեծադիր էջ, շքեղ տպագրութեամբ։ Հրատ. «Ցուսաբեր» ընկերակցութեան։

Ֆրանսայի համար գին 1200 ֆրանք։

ՈԳԻՆ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆՑ, Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, Մատենաշար «Ցուսաբեր» թիւ 62։

Մամուլի տակ է նոյն հեղինակին «Երուսաղէ՜մ, Երուսաղէ՜մ»ը, նոր տպագրութեամբ։

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ, (պատկերազարդ)։ Գրեց Յ. Գ. Պուրսալեան։ Տպ. «Արեւելք», Հալէպ, 1954։

SALLE IENA, 10 Avenue d'Iéna

21 Մայիս, ուրբաթ ժամը 9ին

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը ներկայացնէ իր

« ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ »

Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Օր. Իրմա Պէրպէրեան, Միհրան Մ. Խփրեմեան, Ժագ Սթէֆանօ եւ Օր. Մարի-Թէրէզա Գասապեան։

Մուտքի ժողովրդական գիներ։

Տոմսերու կեդրոնատեղի՝
Librairie H. Palouyan
43, Rue Richer — Tél.: PRO. 25-46.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանի խնամակալութիւնը 1954-1955 դպրոցական տարեշրջանին համար կը փնտռէ.—

Ա) Ուսուցչուհի մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներուն քաջ տեղեակ, որ միեւնոյն ատեն, իբրեւ գիշերօթիկ, հսկողի պաշտօն պիտի կատարէ։

Բ) Երկու ուսուցչուհի հայերէնի լաւապէս տեղեակ, ֆրանսերէնի եւ ձեռական աշխատանքներու բաւականաչափ ծանօթ, դարձեալ գիշերօթիկ եւ հսկողի պաշտօնով։

Թեկնածուները պէտք է դիմեն մինչեւ Յունիսի վերջը, վարժարանի խնամակալութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի, Սէն է Ուազ։

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ հանրակառքը։ Իջնել Փավիյօն սու Պուա։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ

ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Ուրբաթ, 21 Մայիս ժամը 21ին
Hôtel Normandie, 28 Bld. d'Athènes

կազմակերպուած Մուրատ Ռափայէլեան նախկին աշակերտներու միութեան կողմէ։

Այս առթիւ Մարսիլիոյ գաղութը պատիւ պիտի ունենայ ծանօթանալու Փարիզի Առաջնորդին։ Կը հրաւիրուին բոլոր միութիւնները, կուսակցական կամ հայրենակցական, պատուելու համար յարգելի հիւրը։

Մուտքը ազատ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Լիոնի Տիկնանց Աղքատախնամ մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Տ. Պահատուրեանէ իր ապաքինման առթիւ 20.000 ֆր., Պ. Խարբութեանէ տասը հազար, Պ. Հայկ Արամ Պօյաճեանէ երկու հազար, Պ. Թօփսագալեանէ երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Խաչէճեանէ իրենց մօր՝ Սարա Պօյաճեանի մահուան առթիւ երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թադէոսեանէ իրենց մօր հանգուցեալ Պաղտասարեանի մահուան քառասունքին առթիւ երկու հազար ֆրանք։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ բարեկեցիկ հայ ընտանիք մը կը փափաքի որդեգրել երկու հայ ՈՐԲԵր մանչ եւ աղջիկ մը 3-6 տարեկան։

Դիմել Տիկին ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ։
21, Rue des Dominicaines, Marseille.

CANNES

Ծախու է Պուլ. տը լա Քրուազէթ, երեք սենեակ, ընտանեկան սենեակ (լիվինկ րում), խոհանոց, բաղնիք, մառան, նաեւ եթէ ուզուի սպասուհիի սենեակ մը եւ կառատուն։

Գրել «Յառաջ»ի վարչութեան հասցէով։

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՄԱՅԻՍ * MARDI 18 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7371 30e ANNEE խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2782

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

●

Անգարայի նորընտիր Ազգ. Ժողովին բացումը տեղի ունեցաւ Մայիս 14ին, արտակարգ հանդիսաւորութեամբ :

Իր առաջին գործը եղաւ ճէլալ Պայարի վերընտրութիւնը, իբրեւ Հանրապետութեան նախագահ :

Պարզ ձեւակերպութիւն մը, քանի որ ուրիշ թեկնածուներ չկային, իսկ իր կուսակցութիւնը շահած էր ջախջախիչ մեծամասնութիւնը :

Միեւնոյն ատեն վերընտրուեցաւ օրուան վարչապետը, Ատնան Մենտերէս :

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ 486 քուէ տրուած էր ճէլալ Պայարի : Սպիտակ քուէ ձգած էին 27 երեսփոխաններ : Ընդդիմադիրներուն թիւն է 36 հոգի, 31ը Հալք, հինգը Միլլէթ կուսակցութենէն : Կ'ըսուի թէ մէկ ալ անկախ թեկնածու ընտրուած է :

Ուրեմն, տեսակ մը դիկտատուրա : Դեմոկրատ կուսակցութիւնը չորս տարի եւս երկիրը պիտի կառավարէ տիրաբար : Աւելի լայն իրաւասութիւններով քան 1950էն 1954 Մայիս :

Ծանօթ են իր քաղաքականութեան գլխաւոր գիծերը .—

Մեղմացում քեմալապետական օրէնքներու, մասնաւորապէս կրօնական տեսակէտով :

Զանազան մենաշնորհներ, օգտագործելու համար երկրին բնական հարստութիւնները, սկսելով քարիւղէն, որուն հոտը մինչեւ Ամերիկա հասած է :

Դուռները լայն բանալ օտար դրամագլուխին առջեւ, քանի որ իրենք ի վիճակի չեն ճարտարարուեստական բազմածախս ձեռնարկներ կատարելու :

Կարելի եղածին չափ օգտուիլ Մ. Նահանգներու զինուորական եւ տնտեսական վարկերէն, ճամբաներ, երկաթուղիներ, նաւահանգիստներ կառուցանելու եւ ուրիշ հանրօգուտ շինութիւններ կատարելու համար :

Շատ աւելի ծանօթ է արտաքին քաղաքականութիւնը :

Նոր Թուրքիան իր ճակատագիրը միանգամ ընդ միշտ կապած է Արեւմուտքի հետ, միացեալ ճակատ կազմելով, քաղաքական թէ զինուորական գետնի վրայ :

Այսպէս, 1939էն ի վեր կը վայելէ դինակցութիւնը Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ : Այս առթիւ պարգեւ մըն ալ շահեցաւ, Ալեքսանտրէթի գաւառը (Սանճաք, այժմ՝ Հաթայ), առանց որեւէ զոհողութեան :

Կը վայելէ Մ. Նահանգներուն լիակատար աջակցութիւնը, 1947 Մարտ 12էն ի վեր, համաձայն Թրումընի վարդապետութեան :

Աջ – ձախ իյնալով յաջողեցաւ մտնել նաեւ Ատլանտեան դաշինքին մէջ, Յունաստանի հետ :

Սկիզբէն ի վեր անդամ է Ազգաժողովին (Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւն) :

Կը ջանայ իրական զինակցութեան մը վերածել Եուկոսլաւիոյ եւ Յունաստանի հետ կնքուած համաձայնութիւնը :

Տակաւին կը փորձէ խնամակալի դեր մըն ալ կատարել Միջին Արեւելքի մէջ, հաւաքական պաշտպանութեան ցանց մը կազմելով (ամերիկեան թելադրութիւն) :

Խ. Միութեան հետ իր յարաբերութիւնները բարւոքեցան 1953 Մայիս 30ին, երբ Մոսկուան անպատիւ նահանջ մը եւս կատարեց, պաշտօնապէս ծանուցանելով, յանուն Հայաստանի եւ Վրաստանի, թէ հողային պահանջներ չունին Թուրքիայէն (Կարս – Արտահան) :

Այդ օրէն ի վեր, խորհրդային թերթերը կարօտով կը յիշեն այն 25ամեակը, երբ Մոսկուան իր պաշտպանութեան տակ առած էր Թուրքիան, Սեւրի դաշնագիրը խորտակելու եւ անճար ժողովուրդ մը ճզմելու համար :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՔ ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐ ՀՆԴԿԱՉԻՆ ԳԱՑԻՆ

●

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ԽՆԴԻՐԸ

Կիրակի օր օդանաւով Հնդկաչին գացին զօր. Էլի, ընդհ. սպայակոյտին պետը, զօր. Սալան՝ Հնդկաչինի բանակին նախորդ հրամանատարը եւ զօր. Փելլիսիէ, օդնաւային Նախարարութենէն : Երեքն ալ մասնաւոր պաշտօն ստացած են ազգ. պաշտպանութեան նախարարութենէն : Նախ՝ զօր. Նաւառի պիտի հաղորդեն անհրաժեշտ հրահանգները՝ Հնդկաչինի բանակին վերակազմութեան համար. յետոյ տեղեկութիւններ պիտի քաղեն պաշտպանութեան միջոցներու զօրացման մասին : Երեք զօրավարներուն տեղեկագիրը միեւնոյն ատեն պիտի ճշդէ վերջին ամիսներու դէպքերուն պատասխանատուութիւնը, համապատասխան միջոցները ձեռք առնելու համար : Ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը, կարգ մը տնօրինութիւններ կախում ունին Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ կատարուած բանակցութիւններէն : Այս մասին նոր տեսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ Փարիզի ամերիկեան դեսպանին եւ Պ. Լանիէլի միջեւ : Հաւանական է որ դարձեալ Փարիզ գայ Պ. Պլեօ : Անշուշտ բոլոր ձեռնարկներու մասին տեղեկութիւններ պիտի հաղորդուին Ազգ. Ժողովին, որ նիստի հրաւիրուած է այսօր, երեքշաբթի : Այս առթիւ կառավարութիւնը պիտի առաջարկէ ճշդել Եւրոպայի միացեալ բանակի դաշինքին քննութեան եւ վաւերացման թուականը : Հաւանական է որ վիճաբանութիւնը նորէն յետաձգուի, երկու գլխաւոր պատճառներով .— 1. Հնդկաչինի պատերազմը սուր հանգամանք ստացած է .—2. Իրաւասու յանձնաժողովները տակաւին չեն վերջացուցած Փարիզի դաշնագրին քննութիւնը : Արտաքին գործերու յանձնաժողովը մանրամասնօրէն քննած է եւրոպական բանակի ծրագիրը, իսկ ազգ. պաշտպանութեան յանձնաժողովը ցարդ լսած է միայն զօր. Քէօնիկի տեղեկագիրը : Դատական յանձնաժողովն ալ գործի չէ ձեռնարկած տակաւին : Գալով քաղաքական կուսակցութեանց, ընկերվարական եւ ժողովրդական խմբակցութիւնները իրենց վերջնական տեսակէտները պիտի յայտնեն այս ամսուան վերջերը : Կառավարութիւնը կը յուսայ մինչեւ այն ատեն եզրակացութեան մը յանգիլ Սարի հարցի մասին, որ սերտ կապ ունի միացեալ բանակի դաշինքին վաւերացման հետ :

× Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը առաջարկած է Տնտեսական Խորհուրդին կարծիքն ալ առնել, միացեալ բանակի ծրագրին տնտեսական եւ ընկերային հետեւանքներու մասին :

× Ընկերվարական կուսակցութեան ականաւոր անդամներէն Պ. Անտրէ Ֆիլիփ, նախկին նախարար, ճառ մը խօսելով Պոնտոյի մէջ, յայտարարեց.

— «Եւրոպայի միացեալ պաշտպանութեան դաշինքը մեզի համար նախընտրելի է միւս բոլոր բանաձեւերէն, վասն զի անոնք պիտի յանգին գերմանական ինքնավար բանակի մը կազմութեան : Մենք ամէն բանէ առաջ կ'ուզենք խուսափիլ այդ վերակազմութենէն. միացեալ բանակի ծրագիրը կը նախատեսէ գերման զօրագունդերու կցումը եւրոպական միացեալ բանակի մը» :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՎՐԻՊԱԿ.— Մայիս 13ի խմբագրականին մէջ, վերէն վար 16–17 տող, կաթող. ընտրութեան կանոնագիրը սխալմամբ վերագրուած էր Խորէն Ա.ի : Պիտի ըլլայ՝ Գէորգ Ե. կաթողիկոս, թուականն ալ՝ 1925 Հոկտ. 22:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԷՋ

ՏԷՐ ԶՕՐ, 12 Մայիս, (Յառաջ) .— Շաբաթ, 9 Մայիս առտուան ժամը 9ին, Ֆրանսահայ ծանօթ գրագէտներ Շ. Նարդունի եւ Կ. Փօլատեան, ընկերակցութեամբ Տքթ. Գ. Գասապեանի եւ դամասկոսահայ Պ. Բիւզանդ Եազուպեանի եւ Պ. Յարութիւն Տէր Գրիգորեանի՝ այցելեցին Տէր Զօր :

Ճամբու սկիզբէն իսկ, ճնշող թախիծը կը կարդացուէր մեր գրագէտներու դէմքին վրայ : Անխօս, ինքնամփոփ, ամէն ոք խորասուզուած՝ իր մտածումներուն մէջ, երեւակայութեամբ փոխադրուած այն դժոխային օրերը, ուր թշնամին կ'իրագործէր ահաւոր սպանդը, հրէշային վայրագութեամբ :

Օթօն կը սուրար :

Ժամ մը, մէկուկէս ժամ այսպէս :

— Ո՞ւր է Եփրատը, հարցուց անհամբեր, Նարդունին :

Ինչո՞ւ վայրկեան առաջ կ'ուզէր տեսնել Եփրատը, ո՛վ գիտէր տալ պատասխանը :

Օթօն կը սուրար, ու քանի կը մօտենայինք Եփրատին, այնքան կ'աւելնար մեր հոգեկան տագնապը, կ'ալեկոծէր մեր հոգին :

Վերջապէս, հասանք Մեսքենէ : Հոս, Հալէպէն քշուած բազմահազար գաղթականներու առաջին կայանն է. Կ. Փօլատեան, երեք–չորս տարեկանին եղած է այս կողմերը, ... եւ ճաշակած աքսորի համատարած ողբերգութիւնն ու դառնութիւնը :

Հարց – պատասխանի, նկարագրութիւններ եւ նօթագրութիւններ ... Օթօն կը շարունակէ ճամբան՝ դէպի Համամ, որ եղած է գաղթականներու երկրորդ կայանը : Կ'անցնինք Համամէն, կէս օրին կը հասնինք Ռագգա : Հոս, քանի մը ժամուան համար հիւրը կ'ըլլանք Պ. Յակոբ Սարգիսեանի :

Կէսօրէ վերջ, ճամբան կը շարունակենք դէպի Տէր Զօր, ուր կը հասնինք երեկոյեան : Ընկ. Յ. Թիւրպէնտեան կը դիմաւորէ մեզ եւ կ'առաջնորդէ պանդոկ :

Գիշերուան ժամը 9ին, տեղւոյն Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Ս. Օգն. Խաչի վարչութիւնները՝ ի պատիւ հիւրերուն, ճաշ մը սարքած էին, որու ընթացքին, յաջորդաբար խօսք առնելով, **մեր գրագէտները գնահա**տական խօսքերով պարզեցին այս եւ նման ազգօգուտ միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու կատարած նախախնամական դերը՝ հայ իրականութեան մէջ : Միութիւններ, որոնք Տէր Զօրերը ծաղկաստանի վերածեցին :

Մէջ ընդ մէջ՝ եղան արտասանութիւններ, մեներգներ եւ յեղափոխաշունչ երգեր : Կէս գիշերին վերջացաւ այս հաճելի հաւաքոյթը :

Յաջորդ առաւօտ, Կիրակի, յարգելի հիւրերը ներկայ եղան Ս. Հոփսիմեանց եկեղեցւոյ ժամերգութեան :

Արարողութեանց վերջաւորութեան՝ հոգեւոր հովիւ Եղիշէ քհնյ. հրաւիրեց Նարդունին՝ իր խօսքը ուղղել ներկայ ժողովուրդին :

Նարդունի, երբ ոտքի ելաւ, այնքան յուզուած էր, տժգունած եւ ընկճուած, որ, վայրկեան մը քարացած, ոչ մէկ բառ կրցաւ արտասանել : Յուզումէն կը դողային շրթունքները եւ արցունքը կը հոսէր աչքէն : Մեծ ճիգով կրցաւ տիրել իր ջիղերուն, ու ըսել իր խօսքը :

Ժողովուրդը, երկիւղած լռութեամբ, եւ արցունքոտ աչքերով հետեւեցաւ Շ. Նարդունիի խօսքերուն :

Տէր Հայրը խօսք տուաւ, ապա Կ. Փօլատեանի, որ իր կարգին, նոյնքան յուզուած՝ ըսաւ իր խօսքը :

Եկեղեցիէն ելքին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու եւ ծանօթ ազգայիններու առաջնորդութեամբ այցելութիւն տրուեցաւ Ազգ. գերեզմանատան, ուր ամփոփուած են, անշուք անկիւն մը, Ապրիլեան նահատակներու աճիւնները : Եղիշէ քահանայ հոգեհանգիստի արարողութեամբ վերջացուց այս այնքան տխուր այցելութիւնը :

Հիւրերը, այցելելէ վերջ Տէր Զօր, եւ կարգ մը այլ ազգայիններու, երեկոյեան ճամբայ ելան դէպի Հալէպ : Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Օգն. Խաչի վարչական անդամներ մինչեւ 25 քլմ. ընկերակցելէ վերջ ուխտաւորներուն՝ ողջագուրումներով բաժնուեցան մեզմէ : Բաժնուեցանք մեր հայրենակիցներէն, անմոռանալի յիշատակներով :

ԽՄԲ.— Մեր երկու աշխատակիցներուն նառերը՝ յաջորդով :

Ուրիշ նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ կարգ մը դասախօսութիւններէ վերջ՝ Հալէպի, Լաթաքիոյ եւ Պէյրութի մէջ, Շ. Նարդունի Դշ. օր կը մեկնի Թեհրան, յետոյ Նոր Ջուղա եւ Ապադան, իսկ Կ. Փոլատեան կը վերադառնայ Մարսէյլ, (երկուքն ալ օդանաւով) : Նարդունի վերադարձին պիտի հանդիպի նաեւ Պաղտատ, ապա Երուսաղէմ եւ Կիպրոս, եւ կը յուսայ Փարիզ վերադառնալ Յունիսի վերջերը : Այս առթիւ կ'ըսէ .— «Տպաւորութիւններ՝ քանի մը գիրք գրելու չափ» :

ՈՒԽՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Մայիս 12ին, չորեքշաբթի առտու, ժամը ութին, «Մարեշալ Ժօֆր» շոգենաւով Պէյրութէն Մարսէյլ վերադարձան Տէր եւ Տիկին Ժ. Պալար եւ Պ. Լիւք Անտրէ Մարսէլ : Դիմաւորելու համար նաւահանգիստ գացած էին Համազգայինի վարչութեան կողմէ՝ Պ. Վ. Տէր Վարդանեան, Տիկին Հ. Շալճեան եւ Օր. Ակինեան, ինչպէս նաեւ Տիկին Փօլատեան, Պ. Հրաչեան (որդին), Ա. Պետիկեան, Պ. Պ. Զամարեան եւ ուրիշ բարեկամներ : Համազգայինի կողմէ գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը նուիրուեցաւ Տիկին Ժ. Պալարի, բարի գալուստի մաղթանքներով : Մեր բարեկամները խանդավառութեամբ եւ հիացումով կը պատմէին իրենց եղած ընդունելութիւնները Եգիպտոսի, Լիբանանի եւ Դամասկոսի մէջ : Տիկին Ժ. Պալար մեծ գոհունակութեամբ յայտարարեց .— «Իշխանական մեծարանքի արժանացանք Հայերու կողմէ» :

Նոյն շոգենաւով Մարսէյլ հասան նաեւ Բժ. Ե. Խաթանասեանի աղջիկները որոնք նոյն օրն իսկ, ընկերներու կողմէ կայարան աչաջնորդուելով Փարիզ մեկնեցան :

× Կաթող. պատուիրակ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան Նիս մեկնեցաւ, ընկերակցութեամբ Նիսի հոգեւոր հովիւ Ատոմ քահանայի, ծանօթ խնդիրներով զբաղելու համար :

ԶՕՐ. ԿՒՐՏԻՐԵԱՆ, հրասայլերու պատերազմի մեծ մասնագէտը եւ գերման բանակին երբեմնի սպարապետը, մեռաւ ուրբաթ օր : Պատերազմի ընթացքին մեծ հռչակ հանեց իբրեւ կազմակերպիչը զրահապատ զօրաբաժիններու : Պարտութենէն ետք ասպարէզէն քաշուելով սկսաւ զինուորական գիրքեր գրել, որոնցմէ մէկուն մէջ կ'ըսէ .— «Կարելի չէ Կրեմլինը տապալել ներսէն : Ռուսիոյ պատերազմական յաղթանակները խորապէս ամրապնդեցին սովետական դրութիւնը Ռուսերու սրտին մէջ եւ բարձրացուցին անոր վարիչներուն ժողովրդականութիւնը » : Իր կարծիքով, ձախողման դատապարտուած են արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանողական ծրագիրները : «Համաձայն զինուորական եւ մարդկային բոլոր հաշիւներու, արեւելեան նախայարձակը Ատլանտեանի ափը հասած պիտի ըլլայ, անդրծովեան իրական օգնութիւնը Եւրոպա չհասած : Զօրավարը 67 տարեկան էր եւ հիւանդ՝ երկար ատենէ ի վեր : Ատեն մը առասպելներ հրապարակուեցան իր հայութեան մասին, դատելով մականունէն ...

ԾՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՊԱՅՔԱՐԻ ՆՈՐ ՃԱԿԱՏ ՄԸ

ՀԱՐԱՒ. ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՍԻԱ

●

Հետզհետէ հրատապ հանգամանք կը ստանայ Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ պաշտպանութեան խնդիրը, երբեւ հետեւանք Հնդկաչինի պատերազմին ելեւէջներուն :

Մ. Նահանգները կը փորձեն մասնաւոր դաշինք մըն ալ այս մասին կնքել, նման Ատլանտեան զինակցութեան: Անցեալ շաբթու Պ. Տըլըս ճառ մը խօսեցաւ, այն տպաւորութիւնը ձգելով թէ ի հարկին, պիտի զոհեն Հնդկաչինը: Յաջորդ օրը Նախագահ Այզընհաուըր փութաց նոր լուսաբանութիւններ հաղորդել, թիւրիմացութիւնները փարատելու համար :

Այզընհաուըրի տեսակէտով Հարաւ. արեւելեան Ասիան «տոմինօ»ներու շարք կը ներկայացնէ: Եթէ մէկը իյնայ, միւսներն ալ կ՚իյնան: Այդ շրջանին հաւաքական պաշտպանութիւնը կազմակերպելու համար, պէտք է այնպէս տեղաւորել այս «տոմինօ»ները որ կարենան, իրարու կրթնելով կանխել, մէկն ու մէկին անկումը:

Այս տոմինօները կը կոչուին Հնդկաչինի ընկերակից պետութիւններ — Սիամ, Մալեզիա, Ինդոնեզիա, Պիրմանիա, Փիլիպեան կղզիներ: Անոնք դիւրաբեկ սահման մը ունին համայնավար Ասիոյ մէջ, եղըր կամարի մը որուն մէկ ծայրը կը կրթնի Ճափոնի եւ Ֆորմոզայի վրայ, միւսը Հնդկաստանի: Բոլորը — բացի Սիամէն — եղած են, կամ են տակաւին Արեւմուտքի քաղաքական մականին տակ: Ճափոն իր անկումէն վերջ կորսնցուց ճակատը :

Ճափոնական գրաւումը դեղին ցեղին յաղթանակն էր ճերմակին վրայ: Ճափոնցիները արթնցուցեր էին ասիական ազգայնականութիւնը, Չինացիները այժմ կը ցանեն համայնավարութեան սերմերը :

Դեղին տիրակալներուն անցքը ազգային գիտակցութիւն տուած էր, չինական յաղթական յեղափոխութիւնը կը ձգտի ընկերային գիտակցութիւն տալ, թէեւ դժուար է այս երկուքին միջեւ յստակ գիծ մը քաշել :

Առաջին անգամ ըլլալով 1941էն 1945 արեւմտեան պետութեանց համար արգիլուեցաւ Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ մուտքը: Ան կորսնցուց իր հում նիւթերը եւ բանուորը :

Արեւելքի եւ արեւմուտքի հաւասարակշռութիւնը հիմնուած է մէկ կողմէ զանգուածներու եւ հարստութեանց, իսկ միւս կողմէ քաղաքական ուժերու յարաբերութեանց վրայ: Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ գրաւման հեռանկարը խոր մտահոգութիւն կը պատճառէ ազատ աշխարհի վարիչներուն:

Մեկուսացած վիճակի մէջ, Հարաւ. արեւելեան Ասիան կազմող պետութիւններէն եւ ոչ մէկը ի վիճակի է դիմադրելու համայնավար յարձակման, դուրսէն թէ ներսէն:

Տոմինոյին առաջին շարքին վրայ Հնդկաչինը յարդ շատ լաւ դիմացաւ: Ազատ աշխարհը պէտք է կազմակերպուի, որպէսզի եթէ «տոմինօ»ներէն մէկը իյնայ, շարքը չփլի համաձայն տեղականթերթի մը, այդ շրջանին մէջ ամէնէն թշուառը Հնդկաչինի բնիկն է: Ան օրական 2000 գոլ կը սպառէ, կենսականէն շատ աւելի պակաս, թէեւ երկիրը շատ հարուստ է: Դէպի հարաւ, Քոչինչինը պատերազմէն առաջ տարեկան 1.500.000 թոն բրինձ կ՚արտածէր: Դէպի հիւսիս Թոնքին քիչ արտադրութիւն ունի, վեց հարիւր հոգի կ՚ապրի մէկ քառ. քիլոմեթրի վրայ, սակայն ունի երկաթ, ֆոսֆաթ, անթրասիթ, անագ եւ զինկ: Միայն անթրասիթը մեծ քանակութեամբ կը շահագործուի :

28 միլիոն Հնդկաչինիներէն, 22 միլիոնը կը բնակին Վիէթնամի մէջ, մնացեալը Լաոսի եւ Քամպոճի մէջ:

Ժողովուրդին մեծ մասը հաւատարիմ կը մնայ առ այժմ :

Վիէթնամի պարագան բոլորովին տարբեր է: Ծոխ Հարաւը հակառակ է աղքատ հիւսիսին : Վիէթնամի ըմբոստ կառավարութիւնը կը տիրապետէ Թոնքինի եւ Անամի մեծ մասին վրայ, Պաօ Տայի կայսրը կ՚իշխէ մնացեալին վրայ, սակայն չունի անհրաժեշտ ուժը: Հիւսիսը, կաթոլիկ եկեղեցին, մեծ ազդեցութիւն կը գործէ երկու միլիոն հաւատացեալներով: Կան բազմաթիւ տեղական աղանդներ, զինուորական ուժերով :

Ութ տարուան պատերազմի միջոցին Ֆրանսայի կողմը ունեցաւ 34.600 սպանեալ և անհետացած (16.500 Ֆրանսացի) և 34.500 վիրաւոր: Վիէթնամցիները 31900 սպանեալ: Վիէթմինհներէն (ըմբոստներ) 222.000 սպանեալ, 230.000 գերի: Երկու միլիոնէն աւելի բնիկներ անպատսպար կը մնան պատերազմի աւերներու հետեւանքով :

Փիլիպեան կղզեխումբը նոյնքան կարեւոր կէտ մը կը կազմէ այս շրջանին մէջ: Տարեկան արտադրութիւնն է շաքար 900.000 թոն, բրինձ 2.500.000 թոն, քրոմ 250.000 թոն, ոսկի 300.000 թոն, երկաթ 370.000 թոն, մանկանէզ 26 հազար թոն, պղինձ 7 հազար թոն :

Երկիրը կը գտնուէր քանի մը մեծ ընտանիքներու ձեռքը: Գիւղացիներու մեծ մասը հող չունէին: 30 առ հարիւրը կը պահանջէին կալուածատէրերը: Տոկոսի սակն է երեք հարիւր առ հարիւր : Միջին աշխատավարձքը քսան հազար ֆրանք ամսական, քաղաքներուն մէջ, սակայն ժամական 24 ֆրանք կը տրուէր: Ամերիկացիներու կարծիքով տրամադրուած 700 միլիառի օժանդակութեան, 140 միլիառը չորթած են ապականած պաշտօնատարներ :

Փիլիպեան կղզիները պատրաստակամութիւն յայտնած են յարելու Հարաւ. Արեւելեան Ասիոյ դաշինքին :

Պիրմանիան առաջին բրինձ արտածողն է և գլխաւոր արտադրիչըափիոնի, կապարի (12.000 թոն), զինկի (600.000), անագի (5500), ձգախէժի (12.000 թոն), քարիւղի (1.150.000), բրինձ վեց միլիոն: Մարդ գլուխ տարեկան եկամուտն է 16000 ֆրանք: Այս երկիրը ճիգ կը թափէ հեռու պահելու համայնավարութիւնը, եւ անկախ քաղաքականութիւն մը վարելու :

Սիամ, որ նոյնպէս համաձայն է դաշինքին, տասը զօրաբաժին ունի, եւ ոստիկանութիւն մը նոյնքան զօրաւոր որքան զինեալ ուժ: Նաւաղներու թիւը կը հաշուեն 30.000, իսկ օդաչուներու թիւը՝ 40.000: Այս երկիրը զօրամաս մը ղրկեց Քորէա :

Մ. Նահանգներու օժանդակութենէն կ՚օգտուի: Ամերիկացի երեք հարիւր ըսպաներ կը վարեն իր զինուորներու մարզանքը: Սիամի շնորհիւ, Ուաշինկթըն կը յուսայ պահել հարաւ արեւելեան Ասիան: Հնդկաչինի իյնալէն ետք, այս շրջանի պաշտպանութեան սահմանը պիտի կազմէ Սիամը :

Անոնց գլխաւոր թերութիւնն է իրենց յեղյեղուկ նկարագիրը: Կը յարին ամէնէն զօրաւորին, ներկայիս Արեւմուտքի հետ կը դաշնակցին: Եթէ Լաոս եւ Քամպոճ համայնավար չդառնան, ներկայ վիճակը չի փոխուիր :

Առեւտուրը 400 ընտանիքներու ձեռքն է :

Մալէզիան Մեծն Բրիտանիոյ Հնդկաչինն է, վեց տարիէ ի վեր կը պայքարի, քիչ թիւով համայնավար ըմբոստներու դէմ որոնց 95%ը Չինացիներ են: Տարեկան արտադրութիւններն են.— Ձգախէժ 800 հազար թոն, անագ 57 հազար թոն, ածուխ 400.000 թոն, բրինձ 442000 թոն : Մարդ գլուխ տարեկան եկամուտն է տասը հազար ֆրանք:

Ինդոնէզիան, մասնագէտներու կարծիքով կրնայ տասը տարուան մէջ դառնալ հարաւային Ասիոյ տիրական ազգը: Կրնայ կերակրել Ասիոյ կէսը: Հողը չափազանց բերրի է: Կը բաղկանայ երկու հազար կղզիներէ: Ունի կեդրոնական կառավարութիւն մը Ճակարդայի մէջ (Նախկին Պաթաւիա): Ճափոնի պարտութենէն ետք, անոնք Հոլանտայի դէմ ելան, յետոյ իրարու դէմ: Երկրին Իսլամները կը մեղադրեն կառավարութիւնը թէ աշխարհական է եւ ալիկար: Ժողովուրդին 85 առ հարիւրը կարդալ – գրել չի գիտեր: 3000 հոգի համալսարանական վկայական ունին, սակայն քաղաքական եւ վարչական փորձառութենէ զուրկ են: Երկրին տարեկան արտադրութիւններն են.— ձգախէժ 600.000թոն, քարիւղ վեց միլիոն թոն, անագ 44 հազար թոն, պոքսիտ 700.000 թոն, շաքար 300 հազար թոն, սուրճ 40 հազար թոն, թէյ 40 հազար թոն, բրինձ 4.700.000 թոն, եգիպտացորեն երկու միլիոն թոն, ածուխ 800.000 թոն: Մարդ գլուխ տարեկան եկամուտին միջինը 17500 ֆրանք է:

Թ. Ա. Թ.

ԳՆՉՈՒՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

●

Գնչու ժողովուրդի պատմութիւնը ուսումնասիրող ոչ մէկ գիտուն կամ պատմաբան համարձակած է աղդ անունը տալ անոր: Ազգութիւնը բնորոշող ազդակներն են հայրենիք, լեզու, կրօնք եւ աւանդութիւն: Գնչուն կորսնցուցած է այդ ամէնը եւ երբեւիցէ տեէն ունեցած չէ զբաղելու: Գնչուին հայրենիքը եղած է ամէն տեղ եւ ոչ մէկ տեղ:

Գնչուն, աշխարհի միակ ժողովուրդն է որ իր կարելին ըրած է և կ՚ընէ միշտ խուսափելու քաղաքակրթութիւնէն եւ դիմադրելու յառաջդիմութեան: Ոչ անօթութիւնը, ոչ մերկութիւնը, ոչ թշուառութիւնը եւ ոչ ալ հալածանքը կրցած են հրաժարեցնել զինքը իր վաչկատուն ու աստադական կեանքէն : Ոչ մէկ կլիմայ ընկճած է զինքը եւ ոչ մէկ միջավայր խորթ թուած է իրեն: Զարքաշութեան մարմնացումն է գնչուն: Իր կեանքի միակ բաղձանքները եղած են հաց, քուն եւ ազատութիւն թափառելու :

Աշխարհի բոլոր ցամաքամասերուն վրայ ցրուած՝ կը խօսի ամէն լեզուներուն հետքերը կրող խառնիճաղանճ բարբառով, կը դաւանի իր ապրած երկրին կրօնքը առանց սակայն խիկական ռեւէ հաւատքի կամ համոզման: Հոգիի անմահութեան, հանդերձեալ կեանք աստուածաբանութեան վրայ ոչ մէկ գաղափար ունի եւ Աստուած կը յիշէ միայն վախի կամ սարսափի պարագաներուն մէջ կարծես բնազդաբար: Կոստա գիտունը կը վկայէ թէ ճանչցած է Գնչու մը որ եօթն անգամ կրօնք փոխած է նայելով իր բնակած երկրին եւ շրջապատի ուժին ծանրութեան կողմին :

Գնչուներու ամառնային վրանները նոյնքան խեղճ են որքան ձմեռնային խրճիթները: Անոնք զուրկ են տուն կազմող կարասիներէ, տարրական դիւրակեցութենէ կամ առողջապահիկ պայմաններէ : Ամառ թէ ձմեռ երախաները գրեթէ մերկ են եւ մեծերը առ հասարակ ցնցոտիներու մէջ: Բնութեան անբարեխառնութեանց ենթարկուած գնչու ժողովուրդը, զարմանալի չէ որ կը բաղկանայ առողջ անդամներէ, որովհետեւ հիւանդոտները անխընամ կը մեռնին մատաղ հասակի մէջ եւ միայն առողջները կ՚ապրին շարունակ միօրինակ կեանքի մէջ առանց վաղուան մտահոգութիւնն իսկ ունենալու: Հազուադէպ են հիւանդոտներ կամ վատառողջներ: Տոկուն՝ հիւանդութեանց ու մահուան ժամանակներուն: Բժիշկ Ալ. Պասպատի կը վկայէ, թէ իր ըրած բազմաթիւ այցելութիւններու ժամանակ ոչ մէկ Գնչուի աչքերուն մէջ կաթիլ մը արցունք տեսած է ոեւէ պարագայի մէջ:

Անոնց բնակարաններուն մէջ ոչ գրականութիւն, ոչ գիրք եւ ոչ ալ գրելու թուղթ կարելի է գտնել: Հազուադէպ են գրել կարդալ գիտցողները, որոնք սորված են օտար դպրոցներու մէջ անշուշտ, որովհետեւ Գնչուները վարժարան չունին եւ չեն ունեցած երբեք :

Գնչուն, ինչպէս ինքն իր պատմութեան մասին բան մը չի գիտեր, նոյնպէս իր աւանդութիւններէն հետք մը չէ պահած : Իր ամբողջ բանաստեղծութիւնը բնութեան պատկերացումն է զոր իր աչքերով կը տեսնէ: Իրեն համարանցեալը գոյութիւն չունի, վաղուան մասին ծրագիրներ կազմելը աւելորդ է, կ՚ապրի ներկայի համար եւ միայն ներկան է հետաքրքրականը : Կ՚ապրի կարծես բնազդաբար ու կը մեռնի առանց կսկիծ մը պատճառելու մնացողին: Կը նմանին թռչուններուն, որոնք կը չուեն, կ՚երթան, կուգան, բոյներ կը շինեն այսօր ժայռի մը հովանիին տակ, ուրիշ օր մը ծառի մը վրայ կամ բունին մէջ, օր մը վրանին ներքեւ եւ օր մըն ալ ջուրի մը կամ անտառի մը եզերքներուն:

Վաչկատուն թէ նստակեաց, քրիստոնեայ թէ մահմետական Գնչուները ոչ ծոմ ունին եւ ոչ պահք, ոչ աղօթք կ՚ընեն եւ ոչ նամազ: Պատահաբար աղօթատեղի կ՚երթան ցոյցի համար, կնունք եւ թլփատութիւն կ՚ընեն բացարձակապէս ներկայ շահու ակնկալութեամբ: Երբ մահ ունենան, կը մարեն բնակարանին բոլոր լոյսերը եւ դիակը շուտով կը փոխադրեն աղօթատեղին կամ գերեզմանոց: Եթէ ճամբորդութեան ընթացքին մահ պատահի, անմիջապէս փոս մը կը փորեն ու կը թաղեն մեռեալը առանց ոեւէ արարողութեան, առանց գերեզմանաքարի: Դիակ պահելը աղետաբեր կը նկատեն ու մեռնողին վրայ ոչ կուլան, ոչ ալ ցաւի արտայայտութիւններ կը կատարեն, միայն երկու օր հանդիստ կ՚առնեն, յետոյ կը շարունակեն իրենց սովորական կեանքը, որպէս թէ բնաւ բան մը պատահած չէ: Գերեզման չեն շիներ, որովհետեւ կապուած չեն որեւէ երկրի կամ քաղաքի հետ: Մինչեւ անգամ նստակեաց Գնչուները գերեզմանատուներ չեն այցելեր, որովհետեւ յիշատակի կամ անցեալի հետ կապ չունին:

Իրենց սովորական արհեստն է երկաթագործութիւն Արեւմուտքի մէջ եւ մաղագործութիւն Արեւելքի մէջ: Կը զբաղի նաեւ պայտագործութեամբ, ձիաբուժութեամբ, անօթաշինութեամբ, կողոպտահիւսութեամբ եւ խողանակաշինութեամբ:

Կը պատմուի թէ Գնչուները, իրենց ճամբորդութեան ընթացքին լաւ կ՚ուսումնասիրեն երկրին տեղերը, եւ իրենց տպաւորութիւնները կը նշանակեն ծառերու կեղեւներուն, պատերուն կամ ժայռերուն վրայ, բարեդուշակ կամ չարագուշակ նշաններով: Ունին գիծեր, որոնք ցոյց կուտան այդ ուղղութեամբ իրենց երթալուն վնասակար կամ նպաստաւոր ըլլալը ու ըստ այնմ կը յառաջանան կամ կը հրաժարին ու ետ կը դառնան :

Իրենց ճամբաները կը գտնեն առանց աշխարհագրական որեւէ գիտելիքի : Ուր որ երթան, տեղական լեզուն կը սորվին շուտով, բայց բառերը արտասանելու մէջ միշտ կը պահեն իրենց մասնաւոր շեշտը, որով դիւրաւ կը ճանչնան իրար :

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՅՈՅՍ

★

Կամ՝ իր Թռչնաբոյնի դեղնաւուն կոկոններու մասին որոնք կը մերժէին կարծես պէտք եղածին պէս ծաղկիլ, կամ ալ ո՞վ գիտէ՝ իր ցաւոտ սրունքի մասին, այն չուներու մասին որոնք կը մօտենային իր կողովը հոտուըտալու ապա իրենց արհամարհանքը ցոյց տալու համար, իր կնոջ յաւիտենական յօդացաւի մասին, թէյով ձուկ ուտելու, տան վարձքի յետնեալ պարտքերու, յաճախորդներու ցանցառութիւն եւ ապա դարձեալ հաշմուած սրունքին մասին:

Գրեթէ ոչ ոք ուշադրութիւն կ՚ընծայէր իրեն բացի այն պարագային երբ մէկը քանի մը դահեկաննոց թռչնակեր ուզէր իր թռչնիկին համար: Եւ երբ պատահէր որ մարդիկ նայէին իրեն, ուշադրութեան արժանի մասնաւոր բան մը չէին գտներ իր վրայ՝ պարզ մարդուկ մը՝ աղ – պղպեղ մօրուքով, գծգծուած դէմքով եւ հաշմուած սրունքով, մէկը՝ որուն ծախած թռչնակերն այնքան վարնոց էր որ շատ անգամ չէին համարձակեր իսկ կերցնելու իրենց դեղձանիկներուն: Երբեմն իր երեսին ալ կուտային այս պարագան, աւելցնելով թէ շատ պաղ էր օդը, որուն մասին ինք աւելի լաւ գաղափար ունենալով, կը պատասխանէր. — Այո, տիկին, չէք կրնար երեւակայել թէ ինչպէս պաղը կը թափանցէ կաղ ոտքիս մինչեւ ծուծը:

Այս դիտողութեան մէջ որեւէ չափազանցութիւն չէր դներ բայց մարդիկ անդին կը նայէին ու կ՚առնէին կը քալէին արտորանքով, հարց տալով իրենք իրենց, թէ մարդ եթէ կաղ է՝ ապա ուրեմն ինչո՞ւ պէտք է յիշէ իր կաղութիւնը ուրիշներուն առջեւ, եթէ ողորմութեան ակնկալութիւն չունի: Մինչդեռ իրականութիւնն այն է թէ ինք ձկնորս մարդու ազնիւ հպարտութեան ժառանգորդ մէկն էր եւ եթէ կը խօսէր իր հաշմուած սրունքի մասին, այդ այն պատճառով էր՝ այնքան մեծ վիշտ էր իրեն այդ կաղ ոտքը որ պարզապէս չէր կրնար այդ մասին խօսելու պահանջին հակադրել: Եւ երբեմն, առ հասարակ տաքուկ ու խաղաղ օրերուն երբ Թռչնաբոյնը ծաղկած ըլլար փարթամօրէն եւ նուազ պէտք ունենար մխիթարանքի, իր յաճախորդները, տուն տալով իրենց գութի զգացումներուն, կը վըճարէին հինգ կամ տասը դահեկան երբ երկու դահեկանը կը բաւէր լիուլի :

Պէյրութ

Անգլ. թրգմ. Ս. ԱՇՃԵԱՆ

(2) (Շար.)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԻՆՉՈ՞Ի ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՆՔ

★

Տեսնելով որ հայկ. մամուլն ու հանրային կարծիքը, սկսած են չահագրգռուիլ Դպրոցասէրի ներկայ կացութեամբ, ժամանակը եկած կը նկատենք հակիրճ բացատրութիւն մը տալու, երկու տարի առաջուան մեր հրաժարումի պատճառներուն մասին: Մինչեւ հիմա նախընտրեր էինք լռութիւն պահել, չուզելով վնաս հասցնել մեր ամէնուս սիրելի վարժարանին, այն յոյսով թէ մեզի յաջորդող խնամակալութիւնը պիտի կրնար օգտուիլ արդէն կատարուած գործէն, եւ դպրոցը պահել այն բարեկարգ վիճակին մէջ ուր յաջողած էինք դնել զայն :

Լսելով սակայն Դպրոցասէրի այսօրուան ցաւալի վիճակը, եւ կարդալով թերթերու տուած այլազան տեղեկութիւնները ու եղած թելադրութիւնները, ստորագրող հրաժարած անդամներս պարտականութիւն նկատեցինք կարգ մը իրողութիւններ պարզել եւ վերջ տալ թիւրիմացութեանց :

Երբ 1944ին Տիկին Պօյաճեան եկաւ խնդրելու Տիկին Պահրիի աշխատակցութիւնը, չէնքը աւերակ վիճակի մէջ էր, պատսպարելով միայն 20 – 25 աղջիկներ, որոնք ազգային օժանդակութեամբ կ'ապրէին եւ կը յաճախէին Թաղին Ֆրանսական վարժարանը :

Տիկին Պահրիի առաջին մտածումը եղաւ դպրոցին դիրքը ճշդել Ֆրանսական կառավարութեան մօտ, որ մինչեւ այն ատեն իբրեւ որբանոց կը ճանչնար հաստատութիւնը, դուրս հանել զայն այս վիճակէն, եւ ստանալ աղջիկներու երկրորդական վարժարանի մը (լիսէ) արտօնութիւնը, ուր աշակերտութիւնը պատրաստուէր պետական պաքալօրէայի քննութիւններուն, համաձայն նոր պահանջներու :

Ան էր որ դիմեց հանգուցեալ փաստաբան Պ. Հ. Խոսրովեանի, պարագան բացատրեց: Մինչեւ այն ատեն անկարելի նկատուած ձեռնարկը յաջողութիւն գտաւ շնորհիւ Պ. Խոսրովեանի կարող եւ ձեռնհաս դիմումներուն, եւ 20 Ապրիլ 1945 թուակիր նամակով մը հանրային կրթութեան նախարարը արտօնութիւն տուաւ Տիկին Պօյաճեանի եւ Տիկին Պահրիի հայ աղջիկներու երկրորդական դպրոց մը բանալու Ֆրանսայի մէջ :

Այդ յաջողութենէն քաջալերուած, եւ ուզելով վարժարանին ապագան միանգամ ընդ միշտ ապահովել, արտօնատէր երկու տիկինները բանակցութեան մտան Հ. Բ. Ը. Միութեան հետ, եւ 22 Յունիս 1945ին Դպրոցասէրի ընդհ. ժողովի միաձայն հաւանութիւնով, որոշուեցաւ վարժարանն ու անոր ապագայ ապահովութիւնն յանձնել Հ. Բ. Ը. Միութեան: Այսպէսով ընկերութեան գործունէութիւնը կը դադրէր, եւ վարչութիւնը խնամակալութիւն անունը կը ստանար, իր անդամները ինքնակամ իրաւունքով: Հ. Բ. Ը. Միութեան միջոցով պատրաստուած համաձայնագիրը ստորագրուեցաւ Դպրոցասէրի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ, եւ աւելի ետքը վաւերացուեցաւ Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդր. վարչութեան կողմէ: Այս հիման վրայ Նոր խնամակալութիւն մը կազմուեցաւ Տիկին Պահրիի ատենապետութեամբ որ այլեւս համարատու էր Բարեգործականին :

Նոր խնամակալութիւնը փափաքեցաւ վարժարանը ի վիճակի ընել ընդունելու նոյնքան համեստ որքան բարեկեցիկ ընտանիքի աղջիկներ, քանի որ պարզ է թէ այս վերջիններն ալ նոյնքան եւ աւելի դիւրաւ կ'օտարանան :

Նախ ձեռնարկեցինք վարժարանի շէնքին հիմնական նորոգութեան, որ կատարուեցաւ ազգին եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան լայն օժանդակութիւնով: 1947ի աշնան, վարժարանը բացինք յաջող պայմաններով եւ 80ի մօտ աշակերտուհիներով Փարիզէն, Ֆրանսայի գաւառներէն եւ արտասահմանի զանազան երկիրներէ եկած: Յաջողեցանք Պոլիսէն բերել տալ յայտնի դաստիարակ Տիկին Էլիզ Այվազեանը, վկայուած Ժընեւի Ժան Ժաք Ռուսօ հաստատութենէն, աշխարհահռչակ մանկավարժ Քլափարէտի շրջանին, նաեւ վկայուած Սորպոնէն, որ տասը տարիէ ի վեր յաջողապէս կը վարէր Պոլսոյ Ազգ. Կեդրոնական վարժարանի տեսչութիւնը : Մեզի համար ուրախալի պարագայ մը եղաւ տեսնել որ Տիկին Այվազեան, Հակառակ Կեդրոնականի Հոգաբարձութեան կրկնակի դիմումներուն, ըմբռնեց մեր ձեռնարկին կարեւորութիւնը, եւ հաւանեցաւ գալ ստանձնել Դպրոցասէրի վարժարանին տեսչութիւնը: Անոր ձեռնհաս վարչութեան տակ, քիչ ատենէն վարժարանը մտաւ լաւագոյն պայմաններու մէջ: Սանուհիները կը յառաջդիմէին զգալապէս, եւ կը յուսայինք երկու երեք տարիէն մեր առաջին հունձքը տալ :

Կը ցաւինք ըսելու որ ատիկա կարելի չեղաւ: Հին վարիչները որբանոցային դրութեան սկզբունքներուն կառչած, կ'ընդդիմանային նոր ոգիի գործադրութեան ամէն ձեռնարկի: Վարչական ժողովներու ընթացքին մեծամասնութեամբ դրուած որոշումները ընդհանրապէս չէին գործադրուեր: Կը տեսնէինք որ մեր ժամանակին ու մտածումներուն լաւագոյնը կը վատնուէր անօգուտ պայքարներով: Հայերէնի եւ ֆրանսերէնի դասախօսութիւնները երկրորդական վարժարանի մը աստիճանին բարձրացնելու մեր ջանքերը անօգուտ կը մնային: Խնամակալուհիներուն հաւաքած գումարները, շէնքին պակասները ամբողջացնելու որոշ նպատակներով զանձուած, ուրիշ ծախքերու կը գործածուէին: Վերջապէս, եթէ յաջողեցանք շէնքը նորոգել, մէջի քսան տարուան մտայնութիւնը եւ սովորութիւնները փոխելու անկարող եղանք :

Այդ միջոցին է որ Հ. Բ. Ը. Միութեան հետ կնքուած համաձայնագրին օրինական կամ իրաւական պակասները սկսան երեւան ելլել :

1951ին, երբ հարկ եղաւ զայն ներկայացնել Ֆրանսական կառավարութեան, հասկցուեցաւ որ անգործադրելի էր: Այն ատեն խնամակալութեան մէջ տարակարծութիւններ սկսան նաեւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հանդէպ բռնուելիք ընթացքին մասին :

Այս կացութենէն օգտուելով, դպրոցին նոյն հին վարիչները եօթը տարիէ ի վեր տեղի չունեցած ապօրինի ժողով մը հրաւիրեցին, մեծամասնաբար պատահական անդամներով :

Մեզի համար դիւրին էր այդ ժողովը չեղեալ նկատել տալ: Նախընտրեցինք քաշուիլ լռութեամբ, միշտ դպրոցին վնաս չբերելու նպատակով եւ հրաժարեցանք:

Մեր քաշուելէն քիչ ետքը հաստատութենէն հեռացուցին Տիկին Այվազեանը, եւ վայրէջքը սկսաւ :

Այսօր կ'ըսեն թէ 35 – 40 աշակերտուհի միայն կան հոն, փոքր տարիքէ, անհապատասխան դասարաններու մէջ ցրուած, առանց կանոնաւոր ուսուցչութեան: Աւելի մեծերը հեռացած են, ոչ թէ հեռացուած :

Ան 14 աղջիկները որ Տիկին Այվազեանի ձեռքին տակ յառաջդիմած էին, անոր հեռանալէն ետքը կանոնաւոր դասաւանդութենէ եւ հսկողութենէ զրկուելով, ամէնքն ալ ձախողեցան 1953ի ամառը, «պրըվէ»ի պետական քննութեան ատեն, թէեւ թերթերու մէջ հրատարակուեցաւ թէ քննութիւն անցուցած եւ յաջողած էին :

Այդ աշակերտուհիները մեծ մասով, չատերու մէջէն ընտրուած էին եւ յաջող աշխատողներ: Տարեշրջանի ընթացքին անոնք դիմած են նամակներով ազգային իշխանութիւններու, իրենց աշխատութեան տխուր իրականութեան դարման խնդրելու, բայց ընթացք չէ տրուած այդ դիմումին: Իրենց ձախողութենէն ետքը արտասուալից տողեր գրած են մեզի. պարզած են պատճառները, եւ յայտնած են թէ կամովին կը հեռանան դպրոցէն, տարի մը եւս չկորսնցնելու համար :

Ասոր հակառակը յայտարարել դպրոցին կողմէ, առնուազն խղճի դէմ է :

Կը խորհինք թէ այսքան մը բացատրութենէն ետքը, արդէն մամուլն ու հանրութիւնը բաւական լուսաբանուած կ'ըլլան:

Հրաժարած անդամներ .— Նախկին փոխ ատենապետուհի Հերմինէ Ասլանեան, Հայկանոյշ Լ. Խտրեան, Պէաթրիս Մ. Տէրպէտէրեան :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի նախաձեռնութեամբ կիրակի, 9 Մայիս Օրլոժի մեծ սրահին մէջ ներկայացուեցաւ Ս. Բիւրատի «Վարդանանց»ը : Սրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր: «Վարանդեան»ի, Ազգ. եւ Տիկնանց Միութեան ջանքերը լիովին վարձատրուեցան: Արդիւնքը գոհացուցիչ է բարոյական թէ նիւթական տեսակէտով :

Դերասան Պ. Ա. Հացագործեան ստանձնած էր դերուսոյցի դժուարին գործը : Ամբողջ ամիսներ, գնահատելի նուիրումով մը կրցաւ քով քովի բերել դերակատարները — շատեր Նոր Սերունդէն : Իր յարատեւ ջանքերուն շնորհիւ յաջող ներկայացում մը վայելեցինք : Սրտանց կը շնորհաւորենք զինք: Շնորհակալութիւն նաեւ «Վարանդեան»ի կողմէ :

Վարագոյրը բացուելէն առաջ, ընկեր Ս. Փողհարեան դրաւոր ճառով մը փառաբանեց Վարդաններու կատարած ազգասիրական գործը եւ անոնց ձգած յիշատակն ու աւանդը մեզի: Ու թելադրեց շարունակել յարատեւութեան պայքարը :

Դերակատարները, — շատեր նորահասներ — լաւ սերտած էին իրենց դերերը, շնորհիւ իրենց ղեկավարին: Ոչ կմկմուք՝ եւ ոչ ալ սովորական դարձած աւելորդաբանութիւններ :

Դերակատարները .— Վարդան՝ (Պետրոս Թուլեան) թաւ եւ հաճոյալի ձայն: Խրոխտ կեցուած՝ ու ազատ շարժուձեւ, Վարդանի հարազատ տիպարը: Վասակ՝ (Զաւէն Տէր Պետրոսեան) արդէն սիրող դերասան, իր խաղարկութեամբ, իր շարժուձեւերով փառամոլ, խորամանկ ու նենգ Վասակն էր: Ղեւոնդ երէց՝ (Ընկեր Պօղոս Տէր Պօղոսեան, Տէսինէն) արդէն թատերական շրջանակներու մէջ անուն շինած՝ արի, հայրենասէր ու կրօնասէր տիպար եկեղեցականն էր: Իր խաղարկութիւնը բնական, պարզ ու յուզիչ, այն աստիճան որ, մանաւանդ վերջին արարին մէջ, Տղմուտի եզերքը, Աւարայրի դաշտին վրայ դիակներու մէջ լացաւ եւ լացուց նաեւ ներկաները: Յազկերտ (Յովհ. Հարքլեան) որուն համար սիրող – դերասան այլեւս կրնանք ըսել, փառամոլ, վայրագ, կատաղի, հին օրերու տիպար բռնաւորն էր: Դենպետ՝ մեր սիրելի վարպետը (Միքայէլ Պասմաճեան) արդէն վաթսունը անցած «երիտասարդ» մը, Սէօլէօզէն մինչեւ հոս՝ ամէն առիթով միշտ նոյն դերը կատարած է, այնպէս որ դարձած է տիպար եւ բնական մոդել մը — հրամայող, համոզող եւ իր խօսքը միշտ քալեցնող: Շուշանիկ՝ Վարդանի փափկասուն դուստրը (Օր. Լուիզ Հարքլեան) հայրենի իշխանուհիի տարազով, իր շնորհալի շարժուձեւերով, իր հայրենասիրական եռանդներով սպասուածէն աւելին տուաւ: Հօրը՝ Վարդանի դիակին վրայ երգեց, լացաւ ու լացուց նաեւ ժողովուրդը: Յովսէփ կաթող. (Միսաք Յակոբեան), Ներշապուհ Արծրունի՝ (Կար. Փափազեան), Վզրուկ՝ (Յար. Գալուստեան) Ջանդակ երէց՝ (Յովհ. Պէրպէրեան), Վրոյր՝ (Աստուր Թուլեան), զինուորներ եւ պահակներ բոլորն ալ գնահատելի խաղարկութիւն մը ունեցան, արժանի՝ շնորհաւորանքի: Յուշարարի դժուարին գործը կատարեց Ղազար Ղազարեան: Բարենիշ մը իր գնահատելի ջանքերուն համար :

Մէկ խօսքով խաղարկութիւնը անցաւ շատ յաջող եւ օրինակելի կարգապահութեամբ: Ներկայացումը սարքուած էր ի նպաստ կառուցանուելիք եկեղեցիին :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական կազմը ստանձնելով այս դժուարին գործը անգամ մըն ալ հաստատեց թէ ամէն տեղ եւ բոլոր ժամանակներու համար ժողովուրդին հետ է, մասնակից անոր աշխատանքին ու շարժումներուն :

Եկեղեցի պիտի շինուի: Քանի մը աղիւս ալ Դաշնակցութեան կողմէ, ասիկա հոգեկան մեծ գոհացում է մեզի համար : Շնորհակալութիւն դերակատարներուն եւ փառք վաղուան բարձրանալիք եկեղեցիի գմբէթին :

ՊԱՊԼԷ

ՏԽՐՈՒՆԻ — ԱՏՕ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ, 12 Մայիս.— Մեռաւ Սեդրակ Զավուշ (Խաչատուրեան), մեր ամէնուս ծանօթ Ատօն :

Ագ. Տաղի, քառամեայ գոյամարտի դերակատարներէն էր : Ծնած՝ Եօզկատի Զաթ գիւղը, 1888ին: Ինչպէս կը պատմեն իրազեկներ, չորս – հինգ տարի, 1915էն 1920, քաջաբար կռուած է խումբ մը կտրիճներու հետ: Անառիկ Զաթը բաւական սուղի նստաւ ջարդարարներուն, որոնց գլխաւորն էր հայակեր Օսման չավուշը : Սեդրակ իր պարթեւ հասակով զուարթ եւ հաճոյակատար բնաւորութեամբ սիրուած էր բոլորէն: Յաճախ կը պնդէինք որ պատմէր իրենց կռիւները, սակայն միշտ կը խուսափէր, ամենօրեայ զբաղումներուն պատճառով: 1920ին Զաթէն Կիլիկիա գացած ատեն երկու անգամ կը վիրաւորուի: Կարճ ատեն մը մնալէ վերջ կ'երթայ Իզմիր: Հազիւ երկու տարի անցած, կը ստիպուի Յունաստան անցնիլ, Փոքր Ասիոյ աղէտին հետեւանքով, եւ ի վերջոյ կուգայ Փարիզ, հաստատուելով Իսի Լէ Մուլինօ, իր զինակիցներուն եւ հայրենակիցներուն հետ, որոնց շատերը բաժնուած են այս աշխարհէն:

Այս քանի մը տողերը՝ իբրեւ ծաղկեպսակ իր զէնքի ընկերներուն եւ բոլոր Եօզկատցիներուն կողմէ: Հողը թեթեւ, անմոռանալի Ատօ :

Ս. Գ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (81)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Լուրը հասաւ գիշերը: Գիւղացիները, մեծով ու պզտիկով, ալիք առ ալիք մագլցեցան լեռն ի վեր: Կը ջանային վայրկեան մը առաջ հասնիլ համբուրել հերոսները եւ շնորհաւորել զանոնք՝ իրենց տարած յաղթանակին համար :

— Հէյ, հէյ, վարը նայեցէք, տեսէք գիւղացիները, որոնք դէպի մեզ կուգան խառնիխուռն եւ հապճեպ, կանչով ու աղաղակներով, կուգան որ տեսնեն ետ խլուած հօտը, ըսաւ Կաչաղիսցի Մարգարը:

— Իրաւունք ունին, որովհետեւ ամէն մէկը իր ոչխարն ունի այս հօտին մէջ եւ կ'ուզէ իմանալ թէ՝ ի՞նչ եղան իր ոչխարները, ամէնքը ո՞ղջ են, թէ ոչ սպաննուած կամ վիրաւորուածներ ալ կան: Մարգար, ես սիրած եմ այս ժողովուրդի աշխատասիրութիւնը, անոր ցանելու, քաղելու մթերելու յամառութիւնը: Հողի ու արօրի հերոս է այս ժողովուրդը եւ արժանի ապրելու, տեւելու, խօսեցաւ Միքայէլը :

Ժողովուրդը հասեցաւ լեռն ի վեր, լճացաւ կանաչ գորգի մը վրայ: Հիացաւ իր կռուողներուն վրայ, խնդաց, բերկրեցաւ ու ծափեց: Հասան նաեւ Քերծայ տէրտէրն ու Ռէսը: Իրար շնորհաւորեցին, ուժ ու քաջութիւն մաղթեցին: Քահանան բարձրացաւ ժայռի մը վրայ, ձեռքերը բարձրացուց դէպի երկինք, օրհնեց հայ ռազմիկն եւ անոր զէնքը, դաշոյնն ու ատրճանակը, օրհնեց բազմութիւնը: Սպիտակ վանքի խումբին պետը, ըսաւ.

— Տէր հայր, շիտա՞կ խօսինք, թէ ոչ ծուռ :

— Հարկաւ շիտակը, ճշմարտութիւնը, յարեց քահանան :

— Ուրեմն՝ շիտակը, Տէր Հայր, մենք՝ երիտասարդներս արժանի չենք ձեր հայրական օրհնութիւններուն եւ մաղթանքներուն, մեր մէջը կայ մէկը, քո՛յր մը, Կանաչենց Հարսը ...

— Այո, Տէր Հայր, Կանաչենց Հարսը, օրուան հերոսուհին, անորն է յաղթութեան պսակը :

— Ես, ահա, սիրելի ժողովուրդ, Աստուծոյ կամեցողութեամբ եւ ձեր առաջարկով կ'օրհնեմ Կանաչենց Հարսը, հերոսի աղջիկ եւ հերոսուհի, հազար ապրի, ցաւ ու վիշտ չտեսնէ, միշտ կանաչ մնայ :

Կեցցէներ ու ծափ :

Տիգրան անգամ մը եւս երեւակայութեամբ կառչեցաւ Արեգնազի, վայելեց երանութիւնը անոր շունչին: Տիգրան հպարտ էր: Արեգնազ բազմութենէն քիչ մը հեռու կեցած էր, շրջապատուած գիւղի աղջիկներէն. այտերը կարմրած էին ու աչքերը խոնարհած :

— Կեցցէ Կանաչենց Հարսը, նորէն պոռաց բազմութիւնը :

Գիշեր էր ու լերան վրայ խարոյկներ կը վառէին, իրենց լուսեղէն ասեղները խրելով խաւարի մորթին մէջ: Ճենճերահոտը կը հալէր մութին մէջ:

Երգ ու պար : Զէնքի պայթումներ ու գոռոց: Ժողովուրդը իր յաղթանակը կը տօնէր լերան վրայ :

Երկինքի վրայ՝ աստղեր: Լերան զուարթացնող զեփիւռը կը զովացնէր զինիէն տաքցած ճակատները :

— Կեցցէ Կանաչենց Հարսը :

Ամառը՝ իր մեղրը փռեր էր գետինը :

(Շար.) ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

ՏԸԼԸՍ ԿԸ ՅՈՒՍԱՅ ԹԷ ՊԻՏԻ ՅԱՋՈՂԻՆ

★

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը կիրակի օր ճառ մը խօսելով իր երկրին մէջ, պատմական տարեդարձի մը առթիւ, բացատրեց թէ՝ հակառակ Խ. Միութեան վարիչներու աշխարհակալութեան անողոք նպատակներուն, չի հաւատար թէ «բըռնակալութեան նոր եւ սառուցեալ դար մը պիտի բացուի աշխարհի գլխուն: Արեւմտեան ճակատին կողմէ ուղղամտօրէն առաջարկուած բանակցութիւնները ցարդ արդիւնքի մը չյանգեցան, իբրեւ հետեւանք սովետական յամառ դիմադրութեան. բայց ինք յոռետես չէ եւ Մ. Նահանգները պիտի շարունակեն բանակցիլ: Այս տարի մենք բանակցութիւններ կատարեցինք Խ. Միութեան վարիչներուն հետ հիւլէական ուժի, Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Քորէայի մասին եւ այժմ ալ կը կատարենք Հնդկաչինի մասին: Վերոյիշեալ աշխարհագրական խուրաքանչիւր շրջանի մէջ, Սովետները կը պնդեն բանաձեւի մը վրայ որ կը ձգտի ոչ միայն մըշտնջենաւորել բռնակալութիւնը իրենց տիրած երկիրներուն մէջ, այլ եւ նոյն անողոք մեթոտները գործադրել այն տարածութեանց վրայ որոնք ազատ են տակաւին: Պիտի հարցնէք թէ ինչո՛ւ կը շարունակենք բանակցութիւնները, քանի որ արդիւնք մը չենք յուսար: Պատասխան.— Ոչ ոք իրաւունք ունի պնդելու թէ պատերազմը անխուսափելի է կամ թէ բոլոր հաշտարար մեթոտները ապարդիւն են: Ազատութեան եւ բռնակալութեան ներկայ պայքարը չի կրնար լուծուիլ համակերպելով որ մարդկութիւնը բաժնուի ազատութեան եւ բռնակալութեան միջեւ: Մեզի համար անհանդուրժելի է բռնակալութեան յանձնել հարիւրաւոր միլիոններով մարդկային էակներ: Ես յոռետես չեմ: Մենք պիտի շարունակենք բանակցիլ Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Քորէայի, Հնդկաչինի, եւ հիւլէական ուժի մասին: Սովետական վարդապետութիւնը մեզի կը սորվեցնէ թէ բռնակալութիւնը պատրաստ է զիջումներ եւ նահանջներ կատարելու, երբ իր դիմացը կը գտնէ զօրաւոր հակառակորդ մը»:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Երէկ, երկուշաբթի, գոնփակ նիստ մը գումարեց Ժընեւի խորհրդաժողովը, մասնակցութեամբ ինը պատուիրակութեանց ներկայացուցիչներուն (իւրաքանչիւրէն երեք հոգի): Ցարդ չորս լիագումար նիստեր գումարուած են, առանց գործնական արդիւնքի մը յանգելու:

Հեռագիրները կ'ըսեն թէ խոհեմ լաւատեսութիւն մը կը տիրէ ուրբաթ օրէն ի վեր, երբ Մոլոթով հաւանեցաւ որ միջազգային հակակշիռ մը հաստատուի զինադադարի պարագային: Բայց եւ այնպէս, արեւմտեան պատուիրակութիւնները շատ լաւատես չեն, նկատի առնելով Քորէայի զինադադարի փորձը:

× Ֆրանսացի վիրաւորներու փոխադրութիւնը կանգ առաւ, օդին անյարմարութեան եւ կարգ մը թիւրիմացութեանց պատճառով: Նոր բանակցութիւններ կը կատարուին՝ զօր. Նաւառի եւ կարմիր հրամանատարին միջեւ: Անմիջապէս փոխադրելի վիրաւորներուն թիւն է 753: Պ. Մոլոթով մերժեց խրատարարի դեր կատարել այս մասին, հարթելու համար ծագած թիւրիմացութիւնները:

× Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը մտահոգութեամբ կը հետեւի Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ ծրագրուած բանակցութեանց, որոնց ելքէն կախում ունի Հնդկաչինի պատերազմին ընթացքը: Չըրչիլ երէկ պիտի պարզէր Անգլիոյ տեսակէտը՝ երեսփ. ժողովին մէջ. մասնաւորապէս բացատրելով թէ ի՛նչ կը խորհին ընել, եթէ Ժընեւի ժողովը ձախողի: Այս առթիւ դիտել կը տրուի թէ կարգ մը պատուիրակութիւններ տրամադիր չեն շատ երկար մնալու Ժընեւի մէջ:

× Հնդկաստանի վարչապետը, Նեհրու, ճառ մը խօսելով խորհրդարանին մէջ, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը պատրաստ է միջնորդելու, Հնդկաչինի եւ Քորէայի մասին տրուելիք որոշումներու գործադրութեան համար:

× Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը ամբաստանագիր մը հրատարակեց Խ. Միութեան

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Կազմակերպուած Զ. Ո. Միութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ առողջապահական նախարարութեան եւ պատուակալ նախագահութեամբ Տոքթ. Պէրնար Լաֆէյի, տեղի կ'ունենայ Մայիս 23ին, կիրակի ժամը 14·30էն 18:

Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ,

24, Rue St. Victor

Կը նախագահէ Պ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ,

Պիտի խօսին ֆրանսացի եւ հայ ականաւոր անձնաւորութիւններ:

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին: Քառեակ նուագախումբ Պ. Կ. Սարեանի ղեկավարութեամբ, Տիկին ՄԵԼԻՔԵԱՆ եւ Պ. ՔԻՒՓԵԼԵԱՆ երգ, Տիկին ՖԷՍԼԵԱՆ հայկական եւ կովկասեան մենապար՝ ընկերակցութեամբ ԳԱՐԵԳԻՆԻ (թառ) եւ ԲԵՆՈՅԻ: Օր. Ս. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ՝ դաշնակ, Փարիզի Օփերայի աւագ երգչուհի Օր. ՇԱԼԱՆՏԱ:

60 ՓՈՔՐԻԿՆԵՐԷ ԿԱԶՄՈՒԱԾ «ԼԸ ՓԸԹԻ ՊՕՆՏԻ»Ի երկսեռ երգչախումբ-պարախումբը իր ամբողջ կազմով բեմին վրայ, պիտի երգէ Կոմիտասի երգերը ՀԱՅԵՐԷՆ:

Տասը երգեհոնէ բաղկացեալ նուագախումբ մը առաջին անգամն ըլլալով հայկ. հանդէսի մը մէջ:

Տեղերը թուագրուած ըլլալով, կը հրաւիրենք հայ հասարակութիւնը որ այժմէն ապահովէ իր տոմսերը, Բալուեան, Պարսամեան եւ Հ. Սամուէլ գրատուններէն:

Մուտքի գիներն են 150, 200 եւ 300 ֆր:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, ժամը 21էն մինչեւ առտու Ե. քաղաքապետարանի սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 12ին:

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, քաղաքապետարանի մեծ սըրահին մէջ:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Յունիս 20ին, քաղաքապետարանի սրահը:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ

ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Ուրբաթ, 21 Մայիս ժամը 21ին

Hôtel Normandie, 28 Bld. d'Athènes

կազմակերպուած Մուրատ Ռափայէլեան նախկին աշակերտներու միութեան կողմէ:

Այս առթիւ Մարսիլիոյ գաղութը պատիւ պիտի ունենայ ծանօթանալու Փարիզի Առաջնորդին: Կը հրաւիրուին բոլոր միութիւնները, կուսակցական կամ հայրենակցական, պատուելու համար յարգելի հիւրը: Մուտքը ազատ է

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Շաբաթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, Քաֆէ Քաւէի վերնայարկը: Վիճաբանութեան պիտի դրուի հետեւեալ հարցը.— Հայ գրողներու օտար լեզուներով արտադրած գործերը կարելի՞ է մաս նկատել հայկ. մշակոյթին: Թեր եւ դէմ պիտի խօսին Պ. Պ. Վ. Մելիքեան, Վ. Զէյթունցեան եւ Արշաւիր Խանէտանեան:

Մուտքը ազատ է:

ՎԻԷՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

ՄԱՅԻՍ 23ԻՆ ԼԻՈՆ, ՍԱԼ ՕՐԼՈԺ

Յունիս 12ին Սէն Շամոն:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Սեւան Կոմիտաս երգչախումբին բացառիկ համերգը մօտերս տեղի պիտի ունենայ Սալ Կավոյի մէջ՝ ճոխ եւ բոլորովին նոր յայտագրով:

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

դէմ, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— 1. Ռուս քաղաքացիներ եւ սպաներ կը վարեն Հիւս. Քորէայի կառավարութիւնը.— 2. Խ. Միութիւնը զինելով Հիւս. Քորէան ուղղած է Հարաւ. Քորէայի դէմ: Գերի հրամանատարի մը խոստովանութեամբ, ռուս զօր. Վասիլեւն էր որ 1950 Յունիս 25ին հրամայեց անցնիլ 38րդ զուգահեռականը: — 3. Մինչեւ հրամանատարի աստիճանը ռուսերէն լեզուն կը գործածուի հրամաններ տալու համար.— 4. Դեռ 1951ի գարնան եւ ամառը 10–20 հազար սովետական զինուորներ կը գտնուէին Հիւս. Քորէայի մէջ, եւն.:

SALLE IENA, 10 Avenue d'Iéna

21 Մայիս, ուրբաթ ժամը 9ին

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը ներկայացնէ իր

« ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ »

Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ

Օր. Իրմա Պէրպէրեան, Միհրան Մ. Եփրեմեան, Ժագ Սթէֆանօ եւ Օր. Մարի – Թէրէզա Գասպարեան

Մուտքի ժողովրդական գիներ:

Տոմսերու կեդրոնատեղի՝

Librairie H. Palouyan

43, Rue Richer — Tél.: PRO. 25-46.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Իսիի եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբին կողմէ:

Հովանաւորութեամբ Փարիզի Հայոց եկեղեցիի վարչութեան:

Կիրակի, 23 Մայիս, ժամը 16ին, Իսիի քաղաքապետարանի սրահին մէջ: 25 Ավրնիւ վիքթոր Քրէսօն:

Կը ներկայացուի Գրիգոր Վահանի

ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ

Հայկական կեանքէ կատակերգութիւն, մէկ արար:

Մասնակցութեամբ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆի,

Անմահն Մոլիէրի «Ակամայ Բժիշկ»էն հայկական կեանքի վերածուած

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Քրքջալից զաւեշտ, երեք արար եւ չորս պատկեր: Մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի պարախումբին

Ղեկավարութիւն՝ Օր. Ալիս Գավէզեան

Երաժշտութիւն՝ Պ. Բենօ Է. Եդ. Գավէզեան

Մասնակցութեամբ՝ Ա. Գմբէթեան, Օր. Իրմա Պէրպէրեան, Ժագ Սթէֆանօ, Գ. Վահան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պշտիկեան, Յ. Ստեփանեան, Օր. Նոյեմի Աղասեան, Մ. Նուրիան:

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ Մէրի տ'Իսի, օթօպիւս 123, 190:

Վարագոյրը կը բացուի ժամը ճիշդ 16ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Տոմսակներու գիներն են 300 եւ 200 ֆր:

Ստանալու համար դիմել՝ եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբի անդամներուն, ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի հայ սրճարանատէրներուն:

ԺԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՕՐԸ ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ

Յունիս 20ին համազգային հանդիսաւորութեամբ, հաստատութեան գեղեցիկ պարտէզին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ամէն տարուան պէս Դպրոցասէրի հոգեհանգստեան պաշտօնական արարողութիւնը պիտի կատարուի 28 Մայիս, Կիրակի օրը: Աշակերտուհիները ներկայ պիտի ըլլան արարողութեան: Կը հրաւիրուին վարժարանին նախկին սաները, բարեկամները եւ բոլոր անոնք որոնց սրտին կը խօսի կրթ. վարժի այս հաստատութեան հիմնադիրներուն եւ բոլոր աշխատողներուն յիշատակը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

(Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութիւն)

Տարեկան մեծ պարահանդէսը

ՆՈՅԵՄԲԵՐԻՆ

★

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ճեմարկը: Յուլիս 4ին, Կիրակի:

★

Կիրակի 17 Հոկտեմբեր, հանդէս ի պատիւ ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը շաբաթ, ժամը 20ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ.— Պատգմ. ժողովի զեկուցում, հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլոր ընկերուհիներու եւ սանուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Ներկաներուն թիւը օրինաւոր պիտի համարուի:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ (ՍԵՒՐ)

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը Եւրոպայի հայ գաղութին, եւ մանաւանդ ֆրանսահայութեան լուսաւորութեան կեդրոն հաստատութիւնն է, օժտուած պետական վարժարաններու իրաւունքներով:

Վարժարանը կը շարունակէ իր դերը այսօր ալ, իր ազգ. մթնոլորտով՝ կուտայ հայ մանուկներուն տոհմային հարազատ դաստիարակութիւն, բարոյական առողջ կրթութիւն, կը պատրաստէ զանոնք Պրեվէի եւ Պաքալորէայի պետական քննութիւններուն, երկու երրորդի յաջողութեամբ:

Կ'ընդունուին աշակերտներ տասը տարեկանէն մինչեւ 15 տարեկան, եթէ տարիքին համաձայն ունին ուսումնական պատրաստութիւն եւ բարեկրթութիւն: Կ'ընդունուին նաեւ ցերեկօթիկներ շրջականերէ:

Գաւառներէն եւ օտար երկիրներէն եկողները պէտք է ունենան խնամակալ մը Փարիզի կամ շրջանին մէջ:

Արձանագրութիւնները բացուած են, դիմել ուղղակի Տեսչութեան:

Direction du Collège Arménien

Samuel - Moorat

26, Rue Troyon - Sèvres (S. et O.)

Tél. : OBS. 18-28.

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Բարձր Նախագահութեամբ

ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

Պատրիարք Կաթող. ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ

Ուրբաթ 27 Օգոստոսէն չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր մէկ:

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հաւատացեալները:

Մեկնում Փարիզ – Օսթէրլից Օգոստոս 27, իրիկուն, վերադարձ Սեպ. 1, իրիկուն:

Գին երթուդարձ եւ Լուրտի մէջ բնակութիւն.—

Բ. կարգ 15·000

Գ. կարգ 13·000

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

Paroisse Arménienne Sainte Croix

10bis Rue Thouin. Tel.: ODE. 02-12

ou Eglise St. Grégoire, 69 Av. Henri Barbusse - Arnouville-les-Gonesse.

Արձանագրութիւնները կը փակուին Մայիս 31ին:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI ★ 19 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7372 30e ANNEE Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2783

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԵՌ ՉԵՆՔ ԹԱՂՈՒԱԾ...

●

Աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր, բոլշեւիկները հանդիսաւորապէս կը թաղեն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, «չքեղ եւ աննախընթաց» յուղարկաւորութիւններ կատարելով:

Այս առթիւ, դամբանականներ ալ կը գրուին եւ կը խօսուին, բոլոր ծանօթ լեզուներով:

Ոչ միայն Խ. Հայաստանի, Խ. Միութեան եւ արբանեակ երկիրներու, այլ եւ արտասահմանի մէջ:

Եթէ մէկն ու մէկը բան - գործ ընէր եւ հաւաքէր, կրնար մատենադարան մը կազմել, — յիշատակարան անզօր կատաղութեան եւ անյատակ տգիտութեան:

Առաջին թաղումը կատարուեցաւ 1923 Նոյ. 20ին, Երեւանի մէջ, երբ Չեկան համագումար մը կը սարքէր 250 պատգամաւորներով, ի դիմաց 3247 դաւանափոխ Դաշնակցականներու:

Ձեռնարկին նպատակն էր լուծել Դաշնակցութիւնը Հայաստանի, Կովկասի մէջ եւ ուրիշ ամէն տեղ:

Այս առթիւ քուէարկուած բանաձեւը արտասահման կը ղրկուէր շողեպինդ, իբրեւ աւետաբեր լուր մը:

Միեւնոյն ատեն հատոր մըն ալ հրատարակուեցաւ, որպէսզի արար - աշխարհ իմանայ Դաշնակցութեան թաղումը:

Բանաձեւին պատճէնը հաղորդուած էր, նաեւ, միջազգային կազմակերպութեանց եւ մասնաւորապէս ընկերվարական կուսակցութեան:

Երկար ատեն այս «մեծ դէպքը» դարձաւ ճոխ դրամագլուխ՝ կարմիր, կամկար կամ ուղեկից թերթերու համար:

Մինչ այս մինչ այն, «մեռելը» կ'աճէր ու կը բարգաւաճէր օտարութեան մէջ, կուռ շարքեր կազմելով: Ամէն ուր որ հայկական համրանք մը կը շնչէր:

Ատեն-ատեն պայքարը դերագոյն կատաղութեան կը հասնէր, կատարեալ «ճիհատ»ի մը վերածուելով:

Անոնք որ Փարիզ կ'ապրին, պիտի յիշեն թէ ի՛նչ ցոյցեր, ժողովներ եւ կռիւներ սարքուեցան, այս երկրին մէջ ալ:

«Հայրենասէրները» պարտք սեպեցին սաւանի մեծութեամբ ֆրանսերէն յայտարարութիւններ տպել եւ պատերը փակցնել, Դաշնակցութիւնը կասկածելի դարձնելու համար:

Միեւնոյն ատեն, հալածանքը մոլեգնօրէն կը շարունակուէր Հայաստանի մէջ:

Ներգաղթը հազիւ յայտարարուած, «Սովետական Հայաստան» ամսագրի Գ. թիւին մէջ ոմն պրոֆէսոր կը թելադրէր խոր, «շատ խորը» թաղել «Դաշնակցութեան դիակը»:

Պատմութիւն չէ որ կը գրենք. հետեւաբար անցնինք մեր նիւթին:

Ինչպէս կը յիշուի, Վրաստանէն եւ Ադրբէջանէն ետք, Հայաստանի մէջ ալ մաքրագործումներ կատարուեցան ամիսներ առաջ:

Կեդրոնին հրամանով, ասպարէզէն քշուեցան Երեւանի Սթալինիկը՝ Գ. Արութինով, նախագահը՝ Մացակ Պապեան — երկուքն ալ երկարամեայ վարիչներ, որոնց կենդանագիրները պարծանքով կը կախէին արտասահմանի «յառաջդիմական»ները, զանազան տօնակատարութեանց առթիւ:

Երկուքն ալ թաւալգլոր ինկան իրենց գործակիցներուն հետ: Եւ, ըստ աւանդութեան, նոր ղեկավարութիւնը փութաց գրի առնել անոնց մեղքերը:

Կրնայի՞ք երեւակայել թէ այդ մեղքերէն մէկն ալ այն է որ ինկեալ ղեկավարութիւնը «քիչ բան էր անում» Դաշնակցութեան դէմ պայքարելու համար:

Դեռ շատ աւելի ծանրակշիռ յայտնութիւն մը:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՌԵՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

●

ԴՌՆՓԱԿ ԺՈՂՈՎԻՆ ԵԼՔԸ

Ինչպէս գրած էինք, երեքշաբթի օր դռնփակ նիստ մը գումարուեցաւ Ժընեւի մէջ, մասնակցութեամբ 36 պատուիրակներու, — երեքական հոգի իւրաքանչիւր պատուիրակութենէ: Ժողովը տեւեց երեք ժամ եւ 15 վայրկեան: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, ելքը անորոշ է: Ժողովը պիտի շարունակուէր երէկ, քննելու համար թէ կարելի՞ է դադրեցնել Հնդկաչինի պատերազմը: Ժողովականներէն մէկուն հարցուցին թէ կարելի՞ է «խոհեմ լաւատեսութեան» մը յանգիլ, գատելով առաջին խորհրդակցութենէն: Մարդը պատասխանեց. — «Լաւագոյն է կոչել «կրճատեալ յոռետեսութիւն»:

Ժողովը բացուած ատեն, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը հարցուց թէ հակառակորդը թոյլ պիտի տա՞յ որ Տիէն Պիէնի վիրաւորներէն բնիկ զինուորներն ալ այլուր փոխադրուին Ֆրանսացիներուն հետ եւ ոչ թէ վար դրուին իբրեւ քաղաքական պատանդներ: Ըմբոստներու ներկայացուցիչը խուսափողական պատասխան մը տուաւ, կառչելով Պ. Մոլոթովի բանաձեւին որ կը թելադրէ Ֆրանսացիներուն ուղղակի բանակցիլ Վիէթմինի պատուիրակութեան հետ:

Յետոյ ժողովը քննեց զինադադարի խնդիրը, իբրեւ նախաբան քաղաքական բանակցութեանց: Վիճաբանութիւնները կը թարգմանուէին ֆրանսերէնի, ռուսերէնի, անգլերէնի եւ չինարէնի: Ճառերը իրարու կը յաջորդէին խաղն ի խուլն, այնպէս որ ունկնդիրները չփոթութեան կը մատնուէին: Ի վերջոյ համաձայնութիւն գոյացաւ որ նախ զինուորական խնդիրները քննուին: Վիրաւորներու փոխադրութեան մասին ուղղակի պիտի բանակցին Ֆրանսա եւ Վիէթմին: Զինադադարի համար վիճաբանութեանց հիմք պիտի ծառայեն Ֆրանսայի եւ Վիէթմինի պատուիրակութեանց առաջարկները, առանց անտեսելու տարբեր ծրագիրներ: Մոլոթով այս առթիւ ալ յայտարարեց թէ համաձայն է որ չէզոք յանձնաժողով մը կազմուի, հսկելու համար զինադադարի գործողութեանց վրայ, ինչպէս առաջարկած էր Ֆրանսական պատուիրակութիւնը: Բայց միշտ ալ վերապահումներ ունի, ի նպաստ համայնավար պետութեանց: Այս պարագան է որ յոռետեսութիւն կը պատճառէ արեւմտեան պետութեանց:

Ծանր վիրաւորներու փոխադրութեան առթիւ ծագած դժուարութեանց հետեւանքով, Ֆրանսական հրամանատարութիւնը որոշեց վերսկսիլ Տիէն Պիէնի ճամբուն ռմբակոծութիւնը, մինչեւ որ բանակցութիւնները ելքի մը յանգին:

ՉԸՐՉԻԼ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՍՊԱՍԵԼ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին Բշ. օրուան նիստին մէջ վարչապետը՝ Չըրչիլ մանրամասնօրէն պարզեց կառավարութեան տեսակէտը, Ժընեւի բանակցութեան եւ Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ հաւաքական պաշտպանութեան մասին: Ըսաւ թէ Անգլիա համաձայն չէ որ եւ է միջամտութիւն կատարելու կամ դիրք ճշդելու ծրագրուած նոր զինակցութեան մասին, մինչեւ որ Ժընեւի խորհրդաժողովը յաջողի կամ ձախողի: Միեւնոյն ատեն կրկնեց թէ համաձայն չեն զինուոր ղրկելու Հնդկաչին: Իր կարծիքով, շատ աւելի կարեւոր են Ժընեւի խորհրդակցութիւնները քան Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ դաշինքի առաջարկը: Անգլիա միշտ կը զգուշանայ որեւէ ձեռնարկէ որ կրնայ վնասել Ժընեւի բանակցութեանց: Պատասխանելով ընդդիմադիրներու քննադատութեանց, Չըրչիլ յայտարարեց.

1. Կարելի չէ վերջնական որոշումներ տալ Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ դաշինքի մասին, մինչեւ որ չգիտնանք Ժընեւի ժողովին ելքը: — 2. Կառավարութիւնը որ եւ է բանակցութիւն չէ կատարած, զանազան յանձնառութիւններ ստանձնելու համար. — 3. Անգլիա սերտ յարաբերութիւններ կը պահէ Հնդկաստանի, Փաքիստանի, Սէյլանի եւ Պիրմանիոյ հետ, Ժընեւի խորհրդակցութեանց առթիւ, քանի որ այդ երկիրները պիտի ազդուին ժողովին ելքէն:

Իրազեկներ այս առթիւ ալ գիտել կու տան թէ որոշ պաղութիւն կը տիրէ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ: Ուաշինկթընի մէջ շատ գոհ չեն Անգլիոյ վերապահ դիրքէն: Միւս կողմէ, Լոնտոն հաճութեամբ չի դիտեր Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներուն զինուորական բանակցութիւնները:

◆ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ◆

●

«ՀՆԱԶԱ՞ՆԴ ԵՍ»

Մինչ դիւանագէտները պատէ պատ կը զարնուին, ապահովելու համար աշխարհի խաղաղութիւնը, Պեկինոյ մէջ ձեռնարկեր են աւելի տարրական աշխատանքի մը.

— Ապահովել կամ ամրապնդել ընտանիքներու՝ խաղաղութիւնը:

Անշուշտ այն միամտութեամբ թէ երբ տուներու մէջ խաղաղութիւն տիրէ, աշխարհն ալ կը խաղաղի:

Այսպէս, վեց ընկերվարական երեսփոխաններ, երեք այր, երեք կին, օրինագիծ մը ներկայացուցած են խորհրդարանին, առաջարկելով ջնջել քաղաքային օրէնքին այն յօդուածը որուն համաձայն ամուսինը պարտաւոր է պաշտպանութիւն խոստանալ իր կնոջ, իսկ այս վերջինը՝ հնազանդութիւն իր գլխաւորին:

Օրինագիծը արդէն իսկ յղուած է մասնաւոր յանձնախումբի մը, որպէսզի քննէ եւ իր տեղեկագիրը ներկայացնէ երեսփ. ժողովին:

Կրնաք երեւակայել թէ որքան պիտի տեւէ այսպիսի քննութիւն մը, մանաւանդ որ կիներն ալ պիտի խառնուին վիճաբանութեանց:

Չեմ գիտեր թէ վեց երեսփոխանները — երեքը այր, երեքը կին — իրենց անձնական փորձառութենէ՞ն թելադրուած են, այս օրէնքը առաջարկելու համար:

Ամէն պարագայի մէջ, շատ ուշ մնացած են: Կամ լաւ չեն ուսումնասիրած բուն իրականութիւնը:

Դեռ նո՞ր պիտի սորվին թէ Եւայի թոռնուհիները «այո»ն արտասանած ատեն, «ոչ» ըսել կ'ուզեն:

Իսկ իրենց «ոչ»ն ալ տեսակ մը պչրանք է, մէկ անգամէն «այո» ըսած չըլլալու համար, ինչպէս կը վկայեն չար լեզուներ:

Ուրիշ պարագայ մը. —

Եթէ տէրտէրին առջեւ արտասանուած «այո»ն հաւատարմօրէն կը գործադրուի Ասիոյ մէջ, այսափերուն վրայ, «հնազանդութեան» պարտականութիւնը կը կատարէ ոչ թէ կինը, այլ այրը:

Մանաւանդ եթէ առաջինը օտարուհի մըն է, մեծ ազգի զաւակ եւ քիչ մըն ալ շփացած:

Ամէն մէկդ կրնաք պերճախօս վկայութիւններ ճարել նոյն իսկ հայկական ածուէն:

Արդէն իսկ բազմութիւն մը կը կազմեն օտար հարսերն ու հարսնցուները, — ֆրանսացի, անգլիացի, ամերիկացի, իտալացի, սպանիացի, նոյնիսկ չինացի:

Անոնց ամէնէն անճարակն ալ կրնայ ծունկի բերել իր գլխաւորը, եւ ուզածին պէս թառիլ անոր գլխուն վերեւ:

Չէ՞ք ընդունիր թէ ջնջելով «հնազա՞նդ ես»ը, Պեկինոյ երեսփ. ժողովը պարզապէս քաջալերած պիտի ըլլայ այս նոր դիկտատուրան:

ՎԱՀԷ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՎՃԻՌ ՄԸ

ՑԵՂԱՅԻՆ ԽՏՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Մ. Նահանգներու Գերագոյն Ատեանը շատ կարեւոր վճիռ մը արձակեց Մայիս 17ին, ջնջելով ցեղային խտրութիւնը կրթական հաստատութեանց մէջ: Ահաւասիկ տրուած որոշման ամփոփումը.

— «Գերագոյն Ատեանը կը վճռէ թէ հանրային կրթութեան մէջ այլ եւս տեղ չունի այն վարդապետութիւնը թէ սպիտակամորթ եւ սեւամորթ աշակերտները «հաւասար բայց անջատ» կրթութիւն պէտք է ստանան: Այդ սովորութիւնը կը հակասէ սահմանադրութեան 14րդ յօդուածին բարեփոխման»:

Ճերմակ եւ սեւ աշակերտներու անջատումը այժմ կը գործադրուի 48 նահանգներէ 16ին տեղական սահմանադրութեանց մէջ, լռելեայն ընդունուած է ուրիշ չորս նահանգներու մէջ, իսկ պարտաւորիչ է մայրաքաղաքին՝ Ուաշինկթընի մէջ: Միւս կողմէ, պաշտօնապէս արգիլուած է 17 նահանգներու մէջ: Ուրեմն, անջատումը ի զօրու է սեւամորթ բնակչութեան 70 առ հարիւրին համար: Սեւերու կացութիւնը միշտ կը տարբերի նահանգէ նահանգ, բայց խտրութիւնը հաստատուն աւանդութիւն մըն է հարաւային նահանգներուն համար ոչ միայն դպրոցներու, այլ եւ ուրիշ ասպարէզներու մէջ: Կայարաններուն մէջ առանձին սրահներ եւ ճեմիշներ կան սեւերուն եւ ճերմակներուն համար: Դեռ վերջերս սեւերը իրաւունք չունէին մտնելու ճերմակներու վակոն - ճաշարաններուն մէջ: Շատ աւելի ծանրակշիռ է դպրոցներուն վիճակը: Տեղական կառավարութիւնները ստիպուած են տառապէս գործադրել աւանդութիւնը, կրկնակ դպրոցներ եւ ուսուցիչներ պահելով:

Գերագոյն Ատեանը խտրութիւնները ջնջելով հանդերձ, երկար ժամանակ սահմանած է, որպէսզի իւրաքանչիւր նահանգ առանձին քննէ խնդիրը, որ կապ ունի միլիոնաւոր ճերմակ եւ սեւ աշակերտներու հետ: Պայմանաժամը կրնայ ամիսներ, նոյնիսկ տարի մը տեւել, վասն զի հարցը շատ բարդ հանգամանք ունի: Անշուշտ սեւամորթները գոհ են տրուած վճիռէն, բայց հարաւային նահանգներու բնակիչները անմիջապէս քըթմնջել սկսան: Երկու նահանգներ կը սպառնան փակել իրենց հանրային դպրոցները, եթէ Ատեանը պնդէ իր որոշման վրայ:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

(Կոչ Փարիզի հայ աւետ. համայնքին)

Մեր մայր Եկեղեցին մեծ սուգի մէջ է: Ամենայն Հայոց վեհափառ կաթողիկոսը ոչ եւս է: Անձամբ կը խոնարհիմ հաւատքի, մաքի եւ սրտի տէք մեծանուն Հայուն դագաղին առջեւ: Եւ քանի որ այս սուգը նոյն համեմատութեամբ մեր սուգն ալ է, կը խնդրեմ մեր եկեղեցիին մէն մի անդամէն այս ամբողջ շաբթուան ընթացքին հեռու մնալ ամէն կարգի խրախճանքէ եւ իր աղօթքին մասնաւոր նիւթ ընել մեր Մայր Եկեղեցին: Վեր. Գ. Սիսլեան, հովիւ Փարիզի հայ աւետարանական եկեղեցւոյ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ԾՐԱԳՐԻՆ քննութեան պիտի ձեռնարկէ արտաքին գործերու յանձնաժողովը, որպէսզի կարենայ իր տեղեկագիրը յանձնել կառավարութեան, վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու համար:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Ատնան Մենտերէս դահլիճը վերակազմեց կարգ մը փոփոխութիւններով: Արտաքին գործերու նախարար կը մնայ Ֆուատ Քէօփրիւլիւ:

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՌՈՂՋ ՈՒ ԱՐԹՈՒՆ ՄՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Վերջերս հրապարակ դրուեցաւ գաղութէ գաղութ կենդանի կապ հաստատելու շատ կարեւոր խնդիրը:

Մեր ազգային ճակատագրի դժուարին պահերէն մէկը կ'ապրինք :

Զրկուած ենք մեր հայրենի հողէն, բռնօրէն: Դարերու մեր հայրենիքը, այնքան չքեղ ու սիրելի, աւեր է ու ամայի այսօր, շուրջ քառասուն տարիէ ի վեր: Իսկ մենք նետուած ենք, կտորակուած, օտար հորիզոններու տակ :

Եւ այսպէս քառասուն տարիէ ի վեր...

Ոչ մէկ ժողովուրդ ունեցած է այս ճակատագիրը :

Այդ դժուարին, այս անօրինակ կացութեան հետեւանք է ազգապահպանման մեր մտահոգութիւնը , որ մեր գոյութեան օրակարգը կը կազմէ: Միակ ու գերագոյն մտատանջութիւնը :

Ժամանակի ընթացքին, կ'աղօտին հայրենի յիշատակները: Հին սերունդը տեղի կուտայ եւ նոր սերունդ մը ծաղկած է ու կը ծաղկի, Սփիւռքի մէջ ծնած ու մեծցած: Նոր ժողովուրդ մը :

Ժողովուրդ մը սակայն, որ ենթակայ է բազմապիսի ազդեցութիւններու . — լեզուական, մշակութային, բարքերու :

Եթէ միայն մէկ երկրի կամ մէկ պետութեան մէջ ըլլայինք, աւելի դիւրին պիտի ըլլար մեր ազգապահպանման պայքարը. աւելի շօշափելի արդիւնքը: Այդպէս չէ սակայն իրականութիւնը. շատ աւելի բարդ է, դժուար եւ շատ աւելի տխուր , ողբերգական ըլլալու աստիճան :

Բազմաթիւ երկիրներու մէջ կ'ապրինք, հետեւաբար հարկադրուած ենք պայքարիլ բազմաթիւ ճակատներու վրայ, դուրսէն խուժող հազար ազդեցութիւններու դէմ:

Պահելու համար մեր ազգային դիմագիծը, հարկադրուած ենք ամբօրէն պահել մեր հոգեկան, իմացական միութիւնը. պատմութեան մեր միութիւնը, որ փշուր փշուր եղած է :

Ամէն գաղութ իր պատմութիւնը կը գրէ այսօր, եւ « Հայոց Պատմութիւնը» կը կտորակուի, Հայոց ժողովուրդին հետ. անոր նման: Հայ մշակոյթն ալ, լեզուին հետ, կը բաժնուի ինքն իր մէջ, ինչպէս բաժնուած են հայ զանգուածները :

Այս բոլոր բաժանումներուն, բոլոր այս կտորակումներուն մէջ՝ միայն մէկ միջոց ունինք.— ազգային դիմագծի պահպանումը, մէկ լեզուով եւ հոգեկան մէկ աշխարհով: Մէկ պատմութեամբ, որ շարունակութիւնը ըլլայ Հայոց պատմութեան :

Այս միութեան պահպանման համար, հզօրագոյն կապը՝ մեր լեզուն է. ահա թէ ինչու կը պահանջենք՝ նոյն լեզուն խօսիլ, նոյն լեզուով կարդալ, նոյն լեզուով գրել, մտածել ու երգել:

Հայկական ծագումը յիշատակ մը կը դառնայ միայն, աղօտ ու հեռաւոր, եթէ օր մը, Ամերիկայի մէջ անգլիախօս Հայեր ըլլան, Ֆրանսայի մէջ ֆրանսախօս, Միջին Արեւելքի մէջ արաբախօս , յետոյ յունախօս, իրանախօս ...

Ո՞ւր պիտի մնայ այդ սեւ օրը՝ հայախօսը. այսինքն՝ Հայը:

Հայ մշակո՞յթը .— որո՞ւն համար սակայն: Կարելի՞ է երեւակայել բազմալեզու հայութիւն մը: Դժուար է երեւակայել , սակայն դիւրին է զգալ վաղուան մեր ճակատագրին ողբերգութիւնը :

Այդ ողբերգութեան դէմ է որ կը պայքարինք, պահանջելով որ մնայ հայերէնը, մեր սքանչելի լեզուն, որովհետեւ անոր գոյութիւնը հայրենիքի մը հաւասար է. հայրենիքն է. ոգի ու պատմութիւն միանգամայն: Անառիկ պատնէշ մը, որուն ետեւ Հայը մնացած է դարերով եւ կրնայ մնալ ու պաշտպանուիլ ասկէ ետքն ալ:

Ուրիշ զօրաւոր կապ մըն է անշուշտ՝ Հայ. Եկեղեցին, իր հաւատքի հրեղէն շունչով եւ պատմական ու ազգային առաքելութեամբ: Ահա թէ ինչու եկեղեցի կը կառուցանենք , պէտք է կառուցանենք հայ դպրոցին հետ, որովհետեւ հայ միտքն ու հոգին միասին պայքարած են դարերու արհաւիրքներուն դէմ : Միասին պաշտպանած են հայ ժողովուրդը :

Սոփեստութիւն է մեր պայմաններուն մէջ յատկապէս, որեւէ վերապահութիւն՝ Եկեղեցիին ու անոր առաքելութեան հանդէպ, ինչպէս անմտութիւն է հայ դպրոցին հանդէպ վերապահութիւնը. աւելի բան մը՝ հայ լեզուին ու մշակոյթին հանդէպ երկդիմի ու վարանոտ կեցուածք մը:

Սակայն, վտանգը չի հեռանար, եւ Հայոց ազգին ու պատմութեան կտորակումը չի դարմանուիր, եթէ գաղութէ գաղութ Հայը չզօրանայ, եւ հոգեկան ու իմացական նոյնութիւն, առնուազն՝ նմանութիւն չստեղծուի :

Այս տեսակէտէն, անտարակոյս, շատ կարեւոր դեր կը կատարէ հայ մամուլը, որ գաղութի մը կեանքը կ'արձագանգէ ուրիշ գաղութներու. բարերար, նախախնամական դեր կը կատարեն մեր կուսակցութիւնները, մեր եղբայրական օգնութեան կազմակերպութիւնները, մեր հայրենակցական ու մշակութային Միութիւնները, որոնք, բոլորը միասին առնելով, կենդանի կը պահեն մէկ հայութեան, մէկ հայրենիքի եւ, նաեւ, մէկ լեզուի ու մշակոյթի գաղափարը :

Այս գետնին վրայ, ինչ մեծ նպաստ պիտի ըլլար սակայն, եթէ, ինչպէս կ'ընեն շատ աւելի մեծ ու ապահով ժողովուրդներ, գաղութէ գաղութ այցելութիւններ կազմակերպուէին. միջոցներ ստեղծուէին՝ մտաւորականներու, արուեստագէտներու, լրագրողներու եւ ուսանողներու այցելութիւնները դիւրացնելու համար , որոնք կրնան նոր շունչ տանիլ կամ բերել, գաղութի մը, թարմութիւն ու շարժում ստեղծել եւ արթնցնել ազգային զգացումը:

Վերջերս, գրագէտի մը,— Ծ. Նարդունի — այցելութիւնը Միջին Արեւելք, արտակարգ հետաքրքրութիւն ստեղծեց. Շանթի Ամերիկա այցելութիւնը՝ պատմական նշանակութիւն մը ունեցաւ :

Ինչ բարիք պիտի ըլլար գաղութներու համար, եթէ հնարաւորութիւն ստեղծուէր ոչ միայն մէկով — երկուքով, այլ եւ խումբով այցելութիւններու, հայ ոգին բարձր պահելու, ազգային ու մշակութային անթեղուած կրակը բոցավառելու համար :

Ըսելու համար տարագիր ու պանդուխտ հայութեան, թէ արթուն են պահակները :

Հայ մտքի ու հոգիի, հայ լեզուի եւ մշակոյթի պահակները:

Այնպէս, ինչպէս հին ու մութ դարերուն:

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 14 Մայիս .— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս, Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը կազմակերպած էր փառահեղ հերոսամարտին տարեդարձի տօնակատարութիւնը :

Ներկայ էին կուսակցութեանց, յարանուանութեանց եւ բոլոր ազգ. միութեանց ներկայացուցիչները , ինչպէս եւ կաթող. պատուիրակ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան, որ սիրով ստանձնած էր հանդէսին հովանաւորութիւնը:

Հայր. Միութեան վարչութիւնը ջանք չէր խնայած, հանդէսին մասնաւոր փայլ մը տալու համար, ճոխ եւ այլազան յայտագրով մը:

Կիրակի, 9 Մայիս, Սալ Մազընօն դարձեալ լեցուած էր խուռն բազմութեամբ:

Հանդէսին բացումը կատարեց նուագախումբը «Մարսէյեէզ»ով եւ «Բամ Փորոտան»ով, որոնք ունկնդրուեցան յոտնկայս :

Վարչութեան նախագահը, Պ. Վ. Պանդիկեան, հանդէսին բացումը կատարելով բացատրեց հերոսամարտին նշանակութիւնը :

« Վասպուրականցին կրցաւ իր 30 օրուայ օրհասական ու անհաւասար կռիւներով կացութեան տէրը դառնալ: (Այս առթիւ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել զոհերուն յիշատակը): «Այո, Վասպուրականցին, իր կուռ կամքով կրցաւ յաւերժացնել անուններ մեր անմահներուն՝ Աւետիսեանի, Մարտիկի, Սեպուհի, Իշխանի, Բրուտեանի, Պետոյի , Վռամեանի, ինչպէս եւ ուրիշ բազմաթիւ հերոսներու անմոռանալի յիշատակը: Անոնց տուած դաստիարակութեամբ, յեղափոխական շունչով եւ զոհաբերութեամբ էր որ կարելի եղաւ փառքով պսակել Ապրիլեան հերոսամարտը:

Կեցցէ Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտը իր ղեկավարներով: Փառք բոլոր հերոսներուն »:

Այս ճառէն վերջ Տիկին Տէր Վարդանեան իր գեղանուշ ձայնով մեզ փոխադրեց հայրենի աշխարհ, երգելով «Հայրենի՛ք, հայրենիք»: Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Ս. Դ. Հնչակեան ներկայացուցիչը , Պ. Արապեան, որ բացատրեց թէ Վասպուրականցին, իր համերաշխութեամբ, եւ քաջութեամբ կրցաւ վիժեցնել ահաւոր փորձանք մը որ պիտի պայթէր նաեւ Վասպուրականի մէջ: «Վասպուրական 1915ի հերոսամարտով նոր էջ մը բացաւ , մեր ազգային պատմութեան մէջ: Չկայ ազգ մը որ այնքան փարած ըլլայ իր հայրենի հողին ու անոր մշակոյթին, որքան հայ ժողովուրդը: Բայց այժմ կը պակսի մեզ համերաշխութեան ոգին: Տեղն է յիշել , Պատկանեանի խօսքը «Ես Հայոց մի բան եմ ուզում, այդ բանը, հայ ազգին միութիւնն է »: Ուրեմն լինենք մէկ սիրտ եւ մէկ հոգի, օրինակ առնենք Վասպուրականցիներէն» :

Բեմ հրաւիրուեցաւ Վասպուրականի երիտասարդուհիներէն Օր. Սեդա Զրբաշեանը, որ արտասանեց Զարենցի «Գովք Հայաստանի»ն մեծ յաջողութեամբ :

Երկրորդ բանախօսն էր ռամկավար կուսակցութեան ներկայացուցիչը, Պ. Մաչոյեան, որ նոյնպէս նկարագրելով անհաւասար այլ յաղթական մարտնչումը , ըսաւ թէ Վասպուրականը, եղած է պատմական օրրան մեր հերոսներու, Հայկէն մինչեւ մեր օրերը : Բնական էր որ Վասպուրականը չէր կրնար հանդուրժել սարքուած դաւադրութեան, միացեալ ճակատ կազմեց եւ հասաւ իր նպատակին, փառաւոր էջ մը բանալով մեր նորագոյն պատմութեան մէջ:

Վասպուրականի նորահաս երիտասարդներէն Պ. Ֆ. Հրաչեանը անդամ «Արմենիա» երգչախումբին, երգեց «Հայաստան»ը մեծ յաջողութեամբ :

Երրորդ բանախօսն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչը, Տ. Թադոյեան : «Բոլորիս պարտականութիւնն է պատմել Վասպուրականի հերոսամարտին դրուագները որոնք պատիւ կը բերեն հայ ազգին: Շատ լաւ ըմբռնած էին Խրիմեաններու եւ Փորթուգալեաններու եւ ուրիշ բազմաթիւ յեղափոխականներու պատգամները : Մենք շատ բան կը պարտինք Վասպուրականցիներուն, որոնք ընթացք տուին մեր ազատագրական տենչերուն , անկախութեան ճամբան հարթելով մինչեւ Արարատեան դաշտը »:

Արենուշներու խմբապետուհիներէն Օր. Յարութիւնեան մեծ յաջողութեամբ արտասանեց Վասպուրական աշխարհին ձօնուած ոտանաւոր մը, զոր գրած էր չորրորդ բանախօսը, Պ. Ազգէն Մարտիրոսեանը: Բանախօսը նախ ինքզինքը ներկայացուց իբրեւ հերոսամարտի համեստ զինուորներէն մին , այժմ ուսուցիչ: Յետոյ նկարագրեց Վանեցիներու քաջութիւնը, Վասպուրականի, Ատրպատականի եւ Բաշ Ապարանի հերոսամարտներուն մէջ , եւ եզրակացուց թէ օր մը թշնամին պիտի գիտնայ թէ ինչ է մեր ուզածը:

Երիտասարդ Պ. Գասպարեան ընկերակցութեամբ Օր. Պօյաճեանի («Արմենիա» երգչախումբէն) մեծ յաջողութեամբ երգեց , Վ. Սարգսեանի դաշնաւորած Սարոյի երգը, («Անուշ»էն) եւ «Բարձր սարերը այ սարեր»:

Կարգը եկած էր Փարիզի առաջնորդին , Սերովբէ Ծ. վարդապետի, մէկը Վասպուրականի արժանաւոր զաւակներէն :

— « Բանախօսներու արտայայտու-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Յ Ո Յ Ս

★

(Գ. եւ վերջին մաս)

Այս պարագան ցաւոտ սրունքին ակնարկութիւն ընելու իր սովորութեան արմատ արձակելուն շատ էր նպաստած :

Անշուշտ չունէր հանգստի օրեր բայց երբեմն կը բացակայէր իր սովորական տեղէն, այդ կը պատահէր այն օրերուն երբ « սրունքին ցաւէն կը մեռնէր» : Այսպիսի առիթներով տան վարձքի յետնեալ պարտքերը ալ աւելի կը բարդուէին, բայց ինչպէս կ'ըսէր ինքը, «երբ մարդ չի կրնար վճարել կը նշանակէ թէ չի կրնար վճարել, այնպէս չէ՞ : «Այս ակամայ արձակուրդներէն վերջ կը կրկնապատկէր ճիգերը, թռչնակերի աւելի մեծ քանակութիւններ քաղելով ու մնալով իր անկիւնը՝ մինչեւ այն վայրկեանը երբ կը զգար որ եթէ այդ բոպէին տուն չշարժէր, ալ չէր կրնար տեղէն երբեք յաւիտենապէս :

Ծնունդը իր տօնն էր, որովհետեւ այդ առթիւ մարդիկ իրենց թռչուններուն հանդէպ աւելի առատաձեռն կ'ըլլային եւ իր կանոնաւոր յաճախորդները այլեւս սովորութիւն դարձուցած էին քսանըհինգ դահեկան սպրդեցնել ափին մէջ: Մխիթարական երեւոյթ մըն էր այս քանի որ այդ օրերուն յաճախ, սաստիկ ցուրտերուն քիչ մըն ալ «մարդու պէս» ապրելու փորձերուն հետեւանքով շատ հեղ տունը կը մնար : Ցնցղատապի տարեկան տագնապէն ետք արոյրէ դէմքը կը տժգունէր, կապոյտ աչքերը կ'աղօտէին — կ'երեւի այդ կերպարանքը կ'ունենար խեղդուած ձկնորսի մը ուրուականը — կոշկոռ ձեռներ կը դողդղային երբ ծռելով բոյսերը ձեռքէ կ'անցընէր եւ ցաւով կը տեսնէր թէ տակաւին ծաղկած չէին եւ կը ջանար անոնց մէջէն ընտրել այն մասերը որոնք, իր դատումով, քիչ թէ շատ յարմար էին հիւրանոցներու փափուկ մթնոլորտին ընտելացած թռչնիկներու նուրբ քիմքին :

— Այս չափիկն ալ գտնելու համար չէք կրնար երեւակայել թէ որքան հոգի եմ մաշեցուցած, կ'ըսէր դժուարահաճ յաճախորդներուն: Երբեմն այնպէս կը թուէր թէ կաղ ոտքս ետիս պիտի մնար , այնքան որ դժուարութիւն կը քաշէի ցեխին մէջէն պրծելու համար: Եւ կինս յօդացաւէ կը տառապի, իմ ամէն ինչս գլխու փորձանք է արդէն:

Եւ զուարթ երեւնալու անակնունելի ճիգ մը պարտադրելով ինքն իրեն, կը ջանար ժպտիլ: Յետոյ, «քիչ մնաց որ ետին մնալիք » կաղ ոտքին սեւեռելով, հպարտ շեշտով մը կ'աւելցնէր՝ «գիտէ՞ք, մէջը ուժի ոչ մէկ նշոյլ կայ. մէկ հատիկ մկան անգամ մնացած չէ»: Իսկ աչքերուն արտայայտութիւնը կ'ամբողջացնէր ինչ որ լեզուն կիսատ էր թողած.— « շատ քիչեր միայն ունին այսպիսի սրունք »:

Իր կեանքը առարկայօրէն դիտողի մը համար դժուար էր հասկնալ թէ ապրիլը ի՞նչ ձգողութիւն կրնար ունենալ իրեն պէս մէկու մը համար: Դժուար գործ էր իր տեւական տուայտանքին ու ցաւերուն թանձր քողը պատռելով տեսնել յոգնատանջ թռչնիկը որ բոյն էր դրած իր հոգիին մէջ, վիրաւոր ու փետրաթափ թեւիկները թափահարելով յարաշարժօրէն , թէեւ շատ մեղմ ցնցումներով: Առ հասարակ անտրամաբան գործ էր այս մարդուն կառչիլը կեանքին, քանի որ հեռանկարը ներկայէն ալ աւելի ցաւալի վերջակէտ մը կ'ուրուագծէր իր թշուառ գոյութեան անըստոյգ հորիզոնին վրայ: Եւ, հանդերձեալ կեանքի մասին ակնարկ եղած պահուն, կասկածոտ դիտողութիւն մը ունէր պատրաստի.— « Կինս միշտ կ'ըսէ թէ մեր երթալիք տեղը ասկէ աւելի գէշ չենք կրնար ըլլալ: Եւ անշուշտ իրաւունք ունի իմ փափկասուն կողակիցս, եթէ երբեք երթալիք տեղ մը գոյութիւն ունի ...

Եւ սակայն երեւցածն այն էր թէ՝ «այսինքն սա ապրելուս իմաստն ի՞նչ է» հարցումը երբեք չէր անցներ մտքէն: Մարդուս կրած տպաւորութիւնն այն էր թէ անիկա իր վիշտերուն հետ մաքառելէն զատոնի, թաքուն հաճոյք մը կը զգար: Եւ բարեբախտ բան մըն էր անոր գոյութիւնը, որովհետեւ մարդ ամբողջ օրը թափառելով հազիւ թէ կարենար հանդիպիլ իրեն պէս ուրիշ տիպարի մը, որ մարդկութեան ապագայ բարօրութեան համար կարենար աւելի լաւ ծառայել իբրեւ կենդանի ներշնչարան :

Ան, պողոտայի եռուզեռին մէջ, կողովին քովիկը կը կենար անմռունչ, յենլով իր ծուռ գաւազանին, յոգնած այլ վճռական դէմքով՝ որպէս անկոփ ու անտաշ յուշարձան մարդկային անդիտակիցէն ժայթքող մեծ, հսկայ մէկ առաքինութեան, աշխարհի բոլոր բաներէն աւելի ներշնչող, յուսադրող եւ ազնուացուցիչ՝ Քաջութիւն առանց Յոյսի :

Պէյրութ Անգլ. Թրգմ. Ս. ԱՇՃԵԱՆ

թիւններէն, երգուած հայրենաշունչ երգերէն, ազդուած պահ մը միտքս գնաց դէպի 39 տարի ետ, երբ դեռ մանուկ էի, հազիւ 7 տարեկան: Երազի մը պէս կը յիշեմ այն եղերական արտագաղթը ու չըսպասուած նահանջը, որ պարտադրուած էր ռուս հրամանատարներէ, Վասպուրականի քաջերուն, երբ գերութեան շղթան հազիւ փշրած ու ազատութեան պտուղը պիտի վայելէին այդչափ զոհաբերութիւններէ վերջ: Այսօր, սակայն երբ կը գտնուինք խրախճանութեան մը առջեւ կը մոռնանք մեր սուգերը եւ վիշտերը: Արժանիքներու տէր ազգ մը չէր կրնար կորսուիլ: Թշնամին սխալած էր: Մեր անձնուէր հերոսները իրենց կեանքի գնով ստեղծեցին նորագոյն պատմութիւն մը, որուն իրական փաստն է, մեր փոքրիկ հայրենիքը, թէեւ տարածութեամբ նեղ, բայց իր արդիւնաբերութեամբ եւ յառաջդիմութեամբ կը գերազանցէ մեր թշնամին: Թուրքը կը սպասէր հայ ազգին յուղարկաւորութեան, բայց, չարաչար սխալեցաւ, ու այժմ նախանձով կը դիտէ մեզ: Ուրեմն սիրենք մեր հայրենիքը, քանի որ մեր բոլոր հերոսները Քաջն Վարդանէն սկսեալ կռուեցան հայրենիքի ազատագրման համար: Սխալ է ըսել, թէ մեր կեանքը միայն սուգով սկսած է ու տառապանքով կը վերջանայ: Ընդհակառակն, նոր սերունդին, երիտասարդութեան զգացնելու է, թէ ի՞նչ էինք երէկ, ի՞նչ ենք այսօր, եւ ի՞նչ կ'ուզենք ըլլալ վաղը: Ըլլանք միշտ համեբաշխ, ինչպէս այս օրուան հանդէսին անխտիր մասնակցող հոսանքներու ներկայացուցիչները քով քովի կը փառաբանեն մեր հերոսներու յիշատակը»:

Օր. Անէթա, դուստր Պ. Վ. Սարգսեանի, ինքնաբերաբար արտասանեց բանաստեղծական կտոր մը:

Հանդիսականները անհամբեր կը սպասէին հայրենի բնաշխարհի գունաւոր շարժանկարի ցուցադրութեան: Հայրենակից Պ. Վ. Կաքաւեան ներկայացուց հայրենիքի տեսարաններ եւ հերոսամարտներու մասնակցող հերոսներու դիմանկարները, միաժամանակ տալով բացատրութիւնները: Ցուցադրութենէն առաջ կարդաց գրութիւն մը ժապաւէնի բովանդակութեան եւ հայկական դաշտի ելեւէջներու մասին: Այս առթիւ իր կարգին թելադրեց երբեք չմոռնալ հերոսներուն կտակը:

Շնորհաւորական նամակ մը գրած էր Պ. Վ. Փորթուգալեան, ցաւ յայտնելով որ պիտի չկրնայ ներկայ ըլլալ, կամքէ անկախ պատճառներով: Շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկուած էր Փարիզէն, յանուն Վասպուրականի Հայր. եւ Երիտ. Միութեանց: Ուղերձներ ղրկած էին նաեւ Տէսինի եւ Վիէնի մասնաճիւղերը: Ինչպէս նաեւ Ամասիոյ եւ Ուրֆայի Հայր. Միութիւնները որոնք մասնակցեցան նիւթական նուէրներով:

Վարչութիւնը կը փութայ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել բոլոր Միութեանց, կուսակցութեանց եւն., ներկայացուցիչներուն, ինչպէս եւ գեղարուեստական բաժնին մասնակցողներուն:

Հանդիսականները մեկնեցան հայրենի յիշատակներով: Պարերը տեւեցին մինչեւ կէս գիշեր, ստեղծելով մեծ խանդավառութիւն:

ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆ ՄԸ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Մայիս 2ին հաճելի երեկոյթ մը ունեցանք: Ընկեր Խաչիկ Ղարիպեանի չորս ամսուան յամառ աշխատանքով բեմադրուեցաւ Գ. Իփէքեանի «Արա եւ Շամիրամ» թատերախաղը: Սէնթ Էթիէնի եւ Սէն Շամոնի Նոր Սերունդը եռանդով փարած էր այս գործին: Կարծես հոս ծնած երիտասարդներ չըլլային, իրենց գեղեցիկ խաղարկութեամբ եւ մաքուր առոգանութեամբ հիացում պատճառեցին: Արայի դերը յաջողութեամբ կատարեց Ս. Թիւթիւնճեան:

Շամիրամին դերը ստանձնած էր Օր. Ա. Ստեփանեան:

Նուարդի դերը յաջողութեամբ կատարեց Օր. Մ. Խրիմեան: Արդամ, բանակի հրամանատարի դերակատարը Յ. Ճապուրեան անթերի էր իր խաղարկութեամբ: Լաւ էր նաեւ Շահնուրի դերին մէջ: Ժ. Քալամեան յաջող էր զօրականի դերին մէջ, նոյնպէս Ստ. Աղնաւորեան եւ Կ. Պէրպէրեան, Ա. Սարգիսեան լաւ խաղարկութիւններ ունեցան:

Հանդիսականները մեկնեցան խոր տպաւորութեամբ: Այս ձեռնարկով Նոր Սերունդը փայլ մը եւս աւելցուց իր անունին վրայ:

× Փետր. մէկին Ծնունդի առթիւ Լիոնէն Թորգոմ քահանայ ընկերակցութեամբ դպրապետ Պ. Գ. Մարտիրոսեանի պատարագ մատոյց: Պ. Վ. Սահակեան Ջրօրհնէքի կնքահայրութեան առթիւ 5 հազար ֆրանք նուիրեց եկեղեցիին: Բոլոր ներկաներու սիրայօժար մասնակցութեամբ գոյացաւ կոկիկ գումար մը: Ազգ. միութեան այս գովելի ձեռնարկով այսօր կ'ունենանք մաքուր եւ կահաւորուած մատուռ մը յարակից սենեակով: Այս առթիւ իրենց գործնական մասնակցութիւնը բերած են.— Պ. Մ. Սէրիհօշեան (ելեկտրական զետեղումները), Պ. Լ. Պայանտրեան (գեղարուեստական ոսկեզօծ գծագրութեան զարդարանքները) եւ Ժ. Զափութեան (խղաներկները): Ազգ. Միութիւնը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ այն հայրենակիցներուն որոնք իրենց նուէրներով եւ աշխատանքով մասնակցեցան այս շատ կարեւոր ձեռնարկին:

× Ազգ. դպրոցը փակուած ըլլալով, տղաքը հետզհետէ կը մոռնային մայրենի լեզուն: Վերջերս գաղութը իր ընդհ. ժողովէն ընտրեց կրթական յանձնախումբ մը որուն առաջին գործը եղաւ գտնել ուսուցիչ մը: Վիէնէն սրտցաւ Պ. Կ. Տէրմոյեան, յանձն առաւ ամէն հինգշաբթի գալ Սէնթ Էթիէն, գրաւելու նորահաս սերունդով: Արդէն երրորդ հինգշաբթին է որ կուգայ: Առ այժմ 30–40 աշակերտ ունի եւ հետզհետէ պիտի աւելնայ, երբ նոր դասագրքեր հասնին:

ՆՇԱՆ

×

ՏԻՐՈՒՆԻ.— ՎԱՀԱՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ, 13 Մայիս.— Վահանն ալ սեւ ու օտար հողին յանձնեցինք մորմոքած սրտով ու թաց աչքերով:

Ծնած էր Մուշի Խաս գիւղը, 1898ին: Դեռ երիտասարդ տարիքին, իր ծննդավայրէն Հիւս. Ամերիկա կը մեկնի իր եղբօրը Մելիքի հետ, սակայն առաջին Մեծ պատերազմին հայրենիք, անկէ ալ Կովկաս վերադառնալով, երկու եղբայրները կը մտնեն կամաւորական գունդերուն մէջ:

Անկախ Հայաստանի խորհրդայնացումէն վերջը, շատերու հետ Վահանն ալ ձըգելով երկիրը կ'ապաստանի Պոլիս, եւ յետոյ Ֆրանսա: Կ'աշխատէր նաւաշինութեան գործարանին մէջ: Իր ազգանուէր գործունէութեամբ եւ անաչառութեամբ կրցած էր ինքզինքը սիրելի դարձնել գաղութին մէջ:

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախագահն էր: Երկու տարիէ ի վեր կը տառապէր արեան ճնշումէ: Ամէն միջոց ապարդիւն անցաւ: Մէկ ամիս առաջ այլեւս հաշտուած էր մահուան հետ, մանաւանդ վերջին շաբթուն: Կիրակի, 9 Մայիս կէսօրէ վերջը Վահան փակեց իր աչքերը, խոր սուգի մատնելով իր ընտանիքը, իր հայրենակիցները եւ գաղութը:

Իր վերջին խօսքերն էին — «Հայրենիք.. հայրենիք... քաղցրիկ հայրենիք ... մընաս բարեաւ»:

Թաղումը տեղի ունեցաւ Մայիս 11ին: Ներկայ էին բազմաթիւ Հայեր եւ օտարներ, ինչպէս եւ Մարսէյլի իր հայրենակիցներէն շատեր: Դամբանական մը խօսեցաւ իր հայրենակիցներէն Պ. Քերոբ Կարապետեան: Քանի մը ծաղկեպսակներու կարգին կ'երեւար նաեւ Տարօն – Տուրուբերան Հայր. Միութեան Լա Սիոթայի մասնաճիւղին պսակը, Միութիւնը այս առթիւ իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Բամպակեան ընտանիքին եւ բոլոր սգակիր հայրենակիցներուն:

Ողբացեալ Վահանը իր ետին կը թողու կինը եւ երեք չափահաս զաւակներ:

Օտար հողը թեթեւ գայ վրադ, սիրելի Վահան:

Բաճուոր – թղթակից

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԳՈՅՆԵՐՈՒ ՎԱՐՊԵՏ ՄԸ

Տեղական թերթերու արուեստի քննադատները սկսած են արտայայտուիլ Զարեհ Մութաֆեանի այս տարուան նկարահանդէսի մասին, որ բացուեցաւ Մայիս չորսին եւ պիտի փակուի 20ին: «Առ» գեղարուեստական թերթին աշխատակիցը կը գրէ.—

Մութաֆեան մանուկ հասակին մէջ կը կը գծեր արդէն իր ծննդավայրին նաւակները: Իր առաջին նկարահանդէսը կուտայ 1933ին: Ներկայիս կը ցուցադրէ լեռնանկարներ ու ծովանկարներ: Գծագրութիւնը տոկուն է, երանգապնակը շատ հարուստ: Տաք ու խոր գոյները կը տարածէ կտաւին վրայ լայն վրձնումով եւ անոնց կուտայ շարժականութիւն: Ունի խոր կապոյտի վրայ լիճեր, որոնք, լեռներուն մէջէն կը փայլփլին, ու, կանանչ, գորշ եւ նարինջ գոյներու ճարտար ստուեղանաւորումներու հետ կը ներդաշնակուին: Բնանկարներուն մէջ հոս ու հոն կը նշմարուին գիւղացիներ ու գիւղական կառքեր վարողներ: Աչքի կը զարնէ «Ուսկան կարկտողները»,— ուր, նաւակներուն կայմերու անտառը երկինքի կապոյտէն գեղեցկօրէն կ'անջատուի: Ուշագրաւ են մանաւանդ «ձիւնանկար»ը, կապոյտ եւ մանիշակագոյն դաշնաւորումով, առաջին փլանին վրայ կնոջ մը սիլուէթով որ շատ մօտ է Շակալի ոգիին՝ դասական ըմբռնումով նկարուած մեծ քոմփոզիսիոն մը՝ «պտոյտ ծովուն վրայ», ու դիմանկարներ կինեբու, խոհուն աչքերով կ'ամբողջացնեն այս նկարահանդէսը, որ կը հաստատէ Մութաֆեանին «թեքնիք»ի տիրականութիւնը եւ անոր տաղանդին տոկունութիւնը:

Իր վերջին նկարահանդէսէն ի վեր, Մութաֆեան աներեւակայելի յառաջդիմութիւն կատարած է: Գոյները աւելի մեղմացած եւ խորութեան մէջ հարստացած են: Գծագրութիւնը ստացած է կատարելութիւն: Նկարներէն իւրաքանչիւրը հմայք մը կը կրէ: Մութաֆեան հազուագիւտ տուրքը ունի, նկարներուն միջոցով մեզ ուղղակի բնութեան ծոցը փոխադրելու («Ամաթէօր տ'ար»)

Եթէ ուզենք սահմանել այս անձնատիպ նկարիչին արուեստը, երկու բառ մեր միտքը կուգայ, իրատեսութիւն եւ բնապաշտութիւն: Առաջինը յարաբերական է բնութեան երեւոյթներուն հետ, երկրորդը յարաբերական է ոգիի երեւոյթներուն հետ: Մութաֆեան ունեցած է միշտ այս հետաքրքրական միաձուլումը, որ իր արուեստին կուտայ անբացատրելի հմայք մը:

Իր յանդգնութիւնը երեւան կուգայ յատկապէս գոյնի եւ ձեւակերպի յարաբերութիւններուն մէջ, մեծ էֆէները ստացուած են քանի մը ցայտուն ծաւալներով, որոնց շուրջ կը դասաւորուին դէմքերը ճարտարապետական կառուցումով եւ նկարները կ'ամբողջացնեն:

Այս պատուական արուեստագէտը, հարուստ դաշնաւորումներով նկարած բնանկարներուն մէջ ալ կը դնէ երանգային յուզականութիւն: Բոլոր նկարները լաւ շարադրուած են եւ նկարուած՝ ինքնեկ վարպետութեամբ: («Քլիմա»)

× Կ'իմանանք որ նախկին վարչապետ Ալպեռ Սարօ, ծանօթ իր նկարներու ճոխ թանգարանով, այցելած եւ գնած է հայ արուեստագէտին մէկ գործը, «Կնոջ մը դէմքը»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (82)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Իսկ հունձքը իր պարծանքի ու բերկրութեան ոսկեգոյն վրանը լարեր էր արտերու մէջ:

Հացը կը խօսէր հասկերուն մէջ:

Ամառը՝ Ռէս Սանոյին պատկառազդու քալուածքովը, կը քալէր վարդաստանին մէջէն՝ հոտուըտալով ծաղիկներ, շոյելով վարդերու մաներ եւ անոնց արձակած շաքիլները:

Կանաչենց Սանոն իր վարդաստանը կը դիտէր, կը խօսէր հողին հետ, իսկ Արեգնազն ու Տիգրանը նստած ծառի մը շուքը՝ կը խօսէին: Գիւղի աղբիւրին ճլլոցը, երգի մը քաղցրութեամբը վար կը ցատկէր ցանկապատէն, կ'իյնար Կանաչենց պարտէզն ու վարդաստանը, կը սիրուըտէր ծաղիկներուն հետ, կը փաթթուէր Արեգնազի գլխու խոպոպներուն, կը մտնէր Տիգրանի երեւակայութեան մէջ՝ հոն հիւսելով վէպը ընտանեկան սիրոյ եւ երջանկութեան:

Սանոն կը յօտէր վարդենիներու չոր ճիւղերը: Բոռ մը թառեր էր վարդաստանին դրան վրայ՝ արեւ կը խմէր: Այր ու կին մը կուգան գիւղէն, Արտաշէսնու Շուշիկն էին, խօսելով կ'երթային վարդաստան:

— Արտաշէս, Ռէս Սանոն որքան ուրախ պիտի ըլլայ, երբ լուրը առնէ:

— Այո, Շուշիկ, կ'երեւակայեմ իր ուրախութիւնը, եւ իրաւունք ալ ունի, ո՞վ պիտի չհպարտանար այդպիսի պարագայի մը մէջ:

— Միայն թէ, Արտաշէս, զգոյշ եղիր լուրը հաղորդելու միջոցին, մի մոռնար որ Ռէսը ծեր է, կրնայ յանկարծակիի գալ ու ցնցուիլ, նոյն իսկ վտանգուիլ, ուրեմն՝ նախ միտքը պատրաստէ, յետոյ հաղորդէ լուրը:

— Անհոգ եղիր, Շուշիկ, կեանքը փորձառու դարձուցած է զիս այս տեսակ գործերու մէջ:

Խօսակցելով Արտաշէսն ու Շուշիկը, մտան պարտէզը աղբիւրի կողմի դռնէն, առանց Արեգնազէն ու Տիգրանէն տեսնուելու, Ռէսը այդ պահուն՝ յոգնած աշխատանքէն, նստեր էր վարդաստանի մէջտեղը: Զոյգ մը վարդենիներ իրենց ծաղիկներովը, պսակ դրեր էին անոր ծերացած գլխուն:

— Բարի օր եւ բարի աշխատանք, հայրիկ:

— Բարի օր եւ բարի արեւ կանաչ կեանքիդ վրայ, Արտաշէս:

— Ուժ եւ կարողութիւն, հայրիկ:

— Ուժ եւ արեւշատութիւն՝ քեզի ալ, Շուշիկ, նստեցէք գետնի վրայ, կուշտս, եւ հանգստացէք: Արտաշէս, ըսէ տեսնեմ գործերը ինչպէ՞ս կ'երթան:

— Աղէկ են, շատ աղէկ, Արակի արտը՝ ոսկիի պէս գեղինցեր է, մանգաղ զարնելու ատենը եկած է, Պառեկին արտը՝ հասնիմ – չհասնիմի մօտ, Կլոր արտը՝ դեռ երիտասարդ է, Սեւ Դարը՝ քաղեր եմ, Կորնգանի արտը՝ ուղածիդ պէս է:

— Ուրախ եմ, Արտաշէս, կ'ուզեմ որ վիզդ չծռի, ու ճակատդ՝ միշտ բարձր ըլլայ:

— Շնորհակալ եմ, հայրիկ:

— Հայրիկ, բարի լուր, կը շնորհաւորենք:

— Աղջիկ, ի՞նչ կայ որ, չըսե՞ս, Շուշիկ:

— Արտաշէսը թող ըսէ:

— Շնորհաւորենք, ես ու Շուշիկը, տղուդ ու հարսիդ քաջութիւնը, մեր շըրջանի բոլոր գիւղերը անոնց մասին կը խօսին ու կը գովեն, կը ներբողեն զանոնք:

— Արդարեւ, Արտաշէս, երանելի եմ ես ու երջանիկ, տղուս ու հարսիս քաջութիւնը տեսնելով: Անոնց գիւցազնութեան փառքը վայելելը պզտիկ բան մը չէ, անցեալ օր իմացայ որ Քերծի, Սպիտակ Վանքի, Աթանանցի, Հառեղի, Շիտանի եւ միւս գիւղերու մարմինները Քերծայ սարի կռուի մասին գրած են ՇԱՄի Կեդր. Կոմիտէին:

— Շիտակ է, գրած են, մանաւորաբար կանգ առած են Արեգնազի քաջութեան վըրայ, զայն իբրեւ հերոսուհի ցոյց տուած են եւ պահանջած են որ՝ կուսակցական գնահատանք ըլլայ Արեգնազի,

— Արտաշէս, այս վերջին խօսքերը անծանօթ են ինծի:

— Սպասէ, հայրիկ, դեռ աւելին կայ, ուրիշ նորութիւններ ալ տակաւին պիտի լսես, գնահատական նամակ մը պիտի ստանաս Կեդր. Կոմիտէէն, ասկէ զատ՝ բան մըն ալ պիտի ղրկեն:

— Ուրիշ բա՞ն մը, բայց ի՞նչ է այդ ուրիշ բանը, Արտաշէս, անհամբերութեամբ հարցուց Ռէս Սանոն:

Արտաշէսը բռնած էր կծիկին թելը, կամաց, կամաց կը մօտենար բուն խնդրին, սակայն Շուշիկին սիրտը հատաւ, չկրցաւ դիմանալ, բերանը մօտեցուց Ռէսին ականջին ու շշնչեց մեղմիկ:

— Հայրիկ, Կեդր. Կոմիտէն Արեգնազը քաջալերելու համար՝ ոսկեղէն լանջախաչ մը նուէր ղրկած է:

Ռէս Սանոն ուրախութենէն ձեռքը գետնին զարկաւ, ապա դառնալով Շուշիկին՝ վճռաբար ըսաւ:

— Շուշիկ, եթէ բանդ շիտակ ըլլայ, կ'երդնում եօթ պապերուս եօթ գերեզմաններուն վրայ, որ ես ալ քեզի ոսկի օղ մը նուէր պիտի ընեմ:

(Շար.)

ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ տեղի ունեցան Փաքիստանի մէջ (խալամական Հնդկաստան): Մեռեալներուն թիւը կը հաշուեն 200, վիրաւորները՝ 500: Վարչապետը կը յայտարարէ թէ պատասխանատուները համայնավարներն են եւ թէ կառավարութիւնը վճռած է ջախջախել սարքուած դաւը:

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ կառավարութիւնը տեղեկագիր մը հրատարակեց համայնավարական դաւերու մասին, հիմնուելով խորհրդային դեսպանատան Գ. քարտուղարին՝ Պետրովի յայտնութեանց վրայ: Այս առթիւ հրատարակուած տեղեկութիւնները կ'ըսեն թէ Պետրով, որ Ջեկայի դործօն անդամներէն էր, չէր ուզեր Մոսկուա վերադառնալ, վախնալով որ կը սպաննուի, Բերիայի գնդակահարութենէն վերջ: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ Տիկին Պետրով ալ կը ծառայէր խորհրդային դաղտնի ոստիկանութեան մէջ:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ խորհրդային մարզպանը իր մօտ հրաւիրելով վարչապետը եւ փոխվարչապետը, խստօրէն մեղադրեց ներքին գործերու նախարարը, դիտել տալով թէ կը քաջալերէ Փաշական եւ համագերման խմբակցութիւնները եւ ցոյցերը, աւստրիական բանակը դաղտնապէս կը վերակազմէ Ամերիկացիներուն աջակցութեամբ եւն: Մարզպանը յիշեցնելով թէ հաշտութիւն կնքուած չէ տակաւին, պահանջեց արգիլել նախարարին «հակախորհրդային գործունէութիւնը», այլապէս ինք խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ: (Նախարարը ընկերվարական է):

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ երբեմնի ամենազօր տիրուհին, Աննա Փաուքըր, որ արտաքին գործերու նախարարն էր, մօտերս պիտի դատուի, այն ամբաստանութեամբ թէ թշնամական տարրեր մտցուցած է կուսակցութեան մէջ:

ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻ ռազմիկները հանդիսութիւններ պիտի կատարեն Մայիս 30ին, ամբողջ օրը:

ՕԴԸ ՑՐՏԱԾ Է Փարիզի մէջ, քանի մը օրէ ի վեր, իբրեւ հետեւանք հիւսիսէն եւ հարաւէն փչող քամիներու:

ՊՈԼԻՍ հասած է Մ. Նահանգներուն կողմէ Խ. Միութեան փոխ տրուած 38 մարտանաւերու առաջին մասը, — ութ թորփիլարձակներ: Ասոնք պիտի յանձնուին Թուրքիոյ ամերիկեան զինուորական մարմնի հրամանատարին, օգտագործուելու համար Թրքական ատրմիղին մէջ:

ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, կառավարութիւնը հետզհետէ կը խստացնէ իր հետապնդումները, ամրապնդելու համար նոր կարգուսարքը: Ինչպէս գրած էինք, բոլոր թերթերը ստիպուած են նոր արտօնութիւն խնդրել, շարունակուելու համար:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ամերիկեան դեսպանները ժողով գումարելով, ծրագիր մը մշակած են, պայքարելու համար կարմիր վտանգին դէմ՝ Միջին Արեւելքի մէջ: Հինգ հազար կը հաշուեն կարմիր գործիչներուն թիւը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ամէն տարուան պէս Դպրոցասէրի հոգեհանգստեան պաշտօնական արարողութիւնը պիտի կատարուի 28 Մայիս, Կիրակի օրը: Աշակերտուհիները ներկայ պիտի ըլլան արարողութեան: Կը հրաւիրուին վարժարանին նախկին սաները, բարեկամները եւ բոլոր անոնք որոնց սրտին կը խօսի կրթ. վաղեմի այս հաստատութեան հիմնադիրներուն եւ բոլոր աշխատողներուն յիշատակը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ Տիկին մը մնայուն գործ մը կ'ուզէ ունենալ հայ ընտանիքի մը մէջ, նախընտրաբար Փարիզ: Դիմել՝

Mme Yacoubian, 10 rue Malard,

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Կազմակերպուած Զ. Ո. Միութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ առողջապահական նախարարութեան եւ պատուակալ նախագահութեամբ Տոքթ. Պէրնար Լաֆէյի, տեղի կ'ունենայ Մայիս 23ին, կիրակի ժամը ճիշդ 14.45էն 18:

Մւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ,

24, Rue St. Victor

Կը նախագահէ Պ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ,

Պիտի խօսին ֆրանսացի եւ հայ ականաւոր անձնաւորութիւններ:

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին: Քառեակ նուագախումբ Պ. Կ. Սարեանի ղեկավարութեամբ, Տիկին ՄԵԼԻՔԵԱՆ եւ Պ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ երգ, Տիկին ՖԷՍԼԵԱՆ հայկական եւ կովկասեան մենապար՝ ընկերակցութեամբ ԳԱՐԵԳԻՆԻ (թառ) եւ ԲԵՆՈՅԻ: Օր. Ս. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ՝ դաշնակ, Փարիզի Օփերայի աւագ երգչուհի Օր. ՇԱԼԱՆՏԱ:

60 ՓՈՔՐԻԿՆԵՐԷ ԿԱԶՄՈՒԱԾ «ԼԸ ՓԸԹԻ ՊՕՆՏԻ»Ի երկսեռ երգչախումբ–պարախումբը իր ամբողջ կազմով բեմին վրայ, պիտի երգէ Կոմիտասի երգերը ՀԱՅԵՐԷՆ:

Տասը երգեհոնէ բաղկացեալ նուագախումբ մը առաջին անգամն ըլլալով հայկ. հանդէսի մը մէջ:

Տեղերը թուագրուած ըլլալով, կը հրաւիրենք հայ հասարակութիւնը որ այժմէն ապահովէ իր տոմսերը, Բալուեան, Պարսամեան եւ Հ. Սամուէլ գրատուններէն:

Մուտքի գիներն են 150, 200 եւ 300 Ֆր:

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՕՐ

Ի յիշատակ երկու մեծ մեռելներու

ՄԿՐՏԻՉ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

23 Մայիս, կիրակի ամբողջ օրը: Առտուն ծաղկեպսակներ պիտի դրուին անոնց դամբաններուն վրայ:

Կէսօրէ վերջ բուն հանդէսը:

Մասնակցութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան, «Արմենիա» երգչախումբի, արենոյշներու եւ արիներու միութեանց:

Կը նախագահէ եւ կը խօսի Մ. Փորթուգալեանի որդին՝

Պ. ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

(Դատաւոր էքսի ատեանին մէջ)

Պիտի խօսին նաեւ Պ. Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ:

Հրաւիրուած են երգելու՝ Տիկին Զ. Մօրքնօն, Օր. Մ. Սիմոնեան եւ Պ. Ֆ. Հրաչեան:

Պիտի նուագեն՝ Օր. Ա. Ակինեան (դաշնակ) եւ Պ. Ս. Չէօրէքճեան (ջութակ), կ'արտասանեն՝ Օրիորդներ Ալիս Յարութիւնեան, Սեդա Չրքաշեան եւ Պ. Ս. Մակարեան:

Մուտքը ազատ է:

Կը խնդրուի ժամը ճիշդ 10ին ներկայ ըլլալ Սէն Փիէռի գերեզմաննոցին դրան առջեւի հրապարակը, հաւաքաբար երթալու համար դէպի դամբարանները:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, ժամը 21էն մինչեւ առտու Ե. քաղաքապետարանի սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 12ին:

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Յունիս 20ին, քաղաքապետարանի սրահը:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 13ին, ցերեկը, Սալ Կալմանի մէջ:

ԶԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՕՐԸ ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ

Յունիս 20ին համազգային հանդիսաւորութեամբ, հաստատութեան գեղեցիկ դարաստանին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՎԻԷՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

ՄԱՅԻՍ 23ԻՆ ԼԻՈՆ, ՍԱԼ ՕՐԼՈԺ

Յունիս 12ին Սէն Շամոն:

SALLE D'IENA, 10 AVENUE D'IENA

Այս Ուրբաթ ժամը 21ին

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ԻՐ

" ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԸ "

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆԻ

Տիկին Տիան, Օր. Իրմա, Պէրպէրեան, Օր. Գասապեան, Միհրան Մ. Եփրեմեան, ժագ Սթէֆանօ եւ հեղինակը: *Տոմսերու գիները սովորական: Դիմել՝*

Librairie H. Palouyan 43, Rue Richer — Tél.: PRO. 25-46.

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ

ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Ուրբաթ, 21 Մայիս ժամը 21ին

Hôtel Normandie, 28 Bld. d'Athènes

կազմակերպուած Մուրատ Ռափայէլեան նախկին աշակերտներու միութեան կողմէ:

Այս առթիւ Մարսիլիոյ գաղութը պատիւ պիտի ունենայ ծանօթանալու Փարիզի Առաջնորդին: Կը հրաւիրուին բոլոր միութիւնները, կուսակցական կամ հայրենակցական, պատուելու համար յարգելի հիւրը: Մուտքը ազատ է

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Շաբաթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը: Վիճաբանութեան պիտի դրուի հետեւեալ հարցը.— Հայ գրողներու օտար լեզուներով արտադրած գործերը կարելի՞ է մաս նկատել հայկ. մշակոյթին: Թեր եւ դէմ պիտի խօսին Պ. Պ. Վ. Մելիքեան, Վ. Զէյթունցեան եւ Արշաւիր Խանէտանեան:

Մուտքը ազատ է:

CANNES

Ծախու է Պուլ. տը լա Քրուազէթ, երեք սենեակ, ընտանեկան սենեակ (լիվինկ րում), խոհանոց, բաղնիք, մառան, նաեւ եթէ ուզուի սպասուհիի սենեակ մը եւ կառատուն:

Գրել «Յառաջ»ի վարչութեան հասցէով:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Իսիի եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբին կողմէ:

Հովանաւորութեամբ Փարիզի Հայոց եկեղեցիի վարչութեան:

Կիրակի, 23 Մայիս, ժամը 16ին, Իսիի քաղաքապետարանի սրահին մէջ: 25 Ավրնիւ Վիքթոր Քրէսօն:

Կը ներկայացուի Գրիգոր Վահանի

ԲԱՐԵՐԱՐ ՄԸ

Հայկական կեանքէ կատակերգութիւն, մէկ արար:

Մասնակցութեամբ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ,

Անմահն Մոլիէրի «Ակամայ Բժիշկ»էն հայկական կեանքի վերածուած

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ

Քրքջալիք զաւեշտ, երեք արար եւ չորս պատկեր: Մասնակցութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի պարախումբին

Ղեկավարութիւն՝ Օր. Ալիս Գավէզեան

Երաժշտութիւն՝ Պ. Բեննօ Հ. Եդ. Գավէզեան

Մասնակցութեամբ՝ Ա. Գմբէթեան, Օր. Իրմա Պէրպէրեան, ժագ Սթէֆանօ, Գ. Վահան, Ն. Մարգարեան, Ն. Պշտիկեան, Յ. Ստեփանեան, Օր. Նոյեմի Ադամեան, Մ. Նուրիան:

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթրօ Մէրի տ'Իսի, օթօպիւս 123, 190:

Վարագոյրը կը բացուի ժամը ճիշդ 16ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Տոմսակներու գիներն են 300 եւ 200 Ֆր:

Ստանալու համար դիմել՝ եկեղեցիի շինութեան յանձնախումբի անդամներուն, ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի հայ սրճարանատէրներուն:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— «Անտոք» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին, մատուռի յարակից սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը շաբաթ, ժամը 20ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ.— Պատգմ. ժողովի զեկուցում, հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլոր ընկերուհիներու եւ սանուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Ներկաներուն թիւը օրինաւոր պիտի համարուի:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél. : PRO. 86-60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20 ՄԱՅԻՍ ★ JEUDI 20 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7373 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2784

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէին նոր քարտուղարը, Ս. Թովմասեան, զեկուցում տալով կուսակցութեան 17րդ համագումարին մէջ, խստօրէն կը քննադատէր նախորդ ղեկավարութիւնը :

Այդ առթիւ երեւան կը հանէր բազմաթիւ թերակատարումներ եւ ձախողանքներ, մանաւանդ հողագործական եւ տնտեսական ճակատի վրայ :

Եւ պատասխանատու կը հռչակէր նախորդ ընդհ. քարտուղարը, Գ. Արութինով, որ տարիներէ ի վեր տիրաբար կը վարէր երկիրը, նախագահ Մ. Պապեանի հետ :

Զեկուցումը լայն բաժին մը կը պարունակէր նաեւ, Դաշնակցութեան մասին :

Ինչպէս կ'երեւայ, մղձաւանջը չէ փարատած տակաւին :

Այն աստիճան որ, Ս. Թովմասեան անհրաժեշտ կը գտնէ նոր գիրքեր հրատարակել, Դաշնակցութիւնը վարկաբեկելու համար :

Ահաւասիկ իր իսկ խօսքերը, «սովետական» հայերէնով.

— «Երեւանի մեր գրողների շնորհակալ խնդիրն է նոր արժէքաւոր երկեր ստեղծել, Հայաստանը դաշնակների եւ նրանց իմպերիալիստական տէրերի լծից ազատագրելու մասին, Լենին – Ստալինեան ազգային քաղաքականութեան փառապանծ յաղթանակի մասին (Սովետ. Հայաստան, 15 Փետր. 1954) :

Երեւանի պաշտօնաթերթը իր կարգին արծարծելով այս հարցը, կը լրացնէ ընդհ. քարտուղարին մեղադրանքները՝ նախկին ղեկավարութեան դէմ :

Թերթը կը բացատրէ թէ Կեդր. Կոմիտէն «լուրջ պայքար» չէր մղեր «բուրժուական իդէալոգիայի, մանաւանդապէս ժուական իդէոլոգիայի, մանաւանդապէս րի դէմ (կրկնութիւն յանցանքի, ռեսիտիւ) :

Եւ նորէն ծանրանալով Դաշնակցութեան վրայ, կը շարունակէր, նոյն թխածոյ շարադրութեամբ.

— «Նա իրականում քիչ բան էր անում միջազգային իմպերիալիզմի գործակալների՝ դաշնակների ռէակցիոն իդէոլոգիայի մերկացման ուղղութեամբ : Հէնց դրանով պէտք է բացատրել նաեւ այն փաստը, որ մինչեւ հիմա հրապարակի վրայ չկայ շատ թէ քիչ լիարժէք մարքսիստական մի աշխատութիւն, որը, ինչպէս հարկն է, մերկացնէր միջազգային իմպերիալիզմի վարձկան դաշնակների նողկալի կերպարանքը» :

Հասկցաք անշուշտ — նախորդ վարիչները, Գ. Արութինով, Մ. Պապեան, որոնք իրենց երկարատեւ պաշտօնավարութեան ընթացքին մոլեգնութեան հասցուցած էին հակադաշնակցական պայքարը, «քիչ բան էին անում» այս ուղղութեամբ :

Միւս կողմէ, հակառակ ցարդ լոյս տեսած անհամար հրատարակութեանց, տակաւին չունին արժէքաւոր գիրք մը, որ պէտք եղածին պէս պարզէ Դաշնակցութեան դիմագիծը :

Երեւի այս է պատճառը որ Ս. Թովմասեան կ'ողբայ, նոյն համագումարին առջեւ.

— «Չի կարելի մոռանալ որ, մենք ապահովագրուած չենք բուրժուական ռէակցիոն իդէոլոգիայի, մասնաւորապէս բուրժուա – նացիոնալիստական Դաշնակցութիւն պարտիայի իդէոլոգիայի ներթափանցումից» : (Սով. Հայաստան, 15 Փետրուար) :

Այսպէս, ուրեմն, հակառակ տարիներու անլուր խաչկրութեանց, տակաւին ապահովագրուած չեն «Դաշնակցութեան գաղափարական ազդեցութեան դէմ :

Ուրեմն, հարկ է նոր գիրքեր թխել :

«Թաղումը» չէ վերջացած տակաւին :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄՈՒԼ ՆԻՍՏ ՄԸ ԵՒՍ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ՈՉ ՄԷԿ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԿԷՏԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ժընեւի խորհրդաժողովին Գչ. օրուան գոցփակ նիստն ալ ապարդիւն անցաւ, ինչպէս կը հաղորդեն հեռագիրները : Ոչ մէկ համաձայնութիւն՝ Հնդկաչինի պատերազմին դադարման միջոցներու մասին : Գոցփակ նիստին մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին, բայց, իրազեկ աղբիւրէ քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, խորհրդակցութիւնները ելքի մը չյանգեցան : Երկու կողմերն ալ անդրդուելի կը մնան իրենց տեսակէտներուն վրայ : Միեւնոյն ատեն բանավէճը կը շարունակուի դուրսը, Տիէն Պիէնի ֆրանսացի վիրաւորներու փոխադրութեան մասին : Առջի օր 19 ծանր վիրաւորներ միայն փոխադրուեցան :

Որոշուեցաւ չորեքշաբթի օր եւս գոցփակ նիստ մը գումարել, մասնակցութեամբ 9 ներկայացուցիչներուն (4 Մեծերը, Չինաստան, Հնդկաչինի երեք ընկերակից պետութիւնները եւ Վիէթ Մին) : Բայց աւելի բարենշան ելք մը չսպասուիր :

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ համայնավարները «բոլորովին անհաշտ» դիրք մը բռնած են : Օրակարգին վրայ կան երեք առաջարկներ զինադադարի մասին : Ֆրանսական պատուիրակութիւնը կը պահանջէ որ ըմբոստ ուժերը քաշուին Լաոսէն եւ Քամպոճէն, իբրեւ նախապայման : Իսկ համայնավարները կ'առարկեն թէ այդ ուժերը Լաոս եւ Քամպոճ հրաւիրուեցան «դիմադրական կառավարութեանց կողմէ, օգնելու համար աշխարհակալութեան դէմ մղուած պայքարին» : Ուրեմն, կը մերժեն պարպել այդ երկու երկիրները, ինչպէս կը պահանջէ Պ. Ժորժ Պիտօ, «խրտուիլակ իշխանութիւն» անուանելով դիմադրական կառավարութիւնները : Անոնք պայման կը դնեն որ թշնամութիւնները դադրին ոչ միայն բուն Հնդկաչինի, այլեւ Լաոսի եւ Քամպոճի մէջ : Ֆրանսացիները այս վերջին երկու երկիրները կը նկատեն անկախ եւ գերիշխան պետութիւններ, ուր կարմիր զինուորներ արշաւած են առանց կազմակերպուած ապստամբութեան :

Տիէն Պիէնի վիրաւորներու փոխադրութեան խնդիրն ալ թնճուկի մը վերածուած է : Ֆրանսացիները կը գանգատին թէ Վիէթ Մին խախտած է համաձայնութիւնը : Կարմիրները կ'ըսեն թէ վեց հազար բնիկ զինուորներ կը գտնուէին զօր. տը Քասթրի հրամանատարութեան տակ : Շատ մը վիրաւորներ կան այս գերի զինուորներուն մէջ, բայց Վիէթմին թոյլ չի տար որ փոխադրուին, հակառակ միջազգային օրէնքներու :

Գչ. օրուան գոցփակ նիստէն ետք, Պ. Մոլոթով առաջարկեց յետաձգել Հնդկաչինի խնդիրը եւ Քորէայի հարցը քննել ընդհ. ժողովի մը մէջ : Կ'ըսուի թէ խորհրդային ներկայացուցիչը վերջին պահուն ետ առած է իր առաջարկը :

ՖՐԱՆՔԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լոնտոնի թերթերը կը հաստատեն թէ Անգլիա տհաճութեամբ կը դիտէ ֆրանքեւամերիկեան բանակցութիւնները Հնդկաչինի մասին : Անգլիացիները կը կարծեն թէ այս ձեռնարկը փորձ մըն է ճնշում բանեցնելու, որպէսզի Մեծն Բրիտանիա փոխէ իր քաղաքականութիւնը երկու կարեւոր հարցերու մասին : Առաջինը զինուորական միջամտութեան խնդիրն է, երկրորդը՝ ամերիկեան ծրագիրը՝ հարաւ. արեւելեան Ասիոյ հաւաքական պաշտպանութեան մասին : Անգլիա վերապահ է երկուքին հանդէպ ալ, սպասելով Ժընեւի ժողովին ելքին :

Լոնտոնի մէջ բացորոշապէս կը խոստովանին Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն տարակարծութիւնը այս երկու հարցերու մասին : Միեւնոյն ատեն դժգոհ են որ Ուաշինկթըն փափկանկատութիւնը չէ ունեցած Անգլիան ալ հրաւիրելու, երբ կ'որոշէր բանակցութիւններ կատարել Ֆրանսայի հետ : Այս պարագան այն կասկածը կը ներշնչէ թէ Մ. Նահանգները յարմար կը նկատեն առանձին գործել ուրիշ ոեւէ զինակցի հետ, — ինչպէս Աւստրալիա, Նոր Զելանտա եւն. : Այն ատեն Անգլիա պիտի հարկադրուի փոխել իր քաղաքականութիւնը հարաւ. արեւելեան Ասիոյ մէջ ուր այնքան կենսական շահեր ունի :

❖ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❖

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ «ԶԱՐԹՕՆՔ»Ի

Ձեր միջոցաւ այս նամակը կ'ուղղենք, նախ, ձեր շրջանի ռամկավար վարչութեան :

Դիմակաւոր թշուառական մը կը գրէ ձեր թերթի ապրիլ 22 թիւին մէջ, «Ֆրանսահայ նամականի» խորագրին տակ.

— «Առ նուազն ըմբոստացուցիչ է հաստատել թէ ֆրանսահայ ստուար հայ գաղութը զրկուած է հայրենասէր հայ մամուլէն : Հրապարակը մնացած է հայրենադաւներու օրկան «Յառաջ»ին, որուն էջերէն սուտն ու զրպարտութիւնը, հայհոյանքն ու մատնչական բնոյթ ունեցող յօդուածներ զիրար կը հրմշտկեն : Ամբողջ քսանեօթը տարիներ, «Յառաջ» չկշտացաւ մեր գաղութը տակնուվրայ ընելէ, եւ մանաւանդ չկշտացաւ հայրենիքին դէմ քարոզութիւններ ընելէ : Մանաւանդ հիմա որ պայմաններն ալ ի նպաստ «Յառաջ»ներուն են, ալ կրնաք երեւակայել կատաղութիւնը այդ թերթին : Ի՛նքն է միակ տէրը ֆրանսահայ գաղութին, ինքն է խելացին, ի՛նքն է վերջապէս միակ ... բաղձալին ... յաչս ոստիկանութեան եւ պետական մարմիններուն» :

Դիմակաւոր թղթակիցը, որ Մարսէյլէն կը գրէ եւ անծանօթ մը չէ մեզի, կ'ըսէ, տակաւին.

— «Ֆրանսահայ գաղութը ընդհանրապէս, մարսիլահայ գաղութը մասնաւորապէս, կը տառապի իրապէս ի տես այս ողբերգութեան :

... Հայերէն բոլոր թերթերուն խափանումը եւ հրապարակի վրայ դաշնակ «Յառաջ»ի մնալը, կը հաստատէ ինքնին այն գէն թէ «Յառաջ» մութ կապեր ունի, եւ յարաբերութիւններ : Այլապէս, ինչո՞ւ, իր ո՞ր մէկ արժանիքին համար «Յառաջ»ը չի խափանուիր» :

Անշուշտ ձեր խմբագրութիւնը որ այս շողոքորթապատումը յանձնած է գրաշարին, կը հասկնայ բառերուն իմաստը : Ուրեմն կը ստանձնէ, նախ, պատասխանատուութիւնը :

Արդ, կը հարցնենք հրապարակաւ, եւ պատասխանի կը սպասենք հրապարակաւ, թէ ձեր խմբագրութենէն եւ թէ կուսակցական վարչութենէն.—

1. Ի՞նչ կը նշանակէ «հայրենադաւներու օրկան» :
2. Կրնա՞ք մէկ – երկու օրինակներ յիշել «Յառաջ»ի «սուտերէն եւ զրպարտութիւններէն», «մատնչական բնոյթ ունեցող յօդուածներէն» :
3. «Յառաջ»ը ինչո՞վ «տակնուվրայ ըրած է ֆրանսահայ գաղութը, ամբողջ քսանեօթ տարիներ» :
4. Կրնա՞ք պարզել «այն մութ կապերը եւ յարաբերութիւնները» որոնց շնորհիւ կանգուն կը մնայ Յառաջը :
5. «Ֆրանսական ազնիւ կառավարութիւնը, որ միշտ լայնախոհ եղած է, Հայոց հանդէպ» ի՞նչպէս թոյլ կուտայ «հայերէն բոլոր թերթերուն խափանումը», եւ կը հանդուրժէ որ Յառաջը շարունակուի, շնորհիւ «մութ կապերու» :

Այս թերթը ձեզի կը դրկենք օդանաւով, եւ կը սպասենք որ պատասխանն ալ, կարճ եւ բացորոշ, ուղարկէք օդանաւով :

Յետոյ կը խօսինք, նախատ նախտի : Ոչ միայն այս «ժուռնալ»ին, այլ եւ ուրիշ բաներու մասին :

ՅԱՌԱՋ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԹԱՂՈՒՄԸ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ

ԽՄԲ.— Արեւմտեան Եւրոպայի կաթողիկոսական պատուիրակ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան հետեւեալ հեռագիրը ստացած է Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդէն.—

«Վախճանեալ Ն. Ս. Օծութիւն, Տ. Տ. Գէորգ Զ. սրբազնագոյն կաթողիկոսի վերջին օծման եւ թաղման արարողութիւնը պիտի կատարուի Էջմիածնի մայր տաճարին մէջ այս կիրակի, 23 Մայիս» :

Այս առթիւ, Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանէն կը հաղորդեն թէ, նոյն օրը ժամը 10-ին պիտի մատուցուի քառաձայն հանդիսաւոր պատարագ եւ յետ պատարագի պիտի կատարուի մասնաւոր արարողութիւն, նուիրուած հայ ժողովուրդի մեծ հովուապետի յիշատակին :

Փարիզի եւ շրջանի հայութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ այս պաշտամունքներուն, իբրեւ վերջին մեծարանք մեր սիրեցեալ հայրապետի խնկելի յիշատակին :

ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ԽՆԴԻՐԸ

Դաշինքը որոշած էր վերջնական բանաձեւ մը ներկայացնել Ազգ. Ժողովին, որպէսզի կարելի եղածին չափ շուտ որոշէ Եւրոպայի միացեալ բանակի ծրագրին քննութեան թուականը, խնդիր մը որ կը ձգձգուի երկու տարիէ ի վեր : Մէկ ամիս առաջ, Դաշինքը կ'ըսէր թէ ծրագրին վաւերացումը պիտի առաջարկէ Ազգ. Ժողովին, եթէ զոհացում տրուի կարգ մը նախապայմաններու, — համաձայնութիւն Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հետ, զինուորական երաշխիքներու մասին, համաձայնութիւն Սարի մասին եւն. : Նախագահ Այզընհաուըր կարգ մը հաւաստիքներ ընծայեց, իսկ Սարի մասին բանակցութիւնները յուսալից կ'երեւան : Բայց Տիէն Պիէնի անկումը պատճառ եղաւ որ նորէն յետաձգուի միացեալ բանակի խնդիրը :

Այն աստիճան որ, այդ ծրագրին ամէնէն ջերմ կուսակիցներն ալ, Ժորժ Պիտօ եւ ուրիշներ անհրաժեշտ չեն գտներ աճապարել, քանի չէ կարգադրուած Հնդկաչինի խնդիրը :

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը ամէն բանէ առաջ կ'աշխատի միջոցներ գտնել, ապահովելու համար Հնդկաչինի 200.000նոց բանակին պաշտպանութիւնը : Զինուորական շրջանակներու մէջ վտանգաւոր կը գտնեն Լաոսի եւ Թոնքինի կացութիւնը : Կը վախցուի որ ըմբոստները նոր արշաւանքներ սարքեն : Իրազեկներու կարծիքով, եթէ կարելի ըլլայ զինադադար կնքել Հնդկաչինի մէջ եւ խաղաղութիւնը վերահաստատուի Ամերիկայի զինուորական աջակցութեամբ, այն ատեն միացեալ բանակի ծրագիրը նորէն օրակարգի վրայ պիտի գայ : Մինչ այս մինչ այն, կը սպասուի նաեւ ընկերվարա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԱՇԷՆ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

ԼԻՈՆ.— Եկեղեցաշէն Տիկնանց Յանձնախումբը ուրախ է ծանուցանելու Լիոնի եւ շրջանի յարգոյ հասարակութեան թէ Մայիս 16ի Տօնավաճառ պարահանդէսին հասոյթը եղած է 824.000 ֆրանք : Զուտ շահը կ'ակնկալուի աւելի քան 700.000 ֆրանք : Մանրամասնութիւնները եւ վերջնական արդիւնքը՝ յաջորդով :

"ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ"Ի 25-ԱՄԵԱԿԸ

●

Լիբանանի «Համազգային»ի Կեդր. վարչութիւնը լծուած է նախապատրաստական աշխատանքներու, արժանավայել շուքով տօնելու համար Պէյրութի «Փալանճեան» ճեմարանի քսանեւհինգամեակը :

Քսանեւհինգ տարին, իբրեւ ժամանակի տեւողութիւն, մեծ բան չէ՝ անշուշտ՝ կրթական հաստատութեան մը համար : — Երկու դարէ աւելի գոյութիւն ունեցող բարձրագոյն կրթարաններ կան՝ Եւրոպայի մէջ : Եւ սակայն, հայկական հիմնարկութեան մը համար՝ որպիսին է Պէյրութի ճեմարանը, քառորդ դարը շատ աւելի ԱՆԿԱՐԵԼԻ ճիգերու եւ հրաշքի համազօր արդիւնքներու ժամանակամիջոց է, քան օտարներու երկու կամ երեք հարիւր տարիներու վաստակը :

Անմիջապէս ճշդենք, որ մեր հաստատումը չի մեկնիր կոյր հիացումէ մը, կամ ազգային հաճոյակատար պարծանքէ մը : Նկատի չունինք Փալանճեան ճեմարանի քառորդ դարու հունձքը՝ որ այլապէս պատկառելի արդիւնք է : Մենք կը հիանանք մասնաւորաբար այն փաստին եւ իրողութեան համար, որ, գաղթական եւ բազմաչարչար ժողովուրդ մը, — Հայը, կրցեր է իր գերեզմաններուն ու համատարած թշուառութեան վրայ մշակոյթի, գրականութեան ու կրթութեան կոթողներ բարձրացնել :

Կարգ մը չտեսներ, որոնք իրենց աչքերը հիացումով յառած են օտար հաստատութեանց ու նման ձեռնարկներու, կ՚ենթադրեն թէ հաւատքի ու գիտակցութեան պակասն է՝ որ մեզի համար անկարելի կը դարձնէ մեր կրթական հիմնարկութիւններու պատշաճեցումը՝ լուսաւորութեան եւ դաստիարակութեան արդիական պահանջներուն :

Պէյրութի ճեմարանին համար չէ մեր խօսքը : Ան, արդէն իսկ չքեղագոյն իրագործումներէն մէկն է Լիբանահայութեան, ու, յատկապէս, «Համազգային»ի, կ՚ակնարկենք, պարզապէս, մեր բազմաթիւ նախակրթարաններուն, կամ, օրինակ, Հալէպի ազգ. «Քարէն Եփփէ» ճեմարանին, որոնք բազմաթիւ խոցելի կէտեր ունին՝ իբրեւ շէնք ու կրթարան : Անոնց այս կամ այն անձկութիւնը, շատերը մղած է այն հապճեպ ու անհեթեթ եզրակացութեան՝ թէ աշխատանքը, կազմակերպութիւնն ու հասկացողութիւնն են որ կը պակսին մեզի : Մինչդեռ, միայն ու միմիայն նիւթական եւ տնտեսական դժուարութիւններն են՝ որ անկարելի ու անհնարին կը դարձնեն բազմաթիւ գեղեցիկ ու շինարար ծրագիրներու իրագործումը :

Արդ, ի պատիւ «Համազգային»ի եւ ի փառս հայութեան պէտք է արձանագրենք՝ որ Պէյրութի Փալանճեան ճեմարանը մեր ազգային պարծանքներէն մէկն է, իբրեւ արտայայտութիւն աննկուն կամքի, շինարար ոգիի եւ անձանձիր նուիրումի : Կաթիլ կաթիլ զոհողութիւն, ու քար առ քար անձնանուիրում է այդ հաստատութիւնը : Զայն բարձրացուցին մարդիկ, որոնք մոխիրի ու համատարած թշուառութեան մէջ գտած էին մեր ժողովուրդը՝ այս ափերուն վրայ : Ցաւօք, այդ մարդիկ, երէն անցան գործի՝ նիւթական ամբողջական չքաւորութեան մէջ, առանց սահմանափակ «դրամագլուխի» կամ հիմնադրամի :

Անոնք, որ երկու տասնեակ եւ աւելի տարիներու կեանք մը ապրած են այս ափերուն վրայ, հիացախառն զարմանքով կը հաստատեն այսօր՝ որ նուիրեալներու այդ փաղանգը անկարելի յաղթանակի մը փառքով անցած է պատմութեան, եւ կամ, իր արժանաւոր հետեւորդներով, կը շարունակէ նոյն արբազան հաւատքով ծառայել մեր ժողովուրդին ու յաւիտենական հայրենիքին : Աղբալեաններն ու Շանթերը, 1920ական թուականներուն, — Հայաստանի Սարսափներու անմիջական վաղորդայնին, — «Համազգային»ի իբրեւ բարոյական մեծութիւններն ու կեդրոնական սիւները, իրենց անպատմելի զրկանքին ու զոհողութեանց գնով մարմին տուին իրենց երազին, ինչպէս առհասարակ ծնան ու իրագործուեցան հաւաքական ու հանրային բոլոր ձեռնարկներն ու նուաճումները : Կ՚ապրին, տակաւին, այդ հաստատութեան առաջին նուիրեալները, — վաստակաւոր ուսուցիչներ՝ որոնք տարիներ ամբողջ զոհացան հոգեկան ու բարոյական գոհացումով մը լոկ, կանգուն պահելու համար «Փալանճեան» ճեմարանը, — այն ատեն «Համազգայինի ճեմարան»ը միայն, որովհետեւ յայտնուած չէին գաղափարապաշտ ու կրթանուէր Նշան Փալանճեանները, որոնք, հետագային, եկան ամրացնել հաստատութեան հիմերն ու զօրեղցնել անոր գոյութեան պատասխանատու կազմակերպութիւնները :

Այսօր, ապրող նոր սերունդները ի վիճակի չեն ըստ արժանւոյն գնահատել տարողութիւնը գործի մը, որ դրեթէ իր լրումին է հասած : Սակայն, անոնք եւս պէտք է գիտնան, թէ հայ ժողովուրդին ու «Համազգային»ի համար ՊԱՏՄԱԿԱՆ իրագործում մըն է «Փալանճեան»ը : Ինքնագոհ ու ապերախտ սերունդներ եղած պիտի ըլլային անոնք, որ այդ հիմնարկութեան թերութիւններն ու կազմակերպումները միայն հաստատելու փութկոտութիւնը ցոյց պիտի ուզէին տալ, փոխանակ գործի վերածուած նուիրումն ու ճիգը փնտռելու, ու, ատոր ընդմէջէն, ողջունելու մեր ցեղային անկործանելի արժանիքները : — «Համազգային»ի ու ճեմարանի քսանեւհինգամեակը առիթ է, — պէտք է ըլլայ, — անգամ մը եւս հաստատելու՝ թէ կրթութեան ու մշակոյթի սէրը գերագոյն կիրքն է մեր ժողովուրդին, ու այդ սրբազան գաղափարականին ծառայութիւն մը՝ երանութիւն է եւ հոգեկան բաւարարութիւն :

(Խմբագրական ԱՐԵՒԵԼՔի)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՔՂԻԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ

●

Յունիս ամսուն, Քղիի Հայր. Միութեան հիմնադրման քսանամեակն է :

Անցնող քսան տարիները եղած են յարատեւ աշխատանքի եւ զոհողութեան շրջան մը եւ արդիւնաւոր վաստակ մը ձգած են բոլոր ասպարէզներուն մէջ :

Միութիւնը հրապարակ կուգար այնպիսի ժամանակ մը, երբ ամերիկահայ գաղութը կ՚ապրէր իր պատմութեան ամէնէն դժբախտ եւ հոգեխռով մէկ շրջանը :

Տխուր անդրադարձում մը պիտի ըլլար վերյիշել թէ ինչպէս մեր համայնքին պատկանող դիւկապուտներ, փողոց ի ջան, ուրանալով ամէն սրբութիւն :

Այս ողբերգական կացութիւնը սակայն, ոչ թէ վհատեցուց, այլ ընդհակառակն, պատճառ դարձաւ կարծես, որ քիչ մը աւելի պրկենք մեր ջիղերը, աւելի խանդ ու եռանդ դնենք մեր կամքին մէջ :

Եւ ահա հրապարակ իջան գիտակից եւ անձնուէր բազմութիւնները :

Այս պայքարին մէջ, անկարելի էր, որ Քղեցին հանդիսատեսի դերին մէջ մնար : Ան՝ առանց սակարկութեան, գիտակցօրէն եւ սրտապինդ նետուեցաւ ասպարէզ : Իր բովանդակ կորովը ի սպաս դրաւ ընդհանուր գործին :

Ափ մը Քղեցիներ, Տիթրոյթի մէջ քով քովի եկան ու հիմը դրին Հայր. Միութեան, որ դարձաւ լուսատու կանթեղ մը՝ հայրենակարօտ բազմութիւնները սրտապնդելու եւ առաջնորդելու համար : Դարձաւ արթնութեան եւ գործի կանչ մը ուղղուած բոլոր Քղեցիներուն, որոնք միահամուռ ջանքերով լծուեցան հանրօգուտ աշխատանքի :

Հետզհետէ կազմուեցան օժանդակ մասնաճիւղեր ամերիկահայ կարեւոր կեդրոններու մէջ — Պոսթընէն մինչեւ Քալիֆորնիա ու Քանատա :

Շատ կարճ ժամանակի մէջ կազմակերպութեան ձայները կ՚արձագանգէին Ֆրանսայի, Յունաստանի, Պոլսոյ, Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ ապրող Քղեցիներէն :

Կը բացուէր նոր հորիզոն մը լոյսի ու աշխատանքի : Գործ մը սկսած էր, պէտք էր թեւ ու թիկունք հանդիսանալ : Ու քղեցին, որ հանրային ձեռնարկներու մէջ միշտ ալ յառաջամարտիկ մը եղած է իր աշխատանքով եւ զոհողութեամբ, այս անգամ իր սիրտն ու միտքը ի սպաս դրաւ իր Հայրենակցականին :

Միութիւնը իր կազմութեան առաջին օրէն իսկ մտահոգուեցաւ նոր սերունդին փրկութեամբ : Բանակցութիւնները սկսան Փարիզի Մուրատեան վարժարանի, Հալէպի Քարէն Եփփէ եւ Պէյրութի Համազգային ճեմարաններու եւ ուրիշ բարձրագոյն կրթարաններու վարչութեանց հետ, տեղաւորելու համար քղեցի կարօտ այլեւ խոստմնալից ուսանողներ : Իբրեւ արդիւնք այդ աշխատանքներուն եւ նիւթական աջակցութեանց, Հայրենակցականը այսօր կը հաշուէ մօտ վաթսուն ուսանողներ արտասահմանի մեր բարձրագոյն եւ տարրական վարժարաններուն մէջ, տարեկան չորս հազար տոլար ծախքով :

Արդարեւ՝ յուսադրիչ եւ լուրջ աշխատանքի լծուած է Քղիի Հայր. Միութիւնը : Սակայն, անհրաժեշտ է կրկնապատկել մեր ջանքերը ամուր ու անսասան հիմերու վրայ դնելու համար մեր հոգեկան բերդը — Հայկ. մշակոյթը :

Քղիի Հայր. Միութեան — եւ այս պարագային բոլոր այլ հայրենակցական միութեանց — աւագ պարտականութիւնն է կանգ չառնել որեւէ զոհողութեան առջեւ հայեցի դաստիարակութեան եւ հայ մշակոյթի սէրը բոնկեցնելու համար մեր նոր սերունդի սրտին մէջ, որպէսզի գիտնայ գնահատել հայ միտքին վաստակը ու կաթիլ մը իւղ ալ ինք աւելցնէ լուսաւորչի մշտավառ կանթեղին մէջ :

Քղիի Հայր. Միութեան գտած լայն ժողովրդականութիւնն ու վայելած վստահութիւնը, մեծ մասով արդիւնք է նոր սերունդին փրկութեան համար կատարուած աշխատանքին : Պէտք է յարատեւել, որպէսզի այդ սերունդը տոկայ, դառնայ խիզախ ու կորովի, եւ երբեք նկուն ... :

Ու այս հանդիսաւոր առիթով ի սրտէ կը բաղձանք, որ միշտ վառ մնայ Հայր. Միութեան կրակը եւ անսասան՝ անոր կամքը :

Ե. ՔԱՄԱՌ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆ ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԷՋ

★

ԽՄԲ. — Ահաւասիկ այն ճառերը, զորս Շ. Նարդունի եւ Փոլատեան արտասանեցին Տէր Զօրի եկեղեցիին մէջ, Մայիս ցին. —

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Սիրելի հայրենակիցներ. — Եկեր ենք փնտռելու մեր մեռելները այս անապատներուն մէջ, այս օտար հողերուն վրայ : Ամէն ժողովուրդ իր մեռելները կը թաղէ իր հողերուն մէջ. մեր ժողովուրդին միայն տրուեցաւ այն անհանդուրժելի դժբախտութիւնը, որ իր մեռելները ձգէ օտար երկիրներու մէջ, յաճախ աւազներու վրայ : Ժողովուրդը, որ գիտէ ծաղկանոցներու վերածել ամէն մէկ կայք, գերեզմանոցներ միայն թողուց կայքէ կայք եւ հանդրուանէ հանդրուան՝ իր տարագրութեան ճամբաներուն : Ձեզի ծանօթ է այս դժբախտութեանց եւ ոճիրներուն պատասխանատուն : Այսպէս՝ Տէր Զօր, որ աշխարհագրական ծանօթ անուն մըն էր, դարձաւ ազգային գերեզմանոցի մը անունը, ընդհանուր հայ նահատակներու վկայարանը, ուր, եթէ կարելիութիւն ըլլար, ուխտի պիտի գային բոլոր Հայերը՝ աշխարհի բոլոր անկիւններէն, վասնզի ո՞ր Հայն է որ մեռել մը չունի այս մեռելաշտերուն վրայ : Եւ ո՞ր Հայն է, որ այստեղ պիտի չգտնէր ոսկոր մը իր հարազատներուն ոսկորոտիքէն՝ եթէ կարելի ըլլար ոսկորով մը ճանչնալ իր կորսուած, ջարդուած, նահատակուած հայրը, մայրը, քոյրը, եղբայրը կամ զաւակը :

Հազարներ, հսկայ փոսի մը մէջ, հազարներ կրակէ փոշի այս աւազներուն վրայ, — անծայրածիր անապատը անհամար գերեզմանոցի մը փոխուած :

« Բայց այդ գերեզմաննոցին վրայ՝ ահա դուք, ահա եկեղեցի մը, ահա Հայկ. դպրոց մը : Մեր յաւիտենական ժողովուրդն է, որ գերեզմաննոցին վրայ ծաղկող վարդերու նման կը բացուի եւ կ՚աճի : Ձեր ներկայութիւնը, այստեղ, խորհրդանշան մըն է : Ձեր ներկայութիւնը, այստեղ, կը վկայէ թէ յաւիտենական է Հայութիւնը : Ինչքան ալ ճարտար կարծեն ոճրագործները իրենք զիրենք, անկորտսելի պիտի մնայ Հայութիւնը : Կարելի չէ թաղել ժողովուրդ մը, որ գիտէ ստեղծագործել եւ անապատները ծաղկեցնել :

Փա՜ռք :

Կ՚ապրիք դուք եւ ոճրագործին ստեղծած գերեզմաննոցներուն եզերքը կը հիմնէք եկեղեցի եւ դպրոց : Ահա ձեր մանուկները՝ ծաղիկի պէս պզտոր, ահա ձեր սկաուտները՝ կայտառ եւ աշխոյժ, ահա ձեր պատանիները որ շարական կ՚երգեն ու նոյնիսկ սարկաւագութիւն կ՚ընեն յստակ եւ բիւրեղ ձայներով : Հայկական հանճարը կը ծաղկի դարձեալ : Փառաւոր ներկայացուցիչներ ունինք ամէն ասպարէզի մէջ, գրականութիւն կը մշակենք նոր տաղանդներ հասցնելով եւ օտարին իսկ հիացում պատճառելով : Այսօր մեր գրականութիւնը կամ մեր արուեստը շատ աւելի բարձր է՝ քան ոճրագործին ամէնէն բարի յաւակնութեան վկայութիւնը : Իսկ ի՞նչ շահեցաւ ինք, ոճրագործը : Սրբուեցաւ կորսուեցաւ այս հողերուն վրայէն, տասուածային պատիժով մը :

« Ես կը խնդրեմ ձեզմէ, որ աղօթէք Աստուծոյ, որ պատժէ ոճրագործը անգամ մը եւս : Ձեր ամէնօրեայ աղօթքին մէջ չմոռնաք հայցել, որ Աստուած ոճրագործը սրբէ մաքրէ — նաեւ մեր պատմական հողերուն վրայէն, որպէսզի մեր մեռելները թաղենք մեր հողերուն մէջ եւ մեր ծաղկանոցները հիմնենք մեր հողերուն վրայ :

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

Վայրեր ու պահեր կան, ուր պէտք է տիրէ լռութիւնը : Ու ահա, ես կեցած եմ այս պահուս Տէր Զօրի այս եկեղեցիին մէջ : Աւելի քան որեւէ ուրիշ տեղ եւ ուրիշ պահու, կը թուի թէ խօսքերը զուրկ պէտք է ըլլան հոս իմաստէ ու արժէքէ :

Լռութեան հրաւիրող մտածումները, սակայն, տեղի կուտան հետզհետէ ողջերուն դիմաց : Ու ահա, որ ես կը խօսիմ :

Ուխտի էինք եկեր մեր մեռելներուն : Երբեմնի արհաւիրքի այս ճամբու ընթացքին, Հալէպէն Մեսքէնէ, Ռաքքա ու Տէր Զօր, տարօրինակ մտածումներ չարչարեցին հոգիս : Հայ կարաւաններու ահաւոր անապատը փոխուեր էր, կանաչցեր ... : Ու ես տխուր էի, դժգոհ՝ այդ փոփոխութենէն :

Հայը աւելի զօրաւոր էր մէջս, քան մարդը : Կ՚ուզէի որ ցեղիս սպանդանոցը մնար իր առաջուան վիճակին, նոյն ահաւորութեան մէջ :

Այսօր, Տէր Զօրի իմ քոյրեր եւ եղբայրներ, թոյլ տուէք որ, մարդկայնօրէն ազնիւ այդ զգացումը երկար ապրի իմ մէջս :

Եւ հոդ, ես կը ճանչնամ իմ ցեղս : Ան միշտ կը մեծցնէ իր զաւակները, կ՚օրհնուացնէ զանոնք, նոյնիսկ այսպիսի ահաւոր պարագաներու մէջ :

Այս այն ցեղն է որ, նոյնիսկ գերեզմանոցին մէջ, եւ ինչ հսկայական գերեզմանոց, իր տրտում զաւկին կը խօսի կեանքի մասին :

Շնորհակալ եմ ձեզի, երախտապարտ, Տէր Զօրի ափ մը հայութիւն, որ աս մեծ դասը տուիք ինծի : Ցնցումով տեսայ թէ ինչպէս ձեր մէջ կ՚ապրի հայութիւնը՝ աւելի զօրաւոր, աւելի գեղեցիկ : Այս հողին վրայ մեծցած, այնքան արիւնով արգասաբեր հողէն սնած աս հայ մանչերու հագագին մէջ՝ Հայութեան ձայնը կը հնչէ աւելի զօրաւոր :

Մեր չարականները, մեր աղօթքները ուրիշ շեշտ մը ունին անոնց մէջ : Աղաչանք չէ, աղօթք չէ ան. այլ՝ տեսակ մը հրաւէր, հաւատք : Ինծի կը թուի թէ անոնք բարձրաղաղակ կ՚ըսեն Աստուծոյ.

— «Ձես կրնար մեռցնել մեր մէջ երգը, կրնաս բոլոր բարբարոսութիւնները հանել մեզի դէմ, բայց չես կրնար մեր հոգիէն հանել լոյսը, մենք մահուան մէջ անգամ կ՚երգենք կեանքին յաղթանակը» :

Սիրելի Տէր Զօրի իմ աննման քոյրեր եւ եղբայրներ, այս հաւատքն է որ զօրացուցիք իմ մէջս : Կը մեկնիմ աւելի զօրաւոր՝ քան եկած էի : Պիտի երթամ եւ ըսեմ ձեր սիրելիներուն՝ այս ճշմարտութիւնը : Պիտի ըսեմ թէ մեր մեռելները հանգիստ կը ննջեն, թէ ի զուր չմեռան : Պիտի ըսեմ թէ մեր մեռելներուն արժանի մեռելապահներ կան հոն, շիրիմներուն վրայ, Տէր Զօրի մէջ » :

ԱԲՈՒ ԱԼԻ ՍԻՆԱՅԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱԶԱՐԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

★

Մայիս 15ին Սորպոնի մէջ տօնուեցաւ պարսիկ մեծ արուեստագէտ, բժիշկ, փիլիսոփայ Աբու Ալի Սինայի հազարամեակը, Ֆրանքեւիրանեան միութեան կողմէ :

Ծագումով իրանցի, Իպնը Սինա ծնած է 980ին Օֆրանայի մէջ, Պոհարայի մօտերը: Ուսումը առաւ արաբերէն :Այդ է պատճառը որ բացի քանի մը բանաստեղծութիւններէ եւ փիլիսոփայութեան մասին քանի մը կարճ գրուածքներէ, մնացեալը գրեց արաբերէն լեզուով, մէջն ըլլալով բժշկութեան մասին 17 գրուածքները:

Ան սերտեց Գուրանը, արաբական գրականութիւնը, երկրաչափութիւնը, օրէնսդրութիւնը, յունական փիլիսոփայութիւնը եւ տրամաբանութիւնը :

Շուտով, սակայն, բաժնուեցաւ իր ուսուցիչներէն եւ նուիրուեցաւ աստուածաբանութեան, բնական գիտութեանց, մաթեմաթիկի եւ բժշկութեան :

Տասնըվեց տարեկան չկար, իր կանխահաս ղատողութեան եւ մշակոյթին շնորհիւ իր ղեկավարութեան տակ դրուեցան բժիշկները:

Տասնըութ տարեկանին արդէն մեծ հռչակ կը վայելէր: Կ'ուրացնէր բոլոր գիտութիւնները:

Իր դարմանագիտութեան շնորհիւ ան բժշկեց Պոհարայի սուլթանը: Անոր թանկագին մատենադարանը իր տրամադրութեան տակդրուեցաւ որ բացառիկշնորհմը եղաւ իրեն: Հազիւ քսաներկու տարեկան, ամէն կողմէ սուլթանները կը կանչէին զինք, հարցնելու իր խորհուրդները, նախքան որեւէ քաղաքական որոշում տալը: Ատկէ ետք արտակարգ եռուն կեանք մը ունեցաւ, բժիշկ, նախարար եւ փիլիսոփայ էր :

Երբ Համատանի էմիրին եպարքոսն էր, պետութեան գործերը կը կլանէին զինք: Վայրկեան մը պարապ չէր անցըներ, Իշխանի մը ընկերացած ատեն, նիշեր կ'առնէր մինչեւ իսկ ձիուն վրայ :

Իր թշնամիները յաջողեցան բանտարկել տալ զինք, սակայն, մինչեւ անգամ բանտին մէջ շարունակեց իր աշխատանքը : Բանտէն ելլելէն ետք ալ իրեն դէմ թշնամութիւնը շարունակուելով, ստիպուեցաւ ծպտեալ վիճակի մէջ փախչիլ Սպահան, ուր դարձեալ նուիրուեցաւ գիտութեան : Ատեն մը հոն մնալէ ետք, վերադարձաւ Համատան, ուր եւ մեռաւ :

Ան հեղինակն է Աս–Սիֆա (բժշկութիւն) գրքին, որ կը խօսի հոգեբանութեան, աշխարհի գրութեան, բնագիտութեան, բնազանցութեան մասին, եւ ուր կ'երեւայ ան իբրեւ մտքի մեծ վարդապետ :

Արիստոտէլի յայտնաբերումը շատ բան կը պարտի Սինայի:

Իր բազմաթիւ գործերէն Թարգմանուեցաւ լատիներէնի միայն ԺԵ. դարուն Վենետիկի մէջ: Վաթիէ՝ Ֆրանսերէնի թարգմանեց ԺԶ. դարուն, բացի Տրամաբանութենէն (Լօժիք) որ ձեռագիր մնաց :

Ուրիշ ղայն կը կոչէ Արաբներու Հիպոկրատը եւ Արիստոտէլը: Իր «Քանոնը» գլուխ գործոցն է որ ցոյց կուտայ իր մեծ իմացականութիւնը :

× Աբու Ալի Սինայի ծննդեան հազարամեակի հանդիսութիւնը բացուեցաւ Թեհրանի մէջ ապրիլ 21ին, 65 օտար հիւրերու եւ արեւելագէտներու ներկայութեամբ :

Բացումը կատարեց վարչապետը, զօր. Զահեդի: Այս առթիւ բացուեցաւ նաեւ Աբու Ալի Սինա պողոտան որ պիտի կոչուի «Իպնը Սինա» :

× Անցեալ տարի Հայաստանի մէջ ալ տօնուեցաւ մեծ գիտնականին հազարամեակը :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԱՐՆԵՑԻ ՄԿՐՏԻՉ Թոփճեան որ վերջերս մեռաւ Ֆրէզնոյի մէջ 5000 տոլարի կտակ մը ձգած է Քալիֆորնիոյ հայ կրթ. հիմնարկութեան :

ՉՈՐՍ ՆՈՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐ բացած է Հիւս. Ամերիկայի Կրթ. Յանձնախումբը Փրովիտէնսի մէջ: Իսթ Փրովիտէնս, Փութաքէթ եւ Հուայթինսվիլ այս օրերս պիտի ունենան իրենց դպրոցները: Այս չորս վայրերու տեղական ընկերները եւ ընկերուհիները եռանդով գործի լծուած են : Նոր բացուելիք դպրոցներուն համար ուսուցիչ նշանակուած է նախկին ռազմագերի մը, Սուրէն Գրացեան (Հայ Սանինեան) աշխատակիցը «Հայրենիք»ներուն:

ՊՈԼՍՈՅ ԷՍԱԵԱՆ վարժարանի խումբ մը աշակերտներուն յատկացուած ըլլալով Ապրիլ 18ի Պոլսոյ ձայնասփիւռը, անոնք պատրաստած են գեղեցիկ յայտագիր մը որ հաճելի անակնկալ մը եղած է հայ ունկնդիրներուն համար: Նախ աշակերտներու կողմէ պատրաստուած թատերգութիւն մը ներկայացուած է, յետոյ տեղի ունեցած են արտասանութիւններ :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ազգ. Արգարեան վարժարանին մէջ կազմակերպուած է ցուցահանդէս վիճակահանութիւն մը, ի նպաստ համանուն վարժարանին չքաւոր սան–սանուհիներուն: Բոլոր այցելուները հիացումով դիտած են 10–15 տարեկան սանուհիներուն ասեղնագործութիւնները, որոնք այլազան եւ ճոխ էին, թէյի կամ օշարակի հիւրասիրութեան սպասներ, մանուկներու հագուստներ եւն.: 139 ձեռագործներու վիճակահանութեան հազար տոմսակները ամբողջովին սպառելով, ապահոված են նաեւ նիւթական յաջողութիւնը :

ԻՐԱՆԱՀԱՅ նկարիչ Յարութիւն Մինասեան, ցուցահանդէս մը սարքած է Պոլսոյ Ֆրանս. հիւպատոսարանի մատենադարանին մէջ:Պոլսոյթերթերը կը գրեն թէ ցուցադրած է 100է աւելի նկարներ որոնք մեծ գնահատութեան արժանացած են :

ՊՈԼՍՈՅ Կեդր. Վարժարանի հին եւ նոր շրջանաւարտները սեղան մը սարքած են, մասնակցութեամբ երեք հարիւրէ աւելի սաներու (1891էն 1953): 1891ի սերունդէն են Պ. Հրանտ Նորատունկեան, նախկին խորհրդական Օսմ. դեսպանատան, Պ. Քարէնց՝ վաստակաւոր ուսուցիչներ, Թ. Գալըճեան եւ ուրիշներ :

25 ՆՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐ արձանագրուած են Ամերիկայի Հ. Օ. Մ. «Զաւօ Շանթ» մասնաճիւղին: Ընկերուհի Արփի Խաչմանեան՝ ատենապետուհին ՝ներկայացուցած է մասնաճիւղը: Օր. Սօֆի Ոսկերիչեան համառօտ կերպով բացատրած է ՀՕՄի նպատակները: Ներկաներէն 15 գործօն եւ 10 օժանդակ արձանագրուած են :

Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի կէսօրէ վերջ Սորպոնի ամփիթատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Կ. Խաչի Օգնութեան մարմնի տարեկան գեղարուեստական ցերեկոյթը :

Միութեան քարտուղարը, Պ. Ս. Քարեան կատարելով բացումը, խօսքը տուաւ օրուան նախագահ փրոֆ. Թոեմոլիէռի, որ բացատրեց Կարմիր Խաչի դերը, ինչպէս եւ Հայ Կ. Խաչի գործունէութիւնը Պոլսէն Փարիզ եւ վերջացուց իր համակրանքը յայտնելով հայ ժողովուրդին :

Ֆրանսերէն ճառ մը խօսեցաւ Պ. Ս. Քարեան, պարզելով Օգնութեան Մարմնի աշխատանքը: Օգափոխութեան կայանին չէնքը, որ ներկայիս ընդարձակուած է եւ որուն ի նպաստ սարքուած է այս հանդէսը պիտի կրնայ աւելի մեծ թիւով տղաք տանիլ այս տարի իսկ:

Հանդէսին պաշտօնական մասը վերջացած ըլլալով, Բժ. Պ. Քօլօլեան, փրոֆ. Թոեմոլիէռ եւ Պ. Ս. Քարեան բեմը ձգեցին արուեստագէտներուն :

Խնամուած յայտագիր մը պատրաստած էր Օր. Հայկանուշ Թորոսեան: Հաճոյքով լսեցինք տասնամեայ Անի Կազերը որ հակառակ իր դեռատի տարիքին հաստատ թեքնիքով մը նուագեց Պախէն եւ Մենտէլսոնէն, տիկին Ժան Պուաթէլ արտասանեց Եղիշէ Չարենցի «Գովք Հայաստանի»ն եւ ուրիշ կտոր մը Ա. Իսահակեանէ, Ֆրանսերէնի թարգմանուած՝ Պ. Ա. Չօպանեանի կողմէ: Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան, միշտ դգայուն, արտասանեց Սարմէնի «Իմ հայրենեաց աղջիկները» եւ ժողովուրդին փափաքին վրայ՝ նոյն հեղինակին «Հայրենի տունը»: Տիկին Քիւթնէրեանի պարախումբը պարեց ժողովրդական պարեր: Օր. Ալիս Պօյաճեան նախ առանձին, յետոյ Պ. Յակոբ Կզերունիի հետ պարեց Կովկասեան պարեր, նուրբ արուեստով մը: Երկրորդ մասը սկսաւ երկու օրիորդներու արժանթինեան ժողովրդական երգերով, որոնց ան– հրաժեշտութիւնը չկրցանք բացատրել այսպիսի հանդէսի մը յայտագրին մէջ :

Օփերայէն Պ. Ժիրայր Սերգոյեան իր հազուագիւտ բամբ ձայնով երգեց «Հոֆման պատմութեանց» եղանակը (Օֆըմպախ) եւ իր հօրը մէկ երգը դաշնաւորուած Օհան Տուրեանի կողմէ: Տիկին Լիլի Լասքին տաւիղի վրայ նուագեց երկու կտորներ իր ծանօթ ճարտարութեամբ : Կրկին հաճոյքն ունեցանք տեսնելու Օր. Պօյաճեանը որ այս անգամ Տիկին Կուփնայի հետ պարեց երկու հնդկական պարեր, ցոյց տալով իր արժէքը իբրեւ խնկական պարուհի : Նոյն հարազատութեամբ կրցաւ տալ նաեւ կովկասեան եւ հնդկական պարերը :

Հանդէսը վերջացաւ Պ. Գ. Եամպէկեանի «Նայիրի» երգչախումբով: Յաջորդաբար երգուեցան վարդապետին «Սարերի վրով գնաց»ը, երկու երգ Դանիէլ Ղազարեանէ եւ Կանաչեանի «Հօյ Նար»ը: Երգչախումբը երգեց նաեւ խմբավարին «Կենաց երգը» շատ յաջող, որուն ընթացքին երիտասարդ հեղինակը թէ երգեց, թէ վարեց խումբը:

Հանդէսը վերջացաւ լաւագոյն տպաւորութիւն ձգելով ներկաներուն: Ա.

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ԴԵՐԱՍԱՆ

ԱՔԻՄ ԹԱՄԻՐՈՎ ՄԻՒՆԻԽԻ ՄԷՋ

ՄԻՒՆԽԷՆ, 13 Մայիս, (Յառաջ).— Շաբաթէ մը ի վեր Միւնիխ կը գտնուի շարժանկարի հայազգի հանրածանօթ դերասան, Աքիմ Թամիրով : Ծնած՝ Բագու, Թամիրով 17 տարեկանին աւարտած է Մոսկուայի դերասանական բարձրագոյն դպրոցը, եւ 1923ին ռուսական խումբի մը հետ գացած է Միացեալ Նահանգները եւ կը մնայ մինչեւ այսօր :

Երկու անգամ «Օսկար»ի չքանշան ստացած է: Առաջին անգամ փայլած է Չինաստանի զօրավարի դերով, իսկ երկրորդ անգամ իբրեւ «Ապստամբ Փաշով»: Ցարդ մասնակցած է 150 շարժանկարներու, վաթսունին մէջ կատարելով առաջին դերը: Օրսըն Ուէլսի հետ ալ երրորդ շարժանկարն է որ կը խաղայ: Կը յուսամ թէ այս անգամ ալ Օսկարի մէկ չքանշան մը պիտի ստանայ :

Գերման թերթերը մեծ գովասանքով կը խօսին իր մասին, գնահատելով իբրեւ նըշանաւոր դերասան մը: Իսկապէս, այսօր Թամիրովի չափանիշով դերասաններ շատ քիչ կը գտնուին: Գերման բեմադրիչները կը ջանան ապահովել իր մասնակցութիւնը գերմանական երկու երեք շարժանկարներու մէջ : Աքիմ Թամիրով շատ գոհ մընացած է իրեն ընծայուած հիւրասիրութենէն :Նաեւ կ'ըսէ թէ Միւնիխի շարժանկարի արուեստանոցները աւելի կատարելագործուած են քան թէ Հոլիւուտի արուեստանոցները եւ թէ Միւնխէնի Բայգէլկաստայք սթիւտիոն կը խոստանայ մեծ եւ փայլուն ապագայ մը :

Մաէս Պարոնեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ի՞նչ կ'ըսես, Արտաշէս, Շուշիկին ըսածը ճի՞շդ է :

— Այո, ինչպէս որ ըսաւ :

Ռէսը խանդավառուեցաւ, ոտքի ելաւ, ցցուեցաւ վարդաստանին մէջ, երկու ձեռքերը քով քովի բերաւ, բերնին վրայ՝ որ իր ձայնը կարենայ աւելի հեռուները լսելի ընել, պոռաց.

— Արեգնազ, Տիգրան :

— Ի՞նչ կայ, հայրիկ, հոս ենք :

— Հոս եկէք, քովս:

Տիգրանն ու Արեգնազը մտան վարդաստան, տեսան Ռէս Սանօն, Շուշիկն ու Արտաշէսը :

— Բարի եկաք, Արտաշէս, Շուշիկ :

— Բարի տեսանք, պատասխանեց Շուշիկը :

— Ամէնքս ալ բարով եկանք, ուրախութեամբ խօսեցաւ Ռէսը, գլուխը բաց էր, գլխուն մազերուն հետ՝ ծերութիւնը կը խաղար, կուրծքը բաց էր, կուրծքի մազերուն հետ՝ զեփիւռը կը խօսէր..., յօտոցը նետեց ձեռքէն, արեւահար ճակատը սրբեց, ապա՝ ըսաւ.

— Արեգնազ, Ալեքին աղջիկը եւ իմ հարսը, կը շնորհաւորեմ քեզ, այսօր՝ քու փառքովդ կը փառաւորուիմ ես, կը բերկրի տունս, ու քու հօրդ ոսկորները իրենց գերեզմանին մէջ կ'երջանկանան, ապրիս, եւ յաւիտեան չէն մնաս :

Տիգրան զարմացաւ հօրը խօսքերուն վրայ, ի՞նչ կար արդեօք, անոր բառերուն մէջ մարգարէութեան մը շունչը կար, եւ շեշտին մէջ՝ ուրախութեան ճառագայթ: Արեգնազը՝ կը նայէր Ռէս Սանոյին, անոր արտասանած բառերը կը մտնէին իր սիրտը, կը զինովցնէին իր եսը: Ռէսը շարունակեց.

— Արեգնազ, ուրախ եղիր, քանի որ ես ուրախ եմ: Հպարտացիր, Տիգրան, քանի որ ես այսօր հպարտ եմ: Ուրախ եւ հըպարտ՝ ես եմ. ամէնէն երջանիկ մարդը ես եմ...: Այսօր՝ վարդաստանիս վարդերուն պէս եւ անոնց չափ՝ արեւ ունիմ հոգիիս մէջ, որովհետեւ հարսս, Կանաչենց Հարսը եւ Ալեքին աղջիկը, իր անվախութեան, իր դիւցազնութեան համար՝ Կեդր. Կոմիտէէն կը վարձատրուի լանջախաչով մը:

Լուրը անակնկալ էր: Շուշիկն ու Արտաշէսը ծափահարեցին, ապա՝ շնորհաւորեցին Արեգնազը, Ռէս Սանօն եւ Տիգրանը: Ռէսը բերկրութենէն՝ գլխարկը դէպի երկինք բարձրացուց, գոհունակութիւն յայտնեց Աստուծոյ, Տիգրանը՝ պահ մը զգաց թէ ուրախութենէն ոտքերը գետնէն կը կտրին, իսկ Արեգնազը, երազի մը հմայքին կը յանձնուէր: Քանի մը օր ետքը՝ կուսակցական ընդհ. ժողովի մը մէջ եւ մասնակի հանդիսութեամբ լանջախաչը կը կախուէր Արեգնազի վիզէն :

Արեգնազը չփացող աղջիկներէն չէր: Ան չէր նմաներ անոնց, որոնք կը սիրեն հըպարտանալ իրենց ունեցած հարստութեան, արդուզարդին, մարմնական գեղեցկութեան վրայ, Արեգնազ պարզ էր, ոչ մէկ պոռոտ գոյն իր հագուստներուն վրայ, մազերը կը յարդարէր գիւղացի կիներու նման, քալուածքը անփոյթ էր, նայուածքին մէջ՝ մանկութիւն կար, ու ժպիտին մէջ կը լողար անօրինակ մտերմութիւն մը :

Լանջախաչը ոչինչ աւելցուց իր չունեցած հպարտութեանը վրայ, գիւղացիները, այր թէ կին, կը պատկառէին իրմէ ոչ թէ անոր համար որ Արեգնազը ամէնէն հարուստ տան հարսն էր, այլ՝ անոր համար որ, Կանաչենց Հարսը զարգացած էր, գթասիրտ ու ազգասէր, մանաւանդ՝ որ յեղափոխական աղջիկ էր եւ հօրը պէս քաջ: Պառաւներն ու տարեց կիները կը գովէին զինքը, հարսերն ու աղջիկները անոր մէջ կը գտնէին ամէն տեսակ ձիրքերով օժտուած Հայուհի մը: Ան կուգար

— Աննման է Կանաչենց Հարսը, Աստուած ամէն շնորհք տուած է անոր, բայց ինչո՞ւ իր տան ու հարստութեան վայել չհագնուի: Ես անոր տեղ եթէ ըլլայի՝ մետաքսներու մէջ պիտի թաղուէի, կ'ըսէր Սոնան :

Մաքրուհը կ'ըսէր.

— Մետաքսէ զուլպայ եւ ճրճռուն կօշիկներ ինչո՞ւ չհագնի, պտոյտի չերթայ ու աշխարհը չվայելէ :

Եղսիկը՝

— Կարծես թէ աղքատ է, օրուան հացի կարօտ, խենթ է Կանաչենց Հարսը, ես անոր տեղը եթէ ըլլայի՝ աշխարհը ոտքիս տակ կ'առնէի, նոր բերկիրներ, նոր բաներ կը տեսնէի, այս կեանքը անցաւոր է, ինչ որ վայելես՝ ան միայն կը մնայ :

Խլաթենց աղջիկը կ'ըսէր.

— Տնաշէն Արեգնազ, կայ ու կայ, ամէն ինչ ունիս, օձի կաթ ալ եթէ ուզես, կայ, ալ ի՞նչ կեցեր ես, հագուէ, պտտէ. կեր ու խմէ, աշխարհը վայելէ, ձեռքդ բռնո՞ղ կայ :

Սահակենց Սրբօն՝

— Ախ, եթէ ես Արեգնազի տեղն ըլլայի՝ խաչ որ աշխարհը կը խենթեցնէի :

Աղջիկներէն մէկը կը ցանկար Արեգնազի հարստութեանը, մէկը՝ անոր զարգացմանը, երրորդ մը՝ անոր լանջախաչին, չորրորդ մը՝ անոր առատ մազերուն, անոր հաճելի ժպիտին, բայց ոչ մէկը կը փափաքէր անոր պարզասիրութեան :

(Շար.) ՍՕՍ–ՎԱՆԻ

կան կուսակցութեան համագումարին, որ տեղի պիտի ունենայ այս ամսու վերջը: Կուսակցութիւնը համաձայն է միացեալ բանակի դաշինքին վաւերացման, կարգ մը պայմաններով:

Պաշտօնական շրջանակներ այն կասկածն ունին թէ Մ. Նահանգները կրնան վերաքննել իրենց քաղաքականութիւնը, եթէ երկար ատեն ձգձգուի միացեալ բանակի ծրագրին, հետեւաբար եւ Գերմանիոյ վերազինման խնդիրը:

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան բանբերը իր լրագրական ասուլիսին առթիւ պատասխանելով հարցումի մը, յայտարարեց.— «Մենք հաստատապէս կը յուսանք թէ Ֆրանսայի խորհրդարանը պատեհութիւն պիտի ունենայ քննելու միացեալ բանակի խնդիրը՝ կարելի եղածին չափ շուտ»:

×Ընկերվարական կուսակցութեան բացառիկ համագումարին առթիւ, իրազեկներ կը հաւաստեն թէ կարգ մը նիստեր դռնփակ պիտի ըլլան, որպէսզի միացեալ բանակի դաշինքին հակառակորդները կարենան ազատօրէն արտայայտուիլ»:

ՎԵՑ ՀԱՐԻՒՐ ԿՈՅՐԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ

Վեց հարիւր կոյրեր բողոքի ցոյց մը սարքեցին Հռոմի մէջ, խորհրդարանի մեծ հրապարակին վրայ, որպէսզի ապահովեն ամսական չորս հազար լիրէի (վեց տոլար) հանգստեան թոշակը: Փոխ–վարչապետը ընդունելով իրենց պատուիրակութիւնը, խոստացաւ գոհացում տալ, այլապէս թշուառ ցուցարարները որոշած էին անօթի ծարաւ սպասել խորհրդարանին առջեւ: Բողոքի ցոյցը սկսած էր Մայիս 8ին, Ֆիրենցայէն, ուր ութսուն աչազուրկներ, այր և կին, իրենց կուրծքին վրայ կրկրէին նշանատախտակներ հետեւեալ արձանագրութեամբ.— «Մենք ալ իրաւունք ունինք ապրելու»: Ոմանք չդեկաւոք նստած էին, ուրիշներ Հռոմ կ'երթային քալելով: Երբ մայրաքաղաք հասան Մայիս 18ին, իրենց թիւը բարձրացած էր 6 հարիւրի, ուրիշ քաղաքներէ եկած կոյրերով: Շատերը իրենց առջեւ ձգած էին իրենց գաւակները, ուրիշներ իբրեւ առաջնորդ ունէին շուներ, կամ առանձին կը քալէին ձերմակ բիրերով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ առողջապահական վարչութեան բժիշկներէն երկու հազար հոգի որոշեցին գործադուլ յայտարարել երեք օր, թոշակի յաւելում ստանալու համար: Իբրեւ համերաշխութեան ցոյց, անհատ բժիշկներն ալ երկու ժամ պիտի փակեն իրենց բուժարանները:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ նախագահ Ճէլալ Պայար եւ վարչապետը՝ Ատնան Մենտերէս Պելկրատ պիտի այցելեն յունիսի կիսուն, մառեշալ Թիթոյի հրաւէրով:

ԻՐԱՔ զինամթերք պիտի ստանայ Մ. Նահանգներէն, համաձայն մասնաւոր պայմանագրի մը, որ կնքուեցաւ վերջերս: Իսրայէլի խորհրդարանը չորսի դէմ 60 ձայնով բանաձեւ մը քուէարկեց այս օգնութեան դէմ, զայն վտանգ մը համարելով Իսրայէլի ապահովութեան եւ Միջին Արեւելքի խաղաղութեան համար:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Պուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէի:

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Հանրածանօթ Պառ Էնթերնասիոնալի սրահին մէջ, (230, Շըմէն տը Մատրակ Վիլ):

Ղեկավարութեամբ Պ. Պ. Ա. եւ Վ. Յակոբեանի: Մեծ պատրաստութեամբ պիտի ներկայացուի ԱՐԱԲՕ Ազգ. յեղափոխական կեանքէ, 4 արար մէկ պատկեր:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ

Հայ. Առաքելական եւ Աւետարանական եկեղեցիներու, մասնակցութեամբ Բարեգործականի, Համախորհրդակցական միութեան, Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի, Նոր Սերունդի եւ Ս. Դ. Հ. մասնաճիւղի:

Պռիվերի «Գեղունի» սրահին մէջ, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին:

Ուղերձներ մասնակցող կազմակերպութիւններու կողմէ:

Կը խօսին Պ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ (Հ. Յ. Դ.), Պ. Ա. ԱՐԱՊԵԱՆ (Ս. Դ. Հնչակեան), Վեր. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ Հով. հովիւ Հայ. Աւետարանական համայնքի:

Գեղարուեստական բաժին:

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Կազմակերպուած Զ. Ռ. Միութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ առողջապահական նախարարութեան եւ պատուակալ նախագահութեամբ Տոքթ. Պէրնար Լաֆէի, տեղի կ'ունենայ Մայիս 23ին, կիրակի ժամը ճիշդ 14·45էն 18:

Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ,

24, Rue St. Victor

Կը նախագահէ Պ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ,

Պիտի խօսին Ֆրանսացի եւ հայ ականաւոր անձնաւորութիւններ:

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին:

Քառեակ նուագախումբ Պ. Կ. Սարեանի ղեկավարութեամբ, Տիկին ՄԵԼԻՔԵԱՆ եւ Պ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ երգ, Տիկին ՖԷՍԼԵԱՆ հայկական եւ կովկասեան մենապար՝ ընկերակցութեամբ ԳԱՐԵԳԻՆԻ (թառ) եւ ԲԵՆՈՅԻ: Օր. Ս. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ՝ դաշնակ, Փարիզի Օփերայի աւագ երգչուհի Օր. ՇԱԼԱՆՏԱ:

60 ՓՈՔՐԻԿՆԵՐԷ ԿԱԶՄՈՒԱԾ «ԼԸ ՓԸԹԻ ՊՕՆՏԻ»ի երկսեռ երգչախումբ–պարախումբը իր ամբողջ կազմով բեմին վրայ, պիտի երգէ հոմիտասի երգերը ՀԱՅԵՐԷՆ:

Տասը երգեհոնէ բաղկացեալ նուագախումբ մը առաջին անգամն ըլլալով հայկ. հանդէսի մը մէջ:

Տեղերը թուագրուած ըլլալով, կը հրաւիրենք հայ հասարակութիւնը որ այժմէն ապահովէ իր տոմսերը, Բալուեանի, Պարսամեանի եւ Հ. Սամուէլ գրատուններէն:

Մուտքի գիներն են 150, 200 եւ 300 Ֆր:

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՕՐ

Ի յիշատակ երկու մեծ մեռելներու

ՄԿՐՏԻՉ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

23 Մայիս, կիրակի ամբողջ օրը: Առտուն ծաղկեպսակներ պիտի դրուին անոնց դամբաններուն վրայ:

Կէսօրէ վերջ բուն հանդէսը:

Մասնակցութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան, «Արմենիա» երգչախումբի, արենոյշներու եւ արիներու միութեանց:

Կը նախագահէ եւ կը խօսի Մ. Փորթուգալեանի որդին՝

Պ. ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

(Դատաւոր էքսի ատեանին մէջ)

Պիտի խօսին նաեւ Պ. Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ:

Հրաւիրուած են երգելու՝ Տիկին Զ. Մօրբըննի, Օր. Մ. Սիմոնեան եւ Պ. Ֆ. Հրաչեան:

Պիտի նուագեն՝ Օր. Ա. Ակինեան (դաշնակ) եւ Պ. Ս. Չէօրէքճեան (ջութակ), կ'արտասանեն՝ Օրիորդներ Ալիս Յարութիւնեան, Սեդա Զրքաշեան եւ Պ. Ս. Մակարեան:

Մուտքը ազատ է:

Կը խնդրուի ժամը ճիշդ 10ին ներկայ ըլլալ Սէն Փիէռի դերեզմանոցին դրան առջեւի հրապարակը, հաւաքաբար երթալու համար դէպի դամբարանները:

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, ժամը 21էն մինչեւ առտու Ե. քաղաքապետարանի սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 12ին:

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Յունիս 20ին, քաղաքապետարանի սրահը:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 13ին, ցերեկը, Սալ Կալմանի մէջ:

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27ին:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 30ին, ժամը 3·30ին, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

29 Մայիս, Շաբաթ:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

30 Մայիս:

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՕՐԸ ՊԻՏԻ ՏՕՆՈՒԻ

Յունիս 20ին համազգային հանդիսաւորութեամբ, հաստատութեան գեղեցիկ պարտէզին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹ.Ի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՊՈՄՈՆ.— Պատարագ – հոգեհանգիստ, այս կիրակի առաւօտ, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի յիշատակին, ինչպէս նաեւ Դպրաց Դասուն հոգեհանգիստը՝ որ յետաձգուած էր անակնկալ պատճառով մը: Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը: (Թաղ. խորհուրդ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Մարտիրոս Վարդանեան եւ զաւակները Վարդան եւ Յարութիւն, Այրի Տիկին Արշալոյս Ղազարեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Աստղիկ Նազարեան եւ զաւակը Սօսի, (Հայաստան), Այրի Տիկին Ծովին Հէրաէճեան, Տէր եւ Տիկին Ռաֆֆի Նազարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահրիճ Խաչատուրեան (Պարսկաստան), Այրի Տիկին Ազնիւ Յարութիւնեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Յարութիւնեան (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Եղիշեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Միհրան Մուրատեան (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Արշակ Գարապէեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Ներշան Գարապէեան (Ամերիկա) իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց տիկնոջ, մօր, քրոջ, զարմուհիին, սանամօր եւ ազգականին՝ ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ (ծնեալ Յարութիւնեան) մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 24ին, Մարսէյլի մէջ:

ՎԻԷՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

ՄԱՅԻՍ 23ԻՆ ԼԻՈՆ, ՍԱԼ ՕՐԼՈԺ

Յունիս 12ին Սէն Շամոն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ամէն տարուան պէս Դպրոցասէրի հոգեհանգստեան պաշտօնական արարողութիւնը պիտի կատարուի 23 Մայիս, Կիրակի օրը: Աշակերտուհիները ներկայ պիտի ըլլան արարողութեան: Կը հրաւիրուին վարժարանին նախկին սաները, բարեկամները եւ բոլոր անոնք որոնց սրտին կը խօսի կրթ. վաղեմի այս հաստատութեան հիմնադիրներուն եւ բոլոր աշխատողներուն յիշատակը:

★

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Մարի Մովսէսեան կը ծանուցանէ թէ իր մօրը՝ Մարիամ Գասպարեանի (ծնեալ Արապեան) մահուան Բ. տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, Լիոնի Հայոց եկեղեցին, ռիւ Լուի Պլան: Իր յիշատակը յարգողներէն, կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԻՆԸ ԵՒ ՏՂԱՄԱՐԴԸ (երկերի ժողովածու չորրորդ հատոր): Գրեց՝ Բժ. Իսահակ Տէրտէրեան, 1954, Թեհրան: (Տեսութիւններ սեռական կիտութեան մասին, 580 մեծադիր էջ): Գին 3 տոլար: Հասցէ.— Ջհարրահ Իսլէֆապատ, Թեհրան (Իրան):

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի Ազգ. Տան մէջ, ժամը ճիշդ 21ին: Օրակարգ.— Զեկուցում պատգ. ժողովի: Ընտրութիւն նոր վարչութեան: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— «Անտոք» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին, մատուռի յարակից սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը շաբաթ, ժամը 20ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ.— Պատգ. ժողովի զեկուցում, հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլոր ընկերուհիներու եւ սանուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Ներկաներուն թիւը օրինաւոր պիտի համարուի:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Վալանսի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ռիւ Պէլ Իմաժ, Պ. Գասպար Սիմոնեանի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՎՐԻՊԱԿ.— Չորեքշաբթի օրուան թիւին մէջ, Գ. էջ, «Ինչո՞ւ հրաժարեցանք» յօդուածին 6րդ հատուած վարէն վեր 10րդ տող, ինքնակամ իրաւունքով — կարդալ ինքնալրացման իրաւունքով (կօօպցիա):

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ

ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Ուրբաթ, 21 Մայիս ժամը 21ին

Hôtel Normandie, 28 Bld. d'Athènes

Կազմակերպուած Մուրատ Ռափայէլեան նախկին աշակերտներու միութեան կողմէ:

Այս առթիւ Մարսիլիոյ գաղութը պատիւ պիտի ունենայ ծանօթանալու Փարիզի Առաջնորդին: Կը հրաւիրուին բոլոր միութիւնները, կուսակցական կամ հայրենակցական, պատուելու համար յարգելի հիւրը: Մուտքը ազատ է

ՃԱՇ Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կազմակերպուած Վալանսի Ազգ. Միութեան կողմէ, այս կիրակի ժամը 13ին Օթէլ տէ Պէն, Սէն Փէրէ:

Կը հրաւիրուին անխտիր բոլոր հայրենակիցները:

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ, դիմելով Պ. Յ. Անտոնեանի եւ Մ. Մաքսուտեանի, մինչեւ հինգշաբթի երեկոյ:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ

Գործ կը փնտռէ վաճառատան մը մէջ, իբրեւ համարակալ կամ գրասենեակի որեւէ աշխատանքի համար, ամբողջ օրուան կամ կէս օրուան համար:

Դիմել Պ. Պարմանեանի,

82 Rue Haxo, Paris (20e).

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ Տիկին մը մնայուն գործ մը կ'ուզէ ունենալ հայ ընտանիքի մը մէջ, նախընտրաբար Փարիզ: Դիմել՝

Mme Yacoubian, 10 rue Malard,

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 21 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 21 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7374 30e ANNEE Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2785

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՇՈՒԵՑԱՐԴԱՐ

Մէկ տարուան ընթացքին ո՛րքան փե-տուրներ թափեցան «Հանճարափայլ Առաջնորդ»ին փետուրներէն։

Առաջին առթիւ, թերթերը գրեցին թէ յուղարկաւորութիւնը կարճ կապած են։

Յետոյ, կանոնաւոր հաշուեյարդար մը սկսաւ, ամէն ճակատի վրայ։

Իշխանութեան ժառանգորդները, Մա-լենկով եւ ընկ. պաշտօնապէս յայտարա-րեցին նոր սկզբունք մը,— հաւաքական ղեկավարութիւն, փոխանակ անհատակա-նի, զոր կատարելութեան հասցուցած էր Ստալին, մինչեւ իր մահը (1953Մարտ 5)։

Ամէնէն մահացու հարուածն էր այս «Գեներալիսիմուս»ին արբանեակներուն համար։

Եւ հետեւանքը չուշացաւ։

Քանի մը ամիս վերջ, Յուլիս 10ին, ա-րեւնարբու բորենին, Լաւրենտի Բերիա կուսակցութենէն վտարուելով կը ձերբա-կալուէր։ (Այն ատեն գրուեցաւ թէ ձեր-բակալուած էր Յունիս 27ին)։

Գնդակահարութիւնը ծանուցին բաւա-կան ուշ, ուրիշ վեց ամբաստանեալներ ալ մատնելով նոյն ճակատագրին։

Ամէն ինչ տեղի կ'ունենար նոյն գաղտ-նի, դաւադրական մեթոտներով, այնպէս որ կարելի չէր իմանալ բուն իրականու-թիւնը։

Յետոյ ձեռնարկեցին ընդհանուր հաշ-ուեյարդարի մը։ Ասպարէզէն քշուեցան բոլոր անոնք որ բարձր դիրքերու հասած էին Ստալինի եւ Բերիայի մենատիրու-թեան օրով։

Ամիսներ տեւեց այս նոր մաքրագոր-ծումը, կեդրոնէն մինչեւ ծայրագաւառ-ները։ Եւ դեռ ցանկը չէ փակուած։

Բաղդատաբար ուշ սկսան Երեւանի մէջ։

Նոյն ատեն կը շարունակէին փետել Ստալինի գոյնզգոյն փետուրները, իր պատեանին մէջ ամփոփելով Հանճարեղը։

Այսպէս, ջնջեցին 1936ի սահմանադրու-թեան կցուած ածականը, «Ստալինեան»։

Եւ դեռ ուրիշ գործողութիւններ։ «Մերկացումը» կը շարունակուի համա-ձայն կանխորոշ ծրագրի մը։

Զափազանց պերճախօս է վերջին ձեռ-նարկը։

Փարիզեան լուրջ ամսագիր մը, Preuves, օրկան Մշակոյթի Ազատութեան, որ կը հրատարակուի 1950էն ի վեր, 1954 Մա-յիսի թիւին մէջ հրատարակած է տեսու-թիւն մը Խ. Մխութեան «Փիլիսոփայական Բառարան»ի նոր տպագրութեան մասին։

Յօդուածագիրը բաղդատելով 1952ի եւ 1954ի տպագրութիւնները, երեւան կը հանէ կարգ մը սրբագրութիւններ կամ բարեփոխումներ, ի վնաս «Ժողովուրդ-ներու Հայրիկ»ին։

Քանի մը օրինակներ.—

Բառարանին 1952ի տպագրութեան մէջ, Ստալին կը կոչուի «հանճարեղ տեսաբան եւ առաջնորդ համաշխարհային պրոլե-տարիատի, պայքարի մեծ ընկեր եւ բա-րեկամ Վ. Ի. Լենինի, շարունակողը Մարքսի, Էնգելսի եւ Լենինի ուսմունքին եւ գործին»։

Նոր տպագրութեան մէջ (1954), այս հատուածը վերածեր են հետեւեալ ձեւին.

— «Ժ. Վ. Ստալին, հաւատարիմ աշա-կերտ եւ պայքարի մօտիկ ընկեր Լենինի, շարունակողը Մարքսի, Էնգելսի եւ Լենի-նի ուսմունքին եւ գործին, պետ համայ-նավար կուսակցութեան եւ խորհրդային ժողովուրդին»։

Ուրեմն, ոչ հանճարեղ, ոչ ալ համաշ-խարհային, այլ տեղական գործիչ մը, աշակերտ Լենինի։

Դեռ շատ աւելի սուր սրբագրութիւններ։ Վերաքննութիւնը շարունակելով եւ ի-րողութիւնները ճշդելով, Մոսկուայի «Փիլիսոփայական բառարանը» բոլորովին փետրաթափ վիճակի մը կը վերածէ «Ա-րեւ — Ստալինը»։

Քանի մը նմոյշներ եւս։ Շ.

ՍՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՍԻԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔ ԱՌԱՆՑ ԱՆԳԼԻՈՅ

ԱՑՁԸՆՀԱՒԸՐԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մ. Նահանգներու նախագահը անակըն-կալ յայտարարութիւն մը ըրաւ իր լրա-գրական ասուլիսին մէջ, մեծ վրդովում պատճառելով Անգլիոյ։ Ըսաւ թէ հարաւ. արեւելեան Ասիոյ զինակցութիւնը կրնայ կնքուիլ առանց Անգլիոյ, բայց ընդգրկե-լով Աւստրալիան, Նոր Զելանտան եւ զուտ ասիական երկիրները։ Այս յայտարարու-թիւնը հետեւանք է Չըրչիլի վերջին ճա-ռին որով կ'ըսէր թէ Մեծն Բրիտանիա որ եւ է քաղաքական կամ զինուորական յանձնառութիւն պիտի չստանձնէ, մին-չեւ Ժընեւի ժողովին ելքը։ Միեւնոյն ա-տեն հեռագիրը կը հաղորդէր թէ Մ. Նա-հանգներու արտաքին նախարարը, Տըլըս, ամէն օր խորհրդակցութիւններ կը կա-տարէ հարաւ. արեւելեան պետութեանց դեսպաններուն հետ, ծրագրուած զինակ-ցութեան մասին։ Իսկ ուրիշ հեռագիր մը կը ծանուցանէր թէ Մ. Նահանգներուն, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի զինուորական ներկայացու-ցիչները մօտերս ժողով պիտի գումարեն Ուաշինկթընի մէջ, քննելու համար ծրա-գրուած դաշինքը։ Այս առթիւ կը ճշդուէր թէ Անգլիա համաձայն է մասնակցելու այդ խորհրդակցութեանց, պայմանաւ որ սահմանափակուին զինուորական խնդիր-ներու քննութեամբ, առանց քաղաքական եւ ռազմական յանձնառութեանց։

Հինգ պետութեանց այս զինուորական խորհրդակցութիւնը որոշուած էր 1951ին, քննելու համար այն միջոցները զորս կա-րելի է ձեռք առնել, եթէ կարմիր Չինաս-տանը Հնդկաչինի արշաւէր։ Այժմ այդ քննութիւնը պիտի կատարուի նկատի առ-նելով Հնդկաչինի ներկայ կացութիւնը։

Լրագրական ասուլիսին առթիւ թղթա-կից մը հարցուց թէ կարելի՞ է հարաւ. արեւելեան Ասիոյ ազդու զինակցութիւն մը կազմել առանց Անգլիոյ մասնակցու-թեան։ Այզընհաուըր պատասխանեց թէ Աւստրալիա եւ Նոր Զելանտա անդամ ըլ-լալով բրիտանական համայնապետու-թեան, անոնց, ինչպէս եւ բուն ասիական ազգերու մասնակցութեամբ կարելի է եթէ ոչ գոհացուցիչ, գոնէ բաւական զինակցու-թիւն մը կնքել։

Ինչպէս ըսինք, նախագահին այս յայ-տարարութիւնը մեծ վրդովում պատճա-ռեց Անգլիոյ պաշտօնական շրջանակնե-րուն մէջ։ Այսպէս բացորոշ ձեւ մը կը ստանայ երկու մեծ պետութեանց պառակ-տումը։ Անգլեւամերիկեան յարաբերու-թեանց այս ձգտումը ամէնէն ծանրակշիռն է՝ Բ. աշխարհամարտին աւարտումէն ի վեր։ Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Մեծն Բրիտանիա պիտի թելադրէ Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի որ չմիանան ծրա-գրուած դաշինքին, առանց իրենց մայր երկրին մասնակցութեան։

ՔԱՇՔՇՈՒՔ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Երրորդ գաղտնի նիստն ալ ապարդիւն անցաւ, ինչպէս կը հեռագրեն Ժընեւէն։ Արեւմուտքի եւ Արեւելքի ներկայացու-ցիչները աւելի քան երեք ժամ վիճաբանե-ցան Հնդկաչինի զինադադարի մասին, բայց նորէն համաձայնութիւն չգոյացաւ։ Որոշուեցաւ մէկ օր դադար տալ պատուի-րակներուն, որպէսզի խորհրդակցին։

Զորեքշաբթի օրուան գոնփակ նիստին մէջ, համայնավարները նորէն պնդեցին որ զինադադարը հաստատուի Հնդկաչինի երեք պետութեանց համար։ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ կարճ բա-նախօսութեամբ մը պնդեց թէ Քամպոճի եւ Լաոսի մէջ կատարուած գործողու-թիւնները իրապէս քաղաքացիական պա-տերազմի հանգամանք չունին, եւ թէ այդ երկու երկիրներուն մէջ զինադադար կա-րելի է կնքել պարզապէս պարպելով ըմ-բոստ զօրամասերը եւ ֆրանսական ուժե-րը՝ միջազգային հսկողութեամբ։ Վի-էթմինի ներկայացուցիչը, Ֆամ Վան Տոնկ, վճռապէս մերժեց այս առաջարկը, դիտել տալով թէ խաղաղութիւնը «մէկ է եւ անբաժանելի» եւ թէ անհրաժեշտ է որ ֆրանսական գաղթապետութենէն ազա-տագրուին Հնդկաչինի ժողովուրդները։ Այս տեսակէտը պաշտպանեցին, նաեւ, Մոլոթով եւ կարմիր Չինաստանի արտա-քին նախարարը։ Երեքն ալ պահանջեցին ներկայացուցիչներ հրաւիրել Քամպոճէն եւ Լաոսէն։ Այդ միջոցին էր որ Անգլիոյ արտաքին նախարարը միջամտեց, առա-ջարկելով մէկ օր դադրեցնել նիստերը։ Պ. Իտըն առանձին պիտի խորհրդակցի Պ. Մոլոթովի հետ, ելք մը գտնելու հա-մար։

Այս անելին առջեւ, Փարիզի մէջ ան-համբեր կը սպասեն Ֆրանքեւամերիկեան

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԳԷՈՐԳ Զ.Ի ԹԱՂՈՒՄԸ ԵՒ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ԲՈԼՈՐ ԹԵՄԵՐԷՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, այս կի-րակի պիտի կատարուին Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին օծումը եւ թաղումը, էջ-միածնի մայր տաճարին մէջ։

Այս առթիւ, էջմիածնի Գերագոյն խոր-հուրդը հեռագիրներ ուղղած է արտա-սահմանի եպիսկոպոսներուն, որպէսզի ներկայ ըլլան։ Նոյնիմաստ հեռագիր մըն ալ ուղղուած է Կիլիկիոյ կաթողիկոսա-կան Աթոռի եպիսկոպոսներուն եւ թեմա-կալ առաջնորդներուն։

Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը, Ազդակ, դիմած է առաջնորդ Խորէն եպիսկ.ի որ միեւնոյն ատեն նախագահն է Կիլիկեան Աթոռի Տնօրէն ժողովին, լրացուցիչ տե-ղեկութիւններ ստանալու համար։ Ահա-ւասիկ հրատարակուած հարց — պատաս-խանին (15 Մայիս).—

Հ.— Այժմ հանգուցեալ Կաթողիկոսը փոխարինող մը կա՞յ էջմիածնի մէջ։

Պ.— Մեզի եկած հեռագիրներէն յայտ-նի չէ թէ ո՛վ կը փոխարինէ Հոգեւոյս Կա-թողիկոսը։ Բոլոր հեռագիրները ստորա-գրուած են Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուր-դի կողմէ։

Հ.— Ներկայիս քանի՞ եպիսկոպոսներ ու վարդապետներ ունի էջմիածինը։

Պ.— Չորս եպիսկոպոսներ եւ հինգ-վեց վարդապետներ։

Հ.— Իմացանք որ էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը հեռագիրներ ղրկած է Կիլիկեան միաբանութեան եպիսկոպոս-ներուն եւ թեմակալ առաջնորդներուն՝ զանոնք հրաւիրելով որ մասնակցին վախ-ճանեալ Կաթողիկոսի օծման ու թաղումին եւ գումարուելիք Եպիսկոպոսական ժողո-վին։ Էջմիածինը իրաւունք ունի՞ առան-ձին հեռագիր ղրկելու կամ չփման մէջ մտնելու Կիլիկեան Կաթողիկոսութեան ե-պիսկոպոսներուն եւ թեմակալ առաջ-նորդներուն հետ։

Պ.— Դեռ երէկ կէսօրէ ետք կը գտ-նուէի Կաթողիկոսարան, ուր հրաւէր — հեռագիրներ եկած էին Տեղապահ Սրբա-զանին, Փառէն, Դերենիկ եպիսկոպոսնե-րու, Գնէլ եւ Շահէ վարդապետներու միասնաբար եւ Դպրեվանքի ուսուցիչնե-րէն Պ. Սիմոն Սիմոնեանի։ Նոյնիմաստ հեռագիր մը ստացայ նաեւ ես՝ Առաջնոր-դարանի հասցէով։ Յետագային իմացայ որ նոյն հեռագիրները ստացած են նաեւ Հալէպի եւ Կիպրոսի թեմերու առաջնորդ-ները։ Հեռագիրը կը յայտնէ նաեւ թէ թա-ղումէն ետք, Եպիսկոպոսական ժողով տեղի պիտի ունենայ։ Հեռագրին մէջ կ'ը-սուի թէ «Ձեր ներկայութիւնը անհրաժեշտ կը նկատուի»։

Գալով ձեր այն հարցումին թէ էջմիա-ծինը իրաւունք ունի՞ առանձին առանձին հեռագիրներ ղրկելու Կիլիկեան Աթոռի ե-պիսկոպոսներուն եւ թեմակալ առաջ-նորդներուն, յայտնեմ թէ էջմիածնի այս վերաբերումը իրաւական տեսակէտէ ճիշդ չէ։ Էջմիածինը իրաւունք չունի Կիլիկեան Կաթողիկոսութեան ենթակայ եպիսկո-պոսներուն եւ թեմակալ առաջնորդներուն կամ վանքէն ներս գտնուողներուն առան-ձին հեռագիրներ ղրկելու։ Հետեւաբար, այս հեռագիրները ուղիղ եւ իրաւական ճամբով ղրկուած չեն։ Պէտք է որ էջ-միածնէն միայն մէկ հեռագիր գար Կիլի-կիոյ Կաթողիկոսին, այս պարագային՝ տեղապահին եւ այս վերջինն է որ ընդ-հանրական Հայրապետի օծման եւ թաղ-ման ու ապա գումարուելիք Եպիսկոպո-սական Ժողովին երթալիք պատուիրակու-թիւնը պիտի որոշէր, համախորհուրդ-պատկան Ժողովներուն հետ։ Միայն Կի-լիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը իրաւունքը ունի ուղղակի յարաբերելու իր թեմերուն հետ։ (Մնացեալը յաջորդով)

× Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Երեւա-նի անթելը քանի մը խօսքով հաղորդեց կաթողիկոսին վախճանումը։ Այս առթիւ հանդիսաւոր պատարագ մատուցած էԳա-թըգիւղի պատրիարք, մայր եկեղեցւոյ մէջ, հրաւիրելով Յունաց պատրիարքը, պա-պական նուիրակը, Մխիթարեան վարդա-պետները, հայ կաթողիկէ հովուապետը եւայլն։

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Առջի օր Փարիզի ճամբով (օդանաւ) Մարսէյլ վերադարձաւ մեր գրագէտ աշ-խատակիցը, Կ. Փոլատեան, որ վերջերս պտոյտ մը կատարած էր Միջին Արեւելքի մէջ, ընկերակցութեամբ Պ. Պ. Ժան Պա-լառի եւ Լիւք-Անտրէ Մարսէյլի։ Շ. Նար-դունի Դշ. օր Պէյրութէն Թեհրան մեկնած է։ Պիտի մնայ մօտ մէկ ամիս, զանազան ուսումնասիրութիւններ կատարելու հա-մար։

Կ. Փոլատեան շուտով պիտի երեւայ «Յառաջ»ի մէջ, գրի առնելով իր տպաւո-րութիւնները՝ Միջին Արեւելքի մասին։

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՊԵՐՃ ԱՍԼԱՆԵԱՆ

Խորին ցաւով կ'իմանանք եղերական մահը Հիւսիսային Ամերիկայի մեր երի-տասարդ ու կարեւոր ընկերներէն Պերճ Ասլանեանի, Նիւ Եորքի մէջ։ Իր հաստա-տութեան մէջ տեղի ունեցած պայթումի մը հետեւանքով մարմինը ծանր այրուածք-ներ կը ստանայ։ Իսկոյն հիւանդանոց կը փոխադրեն ուր արեան տեւական ներար-կումներով եւ ուրիշ միջոցներով դերա-գոյնը կը փորձուի իր կեանքը փրկելու համար։ Պահ մը կը կարծուէր թէ վտան-գը անցած է. սակայն ի զուր։

Հիւս. Ամերիկայի մեր սիրուած ու վա-րիչ ընկերներէն էր, մանաւանդ երիտա-սարդութեան մէջ։ Կ'անդամակցէր Կեդր. Կոմիտէին եւ Հայկ. Դատի Յանձնա-խումբին։

Վանեցի էր, շատ փոքր տարիքին ծը-նողքին հետ գաղթած Ամերիկա։ Ամուս-նացած էր։ Իր ետին կը ձգէ տարաբախտ այրին, փոքրիկ մը եւ ծնողքը։

× «Ազդակ»ի Մայիս 19ի թիւէն ցաւով կ'իմանանք թէ Մայիս 17ին յանկարծա-մահ եղած է Պ. Վահրամ Կիւրճեան, նախկին ատենապետ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սու-րիոյ, Լիբանանի եւ Յորդանանի Շրջ. վարչութեան։

Հանգուցեալը զաւակն էր նահատակ գրագէտ Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ), եւ Լիբանան հաստատուած՝ վերջին ար-տագաղթէն ի վեր։ Մեր խորին ցաւակ-ցութիւնները իր եղբօր եւ ընտանեկան պարագաներուն։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԵՑԱՆ Լիվրփուլի բամպա-կի սակարանը, որ փակուած էր 13 տարիէ ի վեր։ Լուրը հաղորդեցին հնչեցնելով հարիւր տարուան զանգակ մը եւ ուրիշ կոչնակներ։

ԻՊՆ ՍԻՆԱ

(Իր ծննդեան հազարամեակին առթիւ)

●

Ինչպէս հաղորդած էր «Յառաջ», Մայիս 14ին Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ ծննդեան հազարամեակը Իպն Սինայի, իսլամական աշխարհի մեծագոյն գիտնական – փիլիսոփային, որ համաշխարհային հռչակ կը վայելէ եւ արեւմուտքի մէջ ծանօթ է Ավիսէն անունով :

Հանդէսին կը նախագահէր կրթական նախարար Անտրէ Մարի, որ գեղեցիկ ճառով մը պատկերացուց Ավիսէնի դիմագիծը իբրեւ համայնագէտ : Ըսաւ թէ անոր հեղինակած «Կանոն Բժշկութեան» գիրքը մինչեւ ԺԷ դար կը դասաւանդուէր Ֆրանսայի, Սպանիոյ, Իտալիոյ եւ Լուվէնի համալսարաններուն մէջ: Ու բաղդատեց զայն Լէոնարտօ տա Վինչիի հետ, որուն ծննդեան 500ամեակը տօնուեցաւ երկու տարի առաջ:

Հեղինակաւոր մասնագէտներ խօսեցան պարսիկ բազմահմուտ գիտնականին զանազան արժանիքներուն մասին: Առաջին բանախօսն էր Օր. Կուաշոն, Փարիզի համալսարանի մատենադարանապետը, որ բազմաթիւ գրքեր հրատարակած է Ավիսէնի մասին, մասնաւորապէս ուսումնասիրելով անոր իմաստասիրական երկերը:

Հետզհետէ խօսեցան փրոֆ. Լուի Մասինեօն, Ժիլպէր Լազար, Աչընա (Թէհրանի կրթ. նախարարութեան քննիչ), Տօքթ. Իպրահիմ Մաքտուր (փրոֆ. Գահիրէի համալսարանի), Հանրի Մասէ (տնօրէն Փարիզի արեւելեան լեզուներու վարժարանին), Ալպէր Կաքօ (անդամ Ինսթիթիւի), ակադեմական փրոֆ. Փասթէօր Վալըրի – Ռատօ եւ Փարիզի պարսիկ դեսպան Մոհսէն Րայիս :

Հանդէսը փակուեցաւ գեղարուեստական բաժինով մը, որուն մաս կը կազմէին նաեւ պարսիկ երգահան Հոսէյնի գործերը:

×

Ապու Ալի Ալ – Հիւսէյն Պին Ապտալլահ Իպն Սինա ծնած է Հիճրէթի 370 թուականին Պուխարայի շրջանի Հարմայսան քաղաքի Աֆշանա գիւղին մէջ, ուր իր հայրը Ապտուլլահ, բնիկ Պէլխցի, ամուսնացած էր Սէթթարէ անուն աղջկան մը հետ: Այդ օրերուն Պուխարայի վրայ կ'իշխէր պարսիկ Սամանի գերդաստանը: Ապտուլլահ կարեւոր պաշտօն մը ստանձնած էր Սամանի Նուհ Բ.ի (976 – 997) կողմէ եւ ազդեցիկ պաշտօնատար մըն էր :

Հիճրէթի 370 թուականը կը համապատասխանէ քրիստոնէական 980 թուին : Այս հաշուով Իպն Սինայի հազարամեակը պէտք է տօնուէր 1980ին: Սակայն իսլամական տոմարը ընդունած ըլլալով լուսնային տարին, որ ցարդ ի զօրու է, հաշիւը մօտաւորապէս ճիշդ կ'ըլլայ: Նոյնիսկ հազար տարին անցած է, քանի որ այժմ Հիճրէթի 1373 – 74 թուականին մէջ ենք :

Կը թուի թէ իսլամական աշխարհին մէջ համաձայնութիւն չկար բուն թուականին շուրջ: Թուրքերը հազարամեակը տօնեցին 1950ին, Եգիպտացիները՝ 1951ին, այս առթիւ Լա Րըվիւ տիւ Քէռ հրատարակեց բացառիկ թիւ մը, ամբողջովին նուիրուած Ավիսէնի (1951 Յունիս):

Իրանցիները, որոնք իրաւամբ իրենցը կը նկատեն հռչակաւոր փիլիսոփան՝ քանի որ պարսիկ ծնողքի զաւակ էր՝ այս տարի միայն կը տօնեն անոր հազարամեակը :

Թէհրանի մէջ ապրիլ 21 – 30 տեղի ունեցաւ արեւելագէտներու մեծ համագումար մը, որուն մասնակցեցան 24 ազգերու գիտնականներ: Համագումարը նուիրուած էր ամբողջովին Իպն Սինայի կեանքին ու գործին: Մասնագէտներու ներկայացուցած ուսումնասիրութիւնները պիտի ամփոփուին առանձին հատորի մը մէջ:

Համագումարէն վերջ, բոլոր պատգամաւորները ուխտագնացութիւն մը կատարեցին դէպի Համատան, ուր պարսիկ կառավարութիւնը մեծ յուշարձան մը կանգնած է Իպն Սինայի գերեզմանին վրայ :

Փարիզի հանդէսը կերպով մը շարունակութիւններն էր Թեհրանի հանդիսութեանց: Իրանեան մայրաքաղաքի համագումարին մասնակցող Ֆրանսացի եւ օտար կարգ մը պատգամաւորներ ներկայ էին Սորպոնի հանդէսին, որուն նախաձեռնութիւնն ստանձնած էր «Ֆրանս – Իրան» ընկերակցութիւնը եւ որուն պաշտօնապէս իր մասնակցութիւնը բերաւ ֆրանսական կառավարութիւնը :

Մայիս 19էն մինչեւ Յունիս 2 Միւզէկիմէի մէջ պիտի ցուցադրուին Իպն Սինայի երկերուն հին ձեռագիրները, որոնք կը գտնուին Փարիզի Ազգային Մատենադարանին մէջ:

Իսկ Յունիս 18ին Փարիզի իրանեան դեսպանը պաշտօնական ընդունելութիւն մը պիտի կազմակերպէ անոր յիշատակին:

×

Շատ փոթորկալից կեանք մը ունեցած է Միջին դարու այս բացառիկ հանճարը, որ իր պատուոյ տեղն ունի Պարսկաստանի միւս մեծ եւ աշխարհահռչակ դէմքերու հետ, — Ֆիրտուսի, Օմար Խայեամ, Հաֆըզ, Սատի եւայլն: Ու մինչ ասոնք անմահացած են իբրեւ պատմաբան (Ֆիրտուսի) կամ բանաստեղծ, Իպն Սինայի հանճարը կ'ընդգրկէ մարդկային իմացականութեան բոլոր մարզերը: Անիկա ոչ միայն փիլիսոփայ էր, այլեւ բժիշկ, քիմիագործ, աստղաբաշխ, հանքաբան, երաժիշտ, երկրաչափ, բնագէտ, թուաբան, իրաւագէտ եւայլն: 22 տարեկանէն սկսեալ եղաւ նաեւ քաղաքագէտ, դառնալով խորհրդականը բազմաթիւ պարսիկ էմիրներու, քանիցս վարելով նոյնիսկ վէզիրի պաշտօն :

Արաբ պատմագէտներ Իպն Ապի Ուչայպիա եւ Իպն Խալլիքան հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնեն Իպն Սինայի ինքնակենսագրութիւնը, առնելով անոր Ճուրճան քաղաքին մէջ գրած «Էվսաթ» անուն գրքէն, որ ծանօթ է «Էվսաթը Ճուրճանի» անունով.—

« Երբ հինգ – վեց տարեկան էի, հայրս կրկին Պուխարա դարձաւ եւ մեզ ալ իրեն հետ տարաւ: Նախնական կրթութիւնս առի Պուխարայի մէջ: Երբ տասը տարեկան եղայ, ամբողջովին գոց ըրած էի «Քուրան»ը եւ շատ ուրիշ բաներ սորված էի : Քանի մը տարի վերջ, զատ զատ ուսուցիչներէ թուաբանութեան, Աստուածաբանութեան եւ կրօնագիտութեան դասեր առի: Այդ միջոցին Պուխարա եկած էր Ապտալլահ Նաթիլի անուն գիտնականը : Հայրս մեր տունը հրաւիրեց այս անձնաւորութիւնը: Անկէ տրամաբանութիւն եւ փիլիսոփայութիւն սորվեցայ : Վերջին դասերուն մինչեւ ալ– Միճիսթի հասած էի: Միեւնոյն ատեն բժշկութիւն ալ կ'ուսանէի: Տեսաբանական ծանօթութիւններս կ'ամբողջացնէի հիւանդներու վրայ կատարուած քննութիւններով: Օգտուեցայ ոչ այնքան գիրք կարդալէ, որքան ուղղակի կատարուած փորձերէ եւ քննութիւններէ: Մինչեւ 18 տարեկանս այս ձեւով անընդհատ շարունակեցի աշխատիլ: Գիշերներն ալ կարդալով կամ գրելով կը զբաղէի: Երբ որ քունս տանէր, մէկ գաւաթ բան մը խմելով կը բացուէի ու կրկին աշխատանքի կը լծուէի:Նոյնիսկ քունիս մէջ ուղեղս կը զբաղէր կարդացած բաներովս: Յաճախ երբ կ'արթննայի, կը տեսնէի որ կարգ մը բաներ զորս նախապէս չէի կրցած լուծել, քնացած ատենս լուծուած էին: Աւելի վերջերը սկսայ պարապիլ նաեւ բնազանցական գիտութեամբ: Այս նիւթի մասին Արիստոտէլի գրած գիրքը հակառակ թերեւս 40 անգամ կարդացած ըլլալուս չէի հասկցած եւ յուսահատութեան մատնուած էի: Օր մը աճուրդով գիրք մը կը ծախուէր: Վաճառողը յանձնարարեց որ գնեմ այդ գիրքը: Անիկա ալ – Ֆարապիի գիրքն էր բնազանցութեան խնդիրներու մասին, զորս երբեք չէի կրցած լուծել: Իբրեւ անպէտք նկատելով չէի ուզեր գնել զայն: Սակայն վաճառողը պնդեց որ գնեմ, քանի որ տէրը դրամի պէտք ունենալուն աժան գինով մը պիտի տար: Գիրքը գնեցի: Տուն դառնալուս, անմիջապէս սկսայ կարդալ: Ու ամբողջութեամբ կրցայ հասկնալ բնազանցութիւնը, զոր մինչեւ այն ատեն ըմբռնել չէի կրցած: Ասով շատ ուրախացայ: Աստուծոյ փառք տալով սկսայ աղօթել եւ ողորմութիւն բաշխեցի աղքատներուն »:

«Ինքնակենսագրութիւն»ը հոս կը վերջանայ:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

(Մնացեալը յաջորդով)

Գ Ն Չ Ո Ւ Հ Ի Ն

●

Համեմատական լեզուաքննութեան հետ, գանկաբանական հետազօտութեանց գիտութիւնը եւս հաստատած է թէ գնչուն կը պատկանի արիական սերունդին: Անոր թուխ եւ արեւահար դէմքը ձուաձեւ է, ունի նեղ ճակատ, պզտիկ բերան, ցցուն քիթ, բոլորաձեւ թուշ ու ներդաշնակ այտեր: Գնչուհին, աւելի բարեձեւ, աւելի վայելչակազմ հասակին վրայ կը ներկայացնէ սեւ, փայլուն ու գրաւիչ աչքեր, բարակ եւ ուղիղ շրթունքներ, ճերմակ ու կանոնաշար ատամներ, հարուստ ու սեւ կուրծքեր, որոնք իր խօսակցութեան, իր շարժումներուն, իր նիստ ու կացին եւ վերաբերմունքի ձեւերուն հետ կը կազմեն կատարեալ խառնուրդ մը կոշտութեան ու նրբութեան, վայրենութեան ու գեղեցկութեան :

Գնչուն չամչնար իր ցեղէն, եւ կինը կարծես աւելի կը ցուցնէ թէ հպարտ է գնչուհի մը ըլլալուն: Ճամբորդելու ատեն, իրենց գոյքերը կը բեռցնեն էշերուն, կովերուն, եզաքարշ կամ ձիաքարշ կառքերուն: Ճամբան իր ուղղութիւնն ունի եւ իրենք կը հետեւին կարկտուած հագուստներով, յաճախ բոպիկ ոտքերով : Քալելու անկարող փոքրիկները նետուած են էշերու վրայ կողմնակի պայուսակներուն մէջ, իսկ ծծկեր երախան իր մէջքին կապող մայրը երբեք չի ցուցներ իր յոգնութիւնը: Ճամբորդութեան միջոցին, եթէ ծննդաբերութիւն մը պատահի, գնչուհին, իր նորածինը կը լուայ մօտակայ ջուրին մէջ, կը տեղաւորէ զայն իր կռնակի մախաղին, եւ կը շարունակէ իր ճամբան, հանգստանալու համար հազիւ մէկ օր կառք նստելու իրաւունքին մէջ :

Ճանչցուած են գնչուհիներ, որոնք էշի մը կորուստը աւելի կսկծալի համարած են քան ընտանիքի անդամներէն մէկուն մահը :

Գնչուները կ'ամուսնանան շատ փոքր հասակի մէջ: Տղաքները 15–16, իսկ աղջիկները 12–14 տարեկանին: Հարսնցու գնչուհին կը գնուի քիչ անգամ դրամով, առ հասարակ կը փոխանակուի կենդանիի մը հետ: Ամուսնութիւնը լաւագոյն խըրախճանքն է որ կը տեւէ մէկէն երեք օր: Հարսը, տարիի մը չափ գործի չի խառնուիր ու կը հագնի տան լաւագոյն հագուստները ի նշան իր ապագայ հեղինակութեան: Տեղեր կան, ուր, երբ պսակէն

19 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ԳՈՂՑԵՐ ԷԻՆ, ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

●

ՊԷՅՐՈՒԹ, 15 Մայիս.— Հետագայ տողերը պատմութիւնն են յուզումնալից ողբերգութեան մը, որ պատահեցաւ Պէյրութի մէջ:

Մայիս 4ին, 23 տարեկան վայելուչ երիտասարդ մը կուգայ Պուրճ Համուտ : Իր աչքերուն մէջ տառապանք մը կ'եռար՝ երբ ծանօթ ազգայինի մը արաբերէն լեզուով կը հարցնէ .

— 19 տարի առաջ, ո՞վ չորս տարեկան տղայ մը կորսնցուցած է:

Մարդիկ կը հաւաքուին այս անծանօթ երիտասարդին շուրջ, որ կը պատմէ իր կեանքին ողբերգութիւնը :

— Ոչինչ, ոչինչ կը յիշեմ մանկութենէս: Իմ գիտակցութիւնս Համայի մօտերը գտնուող ընտանիքի մը մէջ կազմաւորուած է: Դպրոցական եմ: Տարիներ առաջ «հայր»ս մեռաւ: Ահագին հարստութիւն մը ձգած էր, որ «մայր»ս իմ անունիս արձանագրել տուաւ: Նշանուեցայ: Տարիները կ'անցնէին՝ սակայն տարօրինակ հակակրանք մը կը զգայի շրջապատիս հանդէպ: «Մայր»ս հիւանդացաւ եւ իր մահէն օր մը առաջ զիս կանչեց: Սենեակին մէջ գտնուողները դուրս հանուեցան: Անօրինակ հոգեվիճակի մը մէջ՝ դուռը փակելէ վերջ տակաւին այնտեղ կը մնայի .

— Թուղթ մը եւ մատիտ մը առ եւ քովս եկուր :

Մահուան անկողինը պառկած «մայր»ս էր: Գործադրեցի իր խնդրանքը եւ նստայ իր սնարին մօտ: Ան պատմեց.

— Զաւակս... դուն մեր տղան չես ...

— Ինչպէ՞ս, ըսի, ինչպէ՞ս, նայելով իր աչքերուն, որոնք հետզհետէ կը նուաղէին: Նախ կարծեցի թէ խելագարած է, քանի մը հարցումներ ըրի եւ ճշդեցի իր հաւասարակշռութիւնը, յետոյ ձգեցի որ պատմէ :

— 19 տարիէ ի վեր քու մեղքդ ծանրացած է վզիս, ալ ուզեցի քաւել, որպէսզի պարտական չմեկնիմ անդի աշխարհ: Ամուսնացած էինք եւ ունէինք երկու աղջիկներ, ուզեցինք հոգեզաւակ մը ունենալ եւ այդ մտքով Պէյրութ գացինք, 19 տարի առաջ էր... Հայկական հիւղաւանին մէջ երկու աղջնակներու հետ կը խաղայիր, ոչ ոք կար շրջակայքը: Անմիջապէս գործի անցնելով, հող նետեցինք աղջնակներու աչքերուն եւ քեզ փախցուցինք: Այն ատեն չորս տարեկան էիր: Տղաս, դուն Հայու մը զաւակ ես ...

Թուղթն ու մատիտը ձեռքէս ինկան. ուրեմն ես Հայ էի... Չէի գիտեր ծնողքս, ես Հայ մըն էի օտար երկրի մը տակ մեծցած: Կարծեցեալ մայրս ըսելէ վերջ թէ յետոյքիս վրայ այրուածքի նշան մը ունէի՝ լռեց: Հազիւ դուռը բանալու ժամանակ ունեցայ եւ դէմս գտայ... նշանածըս: Հեռացիր, հեռացիր, պոռացի: Ի զուր միտքս կը չարչարէի, ելք մը կը փնտռէի: Գիշերը մայրս մեռաւ: Մերժեցի իր յուղարկաւորութեան մասնակցիլ: Մարդիկ կը կարծէին թէ անոր մահուան ազդեցութեան տակն էի, սակայն ես շարունակ կը մտածէի իսկական ծնողքիս մասին, կը մտածէի այն հիւղակին մասին, ուր ծնած էի, կը մտածէի իմ ցեղիս մասին: Հայ էի... ալ զիս չէին հետաքրքրեր հարստութիւնն ու գիրքը, զոր կը վայելէի այնտեղ, ատելութիւն մը ունէի բոլորին հանդէպ, որ զիս զրկած էին իմ հարազատ ընտանիքէս, իմ լեզուէս, անունէս:Անունս ալ, ալ չեմ գիտեր...Հասկցէք զիս, հասկցէք, իմ ընտանիքս գտէք, ես Հայ եմ ...

Անծանօթ երիտասարդին աչքերէն արցունքները կը հոսէին, իր շուրջը հաւաքուած մարդիկ յուզումէն կ'արտասուէին :

Երեքշաբթի օր Պուրճ Համուտի մէջ տարածուեցաւ այս լուրը: Ամէն մարդ կորսուած տղուն ընտանիքը կը փնտռէր, երբ խեղճուկ վիճակի մէջ կին մը մօտեցաւ երիտասարդը շրջապատող ամբոխին : Անմիջապէս հարեւանի մը տունը տարին :

— Իմ տղաս, իմ չորս տարեկան զաւակս 19 տարի առաջ կորսուեցաւ, կ'ըսէր կինը հեկեկելով. ամէն կողմ փնտռեցինք, թերթերուն մէջ ծանուցումներ դրինք՝ կարելի չեղաւ գտնել:

Սենեակի մը մէջ, անծանօթ երիտասարդին եւ կնոջ նայուածքները իրարու խառնուեցան: Լռութիւնը կը տիրէր բոլորին վրայ: Երիտասարդին եւ կնոջ միջեւ տարակոյսը կ'ալեկոծէր, կը նայէին իրարու, երբ երիտասարդը յուզումնալից շեշտով մը ըսաւ.

— Հաստատէ որ տղադ եմ: Ի՞նչ նշան ունէր քու զաւակդ երբ կորսնցուցիր ...

— Ես շատ դիւրութեամբ կրնամ զաւակս ճանչնալ, անիկա նշաններ ունէր իր մարմնին վրայ :

— Ի՞նչ նշաններ էին, կը հարցնէ տղան :

— Չորս տարեկան էր. երբ տակաւին չէր կորսուած, թէյ խմելու ատեն կրակարանին վրայ ինկաւ եւ յետոյքին վրայ այրուածքներ ստացաւ :

Երիտասարդը մերկանալով ցոյց կուտայ իր մարմնին նշանները... Յուզումը կը բարձրանայ 19 տարի վերջ, իրար գտած մօր եւ զաւկին միջեւ. 19 տարուան կարօտը կը լեցնէ անոնց սրտերը, արցունքները կը խառնուէին իրարու, սենեակէն դուրս անհամբեր մարդիկ դուռը բանալով ներս կը մտնեն... Մայր ու որդայ՝ իրարմէ տառապած երկու Հայ բեկորներ գիրկընդխառնուած են իրարու, մինչ իր դերագոյն երջանկութիւնը վերագտած կինը արտասուախառն բառերով կ'աղաղակէ .

— Զաւակս, Յովհաննէս, զաւակս ...

— Մայրի՛կ, մայրի՛կ ...

Հայ հոգին խօսած էր անոր մէջ, հայ արիւնը այս երիտասարդը առաջնորդած էր այստեղ, իր ընտանիքին եւ ցեղակիցներուն քով, Հայ անունը անոր մոռցնել տուած էր հարստութեան բոլոր շնորհները :

Հայ մըն էր անիկա, հիւղաւանի զաւակ մը, որ տարիներէ ի վեր խորտակուած իր հոգին, մելամաղձոտ իր աչքերը՝ բերաւ այստեղ, միանալու համար իր ժողովուրդին երջանկութեան եւ տառապանքին :

ԹՂԹԱԿԻՑ

կը վերադառնան, փեսան կը մտնէ թոնիր կամ կը պահուի անկիւն մը՝ փաթթուած կարպետի մը մէջ, մինչեւ որ նոր հարսը գայ ու տան բոլոր անդամներու ներկայութեան կանչէ զայն, թեւերը կուրծքին խաչաձեւած՝ խոստանայ թէ կեանքին մինչեւ վերջին օրերը պիտի չդադրի մուրալ իր ամուսինն ու զաւակները կերակրելու համար :

Արեւմուտքի մէջ, Գնչուները արջ, կապիկ կամ այծ կը խաղցնեն: Գնչուհին կը մասնակցի եւ միեւնոյն ժամանակ օձերու, կարիճներու եւ ուրիշ աղետաբեր չարիքներու դէմ ափսոն կը կատարէ, ջուրի, սուրճի եւայլն գաւաթներ նայելով եւ կամ ձեռքերու մէջի գծերը կարդալով գուշակութիւններ կ'ընէ ու «փալ» կը բանայ խաղի թուղթերուն(*) վրայ, կատարեալ վարպետութեամբ: Երիտասարդներուն համար, միշտ ունին հետաքրքրական դեղեցիկ խօսքեր նշանուելու, սիրականին տիրանալու, առանձին բախտ մը վայելելու կամ ուրիշ ցանկալի մուրատի մը հասնելու:

Տարեցներու հանդէպ լուրջ կերպարանք կ'առնեն, նախ անուղղակի կը քննեն անոնց արտաքին երեւոյթները, անոնց դէմքի արտայայտութեան ձեւերը եւ ըստ այնմ կ'արտասանեն իրենց գուշակումի խօսքերը:

Արեւելքի մէջ, Գնչուհին, այս ամէնը ընելէ զատ, ինքն է որ կը զբաղի առեւտրական գործով: Իր տոպրակին մէջ լեցուցած, տոպրակին հետ թելերով կապած՝ կը շալկէ գոյնզգոյն խողանակ, կոզով, սակառ, մաղեր, որչափ որ կրնայ ու կը պտըտի տունէ տուն: Կը ծախէ նաեւ ծաղիկներէ, խոտի իւղէ, իշու կաթէ շինած դեղեր ու միեւնոյն ժամանակ կը մուրայ անտանելի դարձնելու աստիճան աներեսութեամբ: Ապրանքները կը նախընտրէ փոխանակել իրեն պիտոյ առարկաներու եւ հագուստի հետ քան դրամի: Ողորմութիւն կամ ընծայ, որքան ալ աննշան ըլլայ, Գնչուհին արժանիքի դէմ համարուելուհարկէն դուրս՝ իրական մուրացկան մըն է, ամէն ինչ կ'առնէ ու կը նետէ իր պայուսակին մէջ:

Փոքր Ասիոյ եւ Հայաստանի նստակեաց գնչու–բոշաները, առ հասարակ ճանչցուած են քրիստոնեայ հայ եւ յունադաւան հին օրերէ ի վեր, իսկ վաչկատուն «չինկեանէ»ները, մահմետական անունի տակ պատկանած են նաեւ սիւննի, գըզըլպաշ եւայլն աղանդներու: Այս ամէնը, բնականաբար երեսանց եւ ի ցոյց շրջապատի մարդոց միայն, քանի որ գնչու–բոշան երբեք չէ կիրարկած ու ու չի կիրարկեր իր պատկանած կրօնքի, կանոնադրական ծէսն ու արարողութիւնը: Ունի երկու տօն, Նոր Տարին եւ Կակկաւա անուն ազգային տօն մը: Այդ տօներուն միայն բացառաբար կը լուացուին, հագուստները կը փոխեն, կը խմեն օղի կամ գինի ամէնքն ալ եւԳնչուհին կը մաքրէ իր տունն ու տեղը:

Մարմարայի մօտերը, Զափարի կոչուած մահմետականԳնչուներ, մինչեւ վերջին ժամանակներուն իսկ դեռ մնացած են նշանաւոր բարբարոսներ որոնցմէ կ'ընտրուէին Թուրքիոյ դահիճներն ու կախաղանի չուանները քաշողները: Բըժիշկ Պասպարի, իր Օսմանեան կայսրութեան Զինկեանները անուն գործին մէջ կը յիշէ թէ Պոլսոյ կողմերը գտնուած են երկու հարկահաւաքներ, որոնց աչքերէն ցիցերով դեռին գամուած էին Զափարիներու կողմէ :

Այս վայրի Գնչուհիներէն ոմանք մինչեւ անգամ կամաւորապէս հաշմանդամած են իրենց երախաները, մուրացկանութեան ժամանակ հանրութեան կարեկցութիւնը գրգռելու համար :

Այր եւ կին Գնչու իրարմէ բոլորովին տարբեր խառնուածք, տարբեր յատկութիւններ ունին, կարծես տարբեր սերունդէ եղած ըլլան: Այրը վախկոտ ու դդուշաւոր, մինչդեռ կինը ձեռներէց եւ աներկիւղ: Այրը շուտ կը կորսնցնէ իր ֆիզիքական կազմի վայելչութիւնը, մինչդեռ գնչուհին հակառակ շատ փոքր հասակին մէջ ամուսնանալուն, հակառակ առեւտրականութեան եւ մուրացկանութեան գործերով դադար չունենալուն, երկար ժամանակ կը պահէ իգականի իր բոլոր հրապոյրները: Բազմաթիւ սիրային արկածներու պատմութիւններ նշանակուած են Գնչուհիներու եւ մինչեւ անգամ բարձրաստիճան օտարներու միջեւ: Մոսկուացի Գնչուհի մը եղած է Կալիցինեան իշխանուհի :

Ընտանեկան բարոյականին կը տարբերի երկրէ երկիր: Բոշա–գնչուհին, եղբօրմէն եւ զաւկէն զատ կ'ամուսնանայ ամէն տեսակ ազգականի հետ: Գնչուներուն մէջ ծագած գրեթէ բոլոր կռիւներուն պատճառը Գնչուհին է: Եգիպտոսի, Ալժերիոյ եւ առ հասարակ բոլոր մահմետական երկիրներու հանրատուները լեցուն են Գնչուհիներով:

Մասնաւորապէս մահմետականութիւնը պարզ քող մը դարձնող թափառական ու մուրացկան բոշա–գնչուհին նկարագիր չունի, այսինքն ան նկարագիրը չի հասկնար այնպէս ինչպէս կ'ըմբռնէ ընկերային կեանքի ու քաղաքակրթութեան մէջ ապրող օտար կինը: Բոշա–գնչուհի մը, պարտականութիւն կը համարէ կարծես օրական երեք անգամ իր ամուսինը եւ հինգ անգամ իր դիմացինը խաբելու փորձ կատարել: Ժողովրդական իմաստուն ասացուածքներ են դարձեր «գնչուի գրոյց, գնչուի կեցուածք» եւայլն, որոնք փոխաբերաբար կը գործածուին ցոյց տալու համար զզուելի բամբասանք մը, զրպարտութիւն մը, իր յանցանքը դիմացինին վրայ նետելու, պարապ բանէն վէճ ու կռիւ յարուցանելու արարք մը:

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ա. մասը, Գնչուներու կեանքը, տես Յառաջ, 18 Մայիս:

(*) Կ'ըսուի թէ, խաղի թուղթերը արաբ Գնչուներու ձեռքով տարածուած Եւրոպայի մէջ :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

★

ԻՍԻ.— Այս թաղին քաղաքապետական մեծ թատրոնը լեցնել, արդէն յաջողութիւն մըն է: Արդարեւ, շաբաթներէ ի վեր Իսի լէ Մուլինոյի Նոր Սերունդի անդամները գործի լծուած էին: Շաբաթ գիշեր, մէկ ընկերոջ Ժիրայր Տէրտէրեանի կողմէ գրուած հինգ արարնոց թատերախաղին կը մասնակցէին գրեթէ ամէնքը: Երիտասարդ հեղինակին հետ որ գլխաւոր դերն ալ ինք ստանձնած էր, իւրաքանչիւր դերակատար կարծես իր մորթին վրայ կը զգար աքսորի, կողոպուտի ու խժդժութեան սարսուռը:

Այս երիտասարդները թէեւ հոս ծնած կամ հասակ նետած, շաբաթներէ ի վեր փորձերուն ներկայ ըլլալով՝ իմացան թէ ինչ ճամբաներէ անցած են իրենց ծնողները: Տեսան թէ ինչպէս մատղաշ աղջիկները ծախու կը հանուէին ու բռնի կ'ամուսնացնէին: Տեսան նաեւ թէ ինչպէս «ֆետայի» երիտասարդները կը յաջողէին վրէժ լուծել թշնամիէն: Թատերախաղը յատկապէս գրուած էր նոր սերունդին

Երիտասարդ հեղինակը հիմնուելով իր լսածներուն եւ կարդացածներուն վրայ, յաջողած էր բեմադրել աքսորի կեանքը:

Ներկայացումէն առաջ հաճելի ձայնով երգեցին Օր. Աստղիկ Քէօսէեան եւ Աւետիս Քիւփէլեան: Յաջողապէս արտասանեցին Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան եւ Պ. Եղիա Սերոբեան:

Անիէռ – Իսի լէ Մուլինոյի միացեալ երգչախումբը խանդավառութիւնը կրկնապատկեց քառաձայն երգելով ժողովրդական երգեր առաջնորդութեամբ Պ. Կարպիս Գայիշեանի:

Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը, ընկեր Գրիգոր Փափազեան իր ճառով հրաւիրեց ծնողները, Նոր Սերունդին վստահիլ իրենց պատանիները որպէսզի անոնք եւս դառնան իսկական Հայեր: «Մեր Միութիւնը, որ կազմուած է ինը տարիէ ի վեր, հրաշքներ կը գործէ ազգապահպանման համար: Ան իր տեղը ունի համայնքին մէջ: Հայը Հայ պահելու մէջ Նոր Սերունդի անդամները իրարու հետ կը մրցին, դաստիարակելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան շունչին տակ»:

Իսիի սոխակը, Պօղոսեան, զինուորութեան կանչուած ըլլալով, յաջողած էր իրարու հետ կը մրցին, դաստիարակելով նալ մասնակցելու համար իր այնքան սիրած Նոր Սերունդի հանդէսին: Յուզիչ էր երբ յայտնեց բեմէն թէ վերջին անգամը ըլլալով կ'երգէր, որովհետեւ զինուորութիւնը լեցուն է անակնկալներով: Օրուան խօսնակը, Մարտիրոս Գարակէօզեան, նոյնպէս կ'երգէր իր քաղցր ձայնով, յայտագրէն դուրս:

Իսիի Նոր Սերունդի անդամներուն երեք քառորդը դեր առած էր թատերախաղին մէջ, իսկ խումբ մը մինչեւ առաւօտ դրան առջեւ տոմսակ ծախելու զբաղած էր: Ուրիշ խումբ մը «պիւֆէ»ն եւ վիճակախաղի տոմսերն ու առարկաները կը կարգադրէր եւ գրեթէ ամէնքը կ'օգնէին հիւրասիրութեան եւ սպասարկութեան, եւ ժամանակ ալ կը գտնէին պարելու: Համակ նուիրում եւ աշխատանք, իսկ արդիւնքը՝ աննախընթաց, բարոյապէս թէ նիւթապէս:

Տասնեւհինգ հոգինոց մեծ նուագախումբի մը մասնակցութեամբ մինչեւ առաւօտ պարելու հաճոյքը սրահ քաշած էր նաեւ բազմաթիւ տեղացի զոյգեր:

Այս յաջողութիւնը իրաւունք տուաւ Նոր Սերունդի անդամներուն՝ հպարտանալու իրենց աշխատանքի դրական արդիւնքով:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

●

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

★

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Կառավարենց մասնաճիւղի կողմէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օրը տօնուեցաւ Առնուվիլի մէջ, Մայիս 9ին, Կալմանի սրահը: Ներկայ էր խանդավառ հանդիսականներու բազմութիւն մը: Սրահը այնքան նեղ կուգար որ ոմանք ստիպուած էին նոյնիսկ ոտքի կենալ: Անիէռ – Իսիի միացեալ երգչախումբը երգեց նախ «Մարսէյեզ»ը, «Յառաջ Նահատակ»ը ղեկավարութեամբ Պ. Գայիշեանի: Ճառ մը խօսեցաւ ընկեր Հրաչ Քէրէսթէճեան, ներկայացնելով Առնուվիլի մասնաճիւղը որ կը բաղկանայ 27 անդամներէ: Յայտնեց թէ այդ եռանդուն ընկերներուն մէկ մասը գեղարուեստական բաժնին մասնակցելով պիտի ապացուցանեն թէ իրենց մէջ չի պակսիր հայ լեզուին տիրանալու կամքը: Յետոյ խօսքը ուղղելով երիտասարդներուն, կարգ մը դիտողութիւններ եւ թելադրութիւններ ըրաւ: Այս առթիւ բացատրեց թէ հայերէնի դասընթացքը բաց է ամէնուն առջեւ:

Յետոյ սկսաւ գեղարուեստական բաժինը, ընկեր Գրիգոր որ նոր հայերէն կը սորվի, յաջողութեամբ արտասանեց «Հէյ ճան հայրենիք»ը: Ընկեր Վէնսան Տարագճեան երգեց «Իմ հայրենիք» եւ «Կանչէ կռունկ» ջերմ ծափերու մէջ: Մարգարիտ Ճիանշայեան հայերէն արտասանեց յստակ առոգանութեամբ: Իսիէն ընկեր Մկրտիչ Պօղոսեան երգեց քանի մը ժողովրդական երգեր, ինքնատիպ զգայնութեամբ:

Յարութիւն Յարութիւնեան դաշնակի վրայ նուագեց Պրամսի եւ Շոփէնի վալսերէն: Ընկեր Մարտիրոս Գարակէօզեան (Իսիէն) քանի մը անգամ բեմ հրաւիրուեցաւ երգելու համար: Խանդավառութիւնը կրկնապատկուած էր: Ընկերուհի Խարեան Ռվաննայի արտասանութիւնը ոգեւորեց հանդիսականները եւ մեծ յաջողութիւն գտաւ: Յետոյ, Օր. Աստղիկ Քէօսէեան իր անուշ ձայնով խանդավառեց բոլոր հանդիսականները: Տասնամեայ Ժիրայր Պալանեան յաջողութեամբ արտասանեց հէքեաթ մը: Հրաչ Քէրէսթէճեան նորէն բեմ բարձրացաւ, այս անգամ ջութակ ի ձեռին, եւ նուագեց եւրոպական երկու կտորներ ընկերակցութեամբ Տիկին Թագուհի Եաղճեանի (դաշնակ):

Անշուշտ յառաջիկային հայկական կտորներ ալ պիտի փորձէ: Դաշնակի վրայ երկու կտոր հրամցուց Օր. Էլիան Նիկողոսեան որ իր մատաղ տարիքին սկսած է արդէն յառաջդիմութիւններ արձանագրել: Կարգ մը ժողովրդական երգեր երգեց նաեւ Օր. Շաքէ Զօրպաճեան:

Օրուան բանախօսը, Ժիրայր Դատաւորեան նախ ջերմօրէն գնահատեց Առնուվիլի Նոր Սերունդին ջանքերը: Յետոյ բացատրեց թէ մենք որբ ենք, քանի որ մեր մայրենի հողին վրայ չենք, անոր ջուրը չենք խմած, ու օդը չենք ծծած, բայց պէտք չէ յուսահատիլ: «Եթէ լըրջօրէն սորվիք մեր մայրենի լեզուն, հետաքրքրուիք մեր ազգային պատմութեամբ արդէն իսկ հիմնական քայլ մը առած կ'ըլլաք օտարութեան դէմ»: Կարճ դադարէ մը ետք Անիէռի թատերախումբը մեծ յաջողութեամբ ներկայացուց «Վեցուկէս Պորտի ժառանգ մնացած սնտուկը»: Բոլոր դերակատարներն ալ յաջող էին իրենց դերերուն մէջ: Այս ներկայացումով փակուեցաւ գեղարուեստական բաժինը:

Քառորդ ժամուան դադարէ մը վերջ սկսաւ պարահանդէսը, տեւելով մինչեւ ժամը 23:

Արամ Երանոսեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (84)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Կանաչենց Հարսը, անծանօթ՝ գիւղացի աղջիկներու ցանկութիւններուն, կը շարունակէր ապրիլ ու հագուիլ պարզ, ծառայել հայ ժողովուրդին եւ անոր միջոցով՝ հայաշխարհին:

Ան՝ ապրեցաւ իբրեւ հասարակ մահկանացու, անտեսեց ինքզինքը՝ ուրիշներուն լաւագոյնս ծառայելու համար, այլասիրութեան առաքեալ մըն էր, մարդկային դատումով՝ չհասկցուած կին մը:

Արեգնազ յանձին Շուշիկին ունէր իր սրտակիցը, իր գործակիցն ու մտերիմը: Վերջին տարիներու ընթացքին, գիւղին մէջ չկար գործ մը կամ ձեռնարկ մը, որուն վրայ չնշմարուէր Արեգնազի հեղինակութեան դրոշմը: Իբրեւ յեղափոխական՝ գործօն աշխատանք ունէր կուսակցութեան մէջ, իր ջանքերով գիւղին մէջ բացուեցաւ դպրոց մը, ուր կը դասախօսէին ինքը, Շուշիկը եւ Տիգրանը՝ առանց որեւէ վարձատրութեան: Գիւղին աղքատները, որբերն ու որբեւայրիները ինքն էր որ կը հովանաւորէր, կը հոգար զանոնք: Վերջերս բանախօսութիւններ կը կատարուէին, երբեմն ալ՝ կը սարքուէին հանդէսներ: Արեգնազ կազմեց նաեւ կարուձեւի դասընթացք մը, ուր կուգային գիւղի աղջիկները կարել ու ձեւել, ձեռագործութիւն սորվելու :

Քերծայ սարի դէպքը անգամ մը եւս բարձրացուց Արեգնազի հմայքը՝ գիւղին մէջ, իսկ լանջախաչը՝ զայն դարձուց գեղջուկ կնոջ երեւակայութեան մէջ անըմբռնելի մեծութիւն: Ախ, այդ լանջախաչը, ինչեր չէր այդ լանջախաչը հայ կնոջ համար ...:

Կանաչենց Տիգրանը, հօրը նման հայ–քիւրտ եղբայրակցութեան ջատագովն եղաւ սկիզբէն ի վեր եւ այդպէս ալ մնաց: Վերջերս ան սկսած էր պրպտել քրտական անցեալը, համոզուած էր թէ այս միջոցով պիտի կրնար լայն գաղափար մը կազմել քիւրտ ժողովուրդի նկարագրին ու կամքին, անոր ոգորումներուն ու յամառութեան, անոր տոկունութեան եւ ռազմական արժէքին վրայ: Տիգրան, քրտական պատմութիւնը բաժնեց երեք շրջաններու, 1) Դիցաբանական շրջան. 2) Պատմական շրջան եւ 3) Անկումի շրջան: Համբերութեամբ, պրպտելով ու գննելով, դատելով ու եզրակացնելով, Տիգրան անցաւ քրտական պատմութեան մէջ, կանգ առնելով մէն մի դրուագի ու պատմական երեւոյթի առջեւ, գտաւ որ՝ քրտական պատմութիւնը կը նմանի մեծ ու ջրառատ գետի մը, որ հոսած է շարունակ, բայց առանց սեփական հունի, առանց ներդաշնակութեան, վազեր է անկաշկանդ, քանդելով ու տրորելով պատմութեան պատը, ոտնահարելով մարդկային յառաջդիմութեան խոյանքը, բայց ամէն տեղ գտաւ Քիւրտը իբրեւ առնական ու հպարտ, կամքի ու նկարագրի տէր, անձնուէր եւ հիւրասէր, ուղղամիտ ու պարզասէր: Հիացաւ Քիւրտին ռազմական տոկունութեան եւ հզօր խոյանքին վրայ :

— Ահա փնտռածս, գոչեց Տիգրանը, ախ, ի՞նչ ըսեմ մեր պապերուն որ չեն կրցած սիրաշահիլ Քիւրտը եւ զայն լծել մեր քաղաքական դատին, պէտք է լարել ճիգերը, դարձնել պատմութեան հունը, քով քովի բերել արիական Հայն ու Քիւրտը, շինել քաղաքական բռունցք եւ այդ բռունցքին ուժովը կերտել երկու անկախութեան հրաշքը :

Տիգրանի աչքին ցցուեցաւ հարցական մը, թէ՝ երբ եւ ինչ հայութիւնը մտածե՞ր է հայ–քրտական եղբայրակցութեան մը վրայ եւ ի՞նչ չափով: Հոս ալ Տիգրան ցոյց տուաւ յամառութիւն, աւելի կորովով ու խանդավառութեամբ թղթատեց քրտական պատմութիւնը, Պէտրխաններու ապստամբութեան շրջանին՝ յոյսի քանի մը կայծեր գտաւ :

(Շար.) ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

ՄԱՅԻՍ 28Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, ժամը 21էն մինչեւ առտու 6 · քաղաքապետարանի սրահը :
ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հ · Հ · ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
Կը նախագահէ ԸՆԿ · ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ
Բանախօսութիւններ եւ գեղարուեստա – կան բաժին :
Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր :
Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 12ին :
ԻՍԻԻ ՄԷՋ
Յունիս 5ին, քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ :
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ
Յունիս 20ին, քաղաքապետարանի սրահը :
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 13ին, ցերեկը, Սալ Կալ – մանի մէջ :
ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 27ին :
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
29 Մայիս, Շաբաթ :
ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
30 Մայիս :
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Մայիս 30ին, ժամը 3·30ին, քաղաքա– պետարանի թատրոնին մէջ :
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Մայիս 29ին, քաղաքապետարանի սը – րահին մէջ :

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Կազմակերպուած Զ · Ռ · Միութեան կողմէ, Հովանաւորութեամբ առողջապա– հական նախարարութեան եւ պատուակալ նախագահութեամբ Տոքթ · Պէրնար Լա – ֆէյի, տեղի կ'ունենայ Մայիս 23ին, կի – րակի ժամը ճիշդ 14·45էն 18 :
Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ ,
24, Rue St. Victor
Կը նախագահէ Պ · Շ · ՄԻՍԱՔԵԱՆ ,
Պիտի խօսին Ֆրանսացի եւ հայ ականա– ւոր անձնաւորութիւններ :
Գեղարուեստական բացառիկ բաժին : *Քառեակ նուագախումբ Պ ·* Կ · Սարեանի *ղեկավարութեամբ, Տիկին ՄԵԼԻՔԵԱՆ եւ Պ · ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ երգ, Տիկին ՑԷՍԼԵԱՆ հայկական եւ կովկասեան մենապար՝ ըն– կերակցութեամբ ԳԱՐԵԳԻՆԻ (թառ) եւ ԲԵՆՈՅԻ : Օր · Ս · ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ՝ դաշ – նակ, Փարիզի Օփերայի աւագ երգչուհի Օր · ՇԱԼԱՆՍԱ :*
60 ՓՈՔՐԻԿՆԵՐԷ ԿԱԶՄՈՒԱԾ «ԼԸ ՓԸԹԻ ՊՕՆՏԻ»ի երկսեռ երգչախումբ–պարա – խումբը իր ամբողջ կազմով բեմին վրայ, *պիտի երգէ Կոմիտասի երգերը ՀԱՅԵՐԷՆ :*
Տասը երգեհոնէ բաղկացեալ նուագա – խումբ մը առաջին անգամն ըլլալով հայկ · հանդէսի մը մէջ :
Տեղերը թուագրուած ըլլալով, կը հրա ւիրենք հայ հասարակութիւնը որ այժմէն ապահովէ իր տոմսերը, Բալուեան, Պար սամեան եւ Հ · Սամուէլ *գրատուններէն :*
Մուտքի գիները են 150, 200 եւ 300 Ֆր :

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՕՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի յիշատակ երկու մեծ մեռելներու
ՄԿՐՏԻՉ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

23 *Մայիս, կիրակի ամբողջ օրը : Առ– տուն ծաղկեպսակներ պիտի դրուին ա – նոնց դամբաններուն վրայ :*
Կէսօրէ վերջ բուն հանդէսը :
Մասնակցութեամբ Վասպուրականի Հայր · Միութեան, «Արմենիա» երգչա – խումբի, արենոյշներու եւ արիներու մի– ութեանց :
Կը նախագահէ եւ կը խօսի Մ · Փորթու– գալեանի որդին՝
Պ · ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ
(Դատաւոր Էքսի ատեանին մէջ)
Պիտի խօսին նաեւ Պ · Պ · Կ · ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Տ · ԹԱԴՈՅԵԱՆ :
Հրաւիրուած են երգելու՝ Տիկին Զ ·Մօ– րընօն, Օր · Մ · Սիմոնեան եւ Պ · Ֆ · Հրաչ– եան :
Պիտի նուագեն՝ Օր · Ա · Ակինեան *(դաշ– նակ) եւ* Պ · Ս · Չէօրէքճեան *(ջութակ) , կ'արտասանեն՝ Օրիորդներ* Ալիս Յարու – թիւնեան, Սեդա Զրբաշեան եւ Պ · Ս · Մակարեան :
Մուտքը ազատ է :
Կը խնդրուի ժամը ճիշդ 10ին ներկայ ըլլալ Սէն Փիէռի գերեզմանոցին դրան առջեւի հրապարակը, հաւաքաբար երթա– լու համար դէպի դամբարանները :

SALLE D'IENA, 10 AVENUE D'IENA
Այս Ուրբաթ ժամը 21ին

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ԻՐ
" Մ Ե Ր Կ Ե Ա Ն Ք Ը "
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ Գ. ՏԷՐՎԻՇԵԱՆԻ

Տիկին Տիան, Օր · Իրմա Պէրպէրեան, Օր · Գասպարեան, Միհրան Մ · Եփրեմեան, ժագ Ստէֆանօ եւ հեղինակը : *Տոմսերու գիները սովորական : Դիմել՝*
Librairie H. Palouyan 43, Rue Richer — Tél.: PRO. 25-46.

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ — Հ · Յ · Դ · Արեւ · Եւրոպայի Ուս · Միութեան ժողովը այս շաբաթ ժա– մը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :
ԻՍԻ — Հ · Յ · Դ · Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, Խրիմեան ակումբը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Ներ– կայ կ'ըլլայ Կ · Կ ·ի ներկայացուցիչը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :
ՎԱԼԱՆՍ — Հ · Յ · Դ · Շրջ · Կոմիտէին ընդհ · ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժա– մը 8ին, բոլոր ընկերներու ներկայութիւ– նը պարտաւորիչ է :
ԼԻՈՆ — Հ · Յ · Դ · Վարանդեան կոմի – տէին ընդհ · ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ըն– կերները այս ուրբաթ ժամը 20·30ին, սո– վորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրա – կարգ :
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ — «Անտոք» կոմիտէի ընդհ · ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին, մատուռի յարակից սրահը : Կարե– ւոր օրակարգ :
ՎԻԷՆ — Ֆ · Կ · Խաչի ընդհ · ժողովը շաբաթ, ժամը 20ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը : Խիստ կարեւոր օրակարգ — Պատգ · ժողովի զեկուցում, հաշուե – տուութիւն, նոր վարչութեան ընտրու – թիւն : Բոլոր ընկերուհիներու եւ սանու – հիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ : Ներկաներուն թիւը օրինաւոր պիտի հա – մարուի :
ՀԱՄԱԽԱՐԲ · Վալանսի ընդհ · ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ռիւ Պէղ Ի– մաժ, *Պ · Գասպար Սիմոնեանի սրճարանը : Կարեւոր օրակարգ :*

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱԹՈՂ · ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ
ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ · Վ · ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Ուրբաթ, 21 Մայիս ժամը 21ին
Hôtel Normandie, 28 Bld. d'Athènes
Կազմակերպուած Մուրատ Ռափայէլ – եան նախկին աշակերտներու միութեան կողմէ :
Այս առթիւ Մարսիլիոյ գաղութը պա – տիւ պիտի ունենայ ծանօթանալու Փարի– զի Առաջնորդին : Կը հրաւիրուին բոլոր միութիւնները, կուսակցական կամ հայ– րենակցական, պատուելու համար յար – գելի հիւրը : Մուտքը ազատ է

ՃԱՇ Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱԹՈՂ · ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ
ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ · Վ · ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կազմակերպուած Վալանսի Ազգ · Մի – ութեան կողմէ, այս կիրակի ժամը 13ին Օթէլ տէ Պէն, Սէն Փէրէ :
Կը հրաւիրուին անխտիր բոլոր հայրե– նակիցները :
Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ, դիմելով Պ · Յ · Անտոնեանի եւ Մ · Մաք – սուտեանի, մինչեւ հինգշաբթի երեկոյ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ — Տէսինի Վասպ · Հայր · Միութեան վարչութիւնը կուգայ իր խո – րին շնորհակալութիւնը յայտնելու Պ · Պօղոս Տէր Պօղոսեանին, Տէր եւ Տիկին Գ · Պօյաճեանի, Պ · Մ · Մուրատեանի, Պ · Ա · Խրոյեանի (Վիէն), ինչպէս նաեւ Տէ– սինի Նոր Սերունդի վեց անդամներուն, որոնք իրենց սիրայօժար մասնակցութիւ– նը բերին«Վանական»ի ներկայացման առ– թիւ :

բանակցութեանց ելքին եւ Հնդկաչին ղըր– կուած երեք զօրավարներու վերադարձին : Այս վերջինները կ'ուսումնասիրեն կացու– թիւնը, նոր միջոցներ ձեռք առնելու հա – մար :

ՆՈՒԻՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻ՞Ն
Վերջին լուրերու համաձայն, ըմբոստ– ները մեծ գործունէութիւն կը ցուցնեն Լաոսի եւ Թոնքինի մէջ : Առջի գիշեր փորձ մը կատարած են ֆրանսական գիծերուն մէջ մտնելու համար : Ուրիշ վայրի մը մէջ ալ յարձակում գործած են ֆրանսական դիրքերուն վրայ : Յարձակումներ կա – տարուած են նաեւ Թոնքինի տելթային մէջ : Ֆրանսական հրամանատարութիւնն ալ միջոցներ ձեռք առած է, իր դիրքերը պաշտպանելու համար :
× Տիէն Պիէնի վիրաւորներէն 84 հոգի եւս փոխադրուեցան : Կ'ըսուի թէ ազատ պիտի արձակուի նաեւ միակ հիւանդա – պահուհին, Տիկին Կալառ, որ սակայն կը նախընտրէ վիրաւորներուն հետ մնալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՑԵՂԱՅԻՆ խտրութեան օրէնքին ջնջու – մը մեծ յուզում պատճառեց Ամերիկայի Հարաւ · նահանգներուն մէջ : Սեւերու կա – տաղի թշնամի մը, կառավարիչ Թէլմէյճ, յայտարարեց թէ արգելքը պիտի չվերցնէ ցորչափ նահանգապետ է : « Գերագոյն Ատեանին վճիռը դանակ մըն է մերգլուխը կտրելու : Ես միտք չունիմ գլխատուելու» :
ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ կառավարութիւնն ալ ծը – րագիր մը կը մշակէ, 18 ամսուան զեղչե– լու համար զինուորութեան շրջանը, ինչ – պէս ըրաւ Պելժիա :
ԲԱՆՋԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ գիները յանկարծ բարձրացան Փարիզի մէջ : Հասարակ աղ– ցանը 250–300 ֆրանքի կը ծախուի : Կա – րագը, սուրճը եւ խոզեղէնն ալ սղած են :
ՋՐԱԾԻՆ ՌՈՒՄԲԻ փորձերուն հետե – ւանքով, ուրիշ ճափոնցի նաւաստիներ ալ հիւանդացած են, Խաղաղականի ջուրե – րուն մէջ : Շողարձակումները ծանր վէր – քեր պատճառած են : Մէկ հոգի ալ մե – ռած է :
ԴԱՇԻՆՔ ՄԸ ԿՆՔՈՒԵՑԱՒ Մ · Նա – հանգներուն եւ Փաքիստանի միջեւ : Այս համաձայնութեամբ, Մ · Նահանգները զինուորական պիտոյքներ պիտի ճարեն Փաքիստանի եւ պիտի մարզեն անոր բա – նակը, մասնագէտներ ղրկելով : Հրատա – րակուած տեղեկութեանց համաձայն, դա– շինքը զինակցութեան հանգամանք չունի : Եւ Փաքիստան ռազմական խարիսխներ պիտի չտրամադրէ : Հնդկաստան սկիզբէն ի վեր կը բողոքէ այս համաձայնութեան դէմ, որ ապագայ զինակցութեան մը կո – րիզը կը համարուի :
ՄԱՐՈՔԻ մարզպանը, զօր · Կիյոմ պի– տի քաշուի այդ պաշտօնէն : Նախարարա – կան խորհուրդը մասնաւոր նիստ մը գու– մարեց երէկ, թէ նոր մարզպանը անուա – նելու եւ թէ Մարոքի ընդհանուր կացու – թիւնը քննելու համար : Գլխաւոր թեկնա– ծուն է Պաս Ալփի ընկերվարական երես – փոխանը, Պ · Նաժլէն, որ իր կուսակցու – թեան հաւանութեան կը սպասէ :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹ ·Ի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
ՊՈՄՈՆ — Պատարագ – հոգեհանգիստ, այս կիրակի առաւօտ, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի յիշատակին, ինչպէս նաեւ Դպրաց Դասուն հոգեհանգիստը՝ որ յե – տաձգուած էր անակնկալ պատճառով մը : Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը : (Թաղ · խորհուրդ) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ — Այրի Տիկին Ա – ղասի Զաքրեան կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս · Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ, իր ամուսնոյն Գրիգոր Զաքրեանի *(Մարմարճըքցի) մահուան քառասունքին առթիւ : Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :*

ԼԻՈՆ — Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Խաղնէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ · Անանիա Խաղնէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ · Ղեւոնդ Գայթանճեան եւ զաւակ– ները, Տէր եւ Տիկին Միչէլ Զավուշեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան– գստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ 69 Լուի Պլան, իրենց մօր, զոքանչին, խնամիին, կնքամօր
Այրի Տիկին Սառա Պօյաճեանի
(Ծնեալ Շիրինեան, Աղչէհիրցի) մահուան քառասունքին առթիւ : Կը հը– րաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

Ամէն տարուան պէս Դպրոցասէրի հո – գեհանգստեան պաշտօնական արարողու – թիւնը պիտի կատարուի 23 Մայիս, կիրա– կի օրը : Աշակերտուհիները ներկայ պիտի ըլլան արարողութեան : Կը հրաւիրուին վարժարանին նախկին սաները, բարեկամ– ները եւ բոլոր անոնք որոնց սրտին կը խօ– սի կրթ · վաղեմի այս հաստատութեան հիմնադիրներուն եւ բոլոր աշխատողնե – րուն յիշատակը :

ԼԻՈՆ — Այրի Տիկին Մարի Մովսէս – եան կը ծանուցանէ թէ իր մօրը՝ Մարիամ Գասպարեանի *(Ծնեալ Արապեան) մահ – ուան Բ · տարելիցին առթիւ հոգեհան – գստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, Լիոնի Հայոց եկեղեցին, ռիւ Լուի Պլան : Իր յիշատակը յարգողներէն, կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :*

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է
ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ յանձ – նախումբին ներկայացումը, Ամենայն Հա– յոց Կաթողիկոսի թաղման առթիւ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ Հ · Յ · Դ · Մար – սէյլի Շրջ · կոմիտէի ,նախաձեռնութեամբ Պուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմի – տէի :
Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Սան– բաձանօթ Պառ ԷնԹերնասիոնալի սրահին մէջ, (230, Շըմէն տը Մատրակ Վիլ) :
Ղեկավարութեամբ Պ · Պ · Ա · եւ Վ · Յա– կոբեանի : Մեծ պատրաստութեամբ պիտի ներկայացուի ԱՐԱԲՕ Ազգ · յեղափո– խական կեանքէ, 4 արար մէկ պատկեր :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ
ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ
Հայ · Առաքելական եւ Աւետարանական ե– կեղեցիներու, մասնակցութեամբ Բարե – գործականի, Համախաբերդցիական մի – ութեան, Հ · Յ · Դ · Կոմիտէի, Նոր Սե – րունդի եւ Ս · Դ · Հ · մասնաճիւղի :
Պիվերի «Գեղունի» սրահին մէջ, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին :
Ողերձներ մասնակցող կազմակերպու– թիւններու կողմէ :
Կը խօսին Պ · Ա · ՔԷՕՍԷԵԱՆ (Հ · Յ · Դ ·), Պ · Ա · ԱՐԱՊԵԱՆ (Ս · Դ · Հնչակեան), Վեր · Յ · ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ Հոգ · հովիւ Հայ · Աւետարանական համայնքի :
Գեղարուեստական բաժին :

ՎԻԷՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Օրլոժի սրահին մէջ, (Քուր Լաֆայէթ), տեղի կ'ունենայ յիսուն հոգինոց երկսեռ երգչախումբին երգահանդէսը որ մեծ յա– ջողութիւն եւ քաջալերանք գտաւ ամէն տեղ :
Մուտքի տոմս 200 Ֆր ·, դպրոցական պզտիկներու համար մուտքը ազատ է :
Տոմսերը կը ծախուին միայն հանդէսին օրը թատրոնի կիշէն, որ բաց է ժամը 2էն սկսեալ :

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ
Գործ կը փնտռէ վաճառատան մը մէջ, իբրեւ համարակալ կամ գրասենեակի որ եւ է աշխատանքի համար, ամբողջ օր – ուան կամ կէս օրուան համար :
Դիմել Պ. Պարմանեանի,
82 Rue Haxo, Paris (20e).

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 22 ՄԱՅԻՍ ★ SAMEDI 22 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7375 30e ANNEE խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2786

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՓԵՏՐԱԹԱՓ «ՀԱՆՃԱՐ»Ը

Երէկ միայն մէկ հատուած արտատպեր էինք Մոսկուայի «Փիլիսոփայական Բառարան»էն, ուՍթալինի կոնակէն հանելով երկու ծիրանիներ, հանճարեղ եւ համաշխարհային, զայն կը դարձնէր «աշակերտ եւ մօտիկ ընկեր Լենինի»:

«Փաճօվ»ի աշխատակիցը ուրիշ յատկանշական օրինակներ ալ կը յիշէ :

Բառագրքին 1952ի տպագրութեան մէջ, գրուած է եղեր.— «Ժ. Վ. Սթալինի ղեկավարութեամբ պատրաստուեցաւ Փրաւտա թերթին առաջին թիւը, հիմնուած՝ համաձայն Լենինի ցուցմունքներուն, նախաձեռնութեամբ Ժ. Վ. Սթալինի» :

Գրքին 1954ի տպագրութիւնը կ'ըսէ .— «Ժ. Վ. Սթալինի ղեկավարութեամբ պատրաստուեցաւ «Փրաւտա»յի առաջին թիւը, Պետերբուրգի բանուորներու նախաձեռնութեամբ» :

Ինչպէս կը տեսնէք, նոր տպագրութեան մէջ նախաձեռնութիւնը չի պատկանիր Սթալինի, որ այն ատեն պարզապէս խմբագրութեան քարտուղար էր :

Բառարանը հետեւեալ հատուածը կը պարունակէ 1952ի տպագրութեան մէջ,— «Սթալին 1913ի Տուտուխանսկ աքսորուած ըլլալով, Լենինի մեթոտով կը լուծէ պատերազմի, խաղաղութեան, յեղափոխութեան բոլոր հիմնական խնդիրները» :

Նոր տպագրութիւն.— «Աքսորուած ըլլալով, Սթալին Լենինի միջազգայնական դիրքը կը բռնէ պատերազմի, խաղաղութեան, յեղափոխութեան խնդիրներու մասին» :

Ուրեմն, ոչ թէ խնդիրները կը լուծէ, այլ պարզապէս Լենինի օրինակին կը հետեւի :

Յօդուածագիրը դիտել կուտայ թէ յապաւումները կը բազմապատկուին 1917էն սկսեալ, «ամբողջ հատուածներ կ'անհետանան սթալինեան առասպելէն» :

Այսպէս, 1952ի տպագրութեան մէջ գրուած էր.

— «Սթալինի անմիջական ղեկավարութեամբ եւ Լենինի հրահանգներուն համաձայն կատարուեցաւ կուսակցութեան Զ. համագումարին աշխատանքը, զայն ուղղելով դէպի զինեալ ապստամբութիւն եւ ընկերվարական յեղափոխութիւն» :

Այս հատուածը ամբողջովին ջնջուած է 1954ի տպագրութեան մէջ:

Ամբողջովին ջնջուած է, նաեւ, նոյնքան կարեւոր հատուած մը՝ որ լայն տեղ բռնած էր 1952ի տպագրութեան մէջ.

— «Սթալինի ղեկավարութեամբ յօրինուեցաւ ապստամբութեան ծրագիրը: Լենինի հետ, Սթալին եղաւ կազմակերպիչը հոկտեմբերի ընկերվարական Մեծ Յեղափոխութեան, Լենինի հետ, վստահօրէն եւ խիզախօրէն, վճռապէս եւ խոհեմութեամբ կուսակցութիւնը, բանուոր դասակարգը առաջնորդեց դէպի զինեալ ապստամբութիւն, դէպի ընկերային յեղափոխութիւն: Լենինի հետ ընկեր Սթալին դարձաւ հիմնադիրը աշխարհի առաջին խորհրդային ընկերվարական պետութեան» :

Յօդուածագիրը այստեղ դիտել կուտայ թէ ամբողջովին սուտ էր այս պատմութիւնը եւ թէ 1918ին նոյն ինքն Սթալին կը գրէր — «Ապստամբութեան ամբողջ գործնական կազմակերպութիւնը տեղի ունեցաւ Փեթրոկրատի Սովետի նախագահին՝ Թրոցքիի անմիջական ղեկավարութեան տակ: Կարելի է ստուգապէս ըսել որ պահակազօրքին արագօրէն Սովետին կողմը անցնիլը եւ ռազմական յեղափոխական կոմիտէին աշխատանքի ճարտար կազմակերպումը կուսակցութիւնը ամէն բանէ առաջ եւ մանաւանդ կը պարտի ընկեր Թրոցքիի»: (Փրաւտա, 6 Նոյեմբեր, 1918) :

Սթալին այս խոստովանութիւնը ջնջած է իր «Ամբողջական գործեր»ուն մէջ :

Դեռ ուրիշ յապաւումներ ալ կը թափեն սուտ փաքերու փետուրները : Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ՄԷՋ

●

ԸՄԲՈՍՏՆԵՐԸ ՆՈՐ ԱՐՇԱՒԱՆՔ ՄԸ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ

Փարիզէն Հնդկաչին ղրկուած երեք զօրավարները, Էլի, Սալան եւ Փելիսիէ, արտակարգ խորհրդակցութիւններ կը կատարեն Հանոյի մէջ, ընդհ. հրամանատարին՝ զօր. Նաւառի հետ, պաշտպանելու համար Կարմիր Գետի տելթան որ բանալին կը համարուի զինուորական յաղթանակի մը: Այս առթիւ պիտի քննեն թէ օդանաւերով եւ ծովու ճամբով ղրկուած օգնական զօրքը բաւակա՞ն է, ետ մղելու համար ըմբոստներու նոր յարձակումները: Վերջին լուրերու համաձայն, ըմբոստները քաջալերուելով Տիէն Պիէնի յաղթանակէն, հազարաւոր զինուորներ, բազմաթիւ թնդանօթներ եւ հրասայլեր կը փոխադրեն դէպի արեւելք, տելթային ամրութիւնները զարնելու համար :

Հանոյէն կը հեռագրեն թէ ըմբոստները 50 մղոն հեռու են տելթային հարաւ. արեւմտեան շրջագիծէն: Ֆրանսական օդանաւերը կը հարուածեն զինուորական համախմբումները և կարաւանները: Փարիզէն ղրկուած երեք զօրավարները, Հնդկաչինի սպարապետը եւ ուրիշ զօրավարներ քննական պտոյտ մը կատարեցին, պաշտպանութեան միջոցները ուսումնասիրելու համար: Ֆրանսական օդանաւերը սկսած են ռմբակոծել հաղորդակցութեան ճամբաները: Միեւնոյն ատեն կը շարունակուի Տիէն Պիէնի վիրաւորներուն փոխադրութիւնը :

✕ Ուոշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Մ. Նահանգները կը խորհին Ազգաժողովին աջակցութիւնը ապահովել, մասնաւոր յանձնախումբ մը ղրկելով Հնդկաչին, հասկնալու համար թէ պատերազմը կը սպառնա՞յ միջազգային խաղաղութեան եւ ապահովութեան: Արտաքին Նախարարը անհրաժեշտ կը գտնէ այսպիսի քննութիւն մը, ի հարկին միջազգային միջամտութիւն մը կատարելու համար: Փարիզի ամերիկեան դեսպանը այս մասին ալ կը խորհրդակցի Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան հետ: Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը, որ յարդ հակառակ էր Ազգաժողովին միջամտութեան, այժմ տրամադիր է քննիչ յանձնախումբ մը ղրկելու, յանուն այդ կազմակերպութեան :

ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԸ ԱՆԵԼԻ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ մասնաւոր տեսակցութիւնները կը շարունակուին խորհրդաժողովէն դուրս, ելք մը գտնելու եւ զինադադար կնքելու համար Հնդկաչինի մէջ: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ այս տեսակցութիւնները աւելի արդիւնաւոր կ'ըլլան քան խորհրդաժողովին մէջ կատարուած վիճաբանութիւնները: Երեք դոմփակ նիստերէ ետք, Պ. Պ. Մոլոթով եւ Իտըն երկար տեսակցութիւն մը ունեցան, դժուարութիւնները հարթելու համար: Կը յուսացուի դրական արդիւնքի մը յանգիլ չորրորդ գաղտնի նիստին մէջ: Իտըն կը շարունակէ միջնորդի դեր կատարել Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ : Կարմիրները միշտ կը պնդեն որ զինուորական խնդիրներուն հետ քաղաքական հարցերն ալ քննուին, նկատի առնելով ամբողջ Հնդկաչինը, մինչդեռ Պ. Պիտօ բոլորովին կը մերժէ Լաոսի եւ Քամպոճի մասնակցութիւնը: Ամերիկեան պատուիրակութեան կարծիքով, կարմիրները պիտի շարունակեն ձգձգողական քաղաքականութիւնը, լրացնելու համար իրենց ռազմական պատրաստութիւնները Կարմիր Գետի տելթային մէջ :

Այս թնճուկին մէջ կարեւոր դեր մը վերապահուած է, նաեւ, Հնդկաստանի պատուիրակութեան, որ Ժընեւ հասաւ երէկ եւ որ պիտի փորձէ միջին ճամբայ մը գտնել, համաձայն վարչապետ Նեհրուի ծրագրին :

✕ Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ մեծ ջղագրգռութիւն կը տիրէ Անգլիոյ մէջ, Մ. Նահանգներու վարած քաղաքականութեան առթիւ, մանաւանդ Այզընհաուըրի յայտարարութենէն վերջ որ կ'ըսէր թէ կարելի է հարաւ. արեւելեան Ասիոյ դաշինք մը կնքել առանց Անգլիոյ մասնակցութեան: Միեւնոյն ատեն տհաճութեամբ կը դիտեն Ֆրանքօ-ամերիկեան բանակցութիւնները, որոնց հրաւիրուած չէ Անգլիա, թէեւ տեղեկութիւններ կը ստանայ, պարբերաբար :

✕ Հնդկաչինէն բանաստեղծ մը, Վօ Սոնկ Թիէթ, կամաւոր ծոմ կը պահէր Մայիս 3էն ի վեր, որպէսզի խաղաղութիւնը վերահաստատուի իր երկրին մէջ: Այժմ հիւանդանոց փոխադրուած է, բայց կ'ըսէ թէ ուրիշ միջոց մը պիտի գտնէ մեռնելու համար, եթէ փորձեն բռնի կերակրել :

ՄԱՐՈՔԻ մարզպան նշանակուեցաւ դիւանագէտ մը, Պ. Ֆրանսի Լաքօսթ, որ 48 տարեկան է եւ անդամ Ժընեւի խորհրդաժողովին Ֆրանսական պատուիրակութեան: Նախապէս ծառայած է Մարոքի մէջ իբրեւ դիւանագիտական խորհրդական (1947 – 48): Առաջին թեկնածուն, ընկերվարական Նաժլէն, հրաժարած էր իր կուսակցութեան հրահանգով: Ոչ-զինուորական մը կոչելով այս պաշտօնին, կառավարութիւնը կ'ուզէ հանդարտեցնել Մարոքի ազգայնականները եւ ճամբան հարթել նոր բանակցութեանց համար : Նախորդ մարզպանը, զօր. Կիյոմ նշանակուեցաւ քննիչ Հիւս. Ափրիկէի Ֆրանսական բանակին:

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՒ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդը Գէորգ Զ.ի թաղման առթիւ առանձին հրաւէր – հեռագիրներ ուղղած է Կիլիկիոյ միաբաններուն եւ թեմակալ առաջնորդներուն, փոխանակ հետեւելու օրինաւոր ճամբուն,— մէկ հեռագիր Կաթող. տեղապահին: Ահաւասիկ խորէն եպիսկ.ի յայտարարութեանց մնացեալ մասը.—

Հ.— Այդ պարագային, էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը ինչո՞ւ դիմած է այս ոչ – կրաւական ճամբուն :

Պ.— Կը խորհիմ թէ էջմիածնի այս հեռագիրները պատրաստողները տեղեակ են օրինական միջոցներուն: Թէ ինչու օրինական ճամբուն չեն հետեւած եւ հեռագիրները առանձին ղրկած են, կը կարծեմ թէ այդպէսով անոնք կը հետապնդեն մասնաւոր եւ թաքուն նպատակներ :

Մենք Կիլիկեան աթոռը եւ էջմիածնի աթոռը կը նկատենք հաւասարազօր եւ նոյն իրաւասութիւններով օժտուած գահակալութիւններ: Այս երկու հաւասարազօր Աթոռներուն մէջ առաջին կը նկատենք էջմիածինը: Կ'ակնկալէինք որ մեր աթոռին անկախութիւնը յարգուէր եւ էջմիածինը փոխանակ թեմերուն հետ ուղղակի շփման մէջ մտնելու, իր յարաբերութիւնները պահէր մեր Կաթողիկոսութեան խողովակով :

Տեղապահ Խադ. Արք. Աջապահեան համամիտ է մեզի այս հարցին շուրջ եւ որոշած է, երբ էջմիածին երթայ՝ զգացնել Իր դժգոհութիւնը առ որ անկ է :

Այսպիսի դէպք մը պատահեցաւ նաեւ 1939 – 40ին, երբ Ամենայն Հայոց հանգուցեալ Կաթողիկոսը տեղապահ էր տակաւին : Այդ օրերուն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ բարենորոգութեան հարց մը գոյութիւն ունէր: Տեղակալ արքեպիսկոպոսը նոյն ձեւով առանձին հարցարաններ ղրկեց Կիլիկեան Աթոռի թեմերուն՝ անոնց եւ պատկան ժողովներու կարծիքը առնելու համար: Սարաճեան կաթողիկոս այդ օրերուն տեղապահ էր ու ես, տակաւին վարդապետ, իր մեքենագիր – քարտուղարը: Տեղապահ սրբազանը դիտողութիւն ըրաւ էջմիածին եւ սոյր իբրեւ արդիւնք, երբ Սարաճեան սրբազան Կաթողիկոս ընտրուեցաւ, էջմիածին իր շնորհաւորական հեռագիրը ղրկեց ոչ թէ նորընտիր Կաթողիկոսին, այլ Խադ. սրբազանին: Այս պարագան եւ Սարաճեան կաթողիկոսի դժգոհութիւնը հեռագրով մը դիտել տրուեցաւ էջմիածին :

Հ.— Կ'իմանանք որ էջմիածնի մէջ պիտի գումարուի նաեւ Եպիսկոպոսական Ժողով մը: Կը հաճի՞ք մանրամասնութիւններ տալ :

Պ.— էջմիածնի հեռագրէն կ'իմանանք որ Եպիսկոպոսական Ժողովի մը կը հրաւիրուինք: Յարդ չենք գիտեր թէ ի՞նչ պիտի ըլլան այդ ժողովին ներկայանալիք օրակարգի հարցերը: Բացարձակ կերպով գաղափար չունինք այդ մասին: Ճիշդ ասոր համար ալ, իբրեւ Տնօրէն Խորհուրդի նախագահ մեր այսօրուան (հինգշաբթի) նիստին ատենագրութեան մէջ արձանագրել տուի թէ էջմիածին երթալիք պատուիրակութիւնը, որուն մաս պիտի կազմեն Տեղապահ Սրբազանը եւ Փառէն ու Դերենիկ եպիսկոպոսները, մեր Աթոռին վերաբերեալ ոեւէ յանձնառութեան տակ չմտնէ :

ՈՒՐԻՇ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐ

Մասնաւոր նամակներէ կ'իմանանք թէ Գերագոյն Խորհուրդը էջմիածին հրաւիրած է նաեւ Եգիպտոսի առաջնորդը, Մամբրէ արք., իսկ Ամերիկայէն՝ Տիրան արք. Ներսոյեան, Տիրայր, Գալֆայեան եւ Գասպարեան արքեպիսկոպոսները : Յայտնի չէ թէ որոնք պիտի երթան :

✕ Հարաւ. Ամերիկայի Կաթող. պատուիրակը, Սիոն եպիսկ. Մանուկեան, Փարիզ հասաւ հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9.30ին եւ ուրբաթ առաւօտ ժամը 9.30ին մեկնեցաւ Երեւան, օդանաւով, ներկայ ըլլալու համար կաթողիկոսին օծման եւ թաղման արարողութեան :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՎԱՂԸ, ԿԻՐԱԿԻ, ՄԻՒԹԻՒԱԼԻԹԷԻ ՄԵԾ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ, ՄԵԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ:

Մանրամասնութիւնները տես Դ. էջ:

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՕՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԸՆԿԵՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ԵՒ ՄԿՐՏԻՉ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ, ՎԱՂԸ, ԿԻՐԱԿԻ:

Մանրամասնութիւնները տես Դ. էջ :

✕ Վերջին պահուն կոչ մը ստացանք Վասպուրականի Հայր. Միութեան վարչութենէն, որ կը հրաւիրէ հայրենակիցները բազմութեամբ ներկայ ըլլալ մեծարանքի հանդէսին, «առ ի երախտագիտութիւն» երկու մեծ դէմքերուն մատուցած ազգանուէր ծառայութեանց :

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շինութեան յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերներ Հայկ Զրուանդեանէ տասը հազար, Սիսակ Սխալեանէ (Կրընոպլ) 5000 ֆրանք :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք հետեւեալ գումարները .—

Ընկեր Յակոբ Կօշկարեանէ (Վալանս) 6000 ֆրանք :

Տիկին Վարսենիկ Թոփուզեանէ (Ամերիկա) 1500 ֆրանք, իր այցելութեան առթիւ :

Տիկինը միեւնոյն ատեն 2000 ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին (վճ.) :

ԻՊՆ ՍԻՆԱ

(Իր ծննդեան հազարամեակին առթիւ)

●

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իպն Սինա բժշկութիւն ուսած է 16 տարեկանէն սկսեալ, կարդացած է Հիպոկրատէսի գործերը եւ ինքնաշխատութեամբ այնքան յառաջ գացած՝ որ երիտասարդ տարիքին՝ գիտութեամբ գլած անցած էր իր ուսուցիչները: Բազմաթիւ տարեց բժիշկներ բան կը սորվէին իրմէ:

Այդ օրերուն հիւանդացած էր Պուխարայի սուլթանը, Սամանի դերդաստանէն Նուհ Պին Մանսուր: Ամէն կողմէ յայտնի բժիշկներ կը կանչուին, սակայն ոչ մէկը դարման կը գտնէ անոր ցաւին: Ի վերջոյ Իպն Սինան է որ կը բժշկէ զայն: Դեռ 20 տարեկան չկար:

Այս դէպքը ճակատագրական կ՚ըլլայ իրեն համար: Սուլթանը առ ի երախտագիտութիւն տնօրէն կը նշանակէ զինքը պալատական մատենադարանին, որ կը կոչուէր «Շիւան ալ Հիքմա» եւ որմէ օգտուելու իրաւունք ունէին միայն արքայական դերդաստանի անդամները: Գիշերը ցերեկին խառնած, երիտասարդ գիտնականը յափելով կը կարդայ մատենադարանի հազուագիւտ ու թանկարժէք գրքերը, խոր հմտութիւն ամբարելով:

Ժամանակ մը վերջ, արքայական մատենադարանը հրոյ ճարակ կը դառնայ: Ոմանք կ՚ամբաստանեն Իպն Սինան իբրեւ հրձիգ, որպէս թէ թոյլ չտալու համար որ ուրիշներ իրմէ վերջ կարդան յիշեալ գրքերը եւ օգտուին անոնցմէ: Սակայն այս ամբաստանութեան ոչ ոք հաւատք կ՚ընծայէ:

Իպն Սինա հայրը կորսնցուց, երբ 32 տարեկան էր, ըստ Շէմսէտտին՝ Սամիի (Քամուս իւլ Ալամ, հատոր Ա.): Իսլամական համայնագիտարանը (Պոլիս, 1950, 48րդ պրակ, էջ 808) կ՚ըսէ թէ քսան տարեկան էր: Քիչ վերջ կը մեռնի նաեւ իր պաշտպանը՝ Սամանի Սուլթանը: Պուխարայի մէջ խռովութիւններ կը ծագին եւ իշխանութիւնը ուրիշ դերդաստանի մը ձեռքը կ՚անցնի:

Իպն Սինա կը ստիպուի հեռանալ Պուխարայէն և այդ վայրկեանէն սկսեալ շատ անկանոն եւ յուզումնալից օրեր կ՚ապրի: Նախ կ՚երթայ Խարէզմի Քէրքանճ քաղաքը եւ կը հիւրընկալուի այդ շրջանի իշխան Ալի Պին Մամունի կողմէ, որ ամսական կը յատկացնէ իրեն: Այս էմիրի պալատին մէջ կը ծանօթանայ ժամանակի ամէնէն նշանաւոր գիտնականներուն եւ իսլամ աստուածաբաններուն հետ, ինչպէս Ապու Րայհան ալ-Պիրունի, Ապու Նաշր Ալ-Իրաքի, Ապու Սայիտ Ապուլ Խայր եւայլն:

Յետոյ պահ մը Նէսա, Էպիվերտ, եւ Թուս քաղաքները մնալէ վերջ, կ՚երթայ էմիր Շէմս իւլ Մէալի Քապուսի մօտ: Շատ չանցած, այս վերջինը ոչ միայն կը կորսնցնէ իշխանութիւնը, այլ ձերբակալուելով կը բանտարկուի: Իպն Սինա ազատելու համար յաղթական սուլթան Մահմուտ Ղազնեւիի հետապնդումներէն, 1009 թուականին կ՚ապաստանի Ճուրճան, ուր կը գրէ ծանօթ գիրքը («Էվսաթ»):

Ճուրճանի մէջ բժշկութեամբ կը զբաղի եւ շատ կեանքեր կը փրկէ՝ հրաշագործի համբաւ շահելով: Կը բժշկէ նոյնիսկ էմիրին մէկ ազգականը, որ սիրահարութեան մը հետեւանքով հիւանդացած էր եւ ոչ ոք կը հասկնար իր ցաւը: Իպն Սինա ճարպիկ հարցումներ ուղղելով և բազկերակի շարժումները քննելով կը գուշակէ սիրուհիին անունը կը ստիպէ հիւանդը, որ խոստովանի ու կ՚առողջացնէ զայն:

Դարձած էր ոչ միայն իշխաններու բժիշկը, այլ բժիշկներու իշխանը:

1015ին Ճուրճանէն կ՚երթայ Րէյ, յետոյ Ղազուին ու Համատան: Շէմս իւտ Տովլէ, Համատանի իշխանը ծանր հիւանդ էր: Ամբողջ 40 օր խնամելով կը բժշկէ զայն եւ կը դառնայ անոր վէզիրը:

Պարսկաստան թէեւ 651էն ի վեր իսլամ արաբական գրաւման ենթարկուած էր, սակայն այդ տիրապետութիւնը գրեթէ անուանական էր: Փոքրիկ իշխանապետութիւններ կը կազմուէին երկրին զանազան կողմերը եւ իշխաններ իրարու դէմ կը կռուէին:

Իպն Սինա այդ խռովայոյզ օրերուն մերթ մէկ իշխանի, մերթ ուրիշի մը շնորհները կը վայելէր եւ երբեմն ալ շնորհազուրկ կ՚ըլլար: Քանիցս բանտարկուած, նոյնիսկ բերդարգել եղած է:

Երբ վէզիր էր Համատանի մէջ, զինուորները ապստամբեցան իրեն դէմ, տունը կողոպտեցին եւ Շէմս իւտ Տովլէէն պահանջեցին մահուամբ պատժել զինքը: Թագաւորը պաշտօնանկ ըրաւ զայն եւ քովէն հեռացուց: Սակայն ժամանակ մը վերջ կրկին հիւանդանալով, ստիպուեցաւ կանչել Իպն Սինան, որ զինքը դարմանեց ու իբրեւ վարձատրութիւն կրկին վէզիրի պաշտօնին կոչուեցաւ:

Շէմս իւտ Տովլէի մահէն վերջ, իր յաջորդը Թաճ իւտ Տովլէ չուզեց իշխանութեան գլուխ պահել զինքը:

Ընդհակառակն ձերբակալել տուաւ զայն եւ բանտարկեց: Աւելի քան մէկ տարի մնաց բանտին մէջ, ուր պարապեցաւ գրական – գիտական աշխատանքներով: Հոս է որ յղացաւ ճակատագրի մասին իր երկը: Ցուսահատութեան վայրկեանի մը գըրեց գեղեցիկ բանաստեղծութիւն մը, որով հրաժեշտ կուտար կեանքին: Յետոյ սիրտ առնելով ոտանաւոր մը գրեց սիրոյ մասին:

Իր ստանդական կեանքը վերջ գտաւ 1023ին, երբ բանտէն փախչելով ապաստանեցաւ Սպահան, ուր մեծ պատիւներով ընդունուեցաւ էմիր Ալա ատ Տովլէ Ապու Ճաֆար Քեաքուվայհի կողմէ, ազատամիտ եւ ուսումնասէր իշխան մը, որ մասնաւոր պալատ մը յատկացուց իրեն: Իպն Սինա երկար ատեն հանգիստ կեանք մը վարեց հոս եւ ազատ ժամանակ ունեցաւ ուսումնասիրելու իր սիրած բժշկական, գիտական, երաժշտական եւ այլ նիւթերը:

Իշխանը պատերազմի գացած ատեն հետը կը տանէր Իպն Սինան, անոր խորհուրդներէն օգտուելու համար: Ժամանակը այնքան թանկագին էր իրեն համար, որ ճամբորդութեանց ընթացքին ձիուն վրայ նստած նօթեր կ՚առնէր:

Իպն Ֆարիսի դէմ կռիւի գացած ատեն, Ալա ատ Տովլէ հետն էր առած Իպն Սինան, որ ճամբան հիւանդացաւ: Արդէն վերջին տարիները շուայտ կեանք մը կը վարէր եւ առողջութիւնը քայքայուած էր: Ստիպուած ըլլալով թագաւորին մօտ մնալ պատերազմի ամբողջ տեւողութեան, հիւանդութիւնը սաստկացաւ եւ բոլորովին յոգնաբեկ վիճակի մէջ Սպահան վերադարձաւ:

Ժամանակ մը հոն հանգստանալէ վերջ, դարձեալ Ալա ատ Տովլէի ընկերացաւ դէպ ի Համատան: Երբ այս քաղաքը հասաւ, հիւանդութիւնը կրկնուեցաւ: Թանչքի հետեւանքով աղիքներուն մէջ վէրք մը բացուած էր, ծանր խիթէ բռնուած՝ օրական ութ դրեխ կ՚առնէր:

Երբ հասկցաւ որ ազատում չունէր, ազատ արձակեց իր բոլոր ստրուկները եւ աղքատներուն բաժնեց ամբողջ հարստութիւնը: Շրջապատուած իր աշակերտներէն, որոնք շարունակ Գուրան կը կարդային, Իպն Սինա հոգին աւանդեց Համատանի մէջ, 1037 Յունիս 21ին (Հիճրէթի 428 թուականի Րամազանին): 58 տարեկան էր:

Համառօտակի տուինք կենսագրական գիծերը այս մեծ գիտնականին, որ Միջին դարու խաւարին մէջ փայլող շողշողուն աստղ մը եղած է: Իր համբաւը տարածուած է Պարսկաստանէն մինչեւ Ափրիկէ, մինչեւ Սպանիա՝ ուր կը տիրապետէին Արաբները 711էն 1492: Սպանիոյ միջոցաւ Իպն Սինայի երկերը մուտք գտան Եւրոպա եւ մասնաւորապէս բժշկութեան մասին գրածները իբրեւ դասագիրք աւանդուեցան եւրոպական համալսարաններու մէջ մինչեւ ԺԶ դար:

«Կանոն բժշկութեան»ը (Էլ Քանոն Ֆի՛լ Թըպ) 300 տարուան մէջ 14 թարգմանութիւններու եւ բազմաթիւ մեկնութիւններու արժանացած է:

Ծնունդով Պարսիկ, Իպն Սինա արաբ էր մշակոյթով: Արաբերէնով ուսած է բոլոր գիտութիւնները եւ արաբերէն գրած իր երկերը: Պարսկերէնով գրած է կարգ մը բանաստեղծութիւններ միայն եւ գրքոյկ մը՝ սրտի զարկերուն մասին:

Իր «Կանոն»ին արաբերէն բնագիրը առաջին անգամ տպուեցաւ Եւրոպայի մէջ (Հռոմ, 1593):

Ավիսէն «Շէյխ իւլ Րէյիս» անունով ծանօթ է իսլամական աշխարհին մէջ:

Իպն Սինայի գործերը ծանօթ էին նաեւ ԺԵ. դարու հայ բժշկապետ Ամիր Տովլաթի, որ իր «Անգիտաց անպէտ» գրքին մէջ երեսուն անգամ յիշատակած է անոր անունը, իսկ «Օգուտ բժշկութեան» երկին մէջ հետեւած է նաեւ անոր ուղղութեան:

Հին հայ բժիշկները յաճախ իբրեւ իրենց առաջնորդ՝ յարգանքով յիշած են «Սինայի Որդին»:

Հայերը հաւանաբար եղած են առաջիններէն՝ որ թարգմանած են Իպն Սինայի «Կանոն բժշկութեան»ը:

Հանգուցեալ բանասէր Կարապետ Բասմաջեան «Անգիտաց անպէտ»ին ֆրանսերէն նախաբանին մէջ կը գրէ թէ՝ բժշկութեան մասին հայերէն ամենահին երկը ԺԺԱ. դարուն կը պատկանի եւ որ «արաբերէնէ թարգմանուած է հայերէնի»՝ Հայոց յաղթական թագաւոր Գագիկի օրով»: Այս թագաւորը, կ՚ըսէ, կրնայ ըլլալ միայն Բագրատունեաց Գագիկ Ա.ը (989 – 1020), որ ժամանակակից էր Ավիսէնի (980 – 1037) «Կանոն»ի խմբագրութեան: Հայ թարգմանիչին անունը անծանօթ է: Ձեռագրին բնագիրը կորսուած է, սակայն Վենետիկի Մխիթարեանց Մատենադարանի թիւ 1281 ձեռագիրը մեծ մասամբ այդ բնագրին վրայէն ընդօրինակուած է Կիլիկիոյ մէջ 1294ին Վարդ Մրտիչի կողմէ՝ Կոռիկոսի կոմս Հեթում Պատմիչի համար:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՅՈԲԵԼԵԱՆ Հ. ՆԵՐՍԷՍ Վ. ԱԿԻՆԵԱՆԻ

●

ՊԷՅՐՈՒԹ, 15 Մայիս.— Երկուշաբթի, 10 Մայիս, Սէն Ժոզէֆ համալսարանին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Ներսէս Վ. Ակինեանի բանասիրական յիսնամեայ գործունէութեան յոբելենական համազգային հանդէսը, նախագահութեամբ Կարդինալ Աղաճանեանի, նախաձեռնութեամբ Վիէննական Մխիթարեան Միաբանութեան Պէյրութի վանատան, եւ կազմակերպութեամբ Արեւելեան Դպրութեանց Կաճառի Հայագիտութեան Ամբիոնին:

Ներկայ էին հայ բոլոր յարանուանութեանց ներկայացուցիչները, հայ երկրորդական վարժարաններու տեսչութիւնները, ազգային եւ կրթական հաստատութիւններու եւ մամուլի ներկայացուցիչներ եւ բազմաթիւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ: Ծիսդ ժամանակին հանդիսասրահը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ:

Բացումը կատարեց Հ. Հ. Վ. Ոսկեան պարզելով յոբելեարին գործունէութեան արժէքն ու նկարագիրը, Մխիթարեան զոյգ միաբանութիւններու աշխատանքը՝ յատկապէս հայ պատմագիտութեան, բանասիրութեան եւ գրական–քննադատական ասպարէզներուն մէջ: Եզրակացուց թէ Հ. Ներսէս Վ. Ակինեան արժանաւոր զաւակներէն մէկն է Մխիթարեան Միաբանութիւններուն, եւ նոյնքան արժանաւոր աշակերտն ու յաջորդը Գաթըրճեաններու, Թաշեաններու, Այտընեաններու, Գարագաշեաններու եւ ուրիշ բազմաթիւներու:

Հ. Ակինեանի կեանքն ու գործը յաջոր-

ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ

●

ԽՄԲ.— Վաղը կիրակի, մեծարանքի օր մը սարքուած է Մարսէյլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Համազգային ընկերութեան, ի յիշատակ ողբացեալ ընկեր Միքայէլ Վարանդեանի եւ Մկրտիչ Փորթուգալեանի: Մասունք մը, այս առթիւ.—

Կա՛նգ առէք այդ պաշտելի շիրիմների առջեւ, մտէք այդ վեհ պանթէոնը, ուր ամփոփուած են մեր թանկագին մեռելները, մեր նորագոյն պատմութեան զարդն ու պարծանքը:

Շնչեցէք այդ անաղարտ մթնոլորտում, եթէ կ՚ուզէք ազնուանալ եւ «վերանալ» կեանքի գձուձ մտահոգութիւններից՝ դէպ ի մաքուր, եթերային բարձունքները...

Բայց ո՞ւր է նա— այդ պանթէոնը, ո՞ւր Հայկական Աստուածատաճարը, մեր սրբերի հանգրուանը, սերունդների ուխտավայրը:

Դա մեր ամբողջ վատաբախտ հայրենիքն է — ծայրէ ծայր սերմանուած, պարարտացած հերոսների նշխարներով...

Հայ հերոսը, որի միտքը զառանցել է միշտ «հայրենիք», «ազատութիւն» եւ «արիւն», որ իբրեւ մարմնացած անձնազոհութիւն, զինուած մեռնելու մի հազուագիւտ պատրաստակամութեամբ, կուրծք է տուել աշխարհի ամենավայրագ, ամենամարդի բռնակալութեան հարուածներին, քայլել է միշտ դրկախառնուած իր պաշտամունք – ժողովրդի հետ, մասնակից նրա վշտերին, վայրկենական ուրախութիւններին, հայ հերոսը, որ իր ճըլմլուած, պատառոտուած դրօշակով, բուքերի եւ բորանների մէջ թափոր է արել արիւնաներկ հայրենիքում, արբել է վառօդի պաղ ու դաժան բուրմունքով, դրկել է կրօնական ջերմեռանդութեամբ իր հրացանը եւ սլացել է դէպի վտանգ միշտ համարձակ, անվեհեր, միշտ երգելով կռիւների արշալոյսին...

Գնացէք հարցրէք Վասպուրականի եւ Տարօնի անդնդախոր ձորերին, ականջ դրէք գետերի, աղբիւրների կարկաչիւնին — նրանք բոլորը կը պատմեն ձեզ Հրայրների ու Ապրօների, Վազգէնների եւ Սեբոների արկածները, նրանց վսեմ վշտերը, նրանց վսեմ ուրախութիւնները... լեզու տուէք հերոսների ոգիներին, որ թափառում են այդ անհամբոյր լեռների մէջ — դուք կ՚իմանաք ինտիմ կեանքից սիրտ կտրատող պատմութիւններ, դրամաներ...

Ահա նրանք հոգեվարք, մահամերձ՝ մրմնջում են դաշտերի մէջ, ձորերում, անհաւասար կռւից յետոյ թողնուած ի սաստ ճակատագրի, ահա նրանց ընկերները մի ուրիշ տեղ նոյն վճռականութեամբ դէմ են դնում նոյն ահեղ, անհաւասար ընդհարումներին, ուրիշները կեանքի բոլոր վայելքներից հրաժարուած, գիշեր – ցերեկ որոճում են ծրագիրներ, եռում են յոյզերով եւ յոյսերով, ուրիշները ճօճում են կախաղանից, դալարում են բանտերի նկուղներում...

Միշտ պայքարել եւ տանջուել, միշտ մտածել ու տնքալ, երբեք լալ, յուսահատուել — հայ հերոսը, նման բոլոր հերոսներին, այն ընտիր, Աստուածաշունչ տիպերից է, որ Կարլայլ անմահացրել է իր հանճարեղ տողերով եւ որոնց յիշատակը անցել է սերնդէ – սերունդ, դարէդար, ժողովուրդների սրտերի եւ երգերի մէջ...

Ահ, Կարլայլեան գրիչ է պէտք՝ մեր հերոսներին նկարագրելու, նրանց դէմքերը յաւերժացնելու, նրանց գործերը ջատագովելու...

Ազգը ոչինչ է կամ գրեթէ ոչինչ, երբ նա չի օժտուած պետականութեան, քաղաքական ինքնիշխանութեան ստորոգելիներով, «Ազատ զարգացման» իրաւունքը ոչինչ է կամ գրեթէ ոչինչ, քանի դեռ ազգային մարմինը կը դեգերի անպատիւ հըպատակութեան մէջ հանդէպ դերիշխող մի տարրի, քանի դեռ նա ստիպուած կը լինի իր չարժման իրաւքանչիւր քայլափոխում համակերպել օտար կամքերի, հրամանների եւ հրահանգների... Ո՞վ է չափել հայ կալանաւորի խօլական տառապանքը չարչարանքի անկողնի վրայ, դահճի ճիրաններում, հարկադըրուած դժոխային սպառնալիքի տակ բաց անելու իր սիրտը, բայց եւ միշտ ըմբոստ եւ գաղտնապահ...

Բաստիլը, Շիլլոնը, Վենետիկեան միջնադարեան նկուղները կը նմանեն հայկական տանջարանների, ինկվիզիցիայի այդ մահահոտ գնտանների առջեւ: Այդտեղ ստոյիկեան համբերութեան հետ՝ օրէնք է սխրական զարգանդեցուցիչ երեւակայութիւնը, տանջանքը՝ իր այլազան յղացումներով, դաժանութիւնը՝ իր նոր – բացրած մեթոդներով:

Յեղափոխութիւնը ոչ միայն աղբիւր եղաւ բարոյական մաքրագործման — անձնուիրութեան, զոհողութեան անդուլ մարզանքների մէջ — այլ նա խթան եղաւ եւ մեր ազգային հաւաքական ինքնագիտակցութեան, միութեան:

Արդարութիւնը ասում է, որ չի կարելի սրբագործել ու յաւերժացնել հասարակական մի կացութիւն, մի սիստեմ, ուր ազգութեան, համայնքի մի փոքրիկ բեկորը ունենալով դիրք ու դրամագլուխ՝ ապրէ առատութեան ու վայելքի մէջ, իշխէ, հրամայէ, հարստահարէ, մինչդեռ ահագին աշխատաւոր մեծամասնութիւնը — որ «ազգի» բուն իսկ կենսանիւթն է, նրա թանկագին հատուածը — քարշ տայ իր կեանքը չքաւորութեան եւ տառապանքի մէջ, իր օրական պարէնը հայթայթելու սարսափելի անհրաժեշտութեան տակ:

ՄԻՔ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ղարար ներկայացուցին Վեր. Տիգրան Խըլոբեան եւ Հ. Յովհ. Վ. Մըսըրեան :

Առաջինը շատ համառօտ բայց յատկանշական գիծերու մէջ խօսեցաւ Հ. Ակինեանի կեանքին ու գործունէութեան մասին : «Հ. Ներսէս Ակինեան ծնած է 1883ին Արդուին քաղաքին մէջ : 1895ին կը մեկնի Վիէննա, Մխիթարեան Միաբանութեան Մայր վանքը : Հոն պահանջուած ուսման ընթացքը աւարտելէ ետք քահանայ կը ձեռնադրուի 1907ին : Մայր վանքին մէջ այնուհետեւ տարիներու ընթացքին կը պաշտօնավարէ իբրեւ կղերանոցի վերակացու ուսուցիչ, ընդհանուր վարչութեան անդամ, մեծաւոր, մանաւանդ մատենադարանապետ եւ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի խմբագրապետ : Վիէննայէն, 1912ին կ'այցելէ իր հայրենիքը, կը ճամբորդէ Հայաստան, Իտալիա, Ֆրանսա, Լեհաստան, Գերմանիա, Մերձաւոր Արեւելք, եւ ամենուրեք, իր ճամբորդութեան ընթացքին միակ մտահոգութիւնը կ'ըլլայ հայ դրչագիրներու ուսումնասիրութիւնը : Վերադառնալով Մայր վանք, իր ամբարած ճոխ նիւթերով ու ձեռք բերած խոր հմտութեամբ, կը նուիրուի հայ մատենագրութեան բազմակողմանի հետազօտութեան եւ ուսումնասիրութեան : Իր բոլոր աշխատութիւնները լոյս տեսած են «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ, եւ զետեղուած «Ազգային Մատենադարան»ի շարքին : Ան իր յիսնամեայ երկասիրութեանց մէջ յայտ բերած է մեծ աշխատունակութիւն, բծախնդրութիւն, նուիրում եւ յարատեւութիւն : Յարգելի Յոբելեարը այժմ նուիրուած է «Հայ Մատենագրութեան Լիակատար Պատմութեան» վերամշակումին եւ զայն լոյս ընծայելու գործին» :

Հ. Յովհ. Մըսըրեան, շատ հետաքրքրական ձեւով ներկայացուց Յոբելեարին գործը, մէջընդմէջ ընթերցումներով եւ անդրադարձաւ անոր իւրաքանչիւր երկասիրութեան արժէքին, բերած նորութեան եւ յատկանշական գիծերուն : Հ. Յ. Մըսըրեան, անոր ծաւալուն երկերը դասաւորեց հետեւեալ գլուխներու մէջ, համաձայն անոնց տարողութեան եւ նկարագրին. —

Ա.— Միջնադարեան տաղերգուներու Ուսումնասիրութիւն : Ուր բազմաթիւ նոր հեղինակներ երեւան հանուած են, յատկապէս կրօնական բովանդակութեամբ նիւթերով հարուստ :

Բ.— Հայ Մատենագիրներու ուսումնասիրութիւն. — Ուր հմտալից կերպով քննուած են մեր հին, մեծ ու փոքր բազմաթիւ հեղինակները : Յատկապէս Եղիշէի, Խորենացիի, Ղեւոնդ Երէցի յատկացուած երկասիրութիւնները, որոնց մասին իր յայտնած կարծիքներուն շուրջ ահագին վէճեր ունեցաւ ուրիշ հայ մեծ բանասէրներու հետ : Պէտք է ըսել որ Հ. Ակինեան ունեցած է ծայրայեղութիւններ եւ յանգած երբեմն սխալ եզրակացութիւններու :

Գ.— Հայ պատմական դէպքերու եւ դէմքերու շուրջ հետազօտութիւններ եւ պրպտումներ : Ինչպէս նաեւ հայ եկեղեցական պատմութեան, դէմքերու եւ կանոնագրութեանց մասին մանրակրկիտ աշխատութիւններ :

Դ.— Հայ յիշատակարաններու ուսումնասիրութիւն : Այս բոլոր երկասիրութիւններուն մէջ, Հ. Ակինեան երեւան բերաւ խոր հմտութիւն, թափանցում, բոլորովին նոր փաստեր եւ որոնք մեծապէս լոյս սփռեցին հայ բանասիրական եւ պատմագիտական կարգ մը դէպքերու, դէմքերու եւ գործերու վրայ : Ան մեծ ուշադրութեան արժանացած է նաեւ օտար հեղինակներու կողմէ, որոնք մեծապէս գնահատած են անոր վաստակը :

Մէջընդմէջ տեղի ունեցան մեներգներ, զուգերգ եւ նուագ :

Հանդէսը փակեց Կարտինալ Աղաճանեան, որ անդրադառնալէ վերջ Մխիթարեան զոյգ Միաբանութիւններու ցարդ կատարած հսկայական գործին, ազգային եւ մշակութային տեսակէտէն, կոչ ուղղեց հայ ճեմարաններու երկսեռ աշակերտութեան որ հետեւին Ակինեաններու օրինակին, սիրեն ազգային բոլոր արժէքները եւ գործօն մասնակցութիւն բերեն անոնց մշակման եւ զարգացման :

Հ. Ակինեանի «Հայ Մատենագրութեան Լիակատար Պատմութեան» հրատարակութեան համար կազմակերպուած է հանգանակութիւն մը, որուն բացումը կատարեց Վսեմաշուք Կարդինալ Աղաճանեան, 500 լիր. ոսկիի գումարով մը : Վստահ ենք որ հայ հասարակութիւնը առատաձեռնութեամբ պիտի մասնակցի այս ձեռնարկին :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՎՏԱՐԱՆԴԻ

★

ԽՄԲ. — Նշխար մըն ալ Մ. Փորթուգալեանէ, այն օրերու լեզուով. —

Թէպէտ վտար քաղքէ քաղաք կամ թափառ
Բաղդն ու մարդիկ զիս հալածեն անգթաբար,
Այլ արդէն իսկ ազատութեան երբ վեհ ձայն
Թըռաւ բերնէս, յանձն առի զայս վիշտըս համայն :

Ազատութեան ես անձնուէր,
Վիշտ, ցաւ սիրով եմ յանձն առեր :

Թէպէտ հեռի իմ սիրելեաց գիրկերէն,
Հեռի անոնց գողտրիկ ձայնէն, երգերէն,
Տըխուր քնարս ճոճիներէն վար կախած՝
Լըռիկ ողբամ խեղճ ազգիս բաղդն մտայած :

Ազատութեան ես անձնուէր,
Վիշտ, ցաւ սիրով եմ յանձն առեր :

Թէպէտ յաչացս դառըն հոսեն արտասուք,
Յայտնել սրտիս կարօտն ու սուգ եւ պասուք
Այդ արտասուք սրտիս վէրքերն լուանան,
Վէրքեր, զորոնք ազգիս ցաւերն հոն բանան :

Ազատութեան ես անձնուէր,
Վիշտ, ցաւ սիրով եմ յանձն առեր :

Վտարանդի, թէպէտ դառն են այս օրեր,
Օր մ'ալ տեսնես նպատակիդ ես հասեր,
Ազատութեան յաղթանակը քո ձեռիդ՝
Վարդն ու շուշան պըսակ պննել զան ճակտիդ :

Ազատութեան ես անձնուէր,
Վիշտ, ցաւ սիրով եմ յանձն առեր :

Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

« ՈՍԿԻ ՀԷՔԵԱԹ »

Երկուշաբթի գիշեր Կէթէ Լիրիքի մեծ թատրոնը ժամադրավայրն էր փարիզահայ գաղութին : Փարիզէն եւ արուարձաններէն մօտ հազար հոգի եկած էին վայելելու երաժիշտ Ա. Մեսումենցի պատրաստած տռամը « Ոսկի հէքեաթ », գործ՝ ողբացեալ Աւետիս Ահարոնեանի :

Թատրոնին մեծ նուագախումբը կը վարէր հեղինակը որ ամիսներէ ի վեր ջանք չէր խնայած պատրաստելու դերասաններն ու երգիչները : Իսկապէս գնահատելի էր այս տքնաջան աշխատանքին արդիւնքը :

Արեւելեան սիրուն «մօթիֆ»ներ արեւմտեան կաղապարի մէջ թափուած և ճարտարօրէն դաշնաւորուած, շատ հաճելի տպաւորութիւն թողուցին հանդիսականներու վրայ :

Մեր աշխատակիցներէն մին արդէն ամփոփած էր նիւթը : Ուրեմն կ'անցնիմ ներկայացման. — Եւայի դերը յաջողութեամբ կատարեց Տիկին Մայրի Մելիքեան : Ելենայի դերը վստահուած էր Օր. Շաքէ Պէկեանի որ երեւան եկաւ ոչ միայն իբրեւ շնորհալի երգչուհի այլեւ ապագայ դերասանուհի մը, ճարտարօրէն կատարելով իր որբացած աղջկան դերը յուզումներու եւ անստուգութեան մէջ : Իսկ երկրորդ ամուսինին դերը առած էր համակրելի երգիչը՝ Մկ. Պօղոսեան :

Առաջին վարագոյրին, երկրորդ ամուսինը որ որսորդ մըն է, կ'առաջարկէ Եւային անհետացնել պատէն կախուած առաջին ամուսինին նկարը, որ ամէն ժամ կը յիշեցնէր հին տռամ մը, կատարուած իրենց միջեւ : Եւա սակայն կ'ընդդիմանար :

Անգամ մը հալածական ծերունի մը ներս կը մտնէ սրահէն, կը տեսնէ նկարը, կը ճանչնայ : Ծանօթ է տռամին : Կը թելադրէ Եւային՝ ճշմարտութիւնը յայտնել աղջկան, Ելենային : Եւա կը մերժէ : Ծերունին բարկացած կը ձգէ կը հեռանայ, Եւան ձգելով յուզուած ու ընկճուած վիճակի մէջ :

Ծերունիի դժուարին դերը յաջողութեամբ կատարեց վաղեմի երգիչ-դերասան եւ ռուսական օփերայի երգիչ Սուքիաս Իսահակեան, հակառակ քիչ մը շատ գործածուած իր ձայնին :

Երկրորդ արարին, անտառին մէջ որսորդ ամուսինը կը մասնակցի որսորդական խրախճանքի : Ծերունին կը մօտենայ անոնց : Խօսքի կը բռնուի որսորդին հետ որ կը հեղնէ զինքը : Կը վիճին սիրոյ, վիշտի ու կեանքի մասին :

Վրայ կը հասնի աղջիկը Ելենա եւ իր կարծեցեալ հօրմէն կ'ուզէ կարգ մը բացատրութիւններ իր հարազատ հօր մասին, կարգ մը շշուկներ լսած ըլլալով իր ընկերուհիներէն :

Որսորդը կը համոզէ աղջկան թէ սուտ է այդ լուրը եւ կը ճամբէ : Ծերունին սակայն կը պնդէ թէ սխալ է ճշմարտութիւնը ծածկել աղջիկէն, կը վիճին եւ որսորդը կը մեկնի խստիւ պատուիրելով ծերունիին՝ ոչինչ ըսել Ելենային այս մասին :

Կրկին կուգայ Ելենա եւ այս անգամ ծերունիէն կ'ուզէ գիտնալ իրականութիւնը : Քիչ մը տատամսելէ ետք՝ ծերունին անոր կը յայտնէ ճշմարտութիւնը :

Այդ պահուն պառաւ մը կը մօտենայ իրենց ու կը նստի լիճին ափը ու կը սկսի երգել եւ յետոյ անհետանալ, նետուելով լիճը : (Այս դերը կատարեց Տիկին Շաքէ Գալայճեան եւ մեծ տպաւորութիւն ձգեց իր վճիտ ձայնով) : Ելենա, այս դէպքին ի տես եւ իր լսած յայտնութիւններէն խելայեղ ճիչեր արձակելով կը հեռանայ :

Հեռուէն կը լսուի խմբերգը երիտասարդներու :

Երրորդ արարին, մայր ու աղջիկ առանձին են լռելեայն : Եւա կ'ուզէ ճնշիչ այս մթնոլորտը փոխել, կ'առաջարկէ աղջկան ճաշել, երգել, ուրախանալ, գիտէ որ աղջիկը կռահած է կամ լսած է իրականութիւնը, թէ ան այլեւս չհաւատար թէ պատէն կախուած պատկերը մօրեղբօրը նկարն է :

Ելենա կը սկսի նեղացուցիչ հարցումներ ընել մօրը : Եւա կը ստիպուի խոստովանիլ թէ իր հարազատ հայրը լիճը նետուած է իր ներկայ որսորդ ամուսնոյն կողմէ, որպէսզի կարենայ իր հետ ամուսնանալ :

Ելենա հոգեպէս խռոված՝ կ'երթայ ննջելու : Ներս կը մտնէ որսորդը եւ կը տեղեկանայ իրականութեան : Մայրը կ'երթայ տեսնել թէ իր աղջիկը կը քնանա՞յ եւ դուրս կը վազէ պոռալով թէ չկայ ան եւ պատուհանը բաց է ...

« Լիճը... լիճը» պոռալով կը նուաղի :

Վերջին վարագոյրին որսորդ ընկերոջ մը հետ Ելենան կը փնտռէ ամէն կողմ պոռալով իր անունը :

Կը հաստատուի որ տունէն փախած է Ելենա եւ սկսած է փնտռել այն լիճը ուր նետուած է իր հարազատ հայրը, վերջապէս կը բարձրանայ ժայռի մը վրայ ու անդունդը կը նետուի :

Յաջող դերեր առած էին նաեւ Պ. Մինաս Սէտէֆճեան (անծանօթը, իր թէնորի ձայնով), Օր. Ազատնի Գալայճեան Ելենային ընկերուհիի դերով եւ որ զուգերգը երգեց անոր հետ շատ հաճելի ներդաշնակութիւններով, Ա. Մարգարեան հովիւի եւ Վ. Այնթապլեան գիւղացիի դերերով :

Իսկ թատերախաղը լրանալուն՝ բեմ եկաւ Պ. Մեսումենց եւ շնորհակալութիւն յայտնեց դերակատարներուն եւ ժողովուրդին որ եկած էր գնահատելու հայ արուեստագէտը :

Հովանաւորող յանձնախումբը, բաղկացած Տիկին Թադէոսեանէ, Պ. Պ. Ն. Յովհաննէսեանէ, Մ. Պարսամեանէ, Գ. Ադամեանէ, Ե. Դաւիթեանէ եւ Կ. Կարապետեանէ՝ լաւագոյնս աշխատած էր տոմսակները տեղաւորելու եւ այս բազմածախս գործին յաջողութեան սատարելու համար : Գործը իր ամբողջութեան մէջ արժանի էր այս քաջալերութեան : Անշուշտ հեղինակը ինքն ալ կ'աշխատի յառաջիկային անդրադառնալ կարգ մը բեմադրական թերիներու :

ՇՐՋԻԿ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (85)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ապտիւրահմանի հանդիպումները «Դրօշակ»ի խմբագրատունը եւ անոր գրած յօդուածները քիւրտ երեւելիներուն, որ՝ համերաշխ ընթանան Հայերու հետ, ապա՝ համերաշխութեան փորձեր Հասանանցիներու, Ճիպրանցիներու, Հայտարանցիներու, Փենճարցիներու եւ Սեւէրէկցիներու ցեղապետներուն հետ : Ահա Իպրահիմ փաշան՝ որ նուէրներ ու նամակներ կը ղրկէ Դաշնակցութեան եւ փոխադարձաբար կը ստանայ, Ղասըմ Բէկը՝ որ կ'ուզէ անդամագրուիլ Դաշնակցութեան, եւ վերջապէս՝ Զէյնալը՝ որ եղաւ Հայեւքիւրտ ժողովուրդներու եղբայրակցութեան հերոսը :

— Բայց ինչո՞ւ փնտռել միայն քիւրտ ցեղապետի բարեկամութիւնը եւ անտեսել քիւրտ ժողովուրդը, հոն՝ Տիգրանը ըմբոստացաւ մինչեւ այն օրը եղածներուն դէմ, քիւրտ պէկն ու աղան, ոստիկանն ու փաշան բռնակալներ էին, կեղեքող ու ոճրագործ, որոնք հաւասարապէս կ'ոտնահարէին թէ քիւրտ եւ թէ հայ ժողովուրդները, անոնց ձեռքէն կը խլէին քրտինքով շահուած հացը, պարզ՝ անոնք եղբայրներ են, հողին եւ մարմնի տառապանքովը եւ ազատութեան տենչալու բընական գծովը :

— Տիգրան :

— Ի՞նչ կայ, Արեգնազ :

— Ալ բաւական է, ձգէ Քիւրտն ու իր պատմութիւնը, հեղ մը վար իջիր, չե՞ս գիտեր, ճաշի պահն է :

— Հիմա, հիմա :

— Զըլլա՞յ թէ ոսկեհանք մը գտար քրտական պատմութեան մէջ :

— Իրաւ ալ գտած եմ, Արեգնազ, ոսկեհանք գտած եմ, Քիւրտերը Հայերու պէս արիական են, գրեթէ մեր դիմագիծն ու նկարագիրը ունին, միեւնոյն բարքեր ու կենցաղը, լեզուական նմանութիւններ ունինք, ու մշակոյթով բարձր հայութիւնը եւ խառնէ ռազմակորով եւ գիւղացի քրտութեան հետ, կազմէ մէկ պետութիւն եւ մէկ ժողովուրդ, այն ատեն կ'ունենաս անպարտելի հայրենիք մը :

— Այս բոլոր ըսածներդ լաւ են, դէմ չեմ, բայց գեղեցիկ երազ մըն է միայն, որ չէր կրնար իրականանալ երէկ, ոչ ալ պիտի իրականանայ վաղը :

— Երէկ չեղաւ, համամիտ եմ քեզի, բայց վաղը պիտի ըլլայ, Արեգնազ, պիտի ըլլայ, պիտի կատարուի հրաշքը, Հայն ու Քիւրտը պիտի միանան հասարակաց թշնամիին դէմ :

— Երանի թէ, Տիգրան, բայց ես հաւատացած չեմ, մեր ընկերները քի՞չ անգամ փորձեցին իրականացնելու համար ցանկացուած համերաշխութիւնը ..., սակայն Քիւրտը միշտ բարեկամութիւն կեղծեց, օր մը դաւաճանելու համար մեզ, Զնդոյի սպանութիւնը ասոր կարկառուն փաստերէն մէկն է :

— Մինչեւ հիմա մեր ղեկավար ընկերները քիւրտեւհայ համերաշխութիւն ըսելով հասկցած են մօտենալ այսինչ կամ այնինչ քիւրտ ցեղապետին, սիրաշահիլ զայն՝ նուէրներ տալով՝ նամակներ գրելով, երբեմն ալ այցելութեան երթալով, այսպիսով կը յուսային չէզոքացնել քիւրտը :

— Գէ՞շ մտածեր են :

— Այո, շատ գէշ, մեր ընկերները պէտք է լաւ ճանչնային աղայական բնաւորութիւնը, աղան կամ պէյը տկարին կողմը չեն բռներ. անկէ ի՞նչ կրնան սպասել, անոնք՝ հարուստի ու զօրաւորի կողմն են, որ՝ պատուի արժանանան, ամսական ու նուէր ստանան : Հայերս պետութիւն չունէինք, ոսկի ու հարստութիւն չունէինք, իսկ Թուրքը ունէր ամէն ինչ եւ տուաւ առատօրէն, ասոր համար՝ Քիւրտը քալեց Թուրքին հետ : Զգենք սա աղաները եւ պէյերը, դառնանք քիւրտ թշուառ զանգուածին, որ մեզի պէս կը տառապի Թուրք ու քիւրտ բռնակալներու լուծին տակ, միայն խեղճը կը հասկնայ խեղճին վիճակը :

(Շար.) ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ. — Քանի մը շաբաթէ ի վեր Փարիզ կը գտնուի դաշնակահարուհի Օր. Մառի Իւսթատ (Վարժապետեան) : Օրիորդը որ Պոլսէն եկած է, 1950ին շրջանաւարտ եղաւ « Էքօլ Նորմալ տը Միւզիք»էն ստանալով «Լիսանս տը Քօնսէռ»ի վկայականը : Կ'իմանանք թէ Օր. Մառի Վարժապետեանի համար ալ երաժշտական երեկոյ մը սարքուած է, Յունիս 12ին, համաձայն աւանդութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐԻ ՄԱՍԻՆ բանակցութիւնները կը շարունակուին Սթրազպուրկի մէջ, արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետին եւ Ֆրանսայի փոխ – վարչապետին՝ Պ. Թեյթժէնի միջեւ: Երկու դիւանագէտները ժողով կը գումարեն օրը երեք անգամ: Վերջին լուրերու համաձայն, համաձայնութիւն գոյացած է միջին ծրագրի մը մասին, իբրեւ հիմք ընդունելով այդ շրջանին եւրոպականացումը: Մանրամասնութիւնները պիտի քննուին Փարիզի եւ Պոնի մէջ: Այս բանակցութեանց յաջողութեան համար կարեւոր դեր մը կատարած է Պելժիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Փոլ Սփաք: Բանակցութիւնները կը շարունակուին 20 ամիսէ ի վեր, երբեմն ընդհատուելով: Սարի շրջանը, որ մէկ միլիոն բնակիչ ունի, չորս անգամ վարչական կարգուսարք փոխած է 35 տարուան ընթացքին:

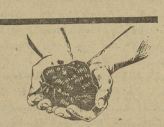
ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսրը, Հայլէ Սելասի, Փարիզէն անցաւ, Մ. Նահանգները երթալու համար: Այս առթիւ կը հերքուի այն լուրը թէ զինուորական դաշինք պիտի կնքէ, ռազմական խարիսխներ տրամադրելով Մ. Նահանգներուն:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Կեդր. Կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը, Խրուշչեւ, Ալմա Աթա (Խազախստան) գնաց, մասնակցելու համար կուսակցութեան արտակարգ համագումարին: Այս առթիւ շատ մը թերակատարումներ երեւան հանուած են: Նոր ծրագրի մը համաձայն, հարիւր հազարաւոր հեկտար հող պիտի մշակուի այդ երկրին մէջ, ցորեն ցանելու համար:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ներքին նախարարին դէմ ծանր մեղադրանքներ ուղղած էր խորհրդային մարզպանը, գանգատելով թէ կը քաջալերէ հակասովետական ձեռնարկները: Վարչապետը ուժգնօրէն բողոքեց այս միջամտութեան դէմ եւ արժանացաւ Ազգ. Ժողովի միաձայն հաւանութեան, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Տըլըս, այս առթիւ գիր մը ուղղելով Վիէննայի ամերիկեան պատուիրակին, կը գնահատէ Աւստրիոյ բռնած դիրքը: Դիտել կուտայ թէ անհիմն են Խ. Միութեան մեղադրանքները եւ կը ձգտին «ահաբեկել ազատ ժողովուրդ մը, Աւստրիոյ մէջ մնալու համար անսահման տեւողութեամբ»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ զինուորական պաշտօնաթերթը, «Կարմիր Աստղ», կը ծանուցանէ թէ գնդակահարուած է Ուկրայնացի մը, Վասիլի Օխրեմովիչ, այն ամբաստանութեամբ թէ «Ամերիկացիներու լրտեսական դպրոցին մէջ մարզուած եւ Ուկրայնա ղրկուած էր օդանաւով»: Թերթը կ'ըսէ թէ մահապարտը ուրիշ մեղսակիցներ ալ ունի:

ԳԻՆԵՐՈՒ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄԸ արգիլելու համար, կառավարութիւնը որոշեց պարտաւորիչ գիներ նշանակել գետնախնձորին: Այսպէս, Մայիս 22էն 25՝ առաւելագոյն գինը պիտի ըլլայ (մեծաքանակ) 50 ֆրանք, մայիս 26էն 29 քիլօն 47 ֆրանք, Մայիս 30էն Յունիս 2 քիլօն 44 ֆրանք: Միւս կողմէ մեծ քանակութեամբ գետնախնձոր պիտի ներածուի մասնաւորապէս Սպանիայէն, ինչպէս եւ ուրիշ բանջարեղէններ, ժանպոն եւ թարմ խոզեղէն:

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Կազմակերպուած Զ. Ո. Միութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ առողջապահական նախարարութեան եւ պատուակալ նախագահութեամբ Տոքթ. Պէրնար Լաֆէի, տեղի կ'ունենայ Մայիս 23ին, կիրակի ժամը ճիշդ 14.45էն 18:

Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ,

24, Rue St. Victor

Կը նախագահէ Պ. Ճ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ,

Պիտի խօսին ֆրանսացի եւ հայ ականաւոր անձնաւորութիւններ:

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին: Քառեակ նուագախումբ Պ. Կ. Սարեանի ղեկավարութեամբ, Տիկին ՄԵԼԻՔԵԱՆ եւ Պ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ երգ, Տիկին ՖԷՍԼԵԱՆ հայկական եւ կովկասեան մենապար՝ ընկերակցութեամբ ԳԱՐԵԳԻՆԻ (թառ) եւ ԲԵՆՈՅԻ: Օր. Ս. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ՝ դաշնակ, Փարիզի Օփերայի աւագ երգչուհի Օր. ՇԱԼԱՆՏԱ:

60 ՓՈՔՐԻԿՆԵՐԷ ԿԱԶՄՈՒԱԾ «ԼԸ ՓԸԹԻ ՊՕՆՏԻ»ի երկսեռ երգչախումբ-պարախումբը իր ամբողջ կազմով բեմին վրայ, պիտի երգէ Կոմիտասի երգերը ՀԱՅԵՐԷՆ:

Տասը երգեհոնէ բաղկացեալ նուագախումբ մը առաջին անգամն ըլլալով հայկ. հանդէսի մը մէջ:

Տեղերը թուագրուած ըլլալով, կը հրաւիրենք հայ հասարակութիւնը որ այժմէն ապահովէ իր տոմսերը, Բալուեան, Պարսամեան եւ Հ. Սամուէլ գրատուններէն:

Մուտքի գիներն են 150, 200 եւ 300 ֆր:

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՕՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի յիշատակ երկու մեծ մեռելներու

ՄԿՐՏԻՉ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

23 Մայիս, կիրակի ամբողջ օրը: Առտուն ծաղկեպսակներ պիտի դրուին անոնց դամբաններուն վրայ:

Կէսօրէ վերջ բուն հանդէսը:

Ժամը 15ին Սալ Մազընօ, ռիւ տ'Օպաներ:

Մասնակցութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան, «Արմենիա» երգչախումբի, արենոյշներու եւ արիներու միութեանց:

Կը նախագահէ եւ կը խօսի Մ. Փորթուգալեանի որդին՝

Պ. ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

(Դատաւոր Էքսի ատեանին մէջ)

Պիտի խօսին նաեւ Պ. Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ եւ Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ:

Հրաւիրուած են երգելու՝ Տիկին Զ. Մօբընօն, Օր. Մ. Սիմոնեան եւ Պ. Ֆ. Հրաչեան:

Պիտի նուագեն՝ Օր. Ա. Ակինեան (դաշնակ) եւ Պ. Ս. Չէօրէքճեան (ջութակ), կ'արտասանեն՝ Օրիորդներ Ալիս Յարութիւնեան, Սեդա Չրքաշեան եւ Պ. Ս. Մակարեան:

Մուտքը ազատ է:

Կը խնդրուի ժամը ճիշդ 10ին ներկայ ըլլալ Սէն Փիէռի գերեզմաննոցին դրան առջեւի հրապարակը, հաւաքաբար երթալու համար դէպի դամբարանները:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Պուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէի:

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, հանրածանօթ Պառ Էնթերնասիոնալի սրահին մէջ, (230, Շըմէն տը Մատրակ Վիլ):

Ղեկավարութեամբ Պ. Պ. Ա. եւ Վ. Յակոբեանի: Մեծ պատրաստութեամբ պիտի ներկայացուի ԱՐԱԲՕ Ազգ. յեղափոխական կեանքէ, 4 արար մէկ պատկեր:

ՎԻԷՆՆԻ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Օրլոժի սրահին մէջ, (Քուր Լաֆայէթ), տեղի կ'ունենայ յիսուն հոգինոց երկսեռ երգչախումբին երգահանդէսը որ մեծ յաջողութիւն եւ քաջալերանք գտաւ ամէն տեղ:

Մուտքի տոմս 200 Ֆր., դպրոցական պզտիկներու համար մուտքը ազատ է:

Տոմսերը կը ծախուին միայն հանդէսին օրը թատրոնի կիչէն, որ բաց է ժամը 2էն սկսեալ:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս կիրակի ժամը 12.15ին Փարիզի ձայնասփիւռէն (Շէն Փառիզիէն) պիտի նուագէ փոքրիկն Անի Կաղեր (Ղազարեան) Մոցարթի երկու դաշնակի սոնատը, «Փիանօ չէ Սօտ»ի ընթացքին: Այս առթիւ ըսենք որ նոյն կայանէն կը նուագեն միայն ծանօթ արուեստագէտներ եւ Ամրցանակներ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ յանձնախումբին ներկայացումը, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի թաղման առթիւ:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի օրը կը տօնուի Պորտոյի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի ժամը 15.30ին Մուլէն Պլէօի սրահը: Սրճօն:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կը ներկայացուի «Կ. Խաչը» մէկ արար եւ «Նա չլինի սա լինի» թատերախաղին հարսանեկան բաժինը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Այրի Տիկին Ազնիւ Զաքրեան կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ, իր ամուսնոյն Գրիգոր Զաքրեանի (Մարմարճըքցի) մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

★

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Խազնէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Անանիա Խազնէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Ղեւոնդ Գայթանճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Զավուշեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ 69 Լուի Պլան, իրենց մօր, զոքանչին, խնամիին, կնքամօր

Այրի Տիկին Սառա Պօյաճեանի
(Ծնեալ Շիրինեան, Ագչէհիրցի).

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

★

Ամէն տարուան պէս Դպրոցասէրի հոգեհանգստեան պաշտօնական արարողութիւնը պիտի կատարուի 23 Մայիս, Կիրակի օրը: Աշակերտուհիները ներկայ պիտի ըլլան արարողութեան: Կը հրաւիրուին վարժարանին նախկին սաները, բարեկամները եւ բոլոր անոնք որոնց սրտին կը խօսի կրթ. վաղեմի այս հաստատութեան հիմնադիրներուն եւ բոլոր աշխատողներուն յիշատակը:

★

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Մարի Մովսէսեան կը ծանուցանէ թէ իր մօրը՝ Մարիամ Գասպարեանի (ծնեալ Արապեան) մահուան Բ. տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, Լիոնի Հայոց եկեղեցին, ռիւ Լուի Պլան: Իր յիշատակը յարգողներէն, կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Արեւ. Եւրոպայի Ուս. Միութեան ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս շաբաթ ժամը 21ին, Խրիմեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— «Անտոք» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին, մատուռի յարակից սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը շաբաթ, ժամը 20ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ.— Պատգ. ժողովի զեկուցում, հաշուետուութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն: Բոլոր ընկերուհիներու եւ սանուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ: Ներկաներուն թիւը օրինաւոր պիտի համարուի:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Վալանսի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ռիւ Պէլ Իմաժ, Պ. Գասպար Սիմոնեանի սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ա. Մ. ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ձեր յիշած անունը չկար թղթակցութեան մէջ, որ տպուած է ամբողջութեամբ:

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի հայածէս քառաձայն պատարագ պիտի մատուցուի Սարսէլի ֆրանսական եկեղեցւոյն մէջ, ժամը 10.15ին, մասնակցութեամբ Առնուվիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ երկսեռ դպրաց դասուն:

Հաղորդակց. միջոց՝ Փորթ տը լա Շափէլէն առնել 268 թիւ օթօպիւսը, իջնել Մէրի տը Սարսէլ:

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ

Գործ կը փնտռէ վաճառատան մը մէջ, իբրեւ համարակալ կամ գրասենեակի որ եւ է աշխատանքի համար, ամբողջ օրուան կամ կէս օրուան համար:

Դիմել Պ. ՊԱԹՄԱՆԵԱՆԻ
82 Rue Haxo, Paris (20e).

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration: 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél.: PRO. 86-60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՄԱՅԻՍ ★ DIMANCHE 23 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7376 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2787

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅՐԵՐ...

Երկրորդ տարին է որ Զափահաս Որբերը «Մայրերու Օր» մը կը սարքեն Փարիզի մէջ, իբրեւ տարրական պարտականութիւն :

Շատերը հայր – մայր են արդէն, բայց երախտագիտութեամբ, կարօտով կը յիշեն այն մայրերը որոնք իրենց արեւը վառ պահեցին ամէնէն դժոխային պայմաններուն մէջ :

Ո՞ր մէկը պիտի կրնար նկարագրել իր փրկութեան հրաշքը :

Իրենք՝ եօթը կամ տասը տարեկան խըլեակներ, մայրը, երբեմն ալ մամիկը՝ ագռաւն ճիւղ մը որ հազիւ կրնար ոտքի վրայ մնալ կամ թեւերը բանալ :

Եւ սակայն, մայրիկ թէ մամիկ, իւրաքանչիւրն ունէր սիրտ մը, որ հոգի կուտար վեհերոտին եւ վախկոտին :

Իւրաքանչիւրն ունէր նայուածք մը որ կը ճեղքէր խաւարը, ամէնէն յուսահատական պահերուն :

Հարիւրաւորներ էին անոնք, հազարաւոր սպառազէն ուժերու դիմաց :

Թշնամին կատարեալ դժոխք մը ստեղծած էր, սանձարձակ ասպարէզ տալով բոլոր բարբարոս եւ արիւնածարաւ ուժերուն :

Ծղակտոր, անտէր եւ ցիրուցան համբանքներ՝ անծանօթ եւ անսահման տարածութեանց վրայ :

Կիներ եւ մանուկներ քշուած լեռնէ լեռ՝ արեան ճապաղիքներու մէջ : Ոստիկաններու խարազանը իրենց գլխուն եւ դարանակալ խուժանը կայանէ կայան :

Դիակներ, դիակնե՛ր մեկնակէտէն մինչեւ անապատը : Եւ միշտ նոր սպանդ, մէկ օրէն միւսը :

Պատառ մը չոր հաց եւ աղի –լեղի ջուր մը՝ իբրեւ սնունդ : Ախտեր վարակիչ եւ մահացու :

Հազարաւոր մարմիններ ըլկուած, բզկտուած, կոխոտուած կամ գետամոյն :

Սարձարձակ աւար եւ առեւանգում : Եւ արեւելեան շուկայ — անօ՛ւրդ — ողջ մնացած խլեակներ, աղջիկներ եւ տղեկներ ծախելու համար :

Տակաւին յիշեցէք ինչ որ տեսաք դուք, չափահաս որբեր, եւ դուք, բախտաւոր մնացորդներ որ կ՚ապրիք :

Այս դժոխքին մէջ էր որ, աստուածային բարձունքի մը հասաւ մայրերու տիպարը, Հայուհին : Իբրեւ մայր, մեծ–մայր կամ քոյր :

Համեստ էին անոնք, մեծ մասով գիւղացի եւ տանտիկին :

Շատերը կարդալ – գրել անգամ չէին գիտեր : Բայց, զաւակներուն ձեռքերէն բռնած, դպրոց կ՚առաջնորդէին, — «Միտ ը քեզի, ոսկորը ինծի» :

Ի բնէ աշխատասէր, անոնք օրը երիկուն կ՚ընէին չարաչար աքնելով, տունէն մինչեւ արտը :

Հարիւրէն քանի՞ն օր ու արեւ տեսած էր այն արիւնազանգ երկրին մէջ, ուր գազաններն անգամ կը խուսափին մարդ գազանէն :

Եւ յանկարծ, ճակատագրական պահու մը, դարձան ամէնի ուժ, իբրեւ պաշտպան հազարաւոր խլեակներու : Իրենք որ այնքան կարօտ էին պաշտպանութեան ...

Ո՞վ փորձեց գրել իրենց արիւնաթաթախ պատմութիւնը : Եւ տակաւին իրենց տաժանքը օտար ափերու վրայ, տան ճրագը վառ պահելու, նոր բոյներ կազմելու համար ...

Որո՞ւ կը պարտիք այն հաստակազեղ երախտապարտութիւնը որ շողեր կը ցանէ ձեր ճամբուն վրայ :

Մայրերու օր : Յարգա՛նք բոլոր մայրերուն :

Բայց համբոյր անոնց որ կրկին մայր դարձան, Արհաւիրքէն փրկելով մահապարտ սերունդ մը :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՂՏՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐ ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԵՐԵՔ ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐԸ ՆՈՐ ԶՕՐՔ ԵՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Կ՚ԱՌԱՋԱՐԿԵՆ

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Հնդկաչին ղրկուած երեք զօրավարները, Էլի, Սալան եւ Փելիսիէ, մեկնած են Հանոյէն եւ Փարիզ կը բերեն գաղտնի տեղեկագիր մը : Կ՚ըսուի թէ կ՚առաջարկեն ուրիշ հրամանատար մը նշանակել զօր. Նաւառի տեղ, 30.000 նոր զինուոր ղրկել եւ արմատապէս վերաքննել ռազմագիտութիւնը, եթէ կ՚ուզեն փրկել հիւսիսային Հնդկաչինը :

Ըմբոստները արդէն յարձակողականի ձեռնարկած են Թոնքինի տելթային մէջ : Ֆրանսական օդանաւերը կը շարունակեն ռմբակոծութիւնը, խանգարելու համար անոնց շարժումները : Ֆրանսական զօրծակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ ըմբոստներուն ձեռքը անցած է Անքաա, որ կը գտնուի Հանոյի հարաւ. արեւելեան կողմը :

Տիէն Պիէնի հրամանատարին կինը, Տիկին Գասթր եւս ճամբայ ելած է դէպի Փարիզ : «Որոշեցի Փարիզ վերադառնալ, կ՚ըսէ, վերջին տեղեկութիւնները հաղորդելու համար իրական կացութեան մասին» : Իր ամուսինը, որ գերի է, նախապէս օրը օրին տեղեկութիւններ հաղորդած էր անթելով : Տիկինը եւ երեք զօրավարները Փարիզ կը սպասուին երեքշաբթի օր :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, երեք զօրավարները անհրաժեշտ կը գտնեն 1. Ստուարաթիւ ցամաքային զինուորներ ղրկել, քաշելով մայր երկրի եւ Գերմանիոյ Ֆրանսական զօրաբաժիններէն. — 2. Ծանր զէնքեր – հրասայլ, գնդացիր եւն. հասցնել. — 3. Օդանաւեր ղրկել Թոնքին. — 4. Զէնքի տակ առնել օգաչու մասնագէտներ եւ բռնագրաւել առեւտրական օդանաւերը, զինամթերքի փոխադրութեան համար. — 5. Ներքին միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի Հնդկաչինի բնիկները աւելի մեծ թափով մասնակցին պատերազմին :

Վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ կացութիւնը ծանրացած է եւ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ Հանոյի մէջ : Շատեր կ՚ուզեն հեռանալ, նոյնիսկ բնիկները : Անձրեւները վերսկսած են Տիէն Պիէնի շրջանին մէջ, դժուարացնելով վիրաւորներու փոխադրութիւնը, որ տեղի կ՚ունենայ օդանաւերով : Յարդ 160 վիրաւորներ փոխադրուած են առաջին ցանկին վրայ որ կը պարունակէ 450 անուն :

Վերջին լուրերու համաձայն պաշարուած են երկու Ֆրանսական դիրքեր Թոնքինի շրջանին մէջ :

....

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ բանաձեւ մը քուէարկեց, որուն համաձայն պարտաւոր են իրենց եկամուտները յայտարարել այն հարկատուները որ օդանաւ մը ունին շրջագայութեան կամ ինքնաշարժ մը՝ քաղաքացիներու փոխադրութեան համար, սպասաւոր մը կը գործածեն, քանի մը երկրորդական բնակարաններ ունին Ֆրանսայի մէջ կամ դուրսը եւն. : Քուէարկուեցաւ նաեւ այն օրէնքը որով դրամատան թիւ խափանուած թերթերու տպարանները եւն. կարելի է ծախել ներկայ վարձակալներուն, հատուցում վճարելով սեփականատէրերուն : Կրթական նախարարը հաստատեց թէ 1955ի վերջը պիտի բացուի Անթոնիի ուսանողական տունը, ուր պիտի կրնան բնակիլ 2500 ուսանողներ :

ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐ կը հաշուեն թէ Մ. Նահանգներուն դէմ կատարուած հիւլէական եւ մանրէական յարձակում մը 22 միլիոն զոհ պիտի պատճառէ, եօթը միլիոնը մեռնել...

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻՆ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ԽՆԴԻՐԸ ՊԻՏԻ ՔՆՆՈՒԻ ՎԱՂԸ, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

Ժընեւի խորհրդաժողովին չորրորդ գաղտնի նիստին մէջ որոշուեցաւ Հնդկաչինի զինադադարի խնդիրը քննել վաղը, երկուշաբթի, զուտ զինուորական գետնի վրայ : Ֆրանսացիները յառաջդիմութիւն մը կը նկատեն այս որոշումը, բաղդատելով նախընթաց ամուլ վիճաբանութեանց հետ :

Չորրորդ գաղտնի նիստը տեւեց 4ուկէս ժա՛մ : Այս առթիւ ալ թեր ու դէմ ճառեր խօսեցան Պ. Մոլոթով, Չինաստանի եւ Վիէթմինի ներկայացուցիչները եւ ի վերջոյ որոշուեցաւ Բշ. օր քննել սկզբունքի երեք խնդիրներ : Բանաձեւը պատրաստած է Պ. Մոլոթով եւ կը բաղկանայ հինգ հիմնական կէտերէ. — 1. Կրակը դադրեցնել. — 2. Որոշել այն շրջանները ուր պիտի համախմբուին երկու կողմերուն ուժերը. — 3. Թոյլ չտալ որ երկու բանակները օգնական զօրք ստանան. — 4. Միջազգային վերստուգիչ յանձնախումբ մը կազմել, հսկելու համար պայմանագրի գործադրութեան վրայ. — 5. Միջազգային երաշխիքներ՝ համաձայնութեանց բռնաբարման դէմ :

Իրազեկներ կը բացատրեն թէ զինադադարի նոր ծրագիր մը չէ այս, այլ բանաձեւ մը որ վիճաբանութեանց հիմ պիտի ծառայէ : Մթնոլորտը գգալապէս մեղմացած կը թուի, առ այժմ :

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ, Փարիզ վերադարձաւ, խորհրդակցելու համար կառավարութեան հետ : Պ. Իտըն ալ իր երկիրը գնաց երէկ, եւ կարեւոր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ Չըրչիլի հետ, Ժընեւի ժողովին, Հնդկաչինի կացութեան ծանրացման եւ անգլեւամերիկեան յարաբերութեանց մասին : Ճամբան Փարիզ ալ հանդիպեցաւ, ներկայ ըլլալու համար Սիրալիր Համաձայնութեան 50ամեակի տօնակատարութեանց : Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ գաղտնի պիտի պահուի Չըրչիլի եւ Իտընի տեսակցութեանց արդիւնքը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ այժմ 400 սուզանաւ ունի, այսինքն 50 հատ աւելի, համաձայն Մ. Նահանգներու ծովային նախարարութեան տեղեկութեանց : Այս առթիւ կը հաղորդեն նաեւ թէ ատան դիմակներ հնարուած են Ամերիկայի մէջ, հիւլէական եւ ջրածին ռումբերու դէմ պաշտպանուելու համար : Ութ հազար հատ ապսպրուած է արդէն :

ՍՊԱՆԻՈՅ արտաքին գործերու նախարարը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց որով կ՚ըսէ թէ Անգլիա 1941ին խոստացած էր վերադարձնել Ճիպրալթարը, պատերազմէն վերջ : Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ հարցումի մը պատասխանելով, Չըրչիլ ըսաւ թէ որեւէ խոստում չէ տրուած : Սպանիա կը պնդէ, յիշեցնելով 1940 – 1942էն մնացած փաստաթուղթեր : Մատրիտի անգլ. նախկին դեսպանն ալ, որ այդ պաշտօնը վարած է 1940էն 1944, վճռապէս հերքեց սպանիական պատմութիւնը :

ՓԱՐԻԶԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ բացուեցաւ երէկ, շաբաթ : Այս տարի տօնավաճառին յիսնամեակն է : Առաջին տօնավաճառը բացուեցաւ 1904ի գարնան, Թամփլի հին շուկային մէջ : Այն ատեն 486 ցուցադրողներ կային, այսօր՝ 12.500 : Հայեր ալ կը մասնակցին, գլխաւորաբար ճարտարագէտ Պ. Նուպար Յովհաննէսեան, որ միշտ նոր եւ գործնական գիւտեր կը յղանայ (վերջինը՝ ելեկտրական աղօրիք մը սուրճ աղալու համար) :

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը, յայտարարեց թէ ի հարկին պիտի ընդդիմանայ Պալքանեան զինակցութեան կազմութեան, իբրեւ անդամ Ատլանտեան դաշինքին, եթէ Թրիէսթէի խնդիրը կարգադրուած չըլլայ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՍ ՈՐ ՄԵՌՆԵՄ

Ես որ մեռնեմ, տարէք, թաղէք
Իմ Շիրակի դաշտերում,
Որ մէրըս գայ ու վրաս լայ,
Որդու կարօտն աչքերում :

Մօրըս արցունքն, ա՜խ թէ ընկնի
Շիրմիս քարին, ինչպէս ցօղ,
Շիրմիս քարը լուռ կը ծաղկի,
Կը կանաչի, ինչպէս հող :

Ես որ մեռնեմ տարէ՛ք, թաղէ՛ք,
Իմ Շիրակի դաշտերում,
Որ մէրըս գայ ու վրաս լայ,
Միակ լացողս աշխարհում ...

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ԽՕՍՔ ԻՄ ՈՐԴՈՒՆ

Այս գարնան հետ, այս ծաղկունքի,
Այս թռչնակի, այս առուակի
Հետն այս երգի ու զարթօնքի
Բացուեց լեզուն իմ մանկիկի :
Տե՛ս, թոթովեց բառ մի անգին
Հայկեան լեզուից մեր սրբազան,
Ասես մասունք հաղորդութեան
Դիպաւ մանկան շրթունքին :
— « Լսի՛ր, որդիս, պատգամ որպէս,
Սիրող քո մօր խօսքը սրտանց,
Այս օրուանից յանձնում եմ քեզ
Հայոց լեզուն հազարազանձ :
Կտրել է նա հանց աստղալոյս
Երկինքները ժամանակի,
Շառաչել է խռովայոյզ
Սլացքի հետ Հայկեան նետի :
Եւ Մեսրոպի սուրբ հանճարով
Դարձել է գիր ու մագաղաթ,
Դարձել է յոյս, դարձել դրօշ,
Պահել երթը մեր անաղարտ :
Նրանով է մրմնջացել
Հայ պանդուխտը երգն իր վշտի,
Նրանով է որոտացել
Կռուի երգն իմ ժողովրդի :
Նրանով է մայրս ջահել
Ինձ օրօրոց դրել մի օր,
Հիմի եկել քեզ է հասել
Նրա կարկաչը դարաւոր :
Բա՛ց շրթներդ, խօսի՛ր անգին,
Ժիր դայլայլիր իմ սիրասուն,
Թող մանկանայ քո շրթներին
Մեր ալեհեր Հայոց լեզուն :
Պահի՛ր նրան, բարձր ու վճիտ,
Արարատի սուրբ ձիւնի պէս,
Պահիր նրան սրտիդ մօտիկ
Քո պապերի աճիւնի պէս :
Ու ոսոխի զարկիցը սեւ
Դու պաշտպանիր կրծքով նրան,
Ինչպէս մօրդ կը պաշտպանես
Թէ սուր քաշեն մօրդ վրան :
Ու տես, որդիս, ուր էլ լինես,
Այս լուսնի տակ ո՛ւր էլ գնաս,
Թէ մօրդ անգամ մտքից հանես,
Քո մայր լեզուն չմոռանա՛ս » :

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք, Պ. Գր. Արոյեանէ (Նիւ Եորք), 2000 Ֆր., իր այցելութեան առթիւ :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ազգայնական կուսակցութեան վարիչը, Պուրկիպա, որ աքսորուած էր, Ֆրանսական կղզի մը փոխադրուեցաւ, Լուարի բացերը : Տեսակցութեան մը առթիւ յայտարարեց թէ երբեք Ֆրանսայի թշնամի եղած չէ եւ թէ պարզապէս կը պահանջէ վերահաստատել իր երկրին գերիշխանութիւնը :

ՃԱՓՈՆԻ ԼՈՒ կուսակցութիւնները խորհրդակցութիւններ կը կատարեն, երեք միացեալ կեդրոններ հաստատելու համար : Այս առթիւ թերթերը կը գրեն թէ վարչապետին կուսակիցները տկարացած են եւ նոր մեծամասնութիւն մը պիտի կազմուի, խախտելով դահլիճին դիրքը :

ՄԱՅՐԻԿԸ Չ'ԱՇԽԱՏԻՐ

Ամէն մայրիկ անուշ է,
Հայ մայրիկը ուրիշ է :
Ե. Գ.

Գործարանի բանուորուհի չէ, ոչ ալ գրասենեակի պաշտօնեայ: Չի պատկանիր նաեւ հայ մայրերու այն դժբախտ սերունդին, որուն փոխ ուսերը կքեցան հօր եւ մօր զոյգ պարտականութիւններու բացարձակ ծանրութեան տակ :

Մեր Մայրիկը կ'ապրի ազատ երկրի մը մէջ: Թուրքի, Քիւրտի, ոստիկանի վախը չունի: Արդէն հագիւ կը յիշէ անապատն ու ջարդը: Կամ՝ բնաւ չի յիշեր: Փա՜ռք Տիրոջ, մեծցած է հանդիստ պայմաններու մէջ եւ ամուսնացած, ընտանիք կազմած: Իր զոյգ մը զաւակները, բառին բուն իմաստով, փիզիքապէս փրկելու մտահոգութիւնը չունի :

Բախտաւոր է ան, որովհետեւ ունի պարկեշտ, աշխատասէր, լուրջ ամուսին: Կարճ խօսքով, ընտանիքի լաւ հայր մը, որ կ'աշխատի մօտակայ գործարանը: (Կրնայինք ըսել դերձակ, կօշկակար, պաշտօնեայ, փոքր առեւտրական): Ոչ հարուստ են՝ ոչ աղքատ: Նիւթական որոշ ապահովութիւն մը, որ մտածել կու տայ նախ քան աւելորդ ծախքերու դուռ բանալը :

Գրեթէ արդիական զոյգի մը հետ է մեր գործը: Կոկիկ, հաճելի բնակարանին մէջ ոչինչ կը պակսի: Տանտիկնոջ գործը դիւրացնող բոլոր նորութիւնները հոն են: Կերակուր եփելու համար ստիպուած չէ փայտ կամ ածուխ վառել, ինչպէս կ'ընէր իր մայրը: Կոճակ մը, լուցկի մը ու գիտութեան սարուկներէն մին՝ կազը կը հասնի անմիջապէս :

Լուացքի ջուրը դոյլերով չի կրեր: Կը դարձնէ ծորակը եւ աղբիւրը կը գլգլայ իր խոհանոցին մէջ: (Յաճախ տաք ջուրի ծորակն ալ քովը):

Ատենէ մը ի վեր, նոյնիսկ ազատուած է այս տարապարհակ աշխատանքէն, շնորհիւ փողոցին անկիւնը բացուած մեքենաշարժ լուացարանին: Հոն կը տանի խոշոր կտորները :

Այս բոլոր յարմարութիւններուն մէջ, այլեւս ի՞նչ աշխատանք կը մնայ տունը մնացող Մայրիկին:

Գրեթէ ոչինչ:

Փորձենք տալ մէկ օրուան կամ մէկ շաբթուան ժամանակացոյցը :

×

Երկուշաբթի: Առտուան ժամը վեցուկէսին, զարթուցիչ ժամացոյցը իր զիլ ձայնով կու գայ ընդհատել մայրիկին հանգարտ քունը: Դժուար է զատուիլ անկողնի հաճելի գաղջութենէն, մանաւանդ ցուրտ օրերը, սակայն կարելի չէ տընտընալ :

Նախ, ամուսնին նախաճաշը պիտի պատրաստուի: Դեռ կան կիներ, որոնց համար այս գործը հոգեկան գոհացում մըն է: Եթէ ընտանիքին հայրը մեկնած է արդէն, նորէն աշխատանքը չի պակսիր :

Լուացուիլ, հագուիլ, բերանը պատառ մը բան դնել, արդէն ժամը եօթն է: Յանկարծ կը մտաբերէ որ պզտիկները կաթ չունին: Կը վազէ կաթը բերելու, ամանը կը դնէ կրակին վրայ եւ ձեռք կ'առնէ աւելը :

Տղաքը տակն ու վրայ ըրած են սենեակը: Գիրքերը մէկ կողմ, հագուստները միւս կողմ: Տախտակամածը ծածկուած է պատռուած թուղթերով, պտուղի կեղեւներու մնացորդներով: Չեն ներկուած նաեւ կօշիկները, այս գործն ալ պէտք է ըլլայ:

Մայրիկը բծախնդիր է, ճաղուկները միշտ մաքուր, ներկայանալի ըլլալու են դպրոցին մէջ: Կը հանէ տղաքը անկողինէն ու կը սկսի լուալ, մաքրելու գործողութիւնը :

Նախաճաշի սեղանին վրան ենք: Մանչուկին ախորժակը տեղն է: Քիչ մը նիհար, զունատ աղջիկը տեւականօրէն կուշտ: Անատակ աղբարիկին հաճոյքներէն մին է խլել քրոջը պատառները՝ ի հարկէ պնակին մէջ ձգելով իրենները : Մայրիկին մէկ աչքը վրանին է, որպէս զի աղջնակը անօթի չմնայ կամ կռիւ չծագի ու կաթով սուրճը չթափի նոր. լուացուած գոգնոցներուն վրայ :

Վերջապէս տղաքը ճամբուեցան դպրոց: Մայրիկը պզտիկ շունչ մը կ'առնէ, որովհետեւ, մօտաւորապէս երեք ժամ է ոտքի է արդէն :

Քառորդ ժամ հանգիստ, կարդալու համար Հայերէն թերթօնը ու կարգը կու գայ գնումներուն :

Կը վազէ խանութէ – խանութ ի խնդիր լաւ եւ աժան ապրանքի: Կեանքը տարապայման սղած է, պիտի ծախսէ հաշիւով եթէ կ'ուզէ հաւասարակշռել պիւտճէն : Շրջանի վաճառորդներու շուկան թէեւ քիչ մը հեռու է, սակայն՝ գիները աւելի ձեռնտու են: Կը մեկնի հոն :

Բեռնաւորուած ուտելիքի ծանր պայուսակներով, Մայրիկը տուն կը մտնէ քրտնաթաթախ եւ կը սկսի ճաշի պատրաստութեան :

Մինչեւ կերակուրը եփի, մայրիկը կը նորոգէ մէկ – երկու զոյգ գուլպայ եւ կը լրացնէ մանր – մունր գործեր :

Մօտակայ գործարանին սուլիչը կէսօրը կը ծանուցանէ: Քիչ ետքը տղաքը ներս կը մտնեն պոռալով – կանչելով: Նիհար, ախորժակէ զուրկ քոյրիկը, իր կռուազանութեամբ վար չի մնար աղբարիկէն: Ցեխերուն մէջէն քալելով, կօշիկ, գուլպայ, վերարկու աղտոտած են վերէն – վար : Մայրիկը ի զուր կը ջղայնանայ, կը յուզուի: Պզտիկներուն հոգն անգամ չէ:

Ճաշը կ'ըլլայ այնքան յոգնեցուցիչ որքան նախաճաշը: Տղաքը կը վերադառնան դպրոց: Մայրիկը կը շարունակէ աշխատանքը :

Կը լուայ ամանները, կը սրբէ, կը տեղաւորէ դարակներուն մէջ: Կարգը կու գայ կար – կարկտուքին, ճերմակեղէնի արդուկին, որովհետեւ, շաբաթը երկու անգամ մանրուքի լուացք կայ :

Ընթրիքի պատրաստութեան չսկսած, տղաքը նորէն տունն են: Պէտք է պատրաստել նախընթրիքի կաթը, հացին չէրտը՝ վրան կարագ ու անուշ, յետոյ, անցնիլ կարի մեքենային առջեւ: Աղջկան գոգնոցը մաշած է, մանչուն շապիկ – վրատիքը: Բարեբախտաբար մայրիկը կար ու ձեւ գիտէ եւ ստիպուած չէ սուղ գիներով գնել այս բաները :

Օրը ինչ շատ անցաւ: Իրիկուն է արդէն: Հայրիկը տուն կու գայ եւ քիչ մը հանգստանալէ վերջ՝ կ'օգնէ մայրիկին, օրուան երրորդ սեղանին՝ ընթրիքի պատրաստութեան, բայց ամանները լուալը, սրբելը նորէն վերջինին բաժինն են, վասնզի տունն է ան եւ չաշխատիր :

Ժամը ինն է: Պզտիկները պառկած են : Հայրիկը, քիչ մը ձայնասփիւռ մտիկ ընելէ, քիչ մը մայրիկին հետ խօսելէ վերջ՝ կը համբուրէ զայն եւ կը մտնէ անկողին :

Այդ օրուան համար մայրիկին գործերը լրացած են այլեւս: Գրեթէ լրացած: Բազմոցին վրայ ինկած, կը դասաւորէ յաջորդ օրերու աշխատանքները :

Պէտք է մաքրել ապակիները, մեղրամոմել տախտակամածը, վերմակներու սաւանները փոխել, քանի աժան պտուղ կայ՝ քիչ մը անուշ եփել, այցելել հիւանդ ազգականի մը, քանի մը կտոր վճարովի կար կարել՝ օգնելու համար ամուսնին, մտքին մէջ պատրաստել շաբթուան ճաշացուցակը: Մէկը միս չուտեր, միւսը՝ բանջարեղէն: Յաջորդաբար միեւնոյն կերակուրը կը ձանձրացնէ տղաքը, որով, ախորժաբեր ուտելիքներ պիտի պատրաստէ: Ամենօրեայ այս մտմտուքը մայրիկին գլխուն զարնուած դամոկլեան սուրն է, ջիղերն ու առողջութիւնը կը սղոցէ :

Գաղափարներու զուգորդութեամբ միտքը կ'իյնայ իր մանկութիւնը: Հիմա որ ինքն ալ իր կարգին մայր է եղած, կը հասկնայ չափն ու խորութիւնը ծնողքի մը զոհողութեան: Աչքին առջեւ կու գայ երիտասարդ աղջկան շրջանը: Երջանիկ օրեր: Եթէ պատահմամբ պնակ մը լուար կամ սեղան մը շտկէր, աւելի ձեւի համար էր: Ողջ ըլլար մայրիկը, տունի հոգերը անոր վրան էին: Ոչ թատրոնէն կը զրկուէր, ոչ ալ շարժանկարէն կամ հանդէսէն: Իսկ ա՞յժմ...: Արցունքը կը լճանայ աչքերուն մէջ, երբ կը մտաբերէ ծնողքը:

Ոտքի կ'ելլէ մեր մայրիկը եւ այն ատեն միայն կը զգայ՝ թէ յոգնած է ու տասնըվեց ժամ ոտքի վրայ: Կը հանուի, կը հագնի գիշերազգեստը, կ'ուղղուի դէպի անկողին: Տղոց մահճակալին առջեւէն անցած ատեն վայրկեան մը կը կենայ: Իրենց մօր արիւնով եւ ջիղերով հասակ նետող «պզտիկ զաւակները» կը քնանան անմեղ հրեշտակներու նման: Մայրիկը կը մոռնայ անոնց չարութիւնները, պոռթկացող սիրոյ երկու համբոյրներ կը տեղաւորէ անոնց այտերուն՝ եւ կը մտնէ անկողին :

Զմոռնալով լարել զարթուցիչ ժամացոյցը միշտ վեցուկէսին վրայ :

×

Մայրիկը ի՞նչ կ'ընէ :
Մայրիկը չաշխատիր :

×

Օրհնեալ ըլլայ մեր մայրիկը :

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

ՎԵՐՋԱԼՈՅՍ

★

Ա՛լ վերջալոյսը մօտեցաւ: Իջաւ սարէն,
Ուսին լեցուն երազներով մախաղն իրեն,
Հովիւը ծեր, սրինգը ճաքած, յոգնատըրխուր,
Սիրտը նըման լուռ փեթակի վաղո՛ւց թափուր:

Ծառերուն մէջ փակուեցաւ թեւը տատրակին,
Ա՛լ չի շողար արեգակի հրեղէն ոսկին:
Լուսնի կարօտ ու որբացած աղբիւր մը դեռ,
Երգն իր կուլայ մութ պարտէզի մը առընթեր:

Հովիւն հասաւ դուռը գիւղին, ո՛չ մէկ ճըրագ
Ձայն ողջունեց, ո՛չ մէկ համբոյր ա՛լ ծաղկեցաւ
Սիրոյ բոսոր շրթներուն վրայ · բայց վայրահակ :

Հարսի մը պէս անըրջական եւ սխրագին
Ուռենիի մը սաղարթները ծածկեցին
Ամէն կարօտ, ամէն ցընորք եւ ամէն ցաւ:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻ ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԸ

★

ԽՄԲ.— Վերջերս Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը, *Ազդակ*, քստմնելի պատմութիւն մը հրատարակեց այս խորագրով :

Պատմութիւնը վիճելի համարուեցաւ, քանի որ վկաներէն ոչ մէկուն անունը յիշուած էր: Մենք ալ նոյն վերապահումն ունէինք եւ կը պատրաստուէինք հարցումներ ուղղելու, երբ վերջին պահուն ստացանք *Ազդակ*ի Մայիս 14ի թիւը, ուր պատմութեան հեղինակը բացատրութիւններ կու տայ: Ուրեմն, նախ այդ լուսաբանութիւնը կը հրատարակենք, յետոյ բուն պատմութիւնը, անշուշտ հեղինակին պատասխանատուութեամբ.—

Ինծի վերապահուած պատճառներով խնդրած էի «Ազդակ»ի խմբագրութենէն որպէսզի անունս չտար: Ուստի, ներկայիս, նորէն մականունս ինծի վերապահելով, կուտամ անունս, վստահ ըլլալով թէ ՝եթէ «Նայիրի»ի խմբագրութեան անծանօթ մըն եմ, բայց ծանօթ եմ թէ «Ազդակ»ի եւ թէ «Նայիրի»ի ընթերցողներու մեծամասնութեան: Արդ, անունս Ստեփան Ժագ է, Պէյրութի ելեկտրական ընկերութեան մէջ 29 տարիէ ի վեր ծառայող պաշտօնեայ մը :

Այժմ կը պատասխանեմ յօդուածագիր Պ. Տէր Խաչատուրեանի :

38 տարիէ ի վեր անտիպ մնացած յուշերուս մէջ, Գրիգոր Զօհրապի եղերական սպանութեան պատմութիւնը պզտիկ դրուագ մըն է, որուն իմ յուշերուս մէջ մտնելը արդիւնքն է այդ պատմութեան սրտաճմլիկ մանրամասնութիւնները դեռ այդ օրերուն, 1916ին, զարմանալի զուգադիպութեամբ մը ականջներովս լսելուս, հետեւեալ պարագաներու տակ :

Տարագրութեան այդ սարսափելի օրերուն երբ Դամասկոս կը գտնուէի իբրեւ տարագիր, յաջողած էի Հիճազի երկաթուղային ընկերութեան մէջ պաշտօն մը ապահովել: Եւ այդ պաշտօնիս բերումով յաճախ կը ճամբորդէի Երուսաղէմ, ուր, Մոսկոֆիէ կոչուած թաղին մէջ կը գտնուէր զինուորական առաջին հիւանդանոցը՝ «Ասքերիէ պիրինճի վաթան հաստահանէսի», որուն «ինզիպաթ զապիթին» ազգով ու հոգիով թունդ Հայ մըն էր, սակայն անունով Թուրք՝ Ֆայիք պէյ : Ծանօթացած էի անոր եւ ամէն ուղեւորութեանս անոր կը հանդիպէի: Ահաւասիկ, նման այցելութեան մը ընթացքին, անոր գրասենեակին մէջ, կը լսէինք ոճրագործին խոստովանութիւնը: Բուն հիւանդապահին (ոչ թէ հիւանդապահուհի, ինչպէս սխալմամբ ըսած է «Ազդակ») բերնէն երկուքս միատեղ (Ֆայիք պէյ եւ ես) կ'իմանանք այդ սարսռազդեցիկ պատմութիւնը եւ կրկնել կուտանք այն որ ճշգրտօրէն տպուած էր «Ազդակ»ի մէջ : Ֆայիք պէյ կը հրամայէ խնկոյն բերել ոճրագործ յիսնապետի սնարին վրայ կախուած ինքնութեան գրութիւնը (Քինիա), որուն վրայ նշանակուած էր, ուրֆացի ըլլալը, տարիքը, անուն–մականունը : Դժբախտաբար, այդ վայրկեանին ինծի սովորական դէպք մը թուեցաւ եղածը, նկատի ունենալով որ ամբողջ ազգը, զանգուածներով նոյն ճակատագրին կ'ենթարկուէր, այլապէս յուշերուս մէջ արձանագրած պիտի ըլլայի ոճրագործին անուն – մականունը, հիւանդապահին անունը եւ այլ մանրամասնութիւններ :

Բայց, գոհացում տալու համար ամէնուն հետաքրքրութեան, պիտի ջանամ թուել կարգ մը ճշդումներ եւ մանրամասնութիւններ :

Անկէ շատ առաջ, չեմ յիշեր թուականը, իմ ալ ձեռքս անցաւ Պ. Արշակ Ալպօյաճեանի հրատարակած գիրքը եղեռնի պատմութեան մասին: Զարմանքով կարդացի ակնարկուած տողերը եւ լուսաբանելու համար դիմեցի Ուրֆայի հերոսամարտէն վերապրող արժանահաւատ եւ բնիկ բազմաթիւ ազգակիցներու, որոնք ինքնավստահ կերպով հաստատեցին թէ Զօհրապ եւ Վարդգէս սպաննուած են ոչ թէ Հալէպ – Տիգրանակերտ ճամբուն վրայ, ինչպէս կը գրէ Ալպօյաճեան, այլ Ուրֆա – Տիարպէքիր ճամբուն վրայ, Ուրֆայէն հինգ ժամ հեռաւորութեամբ ձորի մը մէջ: Ուրֆայի այդ լաւատեղեակ վերապրողները, որոնցմէ շատեր ներկայիս կը գտնուին Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ, հաւաստիացուցին թէ Գրիգոր Զօհրապ եւ Վարդգէս Ուրֆա բերուած են եւ հոն հիւր եղած իրենց ուրֆացի երկու պաշտօնակիցներու՝ երեսփոխաններ Սաֆաթի եւ Մահմուտ Նէտիմի. յատկապէս այս վերջինին սեփականութիւնը եղող Ուրֆայի միակ պանդոկը իջեւանած են, սերային ճիշդ դիմացը: Նոյնիսկ հոն, այդ երեսփոխաններն ու այլ երեւելիներ ճաշկերոյթ տուած են ի պատիւ Զօհրապի եւ Վարդգէսի: Դեռ աւելին: Ըստ այդ արժանահաւատ հաւաստիքներուն, Ուրֆայի նշանաւոր հերոսը՝ Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան զգալով թէ Զօհրապ եւ Վարդգէս ճամբան դաւադրօրէն պիտի սպաննուին, գաղտնի միջոցաւ մը առաջարկած է յարձակիլ պահակներու վրայ եւ անոնց ձեռքէն ազատել երկու մեծանուն Հայերը: Սակայն Զօհրապ մերժած է առաջարկը, նախ յայտնելով թէ նման արարք մը կրնայ վտանգել Ուրֆայի հայութեան ճակատագիրը եւ երկրորդ՝ նկատի ունենալով իր անմեղութիւնը, յոյս յայտնած է որ Տիարպէքիրի զինուորական ատեանը անպայման պիտի արձակէ զինքը :

Զօհրապ կրկին ու կրկին զգուշացուցած է վախ յայտնելով որ հայ ազգին դժբախտութեան կրնայ պատճառ դառնալ այդպիսի ընթացք մը :

Չկայ վերապրող Ուրֆացի մը որ չգիտնայ այս պատմութիւնը :

Արդ, ինչպէ՞ս կարելի է հաւատալ թէ Զօհրապ եւ ընկերը Հալէպէն ճամբայ ելլելէ վերջ Չէրքէզ Ահմէտի կողմէ կը պաշարուին եւ կը սպաննուին:

Բոլոր Ուրֆացիները գիտեն ու կը վկայեն նաեւ թէ Գրիգոր Զօհրապ եւ Վարդգէս, Ուրֆայի մէջ, երեսփոխաններու եւ երեւել[illegible]ներու ողջերթին արժանանալէ վերջ, երկ[illegible] ձիաւոր ոստիկան – զինուորներու [illegible]ութեամբ ճամբայ հանուած [illegible]ներու հսկող[illegible]եր, կառքի մէջ նստած, են դէպի Տիարպէքիր [illegible] յստակ թէ Թուրք

Արդ, շատ որոշ է [illegible] պատմագիր Ահմէտ Թէֆիք[illegible] դրութիւնը եւ Չէրքէզ Ահմէտի պատմութի[illegible] բոլորովին յերիւրածոյ են եւ անհիմն [illegible]

Գալով ոճրագործ յիսնապետի ինքնութեան, մեր կարգ մը ուրֆացի լաւատեղեակ ազգակիցներու համաձայն, այդ այն անձն է որ ժամանակին Ուրֆայի մէջ նպարավաճառութեամբ կը զբաղէր, յետոյ ոստիկան – զինուոր արձանագրուած էր եւ որ ամէնուն ծանօթ էր իբրեւ տասւ փախաւ աննկարագիր մէկը: Անունը Քատրի էր, բայց Քատօ կը կոչէին զայն: Հրամանատարն ալ ամէնուն ծանօթ Մուսթաֆա պէյն էր :

Կը յուսամ թէ այս լուսաբանութիւնները կարդալէ վերջ չփոթ չմնար մտքերու մէջ, եթէ, իրապէս, տրուած հարցումները սրտացաւութեան արդիւնք են եւ դիտումնաւոր կերպով վէճ ստեղծելու նպատակներ չեն հետապնդեր :

ՍՏԵՓԱՆ ԺԱԳ

ԽՄԲ.— Յաջորդով՝ պատմութիւնը :

ՈՐՍՈՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ՄԱՅՐ ԱՅԾԵԱՄԸ

Մի անգամ ես եւ իմ ընկեր Գալոն վէճի բռնուեցինք: Ես պնդում էի, որ որքան էլ ձագը մեծանայ՝ կորուի մօրից, մայրը չի մոռանում նրան: Եւ նրան այսպիսի մի դէպք պատմեցի:

Մենք մի կով ունէինք Մարալ անունով: Մօրս խօսքով ասած՝ չխզեարով կով էր: Նրա հորթին մօտենալ չէր կարելի: Վրայ էր հասնում սպառնագին փնչա-ցնում, ու երբեմն իր հորթին ձեռք տուո-ղին հարուածում էր եղջիւրներով: Հոր-թը մեծացաւ իր նման կով դարձաւ, իսկ ինքն ուրիշ հորթեր ունեցաւ: Բայց էլի երբ ճիպոտով խփում էի մեր Մարալի այդ կով դարձած ձագին, մայրն սպառնագին վազում էր դէպի ինձ, կարծես ուզում էր ասել՝ «Ձեռքերդ հեռու նրանից...»:

Գալոն էլ իր փաստերն էր բերում, իմ բերածին հակառակ:

— Անասունը հէնց որ ծնում, նոր ձագ է ունենում, իր նախորդ ձագին օտարա-նում է, — պնդում էր նա:

— Հէնց դրանով էլ նա անասուն է... Բայց նա շատ տարիներ յետոյ էլ ճանաչում է իր երբեմնի փոքրիկին: Չի արտայայտում, բայց ճանաչում է, — առարկեցի ես:

Այդ հարցում այնպէս էլ ես եւ իմ ընկեր Գալոն մնացինք տարակարծիք, մինչեւ որ մի դէպք վերջ տուեց մեր վէճին:

Մի տարի, երբ մեզ մօտ դեռ եւս չէր արգիլուած այծեամի որսը, ես ու Գալոն որսի գնացինք:

Մի ձորակով անցնելիս, թփուտներից դուրս ցատկեցին երկու այծեամ եւ սըրընթաց վազեցին լերան լանջի կածանով, իսկ նրանց յետեւից՝ մի սիրունիկ, գող-տրիկ ուլիկ: Այծեամներից մէկը խոշոր էր, ուլի մայրն է: Այդ երեւաց մանաւանդ նրանից, որ նա տեղ-տեղ կանգ էր առնում ու ետ նայում, սպասում էր, որ ուլը հասնի իրեն: Միւս այծեամը նրանից քիչ փոքր էր, մօտ մէկուկէս տարեկան, բայց արդէն մայր դառնալու համար հասունցած: Մենք արագ նշան բռնեցինք նրանց վրայ, բայց ես անմիջապէս զգուշացրի ընկերոջս.

— Մօրը չսպաննես...

— Ուլին էլ չի կարելի ու չի կարելի... Մնում է միւսը: Ն անցեալ տարուայ ուլն է, բայց դեռ ձագ չունի, նրան կարելի է...

Եւ ձգանը քաշեց:

Գնդակից չնթահարուած այծեամը վեր ցատկեց եւ խփուեց գետնին: Այդ պահին մայր այծեամը կանգ առաւ, ետ նայեց եւ տեսնելով իր ձագին արիւնաթաթախ գլորուելիս, վազեց դէպի նա..

Մայր այծեամը պտտւում էր սպանուածի շուրջը, հոտոտում եւ մոլորուած մնայում: Իսկ ուլը հեռւում կանգնած, սրել էր ականջները եւ չէր հասկանում, թէ ինչո՞ւ իր մայրը մինակ թողեց իրեն եւ ինչո՞ւ չի փախչում հեռանում այդ վըտանգաւոր ու արիւնոտ վայրից...

Մինչ իմ ընկեր Գալոն որսորդի տենդով բռնկուած նշան էր բռնել մայր այծեամին, ես ձեռքս դցեցի նրա հրացանի փողին, ետ քաշեցի ու հանդարտ ասացի:

— Ցիշո՞ւմ ես, Գալօ, մեր վէճը...

Ու աւելացրի.

— Կրակել պէտք չի... Արդէն մէկին կորցրեց... Թող ապրի իր փոքրիկի համար...

ԼՈՐԻԿՆԵՐԸ

Երբ ես ձին հեծայ անտառ գնալու, աղջիկս յետեւիցս կանչեց.

— Հայրիկ, ինձ համար փոքրիկ ծիտիկ կը բերե՞ս...

— Կը բերեմ, բալիկ ջան, որ կարողանամ բռնել՝ կը բերեմ, — պատասխանեցի ես ու ճանապարհ ընկայ:

Գնում եմ անտառով ու մտածում. ինչ լաւ կը լինի, որ մի թռչունի բոյն գտնեմ, մի ճուտ տանեմ տուն, երեխայիս ուրախացնեմ:

Ձիս թեքեցի ճանապարհից, մտայ մի բացատ, որի շրջապատում թփուտներ կային: Այս թփուտներում մանր թռչուններն ու մոշահաւերը բոյն են դնում, սպասիր՝ մի խուզարկեմ:

Մտածում էի ձիուց իջնել, յանկարծ ձիս առանց իմ հրամանի կանգ առաւ: Նրա առաջից աղմուկով մի լոր թռաւ ու անմիջապէս ցած իջաւ: Սա երեւի ճուտ է, որ հեռու չի թռչում, — մտածեցի ես, ձիուց ցատկեցի, առաջ գնացի, որ թըռչունին բռնեմ, նա նորից թռաւ, բայց մի քանի քայլ ինձնից հեռու նորից իջաւ:

«Չէ, ճուտ չէ, խոշոր է: Բայց ինչո՞ւ չի փախչում, հեռանում ինձանից: Երեւի թեւը ջարդուած է... Սա իմ ձեռքից չի պրծնի», — մտածեցի ես եւ զգուշութեամբ մօտեցայ: Նա նորից թռաւ եւ իջաւ մի քանի քայլ հեռու: Այդպէս թռչելով ու իջնելով նա ինձ հեռացնում էր ձիուց: Բայց տեսնում եմ, որ թեւերը առողջ են, թռիչքի թափից զգում եմ, որ առողջ թռչուն է, հապա ինչո՞ւ հեռու չի թռչում, ո՞ւր է տանում ինձ:

Այդ պահին լսեցի ձիու անհանգիստ փռշոցը: Ետ նայեցի, տեսայ ձիս փոխանակ արածելու գլուխը տմբտմբացնելով ընկել է ինչ որ բաների յետեւից: Ես գնացի դէպի նա: Այդ պահին իմ յետեւից լսեցի լորի թպրտոցն ու ծղրտոցը, որը հեռուից կարճ թռիչքներով հետեւում էր ինձ: Հասկցայ, երեւի այստեղ ձագեր ունի: Մօտեցայ ձիուն: Իսկ նա ուշադիր նայում է առաջը, գլուխը անհանգիստ տմբտմբացնում ու փռշացնում: Ես նոյնպէս նայեցի ձիու հայեացքի ուղղութեամբ եւ խոտերի մէջ նկատեցի մանր, ընկոյզի չափ գորշ ու կլորիկ արարածներ: Նրանց կողքին, գետնին փարած ու չոր խոտերով փաթաթուած բնում թափուած էին բծաւոր ձուերի կճեպները, ուրեմն ճուտերը նոր են ձուից դուրս եկել: Կռացայ հաւաքեցի — լցրի գլխարկիս մէջ՝ տանելու համար էին: «Ա՜յ, հիմի կ՚ուրախանայ աչքիս հա՛...», մտածեցի ես:

Այդ պահին թեւերի ձայն լսեցի եւ մայր լորի աղեկտուր ծղրտոցը: Լորիկները խղճուկ ու անպաշտպան ծւծւացին ու խլրտացին գլխարկիս մէջ: Մայր լորը կանգնել էր բարձր մոլախոտի լայն տերեւին ու տագնապի մէջ ճչում էր, — աղերսա՞նք էր դա, թէ՞ սպառնալիք իմ հասցէին՝ չհասկացայ: Միայն այն զգացի, որ ճուտերին տուն տանելով՝ ծանր վիշտ եմ պատճառում մի փոքրիկ մօր, եւ որ այդ մեծ վիշտը նա տանել չի կարող:

Ես շտապով գլխարկիս պարունակութիւնը դատարկեցի խոտերի մէջ եւ ձին հեծնելով հեռացայ այդ վայրից: Հարկաւոր էր շուտ հանդստացնել ալեկոծուող մօր սիրտը:

Երեկոյեան, երբ տուն եկայ, պատմեցի թէ ինչքան լորի ճուտերի պատահեցի ես բացատում:

— Ինչի՞ չբերիր... — Նախատինքով ու լացակումած հարցրեց երախաս:

— Նրանց մայրը չթողեց, — պատասխանեցի ես:

— Իսկ նրանց մայրը այնտե՞ղ էր:

— Այո, այնտեղ էր եւ իր թռչնային ձայնով աղաչում էր՝ ձեռք չտալ իր ձագերին...

— Որ ճուտերին բերէիր իրենց մայրը լա՞ց կը լինէր:

— Այո բալիկս, — պատասխանեցի ես:

— Դէ լաւ ես արել, որ չես բերել...

Իսկոյն համաձայնեց երախաս եւ նրա արցունքոտ աչքերը շողացին բաւականութիւնից:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

★

Մայրերու օրը երկու տարիէ ի վեր նըւիրագործուեցաւ Փարիզի մէջ: Անհրաժեշտ է աւելի քան երբեք աւանդական տօն մը դարձնել այդ օրը: Այն մայրիկը որ աւելի գուրգուրանք եւ նուիրում ցոյց տալով, իր զաւակներուն փրկութեամբ օգնած է ցեղին յարատեւութեան:

Օտարներ մասնաւոր խնամքով կը գովաբանեն մայրը, անոր մըրցակցն պարտականութեան աւելի գիտակից դարձնելու, մայրութեան գիտակցութիւնը բարձրացնելու համար:

Անտրէ Մորուա կը գրէ. — «Դուք որ մայր էք, զաւակներ մեծցնել, ընտանեկան հոգերը, տնտեսական եւ կրթական կեանքը կազմակերպող, կռուազան ամուսինին եւ զաւակներուն սանձելու գաղտնիքը ձեր ձեռքն է, ուրեմն պէտք է կրթել ձեր զաւակները որ բարի քաղաքացիներ դառնան: Աշխարհի խաղաղութեան աղդակը ձեր ձեռքն է, հին դարերուն հըռոմայեցի մայրերը կը պատրաստէին հերոսներ»:

Ի՞նչպէս չյիշել ողբացեալ ընկ. Ռ. Տէր Մինասեանի մայրիկին այն խօսքը. — «Ընկերներդ որ մեռան, դուն ինչո՞ւ ողջ վերադարձար, անոնք ալ մայրեր ունէին»:

Հայ, անուշիկ մայրիկին ինքնազարգացումը պէտք է կատարուի հոգածութեամբ եւ գուրգուրանքով: Այն մայրիկները չէի՞ն որ ծնան եւ պատրաստեցին Անդրանիկները, Սերոբները, Համազասպները, Խէչօները: Անոնք չէի՞ն որ 1915 – 18 այդ ահաւոր օրերուն կաթի տեղ իրենց արիւնը քամեցին զաւակները փրկելու, անապատին մէջ, անօթի, ծարաւ, մերկ, ամէն զրկանք մոռցան, մայրենի լեզուն սորվեցուցին անտէր որբերուն, ցեղին գոյութիւնը պահելու համար:

Ով հայ մայրիկ, ի խորոց սրտի խօսք ունիմ քեզի: Այս օտարութեան մէջ բազմապատկէ ճիգերդ: Չի օտարութեան մահացու թշնամին դարանակալ կը սպասէ, զաւակներդ խլելու տաքուկ գիրկէդ:

Քու պաշտած ժողովուրդիդ ծառայելու միակ միջոցը քու ինքնազարգացումդ է, անոր միջոցաւ պիտի կրնաս պայքարիլ այլասերման ճակատին վրայ: Ինքզինքդ զարգացնելու համար փնտռէ այն կնոջական կազմակերպութիւնները որոնք ազգային գաղափարներով են տոգորուած, որոնք հայութիւնը փրկելու, հայկականութիւնը արժեւորելու հաւատամքին կը հետեւին:

Պահանջէ ղեկավարներէ, մտաւորականներէ որ սատարեն քու մտային զարգացումիդ բարձրացման: Քու տուած կաթիդ եւ խնամքիդ փոխարէն պահանջէ որ չթերանան իրենց ազգային պարտականութեան մէջ: Ինչպէս մեծ ազգերու բարձր մտաւորականութիւնը աշխարհի խաղաղութիւնը մայրերու զարգացման մէջ կը գտնեն, մենք ալ մեր ազգային զարգացման, համերաշխութեան եւ ազատութեան ռահվիրան մեր մայրիկներուն խորախորհուրդ հոգիներուն մէջ կը գտնենք:

Հայ մայրիկ, անուշիկ մայրիկ, քու գորովագութ սէրը ամէն բանի կը յաղթէ, դարերու մեր պատմութիւնը վկայ, քու տառապանքներովդ պահած ես ազգը աւելի քան երեք հազար տարի, արթուն հսկէ, որպէսզի յաւիտեան ապրի այս հրաշք ժողովուրդը, հրաշք մայրիկ:

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

★

ՊԵՐԼԻՆ, 19 Մայիս. — Գեղեցիկ սովորութիւն է այստեղ տարուան մէջ «Օր» մըն ալ մայրիկին յատկացնել:

Փոքր նուէր մը, ծաղիկ մը, շնորհաւորական խօսք մը՝ մայրիկին համար սփոփանք եւ երջանկութիւն կը նշանակեն մոռցնել ամէն խոնջէնք: Այդ օրը մայրերը իրաւունք ունին ձեռնածալ նստելու, այդ օրը պէտք է հանգիստ ընեն եւ տնեցիները պիտի «ծառայեն» մայրիկին: Փոքր տղաք դպրոցէն կը վարժուին գծանկարներ նուիրելու իրենց մօր կամ ձօն մը արտասանելու:

Մայիս 9ի կիրակին, գեղեցիկ օր մըն էր այս տեսակէտով ալ, որովհետեւ գարունը հոս նոր կը սկսի եւ մարդիկ դեռ մտահոգ են երեք ցուրտ օրերուն համար, Մայիս 11, 12, 13, ծանօթ իբրեւ այդ-հայլիկէ, այսինքն՝ «ցրտից սրբոց» որոնք կոչուած են քրիստոնէական օրացոյցի երեք սուրբերուն յիշատակին, «Մամերտոս, Պանկրատիոս, Սերվատիոս): Այրերը կ՚ըսեն թէ՝ այս օրերուն պտղատու ծառերուն նորափթիթ ծաղիկները կը սառին, մայրերը թէ փոքրերը առանց վերարկուի կը մսին...: Աւելորդ է գիտականօրէն բացատրել իրենց թէ մայիսի երրորդ հնգամեակին հիւսիսէն հարաւ եւ Կարպաթեան լեռներէն ասդին դէպ ի Գերմանիա օդերեւութաբանական շարժումներ տեղի կ՚ունենան, որոնց հետեւանքով «ցրտից սրբոց»ին անգամ մըն ալ եւ վերջինը ըլլալով ցուրտ հով մը կը տիրէ Գերմանիոյ մէջ:

Ինչ խօսք որ մայրերու անսահման հոգածութեան փոխարէն դրուած այս մէկ «Օր»ը, ոչ մէկ կերպով բաւական կրնայ համարուիլ, որովհետեւ ինչ կայ աւելի բնական, խորունկ եւ անքննելի քան սէրը մայրական... եւ մենք պիտի ուզէինք մընալ մեր հին սիրով եւ երախտագիտութեամբ հայ մօր հանդէպ տարին տասներկու ամիս կամ 364 օր, վրան ալ մէկ օր աւելին տօնել — իբր քաղաքակրթութեան նշան — «Մայրերու Օր»ը եւ ըսել անոր.

— Ցարգանք քեզ, ով հայ մայր, որ միշտ բարձր ես ամէն բանէ: Քու փառքիդ մէջ է հայ ընտանիքի գոյութեան ուժը: Զըլլայ որ թուլնաս օտարութեան փորձութիւններէն զորս տղաքդ իսկ տունէն ներս կը բերեն: Ցիշէ դուն ալ քու մայրդ:

Եւ ձեռք կը համբուրենք բոլոր մայրերուն:

«Մայրերուն Օր»ն է այսօր:

Պ. ՖՐՈՒՆՁԵԱՆ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ համաձայնութիւն մը կնքեցին, վերահաստատելու համար դիւանագիտական յարաբերութիւնները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (86)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

— Տիգրան, կը կարծես թէ գտած ես անմահական խնձո՞րը, կամ հրաշագործ ճպո՞տը, հակառակ չեմ, թող այս կերպն ալ փորձուի:

Տիգրանի մէջ հայեւքիւրտ եղբայրակցութեան հարցը տիրական էր, ան՝ կը ջանար քիւրտ հասարակ ժողովուրդի միջոցաւ եւ անոր հետ՝ հասնիլ իր նպատակին, ու իր նախնական փորձերը կատարեց իրենց քիւրտ հովիւին վրայ, բարեկամացաւ անոր, եղբօր պէս վարուեցաւ անոր հետ: Ռաշիտը գիւղին հովիւն էր, բայց Կանաչենց տան հետ ամէնէն աւելի շատ կապուած էր սիրով ու յարգանքով: Ռաշիտ տասը տարիներէ ի վեր նախրապանութիւն կ՚ընէր գիւղին մէջ, գոհ էր, ամէնքը կը սիրէին զինքը: Գիւղացին կանոնաւորաբար եւ նոյն իսկ աւելիովը կը վճարէր ,չարաթ օրերը, սովորութեան համաձայն՝ տունէ տուն պտտելով նախրահացը կը ժողվէր, հայ մամիկները անոր կուտային իրենց ունեցած ամէն տեսակ հացէն ու թացանէն, կորկոտէն ու ձաւարէն, միրգէն, պտուղէն ու չիրէն:

Ռաշիտն ու գիւղացին՝ եղբայրացեր էին իրարու, ու Ռաշիտը չէր կրնար ուրանալ գիւղին բարիքը, խօսակցութեան միջոցին՝ «մեր գեղը», «մեր Ռէսը», «մեր տէրտէրը», «մերինները» եւ ասոնց նման բառեր կը լսուէին իր բերնէն:

Ռաշիտ անվախ էր, այդ շրջաններուն մէջ չկար ուրիշ նախրորդ մը, հայ կամ քիւրտ, որ համարձակէր իր նախիրը քշել այն տեղերը՝ ուր ինքը կ՚երթար, Ռաշիտի արօտավայրերն էին Քերծայ սարը, Սխեռկայ Գեալլի կողմերը եւ Նզարի լանջերը, վտանգաւոր տեղեր, մինչ ճամբորդները այս տեղերէն անցած ժամանակ վախէն իրենց թուքը կը չորնար, սիրտը կը բաբախէր, Ռաշիտը հանդարտ, կենդանիներուն հետ խօսելով կամ երգելով կ՚անցնէր անհոգ:

Ռաշիտ կը ճանչնար բոլոր գիւղացիները, մեծ ու պզտիկ, գիտէր թէ՝ ամէն մէկ տան մէջ քանի հոգի կ՚ապրի, գիտէր անոնց անունները, ով որո՞ւ ազգական, որուն աղջիկը որու տուն հարսնութեան գացեր է, ով հարուստ, ով աղքատ էր: Ռաշիտը բաւական սահուն կը խօսէր հայերէն, «Հայր մերը» անսխալ կ՚արտասանէր, «Սուրբ, սուրբը» կ՚երգէր յաջող, միայն թէ անոր մէջ կը դնէր քրտական երգերու շեշտը: Ծանօթ էր նաեւ հայ եկեղեցիի մեծ տօներուն, ամէնէն աւելի շատ սիրած էր Ծնունդն ու Զատիկը, որովհետեւ այդ օրերուն՝ Հայերը աւելի առատաձեռն ու ողորմած կ՚ըլլային, զինքը իրենց տուները կը հրաւիրէին, գաթայ ու փոխինդ կուտային, հաւկիթ, բաղարջ, չորոց ու մրգեղէն: Ռաշիտ ամէն անգամ որ քիւրտ հովիւներու հետ կը խօսէր, ու երբ կը ստիպուէր անդրադառնալ Հայերուն, բերնին ջուրերը վազցնելով կը գովէր զանոնք.

— Պապամ — կ՚ըսէր — Հայերը մարդ են, մարդու տղայ, աշխատիլ ալ գիտեն, ապրիլ ալ գիտեն, մեր Քիւրտերը անոնցմէ շատ վար կը մնան, Հայերը իրար կը սիրեն, ազգասէր, կրօնասէր, հիւրամեծար են, լաւ կ՚ուտեն, մաքուր կը հագուին, իրենց ծառաները տանի տղու տեղ կը դնեն, մինչ մենք՝ անբան ենք, իրար ուտել, իրարու գէշ խօսիլ գիտենք:

(Շար.) ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հակառակ լուր ըլլալուն, հինգշաբթի երեկոյ, ժամը վեցին, Ալֆորվիլի Ֆ. Հ. Մ. Մ.ի դաշտը լեցուն էր հազարաւոր մարզասէրներով, մեծ մասամբ տեղացի, որոնց մէջ պատուոյ տեղը գրաւած էին Ալֆորվիլի եւ Շարանթոնի քաղաքապետները, եւ Փարիզի մարզական ակումբի ամբողջ պաշտօնէութիւնը :

Ֆութպոլի այս մրցումը տեղի կ'ունենար Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին և Շարանթոնի խումբին միջեւ, եւ վճռական իմաստ ունէր : Եթէ ամենափոքր պարտութիւն մը ունենար՝ հայ խումբը կը կորսնցնէր բարձրացումի իրաւունքը :

Երբ սուլիչը հնչեց, մերինները տենդագին վիճակ մը ունէին : Հակառակորդին համար ալ պատուոյ խնդիր էր : Կ'ուզէին ամէն գնով պարտութեան ենթարկել հայ խումբը որ սկսած էր նշանաւոր դառնալ : Առաջին մասին, մեր տղոց պաշտպանողական գծէն մէկուն անուշադրութեան հետեւանքով, հակառակորդը շահեցաւ առաջին նշանակէտը :

Այս ակամայ պարտութեան վրայ մերինները խմբապետ Սրապի առաջնորդութեամբ սկսան յարձակողականի :

Երկրորդ կիսախաղին մերոնց յարձակողական գիծէն Լօշեան երբ առաջին նշանակէտը պիտի շահէր, հակառակորդ կողմէն մին գետին տապալեց հայ մարզիկը :

Այս անիրաւ արարքը յանցանք նկատուելով դատաւորին կողմէ, որոշուեցաւ «փենալթի»ի իրաւունք տալ Հայերուն, եւ խմբապետ Սրապ նշանակեց Հայերու առաջին կէտը : Եւ որովհետեւ, ընդհանուր դասաւորման մէջ, Ալֆորվիլի Հայերու շահած կէտերը (55), աւելի էին երկրորդ դասաւորուած տեղական խումբին վրայ (54 կէտ) հակառակ հաւասար (1–1) մնալուն՝ Հայերը յաղթական հռչակուեցան կէտերու առաւելութեամբ :

Խաղէն վերջ, Միութիւնը խնջոյքի հրաւիրեց հիւրերն ու խաղացողները : Այս առթիւ ներկաները, որոնց մէջ կային նաեւ մասնագէտ լրագրողներ, գովեստով խօսեցան Հայերու խաղարկութեան մասին եւ շնորհաւորեցին մեր խումբը որ ամէն երկու տարին անգամ մը կը յաջողցնէ իր դասակարգին բարձրացումը : Ըսին նոյնիսկ թէ հազուադէպ պարագայ մըն է այս եւ թէ անդին կան խումբերորոնք54 տարի կ'անցընեն մեր տղոց ութ տարուան յաջողութիւնները շահելու համար :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին իր Սանուհիներու Միութիւնը Համբարձման տօնին առթիւ կազմակերպած էպարահանդէս մը, Սալ Ռամպօ Շաբաթ, 29 Մայիս, ժամը 8·30էն մինչեւ 2, ընտիր նուագախումբով :

Աւանդական «Վիճակ»ի պատկերը տեղին վրայ եւ հաճելի անակնկալներ :

ՇՆՈՐՀԱԽՕՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէն, շնորհաւորելով ընկեր Հրաչ Տասնապետեանի ամուսնութիւնը, այս առթիւ հազար ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .— Պ. Պետրոսեան հազար ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղին, իր մեծ մօր Մարիամ Գասպարեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ :

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՄԱՅԻՍ 28–Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ 29 Մայիս, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ե. թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահը

PLACE DU PANTHÈON, Métro Luxembourg, Odéon, Autobus 21, 27, 38, 81, 84, 85

Հովանաւորութեամբ Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ եւ նախաձեռնութեամբ ԵԳԻՊՏԱՑԻ ԿՈՄԻՏԷԻ :

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին՝ Տիկին ՀՈՒՐԻ ՊՈՒՏԱՔԵԱՆ–ԻՓԷՔԵԱՆ և ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Կը ներկայացուի Հայաստանի խորհրդարանի 80րդ բացառիկ նիստը : Ա. Ահարոնեանի «ԴԱՐԲՆԻ ԵՐԳԸ» եւ ՀՐԱՇԱՓԱՌ ՄԱՅԻՍ (քառեակ) : Կ'երգէ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԱՐԹԻՆԵԱՆ – ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, հայկական եւ կովկասեան պարեր, ղեկավարութեամբ Պ. Խանճիկի Պուռնութեանի, սիրայօժար մասնակցութեամբ Օր. ՌԷԺԻՆ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ (առաջին պարուհի Օփերա–Քոմիքի) ընկերակցութեամբ կովկասեան նուագի (Գարեգին, Թառով) :

Մուտքը 200 ֆրանք : Տոմսերը ապահովել հայկական գրատուններէ .—
Հ. Սամուէլ 51 ռիւ Մօսիէօ լը Փրէնս, Մ. Պարսամեան 46 ռիւ Ռիշէ
Հ. Բալուեան 43 ռիւ Ռիշէ եւ ընկերներէ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 12ին :

ԻՍԻԻ ՄԷՋ
Յունիս 5ին, քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ :

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ
Յունիս 20ին, քաղաքապետարանի սրահը :

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 13ին, ցերեկը, Սալ Կալմանի մէջ :

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ
Յունիս 27ին :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
29 Մայիս, Շաբաթ :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Մայիս 29ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ
Մայիս 29, շաբաթ գիշեր :
Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին.— Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր : Ճոխ պիւֆէ :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ
Մայիս 30ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, 16 ռիւ Ժ. Պ. Տավիտ :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ
Մայիս 30ին, ժամը 3·30ին, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ :
Կը խօսի ընկեր Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
30 Մայիս :

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Կազմակերպուած Զ. Ռ. Միութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ առողջապահական նախարարութեան եւ պատուակալ նախագահութեամբ Տոքթ. Պէրնար Լաֆէի, տեղի կ'ունենայ Մայիս 23ին, կիրակի ժամը ճիշդ 14·45էն 18 :

Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ,
24, Rue St. Victor

Կը նախագահէ Պ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ,
Պիտի խօսին Ֆրանսացի եւ հայ ականաւոր անձնաւորութիւններ :

Գեղարուեստական բացառիկ բաժին : Քառեակ նուագախումբ Պ. Կ. Սարեանի ղեկավարութեամբ, Տիկին ՄԵԼԻՔԵԱՆ եւ Պ. ՔԻՒՓԷԼԵԱՆ երգ, Տիկին ՖԷՍԼԵԱՆ հայկական եւ կովկասեան մենապար՝ ընկերակցութեամբ ԳԱՐԵԳԻՆԻ (թառ) եւ ԲԵՆՈՅԻ : Օր. Ս. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ՝ դաշնակ, Փարիզի Օփերայի աւագ երգչուհի Օր. ՇԱԼԱՆՏԱ :

60 ՓՈՔՐԻԿՆԵՐԷ ԿԱԶՄՈՒԱԾ «ԼԸ ՓԸԹԻ ՊՕՆՏԻ»Ի երկսեռ երգչախումբ–պարախումբը իր ամբողջ կազմով բեմին վրայ, պիտի երգէ Կոմիտասի երգերը ՀԱՅԵՐԷՆ :

Տասը երգեհոնէ բաղկացեալ նուագախումբ մը առաջին անգամն ըլլալով հայկ. հանդէսի մը մէջ :

Մուտքի գիները են 150, 200 եւ 300 ֆր :

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՕՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ի յիշատակ երկու մեծ մեռելներու

ՄԿՐՏԻՉ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

23 Մայիս, կիրակի ամբողջ օրը : Առաւօտուն ծաղկեպսակներ պիտի դրուին անոնց դամբաններուն վրայ :

Կէսօրէ վերջ բուն հանդէսը :

Ժամը 15ին Սալ Մազընօ, ռիւ տ'Օպանեը :

ԷՍԿԻՇԷՀԻՐԻ

ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 30 Մայիս, ժամը 16էն կէս գիշեր :

SALLE DES CENTRAUX, 8, R. Jean Goujon
Métro Rond-Point des Champs Elysées

Ճոխ պիւֆէ .— Հաճելի անակնկալներ :
Սիրով կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ բարեկամները :

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, 27 Մայիս հինգշաբթի օր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է հայ մանուկներու Հաղորդութեան օր :

Դպրոցասիրաց եւ Մխիթարեան վարժարաններու, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ, Կապոյտ Խաչի, Բարեգործականի բոլոր դպրոցներու աշակերտները հրաւիրուած են հանդիսաւոր Ս. պատարագին :

Փարիզի եկեղեցւոյ կրտսեր «Դպրաց Դասու» պատանիներու երգչախումբը պիտի մասնակցի արարողութեան :

Պիտի քարոզէ Փարիզի առաջնորդ Սեբովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան :

Կը հրաւիրուի նաեւ հայ հասարակութիւնը :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 21ին Ազգ. Տան մէջ : Դասախօս՝ դերասան Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ : Նիւթը՝ «Արեւմտահայ թատրոնին ծագումն ու զարգացումը» : Դասախօսը միեւնոյն ատեն պիտի արտասանէ քերթուածներ Պետրոս Ադամեանէն : Մուտքը ազատ է :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, Քառէ սրճարանի վերնայարկը : Դասախօս Տիկ. Տր. Ա. Պօղոսեան : Նիւթը՝ «Ազգապահպանումը եւ ամուսնութիւնները» : Մասնաւորաբար կը հրաւիրուի երկսեռ երիտասարդութիւնը, մասնակցելու համար մտքերու փոխանակութեան :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Սէնթ Անի «Քեռի» խումբին :

Կը խօսի ընկեր Գ. ՓԻԼԻԿԵԱՆ : Նիւթ՝ «Հայ մշակոյթը Հայաստանի եւ արտասահմանի մէջ» :

Վաղը, երկուշաբթի, ժամը 21ին, Սէնթ Անի դպրոցի սրահին մէջ :

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները, ընկերուհիները, ծնողները եւ բոլոր փափաքողները :

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 8·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Վասպուրականի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հայրենակիցները, անգամ կամ ոչ այս հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, ռիւ Վանթիւր : Կարեւոր օրակարգ : Եթէ մեծամասնութիւն չգոյանայ, կէս ժամ վերջ ժողովը օրինական կը համարուի, ինչ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը :

ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Բարձր նախագահութեամբ
ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ
Պատրիարք Կաթող. ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ

Ուրբաթ 27 Օգոստոսէն չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր մէկ :

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հաւատացեալները :

Մեկնում Փարիզ – Օսթէրլից Օգոստոս 27, իրիկուն, վերադարձ Սեպ. 1, իրիկուն :

Գին երթուդարձ եւ Լուրտի մէջ բնակութիւն .—
Բ. կարգ 15·000
Գ. կարգ 13·000

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
Paroisse Arménienne Sainte Croix
10bis Rue Thouin. Tel.: ODE. 02-12
ou Eglise St. Grégoire, 69 Av. Henri Barbusse· Arnouville-les-Gonesse.

Արձանագրութիւնները կը փակուին Մայիս 31ին :

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մեկնում Մարսէյլէն՝ Օգոստ. 27ի երեկոյեան դէմ, վերադարձ Մարսէյլ, Սեպտեմբեր 2ի առաւօտեան դէմ :

Ճամբորդութեան ծախքն է — երթեւեկ — Գ. կարգ 4900 ֆր. : Բ. կարգ 6400 ֆր :

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ժողովրդապետութեան մօտ, 92 ռիւ տ'Օպանեը : Ամէն օր ժամը 8էն մինչեւ 9·30, իսկ կիրակի օրերը ժամը 8·30էն մինչեւ 12, պայմանաժամ մինչեւ 15 Յունիս :

Ուխտաւորները այժմէն կարող են Լուրտի մէջ իրենց բնակութիւնը ապահովել եւ կամ նոյն նիւթի շուրջ տեղեկութեանց համար դիմել Մարսիլիոյ Հայ Կաթող. Առաքելութեան մեծաւորին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ բարեկեցիկ հայ ընտանիք մը կը փափաքի որդեգրել երկու հայ ՈՐԲԵր մանչ եւ աղջիկ մը 3–6 տարեկան :

Դիմել Տիկին ԱԻԵՏԻՍԵԱՆԻ :
21, Rue des Dominicaines, Marseille.

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN.
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise, Paris-9e
Tél. : PRO. 86-60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. — Հատը 12 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՄԱՅԻՍ ★ MARDI 25 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7377 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2788

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՐԻՇ ՍԵՒ ԳԻԾԵՐ

Երկու անգամ խօսեցանք Մոսկուայի «Փիլիսոփայական Բառարան»ին նոր տպագրութեան մէջ կատարուած փոփոխութեանց մասին:

Ինչպէս տեսանք, արմատական վերաքննութեան ենթարկուած է Սթալինի կենսագրութիւնը:

Բառարանին նոր տպագրութեան մէջ, «կլորցուցած» կամ ամբողջովին ջնջած են այն բառերն ու խօսքերը, որոնք բացառիկ դեր մը կուտային երբեմնի «Հանճարեղ»ին: (Այս բառն ալ ջնջուած է):

Փարիզեան ամսագրին աշխատակիցը չարունակելով իր բաղդատութիւնը, կը գրէ թէ բառարանին 1954ի տպագրութենէն ամբողջովին հանած են հետեւեալ հատուածը.

— «Կուսակցութեան պատմութեան մէջ նոր հանգրուան մը կը սկսի երբ բոլշեւիկները իշխանութեան կը բարձրանան, նոր եւ բացառապէս փայլուն էջեր բանալով Սթալինի գործունէութեան մասին, իբրեւ կազմակերպիչ քաղաքացիական պատերազմի ճակատներուն վրայ շահուած յաղթանակներու, իբրեւ տեսաբան կուսակցութեան եւ առաջնորդ ժողովուրդներու, իբրեւ մեծ պետական մարդ եւ հանճարեղ կերպարանափոխիչ երկրին»:

Դարձեալ, 1954ի տպագրութեան մէջ յապաւած են հետեւեալ հատուածը.

— «Բացառապէս մեծ եղան Սթալինի արժանիքները Կարմիր Բանակի ստեղծման եւ կազմակերպութեան եւ միջամրտողներու, ինչպէս եւ ներքին հակայեղափոխութեան ջախջախման մէջ, քաղաքացիական պատերազմի տարիներու ընթացքին: Սթալինի անունին կապուած են Կարմիր Բանակին յաղթանակները բոլոր վճռական ճակատներուն վրայ,— Ցարիցինի պաշտպանութիւնը, Կոլչաքի պարտութիւնը, Փեթրոկրատի պաշտպանութիւնը, Տէնիքինի պարտութիւնը, որոնք իրագործուեցան բոլորովին համաձայն Սթալինի ռազմագիտական ծրագիրներուն, յանգելով լեհ ազնուականներու (տանուտէր) պարտութեան եւ Վրանգէլի խուճապահար փախուստին»:

Յօդուածագիրը, որ մասնագէտ մըն է ռուսական գործերու, իր կարգին սուտ հռչակելով այս վկայութիւնները, անմիջապէս կ'անցնի վերջին աշխարհամարտին:

Բառարանին 1952ի տպագրութեան մէջ, գրուած է.— «Ներշնչողը եւ կազմակերպիչը կուսակցութեան, պետութեան եւ ժողովուրդին ամբողջ գործունէութեան, ընկեր Սթալին գլուխն անցաւ Խ. Միութեան զինեալ ուժերու»:

Նոր տպագրութեան մէջ ձգած են միայն վերջին նախադասութիւնը,— «Սթալին գլուխն անցաւ» եւն.:

1952*ի տպագրութեան մէջ արձանագրուած է.— «Սթալինի անմիջական ղեկավարութեամբ, Կարմիր Բանակը փրկեց խորհրդային երկրին անկախութիւնը..»:*

Նոր տպագրութեան մէջ կ'ըսեն.—«Ղեկավարութեամբ կուսակցութեան» եւն.:

Մկրատը անխնայ կը բանի այս էջերէն անդին, ջնջելով Սթալինի ընծայուած գովասանքները: Նոր տպագրութեան մէջ, «Հանճարեղ»ը զրկուած է նաեւ, Սթալինկրատի յաղթանակի փառքէն:

Հին տպագրութեան մէջ, կուսակցութեան գիտական պատմութիւնն ալ Սթալինի կը վերագրէին:

Նոր տպագրութիւնը կ'ըսէ.— «Գիտական պատմութիւն բոլշեւիզմի, խմբագրուած՝ Կեդր. Կոմիտէի յատուկ յանձնախումբին կողմէ եւ վաւերացուած Կեդր. Կոմիտէին կողմէ»:

Ուրեմն, «Արեւ – Առաջնորդը» ուրիշին հեղինակի իրաւունքն ալ իւրացուցած էր:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԱԽՈՂԱՆՔՈ՞Վ ՊԻՏԻ ՎԵՐՋԱՆԱՅ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՕՐԵՐ ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ՀԱՄԱՐ

Նորէն յոռետեսութեան հով մը կը փչէ Ժընեւէն:

Ժողովին գումարումէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, դիւանագիտական գործունէութիւնը Լեմանի ափերէն փոխադրուեցաւ Փարիզ եւ Լոնտոն: Երկու երկիրներուն արտաքին նախարարները, Պ.Պ. Պիտօ եւ Իտըն, Փարիզ հասան շաբաթ առտու: Կէս օրին սեղան մը սարքուած էր արտաքին նախարարութեան կողմէ, Սիրալիր Համաձայնութեան 50ամեակին առթիւ: Պաշտօնական ճառերէն ետք, Պ. Պիտօ իր գրասենեակը քաշուեցաւ Պ. Իտընի եւ վարչապետ Լանիէլի հետ: Ներկայ էին նաեւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Փլեւէն եւ ուրիշ պաշտօնատարներ: Քիչ վերջ Պ. Պիտօ ընդունուեցաւ Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ եւ տեղեկութիւններ հաղորդեց Ժընեւի խորհրդաժողովին աշխատանքներու մասին: Կիրակի օր Պ. Պիտօ նոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետին հետ: Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին, այն ատեն որ, Պ. Պիտօ մերժեց ներկայ ըլլալ նախարարական խորհրդակցութեան մը, որպէս զի չհարկադրուի անզգուշութիւն մը կատարել, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը: Իսկ Պ. Իտըն մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ազգաժողովին հնդիկ պատուիրակին՝ Պ. Քրիշնա Մենոնի հետ, որ օդանաւով եկած էր Եգիպտոսէն: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս տեսակցութեան: Յետոյ Իտըն Լոնտոն գնաց, խորհրդակցելու համար Չըրչիլի հետ:

ՄԷԿ ԱՆԵԼԷՆ ՄԻՒՍԸ

Անդին, Ժընեւի մէջ, նոր անելի մը կը յանգէր Քորէայի խնդիրը: Տասը օրուան ընդհատումէ մը ետք, ժողովը լիագումար նիստի մը հրաւիրուած էր, քննելու համար Քորէայի խնդիրը: Կարգ մը զիջումներ կատարուած էին կարմիր Չինաստանի եւ հիւս. Քորէայի, ինչպէս եւ հարաւ. Քորէայի կողմէ: Բայց անօգուտ. երկու կողմն ալ հաստատակամ կը մնային հիմնական տեսակէտներուն վրայ: Ոչ Չինաստան, ոչ ալ Հիւս. Քորէա չէին ուզեր երկրին երկու մասերուն միացումը: Հարաւ. Քորէայի պատուիրակութիւնը սկզբունքով կը հաւանի որ միաժամանակ ընտրութիւններ կատարուին երկու շրջաններուն մէջ, բայց իբրեւ նախապայման կը պահանջէ ետ քաշել չինական զօրքը, եւ կը պնդէ որ ընտրութիւնները կատարուին ընդ հովանեաւ հարաւ. Քորէայի, զայն համարելով միակ օրինաւոր պետութիւնը: Չինացիները եւ Հիւս. Քորէացիները չեն ընդունիր այս տեսակէտը, չեն ճանչնար Ազգաժողովին իրաւասութիւնը եւ կը պահանջեն որ դաշնակից ուժերը քաշուին Քորէայէն, երկրին միացումէն առաջ: Չինաստանի արտաքին նախարարը այս առիթէն ալ օգտուեցաւ, պահանջելու համար որ իր կառավարութիւնը ընդունուի Ազգաժողովին մէջ: Վիճաբանութեանց ընթացքին, Հարաւ. Քորէայի ներկայացուցիչը դիտել տուաւ թէ Հիւս. Քորէացիները 50 առ յիսուն հաւասարութիւն պահանջելով ծրագրուած ընտրութեանց մէջ, «կ'ուզեն օրինականացնել համայնավարական թափանցումը եւ խռովայոյզ գործունէութիւնը երկրին ազատ մասին մէջ, մինչեւ որ կարենան ամբողջովին տիրապետել»: Նախարարը խօսքը ուղղելով Պ. Մոլոթովի, որ օրուան նախագահն էր, ըսաւ թէ կարմիրներուն ու-

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՐԷ՛ ԵՒ ՏՊԷ ...

Դժբախտութիւն է որ չունինք արուեստի քննադատներ, որոնք մասնագիտօրէն վերլուծէին որեւէ գեղարուեստական գործ.— երաժշտութիւն, նկարչութիւն, թատրոն, եւայլն:

Կան բարեհաճ գրողներ, որոնք պատահաբար կ'արտայայտուին, համաձայն իրենց հասկացողութեան, զարգացման եւ ճաշակին:

Հապա բարեկամական կապե՞րը ...

Շատերը համեստ են, իսկ ուրիշներ կը սիրեն հեղինակաւոր շեշտ մը գործածել, առանց աջ – ձախ նայելու:

Ահաւասիկ վերջին օրինակը:

Իրանահայ նկարիչ Յարութիւն Մինասեան, որ Փարիզ կը գտնուէր երկար ատենէ ի վեր, այս միջոցին ցուցահանդէս մը սարքած է Պոլսոյ մէջ:

Երիտասարդ նկարիչը Միջին Արեւելքի եւ Փարիզի մէջ ալ ցուցադրեց իր արտադրութիւնները, որոնք մեծ ուշադրութիւն գրաւեցին իրենց ինքնատպութեամբ եւ գոյներու խաղերով:

Ամէն քաղաքի մէջ մասնագէտներ իրենց գնահատանքը յայտնեցին կարճ վերլուծումներով: Անշուշտ չափելով բառերուն արժէքը:

Ի՞նչ կը տեսնենք Պոլսոյ մէջ:

Յօդուածագիր մը, որ երկու սիւնակ նուիրած է նկարահանդէսին, կը գրէ.

— «*Պ. Մինասեան այնքան ուժեղ բանաստեղծ է որքան Օմար Խայեամը, այնքան երաժշտագէտ որքան ՍէնՍանսը կամ Պեթհովէնը, եւ այնքան իմաստուն որքան փիլիսոփայ մը*»: (Մարմարա, 12 Մայիս):

Կը կարծեմ թէ այս տողերը կարդացած ատեն, Մինասեանի վառ գոյներէն մէկը, կարմիրը չարաճճի խաղեր խաղաց իր իսկ դէմքին վրայ:

Պոլսոյ միւս օրաթերթին՝ *Ժամանակի* գեղարուեստական աշխատակիցը, որ նոյնպէս տեսած է նկարահանդէսը, բոլորովին ուրի՛շ բան կը պատմէ.

— «*Ցուցադրուած գործերուն համար իրաւունք ունինք ըսելու թէ արուեստագէտը անխղճօրէն գործածած է գոյները*»:

Դեռ աւելի վճռական յայտարարութիւն մը, կարճ եւ ազդու.

— «*Մեզի համար այս ցուցահանդէսը նկարներու ցուցահանդէս մը ըլլալէ աւելի կը ձգտի «ներկի» ցուցադրութիւն մը ըլլալ*»: (Ժամանակ, 13 Մայիս):

Անշուշտ Պ. Մինասեանի երեսին կարմիրը անմիջապէս դեղինի փոխուեցաւ, կարդալով այս վկայութիւնը,— նոյնքան հեղինակաւո՛ր որքան միւսը ...

Եւ ապահովաբար հարցուց, — Ի՞նչ եմ վերջապէս, Օմար Խայեա՞մ, Պեթհովէ՞ն, փիլիսոփայ եւ բանաստե՞ղծ, թէ մի համեստ ներկարար, որ հեռաւոր Թեհրանից եկել է իր ներկերը ցուցադրելու ...

Եւ քանի որ բարեպաշտ մարդ է, թերեւս մրմնջեց, հասկցողին թէ չհասկցողին.

— Խունկդ, մոմդ քեզի, մեր ժամը մի՛ գար ....

ՎԱՀԷ

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Նոյնքան անորոշ վիճակ մը կը ներկայանէ Հնդկաչինի խնդիրը: Տեղական թերթ մը իրաւամբ դիտել կուտայ թէ Ժընեւի մէջ կորսուած ժամերը թանկագին շահեր են Թոնքինի ըմբոստ ուժերուն համար, որոնք հետզհետէ կը զօրանան, նոր յարձակողականի մը ձեռնարկելու համար:

Երրորդ շաբաթն է որ կը քննուի այս խնդիրը, առանց յուսատու հեռանկար մը պարզելու: Խորհրդակցութիւնները պարզ ձեւի մը վերածելու համար, երկու տեսակ նիստեր կը գումարուին, գաղտնի եւ հրապարակային: Պահ մը կը յուսացուէր արագօրէն եւ անջատաբար լուծել Քամպոճի եւ Լաոսի խնդիրները, բայց համայնավար խմբակցութիւնը անհաշտ դիրք մը բռնեց: Քանի օրերը կ'անցնին, այնքան կ'աւելնայ մտահոգութիւնը: Շատերու կարծիքը այն է թէ կարմիրները կը փորձեն ձգձգել խորհրդակցութիւնները, սպասելով զինուորական գործողութեանց որոնք պիտի զօրացնեն իրենց դիրքը: Քաջալերուած՝ Տիէն Պիէնի յաղթանակէն, զօր. Եափ կը վերակազմէ եւ կը բազմապատկէ իր ուժերը, նոր արշաւանք մը կատարելու համար դէպի Հանոյ: Արդէն իսկ զինուորական շարժումներ կը կատարուին, իբրեւ նախապատրաստութեան: Քանի օրերը անցնին, այնքան պիտի զօրանայ ըմբոստներու ճակատը, ինչպէս դիտել կուտան մասնագէտներ: Այն ատեն զօր. Եափի առաջին գործը պիտի ըլլայ վճռական հարուած մը փորձել:

× *Հարաւ. Քորէայի կառավարութիւնը նորէն առաջարկեց զինուոր տրամադրել Հնդկաչինի եւ ամբողջ հարաւ. արեւելեան Ասիոյ համար:*

× *Ըմբոստներու կառավարութիւնը կը ծանուցանէ թէ ընդամէնը 1611 վիրաւորներ պիտի արձակէ:*

× *Հնդկաչինի մասին նոր վիճաբանութիւն մը կը սպասուի այսօր, երեքշաբթի, Ազգ. Ժողովին մէջ, որ ապա իր նիստերը պիտի յետաձգէ մինչեւ Յունիս 1, ընկերվարական եւ ժողովրդական կուսակցութեանց համագումարներուն պատճառով:*

× *Փարիզ վերադարձան Հնդկաչին դրկուած երեք զօրավարները, Էլի, Սալան եւ Փելխիէ, որոնց տեղեկագրին կը սպասուի անձկութեամբ:*

× *Կիրակի օր հանդիսաւոր պատարագ մատուցուեցաւ Նոթր Տամի մայր եկեղեցին, պատերազմի զոհերուն համար: Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ Հանրապետութեան Նախագահը, հանդիսաւոր մեծարանք մը յայտնելով «բոլոր անոնց որ մեռան յանուն հայրենեաց»:*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԳԷՈՐԳ Զ.Ի ՀԱՄԱՐ

Կիրակի օր հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին համար, որուն օծումը եւ թաղումը տեղի կ'ունենար նոյն օրը, Էջմիածնի մէջ:

Եկեղեցին լեցուած էր հաւատացեալներու բազմութեամբ: Ներկայ էին նաեւ հայ կաթողիկէ հասարակութեան առաջնորդը, Կ. Վ. Ամատունի, Մուրատեան վարժարանին տեսուչը՝ Հ. Սերովբէ, պատ. Մխալեան եւն.:

Կաթող. պատուիրակը, Սերովբէ Ծ.Վ. Մանուկեան ճաշի հրաւիրուած ըլլալով Վալանսի մէջ, օրուան պատարագիչն էր Անուշաւան աբեղայ, որ քարոզ մը խօսեցաւ եւ ներկայացուց վախճանեալ կաթողիկոսին կեանքն ու գործը:

Կէս օրէն վերջ տօնուեցաւ Մայրերու Օրը Մխիթարեանի ընդարձակ սրահին մէջ, որ նոյնպէս լեցուած էր բազմութեամբ: Այս առթիւ Ֆրանսերէն ճառ մը խօսեցաւ ուսուցչապետ Պ. Ֆր. Ֆէյտի, եւ ոգեկոչելով Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին յիշատակը, յօտնկայս յարգանքի հրաւիրեց ներկաները: Հայերէն խօսեցաւ Շ. Միսաքեան:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

× *Պոլսոյ պատրիարքը Գէորգ Զ.ի թաղման եւ եպիսկոպոսական ժողովին առթիւ ներկայացուցիչ նշանակած է Էջմիածնի երէց միաբաններէն Սահակ եպիսկոպոս Տ. Յովհաննէսեանը, իսկ աշխարհական պատուիրակ՝ բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեանը:*

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք Պ. Մինաս Գըրճեանէ (Անիէռ) հազար ֆրանք:

ՄԵՐ ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

●

Շատ խօսուեցաւ այս մասին, շատ գրուեցաւ, մինչեւ իսկ՝ պէտք եղածէն աւելի :

Այսպէս կ՚ըսենք, որովհետեւ կը վախնանք, որ խօսքը գործին տեղը բռնէ. եւ կը վախնանք որ մեր ընթերցողները այն տպաւորութիւնը առնեն, թէ ինչ որ կը խօսուի ու կը գրուի, անմիջապէս գործ կը դառնայ :

Կը թուի թէ այդպէս ալ եղած է :

Շատեր, հոս Ամերիկայի մէջ թէ արտասահման, եղած կոչերէն, յօդուածներէն եւ այսպէս ըսենք՝ յարուցուած «աղմուկ»էն ստացեր են այն տպաւորութիւնը, թէ մեծ յեղաշրջում մը տեղի ունեցած է, յեղափոխութիւն մը ըլլալու վրայ է, կրթական դետնին վրայ ․․

Սխալ անշուշտ :

Իրողութիւնը այն է, որ բոլոր կոչերը եւ բոլոր յօդուածները եղած են ու գրըւած ոչ թէ յեղափոխութեան մը համար, այլ «բան մը» փոխելու համար, մեծ կամ փոքր, բայց փոխելու. եղած կացութենէն դուրս գալու եւ դէպի յառաջ քայլ մը առնելու համար :

Եղած են անոնք, ամէնէն առաջ, ցրուելու համար տիրող անտարբերութիւնը :

Հետաքրքրութիւն ստեղծելու հայ տուներէն ներս, հայ կրթական կեանքին շուրջ :

Զգացնել տալու բոլորին, թէ վտանգի մը առջեւ կը գտնուինք:

Վտանգուած է մեր նոր սերունդը, որ կը սահի դէպի օտար կեանքը, խզուելով հայ կեանքէն, ամէն օր քիչ մը աւելի :

Եւ յայտարարելու, հաստատելու համար, թէ մեր երիտասարդութիւնը, այսօրուանը նոյնիսկ, կրնայ կորսուիլ մեզի հետ, եթէ միջոցներ ձեռք չառնենք զայն փրկելու. եթէ չկեցնենք զայն դարիթափին վրայ, որ հետզհետէ աւելի լպրծուն կը դառնայ :

Փրկութեան միջոցներէն կարեւորագոյնը՝ ազգային կրթութիւնն է, լայն իմաստով.— լեզու, պատմութիւն եւ մշակոյթ: Հայ մանուկը, պատանին ու երիտասարդը հայ կեանքին կապելու հզօրագոյն միջոցը՝ ազգային դաստիարակութիւնն է: Ի դուր է վէճը: Անշուշտ, հազար միջոցներ կան դեռ, հայ տղեկ մը Հայ մեծցնելու և պահելու համար. չենք ժխտեր :կան ընտանեկան, քաղաքական, կուսակցական, կրօնական եւ այլ կարգի միջոցներ: Բայց այս բոլորին մէջ ամէնէն հիմնականը՝ լեզուն է. մայրը բոլորին: Անով միայն կարելի է պահել հայ պատանին՝ Հայ, որովհետեւ անով, մայրենի լեզուով միայն կարելի է լայնօրէն, դիւրին եւ, նաեւ, հարազատ կերպով ճանչցնել հայ տղուն՝ իր ժողովուրդին պատմութիւնը, իր հրաշալի մշակոյթին ու հին ու նոր արժէքներուն հետ :

Այս համոզումով է որ հայ դպրոցներ հաստատուած են եւ յաւելեալ ջանք կ՚ըլլայ, աւելցնելու անոնց թիւը :

Ունէինք արդէն դպրոցներու ցանց մը, քանի մը հարիւր աշակերտներով: Նոր արշաւ մը՝ բացուեցաւ, եղածները պահելու, աւելի կանոնաւորելու եւ նորեր բանալու համար, աւելցնելով աշակերտներուն թիւը: Եւ եթէ հնար է, աւելի յարմար ու պատրաստուած ուսուցիչներ ալ գտնելու բաղձանքով :

Ուրախ ենք ըսելու, որ քայլ մը աւելի առաջ ենք, շնորհիւ թափուած ջանքերուն:

Նախ՝ ուշագրաւ փոփոխութիւն մը, կրնանք ըսել յեղաշրջում մը եղած է մտքերու մէջ. աւելի յստակօրէն տեսնուած է եւ կը տեսնուի այպաղղայնացման վտանգը: Աւելի արթուն է այսօր ամերիկահայութիւնը եւ աւելի կը հետաքրքրուի կրթական կեանքով. իր կազմակերպութիւնները, մինչեւ իսկ քաղաքական կուսակցութիւնները, իրենց պարտականութեան մաս կը նկատեն կրթական գործը, իբրեւ փրկութեան լաստ :

Յետոյ՝ աւելցած է դպրոցներու թիւը, նորեր բացուած են. աւելցած է աշակերտներու թիւը եւ գտնուած են աւելի յարմար քանի մը ուսուցիչներ :

Այս շարժումին մէջ, կը մնայ դեռ ոգեւորիչ գաղափար մը՝ Երկրորդական վարժարան մը ունենալու: Ծրագիր մը՝ որ շատերուն համար դարձած է դրօշակ: Շատեր կան հաւատացող, թէ կարելի ծրագիր մըն է ան: Ոչ ոք կը ժխտէ անշուշտ, բայց ոչ ոք կրնայ պնդել՝ թէ անմիջապէս իրագործելի ծրագիր մըն է ան:

Երկրորդական վարժարանի համար տարրեր պէտք են. ամէնէն առաջ՝ դասարաններ ունենալու համար յարմար ու պատրաստուած աշակերտներ պէտք են : Գոնէ հայերէն կարդալ գրել պէտք է գիտնան, նախակրթութեան մը աստիճանով : Կրցա՞նք այս նախնական աստղձը գտնել, այն ատեն կրնանք Երկրորդական վարժարան ունենալ, ենթադրելով որ նիւթական աղբիւրներ պիտի ճարուին, կերպով մը :

Հրաշքով մը կարելի չէ Երկրորդական վարժարան ունենալ: Հետեւաբար, թէ մեր պատանութիւնը փրկելու եւ թէ վաղուան Երկրորդական վարժարանին տարրեր հասցնելու համար, անհրաժեշտ է որ ոչ միայն պահենք ներկայ դպրոցական ցանցը, այլեւ կանոնաւորենք զայն: Այսինքն՝ աշակերտ հայթայթենք. եղածներուն թիւը աւելցնենք, նիւթական զոհողութիւններու վարժուինք եւ վարժեցնենք: Հայերէնի շաբաթական ժամերը դարձնենք նուիրական ու անձեռնմխելի : Հայերէնը դարձնենք պաշտամունքի առարկայ :

Կը կատարե՞նք մեր պարտքը :

Հայ ծնողքը կը կատարէ՞ իր պարտքը :

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՅՕԴԱՑԱՒԻՆ ԱՒԵՐՆԵՐԸ

●

Հարիւրաւոր բժիշկներ հաւաքուած էին էքս լէ Պէնի մէջ, ուսումնասիրելու համար յօդացաւին դարմանը եւ դարմանը:

Հանքային ջերմուկներու մասնագէտ բժիշկները այս առթիւ երիտասարդներուն բացատրեցին ձեռքի տակ եղած միջոցները, պայքարելու համար յօդացաւին դէմ :

Համագումարին առաջին եկրակացութիւններէն յայտնի եղաւ որ «Հրաշք դարման» մը չկայ: Մօտ 262 միլիառ ֆրանք կը ծախսուի ամէն տարի: Յօդացաւը, եօթն անգամ աւելի հիւանդներ ունի, քան խլիրդը (քանսէռ), եւ կը նկատուի մարդկութեան թիւ մէկ թշնամին :

«Փառի Փրէս»ի մէկ աշխատակիցը կը բացատրէ թէ յօդացաւը մեծ մասով հետեւանք է մարդոց կենցաղին, արհեստին եւ երկու ոտքով քալելուն: « Յօդացաւը անծանօթ էր երբ մարդիկ տակաւին չորս ոտքով կը քալէին», կը գրէ տօքթ. Ժորժ Դէս: Մարդ երբ ոտքը գետինը դնել սկըսաւ, ցաւ մը զգաց ոտքի ներբանէն մինչեւ ագդրերը: Գիշերը սաստկացաւ ցաւը, երբ կը դադրէր քալելէ :

Բոլոր յօդացաւերն ալ կարելի չէ վերագրել ոտքի վրայ մնալուն:

Յայտնի է սակայն որ ծերերու յօդացաւը հետեւանք է ողնոսկրներուն կքումին, ուրկէ յառաջ կուգան մէջքի ցաւերը (Լոմպակօ):

Բժշկական վիճակագրութեան մը համաձայն Մ. Նահանգներուն մէջ եօթը միլիոն հոգի կը տառապին յօդացաւէ, մօտ երեք միլիոնը յօդերու ցաւերէ: Ասոնց մէկ միլիոնը տարուան մէջ հինգ ամիս չի կրնար աշխատիլ, իսկ 130 հազար հոգի բոլորովին անկարող կը դառնան :

Անգլիոյ մէջ յօդացաւէ տառապողներու թիւը տասն անգամ աւելի է թոքախտէն եւ 30 միլիառ ֆրանքի կը նստի :

Իսկ Ֆրանսայի ընկերային ապահովութեան կ՚արժէ տարեկան տասնըհինգ միլիառ, խլելով երկու անգամ աւելի զոհ քան սրտի տագնապներէ, եօթն անգամ աւելի քան խլիրդը :

Բուռն յուզումները եւ մտահոգութիւնները մեծ դեր կը կատարեն յօդացաւին մէջ: Փրոֆ. Սայլս երբ իր գիտական աշխատանոցին մէջ փորձեր կը կատարէր կենդանիներուն վրայ, նշմարեց որ զօրաւոր ցնցումներ խոցեր կը գոյացնեն որոշ գեղձերու վրայ: Վախը, բարկութիւնը, պաղը, ազդելով գեղձամաղասին վրայ կը գոյացնեն հիւթեր որոնք կ՚ազդեն յօդերուն վրայ :

Յուզումները թէեւ որոշ դեր կը կատարեն յօդացաւերուն մէջ, սակայն միակ պատճառը չեն: Ընկերային վիճակը, ժառանգութիւնը եւ կլիման ալ դեր կը կատարեն :

Մտաւորականները կամ անոնք որ նստակեաց կեանք կը վարեն աւելի ենթակայ են յօդացաւի քան ձեռական աշխատանք կատարողներ :

Բազմանդամ ընտանիքներու զաւակները աւելի ենթակայ են այս հիւանդութեան քան փոքր ընտանիքներու զաւակները : Բժիշկներ Հերուիլի եւ Ալիս Սթիւըրտի համաձայն կապուտաչեայ մանուկները նուազ ենթակայ են յօդացաւի քան սեւաչեաններ: Պզտիկներու մօտ յօդացաւը կը յարձակի ամէնէն աւելի սրտին վրայ:

Անգլիոյ մէջ յօդացաւերը մեծ մասով կը վերագրուին մշուշին, հարաւային հովին եւ արեւի սաստկութեան :

Ան որ ենթակայ է գիրութեան, պիտի տուժէ ապագային, եթէ մարզանք չընէ ամէն օր: Անոնք որ շատ մարզանք կ՚ընեն, ժուժկալ կեանք մը կ՚ապրին եւ միայն ջուր կը խմեն ազատ կը մնան յօդացաւերէ :

Յօդատապը (արթրիթ) կ՚ուռեցնէ մատները, տաքութիւն եւ ընդհանուր անհանգստութիւն պատճառելով: Ծանրութենէն կը պակսեցնէ եւ անարիւնութիւն յառաջ կը բերէ :

Քանի հիւանդութիւնը տարածուի, յօդերը կը ղօսանան եւ ի վերջոյ չեն դործեր, հաշմանդամ դարձնելով հիւանդը : Յօդացաւը կը մեղմանայ յղութեան եւ դեղնութեան պարագաներուն :

Դեղնախտէ բռնուած հիւանդին կամ յղի կիներէ արիւն առնելով փորձած են ներարկել յօդացաւէ տառապողներուն: Թեթեւ ժամանակաւոր բարելաւում մը յառաջ եկած է :

Այս փորձերուն շնորհիւ է որ կենսաբաններ գտած են հիանալի դեղեր: 1925էն ի վեր կը մտածէին թէ գերերիկամային գեղձերը վճռական դեր կը կատարէին հիւանդին վրայ: Բժիշկները կ՚ենթադրէին թէ յօդացաւէ տառապողները զրկուած էին որոշ նիւթերէ, որ տեւականօրէն գոյութիւն ունի առողջ անհատին մօտ եւ որ մեծ քանակութեամբ կայ յղի կնոջ եւ լերդատապէ տառապողներուն մօտ :

1935ին Քէնտալ բաժնեց այս նիւթը ատրենալ գեղձէն եւ կոչեց Eբաղադրութիւն: Կենդանիներու վրայ փորձեցին շատ զգուշութեամբ, որովհետեւ սուղ էր եւ 15000 եզ պէտք էր մորթել մէկ հիւանդի դարմանումին համար : E բաղադրութիւնը մոռցուեցաւ մինչեւ 1941, երբ լուր տարածուեցաւ թէ գերման օդաչուները քորթիզօ - սիւրրէնօ ներարկումներ կ՚ընէին, եւ առանց նեղուելու կրնային մինչեւ 12 հազար մեթր բարձրութեամբ թռչիլ :

Մտածեցին համադրական ձեւով պատրաստել արեւադարձային երկիրներէ բերուած վարդագոյն մագլցող տունկէ մը որ կը հաւաքուէր Ափրիկէի մէջ: Այդ միջոցին մեծ գիտուն մը՝ Մենչ կը վերսկսէր E բաղադրութիւնը Քէնտալի հետ սերտ աշ-

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻ ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԸ

★

ԽՄԲ.— Ահաւասիկ Ուրֆայի ոստիկան զօրքի յիսնապետին խոստովանութիւնը, զոր ըրած է հայ հիւանդապահուհի մը, Երուսաղէմի հիւանդանոցին մէջ եւ որու մասին խօսած էինք կիրակի օր.—

Ուրֆայի ոստիկան - զօրքի յիսնապետն էի այդ օրերուն: Օր մը հրամանատարս զիս կանչեց եւ, յայտնելէ ետք թէ դաղտնի հրահանգ մը պիտի տայ, պաշտօնատան դուռը փակեց եւ բառ առ բառ ըսաւ.

«Վաղը առաւօտ կանուխ քեզի պիտի յանձնեմ երկու կալանաւորներ. երկուքն ալ պիտի փճացնես, բայց այնքան գաղտնի պիտի գործադրես այդ առաքելութիւնը, որ ոչ ոք պիտի իմանայ: Շատ առանձին եւ ամայի վայր մը պէտք է ընտրես մաքրագործելու համար զանոնք: Շատ վստահելի ոստիկան զինուոր մը պիտի ընկերանայ քեզի՝ գլուխ հանելու համար տրուած հրահանգը: Փճացնելէ վերջ զանոնք, պիտի անյայտացնէք նաեւ դիակները »:

Առանց անդրադառնալու տրուած որոշման եւ հրահանգին, զինուորական բարեւ մը տալով համաձայնութիւն եւ պատրաստակամութիւն յայտնեցի: Ամբողջ գիշերը, սակայն, միտքս զբաղեցաւ, որովհետեւ չէի գիտեր, թէ որո՞նք պիտի ըլլային զոհերը :

Առտուն կանուխ, դեռ չլուսցած, կառք մը եկաւ հրամանատարութեան շէնքին առջեւ, ուր հաւաքուած էին քաղաքապետը, մեր հրամանատարը եւ քանի մը երեւելիներ: Կառքին մէջ նստած էին երկու մարդիկ, լաւ հագուած եւ ներկայանալի : Քաղաքապետն ու երեւելիները յարգանքով սեղմեցին անոնց ձեռքերը եւ բարի ճանապարհ մաղթեցին: Հրամանատարս, կառքը մեկնելէ առաջ, բարձրաձայն հետեւեալ ազդարարութիւնը ըրաւ ինծի.

— « Յիսնապետ, ինչպէս առաջ ըսած էի քեզի, հրամաններս կէտ առ կէտ պիտի կատարես: Գիտես արդէն, այս էֆէնտիները մինչեւ Տիգրանակերտ պիտի տանիս հանգիստ եւ ապահով. եթէ ասոնց մազերուն թելին դպչող ըլլայ, գլուխիդ կ՚երթայ: Ամբողջ ճամբու տեւողութեան վերջին ծայր հոգ պիտի տանիք. չըլլայ որ անհանգստանան: Գիտես, արդէն քեզի ըսած էի պէտք եղածը»:

Լաւ կը հասկնայի, թէ հրամանատարս ինչ ըսել կ՚ուզէր: Ես եւ զինուոր ընկերս մեր ձիերը նստանք եւ կառքը սկսաւ յառաջանալ : Ճամբորդները շատ մտահոգ էին, երբեք չէին խօսեր: Կարծես կը գուշակէին իրենց գլուխը գալիքը: Երկուքն ալ խրոխտ երեւոյթ ունէին, ինչպէս ըսի, լաւ հագուած էին, մէկը բոլորովին սեւ հագուստ մը հագած էր:

Քաղաքէն հեռացած էինք: Կը զգայի, թէ այլեւս ամէն ինչ ինծմէ կախուած է : Ես պէտք է որոշէի զանոնք փճացնելու ձեւն ու վայրը: Հինգ ժամեր անցեր էին արդէն: Ամայի ու անտառոտ ճամբաներէ կ՚անցնէինք : Ծիրդ յարմար վայրը հասած էինք: Հրամայեցի կառապանին կանգ առնել: Իջանք ձիերէն եւ քաղաքավարօրէն խնդրեցինք կալանաւորներէն, որ դուրս գան կառքէն: Իսկոյն դուրս եկան : Մէկը ընկերացաւ ինծի, միւսն ալ՝ ընկերոջս : Մեր ձիերը յանձնեցինք կառապանին եւ յանձնարարեցինք սպասել մեր վերադարձին :

Ընկերս եւ ես, մեր հետ առնելով ճամբորդները, ուղղուեցանք դէպի անտառ, քիչ ետք տարբեր ուղղութեամբ յառաջացանք: Ճամբայէն բաւական հեռացած էինք : Ընկերս հարկ եղած հրահանգները ստացած էր արդէն: Ամայի եւ անտառախիտ տեղ մը կանգ առի: Կալանաւորը, որու ով ըլլալը չէի գիտեր հարցուց. «Ինչո՞ւ կանգ առինք հոս, հասա՞ծ ենք առաջին իջեւանը»: Կոպտութեամբ պատասխանեցի. «Զայնդ կտրէ, հիմա կը տեսնես իջեւանը ․․․»:

Մարդը հասկցաւ իրեն վերապահուած ճակատագիրը եւ խնդրեց, որ վայրկեան մը մտիկ ընեմ զինք: Եւ սկսաւ խօսիլ .

« Յիսնապետ, գիտեմ թէ դուն հրահանգի ենթակայ ես եւ ստիպուած ես կատարել պարտականութիւնդ, բայց նախ գիտցիր, թէ ես ով եմ: Ես Օսմ. Խորհրդարանի անդամ Գրիգոր Զօհրապն եմ: Շատ մեծ ծառայութիւններ մատուցած եմ այս հայրենիքին: Շատերուն օգնած եմ եւ շատերուն փրկութեան նպաստած »:

Երբ «Ես Գրիգոր Զօհրապն եմ» ըսաւ, սարսուռ մը զգացի: Շատոնց լսած էի իր անունը եւ թերթերու մէջ յաճախ կարդացած էի անոր ճառերը: Ուրեմն, կը մտածէի, այդ անզուգական, հանճարեղ մարդն էր, որ քանի մը վայրկեան ետք իմ ատրճանակիս գնդակով գետին պիտի տապալէր կաղնիի մը նման ․․․ :

Կալանաւորը հասկցաւ գանկիս մէջ ըսկսած փոթորիկը եւ վարանումս : Շարունակելով իր խօսքերը, աւելի թախծոտ եւ տխուր շեշտով մը ըսաւ .

— « Յիսնապետ, այժմ շատ լաւ գիտեմ, թէ զիս ոչնչացնելու հրաման ստացած ես. գուցէ քիչ ետք արդէն այս ձորին մէջ կամ այս անտառին խորը պիտի մեռցնես զիս, ես անզէն եմ եւ անպաշտպան : Բայց մտածէ, իմ մահս ի՞նչ օգուտ կրնայ բերել քեզի. դուն խիղճ ունիս, ի՞նչպէս կրնաս թոյլատրել խիղճդ, կրօնքդ, Գուրանը, որ անմեղ մը, առանց դատուելու եւ ինքնապաշտպանութեան առիթ ունենալու, մահուամբ պատժուի ․․․: Յիսնապետ, եթէ գործադրես այս անարդար եւ տմարդի հրահանգը, խիղճդ քեզ պիտի տանջէ, մինչեւ կեանքիդ վերջը պիտի տառապիս ․․․ պիտի զղջաս ․․․: Խղճիդ ձայնին հետեւէ եւ հրաժարէ գործադրելէ այդ եպերելի ծրագիրը: Եթէ խնայես կեանքս, կրնայ ըլլալ որ ողջ մնամ, ապրիմ. այն ատեն, վստահ եղիր, պիտի վարձատրուիս առատութեամբ, դիրքդ ու աստիճանդ պիտի բարձրանայ: Յիսնապետ, եա կեցիր, խնայէ կեանքիս ․․․»:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆ.— Ազգ. Միութեան հովանաւորութեամբ կազմուած եկեղեցաշէն Տիկնանց յանձնախումբի սարքած մեծ տօնավաճառ – պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Մայիս 16ին, կիրակի առաւօտէն մինչեւ կէս գիշեր Վիլէօրպան, Պոնթէռի ընդարձակ սրահներուն մէջ:

Ժամանակէ մը ի վեր կազմակերպիչ յանձնախումբի անդամները տենդագին գործունէութեան մէջ էին, այս ազգօգուտ ձեռնարկը յաջողութեամբ պսակելու համար: Զուր չանցաւ այդ աշխատանքը, լիովին արդարացնելով բոլոր յոյսերը: Վկայ՝ խուռն բազմութիւնը որ եկած էր գնումներ կատարելու:

Սրահին մէջ, բեմին ճակատը զետեղուած էր շինուելիք եկեղեցւոյ հոյակապ յատակագիծը, զոր գծած էր ողբացեալ ճարտարապետ Ա. Յակոբեան եւ որ վերարտադրուած էր Պ. Զարեհ Մոսկոֆեանի կողմէ:

Սրահին ձախակողմը սեղաններու վրայ ցուցադրուած էին ամէնտեսակ ձեռագործ, հագուստեղէն, նպարեղէն, խաղալիք եւայլն, իսկ վերջին սեղաններուն վրայ՝ ծանօթ գրական դէմքերու հեղինակութիւնները:

Ժամը 4ին բոլոր սեղանները պարպուած էին: Յանձնախումբին անդամները մէկ կողմէ նոր սեղաններ կը շտկէին, տեղաւորելով հետզհետէ հասնող ժողովուրդը, իսկ Տիկիններ ու Օրիորդներ կը սպասարկէին:

Բեմին անկիւնը, բարձրախօսին վրայ հայերէն զանազան երգապնակներ կը դառնային: Հայ երգը կը գեղգեղէ, սրահը կը թնդայ, տարածելով հայկական ոգին ու մթնոլորտը:

Բոլորը ուրախ են, մէկ նպատակի շուրջը բոլորուած եւ քսակները լայն բացած, օր առաջ յաջողցնելու համար եկեղեցւոյ եւ ազգ. տան շինութիւնը:

Հանդէսին պաշտօնական մասը սկսաւ ժամը 9ին: Դժբախտաբար տկար էր գեղարուեստական բաժնին հայկական մասը: Ջութակահար Պ. Յարութիւնեան ընկերակցութեամբ դաշնակահարուհի՝ Օր. Գարակէօզեանի նուագեց «Հոյ նար, հոյ նար» եւ «Կռունկ»ը, ինչպէս նաեւ հունգարական «սքարլաթա»ն: Ծանօթ դաշնակահարուհի Օր. Սաղաթէլեան նուագեց ֆրանսական կտոր մը:

Տիկին Զադրեան գրաւոր ճառով մը բացատրեց եկեղեցւոյ շինութեան մեծ ձեռնարկին կարեւորութիւնը, պարզեց թէ ինչպէս յարգելի տիկիններ եւ պարոններ որոնք ցարդ ազգային գործերէ հեռու կը մնային, այժմ եռանդով կ՚աշխատին, գլուխ հանելու համար սկսուած գործը: Եւ թելադրեց որ բոլորն ալ բարոյապէս թէ նիւթապէս օժանդակեն Եկեղեցաշէն յանձնախումբին:

Իրենց եռամսեայ գործունէութեան մասին ալ տուաւ տեղեկութիւններ, շնորհակալութիւն յայտնեց Դպրաց Դասին, Ֆ. Կ. Խաչին, եւ Դաշնակցութեան որոնք իրենց հրապարակային ձեռնարկներով գոյացած հասոյթը տարմադրեցին եկեղեցւոյ շինութեան հիմնադրամին: Եկեղեցաշէնը ցարդ իր ստացած նուէրներով, հանգանակութեամբ եւ զանազան ձեռնարկներով ապահոված է 2.160.000 ֆրանք:

Եկեղեցաշէնի ընդհ. նախագահը՝ Պ. Կարպիս Ճնկտրեան, գնահատելով Եկեղեցաշէն յանձնախումբին բոլոր անդամներու մեղուաջան աշխատանքը, թելադրեց աւելի ընդլայնել իրենց գործունէութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ օր առաջ գլուխ հանել այս մեծ գործը, որ նուիրական է եւ կը պատկանի համբուր հայութեան: Այս առթիւ հրաւիրեց բոլորը անխտիր, թեւ ու թիկունք կանգնիլ այս գործին, շուտով կառուցանելու համար Լիոնի մէջ Հայոց եկեղեցին ու դպրոցը:

Վերջին պահուն, ամերիկեան աճուրդի դրուեցաւ Հայաստանի արժէքաւոր ալպոմը, որմէ գոյացաւ 105.000 ֆրանք:

Արդէն կէս գիշեր էր, երբ ժողովուրդը սկսաւ կամաց կամաց իր բոյնը վերադառնալ:

ԾՄԱԿ

ՍԳԱՏՕՆ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, 18 Մայիս.— Ազգ. Միութիւնը այս տարի եւս առանձնած էր կազմակերպել 1915ի Մեծ Եղեռնին սգահանդէսը, որ տեղի ունեցաւ 16 Մայիս, Կիրակի գիշեր: Օրուան նախագահը, Բժ. Սարաֆեան հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտընկայս յարգել նահատակներուն յիշատակը: Յետոյ խնամեալ գրութեամբ մը եւ իր մանկական յուշերով պատկերացուց ահաւոր սարսափները:

Յարգանքի իրենց բաժինը բերին Բարեգործականի մասնաճիւղին Պ. Յ. Յովսէփեան, Ֆ. Կ. Խաչէն Տ.Ա.Յարէթեան: Փոքրիկն Վ. Ստեփանեան յաջողութեամբ արտասանեց «Հայրենի տուն» (Սիաման-թոյէն): Դաշնակցութեան եւ Նոր Սերունդի կողմէ խօսեցաւ այս տողերը գրողը: Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, Պ. Կ. Տէրմոյեան, որ մանրամասնօրէն նկարագրեց Հայաջինջ բարբարոսութիւնները, մեղսակցութեամբ գերման վարիչներու:

Հարկ է ցաւով արձանագրել թէ 140 հայ ընտանիքներէ միայն 75 հոգի ներկայ էին:

ՆՇԱՆ

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ՓԱՅԼՈՒՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ԼՈՆՏՈՆ.— Սիրելի «Յառաջ», ուրախութեամբ կը հաղորդեմ երիտասարդ բժիշկի մը արտակարգ յաջողութիւնը:

Ողբացեալ Բժ. Յ. Ստեփանեանի որդին, Ռոստոմ, որուն մայրն ալ մեռած էր մէկ տարի վերջ, հակառակ իր կրած տառապանքին եւ յուզումներուն, ցաւը սրտին մէջ, քաջութեամբ եւ համբերութեամբ շարունակեց իր ուսումը եւ հետեւեցաւ իր բոլոր դասերուն:

Ընկեր Ռոստոմը 31 տարեկան է: Ծնած է Թեհրան: 1948ին աւարտած է Թեհրանի համալսարանի բժշկական ճիւղը: Շուրջ չորս տարի առաջ, 1950ին իր կնոջ Տիկին Սեթիկի հետ Լոնտոն եկաւ կատարելագործելու համար իր մասնագիտութիւնը:

Տարի մը վերջ յաջողեցաւ ձեռք բերել մասնագիտութիւն Արեւադարձային հիւանդութիւններու մէջ, արժանանալով բարձր տիտղոսի մը: Այնուհետեւ որոշեց իբրեւ գլխաւոր մասնագիտութիւն ընտրել սրտի, երակներու եւ արեան հիւանդութիւնները: Երեք տարուան լուրջ աշխատանքէ եւ ուսումնասիրութենէ վերջ, մէկ ամիս առաջ յաջողեցաւ մասնակցիլ ներքին հիւանդութեանց ամէնէն բարձր քննութեան, արժանանալով նոր տիտղոսի մը.— «Անդամ Բժիշկներու Էտինպուրկի Արքայական Քոլէճին»:

Այս քննութեան իւրաքանչիւր անգամ կը մասնակցին շուրջ երկու հարիւր բժիշկներ, մեծ մասով Անգլիացիներ եւ միայն հարիւրին տասնըհինգը կը յաջողի: Ընկեր Ռոստոմ Իրանի առաջին բժիշկն է, Հայ թէ Պարսիկ, որ կ՚արժանանայ այս բարձր տիտղոսին: Երիտասարդ բժիշկը այս տարուան վերջերը կը վերադառնայ Թեհրան, ուր իր ձեռք բերած մեծ փորձառութեամբ լաւագոյնս պիտի ծառայէ իր երկրորդ հայրենիքին եւ բազմաչարչար հայ հայրենակիցներուն: Սրտագին շնորհաւորութիւններ:

ՅՈՎՀ. Կ. ՋԱԼԸԳԵԱՆ

խատակցութեամբ, ևւ ասոնց միացեալ ուժերէն քորթիզոնը շինուեցաւ: Հրաշք պատահեցաւ: Անադամալոյծներ կրցան գործածել իրենց անդամները: Ֆրանսայէն Ռասուլ Դիւֆի Ամերիկա գնաց: Այսօր կ՚ըսեն «գործածէ քորթիզոնը, սակայն չարաչար մի գործածեր»:

Տոքթ. Քոսթի եւ Քայլայի կարծիքով քորթիզոնը կրնայ նեղութիւններ պատճառել ստամոքսին, մտքին, եւայլն, կամ մարմինը խոցելի դարձնել:

Վտանգի համեմատութիւնը շատ մեծ չէ, տասնէն տասնըհինգ առ հարիւր եւ կարելի է պայքարիլ դեղին վատթար ազդեցութեան դէմ:

Սակայն աւելի լաւ է կանխել հիւանդութիւնը: Երկու տարի առաջ գտնուեցաւ նաեւ փենիլպիւթազոնը: Բոլոր այս դեղերը կը բարելաւեն, սակայն չեն բժշկեր, որով բժիշկները սկսան նոր փորձեր կատարել:

Անոնք կը բանան երբեմն իրենց դեղագործական դարակները եւ մէջտեղ կը հանեն իրենց դասական արտադրութիւնները: Գլխաւորաբար սալիսիլատ տը սուտը, որուն գործածութեան համար կը յանձնարարեն պարբերական դադար, բուժարաններու կարգապահութեամբ: Երբեմն կը տարփողեն ծանր մետաղներու (ոսկի, պղինձ) գործածութիւնը, ծերկիներու գործածած տաք աւազի տոպրակները, տաք հագուստներ, ելեկտրականութիւնը եւ ալիքները: Փարիզի մէջ մասնագէտ բժիշկ մը՝ Կրինֆէտըր հնարած է գործիք մը, որ կը յայտնէ ցաւին բուն տեղը: Այսպէս բոլորը կը փորձեն դարման մը որ ամբողջական բարւոքում յառաջ բերէ, առանց բարդութիւն ստեղծելու:

Վերջերս բժիշկ մը կը փառաբանէր խոզի կամ հորթի գեղձերու պատուաստումը մարդկային մարմնին վրայ: Սակայն կանուխ է տակաւին որոշ բան մը ըսել, պէտք է ամիսներ սպասել:

Նորութիւն սիրողներ աւստրիական կամ գերմանական ոսկիի հանքերը կ՚երթան, ուր ջերմութիւնը այնքան զօրաւոր է որ կարծես յարութիւն կուտայ: Ուրիշներ կ՚երթան դէպի իւրանիումի հանքերը, ուր խիստ արդիական հանգստաւէտ պայմաններ ստեղծուած են:

Կան որ կը վերադառնան հին իմաստութեան պարզ սնունդ եւ սակաւակերութիւն եւ ջերմուկ, որ բարերար ազդեցութիւն կը գործէ միջավայրի փոփոխութեամբ:

Թ. Ա. Թ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Թաւրիզի մէջ մեռած է ընկեր Մելքոն Յակովբեան: Ծնած էր 1889ին, Թաւրիզ եւ եղբայրն էր բազմավաստակ գործիչ հանգուցեալ Գասպար Յակովբեանի: Կանուխէն մտած է Դաշնակցութեան շարքերը եւ գործօն մասնակցութիւն բերած պարսկական սահմանադրական շարժումներուն, Բագուի մէջ կը վարէր կուսակցական աշխատանքներ: Զօրս տարի ուսուցչական պաշտօն կը վարէր Ղազուինի մէջ: Ուրիշ ընկերներու հետ կը հիմնէր Այգ թերթը: 1932ին կը պաշտօնավարէ «Հայկազեան – Թամարեան» դպրոցին մէջ, մինչեւ դպրոցին պետականացումը: Թաղումը կատարուած է Ապրիլ 7ին:

ԹԵՀՐԱՆԻ ազգ. երեսփ. ընտրութեանց մէջ մասնակցած են 7.086 հոգի, մինչդեռ չորս տարի առաջ 450 էր: Ընտրութիւնը շահած է Դաշնակցութեան եւ չէզոքներու միացեալ ցանկը, բաղկացած 60 հոգիէ:

ՀՐԱՉԵԱՅ Աճառեանի յիշատակին հանդէս մը սարքուած է նախաձեռնութեամբ, Սամաթիոյ (Պոլիս) Թաղ. Խորհուրդին, Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ: Գարեգին Պատրիարք անձամբ կարդացած է օրուան Ճաշու գիրքը: Քարոզին մէջ խօսած է ակադեմ. Աճառեանի մասին, պանծացնելով զայն իբրեւ միջազգային համբաւի արժանացած դէմք, լեզուաբանական պատմական, բանասիրական եւն. 50է աւելի հեղինակութիւններով:

ՍԱՐԻ ՄԱՍԻՆ համաձայնութիւն գոյացած է, գրած էին կարգ մը թերթեր: Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը անմիջապէս հերքեց այս լուրը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (87)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Հայերը գրել – կարդալ գիտեն, զարգացած են, օրինակ, մեր գիւղին մէջ՝ բոլոր այրերն ու կիները կը գրեն, կը կարդան, աշխարհիս մասին տեղեկութիւններ ունին, ըսէք ինծի, ո՞ր քիւրտ գիւղի մէջ գտնէ մարդ մը գրել – կարդալ գիտէ, կինե՞րը հապա, ցոյց տուէք հատ մը, հայ գիւղի կիներէն՝ Թորոսենց հարսը ռուսերէն գիտէ, Ռէս Սանոյի տղան՝ Տիգրանը, անոր հարսը՝ Արեգնազը, ջուրի պէս կը խօսին անգլերէն եւ ֆրանսերէն:

Օր մը, Տիգրանն ու Արեգնազը նորէն կը խօսակցէին հայեւքիւրտ եղբայրակցութեան շուրջ, Տիգրանը խանդավառօրէն կը խօսէր իր ծրագրին շուրջ, փաստեր կը բերէր ապրուած կեանքէն, կը պնդէր որ հին սերունդը սխալ ճամբայ բռնած էր քրտահայ եղբայրակցութիւնը կապելով քիւրտ պէյի կամ աղայի բարեկամութեան հետ եւ ջանալով անոր միջոցաւ կատարել ընկերային յեղափոխութիւն մը: Ցնորք է այս, հայեւքիւրտ եղբայրակցութիւնը՝ քիւրտ ու հայ զանգուածին գիտակցութեամբ եւ գործակցութեամբ կ՚ըլլայ:

— Տիգրան, մի մոռնար խօսքդ, յետոյ՝ կը շարունակես, յարեց Արեգնազը, քանի մը վայրկեան ժամանակ տուր ինծի:

— Նորութի՞ւն ունիս:

— Գոնէ ինծի համար նորութիւն, այս առտու՝ նախրատեղիէն կ՚անցնէի Շուշիկին երթալու համար, Ռաշիտը զիս տեսաւ, մօտեցաւ ինծի, գլուխը ծռեց, ձեռքը կուրծքին վրայ դրաւ եւ բաւական համարձակ հայերէնով մը, ըսաւ, «Բարի լոյս, Հարս Արեգնազ, Պ. Տիգրանը ինչպէ՞ս է, դուք ալ լա՞ւ էք» առաջին անգամն է որ Քիւրտի մը բերնէն հայերէն կը լսեմ:

— Զհաւնեցա՞ր:

— Ինչպէ՞ս չէ, երանի թէ շատ անգամներ հանդիպէի Ռաշիտին ու անոր բերնէն լսէի մեր լեզուն, Տիգրան, խօսքը մէջերնիս, մարդ մը ինչքան ալ այլասիրութեամբ տարուի, նոյն իսկ աշխարհաքաղաքացի ալ դառնայ, ուրանայ սեփական ազգն ու հայրենիքը, լեզուն ու ցեղը, բարքերն ու սովորութիւնները, աւանդութիւններն ու պատմութիւնը, բայց կուգայ պահ մը երբ ձեռնթափ կ՚ըլլաս համամարդկային գաղափարներէդ, կը լքես ընդհանրականը, կը վերադառնաս նախատիպարին, մասնականին, սեփական գոյութեան հաճոյքին, ցեղային հպարտութեան, եսական ինքնակալութեան, վերջապէս կ՚ուզես զատուիլ ուրիշներէն, այսինքն՝ ազգայնանալ, ապրիլ ինքզինքդ համար, ես՝ հիմա այդ բոպէն կ՚ապրիմ, կ՚ուզեմ Հայ մնալ, կ՚ուզեմ Հայ ապրիլ, կը փափաքիմ որ՝ Հայոց աշխարհը բոլոր երկիրներէն հզօրն ըլլայ, անընկճելի ու յաղթական դառնայ, եւ Հայոց ժողովուրդը՝ ըլլայ մեծագոյն ազգը, իր լեզուն պարտադրէ ամէնուն:

— Այսօր, Արեգնազ, շատ ազգայնացած ես:

— Այո, կատարելապէս, այսօր կ՚ուզեմ մեր ժողովուրդը եւ մեր հայրենիքը Աստուծոյ տեղ պաշտել:

Ամրան օր մը, Ռաշիտ նախիրը քշած էր Հիրճի դէմի սարը, ուր գտած էր ազգակից նախրորդներ, նստեր էր թփուտքի մը բերանը, եւ սովորականին պէս կը խօսէր, կը գովէր Հայերը, անոնց վերագրելով մարդկային բոլոր առաքինութիւնները: Ռաշիտը պատմելու արտակարգ շնորհ ունէր, պզտիկ եւ աննշան դէպք մը գիտէր մեծցնել, պատկերազարդել, հէքեաթի կախարդանքովը զօնաւորել, այդ օրը խօսեցաւ Սերոբ փաշայի եւ անոր կնոջ՝ Սօսէի մասին, պատմեց ու երգեց անոնց քաջագործութիւնները, հովիւները ափիբերան մտիկ կ՚ընէին, կը զարմանային, անոնք՝ Հայը վախկոտ ու միշտ ջարդուած գիտէին, մինչդեռ՝ Ռաշիտը անոր կուտար հերոսութիւն, դիւցազնական ոգի եւ ուժ:

— Ռաշիտ, Սերոբ փաշան ո՞ր գիւղէն է, հարցուց Իրօն:

— Մշոյ Սոխորդ գիւղէն, խանէտան տունի մը զաւակ:

— Դուն տեսա՞ծ ես Հայերու փաշան, մէջ մտաւ Ահմէտ:

— Ռաշիտ Սերոբը տեսած չէր, բայց գիշերները անոր վրայ մտածելով՝ երեւակայութեան մէջ ստեղծեր էր Սերոբ փաշա մը, մեծ ու պատկառելի գլուխով, բարտիի հասակով, կաղնեծառի բունին չափ գիմացկուն եւ հաստ մէջքով, երկար ու առատ պեխ – մօրուքով, լայն ճակատով, հուժկու բազուկներով, բոցեղ աչքերով, անվախ հերոս մը՝ որ զէնք առած, բարձրացած էր լեռը, խեղճ ու թշուառ Քիւրտերու եւ Հայերու բարիքին համար: Ռաշիտը իր խօսուածքին պատկառանք ու ծանրութիւն տալու համար՝ համարձակօրէն յարեց.

— Ահմետ աչքերդ լաւ բաց, Ռաշիտ եղբօրդ աղէկ նայէ, նախրորդ եմ, չիտակ է, կալուած ու հարստութիւն չունիմ, բայց յարգ ու պատիւ ունիմ, երկու տարի առաջ, մեր գիւղի Ռէսին հետ գործով մը Մշոյ գիւղ մը գացի, Նեմրութ լերան մօտերը, գիշերը՝ Ռէսին հետ, այդ գիւղին մէջ քնացայ, իմ բախտէս՝ Սերոբ փաշան այդ գիւղը կը գտնուէր, գացի, տեսնուեցայ փաշային եւ իր գինուորներուն հետ:

(Շար.)

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

ղածն է «ջնջել Քորէայի ինքնութիւնը եւ զայն դարձնել նախ կարմիր Չինաստանի, յետոյ Ռուսիոյ մէկ մասը։ Ռուսական ձեւով որեւէ կարգադրութիւն պիտի ըլլայ խեղդկալ մը մեզ խեղդելու համար։ Դուք, Պ. Մոլոթով, ունիք աշխարհ մը ուր սուտերը իբրեւ իրողութիւն կը քշեն։ Չինացիները տասնեակ հազարաւոր սովետական խորհրդականներով դարձած են վամբիրներ Մոսկուայի խարազանին տակ»։

Նախարարը յետոյ մերժեց կարմիր Չինաստանի անդամակցութիւնը Ազգաժողովին եւ 14 կէտերէ բաղկացած բանաձեւ մը ներկայացուց հաշտութեան համար, այնպիսի պայմաններով որոնք ընդունելի չեն կարմիրներուն համար, թէեւ կրնան բանակցութեանց հիմք ծառայել, ոմանց կարծիքով։ Իր ծրագիրը կը տրամադրէ ընտրութիւններ կատարել Հիւս. եւ Հարաւ. Քորէայի մէջ, վեց ամսուան մէջ, Ազգաժողովին հսկողութեան։ Չինացի զինուորները պէտք է ետ քաշուին ընտրութեանց թուականէն մէկ ամիս առաջ։ Միացեալ Քորէայի անկախութիւնը պէտք է երաշխաւորուի Ազգաժողովին կողմէ եւայլն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ահաբեկիչները հետապնդուած ատեն, արիւնալի կռիւ մը ծագեցաւ ազգայնականներուն եւ ֆրանսացի զինուորներու միջեւ։ Սպաննուեցան հինգ ընիկներ եւ երկու Ֆրանսացիներ։ Գործողութիւնը, որ տեւած էր շաբաթ ամբողջ օրը, շարունակուեցաւ կիրակի առտու, բարձր լերան մը ժայռերուն մէջ, Պիզերթայի լիճին մօտերը։ Ամբողջ օրը կռուելէ ետք, գրաւեցին մեծ քանակութեամբ ամերիկեան զէնքեր, սպայակոյտի քարտէսներ եւ զանազան տեղեր։ Պաշտօնական տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ ազգայնականները զինամթերքի ստորերկրեայ պահեստներ չինած են Պիզերթայի ամրացեալ շրջանին մէջ։ Նոյն օրը բոլոր խանութները փակուեցան ամբողջ Թունուզի մէջ, իբրեւ բողոք ազգայնական առաջնորդ Պուրկիպայի Ֆրանսա փոխադրութեան դէմ։ Պուրկիպա աքսորական է 1952էն ի վեր, երբ խռովութիւններ ծագեցան Թունուզի մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՆԻՍ գնդախաղի մեծ մրցումը (ֆինալ) շահեցաւ Նիսի խումբը, որուն բերդապահն է Հայ մը, Հայրապետեան։ Շարժելու տեղ չկար Քոլոմպի մարզարանին մէջ։ Հանդիսականներու թիւը կը հաշուեն աւելի քան 65 հազար, հասոյթը՝ քան միլիոն ֆրանք։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ մինչեւ 5000 ֆր.ի տոմս կը ծախուէր սեւ շուկային մէջ։ Հանրապետութեան նախագահը, որ առաջին անգամ ներկայ կ'ըլլար, բաժակը յանձնեց Նիսի խումբին։

ԱՆԳԼԻՈՅ դէմ ցոյցեր կատարուեցան Քորֆուի մէջ, Կիպրոսի հարցին առթիւ։ Ցուցարարները քարկոծեցին անգլիական հիւպատոսարանը։ Ցոյցին կը մասնակցէին եկեղեցականներ ալ, մէջն ըլլալով Քորֆուի մետրոպոլիտը։ Յունաստանի ներքին նախարարը, որ Քորֆու կը գտնուէր Յոնիական կղզիներու միացման 90ամեակին առթիւ, ճառ մը խօսելով, յորդորած էր բռնութեան չդիմել։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ մեծ խրախճանքներ տեղի ունեցան շաբաթ օր, ամբողջ երկրին մէջ, Ուկրայնայի Ռուսիոյ միացման 300ամեակին առթիւ Մեծ մարզահանդէս մըն ալ սարքուած էր, ի ներկայութեան Մալենկովի եւ Խրուշչեւի։ Հանդիսականներուն թիւը կը հաշուեն 90.000 հոգի։ Հանդիսութիւններ տեղի ունեցան նաեւ Քիեւի մէջ մասնակցութեամբ Խ. Միութեան բոլոր հանրապետութեանց ներկայացուցիչներուն։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ կառավարութիւնը ծանուցագիր մը ուղղեց Իտալիոյ, գանգատելով թէ իտալական թնդանօթակիր մը եուկոսլաւ ջուրերը մտած է։ Կ'ըսէ նաեւ թէ իտալական 11 նաւակներ ձուկ կ'որսան նոյն ջուրերուն մէջ։

ԱԹԷՆՔԻ խորհրդային դեսպանատանՍ. քարտուղարը, Բուրցեւ, Մոսկուա կանչուեցաւ խորհրդաւոր պարագաներու մէջ։ Դեսպանատան կառքը սրընթաց դէպի օդակայան առաջնորդեց այր եւ կին եւ անմիջապէս օդանաւ նետեց։ Կարծողներ կան թէ քարտուղարը փախչիլ կ'ուզէր։

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՆ, շաբաթ օր, Վէնսէնի բերդին մէջ, Փոմփ փողոցի կեսթափոյին անդամներէն երեք հոգի որոնք մահուան դատապարտուած էին 1952 Դեկտեմբեր 22ին։ Մէկն ալ մեռած էր բանտին մէջ։

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ 29 Մայիս, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ե. թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահը

PLACE DU PANTHÈON, Métro Luxembourg, Odéon, Autobus 21, 27, 38, 81, 84, 85

Հովանաւորութեամբ Հ.Հ.ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ եւ նախաձեռնութեամբ ԵԳԻՊՏԱՑԻ ԿՈՄԻՏԷԻ։

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին՝ Տիկին ՀՈՒՐԻ ՊՈՒՏԱՔԵԱՆ–ԻՓԷՔԵԱՆ և ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Կը ներկայացուի Հայաստանի խորհրդարանի 80րդ բացառիկ նիստը։ Ա. Ահարոնեանի «ԴԱՐԲՆԻ ԵՐԳԸ» եւ ՀՐԱՇԱՓԱՌ ՄԱՅԻՍ (քառեակ)։ Կ'երգէ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԱՐԹԻՆԵԱՆ – ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, հայկական եւ կովկասեան պարեր, ղեկավարութեամբ Պ. Խանենիկի Պուռնութեանի, սիրայօժար մասնակցութեամբ Օր. ՌԷԺԻՆ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆի (առաջին պարուհի Օփերա–Քոմիքի) ընկերակցութեամբ կովկասեան նուագի (Գարեգին, Թառով)։

Մուտքը 200 ֆրանք։ Տոմսերը ապահովել հայկական գրատուններէ.—

Հ. Սամուէլ 51 ռիւ Մօսիէօ լը Փրէնս, Մ. Պարսամեան 46 ռիւ Ռիշէ

Հ. Բալուեան 43 ռիւ Ռիշէ եւ ընկերներէ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

29 Մայիս, Շաբաթ։

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Յովհ. Պէրպէրեան (ջութակ), Սօնա Տէր Պետրոսեան (դաշնակ)։ Պիտի երգէ Տիկ. Քլարս Թադէոսեան (Վիէնէն), ինչպէս նաեւ Օր. Լուիզ Հաբէլեան եւ Օր. Պէրպէրեան։ Պիտի արտասանեն Օր. Օր. Ա. Թուրլեան, Բ. Տապաղեան, Առաքել–եան։ Մուտքը ազատ է

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 12ին։

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ։

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Յունիս 20ին, քաղաքապետարանի սրահը։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 13ին, ցերեկը, Սալ Կալմանի մէջ։

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27ին։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29, շաբաթ գիշեր։

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր։ Ճոխ պիւֆէ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 30ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, 16 ռիւ Ժ. Պ. Տավիտ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Պատուաւոր նախագահութեամբ քաղաքապետ Պ. ՀԻՒՍԷԼԻ։

Մայիս 30ին, ժամը 3.30ին, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ։

Կը խօսի ընկեր Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

30 Մայիս։

Կը խօսի ընկեր Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 21ին Ազգ. Տան մէջ։ Դասախօս՝ դերասան Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ։ Նիւթը՝ «Արեւմտահայ թատրոնին ծագումն ու զարգացումը»։ Դասախօսը միեւնոյն ատեն պիտի արտասանէ քերթուածներ Պետրոս Ադամեանէն։ Մուտքը ազատ է։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, Քաւէ սրճարանի վերնայարկը։ Դասախօս Տիկ. Տր. Ա. Պօղոսեան։ Նիւթը՝ «Ազգապահպանումը եւ ամուսնութիւնները»։ Մասնաւորաբար կը հրաւիրուի երկսեռ երիտասարդութիւնը, մասնակցելու համար մտքերու փոխանակութեան։ Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, 27 Մայիս հինգշաբթի օր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է հայ մանուկներու Հաղորդութեան օր։

Դպրոցասիրաց եւ Մխիթարեան վարժարաններու, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ, Կապոյտ Խաչի, Բարեգործականի բոլոր դպրոցներու աշակերտները հրաւիրուած են հանդիսաւոր Ս. պատարագին։

Փարիզի եկեղեցւոյ կրտսեր «Դպրաց Դասու» պատանիներու երգչախումբը պիտի մասնակցի արարողութեան։

Պիտի քարոզէ Փարիզի առաջնորդ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան։

Կը հրաւիրուի նաեւ հայ հասարակութիւնը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ֆիլոմէն Ալիքսանեան Այրի Տիկին Մարիամ Գուլիքեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի ժամը 10ին Փարիզի հայ կաթողիկէ եկեղեցին,

10bis, Rue Thouin, Métro Monge ou Cardinal Lemoine

Իրենց ամուսնոյն եւ կնքահօր՝ ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆի (Մուշի Նորշէն գիւղէն) մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին իր Սանուհիներու Միութիւնը Համբարձման տօնին առթիւ կազմակերպած է պարահանդէս մը, Սալ Ռամպօ Շաբաթ, 29 Մայիս, ժամը 8.30էն մինչեւ 2, ընտիր նուագախումբով։

Աւանդական «Վիճակ»ի պատկերը տեղին վրայ եւ հաճելի անակնկալներ։

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ. Եկեղեցւոյ Պանեէօ Քաշանի հայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի ժամը 2.30ին Ֆրանսական աղջկանց վարժարանի «Վօտէ»ի սրահին մէջ, երգ, պար, արտասանութիւն եւ տրամախօսութիւն աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Օր. Բերկրուհի Ծալխեանի։ Շրջանի հայութիւնը եւ բոլոր ծնողները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ այս հանդէսին եւ քաջալերել աշակերտները եւ կրթական մարմինը։

Հաղորդակց.— Մէթրօ Պանեէօ, օթօպիւս թիւ 188ով իջնել ռիւ տ'Արքէօյլ։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 48ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մարսէյլի մէջ հանդիսաւոր շուքով կը տօնուի այս կիրակի, ժամը 15ին, Սալոն Քոլպէրի շքեղ սրահներուն մէջ։

Խնամուած գեղարուեստական բաժինով, ուղերձներ պաշտօնական անձերու կողմէ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Վարժարանի խնամակալութիւնը 1954–1955 դպրոցական տարեշրջանին համար կը փնտռէ.—

Ա) Ուսուցչուհի մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներուն քաջ տեղեակ, որ միեւնոյն ատեն, իբրեւ դիշերօթիկ, հըսկողի պաշտօն պիտի կատարէ։

Բ) Երկու ուսուցչուհի հայերէնի լաւապէս տեղեակ, ֆրանսերէնի եւ ձեռական աշխատանքներու բաւականաչափ ծանօթ, դարձեալ դիշերօթիկ եւ հսկողի պաշտօնով։

Թեկնածուները պէտք է դիմեն մինչեւ Յունիսի վերջը, վարժարանի խնամակալութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նոռ, Լը Ռէնսի, Սէն է Ուազ։

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ հանրակառքը։ Իջնել Փավիյյոն սու Պուա։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Դիւրութեան համար, կը խնդրենք արուարձաններու եւ գաւառի մեր բաժանորդներէն իրենց վճարումները յանձնել հետեւեալ ընկերներուն.—

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ՝ Բարթամ Պասմաճեան
ՇԱՒԻԼ՝ Գ. Կիւլեան
ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ– Յակոբ Հիսայեան կամ
ՔՈԼՈՄՊ – ԱՆԻԷՌ՝ Արամ Աւետիսեան
ԱՌՆՈՒՎԻԼ՝ Ա. Մարտիրոսեան
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Բարթող Փափազեան
ՍԱՐՍԷԼ՝ Կարօ Երանեան
ԻՍԻ՝ Նշան Դարբինեան կամ սրճարանապետ Զատիկեան

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՊՈՄՈՆ՝ Խ. Թելեան
ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ՝ Յ. Էսկինեան
ՍԷՆ ԼՈՒ՝ Գ. Միլոյեան
ՍԷՆԹ ԱՆ՝ Ս. Խրալեան
ՊՈՒԼ ՕՏՏՕ՝ Սարգիսեան
Քաղաքին մէջ՝ Ա. Քէօսէեան, Յ. Մալաքեան, Գ. Ծերիկեան

ՍԷՆ ԷԹԻԷՆ՝ Վ. Խրիմեան
ՎԱԼԱՆՍ՝ Եր. Տէր Ղուկասեան
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ՝ Ս. Ընտրիկեան
ԿՐԸՆՈՊԼ՝ Քիւրէճեան
ՏԷՍԻՆ՝ Վ. Հիւսեան
ՎԻԷՆ՝ Մուշեղ Մուրատեան

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հայրենակիցները, անդամ կամ ոչ այս հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, ռիւ Վանթիւր։ Կարեւոր օրակարգ։ Եթէ մեծամասնութիւն չգոյանայ, կէս ժամ վերջ ժողովը օրինական կը համարուի, ինչ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՏԷՍԻՆ, Վ. Հ.— Ձենք ստացած։ Աւելորդ ենթադրութիւններ մի ընէք։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ (ՍԵՒՐ)

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը Եւրոպայի հայ գաղութին, եւ մասնաւորապէս ֆրանսահայութեան լուսաւորութեան կեդրոն հաստատութիւնն է, օժտուած պետական վարժարաններու իրաւունքներով։

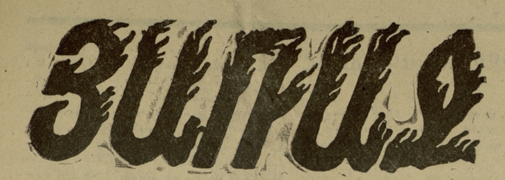
Վարժարանը կը շարունակէ իր դերը այսօր ալ, իր ազգ. մթնոլորտով՝ կուտայ հայ մանուկներուն տոհմային հարազատ դաստիարակութիւն, բարոյական առողջ կրթութիւն, կը պատրաստէ զանոնք Պրեվէի եւ Պաքալորէայի պետական քննութիւններուն, երկու երրորդի յաջողութեամբ։

Կ'ընդունուին աշակերտներ տասը տարեկանէն մինչեւ 15 տարեկան, եթէ տարիքին համաձայն ունին ուսումնական պատրաստութիւն եւ բարեկրթութիւն։ Կ'ընդունուին նաեւ ցերեկօթիկներ շրջականերէ։

Գաւառներէն եւ օտար երկիրներէն եկողները պէտք է ունենան խնամակալ մը Փարիզի կամ շրջանին մէջ։

Արձանագրութիւնները բացուած են, դիմել ուղղակի Տեսչութեան։

Direction du Collège Arménien
Samuel - Moorat
26, Rue Troyon - Sèvres (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28.

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
Tél. : PRO. 86-60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. — Հատը 12 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՅԻՍ — MERCREDI 26 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7378 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2789

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՒԱՐՈՒՄ ՅԵՏ ՄԱՀՈՒ

●

Այսպէս, ուրեմն, մահէն հազիւ մէկ տարի ետք, ամենազօր Ստալինն ալ իր կարգին կը հարթուի, առանց փողի եւ թմբուկի, բայց անխնայ: Գրաքննական խստութեամբ:

Փարիզեան մեծ ամսագրին՝ «Փրէօվ»ի վերլուծումէն քաղուած օրինակները բաւական են, հաստատելու համար թէ «Հանճարեղ»ը թաւալգլոր նետուած է իր պատուանդանէն, կորսնցնելով շատ մը շողշողուն տիտղոսներ եւ ինքնահնար փառքեր:

Թերթին աշխատակիցը մանաւորապէս կը յիշէ թէ Փիլիսոփայական Բառարանին 1954ի տպագրութեան մէջ Ստալինի անունը կամ անոր անունով քաղուած վկայութիւնները դուրս ձգուած են բազմաթիւ գրութեանց մէջ:

Իսկ «Հանճարեղ» ածականը, որ անհաշիւ կը գործածուէր որեւէ պարագայի մէջ, սրբուած է ամէն տեղ: Ջնջուած է, նաեւ, Ստալինի երկու ծանօթ գործերուն՝ «Ազգութեանց խնդիրը», «Մարքսականութիւն եւ լեզուաբանութիւն» գիրքերուն մէջ:

Ժողովուրդներու հայրիկը» այլեւս ոչ հանճար է, ոչ ալ հանճարեղ, այլ պարզապէս կարմիր գործիչ մը որ կարգ մը դերեր կատարած է:

Իր յաջորդները բառարանը սրբագրել տուած են այն առաջադրութեամբ որ հանգուցեալ Սպարապետը աւելի բարձր, առանձնաշնորհեալ չերեւայ քան Լենինը եւ միւս երեւելիները:

Վերաքննելով գիրքին 1952ի տպագրութիւնը, նոր խմբագիրները մարդն ու իր գործը ամփոփած են իրեն յատուկ սահմանին մէջ:

Ուրիշ խօսքով, մասամբ սրբագրած են, նաեւ, Սովետներու երեսնամեայ պատմութիւնը, ուր սարդի ոստայն հիւսած են սուտը, խեղաթիւրումը եւ զանազան առասպելներ:

Մոսկուայի միայն արեւելեան, չըսելու համար հայկական քաղաքականութեան «վրիպակները» հատոր մը պիտի կազմէին, եթէ համարձակին վերաքննել:

Երբ «Առաջնորդը» ողջ էր, Ստալինեան գովերգութեան ճարտարարուեստ մը մշակուեցաւ Խ. Միութեան բոլոր լեզուներով:

Ամենադլի աշուղներու հետ չարժման մէջ դրուեցան տաղանդաւոր, վաւերական բանաստեղծներ, իրենց երեւակայութեան թռիչք տալու եւ մինչեւ երկինք բարձրացնելու համար Ստալինը:

Ի՜նչ ածականներ, նմանութիւններ, բաղդատութիւններ:

Արեւը, աստղերը, ծովն ու լեռներն անգամ նսեմացան, տժգոյն երեւցան, «Հանճարեղ»ին փառքը պատկերացնելու համար:

Երեւանը կրնա՞ր ետ մնալ այս ճակատին վրայ:

Եւ մրցումի ելան երիտասարդ բանաստեղծներ, անշուշտ հետեւելով օրուան մարտակոչին:

Այսպէս, Յովհ. Շիրազ պանծացնելով «Մեծ Ստալինը», կ'երգէ.

Քեզ աթէւը պիտի լինի յաղթանակի շքանշան,
Բան զի կըրծքդ մի երկինք է քո մեծ սրտով իմաստութեան:

Ուրիշ մը, Սուրէն Վահունի, արեւն ալ քիչ կը գտնէ իբրեւ ածական, քանի որ «նա մայր է մտնում»:

Հարց է այժմ, — երբ վերաքննութիւն կը կատարեն, ամէն մէկը իր տեղը դնելու համար, ի՞նչ պիտի ըլլան գովասանական գրականութեան յարդի դէզերը, որոնց ահագին ծանրութեան տակ ընչահեղձ կորան բոլոր իմացական եւ բարոյական ըմբռնումները...

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ ՎԵՐՋԱՑՆԵԼ ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԸ

●

ԱՆԳԼԻԱ Կ'ՈՒԶԷ ԵԼՔԻ ՄԸ ՅԱՆԳԻԼ ՄԻՆՉԵՒ ԵՐԿՈՒ ՇԱԲԱԹ

Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Իտըն, որ Փարիզէն անցնելով Լոնտոն գացած էր, Ժընեւ վերադարձաւ: Իրազեկ աղբիւրէ կը հաստատեն թէ երկու շաբաթ պայմանաժամ պիտի տայ համայնավարներուն, որպէսզի վերջնական եզրակացութեան մը յանգին Հնդկաչինի մասին. հակառակ պարագային Մեծն Բրիտանիա, Մ. Նահանգները եւ միւս արեւմտեան դաշնակիցները կրնան միացեալ գործողութեան մը ձեռնարկել Հարաւ. արեւելեան Ասիոյ մէջ:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, այս որոշումը տրուած է Բշ. օր, նախարարական խորհուրդի մը մէջ, որ տեւած է երկու ժամ եւ որուն կը մասնակցէր նաեւ Չըրչիլ: Պ. Իտըն երէկ պիտի նախագահէր Ժընեւի խորհրդաժողովին հինգերորդ գոնփակ նիստին: Լոնտոնէն մեկնած ատեն, նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

— Ժընեւ կը վերադառնամ, ուր պիտի շարունակեմ կարելին փորձել, ընդունելի եւ խաղաղ կարգադրութեան մը յանգելու համար Ծայր. Արեւելքի մէջ: Կը կարծեմ թէ մեր վիճաբանութիւնները վճռական պիտի ըլլան յառաջիկայ մէկ - երկու շաբթներու ընթացքին:

Այս յայտարարութենէն կը հետեւի թէ Անգլիա ինքզինքը ազատ պիտի զգայ Մ. Նահանգներուն եւ միւս դաշնակիցներուն միանալու, անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու համար: Բշ. օրուան խորհրդակցութենէն ետք, կ'ենթադրուի թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները իրարու պիտի մօտենան, փարատելով թիւրիմացութիւնները: Եթէ համայնավարները շարունակեն խափանել համաձայնութիւնը, հաւանական է որ Պ. Իտըն Լոնտոն վերադառնայ, քննելու համար միացեալ գործողութեան մը խնդիրը: Մինչ այս մինչ այն, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի միացեալ սպայակոյտները կը շարունակեն խորհրդակցիլ, ծրագրուած գործողութեան ձեւը եւ տարողութիւնը որոշելու համար:

Ուաշինկթընէն ալ կը հեռագրեն թէ բարւոքած են անգլեւամերիկեան յարաբերութիւնները:

Նոյն օրը Ժընեւ վերադարձաւ նաեւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ, որ եօթը կէտերէ բաղկացեալ ծրագիր մը խմբագրած է, կրակը դադրեցնելու համար, նկատի առնելով Պ. Մոլոթովի տեսակէտները: Այս ծրագրին գործադրութեան համար մեծագոյն դժուարութիւնը կը ներկայացնէ Քամպոճի եւ Լաոսի խնդիրը: Ֆրանսա միշտ կը պահանջէ բուն Հնդկաչինի պատերազմէն անջատ քննել այս հարցը:

Խորհրդային պատուիրակութիւնը իր տեսակէտները ամփոփած է հետեւեալ բանաձեւին մէջ.—

1. Կրակը միաժամանակ եւ ամբողջովին դադրեցնել ամբողջ Հնդկաչինի մէջ. 2.— Երկու կողմերուն զինեալ ուժերը համախմբել որոշեալ շրջաններու մէջ.— 3. Դադրեցնել օգնական զօրքի եւ զինամթերքի առաքումը.— 4. Կրակը դադրեցնելու գործողութիւնը կատարել միջազգային հսկողութեամբ.— 5. Զինադադար միջազգային երաշխաւորութեամբ:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ ձերբակալուած երեսուն սպաներ պիտի դատուին մօտերս, այն ամբաստանութեամբ թէ հակայեղափոխական դաւ մը փորձած են ապրիլ 28-ին: Դատական ատեանը կազմուած է հինգ սպաներէ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

●

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Թրքաբանութիւնները սանձարձակ արշաւներ կը կատարեն ամենօրեայ մամուլին մէջ, Պոլսէն մինչեւ արտասահման:

Երէկ միայն մէկ թերթի խորագիրները աչքէ անցընելով, հետեւեալ գոհարները գտայ.

— Խաւեան Սանուց Միութեան մէջ Տիկին Մազլումեանի բանախօսութիւնը (Մարմարա, 13 Մայիս):

Հայերէն կ'ըսենք.— Տիկ. Մազլումեանի բանախօսութիւնը Էսաեան Սանուց Միութեան մէջ:

— Եգիպտոսի մէջ 30.000 հոգինոց սեւ ցանկ մը հրատարակուեցաւ (Նոյն):

= Երեսուն հազար հոգիինոց սեւ ցանկ մը հրատարակուեցաւ Եգիպտոսի մէջ:

— Սովետ պալէի խումբը առանց ներկայացում տալու Փարիզէն վերադարձաւ (Մարմարա, 16 Մայիս):

= Սովետ պարախումբը Փարիզէն վերադարձաւ առանց ներկայացում տալու:

— Ամերիկայի գործի մարդիկը քաղաքիս մէջ տեսակցութիւններ ունեցան (Նոյն, 14 Մայիս):

= Ամերիկայի գործի մարդիկը տեսակցութիւններ ունեցան քաղաքիս մէջ:

— Նոր դահլիճի մասին զրոյցներ (Մարմարա, 13 Մայիս):

= Զրոյցներ նոր դահլիճի մասին:

Իսկ եթէ Ժամանակը եւ Նոր Լուրն ալ թղթատէի, կարելի էր էջ մը լեցնել:

Պոլսոյ դպրոցներուն հայերէնը հայ ուսուցիչնե՞ր կ'աւանդեն թէ թուրք դասատուներ:

× Ի՞նչ կապկութիւն է գրել Մոլոթովի անուան համալսարան», Կոմիտասի անուան քառեակ, Սունդուկեանի անուան թատրոն եւն.:

Շատ պարզ է հայերէնը, — «Մոլոթով» համալսարան (կամ Մոլոթովեան), «Կոմիտաս» քառեակ, «Սունդուկեան» թատրոն: Ինչպէս կ'ըսենք Էսաեան վարժարան, Չաքերտեան ալ ջնջելով եւն.:

× Վաղեմի ուսուցիչ մը, Ս. Ստեփանեան, շատ մը արդար դիտողութեանց հետ, անտեղի կը գտնէ գրաբար ասացուածքներու գործածութիւնը.— «ի նպաստ», «յոտնկայս», «առ ի տեղեկութիւն», «յամենայն դէպս» եւն.: (Պայքար, 23 Ապրիլ):

Ճիշդ չէ այս դիտողութիւնը:

Գրաբարը ունի պատկերալից ասացուածքներ, ոնենր որոնք անհրաժեշտ են եւ երբ գիտակցօրէն եւ ճաշակով գործածուին, գոյն եւ շեշտ կուտան գրութեան:

Օտար լեզուներ ալ յաճախ այդ կարգի ոճեր փոխ կ'առնեն լատիներէնէ:

ՎԱՀԷ

ԸՄԲՈՍՏՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ ՀԱՆՈՅԻ

Տեղական թերթերը մտահոգութիւն կը յայտնեն Հնդկաչինի զինուորական կացութեան մասին: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, ըմբոստները աւելի քան հարիւր հազար ընտիր զինուորներ համախմբած են, պաշարելու համար Հանոյի շրջանը: Արդէն սկսած են արգիլել Թոնքինի մայրաքաղաքին մուտքը:

Այս առթիւ կ'ըսեն թէ ըմբոստները հակօդային ուժ մը կազմակերպած են, առաջին անգամ ըլլալով: Յետոյ, այլ եւս նկատի չեն առներ եղանակի տեղատարափ անձրեւները, որոնք մեծ դժուարութիւններ կը ներկայացնեն Ֆրանսական օդաչուներուն համար:

Զինուորական մասնագէտներ կը կարծեն թէ մօտալուտ չէ Հանոյի դէմ ծրագրուած յարձակումը: Հակառակ Տիէնպիէնի մէջ իրենց կրած կորուստին, Ֆրանսացիները զօրաւոր են Թոնքինի տելթային մէջ: Իրենց թնդանօթները այնպէս մը տեղաւորուած են որ կրնան որեւէ ատեն զարնել 80 քիլոմեթր երկայնութեամբ եւ աւելի քան երեսուն քիլոմեթր լայնութեամբ: Ուրեմն ըմբոստները յարձակողականի ձեռնարկելէ առաջ պարտաւոր են ոչնչացնել Ֆրանսական հրետանին: Միեւնոյն ատեն Ֆրանսացիները կը վերակազմեն իրենց ուժերը, ուժգին հարուած մը տալու համար, եթէ ճակատամարտը վերսկսի:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Անգլիացի մարեշալ Մոնթկոմըրի, արեւմտեան Եւրոպայի փոխ-սպարապետը, ճառ մը խօսելով Փարիզի մէջ, յայտարարեց թէ հաւանական է որ «քաղաքական ծանրակշիռ որոշում մը տրուի մօտերս», հիւլէական պատերազմի մը պատրաստութեան համար: Ինք անձնապէս որոշած է թէ յառաջիկայ պատերազմը պիտի մղուի հիւլէական զէնքերով եւ անհրաժեշտ կը գտնէ որ Ատլանտեան դաշինքին 14 պետութիւնները ամբողջովին վերակազմեն իրենց պահեստի ուժերը:

Մարեշալը այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեց խորհրդային ճակատի ուժերու մասին.—

Ա.— 1947էն մինչեւ այսօր, Խ. Միութեան ցամաքային բանակին թուական ուժը, զոր 175 զօրաբաժին կը հաշուեն, գրեթէ հաստատուն մնացած է: Եւ միեւնոյն ատեն կարեւոր միջոցներ ձեռք առնուած են, բազմապատկելու համար անոր մեքենաշարժ ուժը արդիական, արագ եւ ազդու կազմակերպութեամբ:

Բ.— Խ. Միութիւնը, արեւելեան Գերմանիան եւ արեւելեան Եւրոպայի արբանեակ երկիրները այժմ դրօշի տակ ունին վեց միլիոն զինուոր:

Գ.— 1951էն ի վեր նորագոյն ուժերով օժտուած են թեթեւ եւ միջին մեծութեամբ ամբարձիչ թնդանօթները:

Դ.— Երկրորդ աշխարհամարտէն ի վեր խորհրդային բանակները կատարելագործած են օդազօրքի օգտագործումը:

Ե.— Խ. Միութիւնը ունի աւելի քան 300 սուզանաւեր, որոնց կէսը կրնան գործողութիւններ կատարել բաց ծովերու վրայ եւն.:

ԴԷՊԻ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

«Ազդակ»ի մէջ կը կարդանք (20 Մայիս).—

Կ'իմանանք թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օծման եւ թաղումին ներկայ ըլլալու համար Էջմիածին մեկնելիք պատուիրակութիւնը կազմուած է արդէն: Կիլիկեան Աթոռին կողմէ պիտի երթան Խադ եւ Դերենիկ եպիսկոպոսները Երուսաղէմէն՝ Հայկազուն եւ Հայրիկ վարդապետները: Իսկ անոնց պիտի ընկերանան Շաւարշ եւ Գնէլ վարդապետները, Վահէ Վահեան եւ Սիմոն Սիմոնեան:

Միւս դիմողներուն համար վիզաներ չեն տրուած:

Հաւանական է որ պատուիրակութիւնը վաղը ճամբայ ելլէ դէպի Վիէննա, ուրկէ սովետական մասնաւոր օդանաւ մը զիրենք պիտի փոխադրէ Երեւան:

× Եկեղեցական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ կաթող. տեղապահ պիտի ընտրուի Վահան արք. Կոստանեան:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Գերագոյն Ատեանը վաւերացուց ներքին ապահովութեան օրէնք մը որուն համաձայն օտարական մը պէտք է աքսորուի, եթէ համայնավար եղած է որեւէ ատեն, Մ. Նահանգները մտնելէ ետք:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ երեք մարդասպանները ծանուցագիր մը ուղղեցին իրենց խորհրդային պաշտօնակցին, ցաւ յայտնելով որ տակաւին չէ վերահաստատուած ազատ երթեւեկը երկրին երկու շրջաններուն միջեւ:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ

(ԽՕՍՈՒԱԾ՝ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ)

Ձեզ գիտեր ինչու Տարօն ու Վասպուրականը ամէնէն աւելի կը խօսին իմ սրտիս :

Երկու նահանգներ, քոյր եղբայր եղած, կը ներկայացնեն հին Հայաստանի ամէնէն հարազատ մասը: Կարծես այստեղ է բաբախեր առաջին անգամ հայութեան սիրտը :

Մենք, Վասպուրականէն դուրս ծնած Հայեր, մենք ալ եկած ենք մեր ձայնը միացնելու ձեզի: Ըսել կ'ուզենք, մենք ալ համաձայն ենք անոնց, որ 1915ի գարնան վճռապէս որոշեցին իրենց ճամբան, երբ իրենց առջեւ դրուեցաւ գոյութեան հարցը :

Վասպուրականի զաւակներ, եթէ գիտնայիք թէ ինչպիսի ցեղի մը սերունդներն էք դուք, երբեք պիտի չհրաժարէիք ձեր ծագումէն ու հայրենիքէն: Անհրաժեշտ է որ ձեր հոյակապ աշխարհը ունենայ իր պատմութիւնը, փոքրիկ պատմութիւն մը, հայերէն եւ ֆրանսերէն, որպէսզի ձեր զաւակները ճանչնան իրենց քաջ նախահայրերը ու մանաւանդ իրենց առնական ծագումը :

Վասպուրական քաջերու եւ հերոսներու աշխարհն է. «հերոս», «հերոսամարտ» :

— Բայց ինչ է հերոսը:

Բառը յունարէնէն կուգայ, «հեր» կը նշանակէ՝ տէր: Հոմերոս անմահացուց հին Յունաստանի մարտիկները, Ակամեմնոն, Հեկտոր, Աքիլլէս… որոնք, գեղանի կնոջ մը, Հելենայի համար եղբայրասպան պայքարի ելած էին :

Հին Հայերն ալ ունէին իրենց հերոսները, անոնք կը կոչուէին դիք: Ասոնք կիսաստուածներ էին, ու անոնց սերունդը՝ կը կոչուէր դիւցազն :

Հայոց դիւցազները չէին կռուեր սակայն գեղանի կնոջ մը համար: Իրենց պայքարի նպատակը աւելի բարձր էր եւ սուրբ, իրենց կռուի միջոցները՝ ազնիւ էին եւ մարդկային :

Պատմահայր Խորենացիէն գիտենք թէ հին Հայերը ինչպէս կը յարգէին պայքարի օրէնքները:

Արտաշէս Թագաւոր յաղթած էր Ալաններու Թագաւորին եւ «ձերբակալ» ըրած էր անոր որդին: Եւ ահա քոյրը՝ Ալաններու գահաժառանգին՝ Սաթենիկ, կուգայ Հայոց բանակին դիմաց, ու ուղղելով խօսքը Արտաշէսի, կ'ըսէ.— «Քեզ ասեմ, այր քաջ Արտաշէս, որ յաղթեցիր քաջ ազգին Ալանաց» ազատ արձակէ Ալաններու պատանին, որովհետեւ քէնի մը համար դիւցազներու օրէնքին համապատասխան չէ գերի պահել դիւցազն մը, կամ վերջ տալ անոր կեանքին … Ահա, Խորենացիին լեզուով.—

(— «Զի վասն միոյ քինու ոչ է օրէն դիւցազանց զայլոց դիւցազանց զարմից բառնալ զկենդանութիւն, կամ ծառայեցուցանելով եւ ի ստրկաց կարգի պահել, եւ թշնամութիւն յաւիտենական ի մէջ երկոցունց ազգաց քաջաց հաստատել.») :

Ահա այս էր հին Հայերու հասկացողութիւնը, պայքարի մասին :

Օրինակ մըն ալ՝ Հնդկաստանի արիական ժողովուրդներէն :

Երբ Աղեքսանդր Մակեդոնացին կը յաղթէր Հնդկաստանի Թագաւորներէն Բորուսի, յաղթականը կը հարցնէ պարտեալին.

— Ի՞նչպէս, կ'ուզես որ վարուիմ քեզի հետ :

Բորուս կը պատասխանէ.

— Արքայաբար :

Թէեւ պարտեալ, բայց ան կ'ուզէ որ իրեն հետ վարուին այնպէս, ինչպէս վայել է Թագաւորի մը:

Ահա հին ու ազնուական ցեղերու հասկացողութիւնը կռուի օրէնքներու մասին:

Մոնթէսքիէօ, իր «Օրէնքներու Ոգին»-ի գրքին մէջ կ'ըսէ.— Յաղթականը կրնայ նուաճել երկիրներ, բայց ոչ ջնջել անոր բնակչութիւնը: Պարտեալը հպատակ է եւ ոչ թէ յաւիտենական գերի …» :

Այսպէս կ'ըմբռնէր նաեւ Վասպուրականի մեծ իշխանը, Աշոտ, երբ իր դեսպանին միջոցաւ կը յայտարարէր Պաղտատի խալիֆայի ներկայացուցիչին.

— « Աշխարհակալ Թագաւորի օրէնքն է խնամ տանիլ աշխարհի շինութեան, թեթեւցնել ժողովուրդին ծանր բեռները, մեղմացնել բռնութեան լուծը, հարկերը …իսկ դուն ելեր ես կը դեգերիս, կը դերբես երկիրը:

Վասպուրականի մեծ իշխանին հասկացողութիւնը ինչքան մօտիկ է Մոնթէսքիէօյի մտքին:

Եւ ինչքան տարբեր այն պատուիրանքին որ կը տրուէր իսլամ բանակներուն.

« Եղէ՛ք ի վերայ աշխարհիս, նուաճեցէք զնոսա ընդ ձեռամբ ձերով. զի ձեզ է տուեալ զպարարտութիւն երկրի. կերայք զմիս ընտրելոց երկրի, եւ արբէք զարիւն զօրաւորաց». (Ղեւոնդ 20) :

Ո՞վ է այս պատուէրին հեղինակը.— Իսլամի մարգարէն:

Դարեր շարունակ մարգարէի դրօշին տակ ապրող ցեղեր հետեւեր են անոր, մեր ժողովուրդին սկզբնական պահանջքը Թուրք կառավարութենէն ուրիշ բան չէր, այլ՝ Թուլացում ստրկութեան շղթաներու, ու ինչպէս կ'ըսէինք մինչեւ 1914, « կեանքի, պատուոյ եւ ինչքի ապահովութիւն » :

Ի զուր 1908ին Օսմ. Սահմանադրական կարգերը ժամանակ մը օրօրեցին մեր յոյսերը :

Օսմանեան կայսրութեան մէջ, որ ազգութեանց խառնուրդ մըն էր եւ ուր քաղաքակրթութեամբ գերազանց ցեղեր՝ հայ յոյն, ալպանացի, սերպ, պուլկար, հրեայ, արաբ, կողք կ'ապրէին քիւրտ, չէրքէզ, իգիտ եւ Թուրք ցեղերու հետ, ահա յանկարծ յայտնուեցաւ որ Թուրք ցեղը, ամէնէն յետամնացը, 30 առ հարիւր միայն կը ներկայացնէր ընդհ. ազգաբնակչութեան մէջ: 1911ին Սելանիկի մէջ գումարուած Իթթիհատական Համագումարին այս «Թուրք ցեղը» որոշեց տէրը դառնալ Վոսփորէն մինչեւ Ասիոյ խորերը փռուած այն երկիրներուն, ուր Թուրքեր կ'ապրէին: Եւ ծնաւ համաթըրքութեան ծրագիրը: Հետեւանքը,—Հարստահարել փոքրամասնութիւններ, ու ամէնէն առաջ Հայերը .—

Կազմուեցան «Թիւրք օճաղ»ներ, երգուեցան Թուրք երգեր, մէկ խօսքով, նոր ու վտանգաւոր աշխարհակալութիւն մը կը քարոզուէր :

Վասպուրականը ձգուած էր Թրքութեան ճանապարհին վրայ: Ան պիտի ըլլար Թրքութեան առաջին զոհը:

Բայց 1915ին Վանը ըսաւ իր Ոչը, ան կոտրեց համաթրքութեան ողնայարը:

Ի՞նչպէս չկոչել հերոսամարտ, այս կռիւը, որ մէկ օրէն միւսը խաղաղ ժողովուրդը վերածեց բերդաքաղաքի մը մէջ պայքարող դիւցազներու :

Մէկ օրէն միւսը յարութիւն առաւ հին Հայոց ոգին :

Վասպուրականը, ազատութեան երկիր, ուր կորսուած կայսրութեանց բեկորներ եկած, ապաստանած էին դարձեալ սկսաւ մարտնչիլ իր ազատութեան համար :

Պէտք է ճանչնալ այս երկիրը, լաւագոյնս գնահատելու համար իր պայքարը :

ՎԱՂԱՐՇ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՓԱՐԻԶԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ

Ինչպէս գրած էինք, Փարիզի տօնավաճառին բացումը կատարուեցաւ Մայիս 22ին: Պիտի փակուի Յունիս 7ին: Միեւնոյն ատեն հաստատութեան յիսնամեակն է:

Տօնավաճառը հաստատուած է 450 հազար քառակուսի մեթրի վրայ Փոռթ տը Վերսայլի ցուցահանդէսներու դաշտանին մէջ :

Սակայն միշտ ալ այսքան ընդարձակ տօնավաճառ մը եղած չէ: 1904ին, երբ կը հիմնուէր, միայն 486 ցուցադրողներ կային Թամփլի Թաղամասին մէջ, ուր քառակուսի մեթրին համար կը վճարէին միայն 15 ֆրանք, ոսկեդրամով :

Աւելի քառորդ դար առաջ 1878ին երբ համաշխարհային ցուցահանդէսը կը փակէր իր դուռները Կիւսթաւ Սանտոզ շլացած Լայփցիկի եւ Նիժնի Նովկորոտի տօնավաճառներէն, կ'առաջարկէր Փարիզեան առեւտրական ցուցահանդէս մը կազմակերպել: Առաջարկը խանդավառ ընդունելութիւն գտաւ թէ մամուլէն եւ թէ ժողովուրդէն, բայց շուտով մոռցուեցաւ:

1897ին էր որ ձեռնարկներ եղան նմոյշներու ցուցադրութեան համար, սակայն այդ միջոցին արդէն կը պատրաստէին 1900ի ցուցահանդէսը, որով գաղափարը անգամ մը եւս մոռցուեցաւ :

1901ին Լեփին, Փարիզի Ոստիկանութեան վերատեսուչը, մրցում մը կը բանար փարիզեան խաղալիկներու եւ նորութիւններու համար: Իր միակ նպատակն էր օգնութեան հասնիլ հնարիչներուն, արհեստաւորներուն եւ փոքր գործատէրերուն : Յաջողութիւնը մեծ եղաւ եւ խաղալիկներու գործատէրերու արհեստակցական Սենեակը շարունակեց այս գործը: Տօնավաճառին առժամեայ յանձնախումբը կազմուեցաւ 1902 Յունուար 14ին: Նոյն տարուան ապրիլ 12ին 113 արդիւնաբերողներ ընդունուեցան յանձնախումբին մէջ, որուն առժամեայ կեդրոնն էր Ռէփիւպլիքի հրապարակը, Մօտէրն պանդոկը :

Երկու տարի ետք, արդիւնաբերողներու թիւը բարձրացած էր 200ի եւ տօնավաճառին համար նոր տեղ մը փնտռեցին : Փորձելէ ետք քաղաքապետարանի հողին վրայ եւ Փըթի Փալէի գետնայարկը, ի վերջոյ հաստատուեցան Թամփլի հին շուկային մէջ: Եւ հոն էր որ մարտ 17 – 27 տեղի ունեցաւ Փարիզի առաջին Տօնավաճառը, որուն բացումը կատարեց առեւտրական նախարարը, ընկերակցութեամբ տիկ. Լուպէի, կինը նախագահին: Իբրեւ յայտարարութիւն ունէր միայն մեծ թռուցիկ մը:

Յաջորդ տարին Լեփինի շնորհիւ տօնավաճառը հաստատուեցաւ Կռան Փալէի մէջ եւ հոն մնաց մինչեւ 1909: Սակայն Երկրագործական նախարարը պէտք ունենալով այդ վայրին, Տօնավաճառը կրկին փոխադրուեցաւ Թամփլ :

Այդ պահուն Լայփցիկի Տօնավաճառը կազմակերպողները գոհ չէին այս մրցակցութենէն: Եւ նկատելով որ Փարիզի Տօնավաճառը տեղի պիտի ունենար նախքան Լայփցիկինը, բողոքեցին այդ որոշման դէմ, համարելով իբրեւ պատերազմի յայտարարութիւն, ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի գետնին վրայ :

1911 – 12ին տօնավաճառը տեղի ունեցաւ Շամօ – Տոյի զօրանոցին կամարներուն տակ: 1914ին թէեւ ամպեր կը բարձրանան Եւրոպայի վրայ, սակայն Տօնավաճառը կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Քաղաքապետական խորհուրդէն երկու հոգի կը ղրկուին Լայփցիկ ուսումնասիրելու Տօնավաճառը, եւ լաւագոյն տեղեկութիւններով կը վերադառնան :

1917ին երբ թշնամին միայն հարիւր մեթր հեռու էր Փարիզէն, Տօնավաճառը տեղի կ'ունենար Էնվալիտի բացաստանին մէջ : Հանրապետութեան նախագահը՝ իր նախարարներով կ'այցելէ 400 խանութները, չորս մեթր երեքի վրայ, ինը սրահ չորս հարիւր մեթր, երկու մեծ սրահներով հազար մեթր: Յաջորդ տարին 2400 ցուցադրողներ կային Էնվալիտի բացաստանը: Սակայն խնդրեցին որ քանդուի, ռմբաձգութենէ վախնալով: Այս առթիւ 500 հազար Ֆրանքի վնաս մը կրեցին : Յաջորդ տարին Տօնավաճառը փոխադրուեցաւ Տանֆէռ Ռոշըռոյի հրապարակը: 1919 Ապրիլին էր որ կը բացուէր Փարիզի ԺԱ. Տօնավաճառը: 2700 ցուցադրողները կը փոխադրուէին Թիւիլըրի: Հետզհետէ աւելի կ'ընդարձակուի Տօնավաճառը : Կը ստիպուին քանդել Փոռթ տը Վերսայլի ամրութիւնները, եւ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻ ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԸ

★

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գրիգոր Զօհրապ, լմնցնելէ ետք այս խօսքերը, գութ եւ ողորմութիւն հայցող մարդու մը պէս կը նայէր աչքերուս եւ պատասխանի կը սպասէր:

Ոհ, չեմ գիտեր, այդ վայրկեանին ինչեր կ'անցնէին մտքէս. սկսած էի խղճահարիլ… Կը մտածէի այդ պահուն.— Եթէ ես չգործադրէի հրամանը եւ ազատ թողէի այս մարդը, անպատճառ ուրիշ տեղ մը, ուրիշի մը կողմէ պիտի ձերբակալուէր եւ երեւան պիտի ելլէր ամէն բան. շուտով պիտի հասկցուէր թէ անոր ինքնութիւնը եւ թէ իմ պարտազանցութիւնս: Եւ ի՞նչ պիտի ըլլար հետեւանքը. ոչ միայն Գրիգոր Զ«հրապ պիտի սպաննուէր, այլեւ իմ գլուխս ալ վրայ պիտի տայի :

Այդ միջոցին, երբ ես խորասուզուած էի այս մտածումներուն մէջ, յանկարծ լսուեցաւ զէնքի ձայնը. ընկերս արդէն լրացուցած էր իր պարտականութիւնը… միւս կալանաւորը փռուած էր գետին …: Անգիտակցաբար ձեռքս ուղղուեցաւ ատրճանակիս … Գրիգոր Զօհրապ տապալեցաւ. գնդակը ծակած էր կուրծքը: Ոչ մէկ բառ կրցաւ արտասանել: Աչքերը սակայն բաց էին եւ կարծես դեռ գութ կը հայցէին, աւելի մեծ տառապանք եւ վախ պատճառելով ինծի: Ախ, չեմ կրնար բացատրել այդ րոպէին իմ զգացած սարսուռըս ու սարսափը: Քարացած մնացի: Անէծք եւ վրէժ կը կարդայի այդ բաց աչքերուն մէջ: Արդեօք դեռ ո՞ղջ էր, կը տեսնէ՞ր զիս եւ կը զգա՞ր տառապանքս: Ուզեցի փակել այդ աչքերը: Դիակը քաշեցի քիչ անդին եւ գլուխը դրի քարի մը վրայ… Խոշոր եւ ծանր քար մը վերցուցի եւ իջեցուցի գլխուն, որ ջախջախուեցաւ, եւ աչքերը այլեւս չտեսայ …:

Գործադրած էի հրամանը: Կը մնար վերջին արարը: Զօհին ժամացոյցը եւ ունեցած դրամները կողոպտելէ ետք, տեսայ որ մատանի ալ ունի: Դժուար եղաւ հանել, ստիպուեցայ կտրել մատները, որպէսզի հանեմ մատանին: Հաղուստներն ալ հանեցի եւ եկայ ընկերոջս քով, որ նոյն ձեւով գլուխ հանած էր իր գործը: Հաղուստները տուինք կառապանին, իսկ դրամներն ու թանկագին իրերը մենք մեր մէջ բաժնեցինք: Այլեւս վերջացած էր մեր պաշտօնը: Հարկ եղած պատուէրները տալէ ետք կառապանին, վերադարձանք Ուրֆա, ուր իմ հրամանատարս ու քանի մը իսլամ երեւելիներ միայն գիտէին եղելութիւնը :

Գրիգոր Զօհրապի աչքերը գոցեցի այս երկրի վրայ, բայց չազատեցայ այն հալածանքէն ու խղճի խայթէն, որ ունեցայ վերջին վայրկեաններուն: Շարունակ ինծի կը նայէին Զօհրապի աչքերը եւ կը կրկնէին. « Մինչեւ կեանքիդ վերջը պիտի տառապիս խղճի խայթէ, հանգիստ պիտի չտեսնես…»: Այլեւս մոռցած էի կանոնաւոր քունը. գիշեր ցերեկ երեւակայութեանս առջեւ կուգային Զօրապի վերջին վայրկեանները: Ախ, անոր աչքերը, որոնք գութ կը հայցէին ինձմէ: Հիմա անոնք ամէն վայրկեան կը հալածեն զիս. ախ, Աստուած իմ, Աստուած իմ …: (Հայ հիւանդապահուհին, ընդհատելով այստեղ Թուրք յիսնապետին վկայութիւնը, կը յայտնէ թէ հիւանդը սկսած էր դողալ եւ հեծկլալ):

Հոգեկան այս անտանելի տառապանքները ստիպեցին զիս, որ հեռանամ ատեն մը Ուրֆայէն: Փոխադրուեցայ Հալէպ, սակայն, աւաղ, հոն ալ Զօհրապի աչքերը հետապնդեցին ու հալածեցին զիս: Երկար ատենէ ի վեր կորսնցուցած էի քունս ու հանգիստս: Գիշերները, մութը կոխելուն պէս, Զօհրապի աչքերը կը ցցուէին առջեւս… եւ կը յիշէի իր վերջին խօսքերը.

— «Յիսնապետ, կեանքիդ մինչեւ վերջը քուն եւ հանգիստ պիտի չունենաս եւ պիտի տառապիս »:

Կրկին խնդրեցի, որ զիս հեռու տեղ մը փոխադրեն: Եկայ Երուսաղէմ, բայց ինծի հետ եկան նաեւ Զօհրապի աչքերը: Հալումաշ եղայ. ախորժակս կորսնցուցի. տեւական դող ու սարսուռ: Սարսափելի գիշեր մը ետք, առտուն այլեւս անկողինէս չկրցայ ելլել. զիս փոխադրեցին հոս՝ հիւանդանոց: Բծաւոր տենդէ վարակուած էի: Երեք օրէ ի վեր հոգեվարքի մէջ եմ. բայց կրկին չի թողուր զիս Զօհրապի աչքը. ահ, գոնէ հանգիստ հոգեվարք մը ունենամ: Քոյր, օգնէ ինծի, ումպ մը թոյն բեր, մեռնիմ, ազատիմ, Զօհրապի վրէժը թող լուծուի: Ահաւասիկ խոստովանեցայ քեզի, ես ոճրագործ մըն եմ, ես անխիղճ մարդասպան մըն եմ, բեր, բեր, ումպ մը թոյն բեր … ալ չեմ կրնար դիմանալ… ուժասպառ եմ, կուրծքս սեղմուած է, շունչ չեմ կրնար առնել, աչքերս սկսան մթագնիլ … ո՞ւր ես, քոյր, ո՞ւր ես…: Տուր այս թուղթը Հայերուն, թող իմանան, թէ ինչպէս խողխողուեցաւ իրենց առաջնորդը :

Ահ, քիչ մը հանգարտեցայ հիմա, սկըսայ շունչ առնել, աչքերս բացուեցան… Ահաւասիկ Գրիգոր Զօհրապի աչքերը …

. . . .

Ասոնք եղած են վերջին խօսքերը մարդասպան յիսնապետին : Կամաց կամաց մարած է ձայնը, վերջին հոնդիւն մը, ապա փակուած են աչքերը :

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԵՐ ԹԵՐԹԵՐԸ

Քանի մը օր առաջ, «Հայրենիք» 56 տարեկան եղաւ։ Իր կրտսեր եղբայրը, ամսագիրը, 33ին մէջն է։

Երկու օր առաջ, կրօնաշունչ շաբաթաթերթ մը տօնեց իր յիսնամեակը։

Գահիրէի «Յուսաբեր»ը իր քառասունը լրացուց վերջերս, իսկ Փարիզի «Յառաջ»ը երեսուն տարեկան կ'ըլլայ յաջորդ տարի։

Բայց, ազգը ինկապէս լուր ունի՞ թէ իր օրաթերթերը, իր շաբաթաթերթերն ու ամսագիրները ինչպէս, ինչ միջոցներով լոյս կը տեսնեն։

Ազգը գիտէ՞ թէ մեր խմբագրութիւններն ու վարչութիւնները ինչ տագնապներէ կ'անցնին, յաճախ, եւ ինչ չարչարանքներու կը մատնուին, զինքը «լուսաւորելու» համար։

Ոչ գիտէ, ոչ ալ կ'ուզէ գիտնալ։

— Նե՞ղն էք, թերթը փակեցէք եւ նպարեղէնի խանութ մը բացէք, հայերէն թերթն ալ կարդալիք բան ըլլար...

Այս պատասխանը կուտան ազգին վերին խաւերը — իմա հարուստները — երբ վարչութիւն մը, յիմարաբար, իրենց դուռը ափ առնէ՝ ի խնդիր պատառ մը քաջալերութեան։ Մեր խօսքը բացառիկ դէմքերու մասին չէ։

Եթէ այս ազգը ըլլօրէն չահագրգռուած ըլլար իր մամուլով, այսօր, մենք ալ կրնայինք ունենալ աւելի մեծածաւալ ու շքեղ հրատարակութիւններ։

Արտասահմանի մէջ չկայ հայերէն օրաթերթ մը, որ ամէն առտու շրջաբերութեան հանէր տասը հազար օրինակ։ Մեծ յաջողութիւն է երբ խմբագրութիւն մը ունենայ հինգ – վեց հազար ընթերցող։ Ու մեծ երազ մը։

Ինչո՞ւ օտարներէն ետ մնացած ենք այս մարզին մէջ։ Պատճառը ծանօթ է ամէնուն — Հայը հայերէն թերթ չի կարդար եւ հայերէն թերթերուն չի հաւնիր։

— Եղած չեղածը չորս էջ։ Մէկ վայրկեանէն կը կարդամ, կը լմնցնեմ։ Նայէ սա «Թայմզ»ին... Օրերով կարդաս, չի հատնիր։ Նայէ սա պատկերազարդին․ սիրտդ կը բացուի։ Ինչ աղուոր ալ աղջիկներ փռուած են էջերուն վրայ...

Հազար բացատրէ թէ հայ թերթերու վարչութիւնները հազար տարի ալ աշխատին, չեն կրնար մրցումի ելլել օտար հրատարակութեանց հետ։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ հայ ժողովուրդը միայն խրատ կուտայ, բաղձանքները կ'արտայայտէ, բայց նիւթապէս չօժանդակեր իր մամուլին։

Կան թերթեր, որոնք ունին միայն մէկ խմբագիր։ Ան է որ լուրերը պիտի թարգմանէ, ան է որ ձեռագիրները պիտի սրբագրէ — իրական ողիսակա՛ն՝ այս վերջին աշխատանքը – ան է որ խմբագրական պիտի գրէ Աստուծուն օրը եւ, երբեմն նոյնիսկ, ան է որ նամակատուն պիտի վազէ..

Բայց այս պատմութիւնը ջուրի ձայն կուգայ մեր կարդ մը ունեւորներուն ու մեր չտեսներուն։

Հոգ չէ, սակայն։ Մեր մամուլը պիտի ապրի ու պիտի շարունակէ կատարել իր դերը՝ հակառակ իր ճամբան փակող խոչընդոտներուն։

Ունեւորը չէ որ կ'ապրեցնէ մեր թերթերը։ Ոչ ալ անգլերէն կամ ֆրանսերէն հրատարակութիւններէն իր աչքը վեր չառնող չտեսը։

Հայ թերթին թիկունքին կանգնած է մեր խոնարհ բազմութիւնը։

Կեցցէ այդ բազմութիւնը, առանց որուն զոհաբերութեան չէինք ունենար ուրիշ շատ մը բաներ ալ։

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՋԵԿՈՅՑ ԱՊՐԻԼ 24Ի ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻՒ

★

Ապրիլ 24ի Համազգային Աղէտին 39րդ տարեդարձին սգահանդէսը կազմակերպելու համար, ինչպէս 1951էն ի վեր կ'ըլլայ, Ֆրանսական բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը ձեռնարկեց խորհրդակցութեան հրաւիրել Փարիզի եւ շրջանի բոլոր հայ մարմինները առանց խտրութեան։

Երեսունըեւինն Միութիւններ պատասխանեցին անմիջապէս եւ փետրուարի ըսկիզբները ընտրեցին կազմակերպիչ յանձնաժողով մը, հրահանգելով դարձեալ հրաւէր ուղղել բոլոր այն մարմիններուն, որոնք ներկայ չէին կրցած ըլլալ, դիմել երեք յարանուանութեանց պետերուն, անոնց բարձր հովանաւորութիւնն ու նախագահութիւնը ստանալու համար, կազմակերպել սգահանդէսը եւ զբաղիլ նաեւ 1955ի քառասնամեակին նախապատրաստական աշխատանքներով։

Յանձնաժողովն իսկոյն գործի լծուելով, կրկնակի դիմումներ կատարեց բացակայ մարմիններուն եւ անձերուն մասնակցութիւնն ապահովելու համար, թէ մամուլով եւ թէ պատգամաւորութեանց միջոցաւ։

Սգահանդէսին մասնակցեցան 39 մարմիններէն զատ եօթը ուրիշներ։ Փարիզի եւ շրջանի կրօնական ընկերակցութեան հրաժարած վարչութիւնը ուեւէ ձեռնարկ կատարելու իրաւունք չունենալով, Հոգաբարձութիւնը պաշտօնապէս ներկայ եղաւ ու խօսք առաւ, յանձինս իր յարգելի նախագահին՝ Պ. Պ. Պալըճեանի։

Հայ կաթողիկէ եկեղեցիին հոգեւոր հովիւը բերաւ իր անվերապահ մասնակցութիւնը, նկատելով որ հոգեւոր հովիւները պարտաւոր են առանց քաղաքական որ եւ է նկատումի, ներկայ ըլլալ հոն ուր կը գտնուի իրենց հօտը։ Հայ Աւետարանական եկեղեցիին հովիւն ալ հետեւեցաւ նոյն սկզբունքին։

Սգահանդէսին ներկայ էր 1300է աւելի բազմութիւն մը ամէն խաւէ, դաւանանքէ, դասակարգէ եւ տարիքէ բաղկացած։ Շատեր ոտքի վրայ մնացին եւ չկրցան ներս մտնել տեղի չգոյութեան պատճառաւ։ (Յանձնաժողովը ներողութիւն կը խնդրէ անոնցմէ, աւելի մեծ սրահ մը գտած չըլլալուն համար)։

Յանձնաժողովն իր յատուկ շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Պ. Արշակ Չօպանեանի, որ հակառակ իր տկարութեան, նախագահեց Սգահանդէսին եւ կոբուի ճառ մը խօսեցաւ։ Նոյնպէս կաթողիկէ եկեղեցիի Փարիզի եւ շրջանի ժողովրդապետ Գաֆթանճեան վարդապետի եւ պատուելի Սիսլեանի, որոնք հովանաւորեցին ու խօսք առին յաւուր պատշաճի։ Նոյնպէս Տիկին Հ. Իփէքեանի, Պ. Պ. Ծ. Միսաքեանի, Ա. Մելոյեանի, Գ. Փափազեանի, Ա. Գմբէթեանի, Ե. Գրիգորեանի, Օր. Քէօսէեանի, որոնք, իրենց խօսքովն ու մասնակցութեամբը, կրցան օրուան իմաստը բացատրել յուզուած ու սգակիր ժողովուրդին։ Մեծ տպաւորութիւն թողուց գինուորական նուագախումբը ղեկավարութեամբ հարիւրապետ Տը Պօֆոռի։

Յանձնաժողովը նկատելով որ Ֆրանսայի մէջ, եկեղեցին պարտաւոր է միմիայն հոգեւոր խնդիրներով զբաղիլ (եւ այդ ուղղութեամբ այնքան աշխատանք ունի ետ մնացած), ինչպէս նաեւ՝ որ բոլոր ազգային մարմինները եւ խաւերը ներկայ էին իր կազմակերպած սգահանդէսին, որոշած է յառաջիկայ տարի, Ապրիլ 24ի աղէտին քառասնամեակին կազմակերպութեան համար, ձեռնարկել բոլոր ազգային եւ հանրային մարմիններն ու անհատները անխտիր խորհրդակցութեան հրաւիրելու իր ժամանակին, կազմակերպիչ նոր յանձնաժողով ընտրելու համար։ Այդ նպատակով, այժմէն ապահոված է մեծ սրահ մը, նկատի ունենալով որ 1955ի ապրիլ 24ը կիրակի օր մըն է։

Կազմակերպիչ Յանձնաժողով

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ, 19 Մայիս (Յառաջ) — Շաբաթէ մը ի վեր Նիս կը գտնուի կաթող. պատուիրակ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան։

Կիրակի, 16 Մայիս, պատարագեց Ս. Աստուածածին մատրան մէջ եւ շինիչ քարոզ մը խօսեցաւ։ Հոգելոյս կաթողիկոս Գէորգ Զ. ի մահուան առթիւ մահարեմ մը պատրաստուած էր եւ թարմ ծաղիկներով խաչ մը զետեղուած էր։ Նոյնպէս հոգեհանգիստ կատարուեցաւ։ Հակառակ տեղատարափ անձրեւին եկեղեցին լեցուած էր մեծ բազմութեամբ։

Կաթող. պատուիրակը Նիս եկած է գլխաւորաբար ծանօթ «Թնճուկ»ին լուծում մը գտնելու համար։ Կը մաղթենք յաջողութիւն եւ անաչառ դատաստան, յանուն արդարութեան։

Նիսի գաղութը իրմէ կը սպասէ արդար վճիռ, — որպէսզի չորս հինգ հոգինոց խմբակ մը չհամարձակի խանգարել բարեկարգութիւնը։

Սերովբէ Ծ. Վ. այսօր Աստմ քահանայի հետ գերեզմանատուն գնաց, օրհնելու հանգուցեալ Տիկին Նուարդ Գ. Կիւլպէնկեանի գերեզմանը։ Նիսի գաղութը յաւէտ երախտապարտ է բարերարին, որ եկեղեցին օժտեց երիցատունով մը։

Թաղեցի

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ բանակցութիւններ կը կատարեն Լիբիոյ հետ, ռազմական խարիսխներ ճարելու համար ափրիկեան Տրիպոլսոյ մօտ։

ՋՐԱԾԻՆ եւ հիւլէական ռումբերը կրնան մարդկային կեանքը ոչնչացնել երկրի վրայ, կ'ըսէ անգլիացի բնագէտ Փաուէլ, որ Նոպէլի մրցանակը շահած է։ Եւ կ'առաջարկէ որ Անգլիա նախաձեռնութիւնն ստանձնէ պայմանագիր մը կնքելու Մեծերուն միջեւ, արգիլելով այս զէնքերը։

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

չինել տօնավաճառի ընդարձակ դետին մը։ 1925ին, 5200 ցուցադրողներ կը հաստատուէին Փօռթ տը Վերսայլ։ Անկէ ի վեր տեղէն չէ շարժած։ 1925, 26, 27 եւ 30ին ընդարձակուած է։ 350.000 քառակուսի մեթր տեղ կը գրաւէ, 35 անգամ աւելի քան 1904ին։ Ցուցադրողներու թիւը հասած 7500ի, ուր կան նաեւ բազմաթիւ օտարականներ, որոնց մէջ Իտալացի եւ Գերմաններ։

Հանրապետութեան նախագահին այցելութիւնը այլեւս ընդունուած սովորութիւն դարձած է։ Կ'այցելեն նաեւ դեսպաններ։

1940ին հանրապետութեան նախագահ Ալպէռ Լըպռէօն կ'այցելէր տօնավաճառը։ Բայց «տարօրինակ պատերազմը» վերջացած է։ Գերմանական արշաւանք։ Երբ Տօնավաճառին դուռները կը փակուէին, ոչ ոք գիտէ թէ անգամ մըն ալ երբ պիտի վերաբացուին։

Հինգ տարի վերջ, 1945ին դարձեալ կը կազմակերպուի Տօնավաճառը, զօր. տը Կոլի ներկայութեամբ, հակառակ ճարտարարուեստի նիւթերու նուազութեան, եւ ցուցարարներու համեստ թիւին։ Բայց այս անփառունակ վերաբացումը կատարեալ յաջողութիւն մը եղաւ Փարիզի Տօնավաճառին համար։

Եւ ահաւասիկ 1954 տարին։ Տօնավաճառը պիտի այցելեն հազարաւոր այցելուներ ամէն երկիրներէ։ Որովհետեւ երկաթեայ վարագոյրը դարձեալ վերցուած է, ներս առնելու համար մեքենաներ, նըպարեղէն, մեքենաշարժ արօր եւ այլն։ Արեւելքը կուգայ մատուցանել իր նմոյշները։ Պուլկարիա եւ Վիէթնամ քով քովի։

Առաջին անգամ ըլլալով արեւելեան Գերմանիան կը ցուցադրէ իր արտադրութիւնները․— ակնոցներ, մեքենայի կազմածներ եւ նկարչական գործիքներ,

Կարելի չէ անշուշտ, թուել երեսուն չորս օտար ազգերու ցուցադրած զանազան առարկաները։ Պիտի ըլլան հարկաւ ցուցադրող ազգեր, որոնք պիտի ունենան աւելի շատ յաճախորդներ եւ հետաքըրքիրներ։ Ինչպէս օրինակ, Հոլանտան, որ անցեալ տարի իր տաղաւարը գեղեցկօրէն ծաղկազարդած էր, գոյներու նկատելի պէսպիսութիւնով մը։ Այս տարի այս երկիրը 320 քառ. մեթրի վրայ կը ցուցադրէ պանիր, շոքոլա, ըմպելիներ։ Նաեւ ծաղիկներու հաւաքածոյ մը։ Ֆանատան պիտի ունենայ աւելի շատ կին այցելուներ, շնորհիւ իր թանկագին մուշտակներուն։

Այսպէս նաեւ Եգիպտոս, Իրան։

Կը գտնուին ցուցադրութիւններ զանազան նորաձեւութեանց եւ առտնին առարկաներու․— ելեկտրական փուռեր, կահկարասիներ, լուացքի ելեկտրական մեքենաներ, եւն.։

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

1001 գինուորներ ունէր, լերան պէս հսկայ, ժայռի պէս ամուր կուրծքերով, ամէն մէկը կրնար գիւղ մը աւրել մէկ ժամուան մէջ, մենք անոնց առջեւը ի՞նչ ենք որ, ճանճ ու մժեղ։ Սերոբ փաշայի մէկ գինուորը Օրտուի մը դէմ կրնայ կռուիլ ու փախցնել, Աչմէտ, Սերոբ փաշայի հետ հաց կերած ու սիկար ծխած մարդ եմ։

— Հազար ու մէկ գինուոր, մէկ մէկ լեռ ու ամտահար, իր զարմանքը յայտնեց Շեկօն։

— Շէկօ, հազար ու մէկ գինուոր շա՞տ է, այդ թիւը ի՞նչ է որ, Հայերու փաշան եթէ ուզէ՝ գետերու աւազները գինուոր կ'ըլլան, կռուի կը մտնեն ու աշխարհը կը կործանեն, բայց պէտք չունի, քաջ հրամանատարը շատ զինուորի պէտք չունի, եղբայր, պէտք չունի, հինգ կամ վեց գինուորներ բաւական են իրեն համար, ասոնք երկու զինուոր ունեցա՞ւ, Զօրրորդ Օրտուն ջուր ինկած հաւուն պէս կը դողայ։ Մահէն չեն վախնար հայ ֆետայիները, անոնք՝ կը յարձակին, կը մտնեն յարձակող թշնամիին վրայ, կը ջարդեն, կը բրդեն, Աստուած վկայ, անոնց սուրերը եօթը մարդաչափի ժայռերը այնպէս մը կը կտրեն որ՝ կարծես թէ այդ ժայռը պանիրի գունդ մըն է։

— Ռաշիտ, ի՞նչ հազած էր Սերոբ փաշան։

— Մեր հագուստներու պէս հագուստ, գեղացիի հագած հագուստ, փաշան բարի ու պարզ մարդ է, մեզի պէս ծալապատիկ նստաւ գետինը եւ ճաշեց, ծխեց, կատակեց, մեր գիտցած ու տեսած թուրք ու քիւրտ փաշաներուն չէր նմաներ, գինուորը ծեծել, երեսին պոռալ, հայհոյել չունէր, այլ՝ մեզի ու չաքար կը վազէր բերնէն, իր գինուորները Աստուծու տեղ կը պաշտէին զինքը։ Փաշա ըսածդ այսպէս ըլլալու է, ոչ թէ մերիններուն պէս հպարտ, ամբարտաւան, օրինակ, փորը եթէ ճեղքես՝ մէջէն խոտ ու յարդ կ'ելլէ, մարդ – կենդանի մըն է, իսկ եթէ գլուխը ճեղքես՝ «էլիֆ» չելլեր մէջէն, բայց՝ երբ կը քալէ, կարծես թէ Պաղտատի վալին կ'անցնի, ոտքը կամաց կամաց կը նետէ, սուրը գետնին ու քարերուն կը զարնէ, բարձր, բարձր կը հազայ, աչքերու տակէն կը նայի, որ իմանայ թէ պատի տակերը նստած մարդերն ու կիները ոտքի կ'ելլե՞ն, «թէմէնա» կ'ընե՞ն։

— Հայերը ուրիշ փաշա ունի՞ն, հարցուց Տրպազ։

— Ունին, Անդրանիկ փաշա, Ժիրայր փաշա, Արամ փաշա, Ռուբէն փաշա, Իշխան փաշա, Տիգրան փաշա, եւ դեռ ինչ փաշաներ։

Ռաշիտը Տիգրանն ալ փաշա կը նկատէր, Տիգրանը ինչո՞վ վար կը մնար միւս փաշաներէն, չէ՞ որ ան ալ Հայ էր, Ռէսի տղայ, գեղեցիկ դէմքով, բարձրահասակ ու թիկնեղ, Ֆրանսերէն, Հայերէն, Թուրքերէն եւ քիւրտերէն գիտէր, այս առաւելութիւններով՝ մէկը եթէ փաշա չըլլայ. հապա ո՞վ կրնար ըլլալ, չէ, Կանաչենց Տիգրանը փաշա էր, եւ այդ փաշան՝ իրեն բարեւ կուտար, գետնի վրայ՝ քովը կը նստէր, ժամերով կը խօսէր իր հետ, իր կնոջմով ու զաւակներով կը հետաքրքրուէր, Ծնունդին ու Զատիկին՝ իրենց տունը ճաշի կը տանէր ու տղոց համար ալ նուէրներ կուտար։ Ռաշիտի աչքին՝ Տիգրանը ոչ թէ փաշա չէր, այլ՝ աւելի բարձր մարդ մըն էր, մեղք որ, այդ մեծութեան չափը բացատրելու համար՝ փաշայէն աւելի մեծ բառ մը չէր գիտեր։

Տիգրանը ազդած էր Ռաշիտի վրայ, անոր բացատրած էր, թէ՝ հայ ֆետային կը կռուի Թուրքին դէմ, կը հալածէ բռնակալները, կեղեքիչները, որ՝ հայ ու քիւրտ ժողովուրդները չկողոպտեն, անոնց կալուածները չգրաւեն, որ՝ Հայն ու Քիւրտը սիրով աշխատին եւ վայելեն իրենց աշխատանքին արդիւնքը, թէ՝ երկիրը մերն է, ջուրն ալ մերն է, Հային եւ Քիւրտին, ոչ թէ ջարդարար Թուրքին, Ռաշիտը հաւատացած էր այս բաներուն, ու երբ Ռաշիտը քիւրտ հովիւներու մէջ գտնուէր՝ վառ գոյներով եւ ճոխացումներով անոնց կը հաղորդէր վաղուան ապրումներու երանութիւնը։

Թէ անկէ վերջ պատահած քանի մը դէպքեր պատահականութեան արդի՞ւնք էին, կամ քիւրտ անհանդարտ բնազդին երբեմնակի պոռթկո՞ւմ. թէ ոչ Ռաշիտի գրգռումով կ'ըլլային, որուն՝ գաղտնօրէն տուն կուտար Կանաչենց Տիգրանը։

(Շար.) ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԲԱՆԱԿԻ ծրագրին վաւերացումը անհրաժեշտ կը գտնէ Լոնտոնի «Թայմզ»ը, Ֆրանսայի համար։ Այս առթիւ կը բացատրէ թէ Գերմանիան պիտի անցնի եւրոպական բանակին գլուխը, եթէ ժընեւի ժողովը ձախողի, աւելի տկարացնելով Ֆրանսան։ Մ. Նահանգներուն մէջ ալ հետզհետէ կը զօրանայ այն չար – ժումը որ կը թելադրէ դրամական օժնութենէ զրկել ծրագիրը չվաւերացողները։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ռումանացի Հրեաներէն քանի մը հազար հոգի որոշեցին ծոմ պահել, 24 ժամ, իբրեւ բողոք Ռումանիոյ սիոնականներու դատապարտութեան դէմ։ Քառասուն սիոնական երեւելիներ ծոմը պիտի շարունակեն քանի մը օր, Թէլ Աւիվի սինակոկին մէջ։

ՄԻԼԻՈՆԱՒՈՐ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ վիճակը լրջօրէն կը զբաղեցնէ քաղաքական շրջանակները։ Եւրոպայի Խորհուրդին մէջ մասնաւոր տեղեկագիր մը կարդացին որ կ'ըսէ թէ տարեկան ներգաղթի թիւը եթէ 200.000էն 400.000ի բարձրանայ, հինգ տարիէն հազիւ կը լուծուի խնդիրը։ Միւս կողմէ միշտ նոր գաղթականներ կը հասնին արեւել. Գերմանիա որ արդէն 10 միլ. տարագիրներ ունի։ Ահագին գումարներ պէտք են, տարագիրներու տեղաւորման համար։

ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ երկիրներէն Կուաթեմալա զինամթերք ստացած է խորհրդային երկիրներէն։ Մ. Նահանգները որոշեցին զէնք ճարել Նիքարակուայի եւ Հոնտուրասի, որպէսզի կարենան դիմադրել, եթէ հարեւան Կուաթեմալան յարձակում փորձէ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 21ին Ազգ. Տան մէջ։ Դասախօս՝ դերասան Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ։ Նիւթը՝ «Արեւմտահայ թատրոնին ծագումն ու զարգացումը»։ Դասախօսը միեւնոյն ատեն պիտի արտասանէ քերթուածներ Պետրոս Ադամեանէն։ Մուտքը ազատ է։

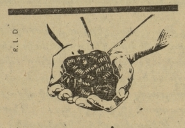
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, Քառէ սրճարանի վերնայարկը։ Դասախօս Տիկ. Տր. Ա. Պօղոսեան։ Նիւթը՝ «Ազգապահպանումը եւ ամուսնութիւնները»։ Մասնաւորաբար կը հրաւիրուի երկսեռ երիտասարդութիւնը, մասնակցելու համար մտքերու փոխանակութեան։ Մուտքը ազատ է։

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլ քաղաքին կեդր. թաղամասի մը (Լա Փլէն) մէջ, յարկաբաժին մը, Ա. յարկ, չորս սենեակ, լուացարան, խոհանոց եւ մառան, կ'ուզուի փոխանակել նոյն ընդարձակութեամբ յարկաբաժնի մը կամ բնակարանի մը հետ Փարիզի կամ մօտակայ արուարձանի մը մէջ։

Հեռաձայնել Պ. Թիլտեան, ՄՕՆ. 97-48 ճաշի ժամերուն։

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ 29 Մայիս, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ե. թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահը

PLACE DU PANTHÈON, Métro Luxembourg, Odéon, Autobus 21, 27, 38, 81, 84, 85

Հովանաւորութեամբ Հ.Հ.ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ եւ նախաձեռնութեամբ ԵԳԻՊՏԱՑԻ ԿՈՄԻՏԷԻ։

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին՝ Տիկին ՀՈՒՐԻ ՊՈՒՏԱՔԵԱՆ-ԻՓԷՔԵԱՆ և ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Կը ներկայացուի Հայաստանի խորհրդարանի 80րդ բացառիկ նիստը։ Ա. Ահարոնեանի «ԴԱՐԲՆԻ ԵՐԳԸ» եւ ՀՐԱՇԱՓԱՌ ՄԱՅԻՍ (քառեակ)։ Կ'երգէ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԱՐԹԻՆԵԱՆ – ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, հայկական եւ կովկասեան պարեր, ղեկավարութեամբ Պ. Խանենկի Պուռնութեանի, միրայօժար մասնակցութեամբ Օր. ՌԷԺԻՆ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ (առաջին պարուհի Օփերա-Քոմիքի) ընկերակցութեամբ կովկասեան նուագի (Գարեգին, Թառով)։

Մուտքը 200 Ֆրանք։ Տոմսերը ապահովել հայկական գրատուններէ.—

Հ. Սամուէլ 51 ռիւ Մօսիէօ լը Փրէնս, Մ. Պարսամեան 46 ռիւ Ռիշէ

Հ. Բալուեան 43 ռիւ Ռիշէ եւ ընկերներէ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

29 Մայիս, Շաբաթ։

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Յովհ. Պէրպէրեան (ջութակ), Սօնա Տէր Պետրոսեան (դաշնակ)։ Պիտի երգէ Տիկ. Սօնա Թադէոսեան (Վիէնէն), ինչպէս նաեւ Օր. Լուիզ Հաքէլեան եւ Օր. Պէրպէրեան։ Պիտի արտասանեն Օր. Օր. Ա. Թուքլեան, Բ. Տապաղեան, Առաքելեան։ Մուտքը ազատ է

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 12ին։

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ։

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Յունիս 20ին, քաղաքապետարանի սրահը։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 13ին, ցերեկը, Սալ Կալմանի մէջ։

ՇԱԻՒԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27ին։

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, այս կիրակի, ժամը 15ին։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Մայիս 29ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

Կը խօսի ընկեր Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29, շաբաթ գիշեր։

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր։ Ճոխ պիւֆէ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 30ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, 16 ռիւ Ժ. Պ. Տավիտ։

Կը խօսի ընկեր Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Պատուակալ նախագահութեամբ քաղաքապետ Պ. ՀԻՒՍԷԼԻ։

Մայիս 30ին, ժամը 3.30ին, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ։

Կը խօսին ընկեր Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ եւ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին։ Կ'երգեն Տիկին Սօնա Թադէոսեան եւ Վիէնի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Յ. վրդ. Լեւոնեանի։ Կ'արտասանէ Օր. Անժէլ Ուզունեան։

Մուտքը ազատ է։

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

30 Մայիս։

Կը խօսի ընկեր Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Այս կիրակի, ժամը ճիշդ 15ին, Քաղաք տ'Իթալիի ընդարձակ սրահին մէջ (56 ռիւ տ'Ալժէ)։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման տօնին առթիւ, 27 Մայիս հինգշաբթի օր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ մանուկներու Հաղորդութեան օր։

Դպրոցասիրաց եւ Մխիթարեան վարժարաններու, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ, Կապոյտ Խաչի, Բարեգործականի բոլոր դպրոցներու աշակերտները հրաւիրուած են հանդիսաւոր Ս. պատարագին։

Փարիզի եկեղեցւոյ կրտսեր «Դպրաց Դասու» պատանիներու երգչախումբը պիտի մասնակցի արարողութեան։

Պիտի քարոզէ Փարիզի առաջնորդ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան։

Կը հրաւիրուի նաեւ հայ հասարակութիւնը։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 48ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մարսէյլի մէջ հանդիսաւոր շուքով կը տօնուի այս կիրակի, ժամը 15ին, Սալոն Բոլպէրի շքեղ սրահներուն մէջ։

Խնամուած գեղարուեստական բաժինով, ուղերձներ պաշտօնական անձերու կողմէ։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին իր Սանուհիներու Միութիւնը Համբարձման տօնին առթիւ կազմակերպած էպարահանդէս մը, Սալ Ռամպօ Շաբաթ, 29 Մայիս, ժամը 8.30էն մինչեւ 2, ընտիր նուագախումբով։

Աւանդական «Վիճակ»ի պատկերը տեղին վրայ եւ հաճելի անակնկալներ։

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

Փորձերը տեղի կ'ունենան կանոնաւորապէս ամէն երեքշաբթի ժամը ութէն 10, Ազգ. Տան մէջ, մեծ համերգի մը պատրաստութեան համար։ Բոլոր երգիչներէն կը խնդրենք որ յարատեւօրէն եւ ճշդապահութեամբ հետեւին նոր երգերու դասերուն։

Կ'ընդունինք նոր անդամներու արձանագրութիւններ։ Դիմել Օր. ՋԱՀՐԷՃԵԱՆԻ, 78 ռիւ Լաֆայէթ (9)։ Կամ երեքշաբթի գիշերը փորձի ընթացքին։

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հայրենակիցները, անդամ կամ ոչ այս հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին Բարեգործականի սրահին մէջ, 19a, ռիւ Վանթիւր։ Կարեւոր օրակարգ։ Եթէ մեծամասնութիւն չգոյանայ, կէս ժամ վերջ ժողովը օրինական կը համարուի, ինչ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը։

ՃՇԴՈՒՄ.— Զօհրապի սպանութեան պատմութեան մէջ յիշուած վկան հիւանդապահուհի մը չէ, այլ հիւանդապահ մը, ինչպէս վերջին պահուն ճշդած է պատմութեան հեղինակը։

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը տօնէ Կ. Խաչի Օրը, Պէշիկթաշլեան թատերասրահին մէջ։ Յուլիս 4ին։

ԷՍԿԻՇԷՀԻՐԻ

ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 30 Մայիս, ժամը 16էն կէս գիշեր։

SALLE DES CENTRAUX, 8, R. Jean Goujon
Métro Rond-Point des Champs Elysées

Ճոխ պիւֆէ.— Հաճելի անակնկալներ։ Սիրով կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ բարեկամները։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագիր.— 32րդ տարի, թիւ 339 (1954 Մայիս), ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ։ Տարեկան բաժնեգին 6 տոլար։ Հասցէ.—

212, Stuart St. Boston, 16, (Mass.)
U. S. A.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԼԱԶԱՐԵԱՆ ՏՈՀՄԻ ԵՒ ԼԱԶԱՐԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԶՈՒԱՑ։ Գրեց՝ Յովսէփ Թադէոսեան, շրջանաւարտ Լազարեան ճեմարանի։ Վիէննա, Մխիթարեան տպարան, 1953։ (Ազգ. Մատենադարան)։ Գին 5 զուից. Փր.։ Դիմել.—

Librairie des Pères Mechitharistes,
VII/62 Mechitharistengasse
Vienne (Autriche)

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
RédactionetAdministration :32Rue de Trévise,Paris 9e
Tél. : PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր․, վեցամս․ 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր․ Հատը 12 ֆր․

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27 ՄԱՅԻՍ ★ JEUDI 27 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7379 | 30e ANNEE | խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2790

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

•

Աւելի քան հարիւր տարի առաջ, Խաչատուր Աբովեան կ'ողբար, քրքրելով հայրենիքի վէրքերը ․

— «Բայց ի՞նչ անեմ․ լեզուս կարճ է, ձեռս բարակ, երկինքը բարձր, երկիրը խոր․ անտէր ազգին ո՞վ է մտիկ անում»։

Մեր լեզուն երկնցաւ տարիներու ընթացքին։ Մեր ձայնը թանձրացաւ, բարձրացաւ հետզհետէ, դառնալով մարտակոչ։

Եւ եթէ երկինքը մնաց միշտ բարձր, եւ երկիրը խոր, անտէր ազգին մտիկ ընողներ ալ չպակսեցան ։

Մանաւանդ երբ կը բանէր հայկական բազուկը, զուծանը հրացանի վերածելով։

Այլեւս հասած ենք տեղ մը, ուր պայքարը իր տրամաբանական վախճանին պիտի հասնի ուշ – կանուխ ։

Սովորած ենք ելքեր գտնել, գետին մէկ ափէն միւսը անցնելու համար ։

Անշուշտ հրաշագործ միջոցներ չկան, բայց կամքն ու հաւատքը երբեմն հրաշքներ կը գործեն ։

Այսպէս եղաւ 1918 Մայիս 28ին ալ, երբ երկինքը շատ աւելի բարձր կ'երեւար, իսկ երկիրը անդնդախոր ։

Մարդիկ չյուսահատեցան, եւ ահա կորիզ – հայրենիքին 36րդ տարեդարձը կը տօնուի ամէն տեղ, առաջնորդութեամբ հայրենասէր երիտասարդութեան ։

Կամքի եւ հաւատքի հրաշքներ արձանագրած են ուրիշ բազմաթիւ ժողովուրդներ ալ, մեծ թէ փոքր։ Եւ միշտ գուրգուրանքով կը յիշեն անցեալը, իբրեւ աղբիւր ներշնչման եւ յարատեւ գործունէութեան ։

Ո՛րքան աւելի պէտք ունինք մենք այդ յարատեւութեան ։

Մանաւանդ որ, հեռո՛ւ ենք հայրենիքէն եւ ցիրուցան՝ ափէ ափ ։

Միայն այս պարագան կը թելադրէ մեզի ամուր կառչիլ սեփական երկունքով շահուած վաստակին ։

Զենոպահներ կամ քրթմնջողնե՞ր կան։ Երթա՛ն բարով։

Որքան ալ փորձեն իմաստուն երեւալ, անոնք պարզապէս իրենց իմաստակութիւնը կ'ապացուցանեն ։

Այդպիսիներու ճակտին հայրենասիրութեան չպարը այնքան կը յարմարի որքան բրնձափոշին՝ պառաւ կնոջ մը դէմքին ։

Ի՞նչպէս կը յաւակնին հայրենիքի մասին խօսիլ, երբ տէր չեն ըլլար անոր ազատութեան եւ կազմաւորման համար թափուած արիւնին։

Տասնեակ հազար քաջեր օրհասական պայքար են մղեր 1918 մայիսի վերջին շաբթուն, առանց դաւանանքի եւ դասակարգի խտրութեան։ Կռուեր են հերոսաբար եւ յաղթեր են ։

Որքա՛ն մանրացած պէտք է ըլլալ, ծուռ նայելու համար այս պատմական դէպքին։

Երկու օր ետքը, ուրիշ տարեդարձ մը եւս կը լրանայ, — տարեդարձութիւն անպատիւ դասալքութեան եւ լրբութեան ։

Եթէ մոռցած են, յիշեցնենք․— 1953 Մայիս 30ին, Խ․ Միութիւնը պաշտօնապէս կը յայտարարէր, իրեն, Հայաստանի եւ Վրաստանի անունով, թէ որեւէ հողային պահանջ չունի Թուրքիայէն ։

Անգարան, շատոնց չփացած, կը բարեհաճէր այս գետնաքարշ ուրացումը արձանագրել չորուցամաք ծանուցագրով մը, Յուլիս 19ին։

Անոնք որ 1918 Մայիս 28ին հետ չեն, տրամաբանօրէն ծափահարած կ'ըլլան 1953 Մայիս 30ը, — կարմիր տապանաքար մը եւս՝ Հայկ․ Դատին վրայ ։

Հայկական իրաւունքներուն դէմ գործուած այս դաւաճանութիւնը ընդվզեցուցիչ է մանաւանդ անոր համար որ, Խ․ Միութեան վարիչները հանդիսաւոր հաւաստիքներ ընծայեցին 1945ին եւ աւելի վերջը ։

Երկու թուական, երկու հատոր պատմութիւն ։ Շ․

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃԱՄԲԱՆ ԿԸ ՀԱՐԹՈՒԻ՞

•

ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

Արտաքին գործերու նախարարը, Պ․ Ժորժ Պիտօ, աճապարանքով Փարիզ վերադարձաւ երէկ, խորհրդակցելու համար կառավարութեան հետ ։ Վիէթմինի պատուիրակութիւնը նոր բանաձեւ մը ներկայացուցած է Ժընեւի ժողովին, յայտնելով թէ սկզբունքով կ'ընդունի Հնդկաչինի մէջ զինադադար կնքել շրջան առ շրջան ։ Այս յանձնառութիւնը բարենշան կը համարուի, գործնական ելքի մը յանգելու համար ։ Արեւմտեան շրջանակները առ այժմ վերապահ են, բայց եւ այնպէս նպաստաւոր կը գտնեն մթնոլորտը եւ կը յուսան թէ կարելի պիտի ըլլայ արդիւնքի մը յանգիլ, քանի որ Պ․ Պիտօ հարկ դատած է Փարիզ վերադառնալ եւ խորհրդակցիլ ։

Ժընեւի խորհրդաժողովին Գչ․ օրուան նիստը 4ուկէս ժամ տեւեց եւ համաձայնութիւն գոյացաւ որ Ֆրանսայի եւ Վիէթմինի պատուիրակութիւնները ուղղակի բանակցին, կրակը դադրեցնելու համար։ Ինչպէս յայտնի է, կարմիրները, գլխաւորութեամբ Պ․ Մոլոթովի, ցարդ կը պնդէին որ Քամպոճի եւ Լաոսի ըմբոստ կառավարութիւններն ալ մասնակցին վիճաբանութեանց ։ Այս առաջարկը մերժուեցաւ ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ միւս պատուիրակութեանց կողմէ, որոնք չեն ճանչնար այդ երկու երկիրներու ապստամբ իշխանութիւնները։ Այժմ որ լուրջ զիջում մը կատարուած է, կը կարծուի թէ ճամբան պիտի հարթուի ։

Երեքշաբթի օրուան ժողովը բացուած ատեն, ամերիկեան պատուիրակը խօսք առնելով, չորս կէտերէ բաղկացեալ բանաձեւ մը առաջարկեց զինադադարի մասին ։ Յետոյ խօսեցաւ Անգլիոյ ներկայացուցիչը, Պ․ Իտըն, նոյնպէս չորս կէտերէ բաղկացեալ բանաձեւ մը ներկայացնելով ։ Պ․ Մոլոթով անմիջապէս հաւանութիւն յայտնեց, կարգ մը փոփոխութիւններ առաջարկելով ։ Իտընի բանաձեւը կը տրամադրէր․— Միջոցներ ձեռք առնել կրակը դադրեցնելու համար բուն Հնդկաչինի մէջ․ ճշդել այն շրջանները ուր պիտի համախմբուին երկու կողմերուն զինեալ ուժերը, զինաթափ ընել անկանոն զինուորները եւն․։ Պ․ Մոլոթով առաջարկեց որ այս գործողութիւնները կատարուին նաեւ Քամպոճի եւ Լաոսի մէջ։ Ի վերջոյ երկու կողմերն ալ համաձայնեցան որ ըմբոստները եւ Ֆրանսացիները բանակցին կրակը դադրեցնելու ձեւակերպութեանց մասին։ Պ․ Մոլոթով յետոյ առաջարկեց որ բանակցութիւնները կատարուին Հնդկաչինի մէջ, բայց Ֆրանսացիները մերժեցին եւ կը յուսացուի թէ խօսակցութիւնները տեղի պիտի ունենան Ժընեւի մէջ ։

....

ՄԱՐՈՔԻ Մարաքէշ քաղաքին մէջ ձեռնառումբ մը նետուեցաւ, երբ զինուորներ համախմբուած էին, ողջերթ մաղթելու համար զօր․ Կիյոմի ։ Վիրաւորուեցան 26 զինուորներ, 13 տարեկան տղայ մը, հինգ կիներ եւ չորս քաղաքացիները։ Վիրաւորներէն վեցը Ֆրանսացիներ են։ Ահաբեկիչը փախաւ։ Ընդամէնը 41 վիրաւոր, մէկ մեռեալ ։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ սիոնական վարիչներուն ձերբակալութեան դէմ բողոքելու համար, ծոմ պահել սկսած էին խումբ մը Հրեաներ, Թէլ Ավիվի մէկ սինակոկին մէջ։ Ծոմապահներէն չորսը մարեցան գիշերը եւ տուն փոխադրուեցան։ Բայց եւ այնպէս որոշած են ցմահ շարունակել ծոմը, եթէ կառավարութիւնը միջազգային ձեռնարկ մը չկատարէ ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

•

ԱԽԱ՜Ղ ՓԱՌԱՑՍ ...

Հիմա որ Խ․ Միութեան «Փիլիսոփայական Բառարանը» երկնամերձ բարձունքէն վար առած է «Հանճարեղ»ը, այդ բառն ալ ջնջելով, ի՞նչ պիտի ըլլան անոր ձօնուած գովասանական տաղերը ։

Եթէ բոլորը հաւաքեն, ամբողջ գրադարան մը կը կազմուի 150–200 լեզուներով։

Այս «տէւքան»ներէն շատերը առանձին գիրքերով տպուած են, ուրիշներ արտատպուած՝ հատընտիր հաւաքածոներու մէջ ։

Այսպէս, Երեւանն ալ ունի չքեղ հատոր մը, «Սովետահայ Գրականութեան Անթոլոգիա» մը, ուր կ'երեւան բազմաթիւ օրինակներ Ստալինի ձօնուած տաղերէն ։

Քանի մը նմոյշներ, ծանօթ բանաստեղծներէ ։

Երեւանի նահապետը, Աւետիք Իսահակեան, 1949ին «Հայ ժողովրդի նամակը» խորագրով երկարապատում գովասանական մը թխած էր, Ստալինի ծննդեան 70ամեակին առթիւ։ Հատուած մը․

Մեր սրտերում Քո անունը յաւերժ պիտի շողշողայ ։
Քո հանճարեղ անձի մէջ մենք, ո՜վ Առաջնորդ Թանկագին,
Տեսնում ենք մեր ամենօրեայ բարձրացող բազուկին ։

Ուրիշ մը, Նայիրի Զարեան, կ'աղաղակէ․

... Հազար Հոմեր ու Ֆիրդուսի կ'առնեն գրիչ ու քնար,
Ու երգելով չեն սպառի ձեր մեծութիւնն անհնար։
Կ'երգեն բոլոր լեզուներով բանաստեղծներ նորանոր,
Կը տան դարերը ձեզ վայել յուշարձաններ փառաւոր ։

×

Այս ալ երիտասարդ բանաստեղծի մը կանչը ․

... Ես քեզ ի՞նչպէս արեւ ասեմ, քանի որ նա մայր է մտնում․— Ի՞նչպէս չափեմ ովկիանի հետ, երբ նա ունի ափ ու յատակ․— Ի՞նչպէս ես քեզ լեռ անուանեմ, երբ լեռն է մութ ամպերի տակ։ ... Ինչի՞ հետ քեզ համեմատեմ։ Ահա կաղնին լեռնաստանում ․— Ահա ժայռը, որի վրայ արծիւներն են հանգստանում ․ — Բայց ո՞ր ժայռն է միշտ անսասան, կամ ո՞ր կաղնին հողմնաշառաչ․— Յաւերժ կանգնեց ու դիմացաւ կայծակների զարկի առաջ .... — Ինչի՞ հետ քեզ համեմատեմ։ Ահա ծովեր, երկինք ու հող․ — Ու քեզ արժան ոչ մի պատկեր, ոչ մի նոր խօսք ես չգիտեմ ։ (Սուրէն Վահունի)

Դեռ կայ Սարմէնը․— «Արփի՛ր յաւէտ, մեր հանճարեղ Առաջնորդ, փառքի գագաթ, գարնան պայծառ առաւօտ, մեր հուրն անշէջ, մեր Գերագոյն զօրավար»։

Չեմ գիտեր, եթէ վերաքննութիւնը շարունակուի եւ խստանայ, ո՛րքան փայտ պիտի վառեն, խարոյկներ սարքելու եւ այս փառաբանութիւնները մոխիրի վերածելու համար ․․․

ՎԱՀԷ

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ ԱԶԳ․ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ազգ․ Ժողովը 231ի դէմ 385 ձայնով որոշեց հիմնովին քննել Հնդկաչինի խնդիրը, լսելով բազմաթիւ հարցապնդումներ։ Վարչապետը ցարդ անպատեհ կը գտնէր այս վիճաբանութիւնը եւ երկու անգամ յետաձգում պահանջեց, վստահութեան խնդիր յարուցանելով ։

Վիճաբանութիւնը տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի։ Հինգշաբթի օր (այսօր) երեսփոխանները պիտի դադրեցնեն իրենց աշխատանքը, սպասելով համայնավար համագումարին։ Վիճաբանութեանց ընթացքին համայնավար ներկայացուցիչը առաջարկեց Հնդկաչինի հարցին քննութիւնը ի հարկին շարունակել չորեքշաբթի գիշեր, բայց Ժողովը մերժեց։ Կարգ մը իրազեկ թերթեր հաւանական կը գտնեն որ վերջին պահուն որոշուի վիճաբանութիւնը վերջացնել չորեքշաբթի գիշեր։ Ամէն բան կախում ունի երեքշաբթի օրուան առաջին վիճաբանութեան մթնոլորտէն եւ Ժընեւի խորհրդակցութեանց վիճակէն։

Կառավարութիւնը նախապէս խորհրդակցելով Ազգ․ Ժողովի դիւանին հետ, առաջարկած էր երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի որոշել միայն հարցապնդումներու քննութեան թուականը։ Այս որոշման դէմ բողոքեց ընկերվարական ներկայացուցիչը, պահանջելով որ կառավարութիւնը բացորոշ յայտարարութիւն մը ընէ, յայտնելով իր ծրագրած միջոցները՝ Հնդկաչինի բանակին ապահովութեան համար։ Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ Ազգ․ Ժողովը մեծամասնութեամբ համաձայն է զինադադարին, եւ քննադատեց Պ․ Պիտօյի դիրքը։ Յետոյ բացատրեց թէ Հնդկաչինի խնդիրը զինուորական չէ, այլ քաղաքական։ «Կառավարութիւնը պարտաւոր է ճշգրիտ բացատրութիւններ տալ ։ Կարելի չէ անվերջ ձգձգել վերջնական որոշումը։ Ամէն օր որ կ'անցնի աւելի կը ծանրացնէ կացութիւնը եւ կը վտանգէ մեր բանակցութիւնները։ Կառավարութիւնը կը սպասէր զօր․ Էլիի եզրակացութեանց։ Զօրավարը վերադարձած է արդէն եւ կառավարութիւնը կրնայ իր դիրքը որոշել գալիք օրերու ընթացքին »։

Երեսփոխանները ջերմապէս ծափահարեցին։ Ասոր վրայ վարչապետութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ Նախագահութիւնը տալով հանդերձ թըւականի որոշման, կ'ընդունի համակերպիլ Ազգ․ Ժողովին որոշման։ Այդ միջոցին էր որ քուէարկութիւն կատարուելով, 231ի դէմ 385 ձայնով որոշուեցաւ խնդիրը քննել երեքշաբթի օր։ Նախկին վարչապետ մը, Պ․ Ռընէ Մայէր, բողոքեց այս որոշման դէմ, դիտել տալով թէ այս դիրքը պիտի դժուարացնէ Ֆրանսական պատուիրակութեան վիճակը Ժընեւի մէջ ։

× Հնդկաչինէն վերադարձած երեք զօրավարները վարչապետարան հրաւիր –

(Լուրերու շար․ը կարդալ Դ․ էջ)

ԴԷՊԻ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

«Յուսաբեր»ի մէջ կը կարդանք (22 Մայիս)․—

Երուսաղէմէն 19 Մայիս թուակիր նամակէ մը կը տեղեկանանք, որ Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի հրաւէրով Մայիս 18ին Էջմիածին մեկնած են Հայկազուն վրդ․ Աբրահամեան եւ Հայրիկ վրդ․ Ասլանեան։ Մեկնումի պատրաստութիւններ կը տեսնէ Եաֆայի հովիւ Բարգէն վրդ․ Ապատեան։ Սուրէն եպ․ Քէմհաճեան, որ նոյնպէս հրաւիրուած է Էջմիածին, Տեղապահի բացակայութեան իր բազմապարտ վիճակը նկատի առնելով, հրաժարեցաւ Էջմիածին մեկնելէ ։ Լուր կայ, թէ պատրիարքական տեղապահը՝ Եղիշէ արքեպ․ Տէրտէրեան՝ Կալկաթայէն, Մոսկուայի ճամբով, մեկնած է Էջմիածին։ Վանքը նիւթական տագնապի մէջ ըլլալով, կը տեղեկանանք, որ Երուսաղէմէն մեկնողներու ճանապարհածախսը կը հոգայ Դերենիկ եպ․ Փոլատեան ։

× Կ'իմանանք թէ Հիւս․ Ամերիկայէն Էջմիածին մեկնած են հրաժարեալ առաջնորդը, Տիրան արք․ Ներսոյեան, եւ առաջն․ տեղապահը, Մամբրէ արք․ Գալֆայեան ։

× Պոլսէն հրաւիրուած են Գրիգոր եպիսկ․ Կարապետեան եւ Պ․ Վահան Թօչիկեան ...

ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ

Լ․ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ ։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Արշակունի թագաւորներու օրով բազմաթիւ նախարարական տոհմեր գրաւած էին Վանայ ծովին սահմանակից երկիրները :

Եւ ահա Թ. դարու սկիզբը, Մեծ եւ Փոքր Աղբակ գաւառներէն Արծրունի իշխաններ եկան հասան մինչեւ Վանայ ծովը: Իրենց հովանաւորութեան տակ առնելով հին Հայոց նախարարութեանց ժառանգորդները, վերականգնելու վրայ էին Հայոց թագաւորութիւնը, իր հին կարգուսարքով :

Արծրունեանց իշխանութիւնը առաւ « Վասպուրականի պետութիւն » անունը եւ անոր գլուխին կանգնեցաւ մեծ իշխան Աշոտ Արծրունին :

Այս մեծ իշխանը արդէն իսկ Արծրունի տոհմէն իրեն ենթակայ իշխաններուն հետ, որոնց վրայ աւելցուցած էր նաեւ միւս հպատակ իշխանները, ունէր ստուարաթիւ բանակ մը, լաւագոյնը Թ. դարու Հայաստանին :

Նաեւ Տարօնի Բագրատունի իշխանին հետ խնամութիւն հաստատած ըլլալով, ան դրեթէ տէրն էր Հայաստանի հարաւային սահմաններուն եւ իր ձեռքն ունէր բանալին Հայաստանի դրան :

Դէպի հիւսիս երթեւեկող արաբական բանակները ստիպուած էին նկատի առնել Վասպուրականի ուժը :

Արծրունեանց պատմիչը կ'ըսէ թէ այդ բանակը միայն Արծրունեանց տոհմէն ունէր տասնեւվեց իշխաններ, իւրաքանչիւրը իր գունդով:

Պատմիչը կը թուէ մեծ իշխանի հրամանին տակ կռուող հարկատուները (Վասալ) :

Իսկական դիւցազներու բանակ, ամէն մէկը հին իշխանական տոհմի շառաւիղներ, իրենց որդիներով, հարազատներով, եւ իւրաքանչիւրը իր գունդով :

Եւ ահա կռուի նկարագրութիւնը՝

— « Փողքն հնչէին եւ դրօշքն տարածանէին եւ նշանքն փողփողէին, վահանաւորքն եւ նիզակաւորքն գոչէին, այրուձին այսր անդր վազս առնէին, եւ ախոյանքն յարձակէին, կապարճակիրքն աղեղանցն յուրային...»:

Ո՞ր մէկը Վասպուրականցիներէն պիտի չհպարտանար այս դիւցազնամարտով: Անոնց իւրաքանչիւրը կորիւններ են եւ կը կռուին առիւծներու նման, դարձեալ խօսքը տանք Արծրունեաց պատմիչին.

— « Ահա յանկարծակի հասանէր քաջն մեր Աշոտ (մեծ իշխան Վասպուրականի) եւ միախուռն յանդուգն յարձակմամբ դիմեցին վերայ այլազգեացն ...

«Աշոտ.. գոչեաց առիւծաբար, յարձակեցաւ ի վերայ ընտիր այրուձիոյն եւ զաջ թեւն բեկեալ զձախոյ կողմամբ արկանէր եւ սրոյ ճարակ զամենեսեան տայր, խիզախելով իբրեւ զքաջ նահատակս, իբրեւ զարծուիս կանչելով, իբրեւ զկորիւն առիւծուց ի վերայ որսոյ հասեալ բեկանէին ...»:

Այս բանակն էր որ Հայաստանի մէջ յաղթանակէ յաղթանակ կը սուրար: Անոր գլուխը Աշոտ մեծ իշխանը, կ'ուզէ, Տարօնի Բագարատի հետ դաշնակցելով, Հայաստանի պետական միութիւնը իրագործել, բայց խալիֆան կը տեսնէ վտանգը: Իններորդ դարու կէսին, մեծ բանակով մը, կը կտրէ Վասպուրականի եւ Տարօնի թեւերը, առաջքը առնելու համար հաւանական միութեան մը, Հայաստանի իշխանաց իշխանութիւնը կուտայ Աշոտ Բագրատունիի, Բագարանի տիրոջ, ապա թագ կը ղրկէ անոր, ոչ թէ անոր համար որ ան ամէնէն արժանաւորն է, այլ անոր համար որ ամէնէն տկարն է իշխանական տոհմերու մէջ:

Պատմութիւնը սխալ լուծումի մը կը յանգի, ուժերու հաւասարութիւնը կը խախտի: Գիտենք որ Բագրատունիներու գերիշխանութիւնը Հայաստանի վրայ երկար չի տեւեր եւ արդէն տասներորդ դարու սկիզբը Վասպուրական կ'անջատուի Բագրատունեաց թագաւորութենէն, կը դառնայ ինքնիշխան թագաւորութիւն, իր Գագիկ Ա. Արծրունիով :

Այն աշխարհը, որ խալիֆային հրամանով կորսուելու դատապարտուած էր, ահա նորէն ոտքի է կանգնած: Վասպուրականը իր այս յարութիւնը կը պարտի դարձեալ խումբ մը քաջերու, որոնք աննման դիւցազնի մը հրամանատարութեան տակ կ'ապստամբին, կը մաքրեն երկիրը արաբ գաղթականներէն, որոնք եկած հաստատուած էին խալիֆայի հրամանով:

Քաջանց քաջ Գուրգէն Արծրունի Ապուպելճն է այդ իսկական հերոսը, աւելի մեծ քան Աքիլլէսներն ու Հեկտորները ... Տարօն ու Վասպուրական, հոգին ու սիրտն են հայութեան :

Հայկ. հէքեաթներու ու աւանդութեանց հարուստ աշխարհ, մութ քարանձաւներ, խոր ձորեր, ու անոնց մէջ սաւառնող դիւցազներ : Սասունցի Դաւիթ, Մհեր, Ապումկդէմ, Գուրգէն եւ միւս Գուրգէն Արծրունիներ... Աւելցուցէք ասոնց վրայ 1890էն ասդին յեղափոխութեան այն աննման զինուորներու անունները եւ կ'ունենաք այս երկու նահանգներուն հոյակապ պատկերը :

Ահաւասիկ այն աշխարհը զոր մէջտեղէն վերցնելու որոշում տուած էր Թուրք կառավարութիւնը: Նախախնամութիւնը, որ անտարբեր էր Հայոց հանդէպ, այս անգամ դարձաւ արդարութեան կողմը :

Վասպուրականի ժողովուրդը որ դատապարտուած էր յաւիտենական լռութեան, փրկուեցաւ: Դասապարտելով հանդերձ Թուրքին արարքը, մնալով մարդ, յարգելով այն ինչ որ չէր յարգեր թշնամին իրեն հանդէպ, Վասպուրական փրկեց մարդուն եւ ազգի գաղափարը: Ան հաստատեց թէ Խալիֆաներու եւ Թալէաթներու վճիռով ազգ մը չի կորսուիր: Փրկուեցաւ Վասպուրականի ժողովուրդը, անցաւ Այրարատեան դաշտը, միանալու իր եղբայրներու ճակատագրին:

Վասպուրականի պատուական ժողովուրդ, այսօր տօնելով յիշատակը 1915ի դիւցազնամարտին, կը հաստատէք թէ արժանի զաւակներն էք ձեր հայրենիքին: Սիրեցէք ձեր աշխարհը, պաշտեցէք ձեր հերոսները: Ժողովուրդ մը որ հերոսներու պաշտամունքն ունի, երբեք չի մեռնիր:

Վասպուրականը հայրենիքն է Հայութեան, Ան ուշ կամ կանուխ պիտի վերադառնայ հայութեան — Կեցցէն Վասպուրականը եւ Վասպուրականի քաջերը :

ՎԱՂԱՐՇ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ.— Յատկանշական է հին Հայոց հասկացողութիւնը աշխարհակալին եւ «վասալ»ին, նուաճողին և նուաճեալ ցեղերու փոխյարաբերութեան եւ պարտականութեանց մասին:

Թովմա՝ Արծրունեաց պատմիչը կուտայ մօտաւոր իմաստը այն երկու հրովարտակներուն, զոր Վասպուրականի իշխանը կ'ուղարկէ, իր դեսպանին ձեռքով, խալիֆայի պաշտօնատարներուն: Ահա թէ ինչպէս կ'ըմբռնէ Աշոտ մեծ իշխան խալիֆային – նուաճողի պարտականութիւնը :

Ա. հրովարտակ.— «Թագաւորաց աշխարհակալաց օրէնք են մեծաւ հոգաբարձութեամբ խնամ տանիլ վասն շինութեան աշխարհի եւ թեթեւացուցանել զլուծ բռնութեան ծանրուկ բեռանց թուլացուցանելով զսաստկութիւն հարկապահանջ խոշտանգանաց, զի մի սպառ սպուռ տապալեսցի զօրութիւն շինուածոյ աշխարհի, ի բաց ընկնելով զծառայական պաշտօնատարութիւն կողմնակալաց ... » (Թովմա Արծրունի, էջ 180):

Բ. Հրովարտակ.— « Ելեր դու յաշխարհս Հայոց հրամանաւ արքունի առնուլ զհարկս արքունի. միթէ եւ հրաման ունիս յարքունուստ զերել զերփել յաւեր դարձուցանել զաշխարհս մեր :

Բայց մեք քանզի ոչ երբեք ստնդանեցաք հրամանի թագաւորին (խալիֆային) եւ ոչ խափանիչ գտաք հարկաց արքունի, իբրեւ զապստամբս եւ զանհնազանդս եւ զստահակս ի ծառայութենէ տերանց ... (համարեք) ... :

... « Արդ դու յարուցեալ դնասցես ի մի՝ քաղաքացդ Հայոց, որպէս օրէն է աշխարհակալաց եւ մեք տացուք քեզ զհաս հարկացն եւ հաճեսցուք զմիտս քո, եւ մի անխնայ ապականելով յաւեր դարձուցանես զերկիր իմ»: (Թովմա, էջ 124):

ԻՆՉՊԷՍ ՄՇԱԿԵԼ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Դասախօսութիւն՝ Համազգային Լսարանի, 7 Մայիս)

Նիւթը միայն ուսուցիչները չի հետաքրքրեր: Մեզմէ իւրաքանչիւրը դաստիարակն է ծնած կամ ծնելիք զաւակի մը, կրտսեր քրոջ մը, եղբօր մը եւ գործակիցը՝ դպրոցին :

Ձեկուցումը պիտի չանտեսէ հարցին տեսութիւնը որ, անհրաժեշտօրէն, պիտի ընթանայ գործնականին հետ: Ինչպէ՞ս բաժնել զանոնք իրարմէ, քանի որ անբաժան են մտածում եւ գործողութիւն: Եթէ ճիշդ է թէ տեսականը կը բխի գործնականէն, հարկ է ընդունիլ նաեւ որ վերջինս ալ իր ուժը կ'առնէ առաջինէն:

Ուսուցման արուեստը կը կայանայ, ամէն բանէ առաջ, ուշադրութիւնը արթնցնելու եւ մարզելու մէջ: Չկայ յառաջդիմութիւն՝ առանց ուշադրութեան: Ոչինչ կարելի է անուշադիր տղոցմով: Ան հոգին է մանկավարժութեան: Արմատը՝ իմացականութեան եւ կամքին: Զսպանակը՝ դաստիարակութեան: Սկզբունքը՝ յիշողութեան: Էական պայմանը, որուն շնորհիւ կը կազմուին սովորութիւնները : Նիւըթըն իր գիւտը կը պարտի ուշադրութեան: Ըստ Պերկսոնի՝ իմացականութիւնը ուշադրութիւն կը նշանակէ նախ եւ առաջ: Ու մտաւորական գերակայութիւնը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ կեդրոնացման մեծ կարողութիւն մը: Դարեր առաջ, ստոյիկեանները լաւագոյնս ըմբռնած էին ուշադրութեան դերին կարեւորութիւնը: Ի հարկէ, անսահման չէ ուշադրութեան զօրութիւնը: Ան միտքի յաւելում չէ բնականաբար :

Ոչինչ այնքան դժուար է տղուն համար, որքան մտասեւեռումը՝ որոշ նիւթի մը: Քմահաճ է ուշադրութիւնը, որ խոյս կուտայ երբ կը հետապնդենք, կամ կը ներկայանայ երբ չենք սպասեր :

Ի՞նչ է ուշադրութիւնը.— Կարելի չէ ճշգրտօրէն պատասխանել: Ընդհանրապէս, ոչինչ գիտենք մտային ուժերուն վրայ: Զանոնք կը ճանչնանք իրենց արդիւնքներովը: Դժուար է անոնց սահմանումը :

Ուշադրութիւնը գիտակցութեան սպասման վիճակն է պրկուած: Ծիգ մը՝ որով գիտակցութիւնը կը կեդրոնանայ «նիւթ»ի մը վրայ, անջատ ուրիշներէ: Ուժ մը՝ որ կրաւորական վիճակը կը վերածէ գործօնի: Պարզապէս, միտքն իսկ է ձգտեալ :

Ուշադրութիւնը, ըստ Ռիպոյի, երկու ձեւ ունի, ինքնաբուխ կամ բնական եւ կամաւոր կամ արուեստական: Անոր զարթնումը եւ զարգացումը կախում ունին առարկայական ու ենթակայական պայմաններէ: Զանձրոյթը կը ծնի միօրինակութենէն: Սովորականացած զգայութիւնները աննշմար կ'անցնին: Արագութեան, սաստկութեան, տարածութեան և տեւողութեան փոփոխութիւնները ուշադրութիւնը կը խթանեն: Ուշադրութիւնը ֆիզիքական փոփոխութիւններ կը պատճառէ: Ուրեմն, շատ կարեւոր՝ առողջական ընդհանուր վիճակը: Անօթին ուշադիր չէ: Ժրաջան մարսողութիւնը կը դժուարացնէ ուշադրութիւնը: Ջլախտաւորը չի կրնար հետեւիլ խօսակցութեան: Մելամաղձոտին ուշադրութիւնը տկար կ'ըլլայ : Միտքը կը ծիւրի սննդազրկումով: Ուշադրութիւնը կը տուժէ երբ խախտի գործարանական հաւասարակշռութիւնը: Զգայարանական գործարաններուն անեղծութիւնը կարեւոր է: Որքան մտացիրներ պիտի դառնային յանկարծ ուշադիր աշակերտներ, արագ քննութենէ մը ետք: Տղաք չեն կրնար ուշադիր ըլլալ աղմուկին մէջ: Մեզի չեն նմանիր: Ուշադիր նստուածքը նպաստաւոր է: Շարժիլը՝ վնասակար : Ուշադրութիւնը կը զօրանայ դնդերային որոշ շարժումներով :

Ուշադրութեան ամենակարեւոր պայմանները — հոգեբանական — կը խտանան միակ պայմանի մը մէջ.— Հետաքրքրութիւն :

Առանց հետաքրքրութեան՝ կարելի չէ յղանալ ուշադրութիւնը: Զօրաւոր յուզում մը կը խանգարէ: Շատ լացող, շուտ յուզուող տղան միտքով ուշ կ'աճի: Քննիչ մը ոչինչ կը ստանայ յուզուած թեկնածուէն :

Հետաքրքրութիւնը բանի մը տուած համն ու հաճոյքն է: Կ'ըլլայ ուղղակի եւ անուղղակի: Առաջինը կուգայ նիւթերէն եւ առաջ կը բերէ բնական ուշադրութիւնը: Իսկ երկրորդը — արուեստական — կը բխի նիւթերէն դուրս միջոցներէ ,— պարսաւ, գովեստ, քաջալերութիւն, ըսպառնալիք, վարձատրութիւն, պատիժ, քննութեանց հոգ, մրցակցութեան ոգի, համակրանք ուսուցչի, եւն.: Դպրոցը կը կիրարկէ բոլոր ձեւերը: Արուեստականը մեծ արժէք մը չունի ապագայի տեսակէտէն:

Ուրեմն, ուշադրութեան խնդիրը հետաքրքրութեան խնդիրն է պարզապէս: Ո՞ւր է ան: Նիւթի՞ն մէջ թէ ենթակային: Ենթակային մէջ: Նիւթի մը հետաքրքրութիւնը կախում ունի մեր մտային վիճակէն, մեր բնութենէն, մեր դաստիարակութենէն: Մէկ բառով՝ մեր «ծանօթ»էն: Ուրեմն, «անծանօթ»ը պէտք է որ «ծանօթ» մը գտնէ մեր մէջ :

Անհրաժեշտ պայման,— ճանչնալ տղան: Անոր մարմինը եւ միտքը: Ի բնէ, մտացիր է ան: Հետաքրքրութիւնը մակերեսային: Վասնզի, «ծանօթ»ը աղքատ: Անկարող՝ երկար ուշադրութեան, ինչպէս երկար անշարժութեան: Կամաւոր ուշադրութիւնը ուշ պիտի գայ :

Մտացրութեան բազմաթիւ պատճառներ կան: Ինքնամփոփումը կարելի է կոյրերուն եւ խուլերուն համար, որոնք զօրաւոր են ներքին ուժեղ կեանքով մը: Իսկ մտացրութիւնը թշնամին է դաստիարակութեան: Յաճախ, ծուլութիւնը արդիւնք է հետաքրքրութեան պակասի :

Տղոց ուշադրութիւնը կը տարբերի համաձայն տարիքի, սեռի, խառնուածքի, առողջութեան, շաբթուան օրին, օրուան ժամուն, օդին, նիւթին, պահուն, եւն.: Մտացիրներու համեմատութիւնը փոփոխական է դաստիարակէ դաստիարակ :

Տղոց դնդերային, մտային եւ ջղային յոգնութեան պարագան դաստիարակութեան ամենամեծ մէկ դժուարութիւնը կը կազմէ: Ծիգը անհրաժեշտ է: Բայց, մանկավարժութիւնը պիտի ձգտի ոչ թէ առաւելագոյնին, այլ լաւագոյնին: Անոր առաջադրութիւնը պիտի ըլլայ,— ամբարել ամենաշատ գիտելիքներ՝ ամենաքիչ ատենէն: Զմոռնալ աշակերտը՝ ծրագրի եւ քննութեանց համար: Ուսուցումը անէծք մը չդառնայ: Ծիգերը յարմարին կարողութեանց :

Կիրարկել «հետաքրքրութեան կեդրոններ»ու դրութիւնը: Տղան ըլլայ գործօն, ոչ թէ կրաւորական: Ուսուցիչը չըլլայ վարդապետական: Մտածել ոչ այնքան նիւթին, որքան զայն տալու եղանակին վրայ : Չշլանալ բազմաթիւ բաներ ուսուցանելով: Այլ գոհանալ հետաքրքրութիւնները գրգռելով, հետեւաբար, ուշադրութիւնները լարելով : Կայծ տալ: Մէկ խօսքով, դասը հրապուրիչ դարձնել:

Հարկ է հետեւիլ Վեռլէնի պատուէրին. «Բռնէ հռետորութիւնը եւ կտրէ անոր վիզը »:

Ուստի, ուսուցիչը ոչ թէ խօսի, այլ խօսակցի, յիշելով անընդհատ Սոկրատը,— տիպար եւ անզուգական դաստիարակ : Հարցնէ, հարցնել գիտնայ, եւ ապա, համբերութեամբ, լսէ պատասխանները :

Անշուշտ, ոչինչ հասցնել չափազանցութեան: Այլ, մնալ հաւատարիմ չափաւորին :

Կարելի չէ շարունակ տղոց յեղյեղուկ ճաշակներուն, հետաքրքրութեանց սայլին լծուիլ: Պէտք չէ միայն եւ միայն «հետաքրքրութիւնը » հետապնդել ի վնաս ողջմտութեան :

Ուստի, հին եւ նոր դպրոցի, աւանդական եւ արդի մանկավարժութեան հակադրութիւններ կամ խնդիրներ չյարուցանենք: Չկայ հին մանկավարժութիւն, չկայ նոր մանկավարժութիւն, ինչպէս չկայ նոր գրականութիւն, չկայ հին գրականութիւն: Ոչինչ կայ հին կամ նոր : Վասնզի, չկայ հին կամ նոր մարդկութիւն, չկան հին կամ նոր տղաք :

Հետեւինք բոլոր ժամանակներու խելօք եւ իմաստուն դաստիարակներուն: Համակրինք նորութեանց: Եւ սակայն, մնանք միջինին վրայ :

Թողլ տանք որ տղաք իրենք ծամեն իրենց պատառը: Ճիգերու վարժութիւնը չխնայենք անոնց: Թող բախին յաղթելի դժուարութեանց, հարթելի խոչընդոտներու, լուծելի խնդիրներու :

Դաստիարակը պիտի ջանայ ըլլալ հետաքրքիր միտք մը, որպէսզի ըլլայ հետաքրքրական ուսուցիչ մը: Պիտի գիտնայ կտրել կեղեւը, իջնել խորը, յատակը: Այն ատեն, հետաքրքրութիւնը ինքնաբերաբար երեւան պիտի ելլէ:

Ամէն ուսուցիչ իր արհեստը պիտի վերածէ արուեստի: Պիտի հրահրի լաւագոյնին կիրքովը: Իր կեանքը պիտի դարձնէ յաւիտենական պրպտում մը: Անընդհատ, պիտի քննէ իր գաղափարները :

Ուրեմն, պիտի ըլլայ յաւէտ դժգոհ արուեստագէտ մը:

Որպէսզի, իր ուսուցումը դառնայ աղբիւր ուշադրութեան :

Օ՛, այն ատեն, յաջողութիւնը պիտի ժպտի :

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԵՄ

« ԻՐԵՆՑ ԿԵԱՆՔԸ »

Միշտ հաճելի է լսել Գ. Վահանի թատերախաղերը որոնք համեստ փորձեր են եւ լաւ հիւսուածք ունին:

Ուրիշ առթիւ ըսած ենք թէ այս թատերագիրը յաջող գրուցարան է, իր դրուածքները խիստ թատերական են եւ իբրեւ հեղինակ կրնար հայկական «Ռօւսէն» մը ըլլալ, եթէ աւելի լայն միջոցներ ունենար: Արդէն այդ իսկ է որ թատերագիր – դերասանը կը ջանայ բացատրել ժողովուրդին իր վերջին «Մեր Կեանքը» թատերախաղով: Այս խաղը ներկայացուած աւելի յաջող կերպով 1949ին, հակառակ կարգ մը անհրաժեշտ փոփոխութիւններու, չկրցաւ նոյն տպաւորութիւնը ձգել: Գլխաւոր պատճառը դերերու բաշխումն էր, այս անգամ շատ տկար եւ սխալ:

Մեզի համար ալ դժուար է արտայայտուիլ այս կարգի ներկայացումներու առթիւ: Եթէ գովենք, ինչպէս սովորութիւն է հայկական մամուլին մէջ, դաւաճանած կ'ըլլայինք մեր կարծիքին, որովհետեւ սխալ է գովել ամէն երեւոյթ որ հայկական է, ուրեմն պատուական, լաւ ըսել ամէն բանի՝ բարեկամական կամ ուրիշ մտածումներէ մղուած: Եթէ ըսենք բոլոր թերութիւնները, ինչպէս պիտի ընէինք տեղական թատերախաղերու առթիւ, մեզի պիտի տրուին շատ մը արդարացումներ որոնք մեծ չափով իրաւացի ալ են:

Իրաւունք չունինք շատ խստապահանջ ըլլալու, երբ չենք կրնար անտեսել այն պայմանները որոնց մէջ կը պատրաստուի հայկ. թատերախաղերու բեմադրութիւնը: Թատերագիր – դերասաններ ստիպուած են ոչ միայն գրել, ոչ միայն խաղալ, այլեւ դուռնէ դուռ շրջելով տոմսակ «տեղաւորել»ու փորձեր պիտի կատարեն տաժանելի պայմաններու մէջ, նիւթական միջոցներու պակասը պիտի ստիպէ ալ որ անփորձ «սիրող»ներ առնուին, փոխանակ փորձառու դերասաններու:

Այս քանի մը տող յառաջաբանը մասամբ արդէն Գրիգոր Վահանի «Մեր կեանքը» թատերախաղին նիւթն է, որուն վրայ աւելցուած է սիրային կնճիռ մը:

Թատրերագիր Արմէն Ուրարտացի (Գ. Վ.) «Գաղափարի ճամբաները» անունով գործ մը ունի որուն ներկայացման համար դրամ չկայ: Անդին դերասան մը Վազգէն (Գ. Տէրվիշեան) կը գտնուի նոյն դժուարին պայմաններուն, միեւնոյն ատեն ունենալով մահամերձ զաւակ մը, կէս հայ օրիորդ մը, տխպար անձնուէր իտէալ աղջկան (Օր. Իրմա Պէրպէրեան) սիրահարած է Արմէնին, մինչ այս վերջինը կը սիրէ հարուստ եւ իրատես աղջիկ մը (Օր. Գասապեան): Այս գլխաւոր դերերուն վրայ կան երեք ուրիշներ, մէկը վաճառական փիլիսոփայ մը որուն դրամը կ'առնուի, գրուածքներէն մէկը ներկայացնելու պատրուակով, միւսը հասարակութենէն մէկը, որ տոմսակ առած է ներկայացման մը համար, թէեւ տեղի պիտի չունենայ, եւ վերջապէս դերասանին կինը որ քանի մը վայրկեան կ'երեւայ իր զաւկին մեռած ատեն: Այս խաղին թերութիւնները ժամանակին ալ մատնանշած էր Պ. Յակոբ Տէր Յակոբեան այս սիւնակներու մէջ, թէեւ այս անգամ ասոնք աւելի որոշ էին, որովհետեւ դերակատարները տկար էին: Այս ներկայացման լաւագոյն խաղացողը Պ. Գ. Տէրվիշեանն էր որ թէ դերը գիտէր, թէ ի վերջոյ դերասանի խմոր ունի, թէեւ քիչ մը կեղծ էր զաւկին մահացած ատենը, բայց շատ յաջող խենդութեան տեսարան մը տուաւ վերջին արարին: Պ. Գր. Վահան բնական խաղարկութիւն չունի եւ այս անգամ ալ շատ պերճաբան խօսակցութիւն մը ունէր որ չի համապատասխաներ խաղին: Օր. Պէրպէրեան շատ լաւ խաղաց, դերասանուհիի յատկութիւններ ունի եթէ ուշադրութիւն ընէ ձայնին: Օր. Գասապեան պիտի կարենար լաւ խաղացող մը ըլլալ եթէ դերը գիտնար եւ այնքան անփորձ ձեւով չշփոթէր: Շատ լաւ էին Պ. Ժագ Սթեֆանօ եւ Միհրան Եփրեմեան կարճ դերերու մէջ: Տկար եւ տարեց գտանք դերասան Վազգէնի կնոջ դերակատարը, մանաւանդ երբ յիշենք թէ որքան յուզիչ էր նոյն դերին մէջ քանի մը տարի առաջ Օր. Հայկուհի Խտըշեան:

Ի հարկէ լաւագոյնը այն ատեն կ'ըլլար երբ տեւական խումբ մը ունենայինք Փարիզի մէջ դերասաններու, վարչութիւնով մը որ սրահ վարձելու եւ տոմսակի խնդիրներով զբաղէր, որպէսզի թէ թատերական ներկայացումները աւելի խնամուած ըլլային, թէ հասարակութիւնը գոհ մնար եւ մենք ալ աւելի խանդավառ:

Շնորհաւորելի է սակայն, կատարուած գործը, նկատի առնելով պայմանները, նոյնիսկ մասնակցողները որոնց պակասները թէեւ չեչտեցինք, բայց չենք մոռնար որ ի վերջոյ մեծ մասը դերասաններ չեն:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԳՐ. ԶՕՀՐԱՊԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Գրիգոր Զօհրապի սպանութիւնը առեղծուածներու առեղծուածը կը մնայ եւ պիտի մնայ անլուծելի, որովհետեւ դահիճը այնքան կատաղութեամբ եւ նախատեսուած, խնամուած ծրագրով կատարեց իր հրէշային նախճիրը, որ հազարաւոր հայ մտաւորականներու յօշոտման պարագաները ցարդ կը մնան գաղտնիք:

Պ. Ստեփան Ժաք, 39 տարի ետք Դամասկոսի մէջ Թուրք «խղճահարուած» ոճրագործի մը խոստովանութիւնը իբրեւ յայտնութիւն կը հարամցնէ մեզի: Սակայն, նախքան այդ յայտնութեան հրապարակումը տարրական պարտականութիւն էր, Ա. ստուգել այդ երեւակայեալ ոճրագործին ինքնութիւնը, Բ. նկատի ունենալ սպանութեան վայրին՝ տրուած աշխարհագրական դիրքը, Գ. վկայութիւններ տալ փաստացի եւ խղճամիտ:

Անմիջապէս ըսեմ թէ չեմ ուզեր վէճ ստեղծել մեր սրբացած, համբուրելի նահատակներուն շուրջ: Շատ հաւանական է Պ. Ստեփան Ժաք կ'ուզէ սրտցաւօրէն պարզել անլուծելի հարց մը: Դժբախտաբար վերջին աշխարհամարտէն ի վեր խորթ հոգեբանութիւն մըն է ստեղծուած, որեւէ խնդիր մանաւանդ մեր քաղաքական եւ յեղափոխական կեանքէ դրուագներ թերթէ թերթ կը ճախրեն առանց ստուգման, առանց դոյզն ուսումնասիրութեան, երբեմն հերոս մը հասցնելով աւազակի մը, ստահակի մը դիրքին:

Այս քանի մը հաստատումներէն վերջ, ստիպուած եմ ըսել Պ. Ստեփան Ժաքի.—

Ա) Ձեր երեւակայական ոճրագործը եւ հիւանդապահը ձեզ խաբած են, Ուրֆայի մէջ եւ Ուրֆացի Հայերուն եւ Թուրքերուն կարծիքով քոմիսէր Շաքիր կրնար ըլլալ միայն սպանութիւնը կազմակերպողը, որ կ'ապրէր զինադադարէն ետք Հալէպ, թշուառ վիճակի մէջ: Զօհրապի եւ Վարդգէսի սպանիչները ոչ սպայ, ոչ ալ բարձր պաշտօնատարներ եղած են, այլ հասարակ մարդասպաններ, որոնք սպանութենէն քանի մը օր վերջ Զօհրապի ժամացոյցը ծախած են Ուրֆայի մէջ: Ոչ ոք կրնայ ստուգել իրական ոճրագործները բացի Թուրք իշխանութենէն:

Բ) Իբրեւ Ուրֆացի Քարրի ներկայացող Թուրքը մոլորեցուցած է Պ. Ստեփան Ժաքը: Բուն Ուրֆացին չէր կրնար «անտառ» բառը գործածել, երբ մենք գիտենք թէ Ուրֆան՝ իր հարիւր քիլոմեթր շրջագծին մէջ անտառ չունի: Ուրֆա – Տիգրանակերտ ճամբուն վրայ ուր սպաննուած են մեր երկու տիտան մտաւորական – քաղաքական գործիչները՝ միայն այգիներ եւ շատ ցանցառ ծառեր կան լեռնային եւ սեւ հսկայ քարեր, խճողուած ճամբաներ: Բոլորին կարծիքը այն է թէ երկու անմեղները սպաննուած են Ուրֆայէն մէկուկէս հազարամեթր հեռու, դէպի հիւսիս, հաստատուած կամուրջին մօտ, գիշեր ատեն եւ դիակները անհետացուած: Նպարավաճառ Քարրի չէր կրնար ըլլալ, նկատի ունենալով որ անուս էր ...

Գ) Լաւ պիտի ըլլար այդ վերապրող Ուրֆացիներուն անունը տալ իբրեւ վկայ: Շատ հաւանական է որ այդ վկաները միամտօրէն բաներ մը ըսած ըլլան: Քատրին ալ Քատօ անուանել՝ չի նշանակեր ընդունիլ հիւանդապահին վկայութիւնը իբրեւ փաստ:

Աւելի լուրջ կ'ըլլար եթէ Պ. Ստեփան Ժաք դիմէր Պէյրութի մէջ Ուրֆացի «Յուշատետր»ի կեդրոնական յանձնախումբին որ աշխատանքի մէջ է, այս տարուան ընթացքին հրապարակ հանելու համար գիրքը եւ ստուգէր դէպքը, ոչ թէ հրապարակ իջնէր առանց հիմնական փաստեր ունենալու:

Ով որ ունի համոզիչ փաստեր, պարտաւոր է լուսաբանել այս հարցը, ոչ թէ թռիչք տար երեւակայութեան:

Հոս մենք ալ ունինք հայրենակիցներ, որոնք 1915–1918 ապրած են Դամասկոս եւ տրուած անունով ոչ Ուրֆացի, ոչ ալ դէպք կը յիշեն:

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ՔՍԱՆԱՄԵԱԿ ՄԸ

ԹԵՀՐԱՆ, (Յառաջ).— Իրանահայ բեմի արժանաւոր մշակներից դերասանուհի Տիկին Լիզա Աթայեանի բեմական բեղուն գործունէութեան 20ամեակին առթիւ, Հայ Կանանց Միութիւնը եւ Թատերախմբերը ներկայացում մը սարքած էին, ի պատիւ իրեն: Ձեռնարկը տեղի ունեցաւ Մայիս 16ին, ի ներկայութեան հոծ բազմութեան:

Տիկին Լ. Աթայեանը ծնած է 1914ին, Թեհրանում, մի համեստ ընտանիքում: Կանուխէն բուռն հակում է ցոյց տուել դէպի թատրոնը: Շնորհիւ իր բեմական ձիրքի, կորովի եւ մանաւանդ յարատեւութեան, կարճ ժամանակամիջոցում դառնում է Թեհրանի Հայկ. բեմի շատ սիրուած ուժերից մէկը: Ունի հարուստ խաղացանկ՝ հայ եւ օտար թատերախաղերի: Պտոյտներ է կատարել Իրանի մի շարք շրջաններում: Իրանահայ մամուլը միշտ էլ մեծ գրուատանքով է արտայայտուել իր մասին:

Իրանահայ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ինչպէս երէկ հաղորդած էր «Յառաջ», Նիսի յաղթական խումբին բերդապահն էր 23 տարեկան հայ երիտասարդ մը, Ռաբդէն Հայրապետեան: Մարզական թերթերու աշխատակիցները միաձայն կը գնահատեն իր կարեւոր դերը այս յաղթանակին մէջ:

Երիտասարդ մարզիկը, որ ծնած է Մարսիլիոյ շրջանը, 16 տարեկանէն իսկ ապրած է հանքային աշխատաւորի տաժանելի կեանքը: Զինուորական շրջանին ալ եղած է Ֆրանսական զինուորական ֆութպոլի խումբին խաղացողներէն՝ միջազգային մրցումներու մէջ: Կիրակի օրուան յաղթանակը աւելի կ'ամրապնդէ իր դիրքը: Տեսակցութեան մը ընթացքին, Հայրապետեան յայտարարեց թէ իր այս յաջողութիւնը կը պարտի ամբողջ Ֆրանսահայ գաղութին, որ միշտ քաջալերած է զինքը: Մենք ալ մարզական մամուլին հետ կը շնորհաւորենք երիտասարդ մարզիկը, մաղթելով երկար ասպարէզ եւ փայլուն յաջողութիւններ. — Վարուժան Գորգիկեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (89)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Արդեօք քրտեւհայ եղբայրակցութեան փորձը կը սկսէր հետզհետէ հիմնաւորուիլ ու պտո՞ւղ տալ: Յայտնի չէր, թէեւ Տիգրանը հաւատացած էր թէ իր ծրագիրը կը յաջողէր, քանի որ այդ դէպքերը կը պատահէին այն շրջանին մէջ՝ ուր Ռաշիտը կը գործէր, թուենք այդ դէպքերէն մէկ քանին:

Մէմօն, օր – ցերեկով, գիւղացիներու ներկայութեան յանդգներ էր հայհոյել ու ձեռք վերցնել իր աղային վրայ, որովհետեւ այս վերջինը իր տարեվճարը պակսեցուցած էր. եւ ուրիշ մէկը նախորդ նշանակած էր, ու դեռ՝ քանի մը օր վերջ՝ աղան սպաննուած էր Մէմոյի դաշոյնի հարուածներով:

Ամրան օր, նախորդ Ահմէտ, նախիրը կը տանի ձորամէջ, հոն աղբիւր մը կար պաղ եւ զուլալ ջուրով, հոն՝ թէ առատ կանանչութիւն կար եւ թէ ծառերու զովութիւն, կէսօրուան տաքին՝ ծառերու շուքը պառկեցաւ քիչ մը հանգստանալու համար: Թուրք զապթիյէ մը կուգայ աղբիւրը ձիուն ջուր տալու համար, կը տեսնէ պառկած քիւրտ հովիւը, կը զայրանայ, կը փրփրի, թէ ինչո՞ւ հովիւը պառկած տեղէն ոտքի չելաւ իր ձիուն սանձը չբռնեց եւ զինքը չմեծարեց իբրեւ պետութեան մարդ, կը մօտենայ պառկողին, կօշիկովը կը մշտէ կողը, պոռալով.

— Ելիր խըզըր ճառաքա, գիս տեսար ու չտեսնելո՞ւ կը զարնես, սուտ քուն կը ձեւացնես, ելիր, շուտ, ձիուս սանձը բռնէ, պատցուր, շուտ»: Ու զայրացած զապթիէն՝ մտրակը կը քաշէ, չի սպասեր որ նախորդը պառկած տեղէն ելլէ ու իր հրամանը կատարէ, ու կը սկսի հարուածել, հարուածներէն մէկը աղետաբեր կ'ըլլայ, կը դպի ձախ աչքին, որ կը պայթի, արիւն կը վազէ: Ահմէտ՝ իր աչքին ցաւէն մղուած, վեր կը ցատկէ, խոշոր քար մը կը նետէ զապթիյէին, գետին կը տապալէ, ապա՝ կը փշրէ անոր գանկը՝ քարի հարուածներով, անոր զէնքը կ'առնէ, կը նետուի ձիուն կռնակը, կը փախի:

Իր հիւսքովն ու վերջաւորութեամբը տարօրինակ է նախորդ Շէկոյին պատահածը: Օր մը, մոլլա մը կը բերեն գիւղը, ան՝ կը վարձէ Հաճի Խալիլի տունը՝ որ պատկից էր Շէկոյի պապենական տունին: Շէկօն աղքատ էր: Մոլլան՝ տեղաւորուելէ վերջ, աչքը բացած – չբացած՝ կը տեսնէ Շէկոյի տունը եւ անոր ագուոր կինը, կը հետապնդէ զայն՝ աղբիւր, պարտէզ, այգին ու արտը գացած ատենը, տանիք ելած ժամանակ, բակին մէջ այծերը կթելու միջոցին, դարձեալ՝ իր տան պատշգամէն, վերջապէս ուր որ առիթը ներկայանար, խօսք կը նետէր, սիրոյ հրաւէր կ'ուղղէր, կամ՝ խճաքար, բակլայ, սիսեռ կը նետէր: Նախորդին կինը, ճարահատ, եղելութիւնը կը հասկցնէ իր ամուսնուն: Շէկօն կը կատղի, գիշեր մը՝ գաղտօրէն Մոլլային տունը կը մտնէ, անկողնին մէջ կը կաշկանդէ զայն, կը խոթէ ճեմիշին, աղտոտ ջուրին մէջ կը խղդէ, եւ յաջորդ առաւօտ, սովորականին պէս նախիրը կ'առնէ եւ արածելու կը տանի: Կէսօրուան դէմ՝ գիւղացիները Մոլլան կը փնտռեն, կ'երթան տունը, կը տեսնեն դուռը գոց, կը զարնեն ու կը զարնեն, ականջ կը դնեն, ձայն չկայ, դուռը կոտրեն, ներս կը մտնեն, կը տեսնեն որ Մոլլան ինկեր է ճեմիշին մէջ եւ խեղդուեր, պատահարի մը վերագրելով դէպքը, Մոլլան կը թաղուի եւ Շէկօն ու իր կինը կ'ազատուին...:

Այս դէպքը օրը օրին Կանաչենց Տիգրանը կը հաղորդէր Շամի Կ. Կոմիտէին: Ըստ իրեն՝ այս դէպքերը նախաքայլեր էին քիւրտ յեղափոխական զարթօնքին, անհատը այսօր կը հարուածէ անհատը, վաղը քիւրտ զանգուածը պիտի հարուածէ զինքը հարստահարողները, աղաներն ու պէյերը, պիտի միանայ ճնշուած ու հալածուած հայուն, միասնական գրոհով մը պիտի փլցնեն բռնակալութեան որջը:

Տիգրանը խանդավառուած էր, ձեռքը սեղանին զարնելով կ'ըսէր.— «Արեգնազ, քիչ մըն ալ համբերէ, որ քսաներորդ դարու վերջին հրաշքը տեսնես...»:

— Տիգրան, ի՞նչ տեսակ հրաշք է այդ:

— Քրտօհայ եղբայրակցութեան հրաշքը, սիրելիս, մէկ պետութիւն եւ մէկ հայրենիք՝ նշանաբանով, ես կը հաւատամ ճնշուած մարդկութեան ստեղծագործ ուժին, մենք կ'երթանք դէպի յաղթանակ հաստատ քայլերով, Արամներն ու Ռաշիտները, Խաչիկներն ու Շէկօները պիտի զարնեն այդ յաղթանակը:

—Լաւ ըսիր, Տիգրան, ո՞ւր է նախորդ Ռաշիտը, մէջտեղ չկայ, վերջերս տեսած չեմ զինքը:

— Անիկա հիմա եղբայրս է, ան հիմա դարձած է քրտօհայ եղբայրակցութեան հայդուկը: Ռաշիտ, Մէմօն Ահմէ եւ Շէկօ, ասոնք քրտական ապստամբութեան Զաթօներն ու Շէկօներն են:

— Ռաշիտը հայդո՞ւկ:

— Այո, Մեմոյի, Ահմէի եւ Շէկոյի մասին պատմած չէի՞, չե՞ս յիշեր:

— Ճիշդ է, կը յիշեմ, բայց Ռաշիտի վրայ բան մը չեմ գիտեր:

— Լաւ, քանի որ չես գիտեր, պատմեմ:

(Շար.) ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

ունելով, տեղեկութիւններ հաղորդեցին, տեղեկութիւններ հաղորդեցին իրենց եղբակացութեան մասին։ Երեքն ալ մասնաւորապէս բացատրեցին թէ անհրաժեշտ է վերակազմել Ֆրանսական ուժերը, եւ օգնական զօրք ղրկել։ Այս առթիւ քըննուեցաւ նաեւ հրամանատարութեան խնդիրը։ Երէկ առտու նախարարական խորհուրդը նիստ գումարեց Էլիզէի պալատին մէջ, քննելու համար եղած առաջարկները։

× Զինուորական պատրաստութիւնները կը շարունակուին Թոնքինի տելթային մէջ։ Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսացիները 130.000 զինուոր ունին ըմբոստներու հարիւր հազարնոց բանակին դէմ, բայց այս վերջիններս կ'աշխատին զօրացնել իրենց ուժերը, Թոնքին փոխադրելով Տիէն Պիէնի ճակատին զօրքը։

× Տիէն Պիէնի հերոսուհին, Օր. Կալառ, 29 տարեկան, որ միակ հիւանդապահուհին էր, արձակուած ըլլալով Հանոյ հասաւ։ Յայտարարեց թէ երբեք չի ցաւիր 59 օրուան տառապանքին համար եւ պատրաստ է նորէն երթալու։ «Արտակարգ փորձառութիւն մըն էր, եւ նոր հորիզոններ բացուեցան իմ առջեւ։ Երբեք չյուսահատեցայ։ Նոյնիսկ Մայիսի սարսափելի օրերուն, երբ գիտէինք որ Տիէն Պիէնը պիտի իյնայ, գիտէի թէ պիտի ազատիմ։ Միակ կինն էի բերդին մէջ, ինչո՞ւ վար պիտի դնէին զիս»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը, Պ. Տըլըս, յայտարարեց թէ վըստահ է որ Մեծն Բրիտանիա պիտի մասնակցի հարաւ. արեւելեան Ասիոյ գինակցութեան, պայքարելու համար համայնավարութեան դէմ։ — Չըրչիլ դարձեալ յայտարարեց երեսփ. ժողովին մէջ թէ անփոփոխ կը մնայ Անգլիոյ քաղաքականութիւնը, ուրիշ խօսքով պիտի չմիջամտեն Հնդկաչինի պատերազմին եւ պիտի չմասնակցին հարաւ. արեւելեան Ասիոյ գինակցութեան, մինչեւ որ յայտնի չըլլայ Ժընեւի խորհրդաժողովին արդիւնքը։

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ամերիկեան արտակարգ դեսպանը, էրիք Ճոնսըն, յայտարարեց թէ արաբական պետութեանց եւ Իսրայէլի յարաբերութեանց լարումը կրնայ պատերազմի յանգիլ եւ թէ համայնավարները մեծ գործունէութիւն կը ցուցնեն։ Իր կարծիքով լաւագոյն ձեւն է անջատ համաձայնութիւններ կնքել Մ. Նահանգներուն հետ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը, Ատնան Մենտերէս եւ փոխ վարչապետը, Ֆուադ Զորլու, որ մասնագէտ է տնտեսական խնդիրներու, Մ. Նահանգները պիտի երթան Յունիսի սկիզբը, նախագահ Այզընհաուըրի հրաւէրով։ Գլխաւոր նպատակն է քննել Թուրքիոյ տնտեսական զարգացման ծրագիրը եւ Ամերիկայի տրամադրելիք վարկերը։

ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ հրամանատարներէն Ժիւտէքս, կը դատուի Մէցի զինուորական ատեանին առջեւ, այն ամբաստանութեամբ թէ առանց դատի սպաննել տուած է չորս քաղաքացիներ, իբրեւ գործակից։ Ամբաստանեալը կ'ուրանայ, մեղքը ձգելով իր պետին վրայ որ մեռած է։ Թերթերը կը գրեն թէ զօրաւոր վկայութիւններ կան իրեն դէմ։

ՏԻԷՆ ՊԻԷՆԻ գերիներուն մէջ կը գտնուի հայ տասնապետ մը, Ստեփանեան, ինչպէս հաղորդեց անթելը, առջի օր։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Այս կիրակի, ժամը ճիշդ 15ին, Բազա տ'Իթալիի ընդարձակ սրահին մէջ (56 ռիւ տ'Ալժէ)։

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի եւ շրջաններու բոլոր արիներու, գայլիկներու եւ թեւիկներու։

Սկաուտական եւ գեղարուեստական ճոխ բաժիններով։

Խմբերգ, մեներգ, նուագ, արտասանութիւններ, հայկական, պոհեմական եւ չափական պարեր, մարզանք, բուրգերու կազմութիւն եւ խիստ հետաքրքրական նորութիւններ։

Պիտի ներկայացուի Գ. Իփէկեանի
ԱՐԱՅ ԳԵՂԵՑԻԿ եւ ՇԱՄԻՐԱՄ
Թատերախաղը

Տոմսեր ստանալ՝ Արենոյշներէն, Արիներէն, գայլիկներէն եւ թեւիկներէն։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ 29 Մայիս, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ե. թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահը

PLACE DU PANTHÈON, Métro Luxembourg, Odéon, Autobus 21, 27, 38, 81, 84, 85

Հովանաւորութեամբ Հ.Հ.ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ եւ նախաձեռնութեամբ ԵԳԻՊՏԱՑԻ ԿՈՄԻՏԷԻ։

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին՝ Տիկին ՀՈՒՐԻ ՊՈՒՏԱՔԵԱՆ-ԻՓԷՔԵԱՆ և ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Կը ներկայացուի Հայաստանի խորհրդարանի 80րդ բացառիկ նիստը։ Ա. Ահարոնեանի «ԴԱՐԲՆԻ ԵՐԳԸ» եւ ՀՐԱՇԱՓԱՌ ՄԱՅԻՍ (քառեակ)։ Կ'երգէ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԱՐԹԻՆԵԱՆ - ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, հայկական եւ կովկասեան պարեր, ղեկավարութեամբ Պ. Խանճիկի Պուռնութեանի, սիրայօժար մասնակցութեամբ Օր. ՌԷԺԻՆ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆի (առաջին պարուհի Օփերա-Քոմիքի) ընկերակցութեամբ կովկասեան նուագի (Գարեգին, Թառով)։

Մուտքը 200 ֆրանք։ Տոմսերը ապահովել հայկական գրատուններէ.—
Հ. Սամուէլ 51 ռիւ Մօսիէօ լը Փրէնս, Մ. Պարսամեան 46 ռիւ Ռիշէ
Հ. Բալուեան 43 ռիւ Ռիշէ եւ ընկերներէ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

29 Մայիս, Շաբաթ։

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Յովհ. Պէրպէրեան (ջութակ), Սօնա Տէր Պետրոսեան (դաշնակ)։ Պիտի երգէ Տիկ. Սօնա Թադէոսեան (Վիէնէն), ինչպէս նաեւ Օր. Լուիզ Հաբէլեան եւ Օր. Պէրպէրեան։ Պիտի արտասանեն Օր. Օր. Ա. Թուքլեան, Բ. Տապաղեան, Առաքելեան։ Մուտքը ազատ է

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, այս կիրակի, ժամը 15ին։

ARTS ET LOISIRS
4, Rue Grimaldi, Nice.

Գեղեցիկ սրահին մէջ։ Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին։

Կը խօսի ընկեր ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կը հրաւիրուին Նիսի եւ շրջանի հայրենակիցները։ Մուտքը ազատ է

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի։

Մայիս 29ին, քաղաքապետարանի սըրահին մէջ։

Կը նախագահէ ընկեր Մ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն ֆրանս. ընկերվարական ներկայացուցիչները։

Բ. բաժին.— Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ։

Գ. բաժին.— Եւրոպական եւ հայ ժողովրդական պարեր մինչեւ առտուան ժամը 4։ Կը մասնակցի Վալանսի Օրքէսթր Ռօպէրը, ղեկավարութեամբ Նոր Սերնդական Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆի։

Մնացեալ մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Պատուակալ նախագահութեամբ քաղաքապետ Պ. ՀԻՒՍԷԼԻ։

Մայիս 30ին, ժամը 3.30ին, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ։

Կը խօսին ընկեր Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ եւ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին։ Կ'երգեն Տիկին Սօնա Թադէոսեան եւ Վիէնի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Յ. վրդ. Լեւոնեանի։ Կ'արտասանէ Օր. Անժէլ Ուզունեան։

Մուտքը ազատ է։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29, շաբաթ գիշեր։
Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր։ Ճոխ պիւֆէ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 12ին։
Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 30ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, 16 ռիւ Ժ. Պ. Տավիտ։
Կը խօսի ընկեր Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

30 Մայիս։
Կը խօսի ընկեր Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, քաղաքապետարանի մեծ սըրահին մէջ։

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Յունիս 20ին, քաղաքապետարանի սրահը։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 13ին, ցերեկը, Սալ Կալմանի մէջ։

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27ին։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ երեկոյ, ժամը 21ին Ազգ. Տան մէջ։ Կը խօսի ծանօթ բանասէր Պ. Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ, նիւթը՝ Հայկ. մանրանկարչութիւնը։

Դասախօսը ստիպուած ըլլալով մեկնիլ, յետաձգուած է դերասան Գմրէթեանի չահեկան դասախօսութիւնը։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՏԷՍԻՆ.— Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Մայիս 9ին, Հ. Յ. Դ. Տան սրահը։ Ժողովը վերընտրեց վարչութիւնը հետեւեալ անդամներով.— Մկրտիչ Դէմիրճեան (ատենապետ), Ռուբէն Կէնճոյեան, Առաքել Բաղդասարեան, Արշակ Յակոբեան (գանձապահ), եւ Մանուկ Գրիգորեան (ատենադպիր)։ Հասցէ.—

Démirdjian Meguerditch
19, Cité de la Rive, Vaulx en Velin
(Rhône)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը կը տօնէ Կ. Խաչի Օրը, Պէշիկթաշլեան թատերասրահին մէջ։ Յուլիս 4ին։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին իր Սանուհիներու Միութիւնը Համբարձման տօնին առթիւ կազմակերպած էպարահանդէս մը, Սալ Ռամպօ Շաբաթ, 29 Մայիս, ժամը 8.30էն մինչեւ 2, ընտիր նուագախումբով։

Աւանդական «Վիճակ»ի պատկերը տեղին վրայ եւ հաճելի անակնկալներ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Պ. Արշակ Ասլանեան (եղբայրը), Սեպուհ եւ Վարդուհի Ասլանեաններ, Այրի Տիկին Վերոնիկ Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին Իսկէնտէրեան, Տէր եւ Տիկ. Ծառուկեան, Տէր եւ Տիկ. Պուճաեան, կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ Սէն Լու Ս. Գէորգ մատրան մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց եղբօր, հօր, աներհօր, տագրոջ, վախճանեալ Տէր Բաբկէն Քհնյ. Ասլանեանի տարելիցին առթիւ։ Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

Օր. ԺԱԳԼԻՆ ԳԱՐԱՋԷԵԱՆ
Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Նշանուած
Արժանթէյ, 24 Մայիս 1954 Ալֆորվիլ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հայրենակիցները, անդամ կամ ոչ այս հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, ռիւ Վանթիւր։ Կարեւոր օրակարգ։ Եթէ մեծամասնութիւն չգոյանայ, կէս ժամ վերջ ժողովը օրինական կը համարուի, ինչ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ Համալսարանականներու Մշակութային Միութեան հերթական դասախօսութիւնը այս ուրբաթ գիշեր, ժամը 21ին, Ազգ. Տան մէջ։ Դասախօս բըժիշկ Ժիրայր Բաբերդեան։

Մուտքը ազատ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՎԱԼԱՆՍ, Թղթակից.—Դեռ երէկ ստացանք։

ԳՏՆՈՒԱԾ.— «Յառաջ»ի միջոցով փնտռուած Պ. Շահին Մկըր կը գտնուի Սէնթ Էթիէն։ Հասցէն հաղորդեցինք փնտռողին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Լուի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Տիկին Սրբուհի Սիմոնեանի մահուան առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Ս. Սարգիսեան (Փարիզ) երկու հազար ֆրանք, Օր. Ն. Եսիգարտաշեան (Փարիզ) հազար, Տէր եւ Տիկ. Գ. Ծերէկեան երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Կ. Ճանիկեան տեղւոյս եկեղեցիին հազար։ Ամասիոյ Հայր. Միութենէն հազար, Պ. Օհան Եղիազարեանի մահուան առթիւ։ Սէն Լուի, Լա Փոմի, Վալպարէլի թաղեցիներուն որոնք սիրայօժար մասնակցեցան ծոմապահութեան շաբաթի հանգանակութեան։ Վալպարէլէն հացագործ Պ. Առաքելեանի որ բաւարար քանակութեամբ «սիմիտ» նուիրած էր հիւանդներուն բաժնուելու համար։ Շնորհակալութիւն նաեւ Տիկին Էօժէնի Քանտօեանի որ հինգ հազար ֆր. նուիրեց իր անդրանիկ զաւակին ծննդեան առթիւ։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 48ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մարսէյլի մէջ հանդիսաւոր շուքով կը տօնուի այս կիրակի, ժամը 15ին, Սալոն Քոլպէրի շքեղ սրահներուն մէջ։

Խնամուած գեղարուեստական բաժինով, ուղերձներ պաշտօնական անձերու կողմէ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
RédactionetAdministration :32Rue de Trévise,Paris 9e
Tél.: PRO. 86-60 — C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. — Հատը 12 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 28 ՄԱՅԻՍ ★ VENDREDI 28 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7380 — 30e ANNEE — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2791

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՐԷՇԱՅԻՆ

Ուրիշ բառ չգտանք, բնորոշելու համար արարք մը որ պիտի մնայ յաւիտենական արատը անոր խուժանավար հեղինակին :

Անցեալ տարի, Փարիզի մէջ լոյս կը տեսնէր ֆրանսերէն տետրակ մը, «Պատմական ճշմարտութիւններ Հայաստանի մասին» :

Հեղինակը՝ Լոնտոնի երբեմնի հովիւը, եղկելին Արէլ Նազարեան, որուն համար երկրորդ բնութիւն դարձած է ստոսահել փարախէ փարախ, կղերական ըլլայ թէ աշխարհական :

Տետրակի յառաջաբանին մէջ, նախկին վեղարաւորը կը բացատրէ թէ «այս էջերը գրուած են գլխաւորաբար այն հայածին երիտասարդութեան համար որ չի գիտեր իր մայրենի լեզուն » :

Առաջին օրէն ի վեր մեր ձեռքին տակ է այս գարշապատումը :

Եթէ ցարդ չզբաղեցանք, պատճառը այն է որ կը սպասէինք ձայն մը լսել աջէն կամ ձախէն :

Ապահովաբար շատ քիչեր տեսած են տետրակը : Իսկ այն երիտասարդութիւնը որուն ուղղուած է, թերեւս կարդացած է առանց բան մը հասկնալու :

Միշտ ձախաւեր եւ իմաստակ, նախկին վարդապետը այս տետրակին մէջ ալ կը փայլի նոյն ասխական ննդամտութեամբ :

Իր հիմնական նպատակն է՝ վարկաբեկել Դաշնակցութիւնը որեւէ ձեւով : Նոյն իսկ այն գործերուն մէջ որոնք շատոնց լուսաբանուած են :

Սուտերու, խեղաթիւրումներու եւ տգիտութեան հաւընտիր հաւաքածոյ մը այս հրատարակութիւնն ալ, որ անշուշտ ծիծաղ շարժած է նոյն իսկ Երեւանի մէջ :

Եղկելին — վարդապե՛տ իրաւագիտութեան — նոյն իսկ չէ փորձած դէպքերը արձանագրել այնպէս ինչպէս որ տեղի ունեցած են :

Ի բնէ խարդախ ,սեւհոգին գիտակցօրէն ժողված եւ իրար հիւսած է զանազան դէպքեր՝ ճակատագրական շրջանէ մը : Ոչ թէ խնդիրները լուսաբանելու եւ երիտասարդութիւնը դաստիարակելու , այլ կիրքերը գրգռելու, իր չարամիտ եզրակացութեան յանգելու համար :

Ոչ խելք, ոչ ալ տարրական պարկեշտութիւն : Այլ հասարակ ձեռնածութիւն մը, որ ափ ի բերան պիտի ձգէր ամէնէն վարպետ ճեղուխը :

Առանձին կը խօսինք շարք մը զառանցանքներու մասին :

Այսօր կը ներկայացնենք հատուած մը , ուր կոփամարտի բռնուած են տգիտութիւնը եւ անբարոյականութիւնը :

Եպերելին Աբէլ նկարագրելով Կովկասի կացութիւնը 1918 Ապրիլ–Մայիսին, կը գրէ, տետրակին 19րդ էջին վրայ, բառ առ բառ.

— « Մինչ այս մինչ այն ,դաշնակ վաբիչներուն տիրադաւութիւնը եւ անկաբողութիւնը այնքան զայրացուցած էին հայ ժողովուրդը որ, վերջին պահուն ժողովրդային զանգուածները ինքնաբերաբար ապստամբեցան երկրին բոլոր անկիւններէն, առանց կուսակցական խտրութեան, փակելու համար արշաւողին ճամբան Սարտարապատի, Գարաքիլիսէի եւ Պաշ Ապարանի ճակատամարտներուն մէջ , Մայիս 24էն 29 : Ականատեսներ կը պատմեն թէ այս ճակատամարտներուն մասնակցած են մինչեւ անգամ կիներ եւ պատանիներ, որոնց զայրոյթը ուղղուած էր որքան Թուրքերուն, նոյնքան դաշնակ կուսակցութեան «շէֆ»երուն դէմ» :

Հասկցաք անշուշտ,— Սարտարապատի, Գարաքիլիսէի եւ Պաշ Ապարանի ճակատամարտները զոյամարտ եւ ազատագրական պայքար չէին ,ղեկավարութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, այլ ընդվզում՝ ե՛ւ Թուրքին ե՛ւ Դաշնակին դէմ :

Խորագիրը ոճգոյն չէ՞, բաղդատելով արարքին լրբութեան հետ ; Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՕՐԵՐ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

ԴԱՀԼԻՃԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՅԱՅՏՆԵՑ Պ. ՊԻՏՈՅԻ

Ինչպէս գրած էինք, արտաքին նախարարը աճապարանքով Փարիզ վերադարձաւ երեքշաբթի օր, տեղեկութիւններ հաղորդելու համար Հնդկաչինի զինադադարի բանակցութեանց մասին :

Նախարարական խորհուրդը լսելով վեկուցումը, իր կատարեալ վստահութիւնը յայտնեց Պ. Պիտոյի :

Ազգ. Ժողովը որոշած է նորէն արծարծել Հնդկաչինի խնդիրը, յառաջիկայ երեքշաբթի օր : Տեղական թերթերը կը գրեն թէ զօր. տը Գոլի կուսակից նախարարները կը սպառնան հրաժարիլ, դահլիճի տագնապ մը յարուցանելով : Այդ պարագային լրջօրէն պիտի խախտի ,նաեւ, Ժընեւի ֆրանսական պատուիրակութեան դիրքը : Նոյն աղբիւրին համաձայն, Պ. Պիտօ յայտնած է թէ առնուազն 8–10 օր եւս պիտի անցնի, գիտնալու համար թէ Ժընեւի ժողովը պիտի յաջողի՞ դրական եզրակացութեան մը յանգիլ : Այս առթիւ էր որ դահլիճը վստահութիւն յայտնեց իր գլխաւոր պատուիրակին :

Վարչապետը որոշեց ընկուզում տալ Հնդկաչինի համար կազմուած մասնաւոր յանձնախումբին, Ազգ. Ժողովի ընդհ. վիճաբանութենէն առաջ : Յանձնախումբին մէջ կը գտնուին ներկայացուցիչներ Ազգ. Ժողովի բոլոր հոսանքներէն, բացի այն խմբակցութենէն որ մերժեց ոտքի կանգնիլ, երբ Ժողովը կը մեծարէր Տիէն Պիէնի հերոսները : (Կ՚ակնարկէ համայնավար երեսփոխաններուն) :

Նոյն օրը ազգ. պաշտպանութեան կոմիտէն քննեց Հնդկաչինի մէջ ձեռք առնուելիք միջոցները, հիմնուելով զօր. Էլիի տեղեկագրին վրայ : Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ կը հաւաստեն թէ արեւմտեան դաշնակիցները թոյլ պիտի չտան որ Ժընեւի ժողովը ճապաղի ամուլ վիճաբանութիւններով : Լաւատեսներ կը յուսան դրական ելքի մը յանգիլ յառաջիկայ շաբթու :

Ծերակոյտն ալ քսան հոգինոց յանձնաժողով մը կազմեց, Հնդկաչինի կացութիւնը քննելու համար :

Մինչ այս մինչ այն, անձկութեամբ կը սպասուի երկու մեծ կուսակցութեանց — ժողովրդական և ընկերվարական — բացառիկ համագումարներուն : Առաջինը , որ նախարարներ ունի դահլիճին մէջ , բացուեցաւ երէկ, Լիլի մէջ : Միւսը կը բացուի շաբաթ եւ կը վերջանայ կիրակի օր : Ընկերվարականները չեն մասնակցիր դահլիճին , բայց կրնան ազդել անոր քաղաքականութեան վրայ, քանի որ մեծ թիւ մը կը կազմեն Ազգ. Ժողովին մէջ :

Վերջին լուրերու համաձայն, ըմբոստները հետզհետէ կը սեղմեն օղակները՝ Թոնքինի տելթային մէջ : Բուռն կռիւներ տեղի կ՚ունենան Կարմիր գետի շրջանին մէջ : Ֆրանսացիները պայթեցուցին երկու կարեւոր դիրքեր : Ֆրանսական օդանաւերը իրենց կրակը կեդրոնացուցած են 30 հազար ըմբոստ զինուորներու վրայ, որոնք Տիէն Պիէնը գրաւելէ ետք, յառաջ կը խաղան դէպի Կարմիր եւ Կապոյտ գետերը, յարձակելու համար ֆրանսական դիրքերուն վրայ : Ֆրանսացիները կ՚ամրապնդեն իրենց դիրքերը բերնձի շրջանին մէջ, դիմադրելու համար հաւանական արշաւանքի մը :

× Տեղական թերթերը կը գրեն թէ նոր հարցաքննումներ պիտի ուղղուին Ազգ. Ժողովին մէջ, Հնդկաչինի զինուորական կացութեան եւ Ժընեւի մէջ կատարուած բանակցութեանց մասին :

× Քամպոճի եւ Լաոսի պատուիրակութիւնները յայտնեցին Երեք Մեծերուն թէ պիտի հեռանան Ժընեւի ժողովէն, եթէ փորձուի բաժնել իրենց երկրամասը, պատերազմը դադրեցնելու համար : Կանոնաւոր կռիւներ չեն եղած Հնդկաչինի այդ երկու փոքր պետութեանց մէջ եւ պատուիրակութիւնները միշտ կը պնդեն թէ իրենց պարագան տարբեր է Վիէթնամէն, որ պատերազմին բուն կեդրոնն է : Ժողովի առաջին օրուան նիստին մէջ Պ. Իտըն նոր առաջարկներ ներկայացուց , բայց իրեն դէմ գտաւ Մոլոթովը, որ առաջարկեց փոփոխութիւններ կատարել : Միւս կարմիր պատուիրակութիւններն ալ առարկեցին, եւ կարելի չեղաւ եզրակացութեան մը յանգիլ, սպասելով Պիտոյի վերադարձին :

❧ ՕՐԸ ՕՐԻՆ ❧

«ԹԷ ՄՕՐԴ ԱՆԳԱՄ ՄՏՔԻՑ ՀԱՆԵՍ »...

Երէկ սրտառուչ տեսարան մը պարզուած էր «Յառաջ»ի խմբագրատան դիմացի պարտէզին մէջ :

Ազգ. Տան հայերէնի դասընթացքին սաները եւ սանուհիները, որոնք եկեղեցի պիտի առաջնորդուէին Հաղորդութիւն առնելու համար, խմբովին լուսանկարուեցան :

Ամէն հինգշաբթի, շատերը իրենց մայրերուն առաջնորդութեամբ կուգան Ազգ. Տան մասնաւոր դասարանը, մայրենի լեզուն սորվելու համար :

Երբեմն խմբագրատուն ալ կը հանդիպին, եւ երբ հարցումներ ուղղենք, համարձակ պատասխաններ կուտան, հայերէն :

Միեւնոյն ատեն կը ցուցնեն իրենց շաբաթուան տետրակները, այնքան խնամքով գրուած :

Կը նշանակէ թէ կարելի է շատ բան փրկել, երբ չեն պակսիր հաւատքն ու աշխատանքը : Եւ մանաւանդ, ազգային ոգին եւ նախանձախնդրութիւնը :

Անցեալ կիրակի, Մայրերու Օրուան առթիւ, մեր սիրելի բարեկամը, Պ. Ֆրետերիք Ֆէյտի, քաջ հայագէտ, հպարտութեամբ կը յայտարարէր թէ իր միամօր զաւակը, Ժաքօն, Մուրատեան վարժարան կը յաճախէ, հայերէն սորվելու համար :

Քանի՞ հայ ծնողներ պիտի համարձակէին նոյն հպարտութեամբ խօսիլ, իրենց հոգեհատորներուն համար :

Քանի՞ մայրեր կը յիշեցնեն իրենց զաւակներուն,

— « Թէ մօրդ անգամ մտքից հանես.— Քո մայր լեզուն չմոռանաս» :

Եթէ ամէն հայ ընտանիք միայն այս երկտողը արձանագրէր իր հիւրասենեակին պատերուն վրայ, կը կարծեմ թէ շատեր դարձի կուգային :

Երբ ամէն տուն նրագ մը փրկուի , ամէնէն առաջ իրենք պիտի օգտուին :

Առասպել չէ, երբ կ՚ըսենք թէ 1915ի Արհաւիրքին ատեն, շատ մը մայրեր եւ քոյրեր հայերէնի դաս կուտային ողջ մնացած բեկորներուն, բերան բերնի, կամ պատկերներ գծելով հրակէզ աւազին վրայ :

Տրամաբանական չէ՞ որ նոյն հաւատքը աւելի զօրանար ազատութեան մէջ :

Ի՞նչ մեծ յոգնութիւն է հայերէն խօսիլ, կարդալ եւ գրել սորվեցնել, շաբաթը քանի մը ժամ տրամադրելով :

Այս պզտիկները վաղը օրհնութիւն պիտի չկարդան մեզի, եթէ օտարանան մեր անհոգութեան, անտարբերութեան կամ չտեսութեան հետեւանքով :

Շատ չանցած, նրագով պիտի փնտռէք այս պատեհութիւնը ,— հայերէնի դասընթացք եւ ուրիշ բաներ :

ՎԱՀԷ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆ

Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութիւնը որոշեց պատուիրակութիւն մը ղրկել Չինաստան, ընդունելով իրեն ուղղուած հրաւէրը, պատուիրակութիւնը պիտի բաղկանայ ութ անդամներէ, գլուխն ըլլալով նախկին վարչապետը , Պ. Էթլի եւ կուսակցութեան ձախ թեւին առաջնորդը, Պիւըն :

Իրազեկներ դիտել կուտան թէ կուսակցութիւնը ինք առաջարկած է այս այցելութիւնը ,նամակ մը ուղղելով Փեքինի կառավարութեան : Պատասխանը հասած էր տասը օր առաջ :

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայեն այս այցելութեան, նկատի առնելով ներկայ պարագաները : Կառավարութիւնը երեւութապէս անտարբեր դիրք մը բռնած է, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Չըրչիլ անձնապէս օգտակար կը գտնէ այս այցելութիւնը, իր տեսակէտները արժեցնելու համար :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԵԾ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ԲՌՆԿԵՑԱՒ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԶՈՀԵՐ

Ամերիկեան մեծ օդանաւակիր մը, «Պենինկթըն» որ 32.000 թոն տարողութիւն եւ մօտ 2900 ուղեւոր ունէր, բռնկեցաւ Նորֆոքէն (Վըրճինիա) մեկնած ատեն : Արկածը յառաջ եկած էր հրանիւթի բռնկումէն : Աւելի քան 110 հոգի ածխացան : Վիրաւորները կը հաշուեն 150–250 հոգի :

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ծանօթ բանաստեղծ Պ.Յ. Քիւրտեան ,առջի օր Փարիզ վերադարձաւ Միջին Արեւելքէն, ուր գացած էր պրպտումներ կատարելու :

Այս առիթէն օգտուելով, Համազգայինի վարչութիւնը զինքը հրաւիրած է դասախօսութիւն մը տալու Հայկ. Մանրանկարչութեան մասին, այսօր, ուրբաթ :

Պաշտօնական տեղեկագիրը կ՚ըսէ թէ զոհերու վերջնական թիւը չէ ճշդուած : Օդանաւակիրը ամբողջովին վառեցաւ : Դէպքը մեծ յուզում պատճառեց Մ. Նահանգներուն մէջ : Հրշէջները չորս ու կէս ժամ աշխատեցան, հրդեհը մարելու համար : Հիւանդանոցները անմիջապէս օգնութեան հասան, վիրաւորները խնամելու համար : Վիրաւորներէն մին կը պատմէ .

— Խցիկի մը մէջ նստած էի, երբ պայթիւն մը լսեցի : Սենեակը անմիջապէս մուխով լեցուեցաւ : Դուրս ցատկեցի եւ տեսայ որ մուխը պատած է ամէն կողմ : Շատեր պառկած էին եւ ողջ ողջ վառեցան : Ուղեւորները կը մռնչէին բոցերուն եւ ծուխին մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ռազմիկներէն «հրամանատար Ժիւտէքս» ատեանախաղկութեան եւ 15 տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցաւ Մեցի զինուորական ատեանին կողմէ, հինգ հոգի սպաննել տուած ըլլալով ազատագրութեան օրերուն : Իր օգնականը, Վիքթոր Քուզէն, դատապարտուեցաւ հինգ տարի բերդարգելութեան : Ատեանը մերժեց ընդհ. ներման օրէնքը գործադրել այս ամբաստանեալներուն համար :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին, մառեշալ Թիթոյի այցելութեան առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ շաբթուան սկիզբը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ գինետուները փակուեցան, նկատելով որ երիտասարդ աշխատաւորներ, ուսանողներ, մարզիկներ եւն. յաճախ կը գինովնան, վոտկա խմելով :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ԳՐՔԻ ՏԱԳՆԱՊ

Հայերէն գրքերու տարածման հարցը նորէն կը յուզուի թերթերու մէջ։ «Յուսաբեր» խմբագրական մըն ալ տուեց վեր-ջերս։ Հարցին արծարծումը օգուտ չունի, եթէ գործնական քայլեր առնելու կոչուած հաստատութիւնները կամ կազմակերպութիւնները անտարբեր մնան։ Ըսել կ՚ուզենք թէ անոնք որ գրքերու գործով կը պարապին, անոնք որ կը տպեն, անոնք որ գրական միութեան մը մէջ կը գործեն, վերջապէս անոնք որ ընդհանուր հայկական մշակոյթի աշխատանքի մէջ են (Համազգային, Կրթասիրական, Բարեգործական Միութիւններ) պէտք է թերթերու մէջ պարզուած առաջարկները գործնականացնելու համար անգամ մը իրարու քով գան եւ խորհրդակցին թէ որ առաջարկը աւելի ճիշդ է եւ գործադրելի։

Յարդ կը գրուին քանի մը յօդուածներ եւ կը մնան իրենց տեղը։

Նիւթը շատ պարզ եւ հասկնալի է։ Գիրք կայ, կարդացող չկայ։ Ժողովուրդ կայ, գիրք տարածող չկայ։

Չենք վիճիր թէ գաղութներու մէջ 50 հազար գիրք կարդացող հայ ընտանիք կամ անհատ կա՞յ թէ աւելի են անոնք որ կրնային հայերէն գիրք գնել։ Ընդունինք այս թիւը, եւ տարին մէկ գիրք։ Իսկապէս ցաւալի է այս պարագան։ Ուրեմն տարին ընդամէնը 50·000 գիրք չի՞ ծախուիր։ Ո՞ւր մնաց մեր առեւտրականներու վարպետութեան համբաւը ․․․։

Մենք կը թելադրէինք գրքի վաճառման խնդրին համար «ազգային պարտականութիւն»էն ձեռք քաշել։ Գործնական առաջարկներ ընել՝ գիները կոտրել, վճարման դիւրութիւններ տալ, գիրքը գնորդին ծանօթացնել։ Կ՚ընդունինք սկզբունքով որ հայերէն գիրքերը աւելի սուղ չեն քան օտար լեզուով գրքերը։ Ընդհանրապէս երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ գրքերուն գիները կրկինն են կամ առնուազն 50 առ հարիւր աւելի քան առաջ։ Գիտական գիրքերը, բառարաններ են․ Գերմանիոյ մէջ առ նուազն 40, 50, 60 մարք են։ Իսկ յայտնի գրական գործերը 12–38 մարք։ Եւ ամէն մարդ տարին 10–20 գրքի դրամ կը ծախսէ այստեղ իր գրադարանը ճոխացնելու կամ նուէր տալու համար։ Ասիկա ամէնէն փոքր գումարն է։ Կան մարդիկ որ գրասիրաց ընկերութիւններու կ՚անդամակցին՝ որպէսզի ամէն ամիս կարենան գիրք մը ստանալ սովորականէն աժան, քանի որ ընկերութիւնը բաժանորդներու թիւին համեմատ կը գնէ եւ բատ այնմ զեղչ կը ստանայ։

Նոր գրքերու հրատարակութեան եւ հին գործերու կրկին տպագրութեան համար մենք պիտի առաջարկէինք համազգային միակ գրասիրաց ընկերութիւն մը կազմել, որ բաժնեկից ընելով իր անդամները կրնայ գիրքը տպել պէտք եղած քանակութեամբ եւ վաճառումը ապահովուած կ՚ըլլայ։

Միակ դժուարութիւնը անդամակցութեան եւ վճարումներու գանձումին մէջ է, այս ալ վստահելի ներկայացուցիչներու միջոցով պէտք է ապահովել։ Ասոր փոխարէն այն մեծ առաւելութիւնը ունինք որ հայաշատ տեղ մը գիրքը աժան կը տպուի եւ հայերէն գրքի անհատական գրադարաններ գրեթէ չկան, ամբողջ ժողովուրդ մը երեսուն տարիէ ի վեր աստանդական կ՚ապրի, նիւթական եւ հոգեկան փնտռտուքի մէջ եւ հայրենիք վերադառնալու յոյսերով․․․։ Շատ քիչեր գրադարան ունին։ Կը հետեւի ուրեմն, որ գրքի տեղաւորման դիւրութիւններ կան։

Կարելի է անդամավճարի հիմքով Գրասիրաց մը կազմել եւ ամէն ամիս կամ եռամսեայ փոխարէնը գիրք տալ կէտերու հաշիւով, ինչպէս կ՚ընէ գերմանական մեծ ընկերակցութիւն մը։

Ծանօթացնենք ընդհանուր գիծերով այդ ընկերակցութեան գործունէութեան ձեւը, յուսալով որ կրնայ օգտակար ըլլալ ․—

Իւրաքանչիւր անդամ կը վճարէ ամսական 3·80 մարք, որ կը նշանակէ երկու կէտ։ Երեք ամիս վերջ իրաւունք ունի 6 կէտի արժէքով գիրք ստանալու առանց ուէւէ վճարման։

Ամէն եռամսեայ կը ստանայ 32 մեծադիր էջերով պարբերական մը ձրի, որուն մէջ յատկապէս կը ծանօթացնեն այդ եռամսեային համար ընտրուած գործերը եւ անոնց հեղինակը։ Ասկէ զատ կը տըրուին բոլոր այդ գրքերուն կարճ ծանօթագրութիւնները եւ զեղչեալ գիները կամ կէտի արժէքները, որոնք ազատ ընտրութեան տակ են։

Ընկերութեան անդամը պարտաւոր է մինչեւ եռամսեայի լրացումըվճարել3·80 × 3 = 11·40 մարք, եւ անկէ ետք իրաւունք ունի ընտրելու վեց կէտի փոխարէն գլխաւոր ընտրութեան դրուած երկու կազմուած (կէսկազի) գրքերը ուզելու։ Օրինակ, անցեալ տարիՃոնՖնիթըլի գործը՝ «Ամադէոս» երեք կէտի փոխարէն եւ Վոլֆը Դիպլնկի գործը՝ «Հարիւրապետ Սոռէլ եւ իր որդին» երեք կէտի փոխարէն։ Այս գիրքերը շուկային մէջ կը ծախուին իւրաքանչիւրը 9·80ի, բնել է, մէկ գիրքին վրայ 4·10 խնայողութիւն։

Եւ սակայն անդամ մը պարտաւոր չէ այդ գլխաւոր առաջարկութեան տրուած գիրքերը առնելու։ Ան կրնայ զատել հարիւրաւոր ուրիշ գիրքերու մէջէն իր փընտռածը, որ նոյնպէս 3–4 մարք աւելի աժանի կուգայ։

Ընկերակցութիւնը ունի 750·000 անդամ եւ եթէ նոր անդամ մը յանձնարարէք գիրք մը նուէր կը ստանաք։

Յարդ տպուած գիրքերու համար պէտք է գիմել առեւտրական առողջ եւ ուղիղ ճամբուն, համաձայն մատուցումի եւ խնդրանքի օրէնքին։

Գիրքը ծանօթացնել կարճ գրախօսականներով․ վաճառատունը եւ գինը նշանակել միշտ։ Ներկայացուցիչներով տարածել ամէն տեղ։ Թուել գրքին իսկական արժէքները, պարունակութիւնը, ըսել բուն արոչ գինը, վճարման դիւրութիւններ տալ։ Այսպէս անդադար գրքին գնորդը փնտռել եւ ի հարկին վաճառորդին կամ ներկայացուցչին քանի մը տոկոս աւելի տրամադրել։ Երբեմն քանի մը գիրք նուիրել այս կամ այն միութեան, որպէսզի անոր մասին խօսին, տարածեն յանձնարարեն։ Իսկ եթէ մէկ-երկու տարին անցնի եւ գրքին արժէքը չստացուի այն ատեն գինը կոտրել եւ ուրիշ ձեւերով ձեռքէ հանել «փոշոտ» ապրանքը։

Փորձենք այս ձեւերով կամ այս առեւտրական սկզբունքը իրագործելով նաեւ հայերէն գրքի մասին, այն ատեն պիտի տեսնենք որ պիտի ծաղկի նաեւ այս ճիւղը․․․ Հայկական անդաստանին մէջ եւ մենք մեր գերեզմանէն գոնէ պիտի հըրճուինք որ այլեւս Հայերը հայերէն գիրք կը կարդան։

Պ․ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՅ ՄԱՅՐԸ

Ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս հայագէտ փրոֆ․ Ֆրէտէրիք Ֆէյտի ճառ մը խօսեցաւ «Հայ Մայրերու Օր»ուան առթիւ։ Ահաւասիկ ամփոփումը ․—

— «Անպատմելի է մայրական սէրը եւ չկայ բնութեան մէջ զգացում մը աւելի խոր, աւելի մաքուր, աւելի անշահախնդիր քան մայրական սէրը։ Շատ ուշ կը վարձատրուի մայրական այս սէրը, իր անուան արժանի որդիական սէրով մը։

Մայրը իր կաթով սնուցանելէ ետք մանկիկը, կը դառնայ անոր գերին, պարտականութիւն ունենալով սնուցանելու, պաշտպանելու, խնամելու, զուարճացնելու այս մանուկ էակը, որ կ՚ապրի անդիտակից եասսիրութեան մը մէջ, մինչեւ այն ատեն երբ իր Ֆիզիքական ուժերը կը հաւասարին մօրը ուժերուն։

Մօրը անձնուիրութիւնը անսահման է, ան ինքզինք կ՚ենթարկէ ամէն տեսակ զըրկանքի, մինչեւ իսկ սնունդի զրկանքին, որպէսզի երախան չզրկուի որեւէ բանէ։ Ան կը զրկուի հանդէսներէ եւ ընտանեկան հաւաքոյթներէ, որպէսզի մանուկը կանոնաւոր կեանք մը ունենայ։ Այսպէս է որ մայրը կ՚անցընէ իր կեանքին լաւագոյն տարիները, իր էութեան ամբողջական նուիրումով եւ մշտարթուն մտահոգութեամբ։ Ասոնք մօր մը ամէնօրեայ հերոսութիւններն են։ Վերջերս ականատես եղանք Ռընառ ընտանիքին ողբերգութեան, երբ մայրը կը զոհէր ինքզինք գործողութեան մը ենթարկուելով յանձն առնելով անկար մնալ կեանքին մինչեւ վերջը, միայն թէ տղան փրկուէր։

Անձնազոհութեան այս կէտին մէջ ալ առաջնութիւնը կ՚երթայ հայ մօրը, խաչեալ հայ մայրերուն, ազգային պատմութեան ընթացքին, եւ մինչեւ այն թուականը երբ Արեւմուտք իր քաղաքակրթութեան գագաթնակէտին կը հասնէր։

Չեմ կրնար իմ յարգանքս չմատուցանել բոլոր այն հայ մայրերուն որոնք ճանչցան գողգոթաներուն ամէնէն տաժանելին, որովհետեւ ոչ միայն իրենք տառապեցան, այլեւ իրենց մայրութիւնը։ Ձեր հայրենիքը կազմուած է այս զօրաւոր սէրէն որ չկրցաւ գեղուլ, սիրելի որբեր, ձեր «մայր Հայաստանը» (հայերէն արտասանելով), բազմաչարչար մայրը որ դարերու ընթացքին տեսաւ աւելի վիշտ քան ուրախութիւն։ Այս մայր հայրենիքը սգաւոր է այսօր, որովհետեւ կորսնցուց իր արժանաւոր զաւակը եւ որուն թաղումը տեղի կ՚ունենայ այս պահուս էջմիածնի մէջ։ Թոյլ տուէք որ մասնակցիմ ձեր սուգին, մէկ վայրկեանի ինքնամփոփումով։ (Ներկաները ոտքի ելան երկիւղածութեամբ)։

Բարեբախտաբար, սակայն, վշտի այս խորխորատին քով, մենք կը տեսնենք նաեւ մայրութիւնը որ կը վայելէ երջանկութեան լիութիւնը։ Որովհետեւ ազնիւ սրտի մը համար, նուիրումը ուրախութեան աղբիւր մըն է, եւ մայրական սէրը, հակառակ իր մտահոգութեանց, հակառակ իր անձնուրացութեանց, կուտայ անոր, որ կը զգայ իրէջալ նպատակ մը, որ առաջին քայլն է դէպի երանութիւն։ Եւ մօրը ժպիտը տան ամէնէն գեղեցիկ զարդն է։

Երջանիկ թէ դժբախտ մայր, հայ մայրը միշտ օրինակելի մայր մըն է։ Ցիշեցէք։ Մէկ եղանակ ունիք վարձատրելու իր նուիրումը, — այն է արժանի ըլլալ Անոր, պահել այն առաքինութիւնները որ ձեզի փոխանցուած են մօրմէ մօր։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, (յապաղած)․ — Հայկական Արհաւիրքի սգատօնը տօնուեցաւ հովանաւորութեամբ գաղութի Ազգ․ Միութեան եւ հոգեւոր պետերուն։

Օրուան նախագահն էր Պ․ Լ․ Տէր Սարգիսեան որ հրաւիրեց հանդիսականները յոտնկայս յարգել նահատակներուն յիշատակը։ Պ․ Անտոնեան՝ նախագահը Ազգ․ Միութեան Ֆրանսերէն յարգանքի քանի մը խօսք ըրաւ ֆրանսացի հիւրերուն համար։ Պատուելի Աբրահամեան ըսաւ թէ պէտք է ամէն տարի տօնենք Ապրիլ 11–24, որպէսզի նոր սերունդը գիտնայ թէ թշնամին ինչ մեծ չարիք գործեց, նաեւ յիշեցնելով քրիստոնեայ աշխարհին թէ որքան արիւն թափեցինք յանուն Քրիստոսի։

Յարգանքի խօսք ըրաւ հոգեւոր հովիւը, Սահակ քհնյ․ Պալիկեան, շեշտելով թէ մեր նահատակները չուրացան իրենց ազգութիւնը եւ հաւատափոխ չեղան, «մահը իմացեալ անմահութիւն է»։

Օրուան բանախօսը ՀայրԱգըլեան պատմական ակնարկ մը նետելէ ետք ԺԹ․ եւ Ի․

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

ԽՄԲ․— Ինչպէս հաղորդած եմք ժամանակին, Լ․ Շանթի պատուիրակութեան անդամներէն ընկեր Հ․ Տէրտէրեան իր յուշերը յանձնած է *Հայրենիք* ամսագրին, այս պատմական բանակցութեանց մասին։

Շարքը լրացած ըլլալով, կը հրատարակենք ամբողջութեամբ ․—

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Ա․

1920 թ․ Ապրիլ 28ին Երեւանում յայտնի դարձաւ, որ Ազերբէջանի Հանրապետութիւնը խորհրդաւոր պայմաններում յայտարարուել է Խորհրդային։ Հեռագիրներից յայտնի էր միայն, որ բոլշեւիկեան զրահապատը, առանց մի գնդակ արձակելու եւ առանց որեւէ ընդդիմութեան հանդիպելու, մուտք է գործել Բագուի կայարանը, որից յետոյ Ազերբէջանը յայտարարուել է Խորհրդային, եւ նշանակուել է նոր կառավարութիւնը՝ Յեղափոխական Կոմիտէ (Յեղկոմ)։

Երեւանի հայ բնակչութեան եւ մեր ղեկավար մտաւորականութեան առուար մասը չափազանց ուրախ էր եւ գոհ, որ մուսաւաթականների իշխանութեան տապալումով վերջ պիտի տանէին Ղարաբաղի եւ Զանգեզուրի ազգամիջեան կռիւները, Ղարաբաղն ու Զանգեզուրը վերջնականապէս պիտի միացուէին Հայաստանի Հանրապետութեան եւ երկու երկիրների միջեւ պիտի ստեղծուէին բարի դրացիական յարաբերութիւններ։

Այդ լաւատեսների հրճուանքն ու խանդավառութիւնը, սակայն, շատ կարճատեւ եղան։ Քսանըչորս ժամ չանցած, Հայաստանի կառավարութիւնը Ազերբէջանի նորաստեղծ Յեղկոմից ստացաւ վերջնագրի բնոյթ ունեցող եւ խիստ ոճով խմբագրուած մի յուշագիր, որով նա պահանջում էր Հայաստանի կառավարութիւնից անմիջապէս դատարկել Խորհրդային Ազերբէջանի «անվիճելի հողամասերը» հայկական զօրամասերից, առանց յիշատակելու անգամ այդ հողամասերի անունները, սպառնալով հակառակ պարագային դիմել անհրաժեշտ միջոցների։

Ազերբէջանի Յեղկոմի նման ելոյթը ուժեղ պայթիւնի տպաւորութիւն թողեց հայութեան վրայ եւ դառնութեան բերեց մեր մտաւորականութիւնը։ Կարճատեւ խանդավառութիւնը փոխուեց լուրջ մտահոգութեան։ Թէեւ մեր Հանրապետական կառավարութիւնը, որպէս պատասխան Յեղկոմի յուշագրին, իր խնդակցութիւնը յայտնեց Ազերբէջանի խորհրդայնացման առթիւ, սակայն զգում էր, որ մեր Հանրապետութեան գլխին կուտակւում են մութ ամպեր, մանաւանդ որ յուշագիրը ստորագրուած էր աչքառու եւ պատասխանատու բոլշեւիկ Սերգօ Օրժոնիկիձէի կողմից։

Հայաստանի կառավարութիւնը իր պատասխան գրութեամբ անշուշտ ժխտում էր, որ մեր զօրքերը գրաւած են Ազերբէջանի հողամասերը, եւ յոյս էր յայտնում, որ մօտ ապագայում ամենասերտ եղբայրական յարաբերութիւններ պիտի ստեղծուէին երկու դրացի ժողովուրդների միջեւ։

Պետական շրջանակները եւ Հ․ Յ․ Դ․ ղեկավար մարմինները եկել էին այն եզրակացութեան, որ վերահաս վտանգի առաջն առնելու միակ միջոցն է դիմել Մոսկուային եւ որեւէ ձեւով լեզու գտնել նրա հետ՝ մեր Հանրապետութեան գոյութիւնը պահպանելու համար։

Մոսկուայի հետ բանակցութիւնների մէջ մտնելուն նպաստեց նաեւ այն հանգամանքը, որ այդ օրերին յատուկ առաքելութեամբ Հիւսիսային Կովկասի Վլադիկաւկազ քաղաքից (ներկայիս Օրժոնիկիձէ) Երեւան էր ժամանել մեր Հանրապետութեան այնտեղի հիւպատոս Յակոբ քհնյ․ Սաւիկեանը, որ Օրժոնիկիձէի անունից Հայաստանի կառավարութեան յայտնել էր մօտաւորապէս հետեւեալը․

Եթէ Հայաստանի կառավարութիւնը ցանկութիւն ունի, որպէս անկախ հանրապետութիւն ճանաչուելու Խորհրդային Ռուսաստանի կողմից, պէտք է դուրս գայ իր ներկայ առանձնացած վիճակից, բանակցութիւնների մէջ մտնի Մոսկուայի հետ եւ կնքի բարի դրացիական յարաբերութիւններ հաստատող դաշնագրութիւն։

Այս կրկնակ պատճառները ստիպողական դարձրին անմիջապէս մի պատուիրակութիւն ուղարկել Մոսկուա եւ ստանալ Խորհրդային Ռուսաստանի կողմից Հայաստանի Հանրապետութեան անկախ գոյութեան իրաւական ճանաչումը մանաւանդ որ Հայաստանը այդ օրերին պետականօրէն կազմակերպուած էր միայն նախկին ցարական Ռուսաստանի հողամասերի վրայ։ Այդ հողամասերի իրաւական ժառանգորդը՝ Խորհրդային Ռուսաստանն էր եւ նրա համաձայնութիւնը անհրաժեշտ էր մեր անկախութեան ճանաչման տեսակէտից։

Այստեղ անշուշտ ընթերցողը իրաւունք ունի հարց տալու, թէ ինչո՞ւ պետական եւ կուսակցական մեր ղեկավար գործիչները չէին մտածել դրա մասին մինչեւ Ազերբէջանի խորհրդայնացումը, երբ պայմանները շատ աւելի նպաստաւոր էին։

(Շար․)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԲ ԱՆՏԷՐ ԵՆ

★

— Անցեալները, մեր քաղաքին մէջ մեռաւ ծերուկ հայրենակից մը։ Մարդ, մարդասանք չունէր։ Կտակը կարդացինք. գիտե՞ս ինչ ըրած էր... Օտար կրօնական յարանուանութեան մը ձգած էր իր ամբողջ հարստութիւնը՝ 72.000 տոլար...

Այս լուրը՝ ազգին համար սիրտփոր հատցնող բարեկամէ մը, որ միեւնոյն ատեն կ'աւելցնէր.

— Ուրիշներ ալ կան իրեն պէս... Կը ճանչնամ մէկը որ քանի մը ամիս առաջ մեկնեցաւ... Ընտանեկան պարագաներ չունէր... Տարիներու իր խնայողութեանց վրայ նստաւ տեղական իշխանութիւնը, գումար՝ 15000 տ.։ Աս սասնկ չըլլար. բան մը ընելու ենք որ ազգին դրամները ամեմին չամեմին ձեռքը չանցնին... Մարմին մը նշանակելու ենք... Թող դուռնէ դուռ պտտին եւ մեր անտէր, անտիրական — բայց քիչ-շատ ունեւոր — ծերուկներուն եառւէն իյնան։ 700 տոլար հաւաքելու համար 700 կտոր կ'ըլլանք, բայց մէկ չունչով 70.000 կը բաշխենք օտարներուն։

Շատ բան գրուած է այս նիւթին շուրջ։ Յօդուած, խմբագրական, տոմս։ Բայց դժբախտաբար, չորս կողմէն եղած կոչերը արդիւնք մը տուած չեն։ Կը թուի թէ այդ կոչերը խնդրոյ առարկայ անձերուն ականջը չեն հասնիր։

Յաճախ, այդ ականջը այն ականջն է որ ամուր փակուած է եւ ուխտ ըրած է որ չլսէ մեր աղերսները։

Կան հայրենակիցներ, որոնք չտեսնելու կը զարնեն մեր կարօտեալներուն թշուառութիւնը ու չիմանալու կը զարնեն մեր որբուկներուն, մեր հիւանդներուն լացը։

Քանի՞ տարի առաջ էր որ Քալիֆորնիա բնակող ծերուկ մը... իր բախտաւոր չնիկին կտակեց 40.000 տոլար, բայց քառասուն սենթ ալ չձգեց հայ հիւանդանոցի մը, հայ դպրոցի մը, հայ բարեսիրական հաստատութեան մը։

Ի՞նչ կարելի է ընել այս անփառունակ կացութիւնը մասամբ դարմանելու համար։

Միամտութիւններ չունենանք։ Կարելի չէ ամէն «դուռին եաեւը մնացած» հայրենակցի օձիքէն բռնել եւ հասկցնել անոր.

— Բարեկամ, խելքդ գլուխդ ժողվէ, հետդ պիտի չտանիս... Քանի ողջ ես, կեր, խմէ եւ ուրախ լեր, բայց մնացածն ալ ձգէ թող մեր որբերն ու մեր հիւանդները վայելեն՝ մահէդ ետք...

Այս խորհուրդը կրնայ, փափկօրէն տրուիլ կարգ մը մարդոց, բայց ոչ ամէնուն։

Ո՞վ պիտի կատարէ այդ պարտականութիւնը, ո՞վ զգաստութեան պիտի հրաւիրէ մեր անտարբերները։

Աշխատանքին առիւծի բաժինը պէտք է ստանձնեն մեր բազմազան Միութիւնները, մեր բարեսիրական ընկերութիւնները։ Անհատները խորհուրդներ կրնան տալ միայն իրենց մտերիմ ծերուկներուն։

Դժուար գործ է, անշուշտ, գործ մը, որ կը պահանջէ շրջահայեցութիւն եւ դիւանագիտական հնարամտութիւն։

Բայց պէտք չէ յուսահատիլ։ Անկարելի չէ լաւագոյն ձեւը գտնել՝ ամուրի եւ անզաւակ ունեւորներուն խիղճը արթնցնելու համար։

Մեր ճակատէն, Հայ Օգնութեան Միութիւնը պէտք է լրջօրէն շահագրգռուի այս հարցով եւ նշանակէ յատուկ Մարմին մը։

Մեղք է որ մեր աղքատին իրաւունքը ուրիշը վայելէ։ ԵՒՐՈՊԱՑԻ

դարերու ազգային, քաղաքական եւ տնտեսական կեանքին վրայ եզրակացուց.— «Թող վատ Թշնամին գիտնայ թէ ամէն մէկ կաթիլ արիւնէն նոր բողբոջ մը ծընաւ»։

Գեղարուեստական բաժնին մէջ ներկայացուեցաւ «Մայր Հայաստան»ը որուն մէջ Օր. Պաղտասարեան երգեց «Իմ սիրելի զաւակունքս»։ Օր. Խաչիկեան «Եր-Թը»։ Պ. Աւետիս Չէքէմեան երգեց Իսահակեանի «Սեւ մութ ամպերը», Պ. Սուքիասեան արտասանեց Յովհ. Թումանեանի «Հայրենիքիս հետ»։ Դարձեալ կենդանի պատկեր մը մասնակցութեամբ Օր. Գալուստեանի, ուր Օր. Խաչերեան երգեց «Մայր Արաքսի ափերով»ը։ Օր. Մինասեան յստակ առոգանութեամբ արտասանեց «Ցեղիս կոչումը»։ Երրորդ կենդանի պատկերը պատրաստուած էր կաթողիկէ վարդապետին կողմէ։ Բեմին խորը ճերմակ խաչքար մը, եւ շուրջը 14 մանուկներ ծաղիկները իրենց ձեռքերուն մէջ երգեցին «Տէր Ողորմեայ», մէկիկ մէկիկ զետեղելով ծաղիկները եւ խաչակնքելով։ Սգահանդէսը վերջացաւ խոր տպաւորութեամբ։ Աշոտ Ա.

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

★

Մայրերու տօնին առթիւ Զափահաս Որբերու Միութիւնը այս տարի ալ գեղարուեստական ցերեկոյթ մը կազմակերպած էր կիրակի, Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ, որ լեցուն էր հանդիսականներով։ Բացումը կատարուեցաւ Կարօ Սարեանի նուագախումբին կողմէ «Մարսէյեէզ»ով եւ «Բամ փորոտան»ով։

Խօսնակը, Ե. Գրիգորեան խիկոյն բեմ հրաւիրեց Արեւելեան լեզուներու վարժարանի հայերէնի ուսուցիչը, Պ. Ֆրետէրիք Ֆէյտի որ ֆրանսերէն ճառէն ետք, հայերէն ալ ըսաւ.— «Գիտեմ որ եթէ քանի մը հայերէն բառ չաւելցնեմ այս ճառին վրայ, պակաս բան մը ըրած պիտի ըլլամ։ Ըսեմ ուրեմն թէ, իմ բաղձանքս է որ իմ զաւակս որ Մխիթարեաններու վարժարանին մէջ կ'ուսանի, չուտով ի վիճակի ըլլայ հայերէն լեզուով տօնելու իր հայ մօրը տօնը»։ (Ծափեր)։

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Ծ. Միսաքեան.

— «Բացատրել մօր դերը՝ պիտի նմանէր պարզելու արեւին զօրութիւնը, ջերմութիւնը եւ պայծառութիւնը։ Երբայական առած մը կ'ամփոփէ ամբողջ պատկերը.— «Աստուած նկատելով որ ինք ամէն տեղ չի կրնար ըլլալ, մայրը ստեղծեց»։ Հայ մայրիկին տիպարը չէ՞ն պատկերացներ երկու ժողովրդական երգեր։ Երբ երախան կը ծնի, մայրը կ'երգէ.—

«Բացուած վարդ ու լայն տերեւ,—Բեր պագնեմ աչերուդ վերեւ,— Քանի կայ պարտէզը տերեւ,— Այնքան կ'ուզեմ քեզ արեւ»։

Իսկ երբ մայրը կը կորսնցնէ իր զաւակը.— «Գացէք փատ ու փուշ բերէք, անորդի մարիկն երեցէք.— Երեցէք, մոխիր արէք, եւ տուէք հովուն որ տանի»։

Բանախօսը յետոյ դրուագներ յիշեց Հայաստանի Սարդարապատէն, երբ հայ մայրիկներ, մամիկներ եւ քոյրեր իրենց ակռաներով եւ եղունգներով կը մաքառէին, հրազ մը փրկելու համար արեան ճապաղիքներէն։ Յիշեց պոռթկումներ ալ, յուսահատական պահերուն,— Աստուած, կա՞ս թէ չկաս»։... Անոնք որ կրակէն փրկուեցան այսպիսի մայրերու շնորհիւ, ունին սրբազան պարտականութիւն մը,— միշտ յիշել բանաստեղծ Սիլվա Կապուտիկեանի պատուէրը,— «Ու տես, որդիս, ո՛ւր էլ լինես,— Այս լուսնի տակ ուր էլ գնաս,— Թէ մօրդ անգամ մոռքից հանես,— Քո մայր լեզուն չմոռանաս»։

Գեղարուեստական բաժինը շատ ճոխ էր, մեծ մասով ֆրանսերէն։ Փարիզի Օփերայէն Օր. Շալանտա, իր զմայլելի ձայնով արժանացաւ բուռն ծափերու։ Օր. Սօնիա Գաբրիէլեան, երաժշտական բարձրագոյն մրցանակի արժանացած՝ որ առաջին անգամ կ'ելեւար հայկ. հանդէսի մը մէջ, դաշնակի վրայ նուագեց, մեծ յաջողութեամբ, դժուարին կտոր մը, Լիսթի 6րդ Ռափսոտին։ Տիկին Մայրի Մելիքեան երգեց «Կարմիր վարդ» եւ «Մանիր մանիր իմ ճախարակ»։ Երիտասարդ երգիչ Աւետիս Քիւփէլեանի երգը.խակալէս յաւուր պատշաճի էր, ձօնուած՝ հայ մօր, Դաշնակով կ'ընկերանար Օր. Սօնիա Տօտաքեան։

Պ. Գարեգինի թառով եւ ընկեր Բենոյի դափով կովկասեան եւ հայկական պարեր պարեց Տիկին Ֆէսլեան։

Անցեալ տարուան նման այս տարի եւս բեմ եկան «Լէ Փըթի շանթէօր տը Պօնտի» փոքրիկներու խումբը։ Քանի մը պարերէ եւ քառաձայն ֆրանսերէն երգերէ վերջ, այս պզտիկները յաջողութեամբ երգեցին Կոմիտաս վարդապետէն «Սարէն եկաւ, Կուժն առայ, Զինարի եար» եւ «Գնա գնա» երգերը։

Ներկաները ջերմապէս ծափահարեցին այս համակրելի փորձը։ Անշուշտ պիտի նախընտրէին, նոյն տարիքէն հայ մանուկներու բերնով լսել երգերը, հայ մայրերու օրուան առթիւ։ Կարելի չէ՞ր օգտուիլ Դպրոցասէրի եւ միւս դասընթացքներու հայ փոքրիկներէն, սիրուն փունջ մը պատրաստելով, ինչպէս Պոնտի գեռատի երգիչները։

Գարեգին թառի վրայ առանձին նուագեց նաեւ «Մնաս բարով, մայրիկ» երգը։

Տօնակատարութեան հովանաւորութիւնը ստանձնած էր տոտ. նախարարը, Տոքթ. Պէրնառ Լաֆէյ, Առողջապահական նախարարը, Փարիզի առաջնորդը Սերովբէ Ծ. Վ., շնորհաւորելով տօնը, ցաւ կը յայտնէին իրենց ակամայ բացակայութեան համար։ ՏԵՂԵԿԱՑՈՒ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
Ի ՊԱՏԻՒ ՍԵՐՈՎԲԷ Ծ. Վ.Ի

★

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայիս 21ին տաքուկ եւ ընտիր մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցաւ թէյասեղան մը ի պատիւ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեանի, նախաձեռնութեամբ Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտներու մասնաճիւղին։ Օթէլ Նորմանտիի սրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր։ Երեկոյթին բացումէն առաջ Պ. Սուրիկ Էքսէրճեան, Միութեան ատենապետը, խնդրեց ներկաներէն որ մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն պահեն, մեծարելու համար նորոգ հանգուցեալ հոգելոյս Գէորգ Զ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի յիշատակը։ Օրուան հիւրը շրջապատած էին Զուհաճեան Ծ. Վ., Վերապատուելի Ղազարոսեան, փրոֆ. Խայիկեան եւ ուրիշներ։ Ընդունելութիւնը բացաւ ատենապետ Էքսէրճեան, համառօտ եւ գեղեցիկ ուղերձով մը, ուր կ'ըսէր.—

«Մենք, Մուրատ Ռափայէլեան նախկին աշակերտներս, դաստիարակուած հայ կղերականներէ, պարտք կը զգանք ամէն առթիւ հրապարակաւ մեր երախտիքը յայտնել, Հայ. Եկեղեցւոյ անխոնջ ներկայացուցիչներուն, որոնք դարերէ ի վեր, պատուարը հանդիսացած են մեր ազգային գոյութեան։ Առանց հայ եկեղեցիին եւ հայ կղերականութեան հայութիւնը ձուլման դատապարտուած է։ Ահա թէ ինչու, մենք Մուրատ Ռափայէլեան նախկին աշակերտներս, միշտ մեծ խանդավառութեամբ եւ գոհունակութեամբ, հպարտութիւն կը զգանք մեր կղերականները յարգելով եւ պատուելով։ Անոնք ջահերն են հայ մշակոյթին եւ ազգին գոյութեան։ Մենք որ բախտը ունեցած ենք դաստիարկուելու, Վենետիկ, Փարիզ կամ այլուր, միայն հայ միջավայրի մէջ, եւ հայ կղերականներէ, անոնց դաւանանքի խտրութեան եւ զերծ որեւէ կրօնական ճնշումէ, կրնանք հաւաստել որ մեր դաստիարակներուն առաջնակարգ հոգը եղած է՝ մեզի ներշնչել մեր դարաւոր եւ պապենական աւանդութիւններուն սէրը, մեր ազգային ծագման վեհութիւնը եւ ազնուութիւնը, մեզ յորդորել որ հաւատարիմ մնանք միշտ մեր կրօնական համոզումներուն»։

Յետոյ բաժակը պարպեց Սերովբէ Ծ. Վ.ի, ներկայ կղերականներուն եւ բոլոր հանդիսականներուն կենացը։

Յաջորդաբար խօսք առին Գեր. Ծ. Վ. Զուխաճեան, փրոֆ. Խայիկեան, Վեր. Ղազարոսեան։ Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան պատասխանեց յուզուած, ներբողելով Մխիթարեան Միաբանութիւնը, նմանցնելով զայն բուրաստանի մը որուն ծաղիկները կը կազմեն նախկին աշակերտները։ Եւ բարձրացուց իր բաժակը Մխիթարեանց կենացը։ Նախկին Սանեբէն Սարգիս Պետրոսեան արտասանեց Աբովեանի «Մայրենի լեզուն», իսկ Օր. Սիւզան Շահպազեան դաշնակի վրայ նուագեց կտորներ Ա. Խաչատրեանի «Գայեանէ»էն եւ ուրիշ օտար հեղինակներէ։ ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (90)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Արեգնազ, քիւրտ աղաները, վերը յիշուած դէպքերու դրդիչը, մեր նախորդը կը նկատեն, չէ՞ որ հայ գիւղի նախորդ է, հայերէն սորված ըլլալու է ուրեմն յեղափոխութիւնը, այսինքն՝ աղաներու եւ պէյերու իշխանութեանց դէմ ընդվզում, ապա՝ սորվեցուցած է միւս նախորդներուն, կ'որոշեն պատժել զայն, սպաննել, ասոր համար՝ երկու քիւրտ աւազակներ կը կաշառեն, կը ղրկեն Քերծայ սարը՝ ուր Ռաշիտը նախիրը կ'արածէ, կ'երթան կը գտնեն Ռաշիտը, վրան կը յարձակին, բայց ան չի վախնար, կը դիմադրէ, կռիւի թոհուբոհին մէջ՝ կը սպաննէ աւազակներէն մէկը, միւսը՝ փախուստ կուտայ, այդ օրը եւ յաջորդ օրը նախիրը գիւղ չվերադարձաւ, ոչ ալ Ռաշիտը երեւցաւ. մտածէր թէ՝ աւազակները յարձակած գիւղը իրար անցաւ, ամէն մէկ մարդ կը մտածէր թէ աւազակները յարձակած են, Ռաշիտը սպաննած եւ նախիրը քշած տարած են։

Հայրս ու տէրտէրը քանի մը երիտասարդներ ղրկեցին լեռը, որոնք նախիրը գտան, գիւղ բերին, բայց Ռաշիտը չկար։ Յաջորդ օրը, լուր ստացուեցաւ որ՝ Ռաշիտը Քերծ կ'երթայ, կը գտնէ Սամուէլը եւ անոր միջոցաւ մեզի կ'իմացնէ եղելութիւնը։ Ռաշիտը այլեւս մեր գիւղը չէր կրնար գալ, եթէ գար, վնասած պիտի ըլլար թէ մեր գիւղը եւ թէ ինքզինքը, գիւղացին նոր նախորդ մը վարձեց, ան միջոց մըն էր հասկցնելու համար քիւրտ աղաներուն թէ՝ իրենք պատժած են Ռաշիտը, գործէ հանած են։

— Ի՞նչ եղաւ Ռաշիտը։

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, փախստական է։

— Ի՞նչ պիտի ըլլան անոր կինն ու զաւակները։

— Մի վախնար Արեգնազ, Կոմիտէն ողջ մնայ, մենք պիտի կերակրենք Ռաշիտն ալ, անոր ընտանիքն ալ եւ բոլոր միւս Քիւրտերը՝ որոնք օր մը փախստական պիտի ըլլան, պիտի դառնան զինուոր՝ քրտօհայ եղբայրակցութեան։

Քրտօհայ եղբայրակցութեան պատմութիւնը իր առաջին թերթիկը կը խաղցնէր վաղուան երազներուն դիմացը։ Կանաչենց վարդաստանը կը լսէր համերգը սարեակներուն, եւ Նունիկենց գամփռը՝ դաշտերու անհունութիւնը կը դիտէր։

Տիգրանը՝ կ'արտասանէր սաղմոսները իր հաւատոյ հանգանակին, մինչ Ռաշիտը՝ Քերծայ սարի վրայ, իր զէնքին հպարտութիւնը կը պտտցնէր...։

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Արտաշէս իր կնոջ հետ գիւղը փոխադրուելէն ի վեր դարձեր էր աւելի աշխատասէր, աւելի առոյգ։ Քաղաքի մէջ ծնած ու հոն մեծցած այս երիտասարդը, պահ մը թէեւ տատամսեցաւ երբ ինքզինքը գտաւ խոփին ու լուծին առջեւ, բայց՝ յանկարծ քաջալերեց ինքզինքը, փարեցաւ հողին, դարձաւ ճարպիկ հողագործ։ Գիւղացիները զարմացան թէ ի՞նչպէս Արտաշէս ընտանեցաւ հողին ու աշխատանքին, չէ՞ որ դժուար է քաղքցիի համար ամրան արեւին տակ մէջքը ծռել, մանգաղ շարժել, ցորենը կամնել, բոլորը կը հիանային։

Արտաշէս կը բնակէր Խաչալենց Ալէքին տունը։ Ռէս Սանօն անոր տրամադրած էր արտ ու լծկան, իսկ Սլօն՝ գութամար մը, Ռէսը չմոռցաւ նաեւ անոր օգնել վարուցանի, կալ ու կուտի ատենը, առաջին տարին՝ քայլ առ քայլ հետեւեցաւ անոր, ցուցմունքներ ըրաւ հողին ու սերմին վրայ, խօսեցաւ գիւղին կլիմայական փոփոխութիւններու շուրջ, վերջապէս փորձառական դասեր՝ որոնցմէ շատ օգտուեցաւ, անոնց խառնեց նաեւ իր բնական ուշիմութիւնը ու եղաւ կատարեալ մշակ մը։

Շուշիկն ու Արտաշէսը ուրախ էին, հաստատաքայլ մօտեցան հողին, իրենց քրտինքին կաթիլները, շունչին տաք ծուէնները, ցորեանի հատիկներու հետ՝ նետեցին ակօսներու մէջ, երբ որ ծլեցան՝ անոնց վրայ գուրգուրացին, համբուրեցին հասուն հասկերը եւ հպարտացան տեսնելով կալի մէջ դիզուած ցորեանի դէզերը։ Այր ու կին՝ ծլարձակ ու գեղագարդ յոյսերով կը մտնէին իրենց արտերուն մէջ։

Ալէքի տունը միայարկ, հին շէնք մըն էր, պատերը փլփլկած ու տանիքը կքած, առաստաղները ճեղքրտած, բուխերիկը քանդուած, Արտաշէսի առաջին գործը եղաւ փրկել այդ տունը։

(Շար.) ՍՕՍ – ՎԱՆԻ

ՄԱՐՈՔԻ մէջ աՀաբեկումները կը չա–րունակուին։ Ամէն օր դէպք մը կը պա–տաՀի Քազապլանքայի մէջ։ Միայն չո–րեքչաբթի օր Հինգ մաՀափորձեր կա–տարուեցան ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ մարզպան–ները առաջարկած էին իրենց յարաբե–րութիւնները կատարել արեւելեան Գեր–մանիոյ ռուսական իշխանութեանց Հետ ։ Այս վերջինները մերժեցին, դիտել տալով թէ արեւելեան Գերմանիան գերիշխան պետութիւն է ...

ԵՓՐԱՏԻ վրայ փլուզում մը տեղի ու–նեցաւ, Սուրիոյ մասին մէջ։ Ինը բան–ուորներ մեռան, ուրիշ ինը Հոգի ալ վի–րաւորուեցան ։

ԿԱՅԾԱԿ ինկաւ Բուրպուռայի մէկ գոր–ծարանին վրայ (Փարիզ), մեծ վնասներ պատճառելով։ 15 Հոգի վիրաւորուեցան ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ 1918 ՄԱՅԻՍԵԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

Ն. Պ. Հայ Սպայից Միութիւնը Հրա–ւիրում է անխտիր բոլոր Հայերը ներկայ ըլլալ, այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկե–ղեցում Հոգեհանգստեան պաշտօնին՝ ի յիշատակ Սարդարաբատի, Բաշ Աբարա–նի, Ղարաքիլիսի եւ ուրիշ պատմական Հերոսամարտերում 1918 Մայիսին ընկած Հայ զինուորների, որոնք Սպարապետ Նա–զարբէկեանի ընդՀանուր Հրամանատարու–թեամբ եւ մեր քաջարի ժողովուրդի միա–Համուռ ճիգերով պարտութեան մատնե–ցին դարաւոր թշնամու գերազանց ուժե–րը եւ փրկեցին մեր Հայրենիքը եւ Սուրբ Աթոռը ։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յուլիս 4ի կիրակին, Սամուէլ Մու–րատեան վարժարանի ծառազարդ պար–տէզներուն մէջ։ Կազմակերպուած տի–կիններու Օժանդակ Միութեան կողմէ, գործակցութեամբ նախկին աշակերտնե–րու։

Մանրամասնութիւնները յետագային ։

★

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մուրատ Ռափայէլեան նախկին աշա–կերտներու Մարսիլիոյ մասնաճիւղը կը Հրաւիրէ 27 Յունիս, կիրակի, իր դաշ–տապարաՀանդէսին բոլոր Հայրենակից–ները, Սէն Մարսէլ։ Մանրամասնութիւն–ները յաջորդով ։

★

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ Նախկին Ա–շակերտներու Միութեան անդրանիկ պա–րաՀանդէսը՝

ՆՈՅԵՄԲԵՐԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Այս կիրակի, ժամը ճիշդ 15ին, Քազա տ'Իթալիի ընդարձակ սրաՀին մէջ (56 ռիւ տ'Այժէ)։

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի եւ շրջան–ներու բոլոր արիներու, գայլիկներու եւ թեւիկներու ։

Սկաուտական եւ գեղարուեստական ճոխ բաժիններով ։

Խմբերգ, մեներգ, նուագ, արտասա–նութիւններ, Հայկական, պոՀեմական եւ չափական պարեր, մարզանք, բուրգերու կազմութիւն եւ խիստ Հետաքրքրական նորութիւններ ։

Պիտի ներկայացուի Գ. Իփէկեանի

ԱՐԱՅ ԳԵՂԵՑԻԿ եւ ՇԱՄԻՐԱՄ

Թատերախաղը

Տոմսեր ստանալ՝ Արենոյշներէն, Արի–ներէն, գայլիկներէն եւ թեւիկներէն ։

Մանրամասնութիւնները տեղի վրայ ։

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ 29 Մայիս, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ե. թաղամասի քաղաքապետա–րանի շքեղ սրահը

PLACE DU PANTHÈON, Métro Luxembourg, Odéon, Autobus 21, 27, 38, 81, 84, 85

Հովանաւորութեամբ Հ.Հ.ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ եւ նախաձեռնութեամբ ԵԳԻՊՏԱ–ՑԻ ԿՈՄԻՏԷԻ ։

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին՝ Տիկին ՀՈՒՐԻ ՊՈՒՏԱՔԵԱՆ–ԻՓԷՔԵԱՆ և ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՈՒՂԵՐՁ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

Գեղարուեստական բաժին.— Կը ներկայացուի Հայաստանի խորհրդարանի 87րդ բացառիկ նիստը ։ Ա. ԱՀարոնեանի «ԴԱՐԲՆԻ ԵՐԳԸ» եւ ՀՐԱՇԱՓԱՌ ՄԱՅԻՍ (քառեակ)։ Կ'երգէ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԱՐԹԻՆԵԱՆ – ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, Հայկական եւ կով–կասեան պարեր, ղեկավարութեամբ Պ. Խանճիկի Պուռնութեանի, սիրայօժար մասնակցութեամբ Օր. ՌԷԺԻՆ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆի (առաջին պարուհի Օփերա–Քոմի–քի) ընկերակցութեամբ կովկասեան նուագի (Գարեգին, թառով)։

Պ. ԶԱՒԷՆ ՄԵԼԻՔԵԱՆ (ջութակ)։ Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

Մուտքը 200 ֆրանք։ Տոմսերը ապաՀովել Հայկական գրատուններէ.—

Հ. Սամուէլ 51 ռիւ Մօսիէօ լը Փրէնս, Մ. Պարսամեան 46 ռիւ Ռիշէ

Հ. Բալուեան 43 ռիւ Ռիշէ եւ ընկերներէ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

29 Մայիս, Շաբաթ ։

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Տ. ԹԱԴՈՑԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ–ցին Յովհ. Պէրպէրեան (ջութակ), Սօնա Տէր Պետրոսեան (դաշնակ)։ Պիտի երգէ Տիկ. Սօնա Թադէոսեան (Վիէնէն), ինչ–պէս նաեւ Օր. Լուիզ Հաբէլեան եւ Օր. Պէրպէրեան։ Պիտի արտասանեն Օր. Օր. Ա. Թուրլեան, Բ. Տապաղեան, Առաքել–եան ։ Մուտքը ազատ է

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, այս կիրակի, ժամը 15ին։

ARTS ET LOISIRS
4, Rue Grimaldi, Nice.

Գեղեցիկ սրաՀին մէջ։ Հովանաւորու–թեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմի–տէին։

Կը խօսի ընկեր ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կը Հը–րաւիրուին Նիսի եւ շրջանի Հայրենա–կիցները ։ Մուտքը ազատ է

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սե–րունդի ։

Մայիս 29ին, քաղաքապետարանի սը–րահին մէջ ։

Կը նախագահէ ընկեր Մ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն ֆրանս. ընկերվարական ներկայացուցիչները ։

Բ. բաժին.— Խմբերգ, մեներգ, ար–տասանութիւն եւ անակնկալներ ։

Գ. բաժին.— Եւրոպական եւ Հայ ժո–ղովրդական պարեր մինչեւ առաւօտեան ժա–մը 4։ Կը մասնակցի Վալանսի Օրքէսթր Ռօպէրը, ղեկավարութեամբ Նոր Սե–րընդական Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆի։

Մնացեալ մանրամասնութիւնները տե–ղին վրայ ։

ԲԱԺԱԿԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Փարիզի Հ. Մ. Մ.-ը կը մասնակցի Լիոն Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի կազմակերպած ֆութպոլի բաժակի մեծ մրցումին որ տե–ղի պիտի ունենայ Յունիս 6 – 7, Տէսինի մէջ ։

ԷՍԿԻՇԷՀԻՐԻ

ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 30 Մայիս, ժամը 16էն կէս գիշեր ։

SALLE DES CENTRAUX, 8, R. Jean Goujon
Métro Rond-Point des Champs Elysées

Ճոխ պիւֆէ.— Հաճելի անակնկալներ ։ Սիրով կը Հրաւիրուին Հայրենակիցները եւ բարեկամները։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին իր Սանուհիներու Միու–թիւնը Համբարձման տօնին առթիւ կազ–մակերպած էպարաՀանդէս մը, Սալ Ռամպօ Շաբաթ, 29 Մայիս, ժամը 8·30էն մին–չեւ 2, ընտիր նուագախումբով ։

Աւանդական «Վիճակ»ի պատկերը տե–ղին վրայ եւ Հաճելի անակնկալներ ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Պատուակալ նախագահութեամբ քաղա–քապետ Պ. ՀԻՒՍԷԼԻ։

Մայիս 30ին, ժամը 3·30ին, քաղաքա–պետարանի թատրոնին մէջ։

Կը խօսին ընկեր Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ եւ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին ։ Կ'երգեն Տիկին Սօնա Թադէոսեան եւ Վի–էնի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Յ. վրդ. Լեւոնեանի։ Կ'արտասանէ Օր. Անժէլ Ուզունեան ։

Մուտքը ազատ է ։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29, շաբաթ գիշեր։

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Կէս գի–շերէն վերջ եւրոպական պարեր ։ Ճոխ պիւֆէ ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 12ին ։

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 30ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ժա–մը 3ին, 16 ռիւ Ժ. Պ. Տավիտ ։

Կը խօսին ընկերներ Տ. ԹԱԴՈՑԵԱՆ եւ Մ. ՄԻՐԶԷ ։

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

30 Մայիս ։

Կը խօսի ընկեր Տ. ԹԱԴՈՑԵԱՆ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, քաղաքապետարանի մեծ սը–րաՀին մէջ ։

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Յունիս 20ին, քաղաքապետարանի սրաՀը։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 13ին, ցերեկը, Սալ Կալ–մանի մէջ ։

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27ին ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մկր. Փորթուգալեանի և Միք. Վարանդեանի յիշատակին նուիր–ուած տօնին առթիւ՝ կուզանք մեր սրտա–գին եւ անկեղծ շնորՀակալութիւնները յայտնել «Համազգային» Մշակութային Միութեան եւ անոր եռանդուն վարիչ Կ. Փոլատեանի, Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին եւ բոլոր ընկերներուն, մասնաւորապէս ընկեր Տ. Թաղոյեանի, Վասպուրականի Հայր. Միութեան եւ Վ. Պանդիկեանի, իրենց խօսած դրուատալից ճառերուն Հա–մար, ինչպէս նաեւ Մկր. Փորթուգալեա–նի դամբանին վրայ զետեղած գեղեցիկ ծաղկեպսակներուն Համար ։

ՇնորՀակալութիւն նաեւ Օր.ներ Անժէլ Ակինեանի, Մարի Սիմոնեանի, Ա. Յա–րութիւնեանի, Պ. Պ. Ֆ. Հրաչեանի, Ս. Չէօրէքճեանի, ինչպէս նաեւ Արենոյշնե–րու եւ Արիներու Միութեանց որոնք ի–րենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին Սալ Մազընոյի Հանդէսին։ Վերջապէս շնորՀակալութիւն այն ամէնուն, որոնք իրենց ներկայութեամբ պատուեցին եւ մեծարեցին մեր սիրելի Հօր եւ աներՀօր յիշատակը։ ԶԱՐՈՒՀԻ ԶԱՄԱՐԵԱՆ (ծն–եալ Փորթուգալեան) Պ. ԶԱՄԱՐԵԱՆ

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

●

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ժողովի կը Հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ Հասցէին։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ Համալսարանականներու Մշակութային Միութեան Հերթական դա–սախօսութիւնը այս ուրբաթ գիշեր, ժա–մը 21ին, Ազգ. Տան մէջ։ Դասախօս բը–ժիշկ Ժիրայր Բաքերդեան ։

Մուտքը ազատ է ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս ուր–բաթ երեկոյ, ժամը 21ին Ազգ. Տան մէջ։ Կը խօսի ծանօթ բանասէր Պ. Յ. ՔԻՒՐՏ–ԵԱՆ, նիւթը՝ Հայկ. մանրանկարչու–թիւնը։

Դասախօսը ստիպուած ըլլալով մեկնիլ, յետաձգուած է դերասան Գմբէթեանի չաՀեկան դասախօսութիւնը ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՏԻԿԱՆԷՆ

Այս կիրակի, ժամը 10ին Վատիկանի ռատիօկայանը պիտի Հեռարձակէ Հայա–ծէս քառաձայն պատարագ մը Հետեւեալ կարճ ալիքներով, 19, 25 եւ 31 ։

ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑԱՇԷՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

որ յետաձգուած էր, տեղի պիտի ունենայ Յունիս 12ին, իրիկունը ժամը 8·30ին ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յունիս 27ին Փարիզի Հ. Մ. Մ. դաշ–տաՀանդէսը ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սեդրակ Հարոյեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս կի–րակի Պօմոնի եկեղեցւոյն մէջ, տեղի պի–տի ունենայ Քառասունքի Հոգեհանգիստ, նորոգ Հանգուցեալ Տիկին Բերուզ Հարոյ–եանի Համար ։

Կը Հրաւիրուին ազգականներ եւ բարե–կամները ։

★

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Պ. Արշակ Ասլանեան (եղ–բայրը), Սեպուհ եւ Վարդուհի Ասլան–եաններ, Այրի Տիկին Վերոնիկ Ասլան–եան, Տէր եւ Տիկին Իսկէնտէրեան, Տէր եւ Տիկ. Ծառուկեան, Տէր եւ Տիկ. Պու–ճատեան, կը ծանուցանեն թէ այս կիրա–կի առաւօտ Սէն Լու Ս. Գէորգ մատրան մէջ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա–տարուի իրենց եղբօր, Հօր, աներՀօր, տագրոջ, վախճանեալ Տէր Բաբկէն քհնյ. Ասլանեանի տարելիցին առթիւ ։ Կը Հրա–ւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգող–ները ։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 48ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մարսէյլի մէջ Հանդիսաւոր շուքով կը տօնուի այս կիրակի, ժամը 15ին, Սալոն Քօլպէրի շքեղ սրահներուն մէջ։

Խնամուած գեղարուեստական բաժի–նով, ուղերձներ պաշտօնական անձերու կողմէ ։

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise, Paris 9e
Tél. : PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000 ֆր., վեցամս. 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր. Հատը 12 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 29 ՄԱՅԻՍ ★ SAMEDI 29 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7381 30e ANNEE Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2792

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՏՄԱՐԴԻ ԿԵՂԾԱՐԱՐԸ

●

Եղեռնին Արէլ քանի մը տեսակ խարդախութիւն կը փորձէ իր տետրակին մէջ, ամբոխին կեր ճարելու համար :

Եւ կը թխէ այնպիսի պատմութիւններ որոնց տակ Հալէպարէի յետին համալն անգամ պիտի վարանէր ստորագրել :

Նախ, եւ – առաջ կը տանի դէպքերը, այնպէս որ ընթերցողը շփոթութեան կը մատնուի, — ո՞րն է պատճառ, ո՞րը հետեւանք :

Յետոյ, ամէն տողի մէջ կը սահեցնէ գարշելի բանսարկութիւն մը, — Դաշնակցութիւնը Թուրքերուն հետ էր, անոնց պայմանները կ'ընդունէր առանց առարկութեան, որպէսզի կարենայ պահել իր դիրքը եւ դերակատարութիւնը եւն. :

Ան կը մերժէր ռուս մեծ ժողովուրդին բարեկամութիւնը նաեւ :

Այս քսութիւնները դրած եւ տպած ատեն չի մոռնար անհատական վարկաբեկումներ ալ փորձել :

Այսպէս, առանց կարմրելու կը գրէ թէ «Ա. Ահարոնեան Պոլիս գնաց իր շնորհակալութիւնը եւ երախտագիտութիւնը յայտնելու համար Ն. Վ. Սուլթան Մոհամմէտ Վահիտէտինի (Թուրքիոյ վերջին Սուլթանը), ի ներկայութեան էնվէր փաշայի,— Հայերու 1915ի ջարդերու մեծ պատասխանատուներէն մին» :

Թշուառականը, որ Ահարոնեանի մահերիմ կը ձեւանայ տեղի – անտեղի, չատ լաւ գիտէ թէ ողբացեալ գրագէտը Պոլիս կանչուած էր : Եւ գնաց մահը աչք առնելով, որպէս զի կարենայ բան մը աւելի փրկել : Հոն մնաց ամիսներով, ամբողջ ժողովուրդի մը կսկիծը սրտին մէջ :

Դիտմամբ իրար խառնելով դէպքերը, վեղարաթափ կեղծարարը բա՛ռ չարտասներ ռուսական բանակի քայքայման մասին — «Դէպի տուն» :

Չըսեր թէ ինչո՛ւ եւ ինչպէս պարպուեցան Արեւմտեան Հայաստանի գրաւեալ նահանգները, Սեւ Ծովու ափերէն մինչեւ Վասպուրական, խուճապի մատնելով հազիւ տեղաւորուած ժողովուրդը — 150 հազար հոգի :

Չի խօսիր Երզնկայէն եւ Կարինէն մինչեւ Կարս, մինչեւ Արարատեան դաշտ մղուած կռիւներու մասին :

Եւ յանկարծ, միջանկեալ կ'արձանագրէ Սարտարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ Ապարանի ճակատամարտները, Մայիս 24էն 29 :

Ոչ թէ անոր էութիւնը բացատրելու, այլ ըսելու համար թէ այդ կռիւները հետեւանք էին Դաշնակներու «տխրադաւութեան եւ անկարողութեան», ուղղուած՝ թէ Թուրքիոյ եւ թէ Դաշնակցութեան՝ դէմ, ինչպէս կարդացիք երէկ :

Ընթերցող, դուն գտիր համապատասխան բացադանչութիւնը, այս հրէշային « լուսաբանութեան » առթիւ :

Ո՛ւ եւ է երիտասարդութիւն, ինչ հոսանքի ալ պատկանի, պատառ պատառ պիտի ընէր այս տետրակը, եթէ չէ կորսնցուցած իր արժանապատուութեան զգացումը :

Երիտասարդութեան կոչումն իսկ այդ կը պահանջէ :

Վասն զի, կարելի չէ ամբողջ սերունդ մը մոլորեցնել, իբրեւ բանաւոր հօտ, վերիվայր շրջելով «պատմական ճշմարտութիւնները» : Այն ալ օտար լեզուով :

Տակաւին լման չպարզեցինք այս պարսաւագրին ամբողջ դռեհկութիւնը, որուն մուրը ապերասան հեղինակին ձեռքերէն եւ ճակատէն ալ անդին կ'անցնի : (Եղկելին անգամ է երկու Միութեանց, Մշակութային եւ Գրողներու) :

Որոշած ենք հարցումներու եւ փաստերու տեղատարափի մը տակ խեղդել կանչել այս դիմակաւոր մունետիկը, որ վեղարին և փիլոնին հետ, կորսնցուցած է նաեւ տարրական պարկեշտութիւնը եւ տրամաբանութիւնը : Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ՀԱՄԱՐ

●

ՕԳՆԱԿԱՆ ԶՕՐՔ ԵՒ ՆՈՐ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ

Նախարարական խորհուրդը նոր նիստ մը գումարելով Ելիզէի պալատին մէջ, քննեց Հնդկաչինի կացութիւնը : Ազգ. պաշտպանութեան կոմիտէն Դշ. գիշեր երկարօրէն քննած էր Հնդկաչին ղրկուած երեք զօրավարներուն տեղեկագիրը. այնպէս որ կառավարութիւնը աչքի առջեւ ունէր ամբողջ պատկերը : Ամէն պատասխանատուութիւն նախատեսելով հանդերձ, կառավարութիւնը ծանրակշիռ որոշումներ տալէ առաջ, որոշեց սպասել Ժընեւի խորհրդակցութեանց ընթացքին եւ Ուաշինկթընի մէջ կատարուած խորհրդակցութեանց արդիւնքին : Այս պատճառով էր որ Պ. Պիտօ յանկարծ Փարիզ եկաւ, տեղեկութիւններ հաղորդեց եւ վերադարձաւ : Արտաքին գործերու նախարարին կարծիքով, հարկ է վերակազմել զինուորական կացութիւնը եւ շարք մը բացառիկ միջոցներ ձեռք առնել : Կառավարութիւնն ալ համաձայն է այս տեսակէտին : Ուրեմն, Թոնքինի տելթան պիտի պաշտպանուի ուժգնօրէն, ինչպէս առաջարկած են երեք զօրավարները : Այդ առաջադրութեամբ, ի հարկին պիտի լքեն կարգ մը շատ յառաջացեալ դիրքեր : Զօրավարները միեւնոյն ատեն յանձնարարած են զէնքի տակ առնել նորագիր զինուորներ, գոյացած բացը գոցելու համար : Կառավարութիւնը պիտի վերակազմէ Հիւս. Ափրիկէի զօրագունդերը, միեւնոյն ատեն ծառայութեան կոչելով մասնագէտներ, Հնդկաչին ղրկելու համար : Կարգ մը նախարարներ կ'առաջարկեն օրինական ժամանակէն առաջ զէնքի տակ առնել 1953ի զօրադասը, որ ըստ սովորութեան կը զինուորագրուի հոկտեմբերի վերջը : Կարգ մը միջոցներ ձեռք կրնան առնուիլ խորհրդարանին հաւանութեամբ : Նախարարական խորհուրդը միեւնոյն ատեն քննեց հրամանատարութեան խնդիրը, ուրիշ մը նշանակելու համար զօր. Նաւառի տեղ : Այս պաշտօնին համար թեկնածու կը համարուին մառեչալ Ժիւէն, զօրավարներ Քէօնիկ եւ Քոնյի : Հաւանական է որ նոր հրամանատարին յանձնուին թէ զինուորական եւ թէ քաղաքային իշխանութիւնները : Երէկ որոշում պիտի տրուէր այս մասին :

ԼԵՀ ՏՆՏԵՍԱԳԷՏ ՄԸ, Պոհտան Լաքովսքի, ձերբակալուեցաւ այն ամբաստանութեամբ թէ լրտեսութիւն կը կատարէր : Ամբաստանեալը Փարիզ եկած է 1946ին : Հարցաքննիչ դատաւորը հարցուց թէ ինչպէս ճարեց այս քսան միլիոն Փրանքը զոր ծախսած է Ֆրանսայի մէջ, այդ օրէն ի վեր : Լաքովսքի պատասխանեց թէ տնտեսագիտական գիրքեր տպած եւ դրողչէք ստացած է : Յետոյ խոստովանեցաւ թէ 350.000 Փրանք փոխ առած է «ժողովրդական» հանրապետութեան մը դեսպանատունէն, բարեկամաբար, առանց որեւէ գաղտնիք հաղորդելու :

ԳԱՀԻՐԷԻ զինուորական ատեանը այսօր կը սկսի դատել 16 սպաներ, այն ամբաստանութեամբ թէ դաւ մը սարքած էին, ներկայ իշխանութիւնը տապալելու համար : Ընդհ. դատախազութիւնը մամուլին հաղորդեց ամբաստանեալներուն անունները : Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ ապրիլ 28ին ձերբակալած էին 12 սպաներ եւ 40 քաղաքացիներ : Քանի մը օր ետք հաղորդուեցաւ թէ ձերբակալուած սպաներուն թիւն է 25, իսկ այժմ կ'ըսեն թէ 40էն աւելի է : Քաղաքացիները առանձին կը հարցաքննուին :

ՆՈՐ ԴԷՊՔ ՄԸ պատահեցաւ Յորդանան Իսրայէլ սահմանագլուխին վրայ : Չորս Արաբներ սպաննուեցան :

ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ՀԱՄԱՐ

●

Պ. Պիտօ Փարիզէն Ժընեւ վերադառնալով, նոր բանաձեւ մը ներկայացուց զինադադարի մասին, առանց բաժնելու Հնդկաչինը : Դռնփակ նիստի մը մէջ քննուեցաւ այս նոր բանաձեւը որ կը բաղկանայ չորս կէտերէ եւ հետեւեալ տարբերութիւնը կը ներկայացնէ — Մինչ Վիէթմինի (ըմբոստներ) բանաձեւը կը տրամադրէ զինեալ ուժերը համախմբել երկրին տնտեսական շրջաններուն մէջ, Պ. Պիտոյի ծրագիրը զինուորական շրջաններու կը բաժնէ երկիրը :

Երկուէկէս ժամ վիճաբանելէ ետք, որոշուեցաւ մասնագէտներու յանձնախումբ մը հրաւիրել, վերջնական համաձայնութեան մը յանգելու համար : Իրազեկներ դիտել կուտան թէ Պ. Պիտօ բանակցութիւնները կը վարէ ճարտարութեամբ եւ քաջութեամբ, հակառակ անոր որ զինուորական կացութիւնը ծանրացած է Հնդկաչինի մէջ, իսկ դահլիճը, որ փրկուեցաւ միայն երկու քուէի առաւելութեամբ, նորէն դժուարութեան մը պիտի մատնուի Ազգ. Ժողովին Գշ. օրուան նիստին մէջ, նոր հարցապնդումներու առթիւ :

Մինչ այս մինչ այն, բանակցութիւնները կը շարունակուին Ֆրանսայի եւ Վիէթմինի զինուորական մասնագէտներուն միջեւ :

✕ Ժընեւի խորհրդաժողովը երէկ նորէն պիտի քննէր Քորէայի խնդիրը, որ միշտ կը յետաձգուի սպասելով Հնդկաչինի հարցին կարգադրութեան :

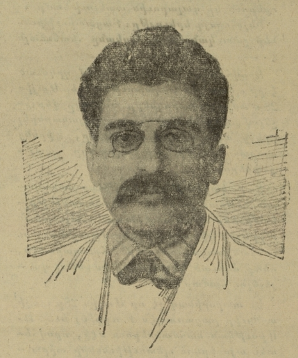
✕ Վերջին լուրերու համաձայն, բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան Թոնքինի տելթային մէջ : Ըմբոստները նոր յարձակումներ կատարեցին Ֆալի Փրանսական դիրքերուն դէմ : Ֆրանսական օդանաւերը կը ջանան ջլատել թշնամին, որ ամրակուծութիւնը կը շարունակէ մեծ թընդանօթներով եւ հրասանդերով : Ֆրանսական դիրքերը պարէն կը ստանան անկարգելներու միջոցաւ :

✕ Տիէն Պիէնի վիրաւորներէն ցարդ փոխադրուած են 859 հոգի, որոնց 11ը սպաներ են, իսկ 183ը ենթասպաներ : Զինուորներէն 624ը եւրոպացի են : Մարսէյլ հասան 1143 զինուորներ : Զօր. Քասթրի կինը կոչ մը ուղղեց չէզոք երկիրներու, որպէսզի սնունդ, բժիշկ եւ դեղ ուղարկեն Հնդկաչին, Տիէն Պիէնի գերիներուն համար :

ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՔԱՋՈՒԹԻՒՆ

Անգլիոյ վարչապետը, Չըրչիլ, ճառ մը խօսելով 7000 ունկնդիրներու առջեւ, բացատրեց թէ աշխարհի կացութիւնը նոյնքան համբերութիւն եւ քաջութիւն կը պահանջէ որքան Բ. աշխարհամարտին ատեն : «Քանի տարիները կը թաւալին, այնքան աւելի բարդ եւ տաժանելի կը դառնան կառավարութեանց աշխատանքները : Թերեւս ես աւելի երկար փորձառութիւն ունիմ քան ուրիշ որեւէ մէկը, բայց երբեք չեմ գտնուած կացութեան մը առջեւ որ աւելի համբերութիւն, հանդարտութիւն, քաջութիւն եւ յարատեւութիւն պահանջէր որքան մեր առջեւ պարզուած կացութիւնը : Սարսափելի պատերազմներ մղեցինք պատուով եւ յաջողութեամբ : Սակայն նոյնիսկ պատերազմի ատեն կացութեան բարդութիւնը այնքան ակներեւ չէր : Դէպքերը կը կառավարեն մեզ եւ կը սահմանափակեն ինչ որ կրնանք ըսել » :

Վարչապետը այս առթիւ ըսաւ թէ նոր ընտրութիւններ չի նախատեսեր այս տարուան համար : «Ես համաձայն չեմ այն ազմկարար թերթերուն որ ընտրութիւն կը պահանջեն ժամանակէն առաջ : Երկիրը տառապէս փլուզման ափը հասած էր, երբ իշխանութեան գլուխ անցաւ պահպանողական կուսակցութիւնը, 1951ին, վեց տարի աշխատաւորական կառավարութիւն մը ունենալէ ետք : Բրիտանիա շատ ծանր դաս մը առաւ, հաստատելով թէ ընկերվարութիւնը ամէնէն կատարեալ կեղծիքն է » :

ԱՐԱՄ
որ կազմակերպեց 1918ի հերոսական դիմադրութիւնը

ՌՈՒԲԷՆ
որ հայացուց Արարատեան դաշտը

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի այս գիշեր (Շաբաթ) մեծ պատրաստութեամբ : Մանրամասնութիւնները տես Դ. էջ :

ՅՈՒԶԻՉ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Համբարձման տօնին առթիւ, Հինգշաբթի օր յուզիչ արարողութիւն մը կատարուեցաւ Փարիզի Հայոց եկեղեցին :

Զանազան դասընթացքներէ հաւաքուած երկու հարիւր մանչեր եւ աղջիկներ, նոյնքան ալ իրենց մայրերուն կողմէ բերուած, ներկայ եղան արարողութեան : Գրեթէ բոլորն ալ Հաղորդութիւն առին երկու քահանաներու միջոցաւ :

Այս առթիւ քարոզ մը խօսեցաւ առաջնորդը, Սերովբէ Ծ. Վ. Մանուկեան, հաճոյալի պարզելով վախճանեալ կաթողիկոսին կեանքը և յորդորներ կարդալով մանուկներուն որպէսզի սիրեն մայրենի լեզուն եւ եկեղեցին :

Արարողութենէն ետք, եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը ուտելիք հրամցուց մանուկներուն :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՅԻՍ 28Ի ԻՐԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

●

1918 Մայիս 28ի պատմական դէպքին շուրջ լոյս տեսած են բազմաթիւ յուշեր, դրուագներ, հաղորդագրութիւններ: Հայ նորագոյն կեանքին մէջ իրական անկիւնադարձ մը կազմէ, ոստում մը ստրկութենէ դէպի ազատութիւն :

Այսու հանդերձ Հայաստանի անկախութեան այդ թուականէն 36 տարի ետք, ոմանց համար դեռ վիճելի տօն մըն է այդ թուականը, իսկ մարդիկ ալ կան որ այդ օրերուն կը դալարուին ատելութեամբ :

Ինչո՞ւ այդ երեւոյթը: Բացատրութիւններ շատ կան, բայց էականը հետեւեալն է. —

Որովհետեւ Հայաստան այժմ զրկուած է իր պետական անկախութենէն եւ Մայիս 28ը տօնակատարողները անցեալը վերյիշելով, կ'ուզեն մանաւանդ յայտնաբերել իրենց պատրաստակամութիւնը, իրենց պարտաւորութիւնը ի խնդիր նոր պայքարներու :

Տարակարծութեան էութիւնը տօնակատարութեան շուրջ չէ: Հայաստանի թշնամիները պիտի ուզէին որ հայութեան ազգային գիտակցութիւնը մթագնէր ու պահանջատէրը քաշուէր հրապարակէն, ձեռք ձգուած կողոպուտը կարենալ վայելելու համար :

Եւ տարօրինակ չէ որ Մայիս 28ը չի տօնուիր բացառապէս Թուրքիոյ եւ Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ, որովհետեւ այս երկու պետութիւնները տիրապետած են Հայաստանի: Անոնք կը ջանան միամիտները համոզել, թէ հայութիւնը գոհանալու է իբրեւ կրօնական համայնք իր ունեցած երեւութական ազատութիւններով, հրաժարելու է անկախ պետութիւն մը դառնալու իրաւունքէն, այդ պահանջը որակելով, «քոմիթաճի»ի գործ կամ, «աւանտուրա»:

Իրենց նպատակին հասնելու համար անոնք կ'ուզեն որ հայութիւնը մոռնայ այն ամէնը ինչ որ կը յիշեցնէ պետական անկախութիւնը: Թուրքիոյ եւ Խ. Միութեան մէջ դեռ այսօր ալ կը հրատարակուին կրօնական, պատմական, գրական երկեր հայերէն լեզուով: Հայոց պատմութիւնը կարելի է գրել Հիթիթներու շրջանէն մինչեւ Աթաթիւրք եւ Սթալին ամենայն մանրամասնութեամբ: Բայց խստօրէն արգիլուած է Հայաստանի Հանրապետութեան ծնունդին, հիմնարկութեան յիշատակութիւնը :

Մենք տարբեր վերաբերում չենք ակնկալեր, որովհետեւ աւարտած չէ Հայաստանի անկախութեան պայքարը: Մեր թշնամիները պիտի ուզէին որ ժամանակը իր գործը կատարէր անզգալաբար. Աթաթիւրքի եւ Սթալինի պաշտամունքը հայութեան համար եւս դառնար քաղաքական հաւատալիք մը :

Բայց Արեւմտեան Հայաստանը եթէ ամայի է, մէկուկէս միլիոն Հայեր կը բնակին արեւելեան Հայաստանի մէջ եւ Սովետները ստիպուած են նկատի առնել այդ պարագան: Մեր երկիրը անուանելով « Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկա» կ'ենթադրեն գոհացում տուած ըլլալ հայ ազգային բաղձանքներուն :

Երկու դարէն աւելի է որ Հայաստանէն քաղաքական տարագիրներ, մտաւորականներ, եկեղեցականներ ապաստանելով ազատ երկիրներու մէջ, կազմակերպութիւններ ստեղծեր են ու հետապնդեր են հայրենիքի ազատութիւնը ու անկախութիւնը: Օսմանեան ու ռուսական բռնապետութիւններուն դէմ յաջորդաբար շարունակուած է պայքարը, ինչպէս ուրիշ դերի բազմաթիւ ազգերու կողմէ:

Բռնակալները շատ լաւ գիտեն, որ Հայաստանի ու Սփիւռքի հայութիւնը ամբողջութիւն մը կը կազմեն, հոգեկան ու մտաւոր ապրումներով կապուած են իրարու: Երկաթէ վարագոյրները անզօր են արգիլելու այդ հաղորդակցութիւնը, միութիւնը :

Այս կացութեան հետեւանքով է որ թշնամին այնքան անհանդիստ է Մայիս 28ի տօնակատարութեան համար եւ ամիսներ առաջ կոմկուսը գործի կը լծէ մեր ժողովուրդի տականքները, օտար իշխանութիւններուն գաղտնի «ժուրնալ»ներ կը տրուին, արգիլել տալու համար Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան տօնակատարութիւնը: Այդ ամէնը կ'ապացուցանեն թէ բռնապետները կը վախնան եւ չեն կրնար հանդուրժել որ իրենցմէ հազարաւոր մղոն հեռու վայրերու մէջ իսկ տօնուի Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը :

Անբնական եւ տմարդի բան է որ մէկը դէմ ըլլայ իր ազգային անկախութեան: Հակառակութիւնը, ատելութիւնը կը ներշնչէ բռնակալը որ այսօր կը ներկայանայ բոլշեւիկ անունին տակ :

Միայն Հայերը չեն որոնք կը ճզմուին բոլշեւիկեան կրունկներուն տակ. ահա Պալթեան ազգերը, Լեհերը, Չեխերը, Պելոռուսերը, Ուկրայինացիները, Հիւսիսային Կովկասցիները, Վրացիները, Թաթարները: Բոլոր այս ազգերը հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր կռուի մէջ են բռնակալ Ռուսաստանի դէմ, առանց ամբողջական անձնատուութեան, ընդմիջումներով կը շարունակուի պայքարը :

Այսպէս, վէճը Մայիս 28ի առթիւ, պատմական դէպքի մը նշանակութեան մասին չէ: Այլապէս բոլշեւիկները բաւական ճկուն են ձեւական զիջումներ, նահանջներ կատարելու: Խորէն կաթողիկոսը խեղդամահ ընելէ ետք, նոր մը ընտրեցին: Հայաստանի սովետական նոր դրօշին վրայ կարմիր, կապոյտ, ոսկեգոյն ընտրեցին: Կրնային Մայիս 28ը յիշատակել, անոր չհակառակիլ, եթէ հարցը պարզ տօնակատարութեան մը մասին ըլլար :

Մասնաւորապէս բոլշեւիկները շատ լաւ գիտեն, թէ իրենց յեղափոխութիւնը 37 տարի ետքն ալ համակրանք չէ գտած: Մանաւանդ Ռուսաստանի հպատակ ազգերու մէջ, կուտակուած ատելութիւն կայ իրեն դէմ, ամէն օր պայթելու պատրաստ: Իրական անկախութիւն տալ այդ ազգերուն, կը նշանակէ հաշտուիլ պրոլետարական դիկտատուրայի փլուզումին հետ :

Օտարութեան մէջ ապրող Հայը ունի հայրենիքի կորուստի կսկիծը. կը տեսնէ իր ապրած երկիրներու ժողովուրդներուն վայելած ազատութիւնը, յառաջդիմելու կարելիութիւնները: Մինչդեռ օտարի հողին վրայ, իր ճակտի քրտինքը, նիւթական ու բարոյական նուաճումները դատապարտուած են կորսուելու

Ահա թէ ինչու ամէն տարի Մայիս 28ի անկախութեան տարեդարձը այնքան յուզում, ոգեւորութիւն կը ստեղծէ ազատատենչ հայութեան մէջ :

Մայիս 28ի իրական արժէքը անցեալին չի պատկանիր, այլ ներկային, մանաւանդ վաղուան պայքարին համար :

Մասնաւորապէս հայ նոր սերունդը պիտի գիտնայ այդ ճշմարտութիւնը, թէ հերոսներու, նահատակներու տուրք մը տալու համար չէ որ Մայիս 28ին կը խըմբուինք եւ ոչ ալ մենք մեզի ցուցադրելու համար :

Այլ, ըսելու վճռականօրէն ներքին եւ արտաքին մեր թշնամիներուն, թէ հայութիւնը կրօնական համայնք մը չէ, բացառապէս մշակութային կապերով իրարու միացած, այլ քաղաքական միաւոր մըն է, կենսունակ ազգ մը որ ճանչցած է մեծ յաղթանակներ ու պարտութիւններ հաւասարապէս: Ասոր համար ալ անդրդուելի կը մնայ իր պայքարին մէջ, տիրանալու իր ազատ հայրենիքին, ազատ ազգերու մեծ ընտանիքին մէջ:

Գ. ԼԱԶԵԱՆ

ՀՐԱՇՔԸ

●

1918 Մայիս 28...

Հայ ես, առանց չողչողուն պատուանունի կամ կոչումի, առանց քաղաքական եւ ընկերային դաւանանք նշող պիտակի, պարզ, բայց ամբողջական իմաստով Հայ, անկարող ես անձնատուր չըլլալ հոգեկան յուզումի մը, ոգեկոչելով 1918 Մայիս 28ը՝ Հայաստանի անկախութեան ստեղծումի թուականը :

Հայը, ուր որ ալ ինկած ըլլայ այսօր, որ երկնակամարի եւ ինչ պայմաններու մէջ, միեւնոյն է ,ան՝ այսօր, իր հոգեկան հրաշագործ ուժի զօրութեամբ տեղափոխուած է հոն, մեր նուիրական հայրենիքը :

Հայը, բոլոր Հայերը, այսօր կ'ապրին Հայ Հայրենիքին մէջ, մեր ազգային կրօնա – բարոյական միութեան եւ ապրելու յարատեւութեան զոյգ կոթողներու՝ Էջմիածնի եւ Արարատի շուքին տակ հաստատուած մեր ժողովուրդի մարտիրոսութեան եւ յարութեան հրաշագործ սեղանին շուրջ :

Անկէ եւ հոս միայն, հայ միտքը կրնայ ապրիլ Մայիս 28ի խորհուրդը: Ու փառաւորել ոչ միայն իբրեւ պատմական իրողութիւն մը, այլ որպէս՝ առաջնորդող գաղափար, ուժի եւ կամքի ներշնչարան՝ նոր յաղթանակներու համար ...

×

1918 Մայիս :

Եօթ երթանք երեսունեւհինգ տարիներով հեռացած օրերէն:

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան ռուսական բանակին ուղղած «Դէպի տուն» կարգախօսէն ետք, Բրէստ – Լիտովսքի ոճրապարտ դաշնագիրը, անգամ մը եւս հայութիւնը դէմ առ դէմ կը նետէր թրքական սպառնալիքին :

Կովկասեան ազգերու միութիւնը խորտակուած էր ալետաւոր կերպով :

Մեզի բախտակից հարեւանները իրենց սեփական պաշտպանութեան գործին մէջ, վտանգուած նկատեցին զիրենք գործակցելով հայութեան հետ :

Արագօրէն յառաջացող Թուրքը որոշած էր ամբողջացնել Ապրիլեան Եղեռնի իր հրէշածին ծրագիրը :

Պէտք էր Հայը ոչնչացնել նաեւ կովկասեան Հայաստանին մէջ :

Պատերազմական գործողութիւնները արագօրէն կը զարգանային այս ծրագրով :

Թշնամին հետ էր անվերապահօրէն տեղացի խլամ ազգաբնակչութիւնը : Երեւանեան նահանգին մէջ մասնաւորաբար ծայր տուած էին հայ–թաթարական ընդհարումները :

Զինեալ ուժերը արագօրէն կը մօտենային Էջմիածնի եւ Երեւանի դուռները :

«Կացութիւնը առանձնապէս ծանրանում էր եւ ընդհանուր դժոխային պայմաններով, Կարսի եւ Ալեքսանդրապոլի անկումից յետոյ, երկիրը բոլորովին կտրուած արտաքին աշխարհից՝ խճողուած էր բազմահազար գաղթականներով, որոնք թափուած էին գիւղերում ու քաղաքներում եւ ճանապարհների վրայ: Էջմիածին Երեւան, Երեւան – Դիլիջան խճողու վրայ խռնւում էին անպատակ շարժուող գաղթականներ, սայլեր եւ անասուններ: Երկաթուղին չէր գործում: Պարենաւորման տագնապը օրէց օր սրւում էր, հացն ու ապրուստի այլ միջոցները դժուարութեամբ էին ճարւում: Այստեղ ու այնտեղ երեւում էին համաճարակ հիւանդութիւններ: Ժողովուրդի եւ զօրքի հոգեկան վիճակը ընկճուած էր անսահման »: (Այս եւ հետագայ բոլոր մէջբերումները առնուած են Ս. Վրացեանի «Հայաստանի եւ Հանրապետութիւն» գրքէն, Ս. Տ. Թ.) :

Այս պայմաններուն մէջ, Ալեքսանդրապոլի անկումէն ետք, օսմանեան բանակը երկու ուղղութեամբ կը շարունակէր իր յարձակողականը՝ վերջնապէս խորտակելու համար հայկական դիմադրութիւնները Արարատեան դաշտին մէջ:

« ... Թիւրքերի ընդհանուր յարձակումը մի պահ Երեւանում առաջ բերեց անասելի իրարանցում ու սարսափ: Դիմադրութիւնը շատերին թւում էր անհնար եւ անիմաստ: Յաղթութեան վստահութիւն չէին ներշնչում եւ մինչեւ այդ բանակից հասնող տեղեկութիւնները, զօր. Սիլիկեանի հաղորդագրութիւնները մըռայլ գոյներով էին ներկայացւում զօրամասերի դիմադրական կարողութիւնը: Բնակչութիւնը պատրաստւում էր փախուստի »:

Դժուար էր դուրս գալ Արարատեան դաշտը սղմող օղակէն :

Եւ յետոյ, ուր երթա՞լ, ինչո՞ւ երթալ..

Փախուստի կործանարար հոգեբանութիւնը տեղի կուտայ, ինչպէս նաեւ անձնատուութեամբ փրկուելու պատրանքները :

« Մահ կամ ազատութիւն» նշանախօսքըն է որ կը յեղաշրջէ հոգիները, դիմադրութեան եւ կռուի կամքն է, որ կը վե–

ԱՆԽԱԽՏ ՀԱՒԱՏՔՈՎ

★

Ազգային հպարտութեան ու փառքի օրն է «Մայիս 28»ը, զոր ամէն տարի կը տօնենք հաւատարմօրէն ու խանդավառանքով :

Ու քանի կը հեռանան տարիները որ մեզ կը բաժնեն 1918ի պանծալի թուականէն՝ այնքան սիրելի կը դառնայ Անկախութեան Տօնը հայրենապաշտ հայութեան համար :

Ճիշդ է թէ՝ շատ երկարեցան պանդխտութեան տարիները :

Սերունդ մը փոխուեցաւ այն օրէն ի վեր, երբ մեր հայրենիքի դարաւոր թշնամին ձեռք ձեռքի տուած կարմիր բռնակալութեան հետ, աշխարհի չորս հովերուն ցրուեց մեզ :

Երէկուան բեկորները տուն տեղ եղած են արդէն զիրենք հիւրընկալող երկիրներուն մէջ:

Հին սերունդը կ'անհետանայ հետզհետէ, տարիներու բեռան տակ կքած, տեղի տալով բնութեան անյեղլի օրէնքին :

Անոնք որ տեսած էին հայրենիքի ազատութիւնը՝ դարերով երազուած, իրենց աչքերը կը փակեն օտար աստղերու տակ:

Ճիշդ է, սպասումը կ'երկարի: Տկար հոգիներու մէջ նահանջականութիւնը ծայր կուտայ: Այլասերման որդը կը սկսի աւերներ գործել տեղ տեղ :

Եւ սակայն կազդուրիչ է տեսնել, որ այս երեւոյթին դէմ ինքնապաշտպանութեան կը դիմէ հայութիւնը ամէն կողմ, ինչպէս իր պատմութեան սեւ շրջաններուն :

Այսօր օտար ափերու վրայ հասակ կը նետէ նոր սերունդ մը, որ թէեւ թոթովելով կը խօսի մայրենի լեզուն, դարձած է անգլիախօս կամ ֆրանսախօս, սակայն ամբողջ էութեամբ Հայ կը զգայ ինքզինք եւ հպարտ է Հայ ծնելուն համար :

Այս սերունդը կը զգայ թէ ինք ժառանգորդն է ազնուական վաղեմի ազգի մը, որ անցեալին մէջ ունեցած է իր փառքի օրերը, իր փառապանծ թագաւորներն ու պանծալի Ոսկեդարը այնպիսի շրջանի մը՝ երբ կէս – բարբարոս վիճակի մէջ էին այսօրուան աշխարհը կառավարող ժողովուրդները:

Անցեալի փառքին ամենավերջին դրուագը կը կազմէ «Մայիս 28»ը, որով կ'ոգեւորուի եւ կը խանդավառուի նոր սերունդը :

Ան շատ լաւ կ'ըմբռնէ եւ կը գնահատէ թէ ինչպիսի հրաշք մըն է գործած նախորդ սերունդը Արարատեան դաշտին վրայ՝ օրհասական կռիւ մը մղելով իր պատմութեան բախտորոշ մէկ պահուն :

Կը գիտակցի թէ հայութեան ուժերէն վեր էր դիմադրել այն ամեհի ալիքին, որ ազատութենէ զրկեց հայ ժողովուրդը :

Կը տեսնէ թէ աւելի ուժեղ բազմաթիւ ազգեր, հարիւր միլիոնաւոր մարդիկ քշուած են ալիքէն եւ կ'ապրին անազատ:

Փաստ է, որ քաղաքակիրթ աշխարհի սրտին վրայ ապրող, բարձր մշակոյթի եւ փառաւոր անցեալի տէր ազգեր բախտակից են դարձած մեզի :

Մինակ չէ ուրեմն հայ ժողովուրդը իր դժբախտութեան մէջ :

Միայն Հայկական Դատը չէ, որ իր լուծումին կը սպասէ :

Բազմաթիւ անլոյծ Դատեր կան այսօրուան աշխարհին մէջ :

Երկրորդ աշխարհամարտը փոխանակ լուծելու հին դատերը, աւելի բարդացուց զանոնք եւ նորեր ստեղծեց:

Միլիոններ ի զուր զոհուեցան :

Մեր մինուճար հայրենիքն ալ հարիւր հազար զոհեց ի հաշիւ օտարին :

Մարդկութեան ճակատագիրը տնօրինելու կոչուած Մեծերը չկրցան կարգ – կանոն մտցնել աշխարհի գործերուն մէջ:

Այսօր ալ կանգնած ենք ահաւոր դարձակէտի մը վրայ: Ոչ ոք կրնայ գուշակել թէ ինչ պիտի պատահի վաղը:

Բռնակալ լուծի տակ հեծող ժողովուրդները անձկութեամբ կը հետեւին դէպքերու ընթացքին :

Ու անկէ կը սպասեն այն երջանիկ օրուան, երբ վերջ պիտի գտնեն իրենց տառապանքները: Երբ ազատութեան արեգակը կրկին պիտի փայլի հայրենի երկնակամարին վրայ :

« Մայիս 28»ի առթիւ հայ ժողովուրդը անգամ մը եւս կուգայ հաստատել իր անխախտ հաւատքը թէ անպայման պիտի տիրանայ իր ազատութեան եւ անկախութեան, հայրենի պատմական հողերուն վրայ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

բանորդէ Հայը՝ գերագոյն զոհաբերութեան վճռականութեամբ ։

«Եւ ահա կատարւում է հրաշքը՝ մէկը նոյն հրաշքներից, որոնք գալիս են բոլորովին չսպասուած եւ փրկում անյոյս համարուած կացութիւնները։ *Ժողովուրդը, նրա առաջնորդները, զօրքը, ամէնքը համակւում են մէկ գիտակցութեամբ* — յաղթել կամ մեռնիլ»։ (Ընդգծումները իմս է, Ս. Տ. Թ.)։

Անկէ ետք, յաղթանակի թուականներ է որ կ'արձանագրեն Մայիսեան վերջի տասնօրեակի զինուորական զեկոյցները ։

Զօր. Բէկ–Փերամովի բանակը, Մայիս 24ին, Սարտարապատի ճակատին վրայ կը խորտակէ թշնամին ։

Մայիս 28ին, Դրոյի զօրամասերն են, որ նոյնպէս մահացու հարուած կ'իջեցնեն Բաշապարանէն յառաջացող հակառակորդին ։

Թշնամին ծանրօրէն պարտուած բոլոր ճակատներէն, կռնակ դարձուցած՝ բռնած էր նահանջին ճամբան ։

«Թուրքերը երեք օրուան կռիւներից յետոյ, ջարդուած են եւ նահանջում հապճեպով ... մեր զօրամասերը քայլ առ քայլ հետապնդում են նրանց ։ Ոգեւորութիւնը աննկարագրելի է»։

Զօր. Սիլիկեանի այս պատմական զեկոյցը թուագրուած Մայիս 28ին, պիտի մնայ անջնջելի վաւերագիր մը։

Անկէ վերջն է, որ Թուրքը հարկադրաբար հաշուի կ'առնէ հայութեան դիմադրութեան հետեւանքները ։

Կովկասեան Հայաստանի մէջ հայութիւնը գերեզմանելու իր դիւային երազը խորտակուած, յաղթական ու ամբարտաւան թշնամին այլեւս անհրաժեշտութիւն կը նկատէ ստորագրել Պաթումի դաշնագիրը, ուր առաջին անգամը ըլլալով կ'ընդունի Հայաստանի Անկախութիւնը ։

Ի՞նչ նշանակութիւն ունին այս պատմական իրողութիւնը պարզաբանող զանազան վերջին հաշիններն ու նկատումները ։

Եւ ինչ կարեւորութիւն նաեւ, որ Մայիս 28ին, ծնունդ առած մեր անկախ հայրենիքը զրկուած էր շնչելու եւ ամրապնդուելու հնարաւորութիւններէն։

Արամի, զօրավարներ Նազարբէկեանի, Սիլիկեանի, Բէկ–Փիրումովի, Դրոյի եւ իրենց բոլոր գործակիցներու անմիջական ղեկավարութեամբ ստեղծուած կամքը չէր կրնար ընկրկիլ այն համեմատաբար նուազ վտանգաւոր սպառնալիքին առջեւ։

Հայը պիտի յաղթէր անգամ մը եւս ։

Ու յաղթեց...

1920 թուականի կէսերուն, տխեղծմանուկ Հայաստան յիշատակ մըն էր ձգած իր ետեւէն։ Մեր հայրենիքը բռնած էր իր ծաղկման եւ զարգացման ճամբան ։

Թողունք այլեւս հետագայ դէպքերու պատմութիւնը ։

Այս բոլորէն ետք, այսօր, Մայիս 28ի 36րդ տարեդարձին, բան մը չունի՞նք սորվելիք 1918էն։

Մանաւանդ անոնք, որոնց համար Հզօրի, մեծի եւ բռնաւորի դէմ պայքարը կը նկատեն «խելագարութիւն» եւ «հայրենադաւութիւն» ...

Եւ ասիկա, այնպիսի դարաշրջանի մը, երբ աշխարհավար հսկաներն իսկ հարկադրուած են հաշուի առնել ազգերու ազատ ու անկախ ապրելու կամքը ...

Հայը՝ ազատատենչ եւ իրական Հայը, այսօր, մեր ազգային մեծ տօնին չի կրնար մոռնալ 1918ին կատարուած հրաշքը։

Վաղը, այդ հրաշքը պիտի կրկնուի անպայման ...

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՏՕՆԸ

★

Այսօր ազատ աշխարհում ապրող հայութիւնը, բազմամարդ — հանդիսաւոր եւ բազմամարդ հաւաքոյթներով տօնում է մեր նորագոյն պատմութեան ամէնից մեծ եւ պանծալի օրը — Մայիս 28ը ։

36 տարի առաջ, արիւնոտ, հերոսական եւ յաղթական կռիւներով Սարտարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ Ապարանի ռազմադաշտին վրայ, ազատատենչ հայ ժողովուրդը եւ իր քաջարի բանակը պարտութեան մատնեցին օսմանեան կայսրութեան կանոնաւոր զինեալ ուժերը, հիմը դնելով Հայաստանի անկախ եւ ազատ հանրապետութեան ։

Այդ անմոռանալի օրերին հայ ժողովուրդը ապրում էր ճակատագրական ժամեր, խնդրոյ առարկայ էր իր ֆիզիքական գոյութիւնն իսկ ։

Այդ բախտորոշ պատմական շրջանին, յեղափոխական վճռականութեամբ ասպարէզ իջաւ հայ ժողովրդի ընտրելագոյն զաւակ Արամը, որ գերմարդկային ճիգեր թափելով կազմակերպեց համաժողովրդական դիմադրութիւնը ։

Իր անուանի գործակիցներ զօրավարներ Նազարբէկեանը, Սիլիկեանը, Դրօն եւ Փիրումեանը շարժման մէջ դրին հայ երիտասարդ բանակը, ճշդելով իւրաքանչիւր զօրամասի պարտականութիւնը, բարձրացնելով զօրքին մարտական ուժը։

Ազգային խորհուրդը եւ Երեւանի պարէտ գնդապետ Շահխաթունին վարում էին բանակի լրացման եւ պարենաւորման դժուարին գործը։

Ամբողջ երկիրը մէկ շունչ եւ մէկ հոգի դարձած կռւում էր յանուն ազատութեան։ Պատմական այդ ճակատագրական օրերին մէկ նշանաբան միայն կար —մահ կամ ազատութիւն։ Սարտարապատի դաշտը, Բաշ – Ապարանի բարձունքները եւ Ղարաքիլիսէի կիրճերը առատօրէն ոռոգուեցան հայկական թանկագին արիւնով, որպէսզի յաւէտ ապրի Հայաստան ։

Մեր հայրենիքը դարձաւ անկախ, ազատ եւ դեմոկրատիկ պետութիւն։ Մինչեւ Մայիս 28ը Հայաստանը շատերի համար աւելի կրօնա–մշակութային կամ ազգագրական – աշխարհագրական ըմբռնում էր ։

Եւ միայն մայիսեան փառահեղ յաղթանակից վերջն էր որ հայ ժողովուրդը դարձաւ պետական ազգ եւ իբրեւ այդպիսին մտաւ միջազգային ժողովներու մէջ, ճանաչուելով գրեթէ բոլոր դաշնակից, բարեկամ, չէզոք եւ թշնամի պետութիւնների կողմից ։

Մեր յաղթանակին առջեւ, դարաւոր թշնամին ստիպուեցաւ առաջին առթիւ ճանաչել մերհայրենիքի անկախութիւնը, իր դաշնակիցների հետ միասին։Յետագային Խ. Ռուսաստան ալ ճանաչեց Հայաստանի հանրապետութիւնը եւ սակայն շատ չանցած, միանալով մեր թշնամիներուն, դաւադրեց եւ խորտակեց մեր հայրենիքի անկախութիւնը ։

Քանի՜, քանի՜ սերունդներ, դժոխային պայմաններում իսկ, երազել էին Մայիս 28ը ։

Որքան բուռն պայքարներ են մղուել յանուն հայ ժողովրդի ազատ եւ անկախ ապրելու անկապտելի իրաւունքի ։

Որքան հերոսներ ինկան միայն վերջին վաթսունամեակին Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարտական հզօր շունչի տակ ։

Եւ կարծես նախատեսելով այդ հրաշափառ օրը, դեռ 1915ի Մեծ Եղեռնի ահաւոր տպաւորութեան տակ, Հայոց մեծանուն բանաստեղծ Յովհաննէս Թումանեանը, մարգարէանալով, գրում էր.

«Ու պիտի գայ հանուր կեանքի արշալոյսը վառ հագած,
Հազա՛ր հազար լուսապայծառ հոգիներով ճառագած,
Ու երկնահաս քո բարձունքին, Արարատի սուրբ լանջին,
Կենսաժպիտ իր շողերը պիտի ժպտան առաջին »։

Այսօր երբ Հայաստանը ենթակայ է օտար բռնակալութեան, հայ ժողովուրդը աւելի է զգում կարօտը իր երկրի անկախութեան եւ ազատութեան ։

Բոլշեւիզմը երկրի մէջ արգելում է տօնել Մայիս 28ը։ Պայծառ ու արեւոտ գարունը նա փոխարինել է տերեւաթափ աշունով։ Մայիս 28ը, Նոյեմբերի տխուր 29ով կամ Դեկտ. 2ով, երբ մեր արիւնաքամ ժողովուրդը ինկաւ խորհրդային լծի տակ ։

Եւ ահա 36 տարի է ինչ բոլշեւիկները աշխատում են մարել կրակը ազատութեան, ճզմել տենչը վերագտնելու մեր ազգային իտէալը, աղճատել մեր մշակութային բարձր արժէքները եւ նրանց տեղը դնել «ձեւով ազգային եւ բովանդակութեամբ սոցիալիստական կուլտուրան» կամ այսպէս կոչուած «Սոցիալիստական ռէալիզմը»։

Եւ եթէ ազատ աշխարհում Հայը հպարտօրէն տօնում է Մայիս 28ի անմոռանալի յաղթանակը, հայրենիքում նա այդ յաղթանակի յիշատակը վառ կերպով պահում է իր հոգու խորքում ։ Վառ է պահում, որովհետեւ հակառակ բոլշեւիկեան բռնութեանց, նա լաւ գիտէ, որ հայ ժողովուրդը մեր բախտակից հարեւանների հետ միասին օր մը պիտի ազատուի կարմիր լծից եւ նորից պիտի դառնայ տէրը իր ազատութեան եւ անկախութեան ։

Բոլշեւիկները, մասնաւորաբար վերջերս, պրոպագանդի նպատակով, ուզում են համոզել մեզ, թէ հայ ժողովուրդին պետական անկախութիւն տուել է ոչ թէ Մայիս 28ը, այլ խորհրդային իշխանութիւնը, մոռանալով որ առանց Մայիս 28ի, այսօր գոյութիւն պիտի չունենար եւ իրենց սովետական Հայաստանը ։

Իսկ ժողովուրդը շատ լաւ գիտէ բուն իրողութիւնը։ Նա երբեք Հայաստանի անկախութեան խորտակիչները պիտի չհամարի անկախութեան հիմնադիրներ ։

Այսօր մեր ազգային մեծագոյն տօնն է։ Վերյիշենք մեր փառքի, յաղթանակի, ազատութեան եւ անկախութեան վսեմ օրը՝ Մայիս 28ը։

Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՆՈՐ ԿԵԱՆՔ, ՆՈՐ ԱՐԵՒ

Որքան երկար տեւեցին Ապրիլեան տխուր օրերը։ Ամէն մէկ օրը կարծես դժուար կը սահէր, կապարի ծանրութեամբ ճնշելով մեր հոգիներուն վրայ ...

Եւ հակառակ բնութեան զարթօնքին սգաւոր էին մեր սիրտերը, Հայուն սիրտերը ...

Հիմակ Մայիսի մէջն ենք, հակապատկերը նախորդին ։

Ինչ որ ըսեն, ինչ որ ընեն Մայիս 28ի Մեծ Օրը չի բաղդատուիր ուրիշ օրերու եւ դէպքերու հետ ։

Պատմական մեծ փառատօն մըն էր որ ծագեցաւ մեր ազգային տարեգրութեանց մէջ եւ որ պիտի մնայ արձանագրուած ոսկի տառերով ։

Ազատութեան նոր արեւ մը որ ծագեցաւ Մայիս 28ի առաւօտուն եւ լուսաւորեց Հայոց աշխարհն իր ոսկեզօծ ճառագայթներով, Նոր կեանք, Նոր հոգի, Նոր աւիշ ներարկելով ։

Շնորհիւ հայ բազուկին, քաջերու կորովին եւ դիմադրութեան, Հայը ստրուկ չէր այլեւս, ոչ ալ գերի օտարին, այլ ազատ քաղաքացի, բաց ճակատով, հպարտ գլխով ։

Հազիւ ժպտած ու ողջունած, մեր չար բախտն էր որ այդ օրերն այնքան շուտ կորան, անցան, մեղրալուսնի օրերու նման... Ինչպէս կ'անցնի գարուն, կուգայ աշուն եւ ձմեռ, մութ ամպեր եկան ծածկեցին Հայոց աշխարհը եւ մեր ոտքերը կթոտեցան, ջլատուեցան մեր բազուկները ։ Բայց հայրենիքը կը մնայ դեռ ու միշտ պիտի մնայ ...

Իր զաւակները ուր ալ գտնուին, չեն մոռնար իր հողն ու ջուրը, իր սարերն ու դաշտերը։

Ո՞վ չի սիրեր իր հայրենիքը ու անոր կարօտը չզգար իր մէջ, օտար հողի վրայ։

Բայց ինչպէս կուգան կ'անցնին աշնան, ձմրան մռայլ օրերը, անշուշտ մենք ալ նորէն կ'ունենանք գարնան ուրախ եւ չէն օրեր, նոր Մայիս 28 ։

ՄԷՆ ՍԷ

ԵԹԷ ՉԿՌՈՒԷԻՆ...

●

Դարձեալ՝ արիւնկզակ բորենին իր աղտոտ դունչը տնկած ու մեր արիւնէն գինովցած, կրնկակոխ կուգար մնացորդն ալ յօշոտելու, փոշիացնելու ։

Ռուսական բանակը դիրքերը լքած՝ տուն վերադարձած էր Լենինեան կանչին վրայ։ Պարպուած, ամայացած էին բոլոր ռազմական ճակատները Պոնտոսէն մինչեւ Վասպուրական ու Ատրպատական ։

Ցարական բանակներու մէջ ծառայող շուրջ երկու հարիւր հազար հայ զինուորները գրեթէ ամբողջութեամբ Արեւմտեան ճակատներուն վրայ կը գտնուէին..։ Եւ, հազարաւոր քիլոմեթր հեռու ըլլալով հայրենիքէն, հնարաւորութիւն չունէին տուն վերադառնալու ու իրենց ընտանիքներն ու պապենական սրբազան հողը պաշտպանելու, Լենինի ու ընկերներուն սարքած հայրենադաւութեան պատճառով ։

Թուրքը, մեր ժառանգական ու անարգ թշնամին, պատերազմը սկսելէն ի վեր, աւելի քան երկու տարի շարունակ պարտութենէ պարտութիւն քշուած էր ու Մեծ Հայքը ամբողջութեամբ գրեթէ ձեռքէ հանած ։

Ու ան, այժմ նորէն դէպի առաջ կը շարժէր շուրջ քառասուն հազարնոց բանակով մը ։

Իսկ մենք ի՞նչ ունէինք այս ջարդարար, կազմակերպուած բանակին դիմաց, գրաւուած Մեծ Հայքի ամբողջ տարածքին վրայ։ Բուռ մը քաջեր հրամանատարութեամբ քանի մը հերոսներու, որոնք հրաշալի խոյանքներով ու ամիսներ շարունակ պաշտպանեցին մեր մնացորդացը եւ հասցուցին Արաքսէն ու Ախուրեանէն անդին ...։

Թշնամին Արեւմտահայութեան կէսին արիւնը լակելէ ու մնացածն ալ Արաբիոյ կիզիչ անապատներուն մէջ մերկ ու անօթի ձգելէ ետք եկած՝ իր արիւնոտ ժանիքները կը ցուցադրէր Արաքսէն ու Ախուրեանէն ալ անդին ...։

Բազմաչարչար եւ, «հազար ու մի վէրք տեսած» մեր ժողովուրդը իրարու վրայ դիզուած էր Արարատեան դաշտին մէջ, Երեւանի ու Էջմիածնի բոլորտիքը ։

Մեր ծոցին մէջ ունէինք արդէն հազարաւորներ ջարդարարին ցեղակիցներէն, որոնք անհամբեր կը սպասէին իրենցկարգին ներսէն մեզ հարուածելու ։ Արեւելքը բռնած էր դարձեալ Թաթարը, որ նոյնքան կը սպառնար մեր գոյութեանը։ Հարաւէն, արեւմուտքէն ու մասամբ ալ հիւսիսէն մեզ օղակի մէջ առած էին Թուրք հրոսախումբերը եւ շարժելու տեղ չունէինք։

Փաստօրէն, արեւելահայ ժողովուրդն ալ Արեւմտահայութեան Մնացորդաց այն քանի մը հարիւր հազարներուն հետ անհետանալու վտանգին առջեւ կը գտնուէր։

Այդ պահուն, ահա գերմարդ մը՝ Արամ Մանուկեան, Վասպուրականի հերոսամարտին ղեկավարն ու կազմակերպիչը, իր գոռ ձայնը բարձրացուց ու մռնչեց Մամիկոնեանց առիւծներուն պէս, անգամ մըն ալ ։

— Ալ քայլ մը նետելիք տեղ չունինք... կամ բոլորս միասին կ'ազատուինք, կամ բոլորս միասին կ'անհետանանք ։

Ուրիշ խօսքով .

— Ազատութիւն կամ մահ ... ։

Ու նետուեցան ռազմադաշտ։ Պատնէշեցին բորենիին առջեւը, կռուեցան կուրծ կուրծքի, մէկը հինգի՝ տասնի դէմ, վեց հարիւր տարուան կազմակերպուած ճիւաղատիպ պետութեան մը բանակին դէմ ու մեր գոյութեան յարատեւութիւնը ապահովեցին Մայիսեան Գոյամարտովը, հերոսական ճակատամարտներով ։

Եթէ կռուած չըլլային հայ ժողովուրդի այն բուռ մը քաջ ու ընտիր զաւակները ու մենք արիւնռուշտ խուժանին կրունկներուն տակ մնացած ըլլայինք, եօթը ամիս ետք երբ մեր թշնամին ու իր զինակիցները կը պարտուէին, մեր ժողովուրդէն ի՞նչ մնացած կ'ըլլար արդեօք հայրենի սրբազան մեր հողերուն վրայ..։ Թշնամին իր ոճրային նպատակին հասած պիտի ըլլար, մորթոտելով Արարատեան դաշտին հայ աշխատաւոր ժողովուրդն ալ։

Կան Հայանուն թշուառականներ, հայրենիքէն մինչեւ Սփիւռքի յետին անկիւնը, որոնք իրենց խելքն ու խիղճը փակած են Մայիսեան հրաշալի խոյանքներուն ու անոր առաջ բերած արդիւնքի մասին ։

Անոնք ամբոխավարութեամբ կ'անարգեն Մայիս քսանը ութը Հայաստանի անկախութեան վերահաստատման թուականը, անարգելով նաեւ յիշատակը այն քաջերուն, որոնք իրենց արիւնովը ապահովեցին մեր ժողովուրդին ապրելու ու յարատեւելու իրաւունքը ։

Այդ մարդիկը օր մը օրանց իրենք իրենց հարցուցա՞ծ են թէ ինչ պիտի ըլլար մեր վիճակը, եթէ ափ մը քաջեր կռուած չըլլային եւ ջարդարարն իր կրունկին տակ տրորէր մեզ ու այն թանկագին ափ մը հողն ալ։ Կ'ունենայի՞նք այսօրուան փոքր ու սիրելի հայրենիքն ու իր ծոցին մէջ շնչող ու ստեղծագործող ժողովուրդը, որոնք համայն հայութեան առկայծ ճրագն ու փրկութեան լաստը կը համարուին ...։

Ն. ԳԱԼԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ հնագէտներէն Քամալ Մալլախ, որ 32 տարեկան է, կը ծանուցանէ թէ յաջողած է երեւան հանել այն քարէ մողական մակոյկը որ շինուած էր հինգ հազար տարի առաջ, երկինք տանելու համար ամենամեծ փարաւոնին, Քէոփսի հոգին: Պեղումները կը շարունակուին Կիզէի Մեծ Բուրգին շուրջը: Հնագէտը կը յուսայ նոր գիւտեր երեւան հանել:

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ կը շարունակուին Թունուզի եւ Մարոքի մէջ: Եչ. օր հինգ ֆրանսացի հողագործներ սպաննուեցան իրենց բնակարաններուն մէջ: Ֆրանսական մարզպանութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, ազդարարելով թէ «բոլոր ոճրագործները պիտի բնաջնջուին: Հանգիստ պիտի չկենանք, մինչեւ որ վերջին ոճրագործը անվնաս չդառնայ»: Յայտարարութիւնը յետոյ հանդարտութեան յորդոր կարդալով ժողովուրդին, կ՚ըսէ թէ «շուտով պիտի տեսնէք մեր վճռականութեան եւ զէնքին արդիւնքը: Այսուհետեւ ոչ ոք պիտի կրնայ ձեռքերը լուալ անմեղներու արիւնէն, կեղծաւորաբար»։— Քազապլանքայի մէջ ալ (Մարոք) նոր մահափորձ մը կատարուեցաւ:

ԵԹՈՎՊԻՈՅ կայսրը, Հայլէ Սէլասիէ, մեծ պատիւներու արժանացաւ Ուաշինկթընի մէջ, ուր հրաւիրուած է Այզընհաուըրի կողմէ: Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ հաւաքական ապահովութեան սկզբունքը փրկութեան միակ միջոցն է Միջին Արեւելքի համար:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Սեւ Ծովու նաւատորմը ռազմափորձեր կը կատարէ Պաթումի շրջանին մէջ: Պոլսէն կը հեռագրեն թէ երեք խորհրդային մարտանաւեր Մայիս 28ին պիտի անցնին Նեղուցներէն, Ալպանիոյ Տուրացցօ նաւահանգիստը երթալու համար: Պիտի վերադառնան յունիս 8ին:

42 ՀՐԵԱՆԵՐ, որոնք ծոմ կը պահէին Թէլ Ավիվի մեծ սինակոկին մէջ, վերջացուցին իրենց բողոքի ցոյցը, 120 ժամ դիմանալով: Տասը հազար Հրեաներ այցելած էին ցուցարարներուն, որոնց նպատակն էր բողոքել Ռումանիոյ Հրեաներուն հանդէպ սարքուած հալածանքներուն դէմ: Վարչապետն ալ այցելելով, ըսաւ թէ անձամբ ձեռք առած է խնդիրը:

ՔՍԱՆ ՄԵՐԿ ԿԻՆԵՐ յարձակեցան կրթական քննիչի մը վրայ որ կը փորձէր կարդալ շրջաբերական մը: Դէպքը տեղի ունեցաւ Քանատայի մէջ: Կիները կը պատկանին «Ազատութեան որդիներ» աղանդին (Տուխոպոր): Ասոնք կը մերժեն դպրոց ղրկել իրենց զաւակները, առարկելով թէ զինապաշտութիւն կը սորվեցնեն: Կիները ճանկռտեցին կրթական քննիչը, պատռելով հագուստները:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին իր Սանուհիներու Միութիւնը Համբարձման տօնին առթիւ կազմակերպած էպարահանդէս մը, Սալ Ռամպօ Շաբաթ, 29 Մայիս, ժամը 8.30էն մինչեւ 2, ընտիր նուագախումբով:

Աւանդական «Վիճակ»ի պատկերը տեղին վրայ եւ հաճելի անակնկալներ:

ԷՍԿԻՇԷՀԻՐԻ

ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 30 Մայիս, ժամը 16էն կէս գիշեր:

SALLE DES CENTRAUX, 8, R. Jean Goujon
Métro Rond-Point des Champs Elysées

Ճոխ պիւֆէ.— Հաճելի անակնկալներ: Սիրով կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ բարեկամները:

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ. Եկեղեցւոյ Պանեէօ Քաշանի հայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի ժամը [illegible].30ին ֆրանսական աղջկանց վարժարանի «Վօտէ»ի սրահին մէջ, երգ, պար, արտասանութիւն եւ թրամախօսութիւն աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Օր. Բերկրուհի Ծալեանի: Շրջանի հայութիւնը եւ բոլոր ծնողները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ այս հանդէսին եւ քաջալերել աշակերտները եւ կրթական մարմինը:

Հաղորդակց.— Մէթրօ Պանեէօ, օթօպիւս թիւ 188ով իջնել ուիւ տ՚Արքէօյլ:

ՄԱՅԻՍ 28-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ 29 Մայիս, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ե. թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահը

PLACE DU PANTHÈON, Métro Luxembourg, Odéon, Autobus 21, 27, 38, 81, 84, 85

Հովանաւորութեամբ Հ.Հ.ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒ ԹԵԱՆ եւ նախաձեռնութեամբ ԵԳԻՊՏԱՑԻ ԿՈՄԻՏԷԻ:

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին՝ Տիկին ՀՈՒՐԻ ՊՈՒՏԱՔԵԱՆ-ԻՓԷՔԵԱՆ և ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ ՈՒՂԵՐՁ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԿՈՂՄԷ

Գեղարուեստական բաժին.— Կը ներկայացուի Հայաստանի խորհրդարանի 87րդ բացառիկ նիստը: Ա. Ահարոնեանի «ԴԱՐԲՆԻ ԵՐԳԸ» եւ ՀՐԱՇԱՓԱՌ ՄԱՅԻՍ (քառեակ): Կ՚երգէ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ԱՐԹԻՆԵԱՆ - ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, հայկական եւ կովկասեան պարեր, ղեկավարութեամբ Պ. Խանճիկի Պուռնուրեանի, սիրայօժար մասնակցութեամբ Օր. ՌԷԺԻՆ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆի (առաջին պարուհի Օփերա-Քոմիքի) ընկերակցութեամբ կովկասեան նուագի (Գարեգին, Թառով):

Պ. ՋԱՒԷՆ ՄԵԼԻՔԵԱՆ (ջութակ): Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ

Մուտքը 200 ֆրանք: Տոմսերը ապահովել հայկական գրատուններէ.—

Հ. Սամուէլ 51 ռիւ Մօսիէօ լը Փրէնս, Մ. Պարսամեան 46 ռիւ Ռիշէ

Հ. Բալուեան 43 ռիւ Ռիշէ եւ ընկերներէ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

29 Մայիս, Շաբաթ:

Կը նախագահէ ընկեր Ա. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Տ. ԹԱԴՈՑԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Յովհ. Պէրպէրեան (ջութակ), Սօնա Տէր Պետրոսեան (դաշնակ): Պիտի երգէ Տիկ. Սօնա Թադէոսեան (Վիէնէն), ինչպէս նաեւ Օր. Լուիզ Հաբէլեան եւ Օր. Պէրպէրեան: Պիտի արտասանեն Օր. Օր. Ա. Թուքլեան, Բ. Տապաղեան, Առաքելեան: Մուտքը ազատ է

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, այս կիրակի, ժամը 15ին:

ARTS ET LOISIRS
4, Rue Grimaldi, Nice.

Գեղեցիկ սրահին մէջ: Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին:

Կը խօսի ընկեր ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը հրաւիրուին Նիսի եւ շրջանի հայրենակիցները: Մուտքը ազատ է

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի:

Մայիս 29ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկեր Մ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Խօսք կ՚առնեն ֆրանս. ընկերվարական ներկայացուցիչները:

Բ. բաժին.— Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

Գ. բաժին.— Եւրոպական եւ հայ ժողովրդական պարեր մինչեւ առտուան ժամը 4: Կը մասնակցի Վալանսի Օրքէսթր Ռօպէրը, ղեկավարութեամբ Նոր Սերնդական Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆի:

Մնացեալ մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27ին:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Պատուակալ նախագահութեամբ քաղաքապետ Պ. ՀԻՒՄԷԼԻ:

Մայիս 30ին, ժամը 3.30ին, քաղաքապետարանի թատրոնին մէջ:

Կը խօսին ընկեր Պ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ եւ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Կ՚երգեն Տիկին Սօնա Թադէոսեան եւ Վիէնի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Յ. վրդ. Լեւոնեանի: Կ՚արտասանէ Օր. Անժէլ Ուզունեան:

Մուտքը ազատ է:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29, շաբաթ գիշեր:

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Պ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պարեր: Ճոխ պիւֆէ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 12ին:

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 30ին, կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, 16 ռիւ Ժ. Պ. Տավիտ:

Կը խօսին ընկերներ Տ. ԹԱԴՈՑԵԱՆ եւ Մ. ՄԻՐԶԷ:

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին, Ֆ. Կ. Խաչին եւ դպրոցին հոգաբարձութեան:

Գեղարուեստական բաժին:

Մուտքը ազատ է:

Կը խօսի ընկեր Տ. ԹԱԴՈՑԵԱՆ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Յունիս 5ին, քաղաքապետարանի մեծ սրահին մէջ:

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Յունիս 20ին, քաղաքապետարանի սրահը:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 13ին, ցերեկը, Սալ Կալմանի մէջ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ 1918 ՄԱՅԻՍԵԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

Ն. Պ. Հայ Սպայից Միութիւնը հրաւիրում է անխտիր բոլոր Հայերը ներկայ ըլլալ, այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցում հոգեհանգստեան պաշտօնին՝ ի յիշատակ Սարդարաբատի, Բաշ Աբարանի, Ղարաքիլիսի եւ ուրիշ պատմական հերոսամարտերում 1918 Մայիսին ընկած հայ զինուորների, որոնք Սպարապետ Նազարբէկեանի ընդհանուր հրամանատարութեամբ եւ մեր քաջարի ժողովուրդի միահամուռ ճիգերով պարտութեան մատնեցին դարաւոր թշնամու գերազանց ուժերը եւ փրկեցին մեր հայրենիքը եւ Սուրբ Աթոռը:

ԲԱԺԱԿԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Փարիզի Հ. Մ. Մ.ը կը մասնակցի Լիոն Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմակերպած ֆութպոլի բաժակի մեծ մրցումին որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 6 - 7, Տէսինի մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Այս կիրակի, ժամը ճիշդ 15ին, Քազա տ՚Իթալիի ընդարձակ սրահին մէջ (56 ռիւ տ՚Ալժէ):

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի եւ շրջաններու բոլոր արիներու, գայլիկներու եւ թեւիկներու:

Սկաուտական եւ գեղարուեստական ճոխ բաժիններով:

Խմբերգ, մեներգ, նուագ, արտասանութիւններ, հայկական, պոհեմական եւ չափական պարեր, մարզանք, բուրգերու կազմութիւն եւ խիստ հետաքրքրական նորութիւններ:

Պիտի ներկայացուի Գ. Իփէկեանի

ԱՐԱՅ ԳԵՂԵՑԻԿ եւ ՇԱՄԻՐԱՄ
Թատերախաղը

Տոմսեր ստանալ՝ Արենոյշներէն, Արիներէն, գայլիկներէն եւ թեւիկներէն:

Մանրամասնութիւնները տեղի վրայ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Իր շաբաթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Քատէ սրահին վերնայարկը: Նիւթն է «Սարդարապատի ճակատամարտէն մինչեւ Մայիս 28»: Կը խօսին Պ. Ս. ՔՕՉԱՐԵԱՆ եւ ճակատամարտին մասնակցող անձեր: Մուտքը ազատ է:

Այս տօնին օրը յարգելու համար յետաձգուած է տիկ. Պօղոսեանի դասախօսութեան շարունակութիւնը (մտքերու փոխանակութիւն):

ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՏԻԿԱՆԷՆ

Այս կիրակի, ժամը 10ին Վատիկանի ռատիօկայանը պիտի հեռարձակէ հայածէս քառաձայն պատարագ մը հետեւեալ կարճ ալիքներով, 19, 25 եւ 31:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յունիս 27ին Փարիզի Հ. Մ. Մ. դաշտահանդէսը:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 48ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մարսէյլի մէջ հանդիսաւոր շուքով կը տօնուի այս կիրակի, ժամը 15ին, Սալոն Քոլպէրի շքեղ սրահներուն մէջ:

Խնամուած գեղարուեստական բաժինով, ուղերձներ պաշտօնական անձերու կողմէ:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925 R. C. Seine 376.286
Le Directeur : SCH. MISSAKIAN
RédactionetAdministration :32Rue de Trévise,Paris 9e
Tél.: PRO. 86-60 C.C.P. Paris 1678-63

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ տարեկան 3000ֆր․, վեցամս․ 1600
Արտասահման՝ տարեկան 3500 ֆր․ Հատը 12 ֆր․

ԿԻՐԱԿԻ 30 ՄԱՅԻՍ ★ DIMANCHE 30 MAI 1954

30ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 7382 30e ANNÉE | Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 10ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 2793

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՐ ԷԻՆ, ԵՐԲ…

«Պատմական ճշմարտութիւններ Հայաստանի մասին» անուանելով իր տետրակը, Արէլ Նազարեան ի յառաջագունէ որոշած է ոչ թէ ճշմարտութիւնները պարզել, այլ պարտկել, խեղաթիւրել, ժխտել։

Իր հիմնական նպատակն է ֆրանսախօս երիտասարդութիւնը լարել Դաշնակցութեան դէմ։

Եւ նպատակին հասնելու համար, ան կանգ չառներ որ եւ է կեղծիքի եւ փքրոդութեան առջեւ։

Ոչ տրամաբանութիւն, ոչ ալ մարդկային զգացումի հետք՝ տետրակին 35 էջերուն մէջ։

«Պաշտօնս մրոտել է»։ Երբ այս յանձնառութեամբ գործի ձեռնարկած է իբրեւ սկզբունք, բնականաբար իր հակառակորդին արժանիքներն անգամ կը դառնան յանցանք։

Ան, Կովկասի, հետեւաբար Հայաստանի անձկատումը նկարագրած ատեն, չըսեր թէ ինչպիսի վիճակ ստեղծուած էր, 1917ի Հոկտեմբերեան (բոլշեւիկեան) յեղափոխութենէն ետք։

Պատմութեան հետ, աշխարհագրութիւնն ալ մոռնալով, առասպելներ կը թխէ, թունալից էուժանավարութեամբ։

Եւ, ամէն տողի մէջ նոյն քսութիւնը Դաշնակցութեան դէմ, որ իբրեւ թէ ձեռք ձեռքի տուած էր Թուրքերոյ հետ, ընդդէմ Ռուսիոյ։

Աթոռի մը վրայ նստեցուցէք այս փախուկը եւ հարցուցէք․—

Ո՞վ պարպել տուաւ արեւմտեան Հայաստանի նահանգները, որոնք Թուրքերոյ ձեռքէն առնուած էին Հայու եւ Ռուսի արիւնով։

Ո՞վ արձակեց խելագար կանչը, — «Դէպի տո՛ւն»,խորտակելով ճակատը, Թուրքին ձգելով ահագին քանակութեամբ զինամթերք եւ պաշար։

Այդ օրերուն ինք ո՞ր ճղնարանն էր, երբ Դաշնակցութիւնը եւ ուրիշ տարրեր իրենց գլուխները քարին կը զարնէին, ելք մը գտնելու եւ ժողովուրդը փրկելու համար։

Երբ Մուրատներ, Սեպուհներ Երզնկայէն, Անդրանիկներ, արիւնաքամ դինուորներ Կարինէն Հերոսական կռիւներ կը մղէին, փոքր ուժերով, թէ ճակատը պաշտպանելու եւ թէ խուճապահար ժողովուրդը այլուր փոխադրելու համար։

Երբ Դաշնակցութիւնը ուղղակի կը բանակցէր Մոսկուայի, Թիֆլիսի եւ Բագուի մէջ, նոյն մտահոգութեամբ։

Աստուածարանութեան կամ իրաւագիտութեան ո՞ր էջը կը թղթատէր, երբ անկարելին կը փորձէին, համոզելու համար բոլշեւիկեան իշխանութիւնը որ գոնէ մաս մը ռուս զինուոր պահէ արեւմտեան Հայաստանի մէջ, յանուն ապահովութեան։

Եթէ այն ատեն չէր գիտեր, տարիներ վերջը չկարդա՞ց, Խ․ Միութեան «Հանրագիտակ»ին մէջ․

— «1917 Հոկտեմբերին Թիֆլիզի մէջ գումարուած Հայկական Ազգ․ Համաժողովը, որ կը ղեկավարուէր Դաշնակներու կողմէ, հաստատեց Հայաստանի կապը մնացեալ Ռուսիոյ հետ եւ պահանջեց Ռուսիոյ ձգել բրքապատկան Հայաստանի այն հողերը, որոնք համաշխարհային պատերազմին ատեն գրաւուած էին ռուս զօրքին կողմէ»։

Ո՞ւր էր բոլշեւիկը, ո՞ր սահմանին վրայ, երբ Թուրքը, բանակ թէ խուժան, դէպի Արարատեան դաշտ կը սուրար սանձակոտոր կատաղութեամբ…

Երբ սնամէջ «դեկրէտ»ներ կը խմբագրուէին Մոսկուայի մէջ, անգամ մը եւս ամայացնելու համար արեւմտեան Հայաստանը…

Շ․

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

1954Ի ԶՕՐԱԴԱՍԸ

ՊԻՏԻ ԿԱՆՉՈՒԻ ԺԱՄԱՆԱԿԷՆ ԱՌԱՋ

ՈՒՐԻՇ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ՝ ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ԲԱՆԱԿԸ ԶՕՐԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Նախարարական խորհուրդը որոշեց ժամանակէն առաջ զէնքի տակ առնել 1954ի զօրադասին Բ․ շարքը, Յունիս15էն սկսեալ։ Գործողութիւնը պիտի կատարուի աստիճանաբար, բայց արագ։

Միեւնոյն ատեն քննուեցաւ ընդհ․ հրամանատարի խնդիրը։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ մարեշալ Ժիւէն մերժած է ընդունիլ այդ պաշտօնը, քանի որ արդէն սպարապետն է կեդրոնական Եւրոպայի, Ատլանտեան կազմակերպութեան մէջ։ Կառավարութիւնը կ՚ուզէ այս անգամ միեւնոյն հրամանատարին յանձնել թէ զինուորական եւ թէ քաղաքային իշխանութիւնը։ Կը կարծուի թէ այս պաշտօնը պիտի յանձնուի զօր․ Սալանի, որ նախապէս ֆրանսական զօրքին հրամանատարն էր Թոնքինի մէջ։ Կը խօսուի նաեւ սպարապետ զօր․ Էլիի մասին, որ վերջերս Հնդկաչին ղրկուեցաւ, քննութիւն մը կատարելու համար։

Մէկ խօսքով, կառավարութիւնը վճռած է վերակազմել եւ զօրացնել Հնդկաչինի բանակը, մանաւանդ որ ըմբոստները գործի ձեռնարկած են արդէն, նոր արշաւանք մը կատարելու համար։ Այս պատճառով է որ կ՚ուզեն Հոկտեմբերէն առաջ կատարել 1954ի զօրադասին զինուորագրութիւնը։

Թերթերը կը գրեն թէ երկար վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան այս հարցին քննութեան առթիւ։ Նոյն իսկ առաջարկներ եղած են զինուորութեան շրջանը 18 ամիսէն երկու տարուան բարձրացնելու։ 1954ի զօրադասին մասնակի զինուորագրութիւնը փութացնելով, կառավարութիւնը կ՚ուզէ պահեստի զօրաբաժիններ կազմել։ Ըսել է թէ նորագիրները կամ ուրիշներ Հնդկաչին պիտի չղրկուին առ այժմ, այլ պիտի օգտագործուին, փոխարինելու համար այն զինուորները որ կրնան առնուիլ Գերմանիոյ եւ Հիւս․ Ափրիկէի ֆրանսական զօրագունդերէն։

Օրէնքը կ՚արգիլէ Հնդկաչինի ռազմադաշտը ղրկել նորագիրները։ Անհրաժեշտ է խորհրդարանին հաւանութիւնը առնել այս օրէնքը խախտելու համար։ Կառավարութիւնը տրամադիր չէ այսպիսի առաջարկ մը ներկայացնելու, նկատի առնելով քաղաքական պայմանները։

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ անհրաժեշտ է առ նուազն 30․000 զինուոր ղրկել Հնդկաչին, իբրեւ օգնական ուժ։ Ֆրանսա ներկայիս 14 զօրաբաժին ունի արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, ինչպէս եւ 115․000 զինուոր՝ գաղթավայրերու, մեծ մասով Հիւս․ Ափրիկէի մէջ։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, Ֆրանսայի ամբողջ ցամաքային ուժն է 413․000 զինուոր եւ 32 հազար սպայ։

ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ ՄԸ ԴԷՄ

Ոստիկանութիւնը առջի օր գրաւեց «Էքսփրէս» շաբաթաթերթը, այն ամբաստանութեամբ թէ զինուորական գաղտնիքներ երեւան հանած է, գրութիւն մը հրատարակելով Հնդկաչինի զինուորական կացութեան մասին, համաձայն սպարապետ զօր․ Էլիի տեղեկագրին։ Այս առթիւ խուզարկութիւններ կատարուեցան թերթին խմբագրատան եւ տպարանին մէջ։

Միեւնոյն ատեն, Ազգ․ պաշտպանութեան նախարարութիւնը դատ բացաւ, երեւան հանելու համար այն անձը կամ անձերը որոնք տեղեկութիւններ հաղորդած են «Էքսփրէս»ի։ Թերթը կ՚ըսէ թէ իր տեղեկութիւնները քաղած է զօր․ Սալանի կողմէ տրուած բերանացի զեկուցումէ մը։

(Լուրերու շար․ը կարդալ Դ․ էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹԻՒՐՆ ՈՒ ԹԵՐԻՆ

ԽՄԲ․— Գահիրէի մեր պաշտօնակիցը, «Յուսաբեր», նոյնպէս քրոնիկներ կը հրատարակէ այս խորագրին տակ, յանուն լեզուական մաքրութեան։

Ահաւասիկ վերջինը, ուր կը պաշտպանէ «Յառաջ»ի տեսակէտը, — գրել Կարօ, Մարօ, Սիամանթօ, ոչ թէ Կարոյ, Մարոյ, Սիամանթոյ, տառապէս կառչելով ժամանակավրէպ կանոնի մը․—

×

Ըստ «մաքրակրօն» հայկաբաններու, հայ լեզուի մէջ չկայ բառ մը, որ Օով վերջանայ․ բացառութիւն են այո, ոչ բառերը, ինչպէս նաեւ ուզանել մասնիկով անցողական բայերուն հրամայականները․ օրինակ՝ կեցո, մատո եւն․։

Այս է հայ լեզուի «ադամանդեայ» կանոնը, կ՚ըսեն մեր «մաքրակրօն» հայկաբանները։

Լեզուական խնդիրներու մէջ ես ալ «մաքրակրօն» եմ․ եւ «մաքրակրօն»ներուն հետն եմ միշտ։ Բայց, — կը հարցնեմ ես ինծի,— երբ ամէն բան կը յառաջդիմէ, լեզուն ինչո՞ւ պիտի չյառաջդիմէ։

Եթէ յանկարծ Հինգերորդ դարու սուրբ հայրերէն մէկը,— Եղիշէն, Խորենացին, Կորիւնը, Եզնիկը, կամ նոյն ինքն Սուրբ Մեսրոպը,— կրկին աշխարհ գար եւ լսէր կամ տեսնէր մեր խօսած ու գրած աշխարհաբարը, հաւանաբար պիտի բացագանչէր․ «Բայց ասիկա հայերէն չէ»։

Այո՛, անճանաչելի ըլլալու աստիճան փոխուած է մեր լեզուն հիմա թէ՛ բառամթերքով, թէ՛ բառակազմութեամբ եւ թէ շարադասութեամբ։ Ժամանակին հետ քալած է։

Պահ մը ենթադրենք, թէ իրապէս երկբարդ անգամ աշխարհ եկած է Երանելի Մեսրոպը։ Իմ առաջին հարցումս պիտի ըլլար իրեն․— Վարդապե՛տ, Կարօ՞ գրեմ թէ Կարոյ, Մարօ՞ գրեմ․ թէ Մարոյ։

Երանելին պիտի պատասխանէր անկասկած․— Բայց մենք Օ անունով գիր չունինք։

Ես ալ իմ կարգիս պիտի ըսէի իրեն․— Չունէինք, այո՛, բայց հիմա ունինք։

Եւ Մտքի Փրկիչը,— ինչպէս կ՚անուանէ զայն Սիամանթօ,— պիտի «հրամայէր»․— Գրէ՛, տղա՛ս, Օով գրէ։ Կարօ գրէ, Մարօ գրէ։

«Ադամանդեայ» կանոնին կողմնակիցները կը կրկնեն միշտ․ — Հայ լեզուի մէջ Օ գիրով վերջացող բառ չկայ․ կան միայն ոյով վերջացող բառեր, ինչպէս՝ հանոյ, անգոյ, երեկոյ, հանածոյ եւն․։

Առնենք հաճոյ բառը, զոր կ՚արտասանենք հաճօ։ Բայց Հինգերորդ դարուն,— մինչեւ Կիլիկեան շրջանը,— O հնչումով տառ գոյութիւն չունէր․ ի՞նչպէս ուրեմն կ՚արտասանէին զայն մեր երանելի հայրերը։

Փորձեցէք հիմա այդ բառը արտասանել ոսկեդարեան հնչումով։ Ես կ՚արտասանեմ ահաւասիկ․— հաճոյ (օե)։ Եթէ Հինգերորդ դարու կանոնին հետեւինք եւ գրենք Կարոյ, պէտք է ուրեմն այս բառը կարդանք ոսկեդարեան հնչումով, — Կարոյ (օե)։

Արդ, Կարոյ գրենք եւ Կարօ՞յ կարդանք։ Ի՞նչ կը թելադրեն մեզի մեր գերադրական «մաքրակրօն»ները։

Երբ հաճոյ բառին ձայրը բաղաձայն գիր մը դնենք, օյը կը դառնայ ույ․ օրինակ՝ հանոյք, բայց հանույս։ Իսկ երբ ձայնաւոր տառ մը աւելցնենք, այն ատեն ույը կը փոխուի օյի․ օրինակ՝ հանօյական, հանօյալի եւն․։

Ինչո՞ւ այլեւս չենք ուզեր հաւատարիմ մնալ Հինգերորդ դարու հնչումին եւ հաջոյ–ն հաջոյ կարդալ։ Բացատրելն աւելորդ է․ Օ հնչումով տառ չունէինք Հինգերորդ դարուն, իսկ հիմա ունի՛նք…

Դարձեալ, Հինգերորդ դարուն չկային Կարօ, Մարօ, Դրօ, Մկօ եւ նման անուններ կամ բառեր։ Չկային նաեւ օ՜, օհօ՜, օրօ, օն, հալօն, սոլօ եւն․, եւն․։

Հինգերորդ դարու հայկաբան մը կանչենք եւ խնդրենք, որ գրէ այս բառերն ու բացագանչութիւնները իր դարու «ադամանդեայ» կանոնով։ Ո՛չ մէկ տարակոյս, որ պիտի գրէր ա՛ւ, աւհո՛յ, աւթոյ, աւն, հալաւն, սոլաւ…

Ինչպէս կը տեսնէք, Օ գիրը չկայ անոնց մէջ։ Չկայ, որովհետեւ չունէինք։ Իսկ հիմա ունինք, եւ նոյն ինքն «ադամանդեայ» կանոնին հետեւողները կը գրեն օ՜ (ո՛չ թէ լաւ), օհօ՜ (ո՛չ թէ աւհոյ կամ աւհաւ), օն (ո՛չ թէ աւն) եւն․։

Սակայն ինչո՞ւ օհօ՜ կը գրեն եւ Կարօ չեն գրեր։ Կարոյն «ադամանդեայ» կանոն է, հապա ի՞նչ է օհօն…

Թերեւս սխալ կը դատեմ ես, թերեւս նոյնիսկ շփոթութեան մէջ եմ կամ լաւ չեմ հասկցած կանոնը։Աւելիիմուտներուն կը մնայ ցոյց տալ իմ սխալս եւ ինծի պէս մտածողներս, համոզել, որ մենք հիմա քսաներորդ դարուն մէջ չենք ապրիր, այլ կ՚ապրինք… Հինգերորդ դարուն մէջ։

Մ․ Մ․

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ ԽԱՆԳԱՐՈՒՄ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

★

Ելեկտրական հոսանքի աննախընթաց խանգարում մը տեղի ունեցաւ երէկ, Փարիզի մէջ, ջլատելով քաղաքին կեանքը։ Ժամը 8·15ին լոյսն ալ դադրած էր։ Կառախումբերը, հանրակառքերը յանկարծ դադրեցան։ Խանգարումներ տեղի ունեցան, նաեւ, հիւսիսային եւ արեւմտեան շրջաններուն մէջ։ Կարելի եղաւ աստիճանաբար վերահաստատել հոսանքը, շնորհիւ օժանդակ միջոցներու։ Կացութիւնը մանաւանդ անտանելի էր մեթրոյին մէջ, ուր բազմութիւնը իրար խառնուած էր, սպասելով կառախումբերուն։ Արուարձաններու ժողովուրդն ալ մեծ դժուարութեանց մատնուեցաւ։ Երթեւեկը վերահաստատուեցաւ ժամը 10–ին։ Հեռաձայնի եւ հեռագրի գիծերն ալ խանգարուած էին։

Հոսանքին դադարումը ազդեց նաեւ տպարաններուն վրայ, եւ «Յառաջ»ն ալ սովորականէն ուշ տպուեցաւ։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ամերիկեան մարզպանը խստօրէն քննադատեց ռուս ներկայացուցիչը, դիտել տալով թէ կ՚ուզեն ոչնչացնել Աւստրիոյ ազատութիւնը։ Այս առթիւ յայտարարեց թէ խորհրդային մարզպանը երբեք իրաւունք չունէր իր պաշտօնատունը հրաւիրելու Աւստրիոյ վարչապետը, մանաւանդ որ սպառնալիքներ ուղղած էր։ Ամերիկեան մարզպանը այս ձեռնարկը կատարեց համաձայն իր կառավարութեան հրահանգներուն։

Շ․ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԷՋ

Մասնաւոր նամակէ մը կ՚իմանանք թէ Շ․ Նարդունի Թեհրան հասած է Մայիս 22ին, օդակայանին մէջ դիմաւորուելով «Ալիք»ի, «Լուսաբեր»ի խմբագրութեանց, Արարատ Մշակութային Միութեան, սկաուտական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու եւ խումբ մը բարեկամներու կողմէ։

Մեր աշխատակիցը պիտի այցելէ Իրանի բոլոր հայաշատ կեդրոնները, մինչեւ Ապադան, ասուլիսներ կատարելով։ Վերադարձին պիտի հանդիպի Պաղտատ, Երուսաղէմ եւ Կիպրոս, մէկ մէկ շաբաթ մնալով։

Շուտով կը ստանանք իր տպաւորութիւնները Տէր Զօրի մասին, ինչպէս եւ ուրիշ նիւթեր։

Նարդունի Փարիզ վերադարձած պիտի ըլլայ Յունիսի վերջերը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱԻԸ
ԿԱՄ
ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ ՈԳԻԻՆ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

•

Նեղոսի ճզճզկէն ջուրերուն վրայ կամ Լիբանանի մայրիներուն շուքին տակ, — ահա երկու յաւիտենական վկայարաններ պատմութեան, — Նարեկի վանականն էր եկեր, երէկ, երրորդ յաւերժութեան մը փառքը պատմելու :

Երրորդ յաւերժութի՞ւն :

Արքայից Հովիտին մէջ, հրաշանման կերպարանափոխութիւն մը կը կատարէ Ջուրը զոր յիշեցի, — կը դառնայ արմաւենի, կը դառնայ ցորեան, կը դառնայ ծաղիկ, յեղանակէ յեղանակ, անընդհատ եւ շարունակ, մինչ կը փախչի աւազը, անարդ որովհետեւ անարգանդ :

Փինիկեան զառիթափին վրայ, դիւցազնօրէն կը մարտնչին մայրիները զորս յիշեցի, — կը հալածեն ձիւնը, կ'արհամարհեն ամպը, կը խորտակեն արեւին հրայրքը, կը հեգնեն դարերուն համբանքը, երբ արդէն կորսուեր է Ոփիրի ոսկին ու ծիրանին ծախող ժողովուրդի մը անունն իսկ՝ ժամանակ կոչուած անդունդին մէջ :

Եւ այժմ՝ Հայաստանի կաւն է, մեր պատմական կաւը, որ բրուտին ձեռքին տակ՝ ձեւ է առեր եւ լեզու առեր, երգելու համար «ի խորոց սրտից խօսք ընդ Աստուծոյ», թրթռացնելով Նեղոսի ջուրերուն ու Լիբանանի մայրիներուն յաւիտենական նուագարանները :

Այդ կաւը, որ «ձայնաւոր» է դարձեր, «ես եմ, ես» կ'աղաղակէ Նարեկի վանականը : Կաւ անարժէք եւ ունայն, — որ գուղձ մը հող՝ ընդունակ փոշիանալու, որ քոռ մը ծանրութեամբ խեցի՝ ընդունակ աւազանալու : Կա՛ւ, — խորհրդանշան անկենդանութեան, մեռելութեան ու կորստեան : Նիւթ՝ ժխտումը շունչին եւ տիեզերքի բաբախման :

« Ես, ձայնաւոր կաւ», — այս բառերով կը ներկայացնէ ինքզինք Նարեկի ճգնակեացը :

Կաւը կը ճանչնանք, բայց ո՞վ ես դուն որ ձայնաւորեցիր, մտար կաւին մէջ իբրեւ ձայն, կենդանութիւն տուիր նիւթին եւ յաւիտենականութիւն : Ո՞վ ես դուն, որ յաւերժութեան տարրեր երդ մը կը բերես Նեղոսին ու մայրիներուն, — ջուրին որ կը հոսի անսպառ, աւիշին որ կը բարձրանայ յաւէտ : Ո՞վ էս դուն, որ ձայն կուտաս կաւին, դոյն կուտաս մագաղաթին, խօսիլ կուտաս գրիչին, շունչ կուտաս սօսիներուն, անմահական հը– բայրք կուտաս յիշատակներուն : Ըսէ, ո՞վ ես դուն :

Ո՞վ ես դուն, որ կը խօսեցնես Նարեկայ վանքը, ո՞վ ես դուն, որ մեռել մը կը հանես մենաստանի մը հանդստարանէն, մագաղաթ մը կը դնես ձեռքին մէջ ու կը ղրկես երկրէ երկիր, երկրէ երկիր ու մինչեւ Սիդոն ու Տիւրոս, ու մինչեւ հեռաւոր Նեղոս :

Կատա՞կ է որ կ'ընես, — կը խօսեցնես յունարէն, կը խօսեցնես պարսկերէն, կը խօսեցնես ասորերէն, կը խօսեցնես լատիներէն, կը խօսեցնես արաբերէն, կը խօսեցնես նոյնիսկ Ֆրանսերէն, բայց միշտ կը մնաս նոյն ոգին, կը մնաս Եղիշէ, կը մնաս Խորենացի, կը մնաս Ներսէս Շնորհալի, կը մնաս Գրիգոր Նարեկացի :

Ըսէ՛, ո՞վ ես դուն :

Յաւիտենականութի՞ւն : Բայց ի՞նչ յաւիտենականութիւն է ատիկա : Ըսէ ինծ, ի՞նչպէս կ'անուանուի : Երկրէ երկիր եւ լեզուէ լեզու թափառական, ողջոյն կուտաս արեւմուտքին, բարեւ կուտաս հիւսիսին, ո՞վ ես դուն՝ որու առջեւ խոնարհութիւն կ'ընեն Եգիպտոսի իմաստունները, Հռոմի մեծերը եւ Գաղղիոյ հարսները :

Ըսէ՛, դուն որ կը խօսիս Հայաստանի կաւին մէջէն, Նարեկայ վանքին մագաղաթներու մէջէն, իմաստութեան օտար ճեմարաններու մէջէն, ըսէ՛, ձայնաւո՛ր կաւ, ըսէ՛, անունդ ի՞նչ է :

— Հանճար Հայկազանց :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ
(ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ ՄԵԿՆԱԾ ԱՏԵՆ)

•

Հայ մշակոյթով գինով՝ Ֆրանսացի մտաւորականներուն հետ, մէկ ամիս առաջ սկսած մեր պտոյտը կը հասնի ահա իր վերջաւորութեան :

Ի՞նչ մտածումներ ծնան մէջս, մղուեցայ ի՞նչ խորհրդածութիւններու այդ քաղցր երազի մը պէս արագ անցնող օրերուն ընթացքին ... :

Կ'ուզեմ ամփոփել հոս ընդհանուր տպաւորութիւնը :

Առաջին մտածումը, որ բոլոր միւսներէն առաջ կ'անցնի ու կ'իշխէ բոլորին վրայ, հետեւեալն է .

Ի փառս հայ մշակոյթին կազմակերպուած այս ճամբորդութիւնը, տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը, իբրեւ մեկնակէտ ունեցաւ Ապրիլ ամիսը, ու կը վերջանայ ահա Մայիսին :

Արդ, այդ իրերայաջորդ երկու ամիսները չե՞ն կազմեր մեր նորագոյն պատմութեան երկու մեծագոյն թուականները :

Ու պիտի չմղուէի՞ք դուք ալ ինծի նման ոգեկոչելու այդ երկու թուականները, որոնց մէջ խտացած է, աւելի քան ուրիշ որեւէ ատեն եւ ուրիշ որեւէ տեղ, Հայոց պատմութիւնը ամբողջութեամբ : Իր ամբողջ եղերականութեամբ եւ իր ամբողջ մեծութեամբ :

1915ի Ապրիլեան աղէտը ... : Ոչ մէկ ժողովուրդ կրած է անոր նմանը, այս չափով, այս ահաղնութեամբ :

1918ին, Մայիս 28ի յաղթանակը ... :

Ոչ մէկ ժողովուրդ չէ պատասխանած իրեն վիճակուած այսպիսի ահաւոր ճակատագրի մը, այս եղանակով, այս հերոսութեամբ, այսքան արագ եւ այսքան ուժգին :

Եւ ինչպէս չգոչել .

— Ի՞նչ ժողովուրդ է այս, որ ահաւորագոյն ջարդերուն կը պատասխանէ, երեք տարի վերջ, Սարտարապատի յաղթական ճակատամարտով :

Կը պատասխանէ Թէհլիրեանի, Թորլաքեանի վրիժառու սրբազան գնդակներով : Կը պատասխանէ մանաւանդ իր խաղաղ, ստեղծագործ աշխատանքով : Չի յուսահատիր, չի կենար, չի շեղիր, կը շարունակէ իր յաղթական արշաւը, առաջին օրէն իր ընտրած լուսաւոր ճանապարհներէն :

Երբ ուրիշ որեւէ ժողովուրդ անձնասպան պիտի ըլլար ճակատագրին իրերայաջորդ այս դաժան ու ամեհի հարուածներէն ա՛լ վերջնապէս յուսահատ, ան անչափելի խորութեամբ, անբացատրելի մեծութեամբ, այդ զարմանալի ժողովուրդը կը շարունակէ ապրիլ, կենսաւէտ ու ստեղծագործ, անյուսահատ, ու պերճօրէն դեռ կորովի :

Այս է որ տեսանք մեր Ֆրանսացի բարեկամներուն հետ, մեր ճամբորդութեան իւրաքանչիւր կայանին, երբ գտնուեցանք մեր ժողովուրդին դիմաց :

Ու անոնց հետ ես ալ, աւելի հրճուագին, բացագանչեցի ...

— Հայոց պատմութիւնը կը շարունակուի հոմերոսեան չքեղ դիւցազներգութեան մը նման : Երեք հազար տարիներէ ի վեր մեր մեծ հողիով ժողովուրդը գայն կ'ապրի խորապէս, միջոցին ու ժամանակին մէջ, ենթակայ ի հարկէ մարդկային կեանքին ելեւէջներուն, մակընթացութեանց եւ տեղատուութիւններուն, բայց տէրը իր ճակատագրին եւ պատմական առաքելութեան, անվեհեր նաւապետին ինչպէս՝ չըթայադերծուած տարերքի կուրծքին :

Մինչեւ որ մեր նաւը հասնի ապահով նաւահանգիստ, ոտք դնենք մեր կարօտցած, մեր արիւնով ու մեր քրտինքով սրբագործուած հայրենի հողերուն վրայ :

Ինչպէս մեր Ֆրանսացի բարեկամներուն, նոյնպէս մեզի համար, անսպառ կելի վստահութիւն ներշնչեց մեր ժողովուրդը մեր այս սրտապնդիչ ճամբորդութեան ընթացքին :

Իր ստեղծագործ աշխատանքով, իր խանդավառութեամբ, ան ամրապնդեց մեր մէջ մեր հաւատքը դէպի անոր լուսաւոր ապագան :

Մեր նահատակներուն, մեր հերոսներուն արիւնին հետ, պիտի սփռենք մեր հողին ու մեր մտքին ծաղիկները քաղաքակիրթ ժողովուրդներուն առջեւ : Ոչ թէ հայցելու, այլ պահանջելու համար մեր ազատ ապրելու իրաւունքը :

Եթէ ազատ ու քաղաքակիրթ մարդկութիւնը չլսեց մեզ երբ մենք արիւն կուլայինք, երբ ան մեր լացը չլսեց, պիտի լսէ սակայն մեր երգը :

Ապա թէ ոչ, ան, այդ ազատ ու քաղաքակիրթ մարդկութիւնը պիտի ժխտէր ինքզինքը :

Մենք կը հաւատանք այդ մարդկութեան յաղթանակին, ուստի եւ մեր յաղթանակին :

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

ՄԱՅԻՍԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

•

«Յաղթանակի գիշերն է այս տօնական, —
Հա՛րս, եղ լեցուր ճրագին,
Պիտի դառնայ կուէն տըղաս յաղթական :
Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Մեծ բանաստեղծը՝ չեմ գիտեր, ինչ տաղանդով ներշնչուած պիտի երգէր — Մայիսեան աննման յաղթանակը, եթէ մարդ գազանը դանկտած չըլլար իր երիտասարդ սրտիկը ...

Ժողովուրդները իրենց հերոսական յաղթանակներով, եւ պարտութիւններով, կը վճռեն իրենց ճակատագիրը :

Մանաւանդ, դարերով հալածուած, եւ հարստահարուած ժողովուրդները :

Հայ ժողովուրդին ճակատագիրը ամէնէն եղերականը եւ հերոսականը եղաւ : Ի ծնէ, խաղաղ ու աշխատասէր այս ըսքանչելի ցեղը՝ բնութեան հետ շունչշունչի կը ստեղծագործէր, առանց ուրիշին արիւնը ծծելու : Բաժակը յորդած էր այլեւս, պէտք էր որ հայ ժողովուրդը, իր ողջ մնացորդացով ճակատագրական հրաշք մը գործէր, յանուն ազատութեան եւ յաղթանակի : Արեան ծովէն վերջ, մեր երկրին մէջ տեղի ունեցաւ, հայ մարտական ուժին հրաշքը : Մայիս 28ի յաղթանակը :

Հայ ժողովուրդը այդ օրերուն, հայրենիքին ազատութեան երգը երգեց, մարտագոռ ու հզօր : Սիրտերը, սկսան բոցավառիլ : Փրկարար դարագլուխ մը կը բացուէր հայութեան համար :

Արարատեան դաշտի այդ օրերու հերո–

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
(ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ)

•

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.

Պէտք չէ մոռանալ այն ժամանակուայ քաղաքական ընդհանուր պայմանները եւ նրանց համապատասխան տիրող տրամադրութիւնները : Յաղթական Դաշնակիցները յամառ կերպով հրաժարւում էին ճանաչել բոլշեւիկների իշխանութիւնը որպէս Ռուսաստանի օրինական իշխանութիւն եւ այն համարում էին «զաւթիչների» ժամանակաւոր իշխանութիւն, որ կարճ ժամանակում պիտի տապալուէր : Բացի այդ, կոտորակուած ու տեղահան եղած հայ ժողովուրդը նիւթական խոշոր օժանդակութիւն էր ստանում Ամերիկայից եւ, շնորհիւ այդ օգնութեան, փրկուել էր ու փրկւում էր բազմահազար հայ գաղթականութիւնը անխուսափելի սովամահութիւնից : Վերջապէս, մեր քաղաքական դատի պաշտպանութիւնը ստանձնել էին եւրոպական մեծ պետութիւնները եւ Հիւս. Ամերիկայի Հանրապետութեան հռչակաւոր նախագահ Ուիլսընը : Մեր Հանրապետութեան անկախութիւնը արդէն դը – փակտօ ճանաչուել էր նրանց կողմից, եւ Օգոստոս 10ին Սեւրի մէջ կայանալիք խորհրդաժողովում պիտի ճանաչուէր նաեւ իրաւականօրէն, որով Հայաստանի սահմանները պիտի տարածուէին Տաճկահայաստանի վեց վիլայէթների վրայ, ելքով դէպի Սեւ Ծով (*) :

Նման պարագաներում միանգամայն հասկանալի էր այն վերապահութիւնը, որ մինչ այդ ցուցադրել էր Հայաստանի կառավարութիւնը Մոսկուայի հետ վաղաժամ բանակցութիւններ սկսելու նկատմամբ :

Բազմաթիւ առիթներով մեր կառավարութիւնը անդադար դիմումներ էր կատարում մեծ պետութիւններին եւ նրանցից ակնկալում այս կամ այն օժանդակութիւնը, լինի դա տնտեսական, քաղաքական, թէ զինուորական մարզերում :

Ոչ ոքի համար գաղտնիք չէ, որ մեր երկրում զինագործարաններ չկային, եւ մեր զօրքը առաջին հերթին կարիք ունէր բազմամիլիոն փամփուշտի, զանազան տեսակ ռազմամթերքի եւ տաք հագուստի : Այդ ուղղութեամբ բազմիցս դիմումներ էին կատարուել Դաշնակիցներին, որոնք օրօրում էին մեզ սին յոյսերով եւ ձգձգում մեր պահանջների իրագործումը :

Գոյութիւն ունէր նաեւ այն մտավախութիւնը, որ Խորհրդային Ռուսաստանի հետ մերձեցման ամէն մի անժամանակ փորձ անպայմանօրէն պիտի վիժեցնէր Դաշնակիցների տնտեսական եւ քաղաքական օժանդակութիւնը : Անշուշտ կային եւ այնպիսի քաղաքական սակաւաթիւ գործիչներ, որոնք հակառակ էին մտածում : Նրանք այն կարծիքն ունէին, թէ բաւական է որ Հայաստանի Հանրապետութեան բանագնացները անցնէին Կովկասեան լեռնաշղթան, որպէսզի Դաշնակիցները, յատկապէս անգլիացիք, շտապէին բաւարարելու մեր կառավարութեան պահանջները, մեր երկիրը բոլշեւիկների գիրկն ընկնելու հնարաւորութիւնից հեռու պահելու մտահոգութեամբ :

Այսպէս թէ այնպէս, Ադրբէջանի խորհրդայնացումից յետոյ, բոլորի համար պարզ էր, որ Մոսկուայի հետ բանակցութիւններ սկսելը բացայայտ անհրաժեշտութիւն էր :

ԳԼՈՒԽ Բ.

Հայաստանի կառավարութիւնը եւ Հ. Յ. Դ. Բիւրօն որոշել էին անմիջապէս կազմել մի պատուիրակութիւն եւ ուղարկել Մոսկուա :

Լաւ չեմ յիշում, կարծեմ Ապրիլ 29ին կէսօրից յետոյ էր, երբ Հայաստանի վարչապետ Բժ. Հ. Օհանջանեանը ինձ հրաւիրեց իր մօտ՝ արտաքին գործոց նախարարութեան շէնքը եւ յայտնեց հետեւեալը .

Կառավարութիւնը որոշել է շտապ Մոսկուա ուղարկել երեք հոգուց բաղկացած մի պատուիրակութիւն եւ նկատի ունի Խորհրդարանի անդամներ Վահան Փափազեանին (Կոմս), Լեւոն Զարաֆեանին եւ տողերս գրողին :

Իմ հարցումին՝ թէ ի՞նչ նկատառումներով կառավարութիւնը կանգ է առել վերոյիշեալ անձնաւորութիւնների թեկնածութիւնների վրայ, ընկ. Հ. Օհանջանեանը տուեց հետեւեալ բացատրութիւնը. — Ընկեր Վահան Փափազեանին նկատի են ունեցել որպէս տաճկահայ հատուածի ներկայացուցչի եւ Օսմանեան պարլամենտի նախկին անդամի, Լեւոն Զարաֆեանին նկատի են առել որպէս ղարաբաղցի եւ Բագուի հայ աշխատաւորութեան աչքառու գործիչներից մէկին, որի թեկնածութիւնը աւելի քան ընդունելի պէտք է լինի բոլշեւիկների համար, ինչ էլ նկատի են ունեցել որպէս Ռուսաց լեզուի տիրապետողի, բոլշեւիկների հոգեբանութեան եւ լեզուական «ժարգոնին» (բարբառ) լաւածանօթ մէկի, ինչպէս եւ որպէս անձնական բարեկամական կապեր ունեցողի թէ Օրժոնիկիձէի եւ թէ Մոսկուայում գտնուող աչքառու հայ բոլշեւիկների հետ :

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ
(Շար.)

(2)

(*) Անկասկած շատ կարեւոր՝ դեր կը կատարէր նաեւ այն իրողութիւնը, որ Հարաւային Ռուսաստանը Հիւսիսային Կովկասի հետ՝ գրաւուած էր Դենիկինի իշխանութեան կողմէ եւ բոլշեւիկները միայն նոր էին վերջնականապէս խորտակել Ճերմակ Ռուսերու այդ իշխանութիւնը :

×

ՎՐԻՊԱԿ. — Այս յօդուածաշարքի Ա. թիւին մէջ (22 Մայիս), վերէն վար 8րդ տող, «բանակցութիւններու մէջ մեռնի, — կարդալ ՄՏՆԻ » :

սամարտը իր առանձին տեղը ունի պատմութեան մէջ, իբրեւ հիմնաքարը Ազատ եւ անկախ հայրենիքի :

Ահա հայ քաջարի բանակը — կռիւ, մահու եւ կենաց, թշնամիին կանոնաւոր բանակին դէմ — հերոսական մարտնչումներ, պատռտուած լաթերով, յաճախ անօթի եւ ծարաւ, միայն թէ հայրենի հողըն ու հայութեան միւս մասը փրկուէր :

Մարտական ղեկավարութիւնը — Նազարբէկեանն ու Սիլիկեանը, Փիրումեանըն ու Դրօն նոր ոգի առած, դէպի յաղթութիւն կ'առաջնորդէին հայ մարդը :

Մեր անկախութեան աննման հիմնադիրն ու նոր դերմարդը՝ Արամը, մեծագոյն հրաշքը գործեց :

Հայոց պատմագիրը, երկիւղածութեամբ եւ հպարտութեան պիտի արձանագրէ իր անունը :

Հայ ժողովուրդը սկսաւ ուրախութեան արցունքներ թափել :

Մեր աննման հարսները, իրենց սուգէն դուրս ելած, սկսան սիրոյ եւ յաղթանակի երգերը երգել :

Ով որ իր հողին ու հայրենիքին ու անկախութեան տէրը չէ, ուշ կամ կանուխ պատմութեան կ'անցնի :

Լսեցէք վաւերական գրագէտին՝ ողբացեալ Լ. Շանթին պատգամը .—

«— Ով իր սրտին խորքը վերջնապէս չէ հրաժարած ե՛ւ իր հայրենիքէն, ե՛ւ իր ազգային գոյութիւնէն ու ինքնութիւնէն, ե՛ւ հայութիւնէն, պէտք է պարզ ու յըստակ կերպով ըմբռնէ, թէ օգուտ չկայ մեզի ուրիշներէն, հանգիստ ալ չկայ մեզի ուրիշներէն :

Եթէ ազգովին ապրիլ, տեւել ու զարգանալ կ'ուզենք՝ միակ ելքը անկախութիւնն է, ուրիշ ճամբայ չկայ :

Հայ ժողովուրդը ունի, փառք իր հանճարին, լեզու, մշակոյթ, եւ տաղանդ, հայրենիքի եւ սփիւռքի մէջ — ինչո՞ւ պիտի չունենայ —իր ազատ հողը— ամբողջական հայութեամբ :

Մայիսեան հերոսամարտը ինչո՞վ է պակաս, ուրիշներու մղած ազատագրական կռիւներէն :

Այսօր, սփիւռքի մէջ իսկ, երբ պայքարի առաջին գծին վրայ մինակ կը մնայ հայ մարտական կուսակցութիւնը, իբրեւ անկախութեան ախոյեան, վառ պահենք, ազատութեան ջահը՝ ընկերներ եւ քաղաքացիներ, մանաւանդ Մայիս 28ի հերոսական թուականը, ուր քաջ սերունդ մը իր արիւնը թափեց :

Մենք մեր Ազատ եւ Անկախ հայրենիքը կ'ուզենք : Վասնզի, — ուրիշ ճամբայ չկայ :

Միակ ելքը անկախութիւնն է :

ՍԱՔՕ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ գործադուլը վերջացաւ Անգլիոյ մէջ : 30.000 պաշտօնեաներ որոշեցին վերսկսիլ աշխատանքը :

Ա.— Քանի՞ լեզու գիտէք :
Բ.— Երեք լեզու կատարեալ կը հասկընամ :
Ա.— Ո՞ր լեզուները :
Բ.— Թրքահայերէն, ռուսահայերէն եւ պարսկահայերէն ... :

ՈՐՍՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ՎԱՅՐԻ ՏԱՆՁԵՆՈՒ ՏԱԿ

Աննման է Ղափանի աշունը : Խուստուփի լանջերը տեղ տեղ ծածկուած են ընկոյզի անտառներով, ուր այնքան ընկոյզ կայ, որ ինչքան հաւաքեն չի վերջանում : Ընկոյզից լիանում են եւ շրջակայ գիւղերը, եւ վայրի կենդանիները : Առատ է այնտեղ եւ տանձը եւ վայրի տխիլը, գոյնզգոյն սալորները :

Քայլում ես նոր թափուած դեղին խալաւոր տերեւների միջով, ու աչքդ չոյում են անտառի խորքում ծառերի վրայից քեզ ժպտացող ալ ու ալուան մրգերը : Ինչքան միրգ կայ Խուստուփի անտառներում :

Անտառի ողջ բնակչութիւնը՝ փորսուղ ու սկիւռ, արջ ու եղնիկ, ոզնի ու աղուէս, մուկ ու աքիս, որը ուտում է տեղն ու տեղը, որը չտապ - չտապ հաւաքում է մրգերն ու կրում իր բոյնը : Բոլորն էլ տենդագին ձմռան պատրաստութիւն են տեսնում, ով քուն է մտնելու ճարպ է հաւաքում, ով չի քնելու՝ կեր է ամբարում :

Ինչքան առատ ու քաղցրահամ են Ղափանի վայրի մրգերը :

Վայելում էին այդ մրգերը արձակուրդ ստացած մեր որսորդ - հանքագործները ու վայրի խոզ էին փնտռում ընկուզենիների տակ : Դէ, արձակուրդն առանց խոզի խորոված ինչի՞ է նման :

Բայց խոզը շատ զգոյշ է, որ սովահար էլ լինի, օրը ցերեկով իսկի դո՞ւրս կը գայ իր թաքստոցից որ : Ուրիշ է արջը : Մրգի տեսքից նա խելքը կորցնում է, ամէն զգուշութիւն մոռանում : Մանաւանդ եթէ քոթոթներ ունի, ո՞նց նրանց համար տանձ թափ չտայ :

Ահա, անտառի կուսական խորքում մի ծառի կատար է շարժւում եւ լսւում է թափւող մրգի կտկտոցը :

— Գնանք մի քիչ տանձ հաւաքենք :

Մօտենում են ծառին : Օհօ, արջն է, մարդի նման երկու ձեռքով բռնել, թափ է տալիս ճիւղերը, իսկ ներքեւում երկու քոթոթ գզւըռտում են իրար հետ, թափւող տանձի կարկուտի տակ :

Այնքան զուրեկան է ծիրանի հագած այս տաքուկ անտառում, այնքան հաճելի են օդում պարելով իջնող այս նախշուն տերեւները, այնքան լաւ է, երբ չորս կողմդ թափուած միրգ ես տեսնում, եւ երբ մօտդ է հաբրդատ մայրդ, որ ակամայից ուզում ես խաղալ, տոտինդ տալ, չարաճճիութիւններ անել : Եւ քոթոթները իրար գրկում, պաչպչում, իրար երես լիզում, թաթերով քնքուշ ու սիրալիր ապտակներ տալիս եւ գլորւում տերեւների վրայով, նորից վեր կենում, նորից կոխ բռնում իրար հետ :

Խաղով են ընկել, միրգ չեն ուտում : Նրանց մայրը ջղայնանում է, ցած է իջնում, իրարից բաժանում, ապտակներ տալիս, սաստում :

— Սա ի՞նչ բան է, ինչո՞ւ է բարկացել մայր արջը այս պայծառ ու հիանալի օրը, այս առատ մրգի մէջ,— մտածում են մեր որսորդները՝ թփուտում թաքնուած :

Քոթոթներին սաստելուց յետոյ իր թաթով մէկ - մէկ ցած է սեղմում նրանց գլուխն ու ցոյց տալիս տանձերը :

— Կերէք :

Որսորդները գլխի ընկան, մայրը զայրանում է, թէ ինչո՞ւ են խաղով ընկել իր ձագերը, ինչո՞ւ տանձ չեն ուտում ...

Քոթոթները հեզութեամբ կատարում են իրենց մօր ցանկութիւնը ,— սկսում են տանձ հաւաքել եւ ուտել : Մայրը հանդստացած նորից ծառն է բարձրանում, որ թափ տայ : Բայց հէնց նա ծառ է բարձրանում, քոթոթները գաղտագողի չարաճճիօրէն նայում են իրար, ժպտում են իւրովի, խորամանկօրէն : Ու հէնց մայրն անհետանում է չէկ սաղարթների մէջ, կարօտցած վազում են իրար մօտ, գըրկւում են, պաչպչւում, նորից կոխ բռնում ու նորից թաւալ տալիս տերեւների մէջ : Վերեւից մայրը նկատեց, որ էլի խաղով են ընկել ու սպառնագին մռնչոց արձակեց :

Քոթոթները նորից պոկ եկան իրարից, հեռացան, դունչները հպեցին գետնին ,— ձեւացնում են թէ իբր ուտում են : Ու այնպէս գաղտագողի, խորամանկօրէն են նայում իրար, այնպէս չարաճճի ու դաւադիր ...

Դէ, եկ ընթերցող, ինքդ որոշիր, նրանցից որի՞ վրայ կրակէր Ղափանցի որսորդ Վաչագը, — իրենց ծնողին չարչարող այս չարաճճի արարածների՞, թէ այս սրտացաւ ու հոգատար մօր վրայ ...

Որսորդները երկար նայեցին այս տեսարանին :

— Գնանք, — վերջապէս ասաց Վաչագը եւ դուրս եկաւ իր թաքստոցից :

Ջերմութեամբ ու բարութեամբ էր լիքը նրա հոգին այն կենդանիների նկատմամբ, որոնց սպաննելու էր եկել ինքը :

Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԻԼԱՆՕ, 24 Մայիս, (Յառաջ) .— Մայիս 16ի առաւօտ, Անկլիքան եկեղեցւոյ մէջ, Միլանի Հայոց հոգեւոր հովիւ Զգօն Ծ. Վ. Տէր Յակոբեան, Ս. պատարագ մատոյց ի լուսաւորութիւն հոգւոյ նորոգ հանգուցեալ Գէորգ կաթողիկոսի :

Ժողովուրդը խորին յուզումով հետեւեցաւ արարողութեան : Ամէնուն դէմքին վրայ դրոշմուած էր վիշտը, որ աւելի ուժգին կը յայտնուի ժողովուրդին սրտին մէջ, երբ ազգին ներկայացուցիչ դէմքերէն մին է որ առ յաւէտ կը ձգէ այս աշխարհը :

× Մայիս 23ին, կազմակերպութեամբ Հայ. առաքելական եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան, արժանավայել կերպով ոգեկոչուեցաւ Ամենայն Հայոց վախճանեալ կաթողիկոսին յիշատակը :

Հայկ. Տան մայր սրահը լի է յուզուած ժողովուրդով : Սգակիր սեղանին առջեւ դրուած էր կարմիր մեխակներու գեղեցիկ ղափնեպսակը, իսկ վերեւը, մայր պատին վրայ՝ զոյգ Մասիսներուն մեծադիր իւղանկարը :

Երաժշտութեան ուսուցչապետ, երիտասարդ Լուչիանօ Պերին, երգեհոնի վրայ նուագեց Մէնտէլսոնի «քայլերգ մեռելական»ը, ապա, ընկերակցութեամբ ջութակահար Օր. Լորէտանա տ'Աննիպալէի՝ նուագեց Վերաչինիէն, Հէնտէլէն եւ Պախէն կրօնաշունչ կտորներ :

Ապա խօսք առաւ հոգեւոր հովիւ Զգօն Ծ. Վ., որ մանրամասնօրէն ներկայացնելով վախճանեալ կաթողիկոսը, իբրեւ հայրապետ, վարչագէտ, երաժշտագէտ, տնտեսագէտ եւ կազմակերպիչ ոգի, որ իր կեանքին բոլոր տեւողութեան՝ աշխատեցաւ իր սիրելի ազգին բարօրութեան եւ երջանկութեան համար :

Տիկին Քաթրին Պերիօ - Պէրպէրեան, երգեհոնի ընկերակցութեամբ, խոր յուզումով երգեց «Տէր Ողորմեա»ն :

Ապա խօսք առաւ Արամայիս Սրապեան, ներկայացնելով վախճանեալ կաթողիկոսը իբրեւ մտքի եւ գրչի մշակ, վերլուծելով անոր բազմաթիւ կոնդակներուն պարունակութիւնը, ուր հայրենասէրին սիրտը կը տրոփէ եւ ուր ի յայտ կուգայ Աստուծոյ խաչակիր զինուորը, ի խնդիր կրօնքի եւ հայրենիքի պաշտպանութեան :

Ապա, կարդաց բազմաթիւ կտորներ հանգուցեալ կաթողիկոսին կոնդակներէն եւ ճառերէն :

Ցաւակցութեան հեռագիրներ ղրկած էին Միլանի Օրթոտոքս եւ Անկլիքան եկեղեցիներուն հոգեւոր հովիւները :

Ժողովուրդը, որ խոր լռութեան մէջ հետեւած էր ոգեկոչման սգահանդէսին՝ հեռացաւ յուզուած տրամադրութեամբ :

Ա.

Պ. ԺԱՆ ՊԱԼԱՌԻ ՆԱՄԱԿԸ

ԽՄԲ.— Պ. Ժան Պալառ հետեւեալ նամակը ուղղած է Համազգային Միութեան Գահիրէի վարչութեան, ի պատիւ իրենց սարքուած ընդունելութեան առթիւ :

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐԻԱ, 8 Մայիս .— Այս պահուս, երբ հրաժեշտ կ'առնեմ Եգիպտոսէն՝ վերադառնալու համար մեր երկիրը, պարտք կը համարիմ յայտնելու, յանուն անոնց զորս այնքան լաւ ընդունեցիք, թէ ինչ հիացում կը պահեն անոնք ձեր ջերմագին հիւրընկալութենէն, ձեր անդին բարեկամութենէն :

Անշուշտ կը սպասէինք շատ ուրախութեանց, շատ անակնկալներու. բայց մեր սպասածէն աւելին ունեցանք : Բազմապատկուեցաք ամէնքդ ալ մեր շուրջը. լիացուցիք մեզ հոգածութեամբ եւ քաղցրութիւնով : Երազային ուղեւորութիւն մը ըրել տուիք մեզի : Եւ հիմա չենք գիտեր ինչպէս արտայայտել մեր երախտագիտական զգացումները

Ձեր մէջ անցուցած մեր օրերէն անջնջելի յիշատակ մը կը պահենք : Այսուհետեւ մեր ընտանիքը նաեւ Հայաստանի մէջ է եւ ամէն ուր որ հայ սիրտեր կը բաբախեն կամ ուր կ'ապրի մեր սիրած ժողովուրդը :

Ըսէք բոլոր անոնց, զորս ճանչցանք, թէ ինչքան զգածուած ենք իրենց բարեացակամ եւ սիրալիր ներկայութենէն : Ըսէք, թէ կը սպասենք իրենց Ֆրանսայի մէջ եւ թէ պէտք չէ մոռնան մեզի տեղեկացնել իրենց ժամանումը ամէն անգամ որ առիթը ունենան մեր երկիրը գալու :

Մարսէլը, կինս եւ ես կը մաղթենք, որ երկար ապրիք այն աշխատանքին համար, զոր ի կատար հանելու կոչուած էք : Կ'ողջագուրենք ձեզ ի նշան եղբայրական հաղորդութեան, յայտնելով մեր բոլորին ջերմ մաղթանքները ձեր դատին եւ ժողովուրդին համար : — ԺԱՆ ՊԱԼԱՌ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ԿԱՆԱՉԵՆՑ ՀԱՐՍԸ

★

ՉՈՐՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ծնած ու մեծցած էր յեղափոխական Ալէքը, կուսակցութեան վեթերան ընկերը : Անոր ցած ու խարխուլ պատերով ու անհրապոյր տեսքով տունը տաճար մըն էր : Արտաշէս նորոգեց տունը, դուրսէն եւ ներսէն, գեղեցկացուց, ամրացուց, բայց՝ չփոխեց անոր շինութեան ոճը :

— Շուշիկ, չխաթարենք Ալէքի տան վաղեմի կաղապարը, որպէս զի՝ խաթարած չըլլանք հմայքը այն մեծութեան ու պատկառանքին որ յատուկ է անոր :

— Համաձայն եմ, նիւթն ու գաղափարը գիրար պէտք է ամբողջացնեն, թող Ալէքի համեստ բնակարանը յեղափոխական թանգարան ըլլայ մեզի համար եւ Ալէքի յիշատակը՝ անտեսանելի արձան մը :

Տունը երեք սենեակ ունէր, երկուքը՝ իրենց յատկացուցին եւ մէկը՝ Ալէքի յիշատակին. դրան Ալէքի նկարը, կախեցին պատէն, սեղան մը զետեղեցին սենեակին կեդրոնը, անոր վրայ դրին դրիչ մը, կաղամար մը, եւ ցորենխաչ մը : Ամէն Շաբաթ իրիկուն՝ խունկ կը ծխէին հոն եւ լապտեր մը կը պլպլար մինչեւ լոյս : Ալէքի տունը ունէր իր խորհրդաւորութիւնը :

Տիկին Գիւլնարը եւ Արեգնազը շատ անգամներ կ'այցելէին Շուշիկին, ուր՝ կը խօսէին հինէն ու նորէն : Ռէս Սանոյի եւ Ալէքի երկու տուները մէկ էին կարծես, մէկ հոգի եւ մէկ ամբողջութիւն : Երջանիկ էին Շուշիկն ու Արտաշէսը, երջանիկ էին նաեւ Արեգնազն ու Տիգրանը : Արեգնազի համար՝ յեղափոխականի աղջիկ ըլլալու փառքը անգերազանցելի կը թուէր : Ալէքի տան մէջ մտերմիկ հոգիներու խաղաղութիւն կար :

Արտաշէսը հոգածու գտնուեցաւ իր արտերու մասին, որոնց թիւը տարուէ տարի կ'աւելնար : Առակի Արտը՝ խիճերով ու սէզերով լի էր, տեսակ մը ապերախտ ու յամառ հող, որ կարծես թէ մրցումի ելած էր Արտաշէսի աշխատանքին հետ, որոշած էր տեղի չտալ, եւ ստիպել զինքը՝ որ յուսահատի :

Այս արտին մէջ ցանուած ցորենն ու գարին՝ մազի պէս բարակ ծղօտներ կ'ունենային, իսկ հասկերը՝ ժամուն խուրանին առջեւ վառող ու հատնող մոմերուն պէս էին, ուժ ու հոգի չունէին, սակայն Արտաշէսը չվհատեցաւ, խիճերը զատեց հողէն. սէզերը արմատախիլ ըրաւ, աղբեց ու հերկեց, ու արտը՝ խոնարհեցաւ, կոտրեց իր յամառութիւնը, ծլեցուց ամէնէն ընտիր հունձքը, առոք հասկերով եւ մարդահասակ ծղօտներով, ամառը երբ կը հասուննար ցանքը՝ Առակի Արտը կը նմանէր ոսկեղէն լիճի մը :

Պառեկին Արտը՝ կը գտնուէր բլուրի մը կողին վրայ, մէկ մասը, վերի կողմէն, կախուած էր բլուրի պառեկէն վար, իսկ միւս մասը՝ հասած էր մինչեւ հեղեղատին բերանը, անիծուած արտ մը՝ յաւիտենական անէծքի մը կնիքովը : Այս արտը ժամանակին այգի է եղեր, կը պատկանէր Կոտոյենց Յարոյին, Յարօն կը ծախէ Տուրսունին, Տուրսունը՝ Թոմասին, Թոմասն ալ Գիրիրին, այս վերջինէն կը գնէ Արտաշէսը, անարժէք այգի մը, տուած խաղողը անպէտք, Արտաշէսը գիտէր Պառեկ Արտին պատմութիւնը, խօսակցութեան մէջ «էհ, կ'ըսէր, Պառեկին Արտը չգտնուած անառակ մըն է, քանի, քանի անգամներ տէր փոխած է, բայց գիս՝ պիտի չկրնայ փոխել, ինծի կ'ըսեն Արտաշէս, երէկ՝ ան իմս չէր, այսօր իմս է եւ միշտ իմս պիտի ըլլայ, եթէ կը կարծէ թէ ձեռքէս պիտի ազատի՝ շատ կը սխալի :

Ես անոր դասը կուտամ, քանի մը գըլուխ Աւետարան կը կարդամ վրան, կը ծեծեմ աղէկ մը, խելքը գլուխը կը բերեմ, այն ատեն ինքզինքը կը շտկէ, ազուոր արտ մը կ'ըլլայ, ուտելիք հացս կուտայ, ան՝ առաջ այգի էր, հիմա պէտք է արտ ըլլայ, այս է իմ ուզածս, եթէ ոչ՝ ինքը գիտէ ...» : Իրաւ ալ Արտաշէսը սանձեց Պառեկ Արտըն ալ, ան՝ հիմա իր ամէնէն սիրած արտն է, անոր տուած հացը ձիւնի պէս ճերմակ է եւ բուրմնալից : Երբ Ռէս Սանօն Արտաշէսի տունը երթար ու ճաշի նստէր, Արտաշէսը անոր կ'ըսէր :

— Կեր, հայրիկ, կեր, անուշ ըլլայ, Պառեկ Արտին հացն է, ձիւթի պէս ճերմակ, կաթի պէս համով, ու անուշ՝ մեղրի նման, ինչ հրաշալի հաց է, առանց թացանի ալ կ'ուտուի :

— Ապրիս, Արտաշէս, հպարտանալու իրաւունք ունիս, դուն յաղթեցիր յամառ հողին, ու հիմա՝ կաթով ու մեղրով խառնուած հաց կ'ուտես, կ'ըսէր Ռէսը :

(Շար.) ՍՕՍ - ՎԱՆԻ

Ինչպէս յայտնի է, զօրավարներ Էյլ․ Սալան եւ Փելիսիէ Հնդկաչին ղրկուած էին վերջերս, քննութիւն կատարելու համար զինուորական կացութեան մասին: Պատժական օրէնքին 81րդ յօդուածը կ՚արգիլէ հրապարակաւ յայտնել ազգ․ պաշտպանութեան գաղտնիքները: Առ այժմ ձերբակալութիւններ կատարուած չեն: Շաբաթաթերթը իր տեղեկութեանց իբրեւ խորագիր դրած էր, «Զօր․ Էյլի տեղեկագիրը», իսկ իբրեւ երկրորդ վերնագիր, — «Նորագիրները Սայկոն պիտի ղրկուին»: Թերթին տնօրէնը կ՚առարկէ թէ ինք որեւէ զինուորական մանրամասնութիւններ հրատարակած չէ բացի այն լուրերէն որ երեւցան թերթերու մէջ, վերջին երեք օրերու ընթացքին: Եւ անմիջապէս նոր տպագրութիւն մը հանել սկսաւ, զօր․ Էյլի տեղեկագրին տեղ հրատարակելով լրագրական մեկնութիւններ: Այս առթիւ դիտել կուտայ թէ թերթին բռնագրաւումը հրամայուած է ոչ թէ տեղեկագրին հրատարակութեան պատճառով, այլ անոր համար որ քննադատութիւն մը հրատարակած էր դահլիճին դէմ: Այդ յօդուածին մէջ հետեւեալ տողերը կային․— «Յայտնի է որ իբրեւ հետեւանք դահլիճին քաղաքականութեան, Տիէն Պիէնի մէջ կորսնցուցինք իբր հինգ զօրաբաժիններու վարչակազմը, թէ ապստամբութիւն մը կը սպառնայ Հիւս․ Ափրիկէի մէջ, թէ ամօթալի կոչումելու ատիճան միջակ է մեր տնտեսական գործունէութիւնը, թէ չունինք ազգային պաշտպանութիւն, ոչ ալ կրցանք լուծել գերմանական հարցը, եւ թէ Մ․ Նահանգներուն վստահութիւնը եւ բարեկամութիւնը ի դերեւ ելած են սուտերով եւ սադրանքներով»:

Ֆրանսական մամուլի Ազգ․ Դաշնակցութիւնը բուռն բողոքագիր մը հրատարակեց «Էքսփրէս»ի բռնագրաւման դէմ: «Լը Մոնտ» այս առթիւ դիտել կուտայ «Էքսփրէս»ի գրութենէն լայն արտատպումներ կատարուած են գաւառական թերթերու մէջ:

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԾԱՅՐ․ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԱՍԻՆ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Մ․ Նահանգներու, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի զինուորական ներկայացուցիչները ժողով պիտի գումարեն Յունիս 3ին, քննելու համար Ծայր․ Արեւելքի զինուորական կացութիւնը: Ժողովը պիտի գումարուի Ուաշինկթընի մէջ: Խորհրդակցութեան մասնակցողները առ այժմ սահմանուած չեն որ եւ է յանձնառութիւն ստանձնելու: Ձեռնարկը կապ ունի ամբողջ Ծայր․ Արեւելքի ապահովութեան հետ: Անշուշտ Մ․ Նահանգները՝ այս առթիւ ալ յառաջ պիտի քշեն իրենց հիմնական ծրագիրը, — հաւաքական դաշինք մը կնքել: Անգլիա կը շարունակէ վերապահ դիրք մը բռնել այս հարցին հանդէպ, սպասելով Ժընեւի ժողովին եզրակացութեանց:

Ժընեւէն հասած վերջին լուրերը մեծ յոյս չեն ներշնչեր: Երկու կողմերուն զինուորական մասնագէտները իրենց առաջին ժողովը գումարեցին, առանց որոշ ելքի մը յանգելու: Համայնավարները այն տեսակէտն ունին թէ կարելի չէ լուծել զինուորական խնդիրները, առանց քաղաքական մասն ալ նկատի առնելու: Ցետոյ, շատ ալ չեն աճապարեր զինադադար կնքելու համար, մանաւանդ որ իրենց հրամանատարը՝ զօր․ Եափ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ, յարձակում կատարելու համար Թոնքինի շրջանին մէջ:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

Փորձերը տեղի կ՚ունենան կանոնաւորապէս ամէն երեքշաբթի ժամը ութէն 10, Ազգ․ Տան մէջ, մեծ համերգի մը պատրաստութեան համար: Բոլոր երգիչներէն կը խնդրենք որ յարատեւօրէն եւ ճշդապահութեամբ հետեւին նոր երգերու դասերուն:

Կ՚ընդունինք նոր անդամներու արձանագրութիւններ: Դիմել Օր․ ԶԱՀՐԷՃԵԱՆԻ, 78 ռիւ Լաֆայէթ (9): Կամ երեքշաբթի գիշերը փորձի ընթացքին:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ Տիկին մը մնայուն գործ մը կ՚ուզէ ունենալ հայ ընտանիքի մը մէջ, նախընտրաբար Փարիզ: Դիմել՝

Mme Yacoubian, 10 rue Malard,

ՄԱՅԻՍ 28–Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, 5 Յունիս, ժամը 20·30էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ․ Յ․ Դ․ Զաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, բարձր հովանաւորութեամբ նախկին նախարար եւ Սէն նահանգի երեսփոխան Ed. Depreuxի

Ներկայ կ՚ըլլան Իսիի քաղաքապետ Leca et Mr. Seveste

Կը նախագահէ ընկ․ Հ․ ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը խօսին ընկերներ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ եւ Ն․ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ:

Բացումը կը կատարուի Իսիի եւ Անիէռի երգչախումբերով:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օրիորդներ Մուրատեան, Աստղիկ Քէօսէեան, Արմենուհի Դաշնակեան, Արմենուհի Քէլէշեան, Մ․ Գարակէօզեան (երգ):

Կ՚արտասանեն Օր․ Ալիս Քէյիշեան, Օր․ Շահինեան, Օննիկ Քէլէշեան: Հայկ․ եւ կովկասեան պարեր, ղեկավարութեամբ Պ․ Խանենիկի Պուրնութեանի, կը պարէ Օր․ Ռեժինա Օհաննէսեան (առաջին պարուհի Օփերա Քոմիքի) ընկերակցութեամբ կովկասեան նուագի Գարեգին (թառով), Բենօ (դափ):

Նուագախումբ ՎԱՐԴԵՎԱՆԵԱՆ

Մուտք 200 Ֆրանք:

Խօսնակ Անդրանիկ Խորէնեան:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 12ին:

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Յունիս 20ին, քաղաքապետարանի սրահը:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 13ին, ցերեկը, Սալ Կալմանի մէջ:

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 27ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ 1918 ՄԱՅԻՍԵԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

Ն․ Պ․ Հայ Սպայից Միութիւնը հրաւիրում է անխտիր բոլոր Հայերը ներկայ ըլլալ, այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցում հոգեհանգստեան պաշտօնին՝ ի յիշատակ Սարդարաբատի, Բաշ Աբարանի, Ղարաքիլիսի եւ ուրիշ պատմական հերոսամարտերում 1918 Մայիսին ընկած հայ զինուորների, որոնք Սպարապետ Նազարբէկեանի ընդհանուր հրամանատարութեամբ եւ մեր քաջարի ժողովուրդի միահամուռ ճիգերով պարտութեան մատնեցին դարաւոր թշնամու գերազանց ուժերը եւ փրկեցին մեր հայրենիքը եւ Սուրբ Աթոռը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Այս կիրակի, ժամը ճիշդ 15ին, Քազա տ՚Իթալիի ընդարձակ սրահին մէջ (56 ռիւ տ՚Ալժէ):

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի եւ շրջաններու բոլոր արիներու, գայլիկներու եւ թեւիկներու:

Սկաուտական եւ գեղարուեստական նոխ բաժիններով:

Խմբերգ, մեներգ, նուագ, արտասանութիւններ, հայկական, պոհեմական եւ չափական պարեր, մարզանք, բուրգերու կազմութիւն եւ խիստ հետաքրքրական նորութիւններ:

Պիտի ներկայացուի Գ․ Իփէկեանի

ԱՐԱՅ ԳԵՂԵՑԻԿ եւ ՇԱՄԻՐԱՄ

Թատերախաղը

Տոմսեր ստանալ՝ Արենոյշներէն, Արիներէն, գայլիկներէն եւ թեւիկներէն:

Մանրամասնութիւնները տեղի վրայ:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ բարեկեցիկ հայ ընտանիք մը կը փափաքի որդեգրել երկու հայ ՈՐԲեր մանչ եւ աղջիկ մը 3–6 տարեկան: Դիմել Տիկին ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ:

21, Rue des Dominicaines, Marseille.

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՍԱՍՈՒՆԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐԷՆ ՀՐԱՅՐԻ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Տարօն Տուրուբերանի Հայր․ Միութեան, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ, 8 ռիւ Դանթօն, մէթրօ Սէն Միշէլ եւ Օտէոն:

Կը նախագահէ հայրենակից ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ: Կը խօսին հայրենակից Պ․ ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ «Յառաջ»ի խմբագիր Պ․ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ:

Կերգեն Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան, Օր․ Աստղիկ Քէօսէեան եւ Պ․ Աւետիս Քիւփէլեան:

Կ՚արտասանեն Պ․ Պ․ Եղիա Սերոբեան եւ Զոհրապ Մուրատեան:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԽՆՋՈՅՔ — ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս կիրակի, 6 Յունիս, կէսօրէն վերջ ժամը 15էն սկսած Սեւրի Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ:

Գեղարուեստական բաժնին մէջ արտասանութիւն, երգ եւ պար:

Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

Այժմէն ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով Պարսամեան գրատունը:

ՓՐՕ․ 64–90:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ֆիլոմէն Ալիքսանեան, Այրի Տիկին Մարիամ Գուլիքեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի ժամը 10ին Փարիզի հայ կաթողիկէ եկեղեցին,

10bis, Rue Thouin, Métro Monge ou Cardinal Lemoine

Իրենց ամուսնոյն եւ կնքահօր՝ ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆի (Մուշի Նորշէն գիւղէն) մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ․— Մեր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք Լիոնի Համախարբերդի միութեան, ու բոլոր բարեկամներու, ծանօթ եւ անծանօթ, որոնք այցելեցին Կրանժ–Պլանշ հիւանդանոցը (Լիոն), մխիթարելու համար մեր շատ սիրելի զաւակը՝ ՄԱՅՐԱՆՈՒՇԸ:

Տէր եւ Տիկին Տօնապետեան, եւ Տէր եւ Տիկին Մաւտրոյեան:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Բարձր նախագահութեամբ ԿԱՐՏԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆի Պատրիարք Կաթող․ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ

Ուրբաթ 27 Օգոստոսէն չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր մէկ:

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հաւատացեալները:

Մեկնում Փարիզ – Օսթէրլից Օգոստոս 27, իրիկուն, վերադարձ Սեպ․ 1, իրիկուն:

Գին երթուդարձ եւ Լուրտի մէջ բնակութիւն․—

Բ․ կարգ 15·000

Գ․ կարգ 13·000

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

Paroisse Arménienne Sainte Croix
10bis Rue Thouin. Tel.: ODE. 02-12
ou Eglise St. Grégoire, 69 Av. Henri Barbusse· Arnouville-les-Gonesse.

Արձանագրութիւնները կը փակուին Մայիս 31ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մեկնում Մարսէյլէն՝ Օգոստ․ 27ի երեկոյեան դէմ, վերադարձ Մարսէյլ, Սեպտեմբեր 2ի առաւօտեան դէմ:

Ճամբորդութեան ծախքն է — երթեւեկ — Գ․ կարգ 4900 Ֆր․: Բ․ կարգ 6400 Ֆր:

Արձանագրութիւնները տեղի կ՚ունենան Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ժողովրդապետութեան մօտ, 92 ռիւ տ՚Օպաներ: Ամէն օր ժամը 8էն մինչեւ 9·30, իսկ կիրակի օրերը ժամը 8·30էն մինչեւ 12, պայմանաժամ մինչեւ 15 Յունիս:

Ուխտաւորները այժմէն կարող են Լուրտի մէջ իրենց բնակութիւնը ապահովել եւ կամ նոյն նիւթի շուրջ տեղեկութեանց համար դիմել Մարսիլիոյ Հայ Կաթող․ Առաջնորդութեան մեծաւորին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

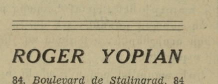
Իր շաբաթական հաւաքոյթը այս չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Քափէ սըրճարանին վերնայարկը: Նիւթն է «Սարդարապատի ճակատամարտէն մինչեւ Մայիս 28»: Կը խօսին Պ․ Ս․ ՔՕԶԱՐԵԱՆ եւ ճակատամարտին մասնակցող անձեր: Մուտքը ազատ է:

Այս տօնին օրը յարգելու համար յետաձգուած է տիկ․ Պօղոսեանի դասախօսութեան շարունակութիւնը (մտքերու փոխանակութիւն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Յունիս 27ին Փարիզի Հ․ Մ․ Մ․ դաշտահանդէսը:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ․— Մարսէյլի Հ․ Յ․ Դ․ Քրիստափոր ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Պաղտասար Ծառուկեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իր ծերունազարդ մօր՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀՆԱԶԱՆԴ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Մայիս 13ին:

Imp. Araxes - 46, rue Richer, Paris